EDWARDS BROOK LIBRARY
PACIFIC SCHOOL
OF RELIGION

384
.12

Bibles, N.T. Welsh. 1882

TESTAMENT

NEWYDD

HOLBROOK LIBRARY
PACIFIC SCHOOL
OF RELIGION

EIN

HARGLWYDD A'N HIACHAWDWR

IESU GRIST.

THEOLOGICAL
GRADUATE
UNION

Nid oes arnaf gywilydd o efengyl Crist: canys gallu Duw yw hi er iachawdwriaeth, i bob un a'r sydd yn credu. Rhuf. i. 16.

BIBL GYMDEITHAS AMERICANAIDD,

CASTELLROG NEWYDD:

SEFYDLWYD YN Y FLWYDDYN MDCCCXVI.

LIBRARY

1882.

[*Welsh Nonpareil 32mo.*]

1962

EB59.83
1660
BS
2208
1882

ENWAU A THREFN

LLYFRAU Y TESTAMENT NEWYDD,

A RHIFEDI PENNODAU POB LLYFR.

	Pen.		Pen.
SANT MATTHEW . .	28	Epistolau Sant Paul	
Sant Marc	16	I. at Timothëus . . .	6
Sant Luc	24	II. at Timothëus . . .	4
Sant Ioan	21	At Titus	3
Actau yr Apostolion . .	28	At Philemon	1
Epistolau Sant Paul		At yr Hebreaid . . .	13
At y Rhufeiniaid . . .	16		
I. at y Corinthiaid . .	16	Epistol Iago	5
II. at y Corinthiaid . .	13	Epistol I. Pëtr	5
At y Galatiaid	6	II. Epistol Petr	3
At yr Ephesiaid	6	Epistol I. Ioan	5
At y Philippiaid	4	II. Epistol Ioan	1
At y Colossiaid . . .	4	III. Epistol Ioan	1
I. at y Thessaloniaid .	5	Epistol Judas	1
II. at y Thessaloniaid .	3	Datguddiad Ioan . . .	22

11th Edition.

SANT MATTHEW.

PENNOD I.

1 *Achau Crist o Abraham i Joseph.* 18 *Ei genhedlu ef o'r Yspryd Glân, a'i eni o Fair forwyn, wedi ei dyweddïo hi â Joseph.* 19 *Yr angel yn boddloni cam-dybus feddyliau Joseph, ac yn dehongli enwau Crist.*

LLYFR cenhedliad Iesu Grist, fab Dafydd, fab Abraham.

2 Abraham a genhedlodd Isaac; ac Isaac a genhedlodd Jacob; a Jacob a genhedlodd Judas a'i frodyr;

3 A Judas a genhedlodd Phares a Zara o Thamar; a Phares a genhedlodd Esrom; ac Esrom a genhedlodd Aram;

4 Ac Aram a genhedlodd Aminadab; ac Aminadab a genhedlodd Naasson; a Naasson a genhedlodd Salmon;

5 A Salmon a genhedlodd Booz o Rachab; a Booz a genhedlodd Obed o Ruth; ac Obed a genhedlodd Jesse;

6 A Jesse a genhedlodd Dafydd frenhin; a Dafydd frenhin a genhedlodd Solomon o'r hon *a fuasai wraig* Urïas;

7 A Solomon a genhedlodd Roboam; a Roboam a genhedlodd Abïa; ac Abïa a genhedlodd Asa;

8 Ac Asa a genhedlodd Josaphat; a Josaphat a genhedlodd Joram; a Joram a genhedlodd Ozïas;

9 Ac Ozïas a genhedlodd Joatham; a Joatham a genhedlodd Achaz; ac Achaz a genhedlodd Ezecïas;

10 Ac Ezecïas a genhedlodd Manasses; a Manasses a genhedlodd Amon; ac Amon a gedhedlodd Josïas;

11 A Josïas a genhedlodd Jechonïas a'i frodyr, ynghylch amser y symmudiad i Babilon:

12 Ac wedi y symmudiad i Babilon, Jechonïas a genhedlodd Salathiel; a Salathiel a genhedlodd Zorobabel;

13 A Zorobabel a genhedlodd Abïud; ac Abïud a genhedlodd Elïacim; ac Elïacim a genhedlodd Azor;

14 Ac Azor a genhedlodd Sadoc; a Sadoc a genhedlodd Achim; ac Achim a genhedlodd Elïud;

15 Ac Elïud a genhedlodd Eleazar; ac Eleazar a genhedlodd Matthan, a Matthan a genhedlodd Jacob;

16 A Jacob a genhedlodd Joseph, gwr Mair, o'r hon y ganed Iesu, yr hwn a elwir Crist.

17 Felly yr holl genhedlaethau o Abraham hyd Dafydd, *sydd* bedair cenhedlaeth ar ddeg; ac o Dafydd hyd y symmudiad i Babilon, pedair cenhedlaeth ar ddeg; ac o'r symmudiad i Babilon hyd Grist, pedair cenhedlaeth ar ddeg.

18 ¶ A genedigaeth yr Iesu Grist oedd fel hyn: Wedi dyweddïo Mair ei fam ef â Joseph, cyn eu dyfod hwy ynghyd, hi a gafwyd yn feichiog o'r Yspryd Glân.

19 A Joseph ei gwr hi, gan ei fod yn gyfiawn, ac heb

chwennych ei gwneuthur hi yn siampl, a ewyllysiodd ei rhoi hi ymaith yn ddirgel.

20 Ac efe yn meddwl y pethau hyn, wele, angel yr Arglwydd a ymddangosodd iddo mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Joseph, mab Dafydd, nac ofna gymmeryd Mair dy wraig: oblegid yr hyn a genhedlwyd ynddi sydd o'r Yspryd Glân.

21 A hi a esgor ar fab, a thi a elwi ei enw ef IESU: oblegid efe a wared ei bobl oddi wrth eu pechodau.

22 (A hyn oll a wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd gan yr Arglwydd trwy y prophwyd, gan ddywedyd,

23 Wele, morwyn a fydd feichiog, ac a esgor ar fab; a hwy a alwant ei enw ef Emmanuel: yr hyn o'i gyfieithu yw, Duw gyd â ni.)

24 A Joseph, pan ddeffroes o gwsg, a wnaeth megis y gorchymynasai angel yr Arglwydd iddo, ac a gymmerodd ei wraig:

25 Ac nid adnabu efe hi hyd oni esgorodd hi ar ei mab cyntafanedig. A galwodd ei enw ef IESU.

PENNOD II.

1 Y doethion yn cael eu cyfarwyddo at Grist trwy weinidogaeth seren: 11 yn ei addoli ef, ac yn cyflwyno eu hanrhegion. 14 Joseph yn ffoi i'r Aipht, efe, a'r Iesu a'i fam. 16 Herod yn lladd y plant: 20 ac yn marw. 23 Dwyn Crist yn ei ol i Galilea i Nazareth.

AC wedi geni yr Iesu yn Bethlehem Judea, yn nyddiau Herod frenhin, wele, doethion a ddaethant o'r dwyrain i Jerusalem,

2 Gan ddywedyd, Pa le y mae yr hwn a anwyd yn Frenhin yr Iuddewon? canys gwelsom ei seren ef yn y dwyrain, a daethom i'w addoli ef.

3 Ond pan glybu Herod frenhin, efe a gyffrōwyd, a holl Jerusalem gyd âg ef.

4 A chwedi dwyn ynghyd yr holl arch-offeiriaid ac ysgrifenyddion y bobl, efe a ymofynodd â hwynt pa le y genid Crist.

5 A hwy a ddywedasant wrtho, Yn Bethlehem Judea: canys felly yr ysgrifenwyd trwy y prophwyd;

6 A thithau, Bethlehem, tir Juda, nid lleiaf wyt ym mhlith tywysogion Juda: canys o honot ti y daw Tywysog yr hwn a fugeilia fy mhobl Israel.

7 Yna Herod, wedi galw y doethion yn ddirgel, a'u holodd hwynt yn fanwl am yr amser yr ymddangosasai y seren.

8 Ac wedi eu danfon hwy i Bethlehem, efe a ddywedodd, Ewch, ac ymofynwch yn fanwl am y mab bychan; a phan gaffoch *ef*, mynegwch i mi, fel y gallwyf finnau ddyfod a'i addoli ef.

9 Hwythau, wedi clywed y brenhin, a aethant; ac wele, y seren a welsent yn y dwyrain a aeth o'u blaen hwy, hyd oni ddaeth hi a sefyll goruwch y lle yr oedd y mab bychan.

10 A phan welsant y seren, llawenychasant â llawenydd mawr dros ben.

11 ¶ A phan ddaethant i'r tŷ, hwy a welsant y mab bychan gyd â Mair ei fam, a hwy a syrthiasant i lawr, ac a'i haddolasant ef: ac wedi agoryd eu trysorau, a offrymmasant iddo anrhegion; aur, a thus, a myrr.

12 Ac wedi eu rhybuddio hwy gan Dduw trwy freuddwyd,

na ddychwelent at Herod, hwy a aethant drachefn i'w gwlad ar hyd ffordd arall.

13 Ac wedi iddynt ymado, wele angel yr Arglwydd yn ymddangos i Joseph mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Cyfod, cymmer y mab bychan a'i fam, a ffo i'r Aipht, a bydd yno hyd oni ddywedwyf i ti: canys ceisio a wna Herod y mab bychan i'w ddifetha ef.

14 *A c* yntau pan gyfododd, a gymmerth y mab bychan a'i fam o hyd nos, ac a giliodd i'r Aipht:

15 Ac a fu yno hyd farwolaeth Herod: fel y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd gan yr Arglwydd trwy y prophwyd, gan ddywedyd, O'r Aipht y gelwais fy mab.

16 ¶ Yna Herod, pan weles ei siommi gan y doethion, a ffrommodd yn aruthr, ac a ddanfonodd ac a laddodd yr holl fechgyn oedd yn Bethlehem, ac yn ei holl gyffiniau, o ddwyflwydd oed a than hynny, wrth yr amser yr ymofynasai efe yn fanwl â'r doethion.

17 Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedasid gan Jeremïas y prophwyd, gan ddywedyd,

18 Llef a glybuwyd yn Rama, galar, ac wylofain, ac ochain mawr, Rachel, yn wylo *am* ei phlant; ac ni fynnai ei chysuro, am nad oeddynt.

19 ¶ Ond wedi marw Herod, wele angel yr Arglwydd mewn breuddwyd yn ymddangos i Joseph yn yr Aipht,

20 Gan ddywedyd, Cyfod, a chymmer y mab bychan a'i fam, a dos i dir Israel: canys y rhai oedd yn ceisio einioes y mab bychan a fuant feirw.

21 Ac wedi ei gyfodi, efe a gymmerth y mab bychan, a'i fam, ac a ddaeth i dir Israel.

22 Eithr pan glybu efe fod Archelaus yn teyrnasu ar Judea yn lle ei dad Herod, efe a ofnodd fyned yno. Ac wedi ei rybuddio gan Dduw mewn breuddwyd, efe a giliodd i barthau Galilea.

23 A phan ddaeth, efe a drigodd mewn dinas a elwid Nazareth: fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy y prophwydi, Y gelwid ef yn Nazarëad.

PENNOD III.

1 *Pregeth Ioan, a'i swydd, a'i fuchedd, a'i fedydd; 7 y mae yn ceryddu y Phariseaid, 13 ac yn bedyddio Crist yn yr Iorddonen.*

AC yn y dyddiau hynny y daeth Ioan Fedyddiwr, gan bregethu yn niffaethwch Judea,

2 A dywedyd, Edifarhêwch: canys nesâodd teyrnas nefoedd.

3 Oblegid hwn yw efe yr hwn y dywedwyd am dano gan Esaias y prophwyd, gan ddywedyd, Llef un yn llefain yn y diffaethwch, Parottowch ffordd yr Arglwydd; gwnewch yn uniawn ei lwybrau ef.

4 A'r Ioan hwnnw oedd â'i ddillad o flew camel, a gwregys o groen yn nghylch ei lwynau: a'i fwyd oedd locustiaid a mel gwyllt.

5 Yna yr aeth allan atto ef Jerusalem, a holl Judea, a'r holl wlad o amgylch yr Iorddonen:

6 A hwy a fedyddiwyd ganddo ef yn yr Iorddonen, gan gyffesu eu pechodau.

7 ¶ A phan welodd efe lawer o'r Phariseaid ac o'r Sadduceaid yn dyfod i'w fedydd ef, efe a ddywedodd wrthynt hwy, O genhedlaeth gwiber-

od, pwy a'ch rhag-rybuddiodd i ffoi rhag y llid a fydd?

8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas i edifeirwch.

9 Ac na feddyliwch ddywedyd ynoch eich hunain, Y mae gennym ni Abraham yn dad *i ni:* canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw, ïe, o'r meini hyn, gyfodi plant i Abraham.

10 Ac yr awr hon hefyd y mae y fwyell wedi ei gosod ar wreiddyn y prennau: pob pren gan hynny yr hwn nid yw yn dwyn ffrwyth da, a dorrir i lawr, ac a deflir yn tân.

11 Myfi yn ddïau ydwyf yn eich bedyddio chwi â dwfr i edifeirwch: eithr yr hwn sydd yn dyfod ar fy ol i, sydd gryfach na myfi, yr hwn nid ydwyf deilwng i ddwyn ei esgidiau: efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd Glân, ac *á* thân.

12 Yr hwn *y mae* ei wỳntyll yn ei law, ac efe a lwyr-lanhá ei lawr-dyrnu, ac a gasgl ei wenith i'w ysgubor; eithr yr us a lysg efe â thân anniffoddadwy.

13 ¶ Yna y daeth yr Iesu o Galilea i'r Iorddonen at Ioan, i'w fedyddio ganddo.

14 Eithr Ioan a warafunodd iddo ef, gan ddywedyd, Y mae arnaf fi eisieu fy medyddio gennyt ti, ac a ddeui di attaf fi?

15 Ond yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho ef, Gâd yr awr hon; canys fel hyn y mae yn weddus i ni gyflawni pob cyflawnder. Yna efe a adawodd iddo.

16 A'r Iesu, wedi ei fedyddio, a aeth yn y fan i fynu o'r dwfr: ac wele, y nefoedd a agorwyd iddo, ac efe a welodd Yspryd Duw yn disgyn fel colommen, ac yn dyfod arno ef.

17 Ac wele, lef o'r nefoedd, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyl Fab, yn yr hwn y'm boddlonwyd.

PENNOD IV.

1 Ymprydd Crist, a'i demtiad. 11 Fr angelion yn gweini iddo. 13 Efe yn trigo yn Capernaum, 17 yn dechreu pregethu, 18 yn galw Petr ac Andreas, 21 Iago ac Ioan; 23 ac yn iachâu yr holl gleifion.

YNA yr Iesu a arweiniwyd i fynu i'r anialwch gan yr yspryd, i'w demtio gan ddiafol.

2 Ac wedi iddo ymprydio ddeugain niwrnod a deugain nos, ar ol hynny efe a newynodd.

3 A'r temtiwr pan ddaeth atto, a ddywedodd, Os mab Duw wyt ti, arch i'r cerrig hyn fod yn fara.

4 Ac yntau a attebodd ac a ddywedodd, Ysgrifenwyd, Nid trwy fara yn unig y bydd byw dyn, ond trwy bob gair a ddaw allan o enau Duw.

5 Yna y cymmerth diafol ef i'r ddinas sanctaidd, ac a'i gosododd ef ar binacl y deml;

6 Ac a ddywedodd wrtho, Os mab Duw wyt ti, bwrw dy hun i lawr; canys ysgrifenwyd, Y rhydd efe orchymyn i'w angelion am danat; a hwy a'th ddygant yn *eu* dwylaw, rhag taro o honot un amser dy droed wrth garreg.

7 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ysgrifenwyd drachefn, Na themtia yr Arglwydd dy Dduw.

8 Trachefn y cymmerth diafol ef i fynydd tra uchel, ac a ddangosodd iddo holl deyrnasoedd y byd, a'u gogoniant;

9 Ac a ddywedodd wrtho, Hyn oll a roddaf i ti, os syrthi i lawr a'm haddoli i.

10 Yna yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ymaith, Satan; canys

ysgrifenwyd, Yr Arglwydd dy Dduw a addoli, ac ef yn unig a wasanaethi.

11 Yna y gadawodd diafol ef: ac wele, angelion a ddaethant ac a weiniasant iddo.

12 ¶ A phan glybu yr Iesu draddodi Ioan, efe a aeth i Galilea.

13 A chan adaw Nazareth, efe a aeth ac a arhosodd yn Capernaum, yr hon sydd wrth y môr, y'nghyffiniau Zabulon a Nephthali:

14 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedyd,

15 Tir Zabulon, a thir Nephthali, *wrth* ffordd y môr, tu hwnt i'r Iorddonen, Galilea y Cenhedloedd:

16 Y bobl oedd yn eistedd mewn tywyllwch, a welodd oleuni mawr; ac i'r rhai a eisteddent yn mro a chysgod angau, y cyfododd goleuni iddynt.

17 ¶ O'r pryd hwnnw y dechreuodd yr Iesu bregethu, a dywedyd, Edifarhêwch: canys nesâodd teyrnas nefoedd.

18 ¶ A'r Iesu yn rhodio wrth fôr Galilea, efe a ganfu ddau frodyr, Simon, *yr hwn* a elwir Petr, ac Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd i'r môr (canys pysgodwyr oeddynt)

19 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch ar fy ol i, a mi a'ch gwnaf yn bysgodwyr dynion.

20 A hwy yn y fan, gan adael y rhwydau, a'i canlynasant ef.

21 Ac wedi myned rhagddo oddi yno, efe a welodd ddau frodyr eraill, Iago *fab* Zebedëus, ac Ioan ei frawd, mewn llong gyd â Zebedëus eu tad, yn cyweirio eu rhwydau: ac a'u galwodd hwy.

22 Hwythau yn ebrwydd, gan adael y llong a'u tad, a'i canlynasant ef.

23 ¶ A'r Iesu a aeth o amgylch holl Galilea, gan ddysgu yn eu synagogau, a phregethu efengyl y deyrnas, a iachâu pob clefyd a phob afiechyd ym mhlith y bobl.

24 Ac aeth sôn am dano ef trwy holl Syria; a hwy a ddygasant atto yr holl rai drwg eu hwyl, a'r rhai yr oedd amryw gleſydau a chnofeydd yn eu dala, a'r rhai cythreulig, a'r rhai lloerig, a'r sawl oedd â'r parlys arnynt; ac efe a'u hiachâodd hwynt.

25 A thorfeydd lawer a'i canlynasant ef o Galilea, a Decapolis, a Jerusalem, a Judea, ac *o'r* tu hwnt i'r Iorddonen.

PENNOD V.

1 Crist yn dechreu ei bregeth ar y mynydd: 3 ac yn dangos pwy sydd ddedwydd, 13 pwy yw halen y ddaear, 14 goleuni y byd, dinas ar fryn, 15 y ganwyll: 17 ei ddyfod ef i gyflawni y gyfraith. 21 Beth yw lladd, 27 a godineb, 33 a thynyu. 38 Y mae yn annog i ddioddef cam, 43 i garu, &c, ein gelynion, 48 ac i ymegnïo at berffeithrwydd.

A PHAN welodd *yr Iesu* y tyrfaoedd, efe a esgynodd i'r mynydd: ac wedi iddo eistedd, ei ddisgyblion a ddaethant atto.

2 Ac efe a agorodd ei enau, ac a'u dysgodd hwynt, gan ddywedyd,

3 Gwŷn eu byd y tlodion yn yr yspryd: canys eiddynt yw teyrnas nefoedd.

4 Gwŷn eu byd y rhai sydd yn galaru: canys hwy a ddiddenir.

5 Gwŷn eu byd y rhai addfwyn: canys hwy a etifeddant y ddaear.

6 Gwŷn eu byd y rhai sydd arnynt newyn a syched am gyfiawnder: canys hwy a ddiwellir.

7 Gwŷn eu byd y rhai trug-

arogion: canys hwy a gânt drugaredd.

8 Gwŷn eu byd y rhai pur o galon: canys hwy a welant Dduw.

9 Gwŷn eu byd y tangneddwyr: canys hwy a elwir yn blant i Dduw.

10 Gwŷn eu byd y rhai a erlidir o achos cyfiawnder: canys eiddynt yw teyrnas nefoedd.

11 Gwŷn eich byd pan y'ch gwaradwyddant, ac *y'ch* erlidiant, ac y dywedant bob drygair yn eich erbyn er fy mwyn i, a hwy yn gelwyddog.

12 Byddwch lawen a hyfryd: canys mawr *yw* eich gwobr yn y nefoedd: oblegid felly yr erlidiasant hwy y prophwydi a fu o'ch blaen chwi.

13 ¶ Chwi yw halen y ddaear: eithr o diflasodd yr halen, â pha beth yr helltir ef? ni thâl efe mwy ddim ond i'w fwrw allan, a'i sathru gan ddynion.

14 Chwi yw goleuni y byd. Dinas a osodir ar fryn, ni ellir ei chuddio.

15 Ac ni oleuant ganwyll, a'i dodi dan lestr, ond mewn canhwyllbren; a hi a oleua i bawb sydd yn y tŷ.

16 Llewyrched felly eich goleuni ger bron dynion, fel y gwelont eich gweithredoedd da chwi, ac y gogoneddont eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd.

17 ¶ Na thybiwch fy nyfod i dorri y gyfraith, neu y prophwydi: ni ddaethum i dorri, ond i gyflawni.

18 Canys yn wir meddaf i chwi, Hyd onid êl y nef a'r ddaear heibio, nid â un iod nac un tippyn o'r gyfraith heibio, hyd oni chwblhâer oll.

19 Pwy bynnag gan hynny a dorro un o'r gorchymynion lleiaf hyn, ac a ddysgo i ddynion felly, lleiaf y gelwir ef yn nheyrnas nefoedd: ond pwy bynnag a'*u* gwnelo, ac a'*u* dysgo *i eraill*, hwn a elwir yn fawr yn nheyrnas nefoedd.

20 Canys meddaf i chwi, Oni bydd eich cyfiawnder yn helaethach na *chyfiawnder* yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid, nid ewch i mewn i deyrnas nefoedd.

21 ¶ Clywsoch ddywedyd gan y rhai gynt, Na ladd; a phwy bynnag a laddo, euog fydd o farn:

22 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, Pob un a ddigio wrth ei frawd heb ystyr, a fydd euog o farn: a phwy bynnag a ddywedo wrth ei frawd, Raca, a fydd euog o gynghor: a phwy bynnag a ddywedo, O ynfyd, a fydd euog o dân uffern.

23 Gan hynny, os dygi dy rodd i'r allor, ac yno dyfod i'th gof fod gan dy frawd ddim yn dy erbyn;

24 Gâd yno dy rodd ger bron yr allor, a dos ymaith: yn gyntaf cymmoder di â'th frawd, ac yna tyred ac offrwm dy rodd.

25 Cyttuna â'th wrthwynebwr ar frys, tra fyddech ar y ffordd gyd âg ef; rhag un amser i'th wrthwynebwr dy roddi di yn llaw y barnwr, ac i'r barnwr dy roddi at y swyddog, a'th daflu y'ngharchar.

26 Yn wir meddaf i ti, Ni ddeui di allan oddi yno, hyd oni thalech y ffyrling eithaf.

27 ¶ Clywsoch ddywedyd gan y rhai gynt, Na wna odineb.

28 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, fod pob un a'r sydd yn edrych ar wraig i'w chwennychu hi, wedi

gwneuthur eisoes odineb â hi yn ei galon.

29 Ac os dy lygad dehau a'th rwystra, tŷn ef allan, a thafl oddi wrthyt: canys da i ti golli un o'th aelodau, ac na thafler dy holl gorph i uffern.

30 Ac os dy law ddehau a'th rwystra, tòr hi ymaith, a thafl oddi wrthyt: canys da i ti golli un o'th aelodau, ac na thafler dy holl gorph i uffern.

31 A dywedwyd, Pwy bynnag a ollyngo ymaith ei wraig, rhoed iddi lythyr ysgar.

32 Ond yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, fod pwy bynnag a ollyngo ymaith ei wraig, ond o achos godineb, yn peri iddi wneuthur godineb: a phwy bynnag a briodo yr hon a ysgarwyd, y mae efe yn gwneuthur godineb.

33 ¶ Trachefn, clywsoch ddywedyd gan y rhai gynt, Na thwng anudon: eithr tâl dy lwon i'r Arglwydd.

34 Ond yr ydwyf fi yn dywedyd wrthych chwi, Na thwng ddim: nac i'r nef; canys gorseddfa Duw ydyw:

35 Nac i'r ddaear, canys troedfaingc ei draed ydyw: nac i Jerusalem; canys dinas y brenhin mawr ydyw.

36 Ac na thwng i'th ben; am na elli wneuthur un blewyn yn wŷn, neu yn ddu.

37 Eithr bydded eich ymadrodd chwi, Iẽ, ïe; Nag ê, nag ê: oblegid beth bynnag *sydd* dros ben hyn, o'r drwg y mae.

38 ¶ Clywsoch ddywedyd, Llygad am lygad, a dant am ddant.

39 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd wrthych chwi, Na wrthwynebwch ddrwg: ond pwy bynnag a'th darawo ar dy rudd ddehau, tro y llall iddo hefyd.

40 Ac i'r neb a fynno ymgyfreithio â thi, a dwyn dy bais, gâd iddo *dy* gochl hefyd.

41 A phwy bynnag a'th gymhello un filltir, dos gyd âg ef ddwy.

42 Dyro i'r hwn a ofyno gennyt; ac na thro oddi wrth yr hwn sydd yn ewyllysio echwyna gennyt.

43 ¶ Clywsoch ddywedyd, Câr dy gymmydog, a chasâ dy elyn.

44 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd wrthych chwi, Cerwch eich gelynion, bendithiwch y rhai a'ch melldithiant, gwnewch dda i'r sawl a'ch casânt, a gweddïwch dros y rhai a wnel niwed i chwi, ac a'ch erlidiant;

45 Fel y byddoch blant i'ch Tad yr hwn *sydd* yn y nefoedd: canys y mae efe yn peri i'w haul godi ar y drwg a'r da, ac yn gwlawio ar y cyfiawn a'r anghyfiawn.

46 Oblegid os cerwch y sawl a'ch caro, pa wobr sydd i chwi? oni wna y publicanod hefyd yr un peth?

47 Ac os cyferchwch well i'ch brodyr yn unig, pa ragoriaeth yr ydych chwi yn ei wneuthur? onid ydyw y publicanod hefyd yn gwneuthur felly?

48 Byddwch chwi gan hynny yn berffaith, fel y mae eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd yn berffaith.

PENNOD VI.

1 *Crist yn mynegi rhagddo yn ei bregeth ar y mynydd; gan draethu am elusen,* 5 *a gweddi,* 14 *maddeu i'n brodyr,* 16 *ac ympryd;* 19 *pa le y mae i ni roddi ein trysor i gadw;* 24 *ynghylch gwasanaethu Duw a mammon:* 25 *yn annog na bydder gofalus am bethau bydol;* 33 *ond am geisio teyrnas Dduw.*

GOCHELWCH rhag gwneuthur eich elusen

y'ngwydd dynion, er mwyn cael eich gweled ganddynt: os amgen, ni chewch dâl gan eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd.

2 Am hynny pan wnelych elusen, na udgana o'th flaen, fel y gwna y rhagrithwyr, yn y synagogau, ac ar yr heolydd, fel y molianner hwy gan ddynion. Yn wir meddaf i chwi, Y maent yn derbyn eu gwobr.

3 Eithr pan wnelych di elusen, na wyped dy *law* aswy pa beth a wna dy *law* ddehau:

4 Fel y byddo dy elusen yn y dirgel: a'th Dad yr hwn a wêl yn y dirgel, efe a dâl i ti yn yr amlwg.

5 ¶ A phan weddïech, na fydd fel y rhagrithwyr: canys hwy a garant weddïo yn sefyll yn y synagogau, ac y'nghonglau yr heolydd, fel yr ymddangosont i ddynion. Yn wir meddaf i chwi, Y maent yn derbyn eu gwobr.

6 Ond tydi, pan weddïech, dos i'th ystafell; ac wedi cau dy ddrws, gweddïa ar dy Dad yr hwn *sydd* yn y dirgel; a'th Dad yr hwn a wêl yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

7 A phan weddïoch, na fyddwch siaradus, fel y cenhedloedd: canys y maent hwy yn tybied y cânt eu gwrandaw am eu haml eiriau.

8 Na fyddwch gan hynny debyg iddynt hwy: canys gŵyr eich Tad pa bethau sydd arnoch eu heisieu, cyn gofyn o honoch ganddo.

9 Am hynny gweddïwch chwi fel hyn: Ein Tad, yr hwn *wyt* yn y nefoedd, sancteiddier dy Enw.

10 Deled dy deyrnas. Gwneler dy ewyllys, megis yn y nef, *felly* ar y ddaear hefyd.

11 Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol.

12 A maddeu i ni ein dyledion, fel y maddeuwn ninnau i'n dyledwyr.

13 Ac nac arwain ni i brofedigaeth; eithr gwared ni rhag drwg. Canys eiddot ti yw y deyrnas, a'r nerth, a'r gogoniant, yn oes oesoedd. Amen.

14 Oblegid os maddeuwch i ddynion eu camweddau, eich Tad nefol a faddeu hefyd i chwithau:

15 Eithr oni faddeuwch i ddynion eu camweddau, ni faddeu eich Tad eich camweddau chwithau.

16 ¶ Hefyd, pan ymprydioch, na fyddwch fel y rhagrithwyr, yn wyneb-drist: canys anffurfio eu hwynebau y maent, fel yr ymddangosont i ddynion eu bod yn ymprydio. Yn wir meddaf i chwi, Y maent yn derbyn eu gwobr.

17 Eithr pan ymprydiech di, enneinia dy ben, a golch dy wyneb;

18 Fel nad ymddangosech i ddynion dy fod yn ymprydio, ond i'th Dad yr hwn sydd yn y dirgel: a'th Dad yr hwn sydd yn gweled yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

19 ¶ Na thrysorwch iwch' drysorau ar y ddaear, lle y mae gwyfyn a rhwd yn llygru, a lle y mae lladron yn cloddio trwodd ac yn lladratta;

20 Eithr trysorwch iwch' drysorau yn y nef, lle nid oes na gwyfyn na rhwd yn llygru, a lle nis cloddia lladron trwodd ac nis lladrattânt.

21 Canys lle y mae eich trysor, yno y bydd eich calon hefyd.

22 Canwyll y corph yw y

llygad: am hynny o bydd dy lygad yn syml, dy holl gorph fydd yn oleu.

23 Eithr os bydd dy lygad yn ddrwg, dy holl gorph fydd yn dywyll. Am hynny os bydd y goleuni sydd ynot yn dywyllwch, pa faint *fydd* y tywyllwch!

24 ¶ Ni ddichon neb wasanaethu dau arglwydd: canys naill ai efe a gasâ y naill, ac a gâr y llall; ai efe a ymlŷn wrth y naill, ac a esgeulusa y llall. Ni ellwch wasanaethu Duw a mammon.

25 Am hynny meddaf i chwi, Na ofelwch am eich bywyd, pa beth a fwyttâoch, neu pa beth a yfoch; neu am eich corph, pa beth a wisgoch. Onid yw y bywyd yn fwy nâ'r bwyd, a'r corph *yn fwy* nâ'r dillad?

26 Edrychwch ar adar y nefoedd: oblegid nid ydynt yn hau, nac yn medi, nac yn cywain i ysguboriau; ac y mae eich Tad nefol yn eu porthi hwy. Onid ydych chwi yn rhagori llawer arnynt hwy?

27 A phwy o honoch gan ofalu, a ddichon chwanegu un cufydd at ei faintioli?

28 A phaham yr ydych chwi yn gofalu am ddillad? Ystyriwch lili y maes, pa fodd y maent yn tyfu: nid ydynt nac yn llafurio nac yn nyddu;

29 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, na wisgwyd Solomon yn ei holl ogoniant fel un o'r rhai hyn.

30 Am hynny os dillada Duw felly lysieuyn y maes, yr hwn sydd heddyw, ac y fory a fwrir i'r ffwrn, oni *ddillada efe* chwi yn hytrach o lawer, O chwi o ychydig ffydd?

31 Am hynny na ofelwch, gan ddywedyd, Beth a fwyttawn? neu, Beth a yfwn? neu, A pha beth yr ymddilladwn?

32 (Canys yr holl bethau hyn y mae y Cenhedloedd yn eu ceisio) oblegid gŵyr eich Tad nefol fod arnoch eisieu yr holl bethau hyn.

33 Eithr yn gyntaf ceisiwch deyrnas Dduw, a'i gyfiawnder ef, a'r holl bethau hyn a roddir i chwi yn ychwaneg.

34 Na ofelwch gan hynny dros drannoeth: canys trannoeth a ofala am ei bethau ei hun. Digon i'r diwrnod ei ddrwg ei hun.

PENNOD VII.

1 Crist yn gorphen ei bregeth ar y mynydd; ac yn gwahardd barn ehud, 6 a bwrw pethau sanctaidd i gwn: 7 yn annog i weddio, 13 i fyned i mewn i'r porth cyfyng, 15 i ymgadw rhag gau brophwydi; 21 na byddom wrandawyr yn unig, ond gweuthurwyr y gair, 24 a chyffelyb i dai wedi eu hadeiladu ar y graig, 26 ac nid ar y tywod.

NA fernwch, fel na'ch barner.

2 Canys â pha farn y barnoch, y'ch bernir; ac â pha fesur y mesuroch, yr adfesurir i chwithau.

3 A phaham yr wyt yn edrych ar y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd, ac nad ydwyt yn ystyried y trawst sydd yn dy lygad dy hun?

4 Neu pa fodd y dywedi wrth dy frawd, Gâd i mi fwrw allan y brycheuyn o'th lygad; ac wele, drawst yn dy lygad dy hun?

5 *O* ragrithiwr, bwrw allan yn gyntaf y trawst o'th lygad dy hun; ac yna y gweli yn eglur fwrw y brycheuyn allan o lygad dy frawd.

6 ¶ Na roddwch y peth *sydd* sanctaidd i'r cŵn, ac na theflwch eich gemmau o flaen y moch; rhag iddynt eu sathru dan eu traed, a throi a'ch rhwygo chwi.

7 ¶ Gofynwch, a rhoddir i chwi; ceisiwch, a chwi a gewch; curwch, ac fe agorir i chwi.

8 Canys pob un sydd yn gofyn, sydd yn derbyn; a'r neb sydd yn ceisio, sydd yn cael; ac i'r hwn sydd yn curo, yr agorir.

9 Neu a oes un dyn o honoch, yr hwn os gofyn ei fab iddo fara, a rydd iddo garreg?

10 Ac os gofyn efe bysgodyn, a ddyry efe sarph iddo?

11 Os chwychwi gan hynny, a chwi yn ddrwg, a fedrwch roddi rhoddion da i'ch plant, pa faint mwy y rhydd eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd bethau da i'r rhai a ofynant iddo?

12 Am hynny pa bethau bynnag oll a ewyllysioch eu gwneuthur o ddynion i chwi, felly gwnewch chwithau iddynt hwy: canys hyn yw y gyfraith a'r prophwydi.

13 ¶ Ewch i mewn trwy y porth cyfyng: canys ehang *yw* y porth, a llydan *yw* y ffordd sydd yn arwain i ddistryw; a llawer yw y rhai sydd yn myned i mewn trwyddi:

14 Oblegid cyfyng *yw* y porth, a chul *yw* y ffordd, sydd yn arwain i'r bywyd; ac ychydig yw y rhai sydd yn ei chael hi.

15 ¶ Ymogelwch rhag gaubrophwydi, y rhai a ddeuant attoch yn ngwisgoedd defaid, ond oddi mewn bleiddiaid rheibus ydynt hwy.

16 Wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch hwynt. A gasgl rhai rawnwin oddi ar ddrain, neu ffigys oddi ar ysgall?

17 Felly pob pren da sydd yn dwyn ffrwythau da; ond y pren drwg sydd yn dwyn ffrwythau drwg.

18 Ni ddichon pren da ddwyn ffrwythau drwg, na phren drwg ddwyn ffrwythau da.

19 Pob pren heb ddwyn ffrwyth da, a dorrir i lawr, ac a deflir yn tân.

20 O herwydd paham, wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch hwynt.

21 ¶ Nid pob un a'r sydd yn dywedyd wrthyf, Arglwydd, Arglwydd, a ddaw i mewn i deyrnas nefoedd; ond yr hwn sydd yn gwneuthur ewyllys fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd.

22 Llawer a ddywedant wrthyf yn y dydd hwnnw, Arglwydd, Arglwydd, oni phrophwydasom yn dy enw di? ac oni fwriasom allan gythreuliaid yn dy enw di? ac oni wnaethom wyrthiau lawer yn dy enw di?

23 Ac yna yr addefaf wrthynt, Nis adnabûm chwi erioed: ewch ymaith oddi wrthyf, chwi weithredwyr anwiredd.

24 ¶ Gan hynny pwy bynnag sydd yn gwrando fy ngeiriau hyn, ac yn eu gwneuthur, mi a'i cyffelybaf ef i wr doeth, yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y graig:

25 A'r gwlaw a ddisgynodd, a'r llifeiriaint a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythasant, ac a ruthrasant ar y tŷ hwnnw; ac ni syrthiodd: oblegid sylfaenesid ef ar y graig.

26 A phob un a'r sydd yn gwrando fy ngeiriau hyn, ac heb eu gwneuthur, a gyffelybir i wr ffol, yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y tywod:

27 A'r gwlaw a ddisgynodd, a'r llif-ddyfroedd a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythasant, ac a gurasant ar y tŷ hwnnw; ac efe a syrthiodd, a'i gwymp a fu fawr.

28 A bu wedi i'r Iesu orphen

y geiriau hyn, y torfeydd a synnasant wrth ei ddysgeidiaeth ef.

29 Canys yr oedd efe yn eu dysgu hwynt fel *un* âg awdurdod ganddo, ac nid fel yr ysgrifenyddion.

PENNOD VIII.

2 Crist yn glanhâu y gwahan-glwyfus, 5 yn iachâu gwas y canwriad, 14 a mam gwraig Petr, 16 a llawer o rai clwyfus eraill: 19 yn dangos pa fodd y mae ei ddilyn ef: 23 yn gostegu y dymmestl ar y môr: 28 yn gyrru cythreuliaid allan o ddau gythreulig: 31 ac yn caniadu iddynt fyned i'r moch.

AC wedi ei ddyfod ef i waered o'r mynydd, torfeydd lawer a'i canlynasant ef.

2 Ac wele, *un* gwahan-glwyfus a ddaeth ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, os mynni, ti a elli fy nglanhâu i.

3 A'r Iesu a estynodd *ei* law, ac a gyffyrddodd âg ef, gan ddywedyd, Mynnaf, glanhêir di. Ac yn y fan ei wahanglwyf ef a lanhâwyd.

4 A dywedodd yr Iesu wrtho, Gwel na ddywedych wrth neb; eithr dos, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrymma y rhodd a orchymynodd Moses, er tystiolaeth iddynt.

5 ¶ Ac wedi dyfod yr Iesu i mewn i Capernaum, daeth atto ganwriad, gan ddeisyfu arno,

6 A dywedyd, Arglwydd, y mae fy ngwas yn gorwedd gartref yn glaf o'r parlys, ac mewn poen ddirfawr.

7 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Mi a ddeuaf ac a'i hiachâf ef.

8 A'r canwriad a attebodd ac a ddywedodd, Arglwydd, nid ydwyf fi deilwng i ddyfod o honot dan fy nghronglwyd: eithr yn unig dywed y gair, a'm gwas a iachêir.

9 Canys dyn ydwyf finnau dan awdurdod, a chennyf filwyr danaf: a dywedaf wrth hwn, Cerdda, ac efe a â; ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw; ac wrth fy ngwas, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.

10 A'r Iesu pan glybu, a ryfeddodd, ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn canlyn, Yn wir meddaf i chwi, Ni chefais gymmaint ffydd, na ddo yn yr Israel.

11 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y daw llawer o'r dwyrain a'r gorllewin, ac a eisteddant gyd âg Abraham ac Isaac a Jacob yn nheyrnas nefoedd.

12 Ond plant y deyrnas a deflir i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

13 A dywedodd yr Iesu wrth y canwriad, Dos ymaith; ac megis y credaist, bydded i ti. A'i was a iachâwyd yn yr awr honno.

14 ¶ A phan ddaeth yr Iesu i dŷ Petr, efe a welodd ei chwegr ef yn gorwedd, ac yn glaf o'r cryd.

15 Ac efe a gyffyrddodd â'i llaw hi; a'r cryd a'i gadawodd hi: a hi a gododd, ac a wasanaethodd arnynt.

16 ¶ Ac wedi ei hwyrhâu hi, hwy a ddygasant atto lawer o rai cythreulig: ac efe a fwriodd allan yr ysprydion â'i air, ac a iachâodd yr holl gleifion;

17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedyd, Efe a gymmerodd ein gwendid ni, ac a ddug *ein* clefydau.

18 ¶ A'r Iesu, pan welodd dorfeydd lawer o'i amgylch, a orchymynodd fyned drosodd i'r lân arall.

19 A rhyw ysgrifenydd a ddaeth ac a ddywedodd

wrtho, Athraw, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.
20 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y *mae* ffauau gan y llwynogod, a chan ehediaid y nefoedd nythod; ond gan Fab y dyn nid oes le i roddi *ei* ben *i lawr*.
21 Ac un arall o'i ddisgyblion a ddywedodd wrtho, Arglwydd, gâd i mi yn gyntaf fyned a chladdu fy nhad.
22 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Canlyn fi; a gâd i'r meirw gladdu eu meirw.
23 ¶ Ac wedi iddo fyned i'r llong, ei ddisgyblion a'i canlynasant ef.
24 Ac wele, bu cynnwrf mawr yn y môr, hyd oni chuddiwyd y llong gan y tonnau: eithr efe oedd yn cysgu.
25 A'i ddisgyblion a ddaethant *atto*, ac a'i deffroasant, gan ddywedyd, Arglwydd, cadw ni: darfu am danom.
26 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych yn ofnus, O chwi o ychydig ffydd? Yna y cododd efe, ac y ceryddodd y gwyntoedd a'r môr; a bu dawelwch mawr.
27 A'r dynion a ryfeddasant, gan ddywedyd, Pa ryw un yw hwn, gan fod y gwyntoedd hefyd a'r môr yn ufuddhâu iddo?
28 ¶ Ac wedi ei ddyfod ef i'r làn arall, i wlad y Gergesiaid, dau ddieflig a gyfarfuant âg ef, y rhai a ddeuent o'r beddau, yn dra ffyrnig, fel na allai neb fyned y ffordd honno.
29 Ac wele, hwy a lefasant, gan ddywedyd, Iesu, Fab Duw, beth sydd i ni *a wnelom* â thi? a ddaethost ti yma i'n poeni ni cyn yr amser?
30 Ac yr oedd ym mhell oddi wrthynt genfaint o foch lawer, yn pori.
31 A'r cythreuliaid a ddeisyfasant arno, gan ddywedyd, Os bwri ni allan, caniattâ i ni fyned ymaith i'r genfaint foch.
32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch. A hwy wedi myned allan, a aethant i'r genfaint foch. Ac wele, yr holl genfaint foch a ruthrodd dros y dibyn i'r môr, ac a fuant feirw yn y dyfroedd.
33 A'r meichiaid a ffoisant: ac wedi eu dyfod hwy i'r ddinas, hwy a fynegasant bob peth; a pha beth a ddarfuasai i'r rhai dieflig.
34 Ac wele, yr holl ddinas a ddaeth allan i gyfarfod â'r Iesu: a phan ei gwelsant, attolygasant iddo ymadael o'u cyffiniau hwynt.

PENNOD IX.

2 Crist yn iachâu un claf o'r parlys, 9 yn galw Matthew o'r dollfa, 10 yn bwytta gyd â phublicanod a phechaduriaid, 14 yn amddiffyn ei ddisgyblion am nad ymprydient, 20 yn iachâu y diferlif gwaed, 23 yn cyfodi merch Jairus o farw, 27 yn rhoddi eu golwg i ddau ddyn dall, 32 yn iachâu mudan cythreulig, 36 ac yn tosturio wrth y dyrfa.

AC efe a aeth i mewn i'r llong, ac a aeth trosodd, ac a ddaeth i'w ddinas ei hun.
2 Ac wele, hwy a ddygasant atto wr claf o'r parlys, yn gorwedd mewn gwely: a'r Iesu yn gweled eu ffydd hwy, a ddywedodd wrth y claf o'r parlys, *Ha* fab, cymmer gysur; maddeuwyd i ti dy bechodau.
3 Ac wele, rhai o'r ysgrifenyddion a ddywedasant ynddynt eu hunain, Y mae hwn yn cablu.
4 A phan welodd yr Iesu eu meddyliau, efe a ddywedodd, Paham y meddyliwch ddrwg yn eich calonnau?
5 Canys pa un hawsaf ai dywedyd, Maddeuwyd i ti dy

bechodau; ai dywedyd, Cyfod, a rhodia?

6 Eithr fel y gwypoch fod awdurdod gan Fab y dyn ar y ddaear i faddeu pechodau, (yna y dywedodd efe wrth y claf o'r parlys) Cyfod, cymmer dy wely i fynu a dos i'th dŷ.

7 Ac efe a gyfododd, ac a aeth ymaith i'w dŷ ei hun.

8 A'r torfeydd pan welsant, rhyfeddu a wnaethant, a gogoneddu Duw, yr hwn a roisai gyfryw awdurdod i ddynion.

9 ¶ Ac fel yr oedd yr Iesu yn myned oddi yno, efe a ganfu wr yn eistedd wrth y dollfa, a elwid Matthew, ac a ddywedodd wrtho, Canlyn fi. Ac efe a gyfododd, ac a'i canlynodd ef.

10 ¶ A bu, ac efe yn eistedd i fwytta yn y tŷ, wele hefyd, publicanod lawer a phechaduriaid a ddaethant, ac a eisteddasant gyd â'r Iesu a'i ddisgyblion.

11 A phan welodd y Phariscaid, hwy a ddywedasant wrth ei ddisgyblion ef, Paham y bwytty eich Athraw chwi gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid?

12 A phan glybu yr Iesu, efe a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg, ond i'r rhai cleifion.

13 Ond ewch, a dysgwch pa beth yw *hyn*, Trugaredd yr ydwyf yn ei ewyllysio, ac nid aberth: canys ni ddaethum i alw rhai cyfiawn, ond pechaduriaid i edifeirwch.

14 ¶ Yna y daeth disgyblion Ioan atto, gan ddywedyd, Paham yr ydym ni a'r Phariseaid yn ymprydio yn fynych, ond dy ddisgyblion di nid ydynt yn ymprydio?

15 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, A all plant yr ystafell briodas alaru tra fo y priod-fab gyd â hwynt? ond y dyddiau a ddaw, pan ddyger y priod-fab oddi arnynt, ac yna yr ymprydiant.

16 *Hefyd*, ni ddyd neb lain o frethyn newydd at hen ddilledyn: canys y cyflawniad a dynn oddi wrth y dilledyn, a'r rhwyg a wneir yn waeth.

17 Ac ni ddodant win newydd mewn costrelau hen: os amgen, y costrelau a dŷr, a'r gwin a red allan, a'r costrelau a gollir: eithr gwin newydd a ddodant mewn costrelau newyddion, ac *felly* y cedwir y ddau.

18 ¶ Tra yr oedd efe yn dywedyd hyn wrthynt, wele, daeth rhyw bennaeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Bu farw fy merch yr awr hon: eithr tyred a gosod dy law arni, a byw fydd hi.

19 A'r Iesu a gyfododd, ac a'i canlynodd ef, a'i ddisgyblion.

20 ¶ (Ac wele, gwraig y buasai gwaedlif arni ddeuddeng mlynedd, a ddaeth o'r tu cefn *iddo*, ac a gyffyrddodd âg ymyl ei wisg ef.

21 Canys hi a ddywedasai ynddi ei hun, Os caf yn unig gyffwrdd â'i wisg ef, iach fyddaf.

22 Yna yr Iesu a drodd; a phan ei gwelodd hi, efe a ddywedodd, *Ha* ferch, bydd gysurus; dy ffydd a'th iachâodd. A'r wraig a iachâwyd o'r awr honno.)

23 A phan ddaeth yr Iesu i dŷ y pennaeth, a gweled y cerddorion a'r dyrfa yn terfysgu,

24 Efe a ddywedodd wrthynt, Ciliwch: canys ni bu farw y llangces, ond cysgu y mae hi. A hwy a'i gwatwarasant ef.

25 Ac wedi bwrw y dyrfa allan, efe a aeth i mewn, ac a

ymaflodd yn ei llaw hi; a'r llangces a gyfododd.

26 A'r gair o hyn a aeth dros yr holl wlad honno.

27 ¶ A phan oedd yr Iesu yn myned oddi yno, dau ddeillion a'i canlynasant ef, gan lefain a dywedyd, Mab Dafydd, trugarhâ wrthym.

28 Ac wedi iddo ddyfod i'r tŷ, y deillion a ddaethant atto: a'r Iesu a ddywedodd wrthynt, A ydych chwi yn credu y gallaf fi wneuthur hyn? Hwy a ddywedasant wrtho, Ydym, Arglwydd.

29 Yna y cyffyrddodd efe â'u llygaid hwy, gan ddywedyd, Yn ol eich ffydd bydded i chwi.

30 A'u llygaid a agorwyd: a'r Iesu a orchymynodd iddynt trwy fwgwth, gan ddywedyd, Gwelwch nas gwypo neb.

31 Ond wedi iddynt ymado, hwy a'i clodforasant ef trwy yr holl wlad honno.

32 ¶ Ac a hwy yn myned allan, wele, rhai a ddygasant atto ddyn mud, cythreulig.

33 Ac wedi bwrw y cythraul allan, llefarodd y mudan: a'r torfeydd a ryfeddasant, gan ddywedyd, Ni welwyd y cyffelyb erioed yn Israel.

34 Ond y Phariscaid a ddywedasant, Trwy bennaeth y cythreuliaid y mae efe yn bwrw allan gythreuliaid.

35 A'r Iesu a aeth o amgylch yr holl ddinasoedd a'r trefydd, gan ddysgu yn eu synagogau hwynt, a chan bregethu efengyl y deyrnas, a iachâu pob clefyd, a phob afiechyd ym mhlith y bobl.

36 ¶ A phan welodd efe y torfeydd, efe a dosturiodd wrthynt, am eu bod wedi blino, a'u gwasgaru fel defaid heb ganddynt fugail.

37 Yna y dywedodd efe wrth ei ddisgyblion, Y cynhauaf yn ddïau *sydd* fawr, ond y gweithwyr yn anaml.

38 Am hynny attolygwch i Arglwydd y cynhauaf, anfon gweithwyr i'w gynhauaf.

PENNOD X.

1 Crist yn anfon ei ddeuddeg apostol, gan roddi gallu iddynt i wneuthur rhyfeddodau: 5 yn rhoddi gorchymyn iddynt, ac yn eu dysgu, 16 ac yn eu cysuro yn erbyn erlidiau; 40 ac yn addaw bendith i'r rhai a'u derbynio hwynt.

AC wedi galw ei ddeuddeg disgybl atto, efe a roddes iddynt awdurdod *yn erbyn* ysprydion aflan, i'w bwrw hwynt allan, ac i iachâu pob clefyd a phob afiechyd.

2 Ac enwau y deuddeg apostolion yw y rhai hyn: Y cyntaf, Simon, yr hwn a elwir Petr, ac Andreas ei frawd; Iago *mab* Zebedëus, ac Ioan ei frawd;

3 Phylip, a Bartholomëus; Thomas, a Matthew y publican; Iago *mab* Alphëus, a Lebbëus, yr hwn a gyfenwid Thadëus;

4 Simon y Canaanead, a Judas Iscariot, yr hwn hefyd a'i bradychodd ef.

5 Y deuddeg hyn a anfonodd yr Iesu, ac a orchymynodd iddynt, gan ddywedyd, Nac ewch i ffordd y Cenhedloedd, ac i ddinas y Samariaid nac ewch i mewn.

6 Eithr ewch yn hytrach at gyfrgolledig ddefaid tŷ Israel.

7 Ac wrth fyned, pregethwch, gan ddywedyd, Fod teyrnas nefoedd yn nesâu.

8 Iachêwch y cleifion, glanhêwch y rhai gwahan-glwyfus, cyfodwch y meirw, bwriwch allan gythreuliaid: derbyniasoch yn rhad, rhoddwch yn rhad.

9 Na feddwch aur, nac arian, nac efydd i'ch pyrsau;

10 Nac ysgrepan i'r daith, na dwy bais, nac esgidiau, na ffon: canys teilwng i'r gweithiwr ei fwyd.

11 Ac i ba ddinas bynnag neu dref yr eloch, ymofynwch pwy sydd deilwng ynddi; ac yno trigwch hyd onid eloch ymaith.

12 A phan ddeloch i dŷ, cyfarchwch well iddo.

13 Ac os bydd y tŷ yn deilwng, deued eich tangnefedd arno: ac oni bydd yn deilwng, dychweled eich tangnefedd attoch.

14 A phwy bynnag ni'ch derbynio chwi, ac ni wrandawo eich geiriau, pan ymadawoch o'r tŷ hwnnw, neu o'r ddinas honno, ysgydwch y llwch oddi wrth eich traed.

15 Yn wir meddaf i chwi, Esmwythach fydd i dir y Sodomiaid a'r Gomorriaid yn nydd y farn, nag i'r ddinas honno.

16 ¶ Wele, yr ydwyf fi yn eich danfon fel defaid y'nghanol bleiddiaid: byddwch chwithau gall fel y seirph, a diniwed fel y colommenod.

17 Eithr ymogelwch rhag dynion; canys hwy a'ch rhoddant chwi i fynu i'r cynghor, ac a'ch ffrewyllant chwi yn eu synagogau.

18 A chwi a ddygir at lywiawdwyr a brenhinoedd o'm hachos i, er tystiolaeth iddynt hwy ac i'r Cenhedloedd.

19 Eithr pan y'ch rhoddant chwi i fynu, na ofelwch pa fodd neu pa beth a lefaroch: canys rhoddir i chwi yn yr awr honno pa beth a lefaroch.

20 Canys nid chwychwi yw y rhai sydd yn llefaru, ond Yspryd eich Tad yr hwn sydd yn llefaru ynoch.

21 A brawd a rydd frawd i fynu i farwolaeth, a thad ei blentyn: a phlant a godant i fynu yn erbyn *eu* rhieni, ac a barant eu marwolaeth hwynt.

22 A chas fyddwch gan bawb er mwyn fy enw i: ond yr hwn a barhâo hyd y diwedd, efe fydd cadwedig.

23 A phan y'ch erlidiant yn y ddinas hon, ffowch i un arall: canys yn wir y dywedaf wrthych, Na orphenwch ddinasoedd Israel, nes dyfod Mab y dyn.

24 Nid yw y disgybl yn uwch na'i athraw, na'r gwas yn uwch na'i arglwydd.

25 Digon i'r disgybl fod fel ei athraw, a'r gwas fel ei arglwydd. Os galwasant berchen y tŷ yn Beelzebub, pa faint mwy ei dylwyth ef?

26 Am hynny nac ofnwch hwynt: oblegid nid oes dim cuddiedig, a'r nas datguddir; na dirgel, a'r nas gwybyddir.

27 Yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd wrthych chwi yn y tywyllwch, dywedwch yn y goleuni: a'r hyn a glywch yn y glust, pregethwch ar bennau y tai.

28 Ac nac ofnwch rhag y rhai a laddant y corph, ac nid allant ladd yr enaid; eithr yn hytrach ofnwch yr hwn a ddichon ddistrywio enaid a chorph yn uffern.

29 Oni werthir dau aderyn y tô er ffyrling? ac ni syrth un o honynt ar y ddaear heb eich tad chwi.

30 Ac y mae, ïe, holl wallt eich pen wedi eu cyfrif.

31 Nac ofnwch gan hynny: chwi a delwch fwy na llawer o adar y tô.

32 Pwy bynnag gan hynny a'm cyffeso i y'ngwydd dynion, minnau a'i cyffesaf yntau y'ngwydd fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd.

33 A phwy bynnag a'm gwado i y'ngŵydd dynion, minnau a'i gwadaf yntau y'ngŵydd fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd.

34 Na thybygwch fy nyfod i ddanfon tangnefedd ar y ddaear: ni ddaethum i ddanfon tangnefedd, ond cleddyf.

35 Canys mi a ddaethum i osod dyn i amrafaelio yn erbyn ei dad, a'r ferch yn erbyn ei mam, a'r waudd yn erbyn ei chwegr.

36 A gelynion dyn *fydd* tylwyth ei dŷ ei hun.

37 Yr hwn sydd yn caru tad neu fam yn fwy na myfi, nid yw deilwng o honof fi: a'r neb sydd yn caru mab neu ferch yn fwy na myfi, nid yw deilwng o honof fi.

38 A'r hwn nid yw yn cymmeryd ei groes, ac yn canlyn ar fy ol i, nid yw deilwng o honof fi.

39 Y neb sydd yn cael ei einioes, a'i cyll: a'r neb a gollo ei einioes o'm plegid i, a'i caiff hi.

40 ¶ Y neb sydd yn eich derbyn chwi, sydd yn fy nerbyn i; a'r neb sydd yn fy nerbyn i, sydd yn derbyn yr hwn a'm danfonodd i.

41 Y neb sydd yn derbyn prophwyd yn enw prophwyd, a dderbyn wobr prophwyd; a'r neb sydd yn derbyn *un* cyfiawn yn enw *un* cyfiawn, a dderbyn wobr *un* cyfiawn.

42 A phwy bynnag a roddo i'w yfed i un o'r rhai bychain hyn, phiolaid o *ddŵfr* oer yn unig yn enw disgybl, yn wir meddaf i chwi, Ni chyll efe ei wobr.

PENNOD XI.

2 Ioan yn anfon ei ddisgyblion at Grist. 7 Tystiolaeth Crist am Ioan. 18 Tyb y bobl am Ioan, a Christ. 20 Crist yn dannod anniolchgarwch a diedifeirwch Chorazin, Bethsaida, a Chapernaum: 25 a chan foliannu doethineb ei Dad yn egluro yr efengyl i'r rhai gwirion; 28 yn galw atto y rhai sydd yn teimlo baich eu pechodau.

A BU, pan orphenodd yr Iesu orchymyn i'w ddeuddeg disgybl, efe a aeth oddi yno i ddysgu ac i bregethu yn eu dinasoedd hwy.

2 A Ioan, pan glybu yn y carchar weithredoedd Crist, wedi danfon dau o'i ddisgyblion,

3 A ddywedodd wrtho, Ai tydi yw yr hwn sydd yn dyfod, ai un arall yr ydym yn ei ddisgwyl?

4 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ewch a mynegwch i Ioan y pethau a glywch ac a welwch:

5 Y mae y deillion yn gweled eilwaith, a'r cloffion yn rhodio, a'r cleifion gwahanol wedi eu glanhâu, a'r byddariaid yn clywed; y mae y meirw yn cyfodi, a'r tlodion yn cael pregethu yr efengyl iddynt.

6 A dedwydd yw yr *hwn* ni rwystrir ynof fi.

7 ¶ Ac a hwy yn myned ymaith, yr Iesu a ddechreuodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Pa beth yr aethoch allan i'r anialwch i edrych am dano? ai corsen yn ysgwyd gan wynt?

8 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? ai dyn wedi ei wisgo â dillad esmwyth? wele, y rhai sydd yn gwisgo *dillad* esmwyth, mewn tai brenhinoedd y maent.

9 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? ai prophwyd? ïe, meddaf i chwi, a mwy na phrophwyd.

10 Canys hwn ydyw *efe* am yr hwn yr ysgrifenwyd, Wele, yr ydwyf fi yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a barottoa dy ffordd o'th flaen.

11 Yn wir meddaf i chwi,

Ym mhlith plant gwragedd, ni chododd neb mwy nag Ioan Fedyddiwr: er hynny yr hwn sydd leiaf yn nheyrnas nefoedd, sydd fwy nag ef.

12 Ac o ddyddiau Ioan Fedyddiwr hyd yn awr, yr ydys yn treisio teyrnas nefoedd, a threiswyr sydd yn ei chipio hi.

13 Canys yr holl brophwydi a'r gyfraith a brophwydasant hyd Ioan.

14 Ac os ewyllysiwch *ei* dderbyn, efe yw Elïas yr hwn oedd ar ddyfod.

15 Y neb sydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

16 ¶ Eithr i ba beth y cyffelybaf fi y genhedlaeth hon? Cyffelyb yw i blant yn eistedd yn y marchnadoedd, ac yn llefain wrth eu cyfeillion,

17 Ac yn dywedyd, Canasom bibell i chwi, ac ni ddawnsiasoch; canasom alarnad i chwi, ac ni chwynfanasoch.

18 Canys daeth Ioan heb na bwytta nac yfed; ac meddant, Y mae cythraul ganddo.

19 Daeth Mab y dyn yn bwytta ac yn yfed; ac meddant, Wele ddyn glwth, ac yfwr gwin, cyfaill publicanod a phechaduriaid. A doethineb a gyfiawnhawyd gan ei phlant ei hun.

20 ¶ Yna y dechreuodd efe edliw i'r dinasoedd yn y rhai y gwnaethid y rhan fwyaf o'i weithredoedd nerthol ef, am nad edifarhasent.

21 Gwae di, Chorazin; gwae di, Bethsaida: canys pe gwnaethid yn Tyrus a Sidon y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd ynoch chwi, hwy a edifarhasent er ys talm mewn sachlïan a lludw.

22 Eithr meddaf i chwi, Esmwythach fydd i Tyrus a Sidon, yn nydd y farn, nag i chwi.

23 A thydi, Capernaum, yr hon a ddyrchafwyd hyd y nef, a dynnir i lawr hyd yn uffern: canys pe gwnaethid yn Sodom y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd ynot ti, hi a fuasai yn aros hyd heddyw.

24 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Y bydd esmwythach i dir Sodom, yn nydd y farn, nag i ti.

25 ¶ Yr amser hwnnw yr attebodd yr Iesu, ac y dywedodd, I ti yr ydwyf yn diolch, O Dad, Arglwydd nef a daear, am i ti guddio y pethau hyn rhag y doethion a'r rhai deallus, a'u datguddio o honot i rai bychain.

26 Ië, O Dad; canys felly y rhyngodd bodd i ti.

27 Pob peth a roddwyd i mi gan fy Nhad: ac nid edwyn neb y Mab ond y Tad; ac nid edwyn neb y Tad ond y Mab; a'r *hwn* yr ewyllysio y Mab *ei* ddatguddio iddo.

28 ¶ Deuwch attaf fi bawb a'r y sydd yn flinderog ac yn llwythog, a mi a esmwythâf arnoch.

29 Cymmerwch fy iau arnoch, a dysgwch gennyf; canys addfwyn ydwyf, a gostyngedig o galon: a chwi a gewch orphwysdra i'ch eneidiau.

30 Canys fy iau *sydd* esmwyth, a'm baich sydd ysgafn.

PENNOD XII.

1 *Crist yn ceryddu dallineb y Pharisead, o ran torri y sabbath; 3 trwy ysgrythyrau, 10 trwy resum, 13 a thrwy ryfeddod; 22 yn iachâu y dyn cythreulig, mud, a dall. 31 Ni faddeuir byth gabledd yn erbyn yr Yspryd Glân. 36 Y rhoddir cyfrif am eiriau segur. 38 Y mae yn ceryddu yr anffyddloniaid a geisient arwydd; 49 ac yn dangos pwy yw ei frawd, a'i chwaer, a'i fam.*

YR amser hwnnw yr aeth yr Iesu ar y *dydd* sabbath trwy yr ŷd: ac yr oedd chwant

bwyd ar ei ddisgyblion, a hwy a ddechreuasant dynnu tywys, a bwytta.

2 A phan welodd y Phariseaid, hwy a ddywedasant wrtho, Wele, y mae dy ddisgyblion yn gwneuthur yr hyn nid yw rydd ei wneuthur ar y sabbath.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenasoch pa beth a wnaeth Dafydd, pan oedd chwant bwyd arno ef, a'r rhai *oedd* gyd âg ef?

4 Pa fodd yr aeth efe i mewn i dŷ Dduw, ac y bwyttâodd y bara gosod, yr hwn nid oedd rydd iddo ei fwytta, nac i'r rhai oedd gyd âg ef, ond yn unig i'r offeiriaid?

5 Neu oni ddarllenasoch yn y gyfraith, fod yr offeiriaid ar y sabbathau yn y deml yn halogi y sabbath, a'u bod yn ddigerydd?

6 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi, fod yma *un* mwy na'r deml.

7 Ond pe gwybasech beth yw *hyn*, Trugaredd a ewyllysiaf, ac nid aberth, ni farnasech chwi yn erbyn y rhai diniwed.

8 Canys Arglwydd ar y sabbath hefyd yw Mab y dyn.

9 Ac wedi iddo ymadael oddi yno, efe a aeth i'w synagog hwynt.

10 ¶ Ac wele, yr oedd dyn a chanddo law wedi gwywo. A hwy a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Ai rhydd iachâu ar y sabbathau? fel y gallent achwyn arno.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ddyn o honoch fydd a chanddo un ddafad, ac o syrth honno mewn pwll ar y *dydd* sabbath, nid ymeifl ynddi, a'i chodi allan?

12 Pa faint gwell gan hynny ydyw dyn na dafad? Felly rhydd yw gwneuthur yn dda ar y sabbathau.

13 Yna y dywedodd efe wrth y dyn, Estyn dy law. Ac efe a'*i* hestynodd; a *hi* a wnaed yn iach, fel y llall.

14 ¶ Yna yr aeth y Phariseaid allan, ac a ymgynghorasant yn ei erbyn ef, pa fodd y difethent ef.

15 A'r Iesu gan wybod, a giliodd oddi yno; a thorfeydd lawer a'i canlynasant ef, ac efe a'u hiachâodd hwynt oll;

16 Ac a orchymynodd iddynt, na wnaent ef yn gyhoedd:

17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedyd,

18 Wele fy ngwasanaethwr, yr hwn a ddewisais; fy anwylyd, yn yr hwn y mae fy enaid yn foddlawn: gosodaf fy yspryd arno, ac efe a draetha farn i'r Cenhedloedd.

19 Nid ymryson efe, ac ni lefain; ac ni chlyw neb ei lais ef yn yr heolydd.

20 Corsen ysig nis tŷr, a llin yn mygu nis diffydd, hyd oni ddygo efe allan farn i fuddugoliaeth.

21 Ac yn ei enw ef y gobeithia y Cenhedloedd.

22 ¶ Yna y dygpwyd atto un cythreulig, dall a mud: ac efe a'i hiachâodd ef, fel y llefarodd ac y gwelodd y dall a mud.

23 A'r holl dorfeydd a synnasant, ac a ddywedasant, Ai hwn yw mab Dafydd?

24 Eithr pan glybu y Phariseaid, hwy a ddywedasant, Nid yw hwn yn bwrw allan gythreuliaid, ond trwy Beelzebub pennaeth y cythreuliaid.

25 A'r Iesu yn gwybod eu meddyliau, a ddywedodd wrthynt, Pob teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun,

a anghyfanneddir; a phob dinas neu dŷ wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, ni saif.

26 Ac os Satan a fwrw allan Satan, efe a ymrannodd yn ei erbyn ei hun: pa wedd gan hynny y saif ei deyrnas ef?

27 Ac os trwy Beelzebub yr ydwyf fi yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn *eu* bwrw *hwynt* allan? am hynny y byddant hwy yn farnwyr arnoch chwi.

28 Eithr os ydwyf fi yn bwrw allan gythreuliaid trwy Yspryd Duw, yna y daeth teyrnas Dduw attoch.

29 Neu, pa fodd y dichon neb fyned i mewn i dŷ un cadarn, a *llwyr*-yspeilio ei ddodrefn ef, oddi eithr iddo yn gyntaf rwymo y cadarn? ac yna yr yspeilia efe ei dŷ ef.

30 Y neb nid yw gyd â mi, sydd yn fy erbyn; a'r neb nid yw yn casglu gyd â mi, sydd yn gwasgaru.

31 ¶ Am hynny y dywedaf wrthych chwi, Pob pechod a chabledd a faddeuir i ddynion: ond cabledd *yn erbyn* yr Yspryd *Glân* ni faddeuir i ddynion.

32 A phwy bynnag a ddywedo air yn erbyn Mab y dyn, fe a faddeuir iddo: ond pwy bynnag a ddywedo yn erbyn yr Yspryd Glân, nis maddeuir iddo, nac yn y byd hwn, nac yn *y byd* a ddaw.

33 Naill ai gwnewch y pren yn dda, a'i ffrwyth yn dda; ai gwnewch y pren yn ddrwg, a'i ffrwyth yn ddrwg: canys y pren a adwaenir wrth *ei* ffrwyth.

34 O eppil gwiberod, pa wedd y gellwch lefaru pethau da, a chwi yn ddrwg? canys o helaethrwydd y galon y llefara y genau.

35 Y dyn da, o drysor da y galon, a ddwg allan bethau da: a'r dyn drwg, o'r trysor drwg, a ddwg allan bethau drwg.

36 Eithr yr ydwyf yn dywedyd wrthych, Mai am bob gair segur a ddywedo dynion, y rhoddant hwy gyfrif yn nydd y farn.

37 Canys wrth dy eiriau y'th gyfiawnhêir, ac wrth dy eiriau y'th gondemnir.

38 ¶ Yna yr attebodd rhai o'r ysgrifenyddion a'r Phariseaid, gan ddywedyd, Athraw, ni a chwennychem weled arwydd gennyt.

39 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Cenhedlaeth ddrwg a godinebus sydd yn ceisio arwydd; ac arwydd nis rhoddir iddi, ond arwydd y prophwyd Jonas.

40 Canys fel y bu Jonas dridiau a thair nos ym mol y morfil, felly y bydd Mab y dyn dridiau a thair nos y'nghalon y ddaear.

41 Gwyr Ninife a gyfodant yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemniant hi; am iddynt hwy edifarhâu wrth bregeth Jonas: ac wele fwy na Jonas yma.

42 Brenhines y dehau a gyfyd yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemnia hi; am iddi hi ddyfod o eithafoedd y ddaear i glywed doethineb Solomon: ac wele fwy na Solomon yma.

43 A phan êl yr yspryd aflan allan o ddyn, efe a rodia ar hyd lleoedd sychion, gan geisio gorphwysdra, ac nid *yw* yn ei gael.

44 Yna medd efe, Mi a ddychwelaf i'm tŷ o'r lle y daethum allan. Ac wedi y delo, y

mae yn *ei* gael yn wag, wedi *ei* ysgubo a'*i* drwsio.

45 Yna y mae efe yn myned, ac yn cymmeryd gyd âg ef ei hun saith yspryd eraill gwaeth nag ef ei hun; ac wedi iddynt fyned i mewn, hwy a gyfanneddant yno: ac y mae diwedd y dyn hwnnw yn waeth na'i ddechreuad. Felly y bydd hefyd i'r genhedlaeth ddrwg hon.

46 ¶ Tra yr ydoedd efe yn llefaru wrth y torfeydd, wele, *ei* fam a'i frodyr oedd yn sefyll allan, yn ceisio ymddiddan âg ef.

47 A dywedodd un wrtho, Wele, y mae dy fam di a'th frodyr yn sefyll allan, yn ceisio ymddiddan â thi.

48 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrth yr hwn a ddywedasai wrtho, Pwy yw fy mam i? a phwy yw fy mrodyr i?

49 Ac efe a estynodd ei law tu ag at ei ddisgyblion, ac a ddywedodd, Wele fy mam i, a'm brodyr i.

50 Canys pwy bynnag a wna ewyllys fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd, efe yw fy mrawd i, a'm chwaer, a'm mam.

PENNOD XIII.

3 Dammeg yr hauwr a'r had; 18 a'i dehongliad. 24 Dammeg yr efrau, 31 yr had mwstard, 33 y surdoes, 44 y trysor cuddiedig, 45 y perl, 47 a'r rhwyd. 53 Y medd y dirmygir Crist gan ei wladwyr ei hun.

Y DYDD hwnnw yr aeth yr Iesu allan o'r tŷ, ac yr eisteddodd wrth *lân* y môr.

2 A thorfeydd lawer a ymgynnullasant atto ef, fel yr aeth efe i'r llong, ac yr eisteddodd: a'r holl dyrfa a safodd ar y lân.

3 Ac efe a lefarodd wrthynt lawer o bethau trwy ddammegion, gan ddywedyd, Wele, yr hauwr a aeth allan i hau.

4 Ac fel yr oedd efe yn hau, peth a syrthiodd ar *fin* y ffordd; a'r adar a ddaethant ac a'i difasant.

5 Peth arall a syrthiodd ar greigleoedd, lle ni chawsant fawr ddaear: ac yn y man yr eginasant, gan nad oedd iddynt ddyfnder daear:

6 Ac wedi codi yr haul, y poethasant, ac am nad oedd ganddynt wreiddyn, hwy a wywasant.

7 A pheth arall a syrthiodd ym mhlith y drain; a'r drain a godasant, ac a'u tagasant hwy.

8 Peth arall hefyd a syrthiodd mewn tir da, ac a ddygasant ffrwyth, peth ar ei ganfed, arall ar ei driugeinfed, arall ar ei ddegfed ar hugain.

9 Y neb sydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

10 A daeth y disgyblion, ac a ddywedasant wrtho, Paham yr wyt ti yn llefaru wrthynt trwy ddammegion?

11 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Am roddi i chwi wybod dirgelion teyrnas nefoedd, ac ni roddwyd iddynt hwy.

12 Oblegid pwy bynnag sydd ganddo, i hwnnw y rhoddir, ac efe a gaiff helaethrwydd; eithr pwy bynnag nid oes ganddo, oddi arno ef y dygir, ie, yr hyn sydd ganddo.

13 Am hynny yr ydwyf yn llefaru wrthynt hwy ar ddammegion: canys a hwy yn gweled, nid ydynt yn gweled, ac yn clywed, nid ydynt yn clywed, nac yn deall.

14 Ac ynddynt hwy y cyflawnir prophwydoliaeth Esaias, yr hon sydd yn dywedyd, Gan glywed y clywch, ac

ni ddeallwch; ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch.

15 Canys brasâwyd calon y bobl hyn, a hwy a glywsant a'*u* clustiau yn drwm, ac a gauasant eu llygaid; rhag canfod â'*u* llygaid, a chlywed â'*u* clustiau, a deall â'r galon, a throi, ac i mi eu hiachâu hwynt.

16 Eithr dedwydd *yw* eich llygaid chwi, am eu bod yn gweled; a'ch clustiau, am eu bod yn clywed.

17 Oblegid yn wir y dywedaf i chwi, chwennychu o lawer o brophwydi a rhai cyfiawn weled *y pethau* a welwch chwi, ac nis gwelsant; a chlywed *yr hyn* a glywch chwi, ac nis clywsant.

18 ¶ Gwrandewch chwithau gan hynny ddammeg yr hauwr.

19 Pan glywo neb air y deyrnas, ac heb *ei* ddeall, y mae y drwg yn dyfod, ac yn cipio yr hyn a hauwyd yn ei galon ef. Dyma yr hwn a hauwyd ar *fin* y ffordd.

20 A'r hwn a hauwyd ar y creigleoedd, yw yr hwn sydd yn gwrando y gair, ac yn ebrwydd trwy lawenydd yn ei dderbyn;

21 Ond nid oes ganddo wreiddyn ynddo ei hun, eithr dros amser y mae: a phan ddelo gorthrymder neu erlid oblegid y gair, yn y fan efe a rwystrir.

22 A'r hwn a hauwyd ym mhlith y drain, yw yr hwn sydd yn gwrando y gair; ac y mae gofal y byd hwn, a thwyll cyfoeth, yn tagu y gair, ac y mae yn myned yn ddiffrwyth.

23 Ond yr hwn a hauwyd yn y tir da, yw yr hwn sydd yn gwrando y gair, ac yn *ei* ddeall; *sef* yr hwn sydd yn ffrwytho, ac yn dwyn peth ei ganfed, arall ei driugeinfed, arall ei ddegfed ar hugain.

24 ¶ Dammeg arall a osododd efe iddynt, gan ddywedyd, Teyrnas nefoedd sydd gyffelyb i ddyn a hauodd had da yn ei faes:

25 A thra yr oedd y dynion yn cysgu, daeth ei elyn ef, ac a hauodd efrau ym mhlith y gwenith, ac a aeth ymaith.

26 Ac wedi i'r eginyn dyfu, a dwyn ffrwyth, yna yr ymddangosodd yr efrau hefyd.

27 A gweision gwr y tŷ a ddaethant, ac a ddywedasant wrtho, Arglwydd, oni hauaist di had da yn dy faes? o ba le gan hynny y mae yr efrau ynddo?

28 Yntau a ddywedodd wrthynt, Y gelyn *ddyn* a wnaeth hyn. A'r gweision a ddywedasant wrtho, A fynni di gan hynny i ni fyned a'u casglu hwynt?

29 Ac efe a ddywedodd, Na fynnaf; rhag i chwi, wrth gasglu yr efrau, ddiwreiddio y gwenith gyd â hwynt.

30 Gadewch i'r ddau gyddyfu hyd y cynhauaf: ac yn amser y cynhauaf y dywedaf wrth y medelwyr, Casglwch yn gyntaf yr efrau, a rhwymwch hwynt yn ysgubau i'w *llwyr*-losgi; ond casglwch y gwenith i'm hysgubor.

31 ¶ Dammeg arall a osododd efe iddynt, gan ddywedyd, Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ronyn o had mwstard, yr hwn a gymmerodd dyn ac a'*i* hauodd yn ei faes.

32 Yr hwn yn wir sydd leiaf o'r holl hadau; ond wedi iddo dyfu, mwyaf un o'r llysiau ydyw, ac y mae efe yn myned yn bren; fel y mae adar y nef yn dyfod, ac yn nythu yn ei gangau ef.

33 ¶ Dammeg arall a lefarodd efe wrthynt, Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i surdoes, yr hwn a gymmerodd gwraig ac a'i cuddiodd mewn tri pheccaid o flawd, hyd oni surodd y cwbl.

34 Hyn oll a lefarodd yr Iesu trwy ddammegion wrth y torfeydd; ac heb ddammeg ni lefarodd efe wrthynt:

35 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd trwy y prophwyd, gan ddywedyd, Agoraf fy ngenau mewn dammegion; mynegaf bethau cuddiedig er pan seiliwyd y byd.

36 ¶ Yna yr anfonodd yr Iesu y torfeydd ymaith, ac yr aeth i'r tŷ: a'i ddisgyblion a ddaethant atto, gan ddywedyd, Eglura i ni ddammeg efrau y maes.

37 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr hwn sydd yn hau yr had da, yw Mab y dyn;

38 A'r maes yw y byd; a'r had da, hwynt-hwy yw plant y deyrnas; a'r efrau yw plant y drwg;

39 A'r gelyn yr hwn a'u hauodd hwynt, yw diafol; a'r cynhauaf yw diwedd y byd; a'r medelwyr yw yr angelion.

40 Megis gan hynny y cynnullir yr efrau, ac a'u llwyrlosgir yn tân; felly y bydd yn niwedd y byd hwn.

41 Mab y dyn a ddenfyn ei angelion, a hwy a gynnullant allan o'i deyrnas ef yr holl dramgwyddiadau, a'r rhai a wnant anwiredd;

42 Ac a'u bwriant hwy i'r ffwrn dân: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

43 Yna y llewyrcha y rhai cyfiawn fel yr haul, yn nheyrnas eu Tad. Yr hwn sydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

44 ¶ Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i drysor wedi ei guddio mewn maes; yr hwn wedi i ddyn ei gaffael, a'i cuddiodd, ac o lawenydd am dano, sydd yn myned ymaith, ac yn gwerthu yr hyn oll a fedd, ac yn prynu y maes hwnnw.

45 ¶ Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i farchnattâwr, yn ceisio perlau teg:

46 Yr hwn wedi iddo gaffael un perl gwerthfawr, a aeth *ac* a werthodd gymmaint oll ag a feddai, ac a'i prynodd ef.

47 ¶ Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i rwyd a fwriwyd yn y môr, ac a gasglodd o bob rhyw beth:

48 Yr hon, wedi ei llenwi, a ddygasant i'r làn, ac a eisteddasant, ac a gasglasant y rhai da mewn llestri, ac a fwriasant allan y rhai drwg.

49 Felly y bydd yn niwedd y byd: yr angelion a ânt allan, ac a ddidolant y rhai drwg o blith y rhai cyfiawn;

50 Ac a'u bwriant hwy i'r ffwrn dân: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

51 Iesu a ddywedodd wrthynt, A ddarfu i chwi ddeall hyn oll? Hwythau a ddywedasant wrtho, Do, Arglwydd.

52 A dywedodd yntau wrthynt, Am hynny pob ysgrifenydd wedi ei ddysgu i deyrnas nefoedd, sydd debyg i ddyn o berchen tŷ, yr hwn sydd yn dwyn allan o'i drysor, *bethau* newydd a hen.

53 ¶ A bu, wedi i'r Iesu orphen y dammegion hyn, efe a ymadawodd oddi yno.

54 Ac efe a ddaeth i'w wlad ei hun, ac a'u dysgodd hwynt yn eu synagog; fel y synnodd arnynt, ac y dywedasant, O ba le y daeth y doethineb

hwn a'r gweithredoedd nerthol i'r *dyn* hwn?
55 Onid hwn yw mab y saer? onid Mair y gelwir ei fam ef? a Iago, a Joses, a Simon, a Judas, ei frodyr ef?
56 Ac onid yw ei chwïorydd ef oll gyd â ni? o ba le gan hynny y mae gan hwn y pethau hyn oll?
57 A hwy a rwystrwyd ynddo ef. A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Nid yw prophwyd heb anrhydedd, ond yn ei wlad ei hun, ac yn ei dŷ ei hun.
58 Ac ni wnaeth efe nemmawr o weithredoedd nerthol yno, oblegid eu hanghrediniaeth hwynt.

PENNOD XIV.

1 *Tyb Herod am Grist.* 3 *Carchar Ioan, a'i ddihenydd.* 13 *Yr Iesu yn ymado i le anial;* 15 *lle y mae efe yn porthi pum mil o bobl â phum torth, ac â dau bysgodyn:* 22 *yn rhodio ar y môr at ei ddisgyblion;* 34 *ac wedi tirio yn Gennesaret, yn iachâu y cleifion a gyffyrddai âg ymyl ei wisg ef.*

Y PRYD hwnnw y clybu Herod y tetrarch sôn am yr Iesu;
2 Ac efe a ddywedodd wrth ei weision, Hwn yw Ioan Fedyddiwr: efe a gyfododd o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio ynddo ef.
3 ¶ Canys Herod a ddaliasai Ioan, ac a'i rhwymasai, ac a'i dodasai y'ngharchar, oblegid Herodias, gwraig Phylip ei frawd ef.
4 Canys Ioan a ddywedodd wrtho, Nid cyfreithlawn i ti ei chael hi.
5 Ac efe yn ewyllysio ei roddi ef i farwolaeth, a ofnodd y dyrfa; canys hwy a'i cymmerent ef megis prophwyd.
6 Eithr pan gadwyd dydd genedigaeth Herod, y dawnsiodd merch Herodias ger eu bron hwy, ac a ryngodd fodd Herod.
7 O ba herwydd efe a addawodd, trwy lw, roddi iddi beth bynnag a ofynai.
8 A hithau, wedi ei rhagddysgu gan ei mam, a ddywedodd, Dyro i mi yma ben Ioan Fedyddiwr mewn dysgl.
9 A'r brenhin a fu drist ganddo: eithr o herwydd y llw, a'r rhai a eisteddent gyd âg ef wrth y ford, efe a orchymynodd *ei* roi *ef iddi.*
10 Ac efe a anfonodd ac a dorrodd ben Ioan yn y carchar.
11 A dygpwyd ei ben ef mewn dysgl, ac a'i rhoddwyd i'r llangces: a hi a'*i* dug *ef* i'w mam.
12 A'i ddisgyblion ef a ddaethant ac a gymmerasant ei gorph ef, ac a'i claddasant: ac a aethant ac a fynegasant i'r Iesu.
13 ¶ A phan glybu yr Iesu, efe a ymadawodd oddi yno mewn llong, i anghyfanneddle o'r naill du: ac wedi clywed o'r torfeydd, hwy a'i canlynasant ef ar draed allan o'r dinasoedd.
14 A'r Iesu a aeth alian, ac a welodd dyrfa fawr, ac a dosturiodd wrthynt, ac efe a iachâodd eu cleifion hwynt.
15 ¶ Ac wedi ei myned hi yn hwyr, daeth ei ddisgyblion atto, gan ddywedyd, Y lle sydd anghyfannedd, a'r awr a aeth weithian heibio: gollwng y dyrfa ymaith, fel yr elont i'r pentrefi, ac y prynont iddynt fwyd.
16 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid iddynt fyned ymaith: rhoddwch chwi iddynt beth i'w fwytta.
17 A hwy a ddywedasant wrtho, Nid oes gennym ni

yma ond pum torth, a dau bysgodyn.

18 Ac efe a ddywedodd, Dygwch hwynt yma i mi.

19 Ac wedi gorchymyn i'r torfeydd eistedd ar y gwelltglas, a chymmeryd y pum torth, a'r ddau bysgodyn, efe a edrychodd i fynu tu a'r nef, ac a fendithiodd, ac a dorrodd; ac a roddes y torthau i'r disgyblion, a'r disgyblion i'r torfeydd.

20 A hwynt oll a fwyttasant, ac a gawsant eu digon: ac a godasant o'r briw-fwyd oedd y'ngweddill, ddeuddeg basgedaid yn llawn.

21 A'r rhai a fwyttasant oedd yn nghylch pum mil o wyr, heb law gwragedd a phlant.

22 ¶ Ac yn y fan y gyrrodd yr Iesu ei ddisgyblion i fyned i'r llong, ac i fyned i'r làn arall o'i flaen ef, tra fyddai efe yn gollwng y torfeydd ymaith.

23 Ac wedi iddo ollwng y torfeydd ymaith, efe a esgynodd i'r mynydd wrtho ei hun, i weddïo: ac wedi ei hwyrhâu hi, yr oedd efe yno yn unig.

24 A'r llong oedd weithian yn nghanol y môr, yn drallodus gan donnau: canys gwynt gwrthwynebus ydoedd.

25 Ac yn y bedwaredd wylfa o'r nos yr aeth yr Iesu attynt, gan rodio ar y môr.

26 A phan welodd y disgyblion ef yn rhodio ar y môr, dychrynasant, gan ddywedyd, Drychiolaeth ydyw. A hwy a waeddasant rhag ofn.

27 Ac yn y man y llefarodd yr Iesu wrthynt, gan ddywedyd, Cymmerwch gysur: myfi ydyw; nac ofnwch.

28 A Phetr a'i hattebodd, ac a ddywedodd, O Arglwydd, os tydi yw, arch i mi ddyfod attat ar y dyfroedd.

29 Ac efe a ddywedodd, Tyred. Ac wed i Petr ddisgyn o'r llong, efe a rodiodd ar y dyfroedd, i ddyfod at yr Iesu.

30 Ond pan welodd efe y gwynt yn gryf, efe a ofnodd: a phan ddechreuodd suddo, efe a lefodd, gan ddywedyd, Arglwydd, cadw fi.

31 Ac yn y man yr estynodd yr Iesu *ei* law, ac a ymaflodd ynddo ef, ac a ddywedodd wrtho, Tydi o ychydig ffydd, paham y petrusaist?

32 A phan aethant hwy i mewn i'r llong, peidiodd y gwynt.

33 A daeth y rhai oedd yn y llong, ac a'i haddolasant ef, gan ddywedyd, Yn wir Mab Duw ydwyt ti.

34 ¶ Ac wedi iddynt fyned trosodd, hwy a ddaethant i dir Gennesaret.

35 A phan adnabu gwyr y fan honno ef, hwy a anfonasant i'r holl wlad honno o amgylch, ac a ddygasant atto y rhai oll oedd mewn anhwyl:

36 Ac a attolygasant iddo gael cyffwrdd yn unig âg ymyl ei wisg ef: a chynnifer ag a gyffyrddodd, a iachâwyd.

PENNOD XV.

3 Crist yn argyhoeddi yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid, am dorri gorchymynion Duw trwy eu traddodiadau eu hunain: 11 yn dysgu nad yw y peth sydd yn myned i mewn i'r genau yn halogi dyn: 21 yn iachâu merch y wraig o Canaan, 30 a thorfeydd eraill lawer: 32 ac â saith dorth, ac ychydig bysgod bychain, yn porthi pedair mil o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

YNA yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid, y rhai oedd o Jerusalem, a ddaethant at yr Iesu, gan ddywedyd,

2 Paham y mae dy ddisgyblion di yn troseddu traddodiad yr hynafiaid? canys nid ydynt yn golchi eu dwylaw pan fwyttäont fara.

3 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, A phaham yr ydych chwi yn troseddu gorchymyn Duw trwy eich traddodiad chwi?

4 Canys Duw a orchymynodd, gan ddywedyd, Anrhydedda dy dad a'th fam: a'r hwn a felldithio dad neu fam, lladder ef yn farw.

5 Eithr yr ydych chwi yn dywedyd, Pwy bynnag a ddywedo wrth *ei* dad neu *ei* fam, Rhodd *yw* pa beth bynnag y ceit lês oddi wrthyf fi, ac ni anrhydeddo ei dad neu ei fam, *difai fydd.*

6 Ac fel hyn y gwnaethoch orchymyn Duw yn ddirym trwy eich traddodiad eich hun.

7 *O* ragrithwyr, da y prophwydodd Esaias am danoch chwi, gan ddywedyd,

8 Nesâu y mae y bobl hyn attaf â'u genau, a'm hanrhydeddu â'u gwefusau; a'u calon sydd bell oddi wrthyf.

9 Eithr yn ofer y'm hanrhydeddant i, gan ddysgu gorchymynion dynion yn ddysgeidiaeth.

10 ¶ Ac wedi iddo alw y dyrfa atto, efe a ddywedodd wrthynt, Clywch a deallwch.

11 Nid yr hyn sydd yn myned i mewn i'r genau, sydd yn halogi dyn; ond yr hyn sydd yn dyfod allan o'r genau, hynny sydd yn halogi dyn.

12 Yna y daeth ei ddisgyblion atto, ac a ddywedasant wrtho, A wyddost ti ymrwystro o'r Phariseaid wrth glywed yr ymadrodd hwn?

13 Ac yntau a attebodd ac a ddywedodd, Pob planhigyn yr hwn nis plannodd fy Nhad nefol, a ddiwreiddir.

14 Gadewch iddynt: tywysogion deillion i'r deillion ydynt. Ac os y dall a dywys y dall, y ddau a syrthiant yn y ffos.

15 A Phetr a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Eglura i ni y ddammeg hon.

16 A dywedodd yr Iesu, A ydych chwithau etto heb ddeall?

17 Onid ydych chwi yn deall etto, fod yr hyn oll sydd yn myned i mewn i'r genau, yn cilio i'r bola, ac y bwrir ef allan i'r geudŷ?

18 Eithr y pethau a ddeuant allan o'r genau, sydd yn dyfod allan o'r galon; a'*r pethau* hynny a halogant ddyn.

19 Canys o'r galon y mae meddyliau drwg yn dyfod allan, lladdiadau, torr-priodasau, godinebau, lladradau, cam-dystiolaethau, cablau.

20 Dyma y pethau sydd yn halogi dyn: eithr bwytta â dwylaw heb olchi, ni haloga ddyn.

21 ¶ A'r Iesu a aeth oddi yno, ac a giliodd i dueddau Tyrus a Sidon.

22 Ac wele, gwraig o Canaan a ddaeth o'r parthau hynny, ac a lefodd, gan ddywedyd wrtho, Trugarhâ wrthyf, O Arglwydd, Fab Dafydd: y mae fy merch yn ddrwg ei hwyl gan gythraul.

23 Eithr nid attebodd efe iddi *un* gair. A daeth ei ddisgyblion atto, ac a attolygasant iddo, gan ddywedyd, Gollwng hi ymaith; canys y mae hi yn llefain ar ein hol.

24 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Ni'm danfonwyd i ond at ddefaid colledig tŷ Israel.

25 Ond hi a ddaeth ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, cymhorth fi.

26 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Nid da cymmeryd bara y plant, a'i fwrw i'r cwn.

27 Hithau a ddywedodd, Gwir *yw*, Arglwydd: canys y mae y cwn yn bwytta o'r briwsion sydd yn syrthio oddi ar fwrdd eu harglwyddi.

28 Yna yr attebodd yr Iesu, ac a ddywedodd wrthi, Ha wraig, mawr *yw* dy ffydd: bydded i ti fel yr wyt yn ewyllysio. A'i merch a iachâwyd o'r awr honno allan.

29 ¶ A'r Iesu a aeth oddi yno, ac a ddaeth gcr llaw môr Galilea; ac a esgynodd i'r mynydd, ac a eisteddodd yno.

30 A daeth atto dorfeydd lawer, a chanddynt gyd â hwynt gloffion, deillion, mudion, anafusion, ac eraill lawer: a hwy a'u bwriasant i lawr wrth draed yr Iesu, ac efe a'u hiachâodd hwynt:

31 Fel y rhyfeddodd y torfeydd, wrth weled y mudion yn llefaru, y rhai anafus yn iach, y cloffion yn rhodio, a'r deillion yn gweled: a hwy a ogoneddasant Dduw Israel.

32 ¶ A galwodd yr Iesu ei ddisgyblion atto, ac a ddywedodd, Yr ydwyf yn tosturio wrth y dyrfa; canys y maent yn aros gyd â mi dridiau weithian, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwytta: ac nid ydwyf yn ewyllysio eu gollwng hwynt ymaith ar eu cythlwng, rhag eu llewygu ar y ffordd.

33 A'i ddisgyblion a ddywedent wrtho, O ba le y caem ni gymmaint o fara yn y diffaethwch, fel y digonid tyrfa gymmaint?

34 A'r Iesu a ddywedai wrthynt, Pa sawl torth sydd gennych? A hwy a ddywedasant, Saith, ac ychydig bysgod bychain.

35 Ac efe a orchymynodd i'r torfeydd eistedd ar y ddaear.

36 A chan gymmeryd y saith dorth, a'r pysgod, a diolch, efe a'*u* torrodd, ac a'*u* rhoddodd i'w ddisgyblion, a'r disgyblion i'r dyrfa.

37 A hwy oll a fwyttasant, ac a gawsant eu digon: ac a godasant o'r briw-fwyd oedd y'ngweddill saith fasgedaid yn llawn.

38 A'r rhai a fwyttasant oedd bedair mil o wyr, heb law gwragedd a phlant.

39 Ac wedi iddo ollwng y torfeydd ymaith, efe a aeth i long, ac a ddaeth i barthau Magdala.

PENNOD XVI.

1 *Y Phariseaid yn gofyn arwydd.* 6 *Iesu yn rhybuddio ei ddisgyblion am lefain y Phariseaid a'r Saduceaid.* 13 *Tyb y bobl am Grist,* 16 *a chyffes Petr am dano.* 21 *Iesu yn rhag-fynegi ei farwolaeth:* 23 *yn ceryddu Petr am ei gynghori i'r gwrthwyneb;* 24 *ac yn rhybuddio y sawl a fynnent ei ganlyn ef, i ddwyn y groes.*

AC wedi i'r Phariseaid a'r Saduceaid ddyfod atto, a'i demtio, hwy a attolygasant iddo ddangos iddynt arwydd o'r nef.

2 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Pan fyddo yr hwyr, y dywedwch, Tywydd têg; canys y mae yr wybr yn goch.

3 A'r bore, Heddyw dryccin; canys y mae yr wybr yn goch ac yn bruddaidd. O ragrithwyr, chwi a fedrwch ddeall wyneb yr wybren; ac oni fedrwch arwyddion yr amserau?

4 Y mae cenhedlaeth ddrwg a godinebus yn ceisio arwydd; ac arwydd nis rhoddir iddi, ond arwydd y proffwyd Jonas. Ac efe a'u

gadawodd hwynt, ac a aeth ymaith.

5 Ac wedi dyfod ei ddisgyblion ef i'r lân arall, hwy a ollyngasant dros gôf gymmeryd bara *ganddynt.*

6 ¶ A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Edrychwch ac ymogelwch rhag surdoes y Phariseaid a'r Saduceaid.

7 A hwy a ymresymmasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, *Hyn sydd* am na chymmerasom fara *gennym.*

8 A'r Iesu yn gwybod, a ddywedodd wrthynt, Chwychwi o ychydig ffydd, paham yr ydych yn ymresymmu yn eich plith eich hunain, am na chymmerasoch fara *gyd â chwi?*

9 Onid ydych chwi yn deall etto, nac yn cofio pum torth y pum mil, a pha sawl basgedaid a gymmerasoch i fynu?

10 Na saith dorth y pedair mil, a pha sawl cawellaid a gymmerasoch i fynu?

11 Pa fodd nad ydych yn deall, nad am fara y dywedais wrthych, ar ymogelyd rhag surdoes y Phariseaid a'r Saduceaid?

12 Yna y deallasant na ddywedasai efe am ymogelyd rhag surdoes bara, ond rhag athrawiaeth y Phariseaid a'r Saduceaid.

13 ¶ Ac wedi dyfod yr Iesu i dueddau Cesarea Philippi, efe a ofynodd i'w ddisgyblion, gan ddywedyd, Pwy y mae dynion yn dywedyd fy mod i, Mab y dyn?

14 A hwy a ddywedasant, Rhai, *mai* Ioan Fedyddiwr, a rhai, *mai* Elïas, ac eraill, *mai* Jeremïas, neu un o'r prophwydi.

15 Efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy meddwch chwi ydwyf fi?

16 A Simon Petr a attebodd ac a ddywedodd, Ti yw y Crist, Mab y Duw byw.

17 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd wrtho, Gwŷn dy fyd di, Simon mab Jona: canys nid cig a gwaed a ddatguddiodd *hyn* i ti, ond fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd.

18 Ac yr ydwyf finnau yn dywedyd i ti, mai ti yw Petr, ac ar y graig hon yr adeiladaf fy eglwys; a phyrth uffern nis gorchfygant hi.

19 A rhoddaf i ti agoriadau teyrnas nefoedd: a pha beth bynnag a rwymech ar y ddaear, a fydd rhwymedig yn y nefoedd; a pha beth bynnag a ryddhâech ar y ddaear, a fydd wedi ei ryddhâu yn y nefoedd.

20 Yna y gorchymynodd efe i'w ddisgyblion, na ddywedent i neb mai efe oedd Iesu Grist.

21 ¶ O hynny allan y dechreuodd yr Iesu ddangos i'w ddisgyblion fod yn rhaid iddo fyned i Jerusalem, a dioddef llawer gan yr henuriaid, a'r arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a'i ladd, a chyfodi y trydydd dydd.

22 A Phetr, wedi ei gymmeryd ef atto, a ddechreuodd ei geryddu ef, gan ddywedyd, Arglwydd, trugarhâ wrthyt dy hun; nis bydd hyn i ti.

23 Ac efe a drodd, ac a ddywedodd wrth Petr, Dos yn fy ol i, Satan: rhwystr ydwyt ti i mi: am nad ydwyt yn synied y pethau sydd o Dduw, ond y pethau sydd o ddynion.

24 ¶ Yna y dywedodd yr Iesu wrth ei ddisgyblion, Os myn neb ddyfod ar fy ol i, ymwaded âg ef ei hun, a

chyfoded ei groes, a chanlyned fi.

25 Canys pwy bynnag a ewyllysio gadw ei fywyd, a'i cyll: a phwy bynnag a gollo ei fywyd o'm plegid i, a'i caiff.

26 Canys pa lesâd i ddyn, os ynnill efe yr holl fyd, a cholli ei enaid ei hun? neu pa beth a rydd dyn yn gyfnewid am ei enaid?

27 Canys Mab y dyn a ddaw yn ngogoniant ei Dad gyd â'i angelion; ac yna y rhydd efe i bawb yn ol ei weithred.

28 Yn wir y dywedaf wrthych, Y mae rhai o'r sawl sydd yn sefyll yma, a'r ni phrofant angau, hyd oni welont Fab y dyn yn dyfod yn ei frenhiniaeth.

PENNOD XVII.

1 *Gwedd-newidiad Crist.* 14 *Y mae efe yn iachâu y lloerig;* 22 *yn rhagfynegi ei ddioddefaint;* 24 *ac yn talu teyrnged.*

AC ar ol chwe diwrnod, y cymmerodd yr Iesu Petr, ac Iago, ac Ioan ei frawd, ac a'u dug hwy i fynydd uchel o'r neilldu.

2 A gwedd-newidiwyd ef ger eu bron hwy: a'i wyneb a ddisgleiriodd fel yr haul, a'i ddillad cedd cyn wynned a'r goleuni.

3 Ac wele, Moses ac Elïas a ymddangosodd iddynt, yn ymddiddan âg ef.

4 A Phetr a attebodd ac a ddywedodd wrth yr Iesu, O Arglwydd, da yw i ni fod yma: os ewyllysi, gwnawn yma dair pabell; un i ti, ac un i Moses, ac un i Elïas.

5 Ac efe etto yn llefaru, wele, cwmmwl goleu a'u cysgododd hwynt: ac wele, lef o'r cwmmwl, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyl Fab, yn yr hwn y'm boddlonwyd: gwrandewch arno ef.

6 A phan glybu y disgyblion *hynny*, hwy a syrthiasant ar eu hwyneb, ac a ofnasant yn ddirfawr.

7 A daeth yr Iesu, ac a gyffyrddodd â hwynt, ac a ddywedodd, Cyfodwch, ac nac ofnwch.

8 Ac wedi iddynt ddyrchafu eu llygaid, ni welsant neb ond yr Iesu yn unig.

9 Ac fel yr oeddynt yn disgyn o'r mynydd, gorchymynodd yr Iesu iddynt, gan ddywedyd, Na ddywedwch y weledigaeth i neb, hyd oni adgyfodo Mab y dyn o feirw.

10 A'i ddisgyblion a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Paham gan hynny y mae yr ysgrifenyddion yn dywedyd, fod yn rhaid dyfod o Elïas yn gyntaf?

11 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Elïas yn wir a ddaw yn gyntaf, ac a edfryd bob peth.

12 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, ddyfod o Elïas eisoes; ac nad adnabuant hwy ef, ond gwneuthur o honynt iddo beth bynnag a fynnasant: felly y bydd hefyd i Fab y dyn ddioddef ganddynt hwy.

13 Yna y deallodd y disgyblion mai am Ioan Fedyddiwr y dywedasai efe wrthynt.

14 ¶ Ac wedi eu dyfod hwy at y dyrfa, daeth atto *ryw* ddyn, *ac* a ostyngodd iddo ar ei liniau,

15 Ac a ddywedodd, Arglwydd, trugarhâ wrth fy mab, oblegid y mae efe yn lloerig, ac yn flin arno: canys y mae efe yn syrthio yn y tân yn fynych, ac yn y dwfr yn fynych.

16 Ac mi a'i dygais ef at dy ddisgyblion di, ac ni allent hwy ei iachâu ef.

17 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlawn a throfaus, pa hyd y byddaf gyd â chwi? pa hyd y dioddefaf chwi? dygwch ef yma attaf fi.

18 A'r Iesu a geryddodd y cythraul; ac efe a acth allan o hono: a'r bachgen a iachâwyd o'r awr honno.

19 Yna y daeth y disgyblion at yr Iesu o'r neilldu, ac y dywedasant, Paham nad allem ni ei fwrw ef allan?

20 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Oblegid eich anghrediniaeth: canys yn wir y dywedaf i chwi, Pe bai gennych ffydd megis gronyn o had mwstard, chwi a ddywedech wrth y mynydd hwn, Symmud oddi yma draw, ac efe a symmudai; ac ni bydd dim ammhosibl i chwi.

21 Eithr nid â y rhywogaeth hyn allan, ond trwy weddi ac ympryd.

22 ¶ Ac fel yr oeddynt hwy yn aros yn Galilea, dywedodd yr Iesu wrthynt, Mab y dyn a draddodir i ddwylaw dynion:

23 A hwy a'i lladdant, a'r trydydd dydd y cyfyd efe. A hwy a aethant yn drist iawn.

24 ¶ Ac wedi dyfod o honynt i Capernaum, y rhai oedd yn derbyn *arian* y deyrnged a ddaethant at Petr, ac a ddywedasant, Onid yw eich athraw chwi yn talu teyrnged?

25 Yntau a ddywedodd, Ydyw. Ac wedi ei ddyfod ef i'r tŷ, yr Iesu a achubodd ei flaen ef, gan ddywedyd, Beth yr wyt ti yn ei dybied, Simon? gan bwy y cymmer brenhinoedd y ddaear deyrnged neu dreth? gan eu plant eu hun, ynte gan estroniaid?

26 Petr a ddywedodd wrtho, Gan estroniaid. Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Gan hynny y mae y plant yn rhydd-

27 Er hynny, rhag i ni eu rhwystro hwy, dos i'r môr, a bwrw fach, a chymmer y pysgodyn a ddêl i fynu yn gyntaf; ac wedi i ti agoryd ei safn, ti a gei ddarn o arian: cymmer hwnnw, a dyro iddynt drosof fi a thithau.

PENNOD XVIII.

1 Crist yn rhybuddio ei ddisgyblion i fod yn ostyngedig ac yn ddiniwed; 7 i ochelyd rhwystrau, ac na ddirmygent y rhai bychain: 15 yn dysgu pa fodd y mae i ni ymddwyn tu ag at ein brodyr, pan wnelont i'n herbyn; 21 a pha sawl gwaith y maddeuwn iddynt: 23 yr hyn beth y mae yn ei osod allan trwy ddammeg y brenhin a gymmerai gyfrif gan ei weision, 32 ac a gospodd yr hwn ni wnaethai drugaredd â'i gydymmaith.

AR yr awr honno y daeth y disgyblion at yr Iesu, gan ddywedyd, Pwy sydd fwyaf yn nheyrnas nefoedd?

2 A'r Iesu a alwodd atto fachgennyn, ac a'i gosododd yn eu canol hwynt;

3 Ac a ddywedodd, Yn wir y dywedaf i chwi, Oddi eithr eich troi chwi, a'ch gwneuthur fel plant bychain, nid ewch chwi ddim i mewn i deyrnas nefoedd.

4 Pwy bynnag gan hynny a'i gostyngo ei hunan fel y bachgennyn hwn, hwnnw yw y mwyaf yn nheyrnas nefoedd.

5 A phwy bynnag a dderbynio gyfryw fachgennyn yn fy enw i, a'm derbyn i.

6 A phwy bynnag a rwystro un o'r rhai bychain hyn a gredant ynof fi, da fyddai iddo pe crogid maen melin am ei wddf, a'i foddi yn eigion y môr.

7 ¶ Gwae y byd oblegid rhwystrau: canys anghenrhaid yw dyfod rhwystrau; er hynny gwae y dyn hwnnw trwy yr hwn y daw y rhwystr.

8 Am hynny os dy law neu dy droed a'th rwystra, tòr hwynt ymaith, a thafl oddi wrthyt: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gloff, neu yn anafus, nag â chennyt ddwy law, neu ddau droed, dy daflu i'r tân tragywyddol.

9 Ac os dy lygad a'th rwystra, tỳn ef allan, a thafl oddi wrthyt: gwell yw i ti yn un-llygeidiog fyned i mewn i'r bywyd, nag â dau lygad gennyt dy daflu i dân uffern.

10 Edrychwch na ddirmygoch yr un o'r rhai bychain hyn: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, fod eu hangelion hwy yn y nefoedd, bob amser yn gweled wyneb fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd.

11 Canys daeth Mab y dyn i gadw yr hyn a gollasid.

12 Beth dybygwch chwi? O bydd gan ddyn gant o ddefaid, a myned o un o honynt ar ddisberod; oni âd efe yr amyn un cant, a myned i'r mynyddoedd, a cheisio yr hon a aeth ar ddisberod?

13 Ac os bydd *iddo* ei chael hi, yn wir meddaf i chwi, y mae yn llawenhâu am honno mwy nag am yr amyn un cant y rhai nid aethant ar ddisberod.

14 Felly nid yw ewyllys eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd, gyfrgolli yr un o'r rhai bychain hyn.

15 ¶ Ac os pecha dy frawd i'th erbyn, dos, ac argyhoedda ef rhyngot ti ac ef ei hun. Os efe a wrendy arnat, ti a ynnillaist dy frawd.

16 Ac os efe ni wrendy, cymmer gyd â thi etto un neu ddau, fel y'ngenau dau neu dri o dystion y byddo pob gair yn safadwy.

17 Ac os efe ni wrendy arnynt hwy, dywed i'r eglwys: ac os efe ni wrendy ar yr eglwys chwaith, bydded ef i ti megis yr ethnig a'r publican.

18 Yn wir meddaf i chwi, Pa bethau bynnag a rwymoch ar y ddaear, fyddant wedi eu rhwymo yn y nef: a pha bethau bynnag a ryddhâoch ar y ddaear, a fyddant wedi eu rhyddhâu yn y nef.

19 Trachefn meddaf i chwi, Os cydsynia dau o honoch ar y ddaear am ddim oll, beth bynnag a'r a ofynant, efe a wneir iddynt gan fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd.

20 Canys lle mae dau neu dri wedi ymgynnull yn fy enw i, yno yr ydwyf yn eu canol hwynt.

21 ¶ Yna y daeth Petr atto ef, ac a ddywedodd, Arglwydd, pa sawl gwaith y pecha fy mrawd i'm herbyn, ac y maddeuaf iddo? ai hyd seithwaith?

22 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Nid ydwyf yn dywedyd wrthyt, Hyd seithwaith: ond, Hyd ddengwaith a thriugain seithwaith.

23 ¶ Am hynny y cyffelybir teyrnas nefoedd i ryw frenhin a fynnai gael cyfrif gan ei weision.

24 A phan ddechreuodd gyfrif, fe a ddygwyd atto un a oedd yn ei ddyled ef o ddeng mil o dalentau.

25 A chan nad oedd ganddo *ddim* i dalu, gorchymynodd ei arglwydd ei werthu ef, a'i wraig, a'i blant, a chwbl a'r a feddai, a thalu *y ddyled*.

26 A'r gwas a syrthiodd i

lawr, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, bydd ymarhous wrthyf, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.

27 Ac arglwydd y gwas hwnnw a dosturiodd *wrtho*, ac a'i gollyngodd, ac a faddeuodd iddo y ddyled.

28 Ac wedi myned o'r gwas hwnnw allan, efe a gafodd un o'i gyd-weision yr hwn oedd yn ei ddyled ef o gàn ceiniog: ac efe a ymaflodd ynddo, ac a'i llindagodd, gan ddywedyd, Tal i mi yr hyn sydd ddyledus arnat.

29 Yna y syrthiodd ei gyd-was wrth ei draed ef, ac a ymbiliodd âg ef, gan ddywedyd, Bydd ymarhous wrthyf, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.

30 Ac nis gwnai efe: ond myned a'i fwrw ef y'ngharchar, hyd oni thalai yr hyn oedd ddyledus.

31 A phan welodd ei gyd-weision y pethau a wnelsid, bu ddrwg dros ben ganddynt: a hwy a ddaethant ac a fynegasant i'w harglwydd yr holl bethau a fuasai.

32 Yna ei arglwydd, wedi ei alw ef atto, a ddywedodd wrtho, Ha was drwg, maddeuais i ti yr holl ddyled honno, am i ti ymbil â mi:

33 Ac oni ddylesit tithau drugarhâu wrth dy gyd-was, megis y trugarheais innau wrthyt ti?

34 A'i arglwydd a ddigiodd, ac a'i rhoddodd ef i'r poenwyr, hyd oni thalai yr hyn oll oedd ddyledus iddo.

35 Ac felly y gwna fy Nhad nefol i chwithau, oni faddeuweh o'ch calonnau bob un i'w frawd eu camweddau.

PENNOD XIX.

2 Crist yn iachâu y cleifion: 3 yn attob y Phariseaid am ysgariaeth: 10 yn dangos pa bryd y mae priodas yn anghenrheidiol: 13 yn derbyn plant bychain: 16 yn dysgu i'r gur ieuange y modd i gael bywyd tragywyddol, 20 ac i fod yn berffaith: 23 yn dywedyd i'w ddisgyblion mor anhawdd ydyw i'r goludog fyned i mewn i deyrnas Dduw; 27 ac yn addaw gwobr i'r sawl a ymadawant â dim er mwyn ei ganlyn ef.

A BU, pan orphenodd yr Iesu yr ymadroddion hyn, efe a ymadawodd o Galilea, ac a ddaeth i derfynau Judea, tu hwnt i'r Iorddonen:

2 A thorfeydd lawer a'i canlynasant ef; ac efe a'u hiachâodd hwynt yno.

3 ¶ A daeth y Phariseaid atto, gan ei demtio, a dywedyd wrtho, Ai cyfreithlawn i wr ysgar â'i wraig am bob achos?

4 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenasoch i'r hwn a'u gwnaeth o'r dechreu, eu gwnculhur hwy yn wrryw a banyw?

5 Ac efe a ddywedodd, Oblegid hyn y gâd dyn dad a mam, ac y glŷn wrth ei wraig: a'r ddau fyddant yn un cnawd.

6 O herwydd paham, nid ydynt mwy yn ddau, ond yn un cnawd. Y peth gan hynny a gyssylltodd Duw, nac ysgared dyn.

7 Hwythau a ddywedasant wrtho, Paham gan hynny y gorchymynodd Moses roddi llythyr ysgar, a'i gollwng hi ymaith?

8 Yntau a ddywedodd wrthynt, Moses, o herwydd caledrwydd eich calonnau, a oddefodd i chwi ysgar â'ch gwragedd: eithr o'r dechreu nid felly yr oedd.

9 Ac meddaf i chwi, Pwy bynnag a ysgaro â'i wraig, ond am odineb, ac a briodo un arall, y mae efe yn torri

priodas: ac y mae yr hwn a briodo yr hon a ysgarwyd, yn torri priodas.

10 ¶ Dywedodd ei ddisgyblion wrtho, Os felly y mae yr achos rhwng gwr a gwraig, nid da gwreicca.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Nid yw pawb yn derbyn y gair hwn, ond *y rhai* y rhoddwyd iddynt.

12 Canys y mae eunuchiaid a aned felly o groth *eu* mam; ac y mae eunuchiaid a wnaed gan ddynion yn eunuchiaid; ac y mae eunuchiaid a'u gwnaethant eu hun yn eunuchiaid er mwyn teyrnas nefoedd. Y neb a ddichon *ei* dderbyn, derbynied.

13 ¶ Yna y dygwyd atto blant bychain, fel y rhoddai *ei* ddwylaw arnynt, ac y gweddïai: a'r disgyblion a'u ceryddodd hwynt.

14 A'r Iesu a ddywedodd, Gadewch i blant bychain, ac na waherddwch iddynt ddyfod attaf fi: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas nefoedd.

15 Ac wedi iddo roddi *ei* ddwylaw arnynt, efe a aeth *ymaith* oddi yno.

16 ¶ Ac wele, un a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Athraw da, pa beth da a wnaf, fel y caffwyf fywyd tragywyddol?

17 Yntau a ddywedodd wrtho, Paham y gelwi fi yn dda? nid da neb ond un, *sef* Duw: ond os ewyllysi fyned i mewn i'r bywyd, cadw y gorchymynion.

18 Efe a ddywedodd wrtho yntau, Pa rai? A'r Iesu a ddywedodd, Na ladd, Na odineba, Na ladratta, Na ddwg gam dystiolaeth,

19 Anrhydedda dy dad a'*th* fam, a Châr dy gymmydog fel ti dy hun.

20 Y gwr ieuangc a ddywedodd wrtho, Mi a gedwais y rhai hyn oll o'm hieuengctid: beth sydd yn eisieu i mi etto?

21 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Os ewyllysi fod yn berffaith, dos, gwerth yr hyn sydd gennyt, a dyro i'r tlodion; a thi a gei drysor yn y nef: a thyred, canlyn fi.

22 A phan glybu y gwr ieuangc yr ymadrodd, efe a aeth i ffordd yn drist: canys yr oedd yn berchen dâ lawer.

23 ¶ Yna y dywedodd yr Iesu wrth ei ddisgyblion, Yn wir y dywedaf i chwi, mai yn anhawdd yr â goludog i mewn i deyrnas nefoedd.

24 A thrachefn meddaf i chwi, Haws yw i gamel fyned trwy grai y nodwydd ddur, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

25 A phan glybu ei ddisgyblion ef *hyn*, synnu a wnaethant yn ddirfawr, gan ddywedyd, Pwy gan hynny a all fod yn gadwedig?

26 A'r Iesu a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Gyd â dynion amhosibl yw hyn, ond gyd â Duw pob peth sydd bosibl.

27 ¶ Yna Petr a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Wele, nyni a adawsom bob peth, ac a'th ganlynasom di: beth gan hynny a fydd i ni?

28 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, y cewch chwi, y rhai a'm canlynasoch i, yn yr adenedigaeth, pan eisteddo Mab y dyn ar orsedd ei ogoniant, eistedd chwithau ar ddeuddeg orsedd, yn barnu deuddeg llwyth Israel.

29 A phob un a'r a adawodd dai, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dad, neu fam, neu

wraig, neu blant, neu diroedd er mwyn fy enw i, a dderbyn y cân cymmaint, a bywyd tragywyddol a etifedda efe.

30 Ond llawer *o'r rhai* blaenaf a fyddant yn olaf, a'r rhai olaf yn flaenaf.

PENNOD XX.

1 *Crist, trwy ddammeg y gweithwyr yn y winllan, yn dangos nad ydyw Duw yn ddyledwr i neb:* 17 *yn rhagfynegi ei ddioddefaint:* 20 *trwy atteb i fam meibion Zebedëus, yn dysgu i'w ddisgyblion fod yn ostyngedig;* 30 *ac yn rhoddi i ddau ddyn dall eu golwg.*

CANYS teyrnas nefoedd sydd debyg i wr *o* berchen tŷ, yr hwn a aeth allan a hi yn dyddhâu, i gyflogi gweithwyr i'w winllan.

2 Ac wedi cyttuno â'r gweithwyr er ceiniog y dydd, efe a'u hanfonodd hwy i'w winllan.

3 Ac efe a aeth allan ynghylch y drydedd awr, ac a welodd eraill yn sefyll yn segur yn y farchnadfa;

4 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch chwithau i'r winllan; a pha beth bynnag a fyddo cyfiawn, mi a'i rhoddaf *i* chwi.

5 A hwy a aethant ymaith. *Ac* efe a aeth allan drachefn ynghylch y chweched a'r nawfed awr, ac a wnaeth yr un modd.

6 Ac efe a aeth allan ynghylch yr unfed awr ar ddeg, ac a gafodd eraill yn sefyll yn segur, ac a ddywedodd wrthynt, Paham y sefwch chwi yma ar hyd y dydd yn segur?

7 Dywedasant wrtho, Am na chyflogodd neb nyni. Dywedodd yntau wrthynt, Ewch chwithau i'r winllan; a pha beth bynnag fyddo cyfiawn, chwi a'*i* cewch.

8 A phan aeth hi yn hwyr, arglwydd y winllan a ddywedodd wrth ei oruchwyliwr, Galw y gweithwyr, a dyro iddynt *eu* cyflog, gan ddechreu o'r *rhai* diweddaf hyd y *rhai* cyntaf.

9 A phan ddaeth y rhai *a gyflogasid* ynghylch yr unfed awr ar ddeg, hwy a gawsant bob un geiniog.

10 A phan ddaeth y rhai cyntaf, hwy a dybiasant y caent fwy; a hwythau a gawsant bob un geiniog.

11 Ac wedi iddynt gael, grwgnach a wnaethant yn erbyn gwr y tŷ,

12 Gan ddywedyd, Un awr y gweithiodd y rhai olaf hyn, a thi a'u gwnaethost hwynt yn gystal a ninnau, y rhai a ddygasom bwys y dydd a'r gwres.

13 Yntau a attebodd ac a ddywedodd wrth un o honynt, Y cyfaill, nid ydwyf yn gwneuthur cam â thi: onid er ceiniog y cyttunaist â mi?

14 Cymmer yr *hyn sydd* eiddot, a dos ymaith: yr ydwyf yn ewyllysio rhoddi i'r olaf hwn megis i tithau.

15 Ai nid cyfreithlawn i mi wneuthur a fynnwyf â'r eiddof fy hun? neu a ydyw dy lygad di yn ddrwg, am fy mod i yn dda?

16 Felly y rhai olaf fyddant yn flaenaf, a'r rhai blaenaf yn olaf: canys llawer sydd wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis.

17 ¶ Ac a'r Iesu yn myned i fynu i Jerusalem, efe a gymmerth y deuddeg disgybl o'r neilldu ar y ffordd, ac a ddywedodd wrthynt,

18 Wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Jerusalem; a Mab y dyn a draddodir i'r arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion, a hwy a'i condemniant ef i farwolaeth,

19 Ac a'i traddodant ef i'r Cenhedloedd, i'*w* watwar, ac

i'w fflangellu, ac i'w groeshoelio: a'r trydydd dydd efe a adgyfyd.

20 ¶ Yna y daeth mam meibion Zebedëus atto gyd â'i meibion, gan addoli, a deisyf rhyw beth ganddo.

21 Ac efe a ddywedodd wrthi, Pa beth a fynni? Dywedodd hithau wrtho, Dywed am gael o'm dau fab hyn eistedd, y naill ar dy law ddehau, a'r llall ar dy law aswy, yn dy frenhiniaeth.

22 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Ni wyddoch chwi beth yr ydych yn ei ofyn. A ellwch chwi yfed o'r cwppan yr ydwyf fi ar yfed o hono, a'ch bedyddio â'r bedydd y bedyddir fi? Dywedasant wrtho, Gallwn.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Diau yr yfwch o'm cwppan, ac y'ch bedyddir â'r bedydd y'm bedyddir âg ef: eithr eistedd ar fy llaw ddehau ac ar fy llaw aswy, nid eiddof *ei* roddi; ond i'r sawl y darparwyd gan fy Nhad.

24 A phan glybu y deg *hyn*, hwy a sorrasant wrth y ddau frodyr.

25 A'r Iesu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd, Chwi a wyddoch fod pennaethiaid y Cenhedloedd yn tra-arglwyddiaethu arnynt, a'r rhai mawrion yn tra-awdurdodi arnynt hwy.

26 Eithr nid felly y bydd yn eich plith chwi: ond pwy bynnag a fynno fod yn fawr yn eich plith chwi, bydded yn weinidog i chwi;

27 A phwy bynnag a fynno fod yn bennaf yn eich plith, bydded yn was i chwi:

28 Megis na ddaeth Mab y dyn i'w wasanaethu, ond i wasanaethu, ac i roddi ei einioes yn bridwerth dros lawer.

29 Ac a hwy yn myned allan o Jericho, tyrfa fawr a'i canlynodd ef.

30 ¶ Ac wele, dau ddeillion yn eistedd ar *fin* y ffordd, pan glywsant fod yr Iesu yn myned heibio, a lefasant, gan ddywedyd, Arglwydd, fab Dafydd, trugarhâ wrthym.

31 A'r dyrfa a'u ceryddodd hwynt, fel y tawent: hwythau a lefasant fwy-fwy, gan ddywedyd, Arglwydd, fab Dafydd, trugarhâ wrthym.

32 A'r Iesu a safodd, ac a'u galwodd hwynt, ac a ddywedodd, Pa beth a ewyllysiwch ei wneuthur o honof i chwi?

33 Dywedasant wrtho, Arglwydd, agoryd ein llygaid ni.

34 A'r Iesu a dosturiodd *wrthynt*, ac a gyffyrddodd â'u llygaid: ac yn ebrwydd y cafodd eu llygaid olwg, a hwy a'i canlynasant ef.

PENNOD XXI.

1 Crist yn marchogaeth ar asen i Jerusalem; 12 yn gyrru y prynwyr a'r gwerthwyr o'r deml; 17 yn melldithio y ffigysbren; 23 yn gostegu yr offeiriaid a'r henuriaid, 28 ac yn eu ceryddu trwy gyffelybrwydd y ddau fab, 33 a'r llafurwyr a laddasant y rhai a anfonwyd attynt.

A PHAN ddaethant yn gyfagos i Jerusalem, a'u dyfod hwy i Bethphage, i fynydd yr Olew-wydd, yna yr anfonodd yr Iesu ddau ddisgybl,

2 Gan ddywedyd wrthynt, Ewch i'r pentref sydd ar eich cyfer, ac yn y man chwi a gewch asen yn rhwym, ac ebol gyd â hi: gollyngwch *hwynt*, a dygwch attaf fi.

3 Ac os dywed neb ddim wrthych, dywedwch, Y mae yn rhaid i'r Arglwydd wrthynt: ac yn y man efe a'u denfyn hwynt.

4 A hyn oll a wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr hyn a ddy-

wedasid trwy y prophwyd, yn dywedyd,

5 Dywedwch i ferch Sion, Wele, dy frenhin yn dyfod i ti yn addfwyn, ac yn eistedd ar asen, ac ebol llwdn *asen* arferol á'r iau.

6 Y disgyblion a aethant ac a wnaethant fel y gorchymynasai yr Iesu iddynt.

7 A hwy a ddygasant yr asen a'r ebol, ac a ddodasant eu dillad arnynt, ac a'*i* gosodasant *ef* i eistedd ar hynny.

8 A thyrfa ddirfawr a daenasant eu dillad ar y ffordd; eraill a dorrasant gangau o'r gwŷdd, ac a'*u* taenasant ar hyd y ffordd.

9 A'r torfeydd, y rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyfod ar ol, a lefasant, gan ddywedyd, Hosanna i fab Dafydd: Bendigedig yw yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd: Hosanna yn y goruchafion.

10 Ac wedi ei ddyfod ef i mewn i Jerusalem, y ddinas oll a gynhyrfodd, gan ddywedyd, Pwy yw hwn?

11 A'r torfeydd a ddywedasant, Hwn yw Iesu y prophwyd o Nazareth yn Galilea.

12 ¶ A'r Iesu a aeth i mewn i deml Dduw, ac a daflodd allan bawb a'r oedd yn gwerthu ac yn prynu yn y deml, ac a ddymchwelodd i lawr fyrddau y newidwyr arian, a chadeiriau y rhai oedd yn gwerthu colommenod:

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ysgrifenwyd, Tŷ gweddi y gelwir fy nhŷ i; eithr chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

14 A daeth y deillion a'r cloffion atto yn y deml; ac efe a'u hiachâodd hwynt.

15 A phan welodd yr archoffeiriaid a'r ysgrifenyddion y rhyfeddodau a wnaethai efe, a'r plant yn llefain yn y deml, ac yn dywedyd, Hosanna i fab Dafydd; hwy a lidiasant,

16 Ac a ddywedasant wrtho, A wyt ti yn clywed beth y mae y rhai hyn yn ei ddywedyd? A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Ydwyf. Oni ddarllenasoch chwi erioed, O enau plant bychain a rhai yn sugno y perffeithiaist foliant?

17 ¶ Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth allan o'r ddinas i Bethania, ac a lettyodd yno.

18 A'r bore, fel yr oedd efe yn dychwelyd i'r ddinas, yr oedd arno chwant bwyd.

19 A phan welodd efe ffigysbren ar y ffordd, efe a ddaeth atto, ac ni chafodd ddim arno, ond dail yn unig: ac *efe* a ddywedodd wrtho, Na thyfed ffrwyth arnat byth mwyach. Ac yn ebrwydd y crinodd y ffigysbren.

20 A phan welodd y disgyblion, hwy a ryfeddasant, gan ddywedyd, Mor ddisymmwth y crinodd y ffigysbren!

21 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, Os bydd gennych ffydd, ac heb ammeu, ni wnewch yn unig hyn *a wnaethum* i'r ffigysbren, eithr hefyd os dywedwch wrth y mynydd hwn, Coder di i fynu, a bwrier di i'r môr; hynny a fydd.

22 A pha beth bynnag a ofynoch mewn gweddi, gan gredu, chwi a'i derbyniwch.

23 Ac wedi ei ddyfod ef i'r deml, yr arch-offeiriaid a henuriaid y bobl a ddaethant atto fel yr oedd efe yn athrawiaethu, gan ddywedyd, Trwy ba awdurdod yr wyt ti yn gwneuthur y pethau hyn?

a phwy a roddes i ti yr awdurdod hon?
24 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Minnau a ofynaf i chwithau un gair, yr hwn os mynegwch i mi, minnau a fynegaf i chwithau trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.
25 Bedydd Ioan, o ba le yr oedd? ai o'r nef, ai o ddynion? A hwy a ymresymmasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef; efe a ddywed wrthym, Paham gan hynny nas credasoch ef?
26 Ond os dywedwn, O ddynion; y mae arnom ofn y bobl: canys y mae pawb yn cymmeryd Ioan megis prophwyd.
27 A hwy a attebasant i'r Iesu, ac a ddywedasant, Ni wyddom ni. Ac yntau a ddywedodd wrthynt, Nid wyf finnau yn dywedyd i chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.
28 ¶ Ond beth dybygwch chwi? Yr oedd gan wr ddau fab: ac efe a ddaeth at y cyntaf, ac a ddywedodd, *Fy* mab, dos, gweithia heddyw yn fy ngwinllan.
29 Ac yntau a attebodd ac a ddywedodd, Nid âf: ond wedi hynny efe a edifarhaodd, ac a aeth.
30 A phan ddaeth efe at yr ail, efe a ddywedodd yr un modd. Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Myfi *a âf*, arglwydd; ac nid aeth efe.
31 Pa un o'r ddau a wnaeth ewyllys y tad? Dywedasant wrtho, Y cyntaf. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, yr â y publicanod a'r putteiniaid i mewn i deyrnas Dduw o'ch blaen chwi.
32 Canys daeth Ioan attoch yn ffordd cyfiawnder, ac ni chredasoch ef: ond y publicanod a'r putteiniaid a'i credasant ef. Chwithau, yn gweled, nid edifarhasoch wedi hynny, fel y credech ef.
33 ¶ Clywch ddammeg arall, Yr oedd rhyw ddyn o berchen tŷ, yr hwn a blannodd winllan, ac a osododd gae yn ei chylch hi, ac a gloddiodd ynddi win-wryf, ac a adeiladodd dŵr, ac a'i gosododd hi allan i lafurwyr, ac a aeth oddi cartref.
34 A phan nesâodd amser ffrwythau, efe a ddanfonodd ei weision at y llafurwyr, i dderbyn ei ffrwythau hi.
35 A'r llafurwyr a ddaliasant ei weision ef, ac un a gurasant, ac arall a laddasant, ac arall a labyddiasant.
36 Trachefn, efe a anfonodd weision eraill, mwy na'r rhai cyntaf: a hwy a wnaethant iddynt yr un modd.
37 Ac yn ddiweddaf oll, efe a anfonodd attynt ei fab ei hun; gan ddywedyd, Hwy a barchant fy mab i.
38 A phan welodd y llafurwyr y mab, hwy a ddywedasant yn eu plith eu hun, Hwn yw yr etifedd; deuwch, lladdwn ef, a daliwn ei etifeddiaeth ef.
39 Ac wedi iddynt *ei* ddal, hwy a'i bwriasant ef allan o'r winllan, ac a'i lladdasant.
40 Am hynny pan ddêl arglwydd y winllan, pa beth a wna efe i'r llafurwyr hynny?
41 Hwy a ddywedasant wrtho, Efe a ddifetha yn llwyr y dynion drwg hynny, ac a esyd y winllan i lafurwyr eraill, y rhai a dalant iddo y ffrwythau yn eu hamserau.
42 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenasoch chwi erioed yn yr ysgryth-

yrau, Y maen a wrthododd yr adeiladwyr, hwn a wnaethpwyd yn ben congl: gan yr Arglwydd y gwnaethpwyd hyn, a rhyfedd yw yn ein golwg ni?

43 Am hynny meddaf i chwi, y dygir teyrnas Dduw oddi arnoch chwi, ac a'i rhoddir i genedl a ddygo ei ffrwythau.

44 A phwy bynnag a syrthio ar y maen hwn, efe a ddryllir: ac ar bwy bynnag y syrthio, efe a'i mâl ef yn chwilfriw.

45 A phan glybu yr archoffeiriaid a'r Phariseaid ei ddammegion ef, hwy a wybuant mai am danynt hwy y dywedai efe.

46 Ac a hwy yn ceisio ei ddala, hwy a ofnasant y torfeydd; am eu bod yn ei gymeryd ef fel prophwyd.

PENNOD XXII.

1 Dammeg prïodas mab y brenhin. 9 Galwadigaeth y Cenhedloedd. 12 Cospedigaeth yr hwn nid oedd ganddo y wisg brïodas. 15 Y dylid talu teyrnged i Cesar. 23 Crist yn eau safnau y Saduceaid ynghylch yr adgyfodiad: 34 yn atteb y cyfreithiwr, pa un yw y gorchymyn cyntaf, a'r mawr: 41 ac yn holi y Phariseaid ynghylch y Messïas.

A'R Iesu a attebodd, ac a lefarodd wrthynt drachefn mewn dammegion, gan ddywedyd,

2 Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ryw frenhin a wnaeth brïodas i'w fab,

3 Ac a ddanfonodd ei weision i alw y rhai a wahoddasid i'r brïodas: ac ni fynnent hwy ddyfod.

4 Trachefn efe a anfonodd weision eraill, gan ddywedyd, Dywedwch wrth y rhai a wahoddwyd, Wele, parottöais fy nghiniaw: fy ychain a'*m* pasgedigion a laddwyd, a phob peth *sydd* barod: deuwch i'r brïodas.

5 A hwy yn ddïystyr ganddynt, a aethant ymaith, un i'w faes, ac arall i'w fasnach:

6 A'r lleill a ddaliasant ei weision ef, ac a'*u* hammharchasant, ac a'*u* lladdasant.

7 A phan glybu y brenhin, efe a lidiodd; ac a ddanfonodd ei luoedd, ac a ddinystriodd y lleiddiaid hynny, ac a losgodd eu dinas hwynt.

8 Yna efe a ddywedodd wrth ei weision, Yn wir y brïodas sydd barod, ond y rhai a wahoddasid nid oeddynt deilwng.

9 Ewch gan hynny i'r prifffyrdd, a chynnifer ag a gaffoch, gwahoddwch i'r brïodas.

10 A'r gweision hynny a aethant allan i'r *prif*-ffyrdd, ac a gasglasant ynghyd gynnifer oll ag a gawsant, drwg a da: a llanwyd y brïodas o wahoddedigion.

11 ¶ A phan ddaeth y brenhin i mewn i weled y gwahoddedigion, efe a ganfu yno ddyn heb wisg prïodas am dano:

12 Ac efe a ddywedodd wrtho, Y cyfaill, pa fodd y dacthost i mewn yma, heb fod gennyt wisg prïodas? Ac yntau a aeth yn fud.

13 Yna y dywedodd y brenhin wrth y gweinidogion, Rhwymwch ei draed a'i ddwylaw, a chymmerwch ef ymaith, a theflwch i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

14 Canys llawer sydd wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis.

15 ¶ Yna yr aeth y Phariseaid, ac a gymmerasant gynghor pa fodd y rhwydent ef yn *ei* ymadrodd.

16 A hwy a ddanfonasant atto eu disgyblion ynghyd â'r Herodianiaid, gan ddywedyd,

Athraw, ni a wyddom dy fod yn eirwir, ac yn dysgu ffordd Duw mewn gwirionedd, ac nad oes arnat ofal rhag neb: oblegid nid wyt ti yn edrych ar wyneb dynion.

17 Dywed i ni gan hynny, Beth yr wyt ti yn ei dybied? Ai cyfreithlawn rhoddi teyrnged i Cesar, ai nid *yw?*

18 Ond yr Iesu a wybu eu drygioni hwy, ac a ddywedodd, Paham yr ydych yn fy nhemtio i, chwi ragrithwyr?

19 Dangoswch i mi arian y deyrnged. A hwy a ddygasant atto geiniog:

20 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy *yw* y ddelw hon a'r argraff?

21 Dywedasant wrtho, Eiddo Cesar. Yna y dywedodd wrthynt, Telwch chwithau yr eiddo Cesar i Cesar, a'r eiddo Duw i Dduw.

22 *A* phan glywsant hwy *hyn*, rhyfeddu a wnaethant, a'i adael ef, a myned ymaith.

23 ¶ Y dydd hwnnw y daeth atto y Saduceaid, y rhai sydd yn dywedyd nad oes adgyfodiad, ac a ofynasant iddo,

24 Gan ddywedyd, Athraw, dywedodd Moses, Os bydd marw neb heb iddo blant, prioded ei frawd ei wraig ef, a chyfoded had i'w frawd.

25 Ac yr oedd gyd â ni saith o frodyr: a'r cyntaf a briododd wraig, ac a fu farw; ac efe heb hiliogaeth iddo, a adawodd ei wraig i'w frawd.

26 Felly hefyd yr ail, a'r trydydd, hyd y seithfed.

27 Ac yn ddiweddaf oll bu farw y wraig hefyd.

28 Yn yr adgyfodiad, gan hynny, gwraig i bwy o'r saith fydd hi? canys hwynt-hwy oll a'i cawsant hi.

29 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydych yn cyfeiliorni, gan na wyddoch yr ysgrythyrau, na gallu Duw.

30 Oblegid yn yr adgyfodiad nid ydynt nac yn gwreicca, nac yn gwra; eithr y maent fel angelion Duw yn y nef.

31 Ac am adgyfodiad y meirw, oni ddarllenasoch yr hyn a ddywedwyd wrthych gan Dduw, gan ddywedyd,

32 Myfi yw Duw Abraham, a Duw Isaac, a Duw Jacob? Nid yw Duw Dduw y *rhai* meirw, ond y *rhai* byw.

33 A phan glybu y torfeydd *hynny*, hwy a synnasant wrth ei athrawiaeth ef.

34 ¶ Ac wedi clywed o'r Phariseaid ddarfod *i'r Iesu* ostegu y Saduceaid, hwy a ymgynnullasant ynghyd i'r un lle.

35 Ac un o honynt, *yr hwn oedd* gyfreithiwr, a ofynodd *iddo*, gan ei demtio, a dywedyd,

36 Athraw, pa un *yw* y gorchymyn mawr yn y gyfraith?

37 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Ceri yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl feddwl.

38 Hwn yw y cyntaf, a'r gorchymyn mawr.

39 A'r ail *sydd* gyffelyb iddo; Câr dy gymmydog fel ti dy hun.

40 Ar y ddau orchymyn hyn y mae yr holl gyfraith a'r prophwydi yn sefyll.

41 ¶ Ac wedi ymgasglu o'r Phariseaid ynghyd, yr Iesu a ofynodd iddynt,

42 Gan ddywedyd, Beth a dybygwch chwi am Grist? mab i bwy ydyw? Dywedent wrtho, *Mab* Dafydd.

43 Dywedai yntau wrthynt, Pa fodd gan hynny y mae

Dafydd yn yr yspryd yn ei alw ef yn Arglwydd, gan ddywedyd,

44 Dywedodd yr ARGLWYDD wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheulaw, hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed di?

45 Os yw Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd, pa fodd y mae efe yn fab iddo?

46 Ac nid allodd neb atteb gair iddo, ac ni feiddiodd neb o'r dydd hwnnw allan ymofyn âg ef mwyach.

PENNOD XXIII.

1 Crist yn rhybuddio y bobl i ddilyn athrawiaeth dda, ac nid esamplau drwg yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid. 5 Rhaid i ddisgyblion Crist ochelyd eu rhyfyg hwy. 13 Mae efe yn cyhoeddi wyth wae yn erbyn eu rhagrith a'u dallineb hwy; 34 ac yn prophwydo dinystr Jerusalem.

YNA y llefarodd yr Iesu wrth y torfeydd a'i ddisgyblion,

2 Gan ddywedyd, Y'nghadair Moses yr eistedd yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid.

3 Yr hyn oll gan hynny a ddywedant wrthych am eu cadw, cedwch a gwnewch; eithr yn ol eu gweithredoedd na wnewch: canys dywedant, ac nis gwnant.

4 Oblegid y maent yn rhwymo beichiau trymion ac anhawdd eu dwyn, ac yn *eu* gosod ar ysgwyddau dynion; ond nid ewyllysiant eu syflyd hwy âg un o'u bysedd.

5 Ond y maent yn gwneuthur eu holl weithredoedd er mwyn cu gweled gan ddynion: *canys* y maent yn gwneuthur yn llydain eu phylacterau, ac yn gwneuthur ymylwaith eu gwisgoedd yn helaeth;

6 A charu *y maent* y lle uchaf mewn gwleddoedd, a'r prif-gadeiriau yn y synagogau,

7 A chyfarch yn y marchnadoedd, a'u galw gan ddynion, Rabbi, Rabbi.

8 Eithr na'ch galwer chwi Rabbi: canys un yw eich Athraw chwi, *sef* Crist; a chwithau oll brodyr ydych.

9 Ac na elwch neb yn dad i chwi ar y ddaear: canys un Tad sydd i chwi, yr hwn sydd yn y nefoedd.

10 Ac na'ch galwer yn athrawon: canys un yw eich Athraw chwi, *sef* Crist.

11 A'r mwyaf o honoch a fydd yn weinidog i chwi.

12 A phwy bynnag a'i dyrchafo ei hun, a ostyngir; a phwy bynnag a'i gostyngo ei hun, a ddyrchefir.

13 ¶ Eithr gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: canys yr ydych yn cau teyrnas nefoedd o flaen dynion: canys chwi nid ydych yn myned i mewn, a'r rhai sydd yn myned i mewn nis gadewch i fyned i mewn.

14 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: canys yr ydych yn llwyr-fwytta tai gwragedd gweddwon, a hynny yn rhith hir weddio: am hynny y derbyniwch farn fwy.

15 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: canys amgylchu yr ydych y môr a'r tir, i wneuthur un proselyt; ac wedi y gwneler, yr ydych yn ei wneuthur ef yn fab uffern, yn ddau mwy na chwi eich hunain.

16 Gwae chwi, dywysogion deillion, y rhai ydych yn dywedyd, Pwy bynnag a dwng i'r deml, nid yw ddim; ond pwy bynnag a dwng i aur y deml, y mae efe mewn dyled.

17 Ffyliaid, a deillion: canys pa un sydd fwyaf, yr aur, ai y deml sydd yn sancteiddio yr aur?

18 A phwy bynnag a dwng i'r allor, nid yw ddim; ond pwy bynnag a dyngo i'r rhodd sydd arni, y mae efe mewn dyled.

19 Ffyliaid, a deillion: canys pa un fwyaf, y rhodd, ai yr allor sydd yn sancteiddio y rhodd?

20 Pwy bynnag gan hynny a dwng i'r allor, sydd yn tyngu iddi, ac i'r hyn oll *sydd* arni.

21 A phwy bynnag a dwng i'r deml, sydd yn tyngu iddi, ac i'r hwn sydd yn preswylio ynddi.

22 A'r hwn a dwng i'r nef, sydd yn tyngu i orsedd-faingc Duw, ac i'r hwn sydd yn eistedd arni.

23 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: canys yr ydych yn degymmu y mintys, a'r anis, a'r cwmin, ac a adawsoch heibio y pethau trymach o'r gyfraith, barn, a thrugaredd, a ffydd: rhaid oedd gwneuthur y pethau hyn, ac na adewid y lleill heibio.

24 Tywysogion deillion, y rhai ydych yn hidlo gwybedyn, ac yn llyngcu camel.

25 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: canys yr ydych yn glanhâu y tu allan i'r cwppan a'r ddysgl, ac o'r tu mewn y maent yn llawn o drawsedd ac anghymmedroldeb.

26 *Ti* Phariscad dall, glanhâ yn gyntaf yr hyn *sydd* oddi fewn i'r cwppan a'r ddysgl, fel y byddo yn lân hefyd yr hyn sydd oddi allan iddynt.

27 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: canys tebyg ydych chwi i feddau wedi eu gwynnu, y rhai sydd yn ymddangos yn dêg oddi allan, ond oddi mewn sydd yn llawn o esgyrn y meirw, a phob aflendid.

28 Ac felly chwithau oddi allan ydych yn ymddangos i ddynion yn gyfiawn, ond o fewn yr ydych yn llawn rhagrith ac anwiredd.

29 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: canys yr ydych yn adeiladu beddau y prophwydi, ac yn addurno beddau y rhai cyfiawn;

30 Ac yr ydych yn dywedyd, Pe buasem ni yn nyddiau ein tadau, ni buasem ni gyfrannogion â hwynt yn ngwaed y prophwydi.

31 Felly yr ydych yn tystiolaethu am danoch eich hunain, eich bod yn blant i'r rhai a laddasant y prophwydi.

32 Cyflawnwch chwithau hefyd fesur eich tadau.

33 O seirph, biliogaeth gwiberod, pa fodd y gellwch ddïangc rhag barn uffern?

34 ¶ Am hynny, wele, yr ydwyf yn anfon attoch brophwydi, a doethion, ac ysgrifenyddion: a *rhai* o honynt a leddwch, ac a groeshoeliwch: a *rhai* o honynt a ffrewyllwch yn eich synagogau, ac a erlidiwch o dref i dref:

35 Fel y delo arnoch chwi yr holl waed cyfiawn a'r a ollyngwyd ar y ddaear, o waed Abel gyfiawn hyd waed Zecharïas fab Barachïas, yr hwn a laddasoch rhwng y deml a'r allor.

36 Yn wir meddaf i chwi, Daw hyn oll ar y genhedlaeth hon.

37 Jerusalem, Jerusalem, *yr hon* wyt yn lladd y prophwydi, ac yn llabyddio y rhai a ddanfonir attat, pa sawl gwaith y mynnaswn gasglu dy blant ynghyd, megis y casgl iâr ei chywion dan *ei* hadenydd, ac nis mynnech!

38 Wele, yr ydys yn gadael eich tŷ i chwi yn anghyfannedd.

39 Canys meddaf i chwi, Ni'm gwelwch ar ol hyn, hyd oni ddywedoch, Bendigedig *yw* yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

PENNOD XXIV.

1 Crist yn rhag-ddywedyd dinystr y deml: 3 pa fath a pha faint o gystuddiau a fydd o'r blaen. 29 Arwyddion ei ddyfodiad ef i farn. 36 Ac o ran bod y dydd a'r awr yn anhysbys, 42 y dylem ni wylied fel gweision da, yn disgwyl bob amser am ddyfodiad eu meistr.

A'R Iesu a aeth allan, ac a ymadawodd o'r deml: a'i ddisgyblion a ddaethant *atto*, i ddangos iddo adeiladau y deml.

2 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Oni welwch chwi hyn oll? Yn wir meddaf i chwi, Ni adewir yma garreg ar garreg, a'r ni ddattodir.

3 ¶ Ac efe yn eistedd ar fynydd yr Olew-wydd, y disgyblion a ddaethant atto o'r neilldu, gan ddywedyd, Mynega i ni, pa bryd y bydd y pethau hyn? a pha arwydd *fydd* o'th ddyfodiad, ac o ddiwedd y byd?

4 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Edrychwch rhag i neb eich twyllo chwi.

5 Canys daw llawer yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw Crist; ac a dwyllant lawer.

6 A chwi a gewch glywed am ryfeloedd, a son am ryfeloedd: gwelwch na chyffröer chwi: canys rhaid *yw* bod *hyn* oll; eithr nid yw y diwedd etto.

7 Canys cyfyd cenedl yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas: ac fe fydd newyn, a nodau, a daeargrynfâau mewn mannau.

8 *A* dechreuad gofidiau *yw* hyn oll.

9 Yna y'ch traddodant chwi i'ch gorthrymmu, ac a'ch lladdant: a chwi a gasêir gan yr holl genhedloedd er mwyn fy enw i.

10 Ac yna y rhwystrir llawer, ac y bradychant eu gilydd, ac y casânt eu gilydd.

11 A gau-brophwydi lawer a godant, ac a dwyllant lawer.

12 Ac o herwydd yr amlhâ anwiredd, fe a oera cariad llawer.

13 Eithr y neb a barhâo hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

14 A'r efengyl hon *am* y deyrnas a bregethir trwy yr holl fyd, er tystiolaeth i'r holl genhedloedd: ac yna y daw y diwedd.

15 Am hynny pan welech y ffieidd-dra anghyfanneddol, a ddywedwyd trwy Daniel y prophwyd, yn sefyll yn y lle sanctaidd, (y neb a ddarlleno, ystyried)

16 Yna y rhai a fyddant yn Judea, ffoant i'r mynyddoedd.

17 Y neb *a fyddo* ar ben y tŷ, na ddisgyned i gymmeryd dim allan o'i dŷ:

18 A'r hwn *a fyddo* yn y maes, na ddychweled yn ei ol i gymmeryd ei ddillad.

19 A gwae y rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny.

20 Eithr gweddïwch na byddo eich ffoedigaeth yn y gauaf, nac ar y *dydd* sabbath:

21 Canys y pryd hwnnw y bydd gorthrymder mawr, y fath ni bu o ddechreu y byd hyd yr awr hon, ac ni bydd chwaith.

22 Ac oni bai fyrhâu y dydd-

iau hynny, ni fuasai gadwedig un cnawd oll: eithr er mwyn yr etholedigion fe fyrhêir y dyddiau hynny.

23 Yna os dywed neb wrthych, Wele, llyma Grist, neu llyma; na chredwch.

24 Canys cyfyd gau-gristiau, a gau-brophwydi, ac a roddant arwyddion mawrion a rhyfeddodau, hyd oni thwyllant, pe *byddai* bosibl, ïe, yr etholedigion.

25 Wele, rhagddywedais i chwi.

26 Am hynny, os dywedant wrthych, Wele, y mae efe yn y diffaethwch; nac ewch allan: wele, yn yr ystafelloedd; na chredwch.

27 Oblegid fel y daw y fellten o'r dwyrain, ac y tywynna hyd y gorllewin; felly hefyd y bydd dyfodiad Mab y dyn.

28 Canys pa le bynnag y byddo y gelain, yno yr ymgasgl yr eryrod.

29 ¶ Ac yn y fan wedi gorthrymder y dyddiau hynny, y tywyllir yr haul, a'r lleuad ni rydd ei goleuni, a'r ser a syrth o'r nef, a nerthoedd y nefoedd a ysgydwir.

30 Ac yna yr ymddengys arwydd Mab y dyn yn y nef: ac yna y galara holl lwythau y ddaear, a hwy a welant Fab y dyn yn dyfod ar gymmylau y nef, gyd â neith a gogoniant mawr.

31 Ac efe a ddenfyn ei angelion â mawr sain udgorn; a hwy a gasglant ei etholedigion ef ynghyd o'r pedwar gwynt, o eithafoedd y nefoedd hyd eu heithafoedd hwynt.

32 Ond dysgwch ddammeg oddi wrth y ffigysbren; Pan yw ei gangen eisoes yn dyner, a'i ddail yn torri allan, chwi a wyddoch *fod* yr hâf yn agos:

33 Ac felly chwithau, pan weloch hyn oll, gwybyddwch ei fod yn agos, wrth y drysau.

34 Yn wir meddaf i chwi, Nid â y genhedlaeth hon heibio, hyd oni wneler hyn oll.

35 Nef a daear a ânt heibio, eithr fy ngeiriau i nid ânt heibio ddim.

36 ¶ Ond am y dydd hwnnw a'r awr nis gŵyr neb, nac angelion y nefoedd, ond fy Nhad yn unig.

37 Ac fel *yr oedd* yn nyddiau Noë, felly hefyd y bydd dyfodiad Mab y dyn.

38 Oblegid fel yr oeddynt yn y dyddiau ym mlaen y diluw yn bwytta ac yn yfed, yn prïodi ac yn rhoi i brïodas, hyd y dydd yr aeth Noë i mewn i'r arch,

39 Ac ni wybuant hyd oni ddaeth y diluw, a'u cymmeryd hwy oll ymaith; felly hefyd y bydd dyfodiad Mab y dyn.

40 Yna y bydd dau yn y maes; y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

41 Dwy *a fydd* yn malu mewn melin; un a gymmerir, a'r llall a adewir.

42 ¶ Gwyliwch gan hynny; am na wyddoch pa awr y daw eich Arglwydd.

43 A gwybyddwch hyn, pe gwybuasai gwr y tŷ pa wyliadwriaeth y deuai y lleidr, efe a wyliasai, ac ni adawsai gloddio ei dŷ trwodd.

44 Am hynny byddwch chwithau barod: canys yn yr awr ni thybioch y daw Mab y dyn.

45 Pwy gan hynny sydd was ffyddlawn a doeth, yr hwn a osododd ei arglwydd ar ei deulu, i roddi bwyd iddynt mewn pryd?

46 Gwyn ei fyd y gwas hwnnw, yr hwn y caiff ei arglwydd

ef, pan ddelo, yn gwneuthur felly.
47 Yn wir meddaf i chwi, Ar ei holl ddâ y gesyd efe ef.
48 Ond os dywed y gwas drwg hwnnw yn ei galon, Y mae fy arglwydd yn oedi dyfod;
49 A dechreu curo *ei* gydweision, a bwytta ac yfed gyd â'r meddwon;
50 Arglwydd y gwas hwnnw a ddaw yn y dydd nid yw efe yn disgwyl am *dano*, ac mewn awr nis gŵyr efe;
51 Ac efe a'i gwahana ef, ac a esyd ei ran ef gyd â'r rhagrithwyr: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

PENNOD XXV.

1 Dammeg y deg morwyn; 14 a'r talentau; 31 a dull y farn ddiweddaf.

YNA tebyg fydd teyrnas nefoedd i ddeg o forwynion, y rhai a gymmerasant eu lampau, ac a aethant allan i gyfarfod â'r prïod-fab.
2 A phump o honynt oedd gall, a phump yn ffol.
3 Y rhai oedd ffol a gymmerasant eu lampau, ac ni chymmerasant olew gyd â hwynt:
4 A'r rhai call a gymmerasant olew yn eu llestri gyd â'u lampau.
5 A thra yr oedd y prïod-fab yn aros yn hir, yr hepiasant oll ac yr hunasant.
6 Ac ar hanner nos y bu gwaedd, Wele, y mae y prïod-fab yn dyfod; ewch allan i gyfarfod âg ef.
7 Yna y cyfododd yr holl forwynion hynny, ac a drwsiasant eu lampau.
8 A'r rhai ffol a ddywedasant wrth y rhai call, Rhoddwch i ni o'ch olew chwi: canys y mae ein lampau yn diffoddi.
9 A'r rhai call a attebasant, gan ddywedyd, *Nid felly;* rhag na byddo digon i ni ac i chwithau: ond ewch yn hytrach at y rhai sydd yn gwerthu, a phrynwch i chwi eich hunain.
10 A thra yr oeddynt yn myned ymaith i brynu, daeth y prïod-fab; a'r rhai oedd barod, a aethant i mewn gyd âg ef i'r brïodas: a chauwyd y drws.
11 Wedi hynny y daeth y morwynion eraill hefyd, gan ddywedyd, Arglwydd, Arglwydd, agor i ni.
12 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, Nid adwaen chwi.
13 Gwyliwch gan hynny; am na wyddoch na'r dydd na'r awr y daw Mab y dyn.
14 ¶ Canys *y mae teyrnas nefoedd* fel dyn yn myned i wlad ddïeithr, yr hwn a alwodd ei weision, ac a roddes ei ddâ attynt.
15 Ac i un y rhoddodd efe bùm talent, ac i arall ddwy, ac i arall un, i bob un yn ol ei allu ei hun; ac yn y fan efe a aeth oddi cartref.
16 A'r hwn a dderbyniasai y pùm talent a aeth, ac a farchnattaodd â hwynt, ac a wnaeth bùm talent eraill.
17 A'r un modd yr hwn *a dderbyniasai y* ddwy, a ynnillodd yntau ddwy eraill.
18 Ond yr hwn a dderbyniasai un, a aeth ac a gloddiodd yn y ddaear, ac a guddiodd arian ei arglwydd.
19 Ac wedi llawer o amser, y mae arglwydd y gweision hynny yn dyfod, ac yn cyfrif â hwynt.
20 A daeth yr hwn a dderbyniasai bùm talent, ac a ddug bùm talent eraill, gan ddywedyd, Arglwydd, pùm talent a roddaist attaf: wele, mi a ynnillais bùm talent eraill attynt.
21 A dywedodd ei arglwydd

wrtho, Da, was da a ffyddlawn: buost ffyddlawn ar ychydig, mi a'th osodaf ar lawer: dos i mewn i lawenydd dy arglwydd.

22 A'r hwn a dderbyniasai ddwy dalent a ddaeth, ac a ddywedodd, Arglwydd, dwy dalent a roddaist attaf: wele, dwy eraill a ynnillais attynt.

23 Ei arglwydd a ddywedodd wrtho, Da, was da a ffyddlawn: buost ffyddlawn ar ychydig, mi a'th osodaf ar lawer: dos i mewn i lawenydd dy arglwydd.

24 A'r hwn a dderbyniasai yr un dalent a ddaeth, ac a ddywedodd, Arglwydd, mi a'th adwaenwn di, mai gwr caled ydwyt, yn medi lle nis hauaist, ac yn casglu lle ni wasgeraist:

25 Ac mi a ofnais, ac a aethum, ac a guddiais dy dalent yn y ddaear: wele, yr wyt yn cael yr eiddot dy hun.

26 A'i arglwydd a attebodd ac a ddywedodd wrtho, O was drwg a diog, ti a wyddit fy mod yn medi lle nis hauais, ac yn casglu lle nis gwasgerais:

27 Am hynny y dylesit ti roddi fy arian at y cyfnewidwyr, a mi pan ddaethwn a gawswn dderbyn yr eiddof fy hun gyd â llog.

28 Cymmerwch gan hynny y dalent oddi wrtho, a rhoddwch i'r hwn sydd ganddo ddeg talent.

29 (Canys i bob un y mae ganddo y rhoddir, ac efe a gaiff helaethrwydd; ac oddi ar yr hwn nid oes ganddo y dygir oddi arno, ie, yr hyn sydd ganddo.)

30 A bwriwch allan y gwas anfuddiol i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhincian dannedd.

31 ¶ A Mab y dyn, pan ddêl yn ei ogoniant, a'r holl angelion sanctaidd gyd ag ef, yna yr eistedd ar orsedd-fainc ei ogoniant.

32 A chyd-gesglir ger ei fron ef yr holl genhedloedd: ac efe a'u didola hwynt oddiwrth eu gilydd, megis y didola y bugail y defaid oddi wrth y geifr:

33 Ac a esyd y defaid ar ei ddeheulaw, ond y geifr ar yr aswy.

34 Yna y dywed y Brenhin wrth y rhai ar ei ddeheu-law, Deuwch, chwi fendigedigion fy Nhad, etifeddwch y deyrnas a barottöwyd i chwi er sciliad y byd.

35 Canys bûm newynog, a chwi a roisoch i mi fwyd: bu arnaf syched, a rhoisoch i mi ddïod: bûm ddïeithr, a dygasoch fi gyd â chwi:

36 Noeth, a dilladasoch fi: bûm glaf, ac ymwelsoch â mi: bûm yn ngharchar, a daethoch attaf.

37 Yna yr ettyb y rhai cyfiawn iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, pa bryd y'th welsom yn newynog, ac y'*th* borthasom? neu yn sychedig, ac y rhoisom *i ti* ddïod?

38 A pha bryd y'th welsom yn ddïeithr, ac y'*th* ddygasom gyd â ni? neu yn noeth, ac y'*th* ddilladasom?

39 A pha bryd y'th welsom yn glaf, neu yn ngharchar, ac y daethom attat?

40 A'r Brenhin a ettyb, ac a ddywed wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, Yn gymmaint a'*i* wneuthur o honoch i un o'r rhai hyn fy mrodyr lleiaf, i mi y gwnaethoch.

41 Yna y dywed efe hefyd wrth y rhai a fyddant ar y llaw aswy, Ewch oddi wrthyf, rai melldigedig, i'r

tân tragywyddol, *yr hwn* a barottöwyd i ddiafol ac i'w angelion.

42 Canys bûm newynog, ac ni roisoch i mi fwyd: bu arnaf syched, ac ni roisoch i mi ddïod:

43 Bûm ddïeithr, ac ni'm dygasoch gyd â chwi: noeth, ac ni'm dilladasoch: yn glaf, ac yn ngharchar, ac ni ymwelsoch â mi.

44 Yna yr attebant hwythau hefyd iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, pa bryd y'th welsom yn newynog, neu yn sychedig, neu yn ddïeithr, neu yn noeth, neu yn glaf, neu yn ngharchar, ac ni weiniasom i ti?

45 Yna yr ettyb efe iddynt, gan ddywedyd, Yn wir meddaf i chwi, Yn gymmaint ag nas gwnaethoch i'r un o'r rhai lleiaf hyn, nis gwnaethoch i minnau.

46 A'r rhai hyn a ânt i gospedigaeth dragywyddol: ond y rhai cyfiawn i fywyd tragywyddol.

PENNOD XXVI.

3 Y llywodraethwyr yn cyd-fwriadu yn erbyn Crist. 7 Y wraig yn enneinio ei ben ef. 14 Judas yn ei werthu ef. 17 Crist yn bwytta y pasc: 26 yn ordeinio ei swpper sanctaidd: 36 yn gweddïo yn yr ardd: 47 ac wedi ei fradychu â chusan, 57 yn cael ei arwain at Caiaphas, 69 a'i wadu gan Petr.

A BU, wedi i'r Iesu orphen y geiriau hyn oll, efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion,

2 Chwi a wyddoch mai gwedi deuddydd y mae y pasc, a Mab y dyn a draddodir i'w groes-hoelio.

3 Yna yr ymgasglodd yr arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a henuriaid y bobl, i lys yr arch-offeiriad, yr hwn a elwid Caiaphas:

4 A hwy a gyd-ymgynghorasant fel y dalient yr Iesu trwy ddichell, ac y lladdent *ef*.

5 Eithr hwy a ddywedasant, Nid ar yr wyl, rhag bod cynnwrf ym mhlith y bobl.

6 ¶ Ac a'r Iesu yn Bethania, yn nhŷ Simon y gwahanglwyfus,

7 Daeth atto wraig a chanddi flwch o ennaint gwerthfawr, ac *a'i* tywalltodd ar ei ben, ac efe yn eistedd *wrth y ford*.

8 A phan welodd ei ddisgyblion, hwy a sorrasant, gan ddywedyd, I ba beth *y bu* y golled hon?

9 Canys fe a allasid gwerthu yr ennaint hwn er llawer, a'i roddi i'r tlodion.

10 A'r Iesu a wybu, ac a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych yn gwneuthur blinder i'r wraig? canys hi a weithiodd weithred dda arnaf.

11 Oblegid y mae gennych y tlodion bob amser gyd â chwi; a mi nid ydych yn ei gael bob amser.

12 Canys hi yn tywallt yr ennaint hwn ar fy nghorph, a wnaeth *hyn* i'm claddu i.

13 Yn wir meddaf i chwi, Pa le bynnag y pregether yr efengyl hon yn yr holl fyd, mynegir yr hyn a wnaeth hi hefyd, er coffa am dani hi.

14 ¶ Yna yr aeth un o'r deuddeg, yr hwn a elwid Judas Iscariot, at yr arch-offeiriaid,

15 Ac a ddywedodd *wrthynt*, Pa beth a roddwch i mi, a mi a'i traddodaf ef i chwi? A hwy a osodasant iddo ddeg ar hugain o arian.

16 Ac o hynny allan y ceisiodd efe amser cyfaddas i'w fradychu ef.

17 ¶ Ac ar y *dydd* cyntaf o *wyl* y bara croyw, y disgyblion a ddaethant at yr Iesu, gan ddywedyd wrtho, Pa le y mynni i ni barottoi i ti fwytta y pasc?

18 Ac yntau a ddywedodd, Ewch i'r ddinas at y cyfryw un, a dywedwch wrtho, Y mae yr Athraw yn dywedyd, Fy amser sydd agos: gyd â thi y cynnaliaf y pasc, mi a'm disgyblion.

19 A'r disgyblion a wnaethant y modd y gorchymynasai yr Iesu iddynt, ac a barottoisant y pasc.

20 Ac wedi ei myned hi yn hwyr, efe a eisteddodd gyd â'r deuddeg.

21 Ac fel yr oeddynt yn bwytta, efe a ddywedodd, Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, mai un o honoch chwi a'm bradycha i.

22 A hwythau yn drist iawn, a ddechreuasant ddywedyd wrtho, bob un o honynt, Ai myfi yw, Arglwydd?

23 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Yr hwn a wiych *ei* law gyd â mi yn y ddysgl, hwnnw a'm bradycha i.

24 Mab y dyn yn ddïau sydd yn myned, fel y mae yn ysgrifenedig am dano: eithr gwae y dyn hwnnw trwy yr hwn y bradychir Mab y dyn: da fuasai i'r dyn hwnnw pe nas ganesid ef.

25 A Judas, yr hwn a'i bradychodd ef, a attebodd ac a ddywedodd, Ai myfi yw *efe*, Athraw? Yntau a ddywedodd wrtho, Ti a ddywedaist.

26 ¶ Ac fel yr oeddynt yn bwytta, yr Iesu a gymmerth y bara, ac wedi iddo fendithio, efe a'i torrodd, ac a'i rhoddodd i'r disgyblion, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttêwch: hwn yw fy nghorph.

27 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a dïolch, efe a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Yfwch bawb o hwn:

28 Canys hwn yw fy ngwaed o'r testament newydd, yr hwn a dywelltir dros lawer, er maddeuant pechodau.

29 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfaf o hyn allan o ffrwyth hwn y winwydden, hyd y dydd hwnnw pan yfwyf ef gyd â chwi yn newydd yn nheyrnas fy Nhad.

30 Ac wedi iddynt ganu hymn, hwy a aethant allan i fynydd yr Olew-wydd.

31 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt, Chwychwi oll a rwystrir heno o'm plegid i: canys ysgrifenedig yw, Taraw-af y bugail, a defaid y praidd a wasgerir.

32 Eithr wedi fy adgyfodi, mi a âf o'ch blaen chwi i Galilea.

33 A Phetr a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Pe rhwystrid pawb o'th blegid di, *etto* ni'm rhwystrir i byth.

34 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Yn wir yr wyf yn dywedyd i ti, mai y nos hon, cyn canu o'r ceiliog, y'm gwedi deirgwaith.

35 Petr a ddywedodd wrtho, Pe gorfyddai i mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. Yr un modd hefyd y dywedodd yr holl ddisgyblion.

36 ¶ Yna y daeth yr Iesu gyd â hwynt i fan a elwid Gethsemane, ac a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Eisteddwch yma, tra yr elwyf a gweddïo accw.

37 Ac efe a gymmerth Petr, a dau fab Zebedëus, ac a ddechreuodd dristâu ac ymofidio.

38 Yna efe a ddywedodd wrthynt, Trist iawn yw fy

enaid hyd angau: arhoswch yma, a gwyliwch gyd â mi.

39 Ac wedi iddo fyned ychydig ym mlaen, efe a syrthiodd ar ei wyneb, gan weddïo, a dywedyd, Fy Nhad, os yw bosibl, aed y cwppan hwn heibio oddi wrthyf: etto nid fel yr ydwyf fi yn ewyllysio, ond fel yr ydwyt ti.

40 Ac efe a ddaeth at y disgyblion, ac a'u cafodd hwy yn cysgu; ac a ddywedodd wrth Petr, Felly; oni ellych chwi wylied un awr gyd â mi?

41 Gwyliwch a gweddïwch, fel nad eloch i brofedigaeth. Yr yspryd yn ddïau *sydd* yn barod, eithr y cnawd *sydd* wan.

42 Efe a aeth drachefn yr ail waith, ac a weddïodd, gan ddywedyd, Fy Nhad, onis gall y cwppan hwn fyned heibio oddi wrthyf, na byddo i mi yfed o hono, gwneler dy ewyllys di.

43 Ac efe a ddaeth, ac a'u cafodd hwy yn cysgu drachefn: canys yr oedd eu llygaid hwy wedi trymhâu.

44 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth ymaith drachefn, ac a weddïodd y drydedd waith, gan ddywedyd yr un geiriau.

45 Yna y daeth efe at ei ddisgyblion, ac a ddywedodd wrthynt, Cysgwch bellach, a gorphwyswch: wele, y mae yr awr wedi nesâu, a Mab y dyn a draddodir i ddwylaw pechaduriaid.

46 Codwch, awn: wele nesâodd yr hwn sydd yn fy mradychu.

47 Ac efe etto yn llefaru, wele, Judas, un o'r deuddeg, a ddaeth, a chyd âg ef dyrfa fawr â chleddyfau a ffyn, oddi wrth yr arch-offeiriaid a henuriaid y bobl.

48 A'r hwn a'i bradychodd ef a roisai arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pa un bynnag a gusanwyf, hwnnw yw efe: deliwch ef.

49 Ac yn ebrwydd y daeth at yr Iesu, ac a ddywedodd, Henffych well, Athraw; ac a'i cusanodd ef.

50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y cyfaill, i ba beth y daethost? Yna y daethant ac y rhoisant ddwylaw ar yr Iesu, ac a'i daliasant ef.

51 Ac wele, un o'r rhai oedd gyd â'r Iesu, a estynodd *ei* law, ac a dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd ei glust ef.

52 Yna y dywedodd yr Iesu wrtho, Dychwel dy gleddyf i'w le: canys pawb a'r a gymmerant gleddyf, a ddifethir â chleddyf.

53 A ydwyt ti yn tybied nas gallaf yr awr hon ddeisyf ar fy Nhad, ac efe a rydd yn y fan i mi fwy na deuddeg lleng o angelion?

54 Pa fodd ynte y cyflawnid yr ysgrythyrau, mai felly y gorfydd bod?

55 Yn yr awr honno y dywedodd yr Iesu wrth y torfcydd, Ai megis at leidr y daethoch chwi allan, â chleddyfau a ffyn i'm dal i? yr oeddwn i beunydd gyd â chwi yn eistedd yn dysgu yn y deml, ac ni'm daliasoch.

56 A hyn oll a wnaethpwyd, fel y cyflawnid ysgrythyrau y prophwydi. Yna yr holl ddisgyblion a'i gadawsant ef, ac a ffoisant.

57 ¶ A'r rhai a ddaliasent yr Iesu, a'i dygasant *ef* ymaith at Caiaphas yr arch-offeiriad, lle yr oedd yr ysgrifenyddion a'r henuriaid wedi ymgasglu ynghyd.

58 A Phetr a'i canlynodd ef o hirbell, hyd yn llys yr arch-offeiriad; ac a aeth i mewn, ac a eisteddodd gyd â'r gweision, i weled y diwedd.

59 A'r arch-offeiriaid a'r henuriaid, a'r holl gynghor, a geisiasant gau-dystiolaeth yn erbyn yr Iesu, fel y rhoddent ef i farwolaeth;

60 Ac nis cawsant: ïe, er dyfod *yno* gau-dystion lawer, ni chawsant. Eithr o'r diwedd fe a ddaeth dau gau-dyst,

61 Ac a ddywedasant, Hwn a ddywedodd, Mi a allaf ddinystrio teml Dduw, a'i hadeiladu mewn tri diwrnod.

62 A chyfododd yr arch-offeiriad, ac a ddywedodd wrtho, A attebi di ddim? beth *y mae* y rhai hyn yn *ei* dystiolaethu yn dy erbyn?

63 Ond yr Iesu a dawodd. A'r arch-offeiriad gan atteb a ddywedodd wrtho, Yr ydwyf yn dy dynghedu di trwy y Duw byw, ddywedyd o honot i ni, ai tydi yw y Crist, Mab Duw.

64 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ti a ddywedaist: eithr meddaf i chwi, Ar ol hyn y gwelwch Fab y dyn yn eistedd ar ddeheulaw y gallu, ac yn dyfod ar gymmylau y nef.

65 Yna y rhwygodd yr arch-offeiriad ei ddillad, gan ddywedyd, Efe a gablodd: pa raid i ni mwy wrth dystion? wele, yr awrhon y clywsoch ei gabledd ef.

66 Beth dybygwch chwi? Hwythau gan atteb a ddywedasant, Y mae efe yn euog o farwolaeth.

67 Yna y poerasant yn ei wyneb, ac a'i cernodiasant; craill a'i tarawsant *ef* á gwïail,

68 Gan ddywedyd, Prophwyda i ni, O Crist, Pwy yw yr hwn a'th darawodd?

69 ¶ A Phetr oedd yn eistedd allan yn y llys: a daeth morwynig atto, ac a ddywedodd, *A* thithau oeddit gyd âg Iesu y Galilead.

70 Ac efe a wadodd ger *eu* bron *hwy* oll, ac a ddywedodd, Nis gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd.

71 A phan aeth efe allan i'r porth, gwelodd un arall ef; a *hi* a ddywedodd wrth y rhai oedd yno, Yr oedd hwn hefyd gyd â'r Iesu o Nazareth.

72 A thrachefn efe a wadodd trwy lŵ, Nid adwaen i y dyn.

73 Ac ychydig wedi, daeth y rhai oedd yn sefyll ger llaw, ac a ddywedasant wrth Petr, Yn wir yr wyt tithau *yn un* o honynt; canys y mae dy leferydd yn dy gyhuddo.

74 Yna y dechreuodd efe regu a thyngu, Nid adwaen i y dyn. Ac yn y man y canodd y ceiliog.

75 A chofiodd Petr air yr Iesu, yr hwn a ddywedasai wrtho, Cyn canu o'r ceiliog, ti a'm gwedi deirgwaith. Ac efe a aeth allan, ac a wylodd yn chwerw-dost.

PENNOD XXVII.

1 Rhoddi Crist yn rhwym at Pilat. 5 Judas yn ymgrogi. 19 Pilat, wedi ei rybuddio gan ei wraig, 24 yn golchi ei ddwylaw. 26 Rhyddhäu Barabbas. 29 Coroni Crist â drain, 35 a'i groeshoelio, 40 a'i ddifenwi: 50 yntau yn marw: ei gladdu ef. 66 Selio a gwylio ei fedd ef.

A PHAN ddaeth y bore, cydymgynghorodd yr holl arch-offeiriaid, a henuriaid y bobl, yn erbyn yr Iesu, *fel* y rhoddent ef i farwolaeth.

2 Ac wedi iddynt ei rwymo, hwy a'*i* dygasant *ef* ymaith, ac a'i traddodasant ef i Pontius Pilat y rhaglaw.

3 ¶ Yna pan welodd Judas, yr hwn a'i bradychodd ef,

ddarfod ei gondemnio ef, bu edifar ganddo, ac a ddug drachefn y deg ar hugain arian i'r arch-offeiriaid a'r henuriaid,

4 Gan ddywedyd, Pechais, gan fradychu gwaed gwirion. Hwythau a ddywedasant, Pa beth *yw hynny* i ni? edrych di.

5 Ac wedi iddo daflu yr arian yn y deml, efe a ymadawodd, ac a aeth ac a ymgrogodd.

6 A'r arch-offeiriaid a gymmerasant yr arian, ac a ddywedasant, Nid cyfreithlawn *i ni* eu bwrw hwynt yn y drysorfa; canys gwerth gwaed ydyw.

7 Ac wedi iddynt gyd-ymgyng-hori, hwy a brynasant â hwynt faes y crochenydd, yn gladdfa dieithriaid.

8 Am hynny y galwyd y maes hwnnw, Maes y gwaed, hyd heddyw.

9 (Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedwyd trwy Jeremïas y prophwyd, gan ddywedyd, A hwy a gymmerasant y deg ar hugain arian, pris y prisiedig, yr hwn a brynasant gan feibion Israel;

10 Ac a'u rhoisant hwy am faes y crochenydd, megis y gosododd yr Arglwydd i mi.)

11 A'r Iesu a safodd ger bron y rhaglaw: a'r rhaglaw a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon? A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.

12 A phan gyhuddid ef gan yr arch-offeiriaid a'r henuriaid, nid attebodd efe ddim.

13 Yna y dywedodd Pilat wrtho, Oni chlywi di faint o bethau y maent hwy yn ei dystiolaethu yn dy erbyn di?

14 Ac nid attebodd efe iddo i un gair; fel y rhyfeddodd y rhaglaw yn fawr.

15 Ac ar yr wyl *honno* yr arferai y rhaglaw ollwng yn rhydd i'r bobl un carcharor, yr hwn a fynnent.

16 Ac yna yr oedd ganddynt garcharor hynod, a elwid Barabbas.

17 Wedi iddynt gan hynny ymgasglu ynghyd, Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa un a fynnwch i mi ei ollwng yn rhydd i chwi? Barabbas, ai yr Iesu, yr hwn a elwir Crist?

18 Canys efe a wyddai mai o genfigen y traddodasent ef.

19 ¶ Ac efe yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ei wraig a ddanfonodd atto, gan ddywedyd, Na fydded i ti a wnelych â'r cyfiawn hwnnw: canys goddefais lawer heddyw mewn breuddwyd o'i achos ef.

20 A'r arch-offeiriaid a'r henuriaid a berswadiasant y bobl, fel y gofynent Barabbas, ac y difethent yr Iesu.

21 A'r rhaglaw a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Pa un o'r ddau a fynnwch i mi ei ollwng yn rhydd i chwi? Hwythau a ddywedasant, Barabbas.

22 Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa beth gan hynny a wnaf i'r Iesu, yr hwn a elwir Crist? Hwythau oll a ddywedasant wrtho, Croes-hoelier ef.

23 A'r rhaglaw a ddywedodd, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? Hwythau a lefasant yn fwy, gan ddywedyd Croes-hoelier ef.

24 ¶ A Philat, pan welodd nad oedd dim yn tycio, ond yn hytrach bod cynnwrf, a gymmerth ddwfr, ac a olchodd *ei* ddwylaw ger bron y bobl, gan ddywedyd, Dieuog

ydwyf fi oddi wrth waed y cyfiawn hwn: edrychwch chwi.
25 A'r holl bobl a attebodd ac a ddywedodd, *Bydded* ei waed ef arnom ni, ac ar ein plant.
26 ¶ Yna y gollyngodd efe Barabbas yn rhydd iddynt: ond yr Iesu a fflangellodd efe, ac a'*i* rhoddes i'*w* groeshoelio.
27 Yna milwyr y rhaglaw a gymmerasant yr Iesu i'r dadleudŷ, ac a gynnullasant atto yr holl fyddin.
28 A hwy a'i dïosgasant ef, ac a roisant am dano fantell o ysgarlad.
29 ¶ A chwedi iddynt blethu coron o ddrain, hwy a'*i* gosodasant ar ei ben ef, a chorsen yn ei law ddehau; ac a blygasant eu gliniau ger ei fron ef, ac a'i gwatwarasant, gan ddywedyd, Henffych well, brenhin yr Iuddewon.
30 A hwy a boerasant arno, ac a gymmerasant y gorsen, ac a'i tarawsant ar ei ben.
31 Ac wedi iddynt ei watwar, hwy a'i dïosgasant ef o'r fantell, ac a'i gwisgasant â'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant ef ymaith i'w groeshoelio.
32 Ac fel yr oeddynt yn myned allan, hwy a gawsant ddyn o Cyrene, a'i enw Simon; hwn a gymmellasant i ddwyn ei groes ef.
33 A phan ddaethant i le a elwid Golgotha, yr hwn a elwir, Lle y benglog,
34 Hwy a roisant iddo i'w yfed, finegr yn gymmysgedig â bustl: ac wedi iddo *ei* brofi, ni fynnodd efe yfed.
35 Ac wedi iddynt ei groeshoelio ef, hwy a rannasant ei ddillad, gan fwrw coelbren: er cyflawni y peth a ddywedwyd trwy y prophwyd, Hwy a rannasant fy nillad yn eu plith, ac ar fy ngwisg y bwriasant goelbren.
36 A chan eistedd, hwy a'i gwyliasant ef yno:
37 A gosodasant hefyd uwch ei ben ef ei achos yn ysgrifenedig, HWN YW IESU BRENHIN YR IUDDEWON.
38 Yna y croes-hoeliwyd gyd âg ef ddau leidr; un ar y llaw ddehau, ac un ar yr aswy.
39 ¶ A'r rhai oedd yn myned heibio a'i cablasant ef, gan ysgwyd eu pennau,
40 A dywedyd, Ti yr hwn a ddinystri y deml, ac a'*i* hadeiledi mewn tridiau, gwared dy hun. Os ti yw Mab Duw, disgyn oddi ar y groes.
41 A'r un modd yr archoffeiriaid hefyd, gan watwar, gyd â'r ysgrifenyddion a'r henuriaid, a ddywedasant,
42 Efe a waredodd eraill, ei hunan nis gall efe ei waredu. Os Brenhin Israel yw, disgyned yr awrhon oddi ar y groes, ac ni a gredwn iddo.
43 Ymddiriedodd yn Nuw; gwareded efe ef yr awrhon, os efe a'i myn ef: canys efe a ddywedodd, Mab Duw ydwyf.
44 A'r un peth hefyd a edliwiodd y lladron iddo, y rhai a groes-hoeliasid gyd âg ef.
45 Ac o'r chweched awr y bu tywyllwch ar yr holl ddaear hyd y nawfed awr.
46 Ac ynghylch y nawfed awr y llefodd yr Iesu â llef uchel, gan ddywedyd, Eli, Eli, lama sabachthani? hynny yw, Fy Nuw, fy Nuw, paham y'm gadewaist?
47 A rhai o'r sawl oedd yn sefyll yno, pan glywsant, a ddywedasant, Y mae hwn yn galw am Elïas.
48 Ac yn y fan un o honynt a redodd, ac a gymmerth

yspwng, ac a'i llanwodd o finegr, ac a'i rhoddodd ar gorsen, ac a'i dïododd ef.

49 A'r lleill a ddywedasant, Paid, edrychwn a ddaw Elïas i'w waredu ef.

50 ¶ A'r Iesu, wedi llefain drachefn â llef uchel, a ymadawodd â'r yspryd.

51 Ac wele, llen y deml a rwygwyd yn ddau oddi fynu hyd i waered: a'r ddaear a grynodd, a'r meini a holltwyd:

52 A'r beddau a agorwyd; a llawer o gyrph y saint a hunasent a gyfodasant,

53 Ac a ddaethant allan o'r beddau ar ol ei gyfodiad ef, ac a aethant i mewn i'r ddinas sanctaidd, ac a ymddangosasant i lawer.

54 Ond y canwriad, a'r rhai oedd gyd âg ef yn gwylied yr Iesu, wedi gweled y ddaeargryn, a'r pethau a wnaethid, a ofnasant yn fawr, gan ddywedyd, Yn wir Mab Duw ydoedd hwn.

55 Ac yr oedd yno lawer o wragedd yn edrych o hirbell, y rhai a ganlynasent yr Iesu o Galilea, gan weini iddo ef:

56 Ym mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Iago a Joses, a mam meibion Zebedëus.

57 ¶ Ac wedi ei myned hi yn hwyr, daeth gwr goludog o Arimathea, a'i enw Joseph, yr hwn a fuasai yntau yn ddisgybl i'r Iesu:

58 Hwn a aeth at Pilat, ac a ofynodd gorph yr Iesu. Yna y gorchymynodd Pilat roddi y corph.

59 A Joseph wedi cymmeryd y corph, a'i hamdôodd â llïan glân.

60 Ac a'i gosododd ef yn ei fêdd newydd ei hun, yr hwn a dorrasai efe yn y graig; ac a dreiglodd faen mawr wrth ddrws y bedd, ac a aeth ymaith.

61 Ac yr oedd yno Mair Magdalen, a Mair arall, yn eistedd gyferbyn â'r bedd.

62 ¶ A thrannoeth, yr hwn sydd ar ol y darpar-wyl, yr ymgynnullodd yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid at Pilat,

63 Gan ddywedyd, Arglwydd, y mae yn gôf gennym ddywedyd o'r twyllwr hwnnw, ac efe etto yn fyw, Wedi tridiau y cyfodaf.

64 Gorchymyn gan hynny gadw y bedd yn ddïogel hyd y trydydd dydd; rhag dyfod ei ddisgyblion o hŷd nos, a'i ladratta ef, a dywedyd wrth y bobl, Efe a gyfododd o feirw: a bydd yr amryfusedd diweddaf yn waeth nâ'r cyntaf.

65 A dywedodd Pilat wrthynt, Y mae gennych wyliadwriaeth; ewch, gwnewch mor ddïogel ag y medroch.

66 A hwy a aethant ac a wnaethant y bedd yn ddïogel, ac a seliasant y maen, gyd a'r wyliadwriaeth.

PENNOD XXVIII.

1 *Dangos adgyfodiad Crist i'r gwragedd gan angel.* 9 *Crist ei hun yn ymddangos iddynt hwy.* 11 *Yr arch-offeiriaid yn rhoddi arian i'r milwyr, i ddywedyd ddarfod ei ladratta ef allan o'r bedd.* 16 *Crist yn ymddangos i'w ddiegyblion,* 19 *ac yn eu hanfon i fedyddio, ac i ddysgu yr holl genhedloedd.*

AC yn niwedd y sabbath, a hi yn dyddhâu i'r *dydd* cyntaf o'r wythnos, daeth Mair Magdalen, a'r Fair arall, i edrych y bedd.

2 Ac wele, bu daear-gryn mawr: canys disgynodd angel yr Arglwydd o'r nef, ac a ddaeth ac a dreiglodd y maen oddi wrth y drws, ac a eisteddodd arno.

3 A'i wyneb-pryd oedd fel

mellten, a'i wisg yn wèn fel eira.

4 A rhag ei ofn ef y crynodd y ceidwaid, ac a aethant megis yn feirw.

5 A'r angel a attebodd ac a ddywedodd wrth y gwragedd, Nac ofnwch: canys mi a wn mai ceisio yr ydych yr Iesu, yr hwn a groes-hoeliwyd.

6 Nid yw efe yma: canys cyfododd, megis y dywedodd. Deuwch, gwelwch y fan lle y gorweddodd yr Arglwydd.

7 Ac ewch ar ffrwst, a dywedwch i'w ddisgyblion, gyfodi o hono o feirw. Ac wele, y mae efe yn myned o'ch blaen chwi i Galilea: yno y gwelwch ef. Wele, dywedais i chwi.

8 Ac wedi eu myned ymaith ar frys oddi wrth y bedd, gyd âg ofn a llawenydd mawr, rhedasant i fynegi i'w ddisgyblion ef.

9 ¶ Ac fel yr oeddynt yn myned i fynegi i'w ddisgyblion ef, wele, yr Iesu a gyfarfu â hwynt, gan ddywedyd, Henffych well. A hwy a ddaethant, ac a ymafaelasant yn ei draed ef, ac a'i haddolasant.

10 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt, Nac ofnwch: ewch, mynegwch i'm brodyr, fel yr elont i Galilea, ac yno y'm gwelant i.

11 ¶ Ac wedi eu myned hwy, wele, rhai o'r wyliadwriaeth a ddaethant i'r ddinas, ac a fynegasant i'r arch-offeiriaid yr hyn oll a wnaethid.

12 Ac wedi iddynt ymgasglu ynghyd gyd a'r henuriaid, a chyd-ymgynghori, hwy a roisant arian lawer i'r milwyr,

13 Gan ddywedyd, Dywedwch, Ei ddisgyblion a ddaethant o hyd nos, ac a'i lladrattasant ef, a nyni yn cysgu.

14 Ac os clyw y rhaglaw hyn, ni a'i perswadiwn ef, ac a'ch gwnawn chwi yn ddiofal.

15 A hwy a gymmerasant yr arian, ac a wnaethant fel yr addysgwyd hwynt: a thaenwyd y gair hwn ym mhlith yr Iuddewon hyd y dydd heddyw.

16 ¶ A'r un disgybl ar ddeg a aethant i Galilea, i'r mynydd lle yr ordeiniasai yr Iesu iddynt.

17 A phan welsant ef, hwy a'i haddolasant ef: ond rhai a ammheuasant.

18 A'r Iesu a ddaeth, ac a lefarodd wrthynt, gan ddywedyd, Rhoddwyd i mi bob awdurdod yn y nef ac ar y ddaear.

19 Ewch gan hynny a dysgwch yr holl genhedloedd, gan eu bedyddio hwy yn enw y Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân;

20 Gan ddysgu iddynt gadw pob peth a'r a orchymynais i chwi. Ac wele, yr ydwyf fi gyd â chwi bob amser hyd ddiwedd y byd. Amen.

SANT MARC.

PENNOD I.

1 Sroydd Ioan Fedyddiwr. 9 Bedyddio yr Iesu, 12 a'i demtio. 14 Efe yn pregethu; 16 yn galw Petr, Andreas, Iago, ac Ioan; 23 yn iachâu dyn âg yspryd aflan ynddo, 29 a mam gwraig Petr, 32 a llawer o gleifion: 41 ac yn glanhâu y gwahanglwyfus.

DECHREU efengyl Iesu Grist, Fab Duw;

2 Fel yr ysgrifenwyd yn y prophwydi, Wele, yr ydwyf fi yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a barottoa dy ffordd o'th flaen.

3 Llef un yn llefain yn y diffaethwch, Parottôwch ffordd yr Arglwydd, gwnewch yn uniawn ei lwybrau ef.

4 Yr oedd Ioan yn bedyddio yn y diffaethwch, ac yn pregethu bedydd edifeirwch, er maddeuant pechodau.

5 Ac aeth allan atto ef holl wlad Judea, a'r Hierosolymitiaid, ac a'u bedyddiwyd oll ganddo yn afon yr Iorddonen, gan gyffesu eu pechodau.

6 Ac Ioan oedd wedi ei wisgo â blew camel, a gwregys croen ynghylch ei lwynau, ac yn bwytta locustiaid a mel gwŷllt:

7 Ac efe a bregethodd, gan ddywedyd, Y mae yn dyfod ar fy ol i un cryfach na myfi, carrai esgidiau yr hwn nid wyf fi deilwng i ymostwng, ac i'w datod.

8 Myfi yn wir a'ch bedyddiais chwi â dwfr: eithr efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd Glân.

9 A bu yn y dyddiau hynny, ddyfod o'r Iesu o Nazareth yn Galilea, ac efe a fedyddiwyd gan Ioan yn yr Iorddonen.

10 Ac yn ebrwydd wrth ddyfod i fynu o'r dwfr, efe a welodd y nefoedd yn agored, a'r Yspryd yn disgyn arno megis colommen.

11 A llef a ddaeth o'r nefoedd, Tydi yw fy anwyl Fab, yn yr hwn y'm boddlonwyd.

12 Ac yn ebrwydd y gyrrodd yr yspryd ef i'r diffaethwch.

13 Ac efe a fu yno yn y diffaethwch ddeugain niwrnod yn ei demtio gan Satan: ac yr oedd efe gyd â'r gwŷllt-filod; a'r angelion a weiniasant iddo.

14 Ac ar ol traddodi Ioan, yr Iesu a ddaeth i Galilea, gan bregethu efengyl teyrnas Dduw,

15 A dywedyd, Yr amser a gyflawnwyd, a theyrnas Dduw a nesâodd: edifarhêwch, a chredwch yr efengyl.

16 Ac fel yr oedd efe yn rhodio wrth fôr Galilea, efe a ganfu Simon, ac Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd yn y môr: (canys pysgodwyr oeddynt.)

17 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Deuwch ar fy ol i, a gwnaf iwch' fod yn bysgodwyr dynion.

18 Ac yn ebrwydd, gan adael eu rhwydau, y canlynasant ef.

19 Ac wedi iddo fyned rhagddo ychydig oddi yno, efe a ganfu Iago *fab* Zebedëus, ac Ioan ei frawd ef, a hwy yn y llong yn cyweirio y rhwydau.

20 Ac yn y man efe a'u galwodd hwynt: a hwy a adawsant eu tad Zebedëus yn y llong gyd â'r cyflog-ddynion, ac a aethant ar ei ol ef.

21 A hwy a aethant i mewn i

Capernaum; ac yn ebrwydd ar y dydd sabbath, wedi iddo fyned i mewn i'r synagog, efe a athrawiaethodd.

22 A synnasant wrth ei athrawiaeth ef: canys yr oedd efe yn eu dysgu hwy megis un âg awdurdod ganddo, ac nid fel yr ysgrifenyddion.

23 Ac yr oedd yn eu synagog hwy ddyn ag ynddo yspryd aflan; ac efe a lefodd,

24 Gan ddywedyd, Och, beth sydd i ni a wnelom â thi, Iesu o Nazareth? a ddaethost ti i'n difetha ni? mi a'th adwaen pwy ydwyt, Sanct Duw.

25 A'r Iesu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Taw, a dos allan o hono.

26 Yna wedi i'r yspryd aflan ei rwygo ef, a gwaeddi â llef uchel, efe a ddaeth allan o hono.

27 Ac fe a aeth ar bawb fraw, fel yr ymofynasant yn eu mysg eu hunain, gan ddywedyd, Beth yw hyn? pa athrawiaeth newydd *yw* hon? canys trwy awdurdod y mae efe yn gorchymyn, ïe, yr ysprydion aflan, a hwy yn ufuddhâu iddo.

28 Ac yn ebrwydd yr aeth sôn am dano dros yr holl wlad o amgylch Galilea.

29 Ac yn y man wedi iddynt fyned allan o'r synagog, hwy a aethant i dŷ Simon ac Andreas, gyd âg Iago ac Ioan.

30 Ac yr oedd chwegr Simon yn gorwedd yn glaf o'r cryd: ac yn ebrwydd y dywedasant wrtho am dani hi.

31 Ac efe a ddaeth ac a'i cododd hi i fynu, gan ymaflyd yn ei llaw hi: a'r cryd a'i gadawodd hi yn y man, a hi a wasanaethodd arnynt hwy.

32 Ac wedi iddi hwyrhâu, pan fachludodd yr haul, hwy a ddygasant atto yr holl rai drwg eu hwyl, a'r rhai cythreulig.

33 A'r holl ddinas oedd wedi ymgasglu wrth y drws.

34 Ac efe a iachâodd lawer o rai drwg eu hwyl o amryw heintiau, ac a fwriodd allan lawer o gythreuliaid; ac ni adawodd i'r cythreuliaid ddywedyd yr adwaenent ef.

35 A'r bore yn blygeiniol iawn, wedi iddo godi, efe a aeth allan, ac a aeth i le anghyfannedd; ac yno y gweddïodd.

36 A Simon, a'r rhai oedd gyd âg ef, a'i dilynasant ef.

37 Ac wedi iddynt ei gael ef, hwy a ddywedasant wrtho, Y mae pawb yn dy geisio di.

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Awn i'r trefydd nesaf, fel y gallwyf bregethu yno hefyd: canys i hynny y daethum allan.

39 Ac yr oedd efe yn pregethu yn eu synagogau hwynt trwy holl Galilea, ac yn bwrw allan gythreuliaid.

40 A daeth atto ef *un* gwahanglwyfus, gan ymbil âg ef, a gostwng ar ei liniau iddo, a dywedyd wrtho, Os mynni, ti a elli fy nglanhâu.

41 A'r Iesu, gan dosturio, a estynodd *ei* law, ac a gyffyrddodd âg ef, ac a ddywedodd wrtho, Mynnaf, bydd lân.

42 Ac wedi iddo ddywedyd *hynny*, ymadawodd y gwahanglwyf âg ef yn ebrwydd, a glanhâwyd ef.

43 Ac wedi gorchymyn iddo yn gaeth, efe a'i hanfonodd ef ymaith yn y man;

44 Ac a ddywedodd wrtho, Gwel na ddywedych ddim wrth neb: eithr dos ymaith, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrymma dros dy lanhâd y pethau a orchymynodd Moses, er tystiolaeth iddynt hwy.

45 Eithr efe a aeth ymaith, ac a ddechreuodd gyhoeddi llawer, a thaenu y gair ar led, fel na allai yr Iesu fyned mwy yn amlwg i'r ddinas; eithr yr oedd efe allan mewn lleoedd anghyfannedd: ac o bob parth y daethant atto ef.

PENNOD II.

3 Crist yn iachâu un claf o'r parlys; 14 yn galw Matthew o'r dollfa; 15 yn bwytta gyd â phublicanod a phechaduriaid; 18 yn esgusodi ei ddisgyblion, am nad ymprydient, 23 ac am dynnu y tywys ŷd ar y dydd sabbath.

AC efe a aeth drachefn i Capernaum, wedi *rhai* dyddiau; a chlybuwyd ei fod ef yn y tŷ.

2 Ac yn y man llawer a ymgasglasant ynghyd, hyd na annent, hyd yn nôd yn y lleoedd ynghylch y drws: ac efe a bregethodd y gair iddynt hwy.

3 A daethant atto, gan ddwyn un claf o'r parlys, yr hwn a ddygid gan bedwar.

4 A chan na allent nesâu atto gan y dyrfa, didôi y tô a wnaethant lle yr oedd efe: ac wedi iddynt dorri trwodd, hwy a ollyngasant i waered y gwely yn yr hwn y gorweddai y claf o'r parlys.

5 A phan welodd yr Iesu eu ffydd hwynt, efe a ddywedodd wrth y claf o'r parlys, *Ha* fab, maddeuwyd i ti dy bechodau.

6 Ac yr oedd rhai o'r ysgrifenyddion yn eistedd yno, ac yn ymresymmu yn eu calonnau,

7 Beth a wna hwn fel hyn yn dywedyd cabledd? pwy a all faddeu pechodau, ond Duw yn unig?

8 Ac yn ebrwydd, pan wybu yr Iesu yn ei yspryd eu bod hwy yn ymresymmu felly ynddynt eu hunain, efe a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych yn ymresymmu am y pethau hyn yn eich calonnau?

9 Pa un sydd hawsaf, ai dywedyd wrth y claf o'r parlys, Maddeuwyd i ti *dy* bechodau; ai dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynu dy wely, a rhodia?

10 Eithr fel y gwypoch fod gan Fab y dyn awdurdod i faddeu pechodau ar y ddaear, (eb efe wrth y claf o'r parlys)

11 Wrthyt ti yr wyf yn dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynu dy wely, a dos i'th dŷ.

12 Ac yn y man y cyfododd efe, ac y cymmerth i fynu ei wely, ac a aeth allan yn eu gwydd hwynt oll; hyd oni synnodd pawb, a gogoneddu Duw, gan ddywedyd, Ni welsom ni erioed fel hyn.

13 Ac efe a aeth allan drachefn wrth làn y môr: a'r holl dyrfa a ddaeth atto; ac efe a'u dysgodd hwynt.

14 ¶ Ac efe yn myned heibio, efe a ganfu Lefi *fab* Alphëus yn eistedd wrth y dollfa, ac a ddywedodd wrtho, Canlyn fi. Ac efe a gododd, ac a'i canlynodd ef.

15 A bu, a'r Iesu yn eistedd i fwytta yn ei dŷ ef, i lawer hefyd o bublicanod a phechaduriaid eistedd gyd â'r Iesu a'i ddisgyblion: canys llawer oeddynt, a hwy a'i canlynasent ef.

16 A phan welodd yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid ef yn bwytta gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid, hwy a ddywedasant wrth ei ddisgyblion ef, Paham y mae efe yn bwytta ac yn yfed gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid?

17 A'r Iesu, pan glybu, a ddywedodd wrthynt, Y rhai sydd iach nid rhaid iddynt wrth y meddyg, ond y rhai cleifion: ni ddaethum i alw

y rhai cyflawn, ond pechaduriaid, i edifeirwch.

18 ¶ A disgyblion Ioan a'r Phariseaid oeddynt yn ymprydio. A hwy a ddaethant ac a ddywedasant wrtho, Paham y mae disgyblion Ioan a'r Phariseaid yn ymprydio, ond dy ddisgyblion di nid ydynt yn ymprydio?

19 A dywedodd yr Iesu wrthynt, A all plant yr ystafell briodas ymprydio, tra fyddo y priodas-fab gyd â hwynt? tra fyddo ganddynt y priodas-fab gyd â hwynt, ni allant ymprydio.

20 Eithr y dyddiau a ddaw, pan ddyger y priodas-fab oddi arnynt; ac yna yr ymprydiant yn y dyddiau hynny.

21 ¶ Hefyd ni wnïa neb ddernyn o frethyn newydd ar ddilledyn hen: *os* amgen, ei gyflawniad newydd ef a dynn oddi wrth yr hen, a gwaeth fydd y rhwyg.

22 Ac ni rydd neb win newydd mewn hen gostrelau: *os* amgen, y gwin newydd a ddryllia y costrelau, a'r gwin a red allan, a'r costrelau a gollir: eithr gwin newydd sydd raid ei roi mewn costrelau newyddion.

23 A bu iddo fyned trwy yr ŷd ar y sabbath; a'i ddisgyblion a ddechreuasant ymdaith gan dynnu y tywys.

24 A'r Phariseaid a ddywedasant wrtho, Wele, paham y gwnant ar y sabbath yr hyn nid yw gyfreithlawn?

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenasoch erioed beth a wnaeth Dafydd, pan oedd anghen a chwant bwyd arno, efe a'r rhai oedd gyd âg ef?

26 Pa fodd yr aeth efe i dŷ Dduw, dan Abïathar yr archoffeiriad, ac y bwyttâodd y bara gosod, y rhai nid cyfreithlawn eu bwytta, ond i'r offeiriaid yn unig, ac a'i rhoddes hefyd i'r rhai oedd gyd âg ef?

27 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y sabbath a wnaethpwyd er mwyn dyn, ac nid dyn er mwyn y sabbath.

28 Am hynny y mae Mab y dyn yn Arglwydd hefyd ar y sabbath.

PENNOD III.

1 Crist yn iachâu y llaw wedi gwywo. 10 a llawer o glefydau eraill: 11 yn ceryddu yr ysprydion aflan: 13 yn dewis ei ddeuddeg apostol: 22 yn atteb cabledd y rhai a ddywedent ei fod ef yn bwrw allan gythreuliaid trwy Beelzebub; 31 ac yn dangos pwy ydyw ei frawd, a'i chwaer, a'i fam.

AC efe a aeth i mewn drachefn i'r synagog; ac yr oedd yno ddyn a chanddo law wedi gwywo.

2 A hwy a'i gwyliasant ef, a iachâai efe ef ar y dydd sabbath; fel y cyhuddent ef.

3 Ac efe a ddywedodd wrth y dyn yr oedd ganddo y llaw wedi gwywo, Cyfod, i'r canol.

4 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, Ai rhydd gwneuthur da ar y dydd sabbath, ynte gwneuthur drwg? cadw einioes, a'i lladd? A hwy a dawsant â sôn.

5 Ac wedi edrych arnynt o amgylch yn ddigllawn, gan dristâu am galedrwydd eu calon hwynt, efe a ddywedodd wrth y dyn, Estyn allan dy law. Ac efe a'i hestynodd: a'i law ef a wnaed yn iach fel y llall.

6 A'r Phariseaid a aethant allan, ac a ymgynghorasant yn ebrwydd gyd â'r Herodianiaid yn ei erbyn ef, pa fodd y difethent ef.

7 A'r Iesu gyd â'i ddisgyblion a giliodd tu a'r môr: a

lliaws mawr a'i canlynodd ef, o Galilea, ac o Judea,

8 Ac o Jerusalem, ac o Idumea, ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen; a'r rhai o gylch Tyrus a Sidon, lliaws mawr, pan glywsant gymmaint a wnaethai efe, a ddaethant atto.

9 Ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion am fod llong yn barod iddo, oblegid y dyrfa, rhag iddynt ei wasgu ef.

10 Canys efe a iachasai lawer, hyd oni phwysent arno, er mwyn cyffwrdd ag ef, cynnifer ag oedd â phläau arnynt.

11 A'r ysprydion aflan, pan welsant ef, a syrthiasant i lawr ger ei fron ef, ac a waeddasant, gan ddywedyd, Ti yw Mab Duw.

12 Yntau a orchymynodd iddynt yn gaeth, na chyhoeddent ef.

13 ¶ Ac efe a esgynodd i'r mynydd, ac a alwodd atto y rhai a fynnodd efe: a hwy a ddaethant atto.

14 Ac efe a ordeiniodd ddeuddeg, fel y byddent gyd äg ef, ac fel y danfonai efe hwynt i bregethu;

15 Ac i fod ganddynt awdurdod i iachâu clefydau, ac i fwrw allan gythreuliaid.

16 Ac i Simon y rhoddes efe enw Petr,

17 Ac Iago *fab* Zebedëus, ac Ioan brawd Iago, (ac efe a roddes iddynt enwau, Boanerges; yr hyn yw, Meibion y daran)

18 Ac Andreas, a Phylip, a Bartholomëus, a Matthew, a Thomas, ac Iago *fab* Alphëus, a Thadëus, a Simon y Canaanead,

19 A Judas Iscariot, yr hwn hefyd a'i bradychodd ef. A hwy a ddaethant i dŷ.

20 A'r dyrfa a ymgynnullodd drachefn, fel na allent gymmaint a bwytta bara.

21 A phan glybu yr eiddo ef, hwy a aethant i'w ddal ef: canys dywedasant, Y mae efe allan o'i bwyll.

22 ¶ A'r ysgrifenyddion, y rhai a ddaethent i waered o Jerusalem, a ddywedasant fod Beelzebub ganddo, ac mai trwy bennaeth y cythreuliaid yr oedd efe yn bwrw allan gythreuliaid.

23 Ac wedi iddo eu galw hwy atto, efe a ddywedodd wrthynt mewn dammegion, Pa fodd y gall Satan fwrw allan Satan?

24 Ac o bydd teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, ni ddichon y deyrnas honno sefyll.

25 Ac o bydd tŷ wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, ni ddichon y tŷ hwnnw sefyll.

26 Ac os Satan a gyfyd yn ei erbyn ei hun, ac a fydd wedi ymrannu, ni all efe sefyll, eithr y mae iddo ddiwedd.

27 Ni ddichon neb fyned i mewn i dŷ y cadarn, ac yspeilio ei ddodrefn ef, oni bydd iddo yn gyntaf rwymo y cadarn; ac yna yr yspeilia ei dŷ ef.

28 Yn wir y dywedaf i chwi, y maddeuir pob pechod i feibion dynion, a pha gabledd bynnag a gablant:

29 Eithr yr hwn a gablo yn erbyn yr Yspryd Glân, ni chaiff faddeuant yn dragywydd, ond y mae yn euog o farn dragywydd:

30 Am iddynt ddywedyd, Y mae yspryd aflan ganddo.

31 ¶ Daeth gan hynny ei frodyr ef a'i fam; a chan sefyll allan, hwy a anfonasant atto, gan ei alw ef.

32 A'r bobl oedd yn eistedd o'i amgylch, ac a ddywedasant wrtho, Wele, y mae dy

fam di a'th frodyr allan yn dy geisio.

33 Ac efe a'u hattebodd hwynt, gan ddywedyd, Pwy yw fy mam i, neu fy mrodyr i?

34 Ac wedi iddo edrych oddi amgylch ar y rhai oedd yn eistedd yn ei gylch, efe a ddywedodd, Wele fy mam i, a'm brodyr i.

35 Canys pwy bynnag a wnelo ewyllys Duw, hwnnw yw fy mrawd i, a'm chwaer, a'm mam i.

PENNOD IV.

1 Dammeg yr hauwr, 14 a'i dehongliad. 21 Rhaid i ni gyfrannu goleuni ein gwybodaeth i eraill. 26 Dammeg yr had yn tyfu yn ddiarwybod, 30 a'r gronyn mwstard. 35 Crist yn gostegu y dymmestl ar y môr.

AC efe a ddechreuodd drachefn athrawiaethu yn ymyl y môr: a thyrfa fawr a ymgasglodd atto, hyd oni bu iddo fyned i'r llong, ac eistedd ar y môr; a'r holl dyrfa oedd wrth y môr, ar y tir.

2 Ac efe a ddysgodd iddynt lawer ar ddammegion, ac a ddywedodd wrthynt yn ei ddysgeidiaeth ef,

3 Gwrandewch: Wele, hauwr a aeth allan i hau:

4 A darfu wrth hau, i beth syrthio ar fin y ffordd, ac ehediaid yr awyr a ddaethant ac a'i difasant.

5 A pheth a syrthiodd ar greigle, lle ni chafodd fawr ddaear; ac yn y fan yr eginodd, am nad oedd iddo ddyfnder daear.

6 A phan gododd yr haul, y poethwyd ef; ac am nad oedd gwreiddyn iddo, efe a wywodd.

7 A pheth a syrthiodd ym mhlith drain; a'r drain a dyfasant, ac a'i tagasant ef, ac ni ddug ffrwyth.

8 A pheth arall a syrthiodd mewn tir da, ac a roddes ffrwyth tyfadwy a chynnyrchiol, ac a ddug un ddeg ar hugain, ac un dri ugain, ac un gant.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y neb sydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

10 A phan oedd efe wrtho ei hun, y rhai oedd yn ei gylch ef gyd â'r deuddeg a ofynasant iddo am y ddammeg.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I chwi y rhodded gwybod dirgelwch teyrnas Dduw: eithr i'r rhai sydd allan, ar ddammegion y gwneir pob peth:

12 Fel yn gweled y gwelant, ac na chanfyddant; ac yn clywed y clywant, ac ni ddeallant; rhag iddynt ddychwelyd, a maddeu iddynt *eu* pechodau.

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni wyddoch chwi y ddammeg hon? a pha fodd y gwybyddwch yr holl ddammegion?

14 ¶ Yr hauwr sydd yn hau y gair:

15 A'r rhai hyn yw y rhai ar fin y ffordd, lle yr hauir y gair; ac wedi iddynt ei glywed, y mae Satan yn dyfod yn ebrwydd, ac yn dwyn ymaith y gair a hauwyd yn eu calonnau hwynt.

16 A'r rhai hyn yr un ffunud yw y rhai a hauir ar y creigle; y rhai, wedi clywed y gair, sydd yn ebrwydd yn ei derbyn ef yn llawen;

17 Ac nid oes ganddynt wreiddyn ynddynt eu hunain, eithr dros amser y maent: yna, pan ddêl blinder neu erlid o achos y gair, yn y man y rhwystrir hwynt.

18 A'r rhai hyn yw y rhai a

hauwyd ym mysg y drain; y rhai a wrandawant y gair,
19 Ac y mae gofalon y byd hwn, a hudoliaeth golud, a chwantau am bethau eraill, yn dyfod i mewn, ac yn tagu y gair, a myned y mae yn ddiffrwyth.
20 A'r rhai hyn yw y rhai a hauwyd mewn tir da; y rhai sydd yn gwrando y gair, ac yn *ei* dderbyn, ac yn dwyn ffrwyth, un ddeg ar hugain, ac un dri ugain, ac un gant.
21 ¶ Ac efe a ddywedodd wrthynt, A ddaw canwyll i'w dodi dan lestr, neu dan wely? ac nid i'w gosod ar ganhwyllbren?
22 Canys nid oes dim cuddiedig, a'r nis amlygir; ac ni bu ddim dirgel, ond fel y delai i eglurdeb.
23 Od oes gan neb glustiau i wrando, gwrandawed.
24 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Edrychwch beth a wrandawoch. A pha fesur y mesuroch, y mesurir i chwithau; a chwanegir i chwi, y rhai a wrandewch.
25 Canys yr hwn y mae ganddo, y rhoddir iddo: a'r hwn nid oes ganddo, ïe, yr hyn sydd ganddo a ddygir oddi arno.
26 ¶ Ac efe a ddywedodd, Felly y mae teyrnas Dduw, fel pe bwriai ddyn had i'r ddaear;
27 A chysgu, a chodi nos a dydd, a'r had yn egino ac yn tyfu, y modd nis gŵyr efe.
28 Canys y ddaear a ddwg ffrwyth o honi ei hun; yn gyntaf yr eginyn, ar ol hynny y dywysen, yna yr yd yn llawn yn y dywysen.
29 A phan ymddangoso y ffrwyth, yn ebrwydd y rhydd efe y crynman ynddo, am ddyfod y cynhauaf.
30 ¶ Ac efe a ddywedodd, I ba beth y cyffelybem deyrnas Dduw? neu ar ba ddammeg y gwnaem gyffelybrwydd o honi?
31 Megis gronyn o had mwstard *ydyw*, yr hwn pan hauer yn y ddaear, sydd leiaf o'r holl hadau sydd ar y ddaear.
32 Eithr wedi yr hauer, y mae yn tyfu, ac yn myned yn fwy nâ'r holl lysiau, ac efe a ddwg ganghennau mawrion; fel y gallo ehediaid yr awyr nythu dan ei gysgod ef.
33 Ac â chyfryw ddammegion lawer y traethodd efe iddynt y gair, hyd y gallent *ei* wrando.
34 Ond heb ddammeg ni lefarodd wrthynt: ac o'r neilldu i'w ddisgyblion efe a eglurodd bob peth.
35 ¶ Ac efe a ddywedodd wrthynt y dwthwn hwnnw, wedi ei hwyrhâu hi, Awn trosodd i'r tu draw.
36 Ac wedi iddynt ollwng ymaith y dyrfa, hwy a'i cymerasant ef fel yr oedd yn y llong: ac yr oedd hefyd longau eraill gyd âg ef.
37 Ac fe a gyfododd tymmestl fawr o wynt, a'r tonnau a daflasant i'r llong, hyd onid oedd hi yn llawn weithian.
38 Ac yr oedd efe yn y pen ôl i'r llong, yn cysgu ar obennydd: a hwy a'i deffroisant ef, ac a ddywedasant wrtho, Athraw, a'i difatter gennyt ein colli ni?
39 Ac efe a gododd i fynu, ac a geryddodd y gwynt, ac a ddywedodd wrth y môr, Gostega, distawa. A'r gwynt a ostegodd, a bu tawelwch mawr.
40 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych mor ofnog? pa fodd nad oes gennych ffydd?

41 Eithr hwy a ofnasant yn ddirfawr, ac a ddywedasant wrth eu gilydd, Pwy yw hwn, gan fod y gwynt a'r môr yn ufuddhâu iddo?

PENNOD V.

1 Crist yn gwaredu y dyn yr oedd ynddo leng o gythreuliaid: 13 hwythau yn myned i'r moch. 25 Y mae efe yn iachâu y wraig o'r diferlif gwaed, 35 ac yn cyfodi merch Jairus o farw i fyw.

A HWY a ddaethant i'r tu hwnt i'r môr, i wlad y Gadareniaid.

2 Ac ar ei ddyfodiad ef allan o'r llong, yn y man cyfarfu âg ef o blith y beddau, ddyn âg yspryd aflan ynddo,

3 Yr hwn oedd â'*i* drigfan ym mhlith y beddau; ac ni allai neb, ïe, â chadwynau, ei rwymo ef:

4 O herwydd ei rwymo ef yn fynych â llyffetheiriau, ac *d* chadwynau, a darnio o hono y cadwynau, a dryllio y llyffetheiriau: ac ni allai neb ei ddofi ef.

5 Ac yn wastad nos a dydd yr oedd efe yn llefain yn y mynyddoedd, ac ym mhlith y beddau, ac yn ei dorri ei hun â cherrig.

6 Ond pan ganfu efe yr Iesu o hirbell, efe a redodd ac a'i haddolodd ef;

7 A chan waeddi â llef uchel, efe a ddywedodd, Beth sydd i mi *a wnelwyf* â thi, Iesu Mab y Duw goruchaf? yr ydwyf yn dy dynghedu trwy Dduw, na phoenech fi.

8 (Canys dywedasai wrtho, Yspryd aflan, dos allan o'r dyn)

9 Ac efe a ofynodd iddo, Beth *yw* dy enw? Yntau a attebodd, gan ddywedyd, Lleng *yw* fy enw: am fod llawer o honom.

10 Ac efe a fawr-ymbiliodd âg ef, na yrrai efe hwynt allan o'r wlad.

11 Ond yr oedd yno ar y mynyddoedd genfaint fawr o foch yn pori.

12 A'r holl gythreuliaid a attolygasant iddo, gan ddywedyd, Danfon ni i'r moch, fel y gallom fyned i mewn iddynt.

13 Ac yn y man y caniattâodd yr Iesu iddynt. A'r ysprydion aflan, wedi myned allan, a aethant i mewn i'r moch: a rhuthrodd y genfaint dros y dibyn i'r môr (*ac* ynghylch dwy fil oeddynt) ac a'u boddwyd yn y môr.

14 A'r rhai a borthent y moch a ffoisant, ac a fynegasant *y peth* yn y ddinas, ac yn y wlad: a hwy a aethant allan i weled beth oedd hyn a wnaethid.

15 A hwy a ddaethant at yr Iesu, ac a welsant y cythreulig, yr hwn y buasai y lleng ynddo, yn eistedd, ac yn ei ddillad, ac yn ei iawn bwyll; ac a ofnasant.

16 A'r rhai a welsant a fynegasant iddynt, pa fodd y buasai i'r cythreulig, ac am y moch.

17 A dechreuasant ddymuno arno ef fyned ymaith o'u goror hwynt.

18 Ac efe yn myned i'r llong, yr hwn y buasai y cythraul ynddo, a ddymunodd arno gael bod gyd âg ef.

19 Ond yr Iesu ni adawodd iddo; eithr dywedodd wrtho, Dos i'th dŷ at yr eiddot, a mynega iddynt pa faint a wnaeth yr Arglwydd erot, ac iddo drugarhâu wrthyt.

20 Ac efe a aeth ymaith, ac a ddechreuodd gyhoeddi trwy Decapolis, pa bethau eu maint a wnaethai yr Iesu iddo. A phawb a ryfeddasant.

21 ¶ Ac wedi i'r Iesu drachefn fyned mewn llong i'r lân arall, ymgasglodd tyrfa fawr atto: ac yr oedd efe wrth y môr.

22 Ac wele, un o bennaethiaid y synagog a ddaeth, a'i enw Jairus: a phan ei gwelodd, efe a syrthiodd wrth ei draed ef.

23 Ac efe a fawr-ymbiliodd âg ef, gan ddywedyd, Y mae fy merch fechan ar drangc: *attolwg i ti* ddyfod, a dodi dy ddwylaw arni, fel yr iachâer hi; a byw fydd.

24 A'r *Iesu* a aeth gyd âg ef: a thyrfa fawr a'i canlynodd ef, ac a'i gwasgasant ef.

25 A rhyw wraig, yr hon a fuasai mewn diferlif gwaed ddeuddeng mlynedd,

26 Ac a oddefasai lawer gan laweroedd o feddygon, ac a dreuliasai gymmaint ag oedd ar ei helw, ac ni chawsai ddim llesâd, eithr yn hytrach myned waeth-waeth,

27 Pan glybu hi am yr Iesu, hi a ddaeth yn y dyrfa o'r tu ol, ac a gyffyrddodd â'i wisg ef.

28 Canys hi a ddywedasai, Os cyffyrddaf â'i ddillad ef, iach fyddaf.

29 Ac yn ebrwydd y sychodd ffynhonnell ei gwaed hi: a hi a wybu yn ei chorph ddarfod ei hiachâu o'r pla.

30 Ac yn y fan yr Iesu, gan wybod ynddo ei hun fyned rhinwedd allan o hono, a drodd yn y dyrfa, ac a ddywedodd, Pwy a gyffyrddodd â'm dillad?

31 A'i ddisgyblion a ddywedasant wrtho, Ti a weli y dyrfa yn dy wasgu, ac a ddywedi di, Pwy a'm cyffyrddodd?

32 Ac yntau a edrychodd o amgylch, i weled yr hon a wnaethai hyn.

33 Ond y wraig, gan ofni a chrynu, yn gwybod beth a wnaethid ynddi, a ddaeth ac a syrthiodd ger ei fron ef, ac a ddywedodd iddo yr holl wirionedd.

34 Ac efe a ddywedodd wrthi, *Ha* ferch, dy ffydd a'th iachâodd: dos mewn heddwch, a bydd iach o'th bla.

35 Ac efe etto yn llefaru, daeth *rhai* o *dŷ* pennaeth y synagog, gan ddywedyd, Bu farw dy ferch: i ba beth etto yr aflonyddi yr Athraw?

36 A'r Iesu, yn ebrwydd wedi clywed y gair a ddywedasid, a ddywedodd wrth bennaeth y synagog, Nac ofna; cred yn unig.

37 Ac ni adawodd efe neb i'w ddilyn, ond Petr, ac Iago, ac Ioan brawd Iago.

38 Ac efe a ddaeth i dŷ pennaeth y synagog, ac a ganfu y cynnwrf, a'r rhai oedd yn wylo ac yn ochain llawer.

39 Ac wedi iddo fyned i mewn, efe a ddywedodd wrthynt, Paham y gwnewch gynnwrf, ac yr wylwch? ni bu farw yr eneth, eithr cysgu *y mae.*

40 A hwy a'i gwatwarasant ef. Ond efe, gwedi bwrw pawb allan, a gymmerth dad yr eneth a'i mam, a'r rhai oedd gyd âg ef, ac a aeth i mewn lle yr oedd yr eneth yn gorwedd.

41 Ac wedi ymaflyd yn llaw yr eneth, efe a ddywedodd wrthi, Talitha, cwmi; yr hyn o'i gyfleithu yw, Yr eneth (yr wyf yn dywedyd wrthyt) cyfod.

42 Ac yn y fan y cyfododd yr eneth, ac a rodiodd: canys deuddeng mlwydd *oed* yd-oedd hi. A synnu a wnaeth arnynt â syndod mawr.

43 Ac efe a orchymynodd iddynt yn gaeth, na chai neb wybod hyn; ac a ddywedodd am roddi peth iddi i'w fwytta.

PENNOD VI.

1 Diystyru Crist gan ei wladwyr ei hun. 7 Y mae efe yn rhoddi i'r deuddeg awdurdod ar ysprydion aflan. 14 Amryw dyb am Grist 27 Torri pen Ioan Fedyddiwr: 29 a'i gladdu. 30 Yr apostolion yn dychwelyd o bregethu. 34 Gwyrthiau y pumtorth bara, a'r ddau bysgodyn. 48 Crist yn rhodio ar y môr: 53 ac yn iachâu pawb a gyffyrddai âg ef.

AC efe a aeth ymaith oddi yno, ac a ddaeth i'w wlad ei hun; a'i ddisgyblion a'i canlynasant ef.

2 Ac wedi dyfod y sabbath, efe a ddechreuodd athrawiacthu yn y synagog: a synnu a wnaeth llawer a'i clywsant, gan ddywedyd, O ba le y daeth y pethau hyn i hwn? a pha ddoethineb *yw* hwn a roed iddo, fel y gwnaid y cyfryw nerthoedd trwy ei ddwylaw ef?

3 Onid hwn yw y saer, mab Mair, brawd Iago, a Joses, a Judas, a Simon? ac onid yw ei chwiorydd ef yma yn ein plith ni? A hwy a rwystrwyd o'i blegid ef.

4 Ond yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Nid yw prophwyd yn ddibris ond yn ei wlad ei hun, ac ym mhlith ei genedl ei hun, ac yn ei dŷ ei hun.

5 Ac ni allai efe yno wneuthur dim gwyrthiau, ond rhoi ei ddwylaw ar ychydig gleifion, a'*u* hiachâu *hwynt*.

6 Ac efe a ryfeddodd o herwydd eu hanghrediniaeth: ac a aeth i'r pentrefi oddi amgylch, gan athrawiacthu.

7 ¶ Ac efe a alwodd y deuddeg, ac a ddechreuodd eu danfon hwynt bob yn ddau a dau; ac a roddes iddynt awdurdod *ar* ysprydion aflan;

8 Ac a orchymynodd iddynt, na chymmerent ddim i'r daith, ond llaw-ffon yn unig; nac ysgrepan, na bara, nac arian yn *eu* pyrsau:

9 Eithr *eu bod* â sandalau am eu traed; ac na wisgent ddwy bais.

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I ba le bynnag yr eloch i mewn i dŷ, arhoswch yno hyd onid eloch ymaith oddi yno.

11 A pha rai bynnag ni'ch derbyniant, ac ni'ch gwrandawant, pan eloch oddi yno, ysgydwch y llwch *a fyddo* dan eich traed, yn dystiolaeth iddynt. Yn wir meddaf i chwi, Y bydd esmwythach i Sodom a Gomorrah yn nydd y farn, nag i'r ddinas honno.

12 A hwy a aethant allan, ac a bregethasant ar iddynt edifarhâu.

13 Ac a fwriasant allan lawer o gythreuliaid, ac a eliasant âg olew lawer o gleifion, ac a'*u* hiachasant.

14 ¶ A'r brenhin Herod a glybu (canys cyhoedd ydoedd ei enw ef) ac efe a ddywedodd, Ioan Fedyddiwr a gyfododd o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio ynddo ef.

15 Eraill a ddywedasant, Mai Elias yw. Ac eraill a ddywedasant, Mai prophwyd yw, neu megis un o'r prophwydi.

16 Ond Herod, pan glybu, a ddywedodd, Mai yr Ioan a dorrais i ei ben yw hwn; efe a gyfododd o feirw.

17 Canys yr Herod hwn a ddanfonasai ac a ddaliasai Ioan, ac a'i rhwymasai ef yn y carchar, o achos Herodias gwraig Phylip ei frawd; am iddo ei phriodi hi.

18 Canys Ioan a ddywedasai wrth Herod, Nid cyfreithlawn i ti gael gwraig dy frawd.

19 Ond Herodias a ddaliodd ŵg iddo, ac a chwennychodd ei ladd ef; ac nis gallodd.

20 Canys Herod oedd yn ofni Ioan, gan wybod ei fod ef yn wr cyfiawn, ac yn sanctaidd; ac a'i parchai ef: ac wedi iddo ei glywed ef, efe a wnai lawer o bethau, ac a'i gwrandawai ef yn cwyllysgar.

21 Ac wedi dyfod diwrnod cyfaddas, pan wnaeth Herod ar ei ddydd genedigaeth swpper i'w bennaethiaid, a'i flaenoriaid, a goreugwŷr Galilea:

22 Ac wedi i ferch Herodias honno ddyfod i mewn, a dawnsio, a boddhâu Herod, a'r rhai oedd yn eistedd gyd âg ef, y brenhin a ddywedodd wrth y llangces, Gofyn i mi y peth a fynnech, ac mi a'*i* rhoddaf i ti.

23 Ac efe a dyngodd iddi, Beth bynnag a ofynech i mi, mi a'*i* rhoddaf i ti, hyd hanner fy nheyrnas.

24 A hithau a aeth allan, ac a ddywedodd wrth ei mam, Pa beth a ofynaf? A hithau a ddywedodd, Pen Ioan Fedyddiwr.

25 Ac yn y fan hi a aeth i mewn ar frys at y brenhin, ac a ofynodd, gan ddywedyd, Mi a fynnwn i ti roi i mi allan o law, ar ddysgl, ben Ioan Fedyddiwr.

26 A'r brenhin yn drist iawn, ni chwennychai ei bwrw hi heibio, o herwydd y llwon, a'r rhai oedd yn eistedd gyd âg ef.

27 Ac yn y man y brenhin a ddanfonodd ddihenyddwr, ac a orchymynodd ddwyn ei ben ef.

28 Ac yntau a aeth ac a dorrodd ei ben ef yn y carchar, ac a ddug ei ben ef ar ddysgl, ac a'i rhoddes i'r llangces; a'r llangces a'i rhoddes ef i'w mam.

29 A phan glybu ei ddisgyblion ef, hwy a ddaethant ac a gymmerasant ei gorph ef, ac a'i dodasant mewn bedd.

30 ¶ A'r apostolion a ymgasglasant at yr Iesu, ac a fynegasant iddo yr holl bethau, y rhai a wnaethent, hefyd a'r rhai a athrawiaethasent.

31 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch eich hunain i le anghyfannedd o'r neilldu, a gorphwyswch encyd. Canys llawer oedd yn dyfod ac yn myned, fel nad oeddynt yn cael ennyd cymmaint ag i fwytta.

32 A hwy a aethant i le anghyfannedd mewn llong o'r neilldu.

33 A'r bobloedd a'u gwelsant hwy yn myned ymaith, a llawer a'i hadnabuant ef, ac a redasant yno ar draed o'r holl ddinasoedd, ac a'u rhag-flaenasant hwynt, ac a ymgasglasant atto ef.

34 A'r Iesu, wedi myned allan, a welodd dyrfa fawr, ac a dosturiodd wrthynt, am eu bod fel defaid heb ganddynt fugail: ac a ddechreuodd ddysgu iddynt lawer o bethau.

35 Ac yna wedi ei myned hi yn llawer o'r dydd, y daeth ei ddisgyblion atto ef, gan ddywedyd, Y lle sydd anial, ac weithian *y mae hi* yn llawer o'r dydd:

36 Gollwng hwynt ymaith, fel yr elont i'r wlad oddi amgylch, ac i'r pentrefi, ac y prynont iddynt eu hunain fara: canys nid oes ganddynt ddim i'w fwytta.

37 Ond efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt *beth* i'w fwyt-

ta. A hwy a ddywedasant wrtho, A awn ni a phrynu gwerth deucan ceiniog o fara, a'i roddi iddynt i'w fwytta?

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa sawl torth sydd gennych? ewch ac edrychwch. Ac wedi iddynt wybod, hwy a ddywedasant, Pump, a dau bysgodyn.

39 Ac efe a orchymynodd iddynt beri i bawb eistedd yn fyrddeidiau ar y glaswellt.

40 A hwy a eisteddasant yn finteioedd a minteioedd, o fesur cannoedd, ac o fesur deg a deugeiniau.

41 Ac wedi cymmeryd y pum torth a'r ddau bysgodyn, gan edrych i fynu tu a'r nef, efe a fendithiodd, ac a dorrodd y bara, ac a'*u* rhoddes at ei ddisgyblion, i'*w* gosod ger eu bronnau hwynt: a'r ddau bysgodyn a rannodd efe rhyngddynt oll.

42 A hwy oll a fwyttasant, ac a gawsant ddigon.

43 A chodasant ddeuddeg basgedaid yn llawn o'r briwfwyd, ac o'r pysgod.

44 A'r rhai a fwyttasent o'r torthau, oedd ynghylch pum mil o wŷr.

45 Ac yn y man efe a gymhellodd ei ddisgyblion i fyned i'r llong, a myned o'r blaen i'r làn arall i Bethsaida, tra fyddai efe yn gollwng ymaith y bobl.

46 Ac wedi iddo eu danfon hwynt ymaith, efe a aeth i'r mynydd i weddïo.

47 ¶ A phan aeth hi yn hwyr, yr oedd y llong ar ganol y môr, ac yntau ei hun ar y tir.

48 Ac efe a'u gwelai hwynt yn flin arnynt yn rhwyfo: (canys y gwynt oedd yn eu herbyn) Ac yn nghylch y bedwaredd wylfa o'r nos efe a ddaeth attynt, gan rodio ar y môr; ac a fynnasai fyned heibio iddynt.

49 Ond pan welsant hwy ef yn rhodio ar y môr, hwy a dybiasant mai drychiolaeth ydoedd: a *hwy* a waeddasant.

50 (Canys hwynt oll a'i gwelsant ef, ac a ddychrynasant) Ac yn y man yr ymddiddanodd efe â hwynt, ac y dywedodd wrthynt, Cymmerwch gysur: myfi yw; nac ofnwch.

51 Ac efe a aeth i fynu attynt i'r llong; a'r gwynt a dawelodd. A hwy a synnasant ynddynt eu hunain yn fwy o lawer, ac a ryfeddasant.

52 Oblegid ni ddeallasant am y torthau *hynny:* canys yr oedd eu calon hwynt wedi caledu.

53 Ac wedi iddynt ddyfod trosodd, hwy a ddaethant i dir Gennesaret, ac a làniasant.

54 Ac wedi eu myned hwynt allan o'r llong, hwy a'i hadnabuant ef yn ebrwydd.

55 Ac wedi iddynt redeg trwy gwbl o'r goror hwnnw, hwy a ddechreuasant ddwyn oddi amgylch mewn gwelyau rai cleifion, pa le bynnag y clywent ei fod ef.

56 Ac i ba le bynnag yr elai efe i mewn, i bentrefi, neu ddinasoedd, neu wlad, hwy a osodent y cleifion yn yr heolydd, ac a attolygent iddo gael o honynt gyffwrdd cymmaint ag âg ymyl ei wisg ef: a chynnifer ag a gyffyrddasant âg ef, a iachâwyd.

PENNOD VII.

1 *Y Pharisead yn beio ar y disgyblion, am fwytta heb ymolchi: 8 yn torri gorchymyn Duw trwy draddodiadau dynion. 14 Nad yw bwyd yn halogi dyn. 24 Crist yn iachâu merch y wraig o Syrophenisia oddi wrth yspryd aflan: 31 ac un oedd fyddar ac âg attal dywedyd arno.*

YNA yr ymgasglodd atto y Phariseaid, a rhai o'r ysgrifenyddion a ddaethai o Jerusalem.

2 A phan welsant rai o'i ddisgyblion ef â dwylaw cyffredin (hynny ydyw, heb olchi) yn bwytta bwyd, hwy a argyhoeddasant.

3 Canys y Phariseaid, a'r holl Iuddewon, oni bydd iddynt olchi *eu* dwylaw yn fynych, ni fwyttânt; gan ddal traddodiad yr hynafiaid.

4 A *phan ddelont* o'r farchnad, oni bydd iddynt ymolchi, ni fwyttânt. A llawer o bethau eraill y sydd, y rhai a gymmerasant i'w cadw; *megis* golchi cwppanau, ac ystenau, ac efyddynau, a byrddau.

5 Yna y gofynodd y Phariseaid a'r ysgrifenyddion iddo, Paham nad yw dy ddisgyblion di yn rhodio yn ol traddodiad yr hynafiaid, ond bwytta eu bwyd â dwylaw heb olchi?

6 Ond efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Da y prophwydodd Esaias am danoch chwi, ragrithwyr, fel y mae yn ysgrifenedig, Y mae y bobl hyn yn fy anrhydeddu i â'u gwefusau, ond eu calon sydd bell oddi wrthyf.

7 Eithr ofer y maent yn fy addoli, gan ddysgu *yn lle* dysgeidiaeth, orchymynion dynion.

8 Canys, gan adael heibio orchymyn Duw, yr ydych yn dal traddodiad dynion; sef golchiadau ystenau a chwppanau: a llawer eraill o'r cyffelyb bethau yr ydych yn eu gwneuthur.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Gwych yr ydych yn rhoi heibio gorchymyn Duw, fel y cadwoch eich traddodiad eich hunain.

10 Canys Moses a ddywedodd, Anrhydedda dy dad a'th fam: a'r hwn a felldithio dad neu fam, bydded farw y farwolaeth.

11 Ac meddwch chwithau, Os dywed dyn wrth ei dad neu ei fam, Corban, hynny yw, Rhodd, trwy ba beth bynnag y ceit lês oddi wrthyf fi; *difai fydd*.

12 Ac nid ydych mwyach yn gadael iddo wneuthur dim i'w dad neu i'w fam:

13 Gan ddirymmu gair Duw â'ch traddodiad eich hunain, yr hwn a draddodasoch chwi: a llawer o gyffelyb bethau a hynny yr ydych yn eu gwneuthur.

14 ¶ A chwedi galw atto yr holl dyrfa, efe a ddywedodd wrthynt, Gwrandewch chwi oll arnaf, a deallwch.

15 Nid oes dim allan o ddyn yn myned i mewn iddo, a ddichon ei halogi ef: eithr y pethau sydd yn dyfod allan o hono, y rhai hynny yw y pethau sydd yn halogi dyn.

16 Od oes gan neb glustiau i wrando, gwrandawed.

17 A phan ddaeth efe i mewn i'r tŷ oddi wrth y bobl, ei ddisgyblion a ofynasant iddo am y ddammeg.

18 Yntau a ddywedodd wrthynt, Ydych chwithau hefyd mor ddiddeall? Oni wyddoch am bob peth oddi allan a êl i mewn i ddyn, na all hynny ei halogi ef;

19 Oblegid nid yw yn myned i'w galon ef, ond i'r bol; ac yn myned allan i'r gcudy, gan garthu yr holl fwydydd?

20 Ac efe a ddywedodd, Yr hyn sydd yn dyfod allan o ddyn, hynny sydd yn halogi dyn.

21 Canys oddi mewn, allan o galon dynion, y daw drwg-

feddyliau, tŏr-prĭodasau, putteindra, llofruddiaeth,
22 Lladradau, cybydd-dod, drygioni, twyll, anllad rwydd, drwglygad, cabledd, balchder, ynfydrwydd.
23 Yr holl ddrwg bethau hyn sydd yn dyfod oddi mewn, ac yn halogi dyn.
24 ¶ Ac efe a gyfododd oddi yno, ac a aeth i gyffiniau Tyrus a Sidon; ac a aeth i mewn i dŷ, ac ni fynnasai i neb wybod: eithr ni allai efe fod yn guddiedig.
25 Canys pan glybu gwraig, yr hon yr oedd ei merch fechan âg yspryd aflan ynddi, sôn am dano, hi a ddaeth ac a syrthiodd wrth ei draed ef:
26 (A Groeges oedd y wraig, Syrophenisiad o genedl) A hi a attolygodd iddo fwrw y cythraul allan o'i merch.
27 A'r Iesu a ddywedodd wrthi, Gâd yn gyntaf i'r plant gael eu digoni: canys nid cymhwys yw cymmeryd bara y plant, a'i daflu i'r cenawon cŵn.
28 Hithau a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Gwir, *O* Arglwydd: *ac* etto y mae y cenawon dan y bwrdd yn bwytta o friwsion y plant.
29 Ac efe a ddywedodd wrthi, Am y gair hwnnw dos ymaith; aeth y cythraul allan o'th ferch.
30 Ac wedi iddi fyned i'w thŷ, hi a gafodd fyned o'r cythraul allan, a'i merch wedi ei bwrw ar y gwely.
31 ¶ Ac efe a aeth drachefn ymaith o dueddau Tyrus a Sidon, ac a ddaeth hyd fôr Galilea, trwy ganol terfynau Decapolis.
32 A hwy a ddygasant atto un byddar, âg attal dywedyd arno; ac a attolygasant iddo ddodi ei law arno ef.
33 Ac wedi iddo ei gymmeryd ef o'r neilldu allan o'r dyrfa, efe a estynodd ei fysedd yn ei glustiau ef, ac wedi iddo boeri, efe a gyffyrddodd â'i dafod ef;
34 A chan edrych tu a'r nef, efe a ocheneidiodd, ac a ddywedodd wrtho, Ephphatha, hynny yw, Ymagor.
35 Ac yn ebrwydd ei glustiau ef a agorwyd, a rhwym ei dafod a ddattodwyd; ac efe a lefarodd yn eglur.
36 Ac efe a waharddodd iddynt ddywedyd i neb: ond po mwyaf y gwaharddodd efe iddynt, mwy o lawer y cyhoeddasant.
37 A synnu a wnaethant yn anfeidrol, gan ddywedyd, Da y gwnaeth efe bob peth: y mae efe yn gwneuthur i'r byddariaid glywed, ac i'r mudion ddywedyd.

PENNOD VIII.

1 *Crist yn porthi y bobl yn rhyfeddol:* 10 *yn naccâu rhoddi arwydd i'r Phariseaid:* 14 *yn rhybuddio ei ddisgyblion i ochelyd surdoes y Phariseaid, a surdoes Herod;* 22 *yn rhoddi ei olwg i ddyn dall:* 27 *yn cydnabod mai efe yw Crist, yr hwn a ddioddefai ac a gyfodai eilwaith:* 34 *ac yn annog i fod yn ddioddefwyr mewn erlid o achos proffesu yr efengyl.*

YN y dyddiau hynny, pan oedd y dyrfa yn fawr iawn, ac heb ganddynt ddim i'w fwytta, y galwodd yr Iesu ei ddisgyblion atto, ac a ddywedodd wrthynt,
2 Yr wyf fi yn tosturio wrth y dyrfa, oblegid y maent hwy dridiau weithian yn aros gyd â mi, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwytta:
3 Ac os gollyngaf hwynt ymaith ar eu cythlwng i'w teiau eu hunain, hwy a lewygant ar y ffordd: canys rhai o honynt a ddaeth o bell.
4 A'i ddisgyblion ef a'i hat-

tebasant, O ba le y gall neb ddigoni y rhai hyn â bara yma yn yr anialwch?

5 Ac efe a ofynodd iddynt, Pa sawl torth sydd gennych? A hwy a ddywedasant, Saith.

6 Ac efe a orchymynodd i'r dyrfa eistedd ar y llawr: ac a gymmerodd y saith dorth, ac a ddïolchodd, ac a'*u* torrodd *hwynt*, ac a'*u* rhoddes i'w ddisgyblion, fel y gosodent *hwynt* ger *eu* bronnau; a gosodasant *hwynt* ger bron y bobl.

7 Ac yr oedd ganddynt ychydig bysgod bychain: ac wedi iddo fendithio, efe a barodd ddodi y rhai hynny hefyd ger *eu* bronnau *hwynt*.

8 A hwy a fwyttasant, ac a ddigonwyd: a hwy a godasant o'r briwfwyd gweddill, saith fasgedaid.

9 A'r rhai a fwyttasent oedd ynghylch pedair mil: ac efe a'u gollyngodd hwynt ymaith.

10 ¶ Ac yn y man, wedi iddo fyned i long gyd â'i ddisgyblion, efe a ddaeth i barthau Dalmanutha.

11 A'r Phariseaid a ddaethant allan, ac a ddechreuasant ymholi âg ef, gan geisio ganddo arwydd o'r nef, gan ei demtio.

12 Yntau, gan ddwys-ocheneidio yn ei yspryd, a ddywedodd, Beth a wna y genhedlaeth yma yn ceisio arwydd? Yn wir meddaf i chwi, Ni roddir arwydd i'r genhedlaeth yma.

13 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth i'r llong drachefn, ac a dynnodd ymaith i'r làn arall.

14 ¶ A'*r disgyblion* a adawsant yn anghof gymmeryd bara, ac nid oedd ganddynt gyd â hwynt ond un dorth yn y llong.

15 Yna y gorchymynodd efe iddynt, gan ddywedyd, Gwyliwch, ymogelwch rhag surdoes y Phariseaid, a surdoes Herod.

16 Ac ymresymmu a wnaethant y naill wrth y llall, gan ddywedyd, *Hyn sydd* oblegid nad oes gennym fara.

17 A phan wybu yr Iesu, efe a ddywedodd wrthynt, Pa ymresymmu yr ydych, am nad oes gennych fara? onid ydych chwi etto yn ystyried, nac yn deall? ydyw eich calon etto gennych wedi caledu?

18 A chennych lygaid, oni welwch? a chennych glustiau, oni chlywch? ac onid ydych yn cofio?

19 Pan dorrais y pum torth *hynny* ym mysg y pum mil, pa sawl basgedaid yn llawn o friwfwyd a godasoch i fynu? Dywedasant wrtho, Deuddeg.

20 A phan *dorrais* y saith ym mhlith y pedair mil, llonaid pa sawl basged o friwfwyd a godasoch i fynu? A hwy a ddywedasant, Saith.

21 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa fodd nad ydych yn deall?

22 ¶ Ac efe a ddaeth i Bethsaida; a hwy a ddygasant atto un dall, ac a ddeisyfasant arno ar iddo gyffwrdd âg ef.

23 Ac wedi ymaflyd yn llaw y dall, efe a'i tywysodd ef allan o'r dref: ac wedi iddo boeri ar ei lygaid ef, a dodi ei ddwylaw arno, efe a ofynodd iddo, a oedd efe yn gweled dim.

24 Ac wedi edrych i fynu, efe a ddywedodd, Yr ydwyf yn gweled dynion megis prennau yn rhodio.

25 Wedi hynny y gosododd efe *ei* ddwylaw drachefn ar ei lygaid ef, ac a barodd iddo edrych i fynu: ac efe a gafodd ei olwg, ac efe a welai bawb o bell, ac yn eglur.

26 Ac efe a'i hanfonodd ef adref, i'w dŷ, gan ddywedyd, Na ddos i'r dref, ac na ddywed i neb yn y dref.

27 ¶ A'r Iesu a aeth allan, efe a'i ddisgyblion, i dreſi Cesarea Philippi: ac ar y ffordd efe a ofynodd i'w ddisgyblion, gan ddywedyd wrthynt, Pwy y mae dynion yn dywedyd fy mod i?

28 A hwy a attebasant, Ioan Fedyddiwr; a rhai, Elïas; ac eraill, Un o'r prophwydi.

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy yr ydych chwi yn dywedyd fy mod i? A Phetr a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Ti yw y Crist.

30 Ac efe a orchymynodd iddynt na ddywedent i neb am dano.

31 Ac efe a ddechreuodd eu dysgu hwynt, fod yn rhaid i Fab y dyn oddef llawer, a'i wrthod gan yr henuriaid, a'r arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion; a'i ladd, ac wedi tridiau adgyfodi.

32 A'r ymadrodd hwnnw a ddywedodd efe yn eglur. A Phetr a ymaflodd ynddo, ac a ddechreuodd ei geryddu ef.

33 Eithr wedi iddo droi, ac edrych ar ei ddisgyblion, efe a geryddodd Petr, gan ddywedyd, Dos ymaith yn fy ol i, Satan; am nad wyt yn synied y pethau sydd o Dduw, ond y pethau sydd o ddynion.

34 ¶ Ac wedi iddo alw atto y dyrfa, gyd â'i ddisgyblion, efe a ddywedodd wrthynt, Y neb a fynno ddyfod ar fy ol i, ymwaded âg ef ei hun, a chyfoded ei groes, a dilyned fi.

35 Canys pwy bynnag a fynno gadw ei einioes, a'i cyll hi; ond pwy bynnag a gollo ei einioes er fy mwyn i a'r efengyl, hwnnw a'i ceidw hi.

36 Canys pa lesâd i ddyn, os ynnill yr holl fyd, a cholli ei enaid ei hun?

37 Neu pa beth a rydd dyn yn gyfnewid am ei enaid?

38 Canys pwy bynnag a fyddo cywilydd ganddo fi a'm geiriau yn yr odinebus a'r bechadurus genhedlaeth hon; bydd cywilydd gan Fab y dyn yntau hefyd, pan ddêl y'ngogoniant ei Dad, gyd á'r angelion sanctaidd.

PENNOD IX.

2 Gwedd-newidiad yr Iesu. 11 Efe yn dysgu ei ddisgyblion ynghylch dyfodiad Elïas: 14 yn bwrw allan yspryd mud a byddar: 30 yn rhagfynegi ei farwolaeth a'i adgyfodiad: 33 yn annog ei ddisgyblion i ostyngeiddrwydd: 38 gan erchi iddynt, na luddient y rhai nid ydynt yn eu herbyn, ac na roddent rwystr i neb o'r ffyddloniaid.

AC efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, fod rhai o'r rhai sydd yn sefyll yma, ni phrofant angau, hyd oni welont deyrnas Dduw wedi dyfod mewn nerth.

2 ¶ Ac wedi chwe diwrnod, y cymmerth yr Iesu Petr, ac Iago, ac Ioan, ac a'u dug hwynt i fynydd uchel, eu hunain o'r neilldu: ac efe a wedd-newidiwyd yn eu gwŷdd hwynt.

3 A'i ddillad ef a aethant yn ddisglaer, yn gannaid iawn fel eira; y fath ni fedr un pannwr ar y ddaear eu cannu.

4 Ac ymddangosodd iddynt Elïas, gyd â Moses: ac yr oeddynt yn ymddiddan â'r Iesu.

5 A Phetr a attebodd ac a ddywedodd wrth yr Iesu, Rabbi, da yw i ni fod yma: a gwnawn dair pabell; i ti un, ac i Moses un, ac i Elïas un.

6 Canys nis gwyddai beth yr oedd yn ei ddywedyd: canys yr oeddynt wedi dychrynu.

7 A daeth cwmmwl yn cysgodi drostynt hwy: a llef a ddaeth allan o'r cwmmwl, gan ddywedyd, Hwn yw fy anwyl Fab; gwrandewch ef.

8 Ac yn ddisymmwth, pan edrychasant o amgylch, ni welsant neb mwy, ond yr Iesu yn unig gyd â hwynt.

9 A phan oeddynt yn dyfod i waered o'r mynydd, efe a orchymynodd iddynt na ddangosent i neb y pethau a welsent, hyd pan adgyfodai Mab y dyn o feirw.

10 A hwy a gadwasant y gair gyd â hwynt eu hunain, gan gyd-ymholi beth yw yr adgyfodi o feirw.

11 ¶ A hwy a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Paham y dywed yr ysgrifenyddion, fod yn rhaid i Elïas ddyfod yn gyntaf?

12 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Elïas yn ddïau gan ddyfod yn gyntaf a edfryd bob peth; a'r modd yr ysgrifenwyd am Fab y dyn, y dioddefai lawer o bethau, ac y dirmygid ef.

13 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, ddyfod Elïas yn ddïau, a gwneuthur o honynt iddo yr hyn a fynnasant, fel yr ysgrifenwyd am dano.

14 ¶ A phan ddaeth efe at *ei* ddisgyblion, efe a welodd dyrfa fawr yn eu cylch hwynt, a'r ysgrifenyddion yn cyd-ymholi â hwynt.

15 Ac yn ebrwydd yr holl dyrfa, pan ganfuant ef, a ddychrynasant, a chan redeg atto, a gyfarchasant iddo.

16 Ac efe a ofynodd i'r ysgrifenyddion, Pa gyd-ymholi yr ydych yn eich plith?

17 Ac un o'r dyrfa a attebodd ac a ddywedodd, Athraw, mi a ddygais fy mab attat, âg yspryd mud ynddo:

18 A pha le bynnag y cymmero ef, efe a'i rhwyga; ac yntau a fwrw ewŷn, ac a ysgyrnyga ddannedd, ac y mae yn dihoeni: ac mi a ddywedais wrth dy ddisgyblion a'r iddynt ei fwrw ef allan; ac nis gallasant.

19 Ac efe a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlawn, pa hyd y byddaf gyd â chwi? pa hyd y goddefaf chwi? dygwch ef attaf fi.

20 A hwy a'i dygasant ef atto. A phan welodd ef, yn y man yr yspryd a'i drylliodd ef; a chan syrthio ar y ddaear, efe a ymdreiglodd, dan falu ewŷn.

21 A gofynodd *yr Iesu* i'w dad ef, Beth sydd o amser er pan ddarfu fel hyn iddo? Yntau a ddywedodd, Er yn fachgen.

22 A mynych y taflodd efe ef yn tân, ac i'r dyfroedd, fel y difethai efe ef: ond os gelli di ddim, cymhorth ni, gan dosturio wrthym.

23 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Os gelli di gredu, pob peth a all fod i'r neb a gredo.

24 Ac yn y fan tad y bachgen, dan lefain ac wylofain, a ddywedodd, Yr wyf fi yn credu, O Arglwydd; cymhorth fy anghrediniaeth i.

25 A phan welodd yr Iesu fod y dyrfa yn cyd-redeg atto, efe a geryddodd yr yspryd aflan, gan ddywedyd wrtho, *Tydi* yspryd mud a byddar, yr wyf fi yn gorchymyn i ti, Tyred allan o hono, ac na ddos mwy iddo ef.

26 Ac wedi *i'r yspryd* lefain, a dryllio llawer arno ef, efe a aeth allan: ac yr oedd efe fel *un* marw, fel y dywedodd llawer ei farw ef.

27 A'r Iesu a'i cymmerodd

ef erbyn ei law, ac a'i cyfoddodd; ac efe a safodd i fynu.

28 Ac wedi iddo fyned i mewn i'r tŷ, ei ddisgyblion a ofynasant iddo o'r neilldu, Paham na allem ni ei fwrw ef allan?

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y rhyw hwn ni all er dim ddyfod allan, ond trwy weddi ac ympryd.

30 ¶ Ac wedi ymadael oddi yno, hwy a ymdeithiasant trwy Galilea: ac ni fynnai efe wybod o neb.

31 Canys yr oedd efe yn dysgu ei ddisgyblion, ac yn dywedyd wrthynt, Y traddodid Mab y dyn i ddwylaw dynion, ac y lladdent ef; ac wedi ei ladd, yr adgyfodai y trydydd dydd.

32 Ond nid oeddynt hwy yn deall yr ymadrodd, ac ofni yr oeddynt ofyn iddo.

33 ¶ Ac efe a ddaeth i Capernaum: a phan oedd efe yn y tŷ, efe a ofynodd iddynt, Beth yr oeddych yn ymddadleu yn eich plith eich hunain ar y ffordd?

34 Ond hwy a dawsant â sôn: canys ymddadleuasent â'u gilydd ar y ffordd, pwy *a fyddai* fwyaf.

35 Ac efe a eisteddodd, ac a alwodd y deuddeg, ac a ddywedodd wrthynt, Os myn neb fod yn gyntaf, efe a fydd olaf o'r cwbl, a gweinidog i bawb.

36 Ac efe a gymmerth fachgennyn, ac a'i gosododd ef yn eu canol hwynt: ac wedi iddo ei gymmeryd ef yn ei freichiau, efe a ddywedodd wrthynt,

37 Pwy bynnag a dderbynio un o'r cyfryw fechgyn yn fy enw i, sydd yn fy nerbyn i: a phwy bynnag a'm derbyn i, nid myfi y mae yn ei dderbyn, ond yr hwn a'm danfonodd i.

38 ¶ Ac Ioan a'i hattebodd ef, gan ddywedyd, Athraw, ni a welsom un yn bwrw allan gythreuliaid yn dy enw di, yr hwn nid yw yn ein dilyn ni; ac ni a waharddasom iddo, am nad yw yn ein dilyn ni.

39 A'r Iesu a ddywedodd, Na waherddwch iddo; canys nid oes neb a wna wyrthiau yn fy enw i, ac a all yn y fan roi drygair i mi.

40 Canys y neb nid yw i'n herbyn, o'n tu ni y mae.

41 Canys pwy bynnag a roddo i chwi i'w yfed gwppanaid o ddwfr yn fy enw i, am eich bod yn perthyn i Grist, yn wir meddaf i chwi, Ni chyll efe ei obrwy.

42 A phwy bynnag a rwystro un o'r rhai bychain *hyn* sydd yn credu ynof fi, gwell oedd iddo osod maen melin o amgylch ei wddf, a'i daflu i'r môr.

43 Ac os dy law a'th rwystra, tòr hi ymaith: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn anafus, nag â dwy law gennyt fyned i uffern, i'r tân anniffoddadwy:

44 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

45 Ac os dy droed a'th rwystra, tòr ef ymaith: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gloff, nag â dau droed gennyt dy daflu i uffern, i'r tân anniffoddadwy:

46 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

47 Ac os dy lygad a'th rwystra, bwrw ef ymaith: gwell yw i ti fyned i mewn i deyrnas Dduw yn un-llygeidiog, nag â dau lygad gennyt dy daflu i dân uffern:

48 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

49 Canys pob un a helltir â

thân, a phob aberth a helltir â halen.

50 Da *yw* yr halen: ond os bydd yr halen yn ddihâllt, â pha beth yr helltwch ef? Bid gennych halen ynoch eich hunain, a byddwch heddychlawn â'ch gilydd.

PENNOD X.

2 Crist yn ymresymmu â'r Pharisaeid ynghylch ysgar: 13 yn bendithio y plant a ddygwyd atto: 17 yn atteb i wr goludog, pa fodd y cai etifeddu bywyd tragywyddol: 23 yn dangos i'w ddisgyblion berygl golud: 28 yn addaw gwobrau i'r sawl a ymadawo â dim er mwyn yr efengyl: 32 yn rhag-fynegi ei farwolaeth, a'i adgyfodiad: 35 yn gorchymyn i feibion Zebedëus, a geisient barch ganddo, feddwl yn hytrach am ddioddef gyd âg ef; 46 ac yn rhoddi ei olwg i Bartimëus.

AC efe a gyfododd oddi yno, ac a aeth i dueddau Judea, trwy y tu hwnt i'r Iorddonen; a'r bobloedd a gydgyrchasant atto ef drachefn: ac fel yr oedd yn arferu, efe a'u dysgodd hwynt drachefn.

2 ¶ A'r Phariseaid, wedi dyfod atto, a ofynasant iddo, Ai rhydd i wr roi ymaith ei wraig? gan ei demtio ef.

3 Yntau a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Beth a orchymynodd Moses i chwi?

4 A hwy a ddywedasant. Moses a ganiattâodd ysgrifenu llythyr ysgar, a'i gollwng hi ymaith.

5 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, O achos eich calon-galedwch chwi yr ysgrifenodd efe i chwi y gorchymyn hwnnw:

6 Ond o ddechreuad y greadigaeth, yn wrryw a banyw y gwnaeth Duw hwynt.

7 Am hyn y gâd dyn ei dad a'i fam, ac y glŷn wrth ei wraig;

8 A hwy ill dau a fyddant un cnawd: fel nad ydynt mwy ddau, ond un cnawd.

9 Y peth gan hynny a gyssylltodd Duw, na wahaned dyn.

10 Ac yn y tŷ drachefn ei ddisgyblion a ofynasant iddo am yr un peth.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pwy bynnag a roddo ymaith ei wraig, ac a briodo un arall, y mae yn godinebu yn ei herbyn hi.

12 Ac os gwraig a ddyry ymaith ei gwr, a phriodi un arall, y mae hi yn godinebu.

13 ¶ A hwy a ddygasant blant bychain atto, fel y cyffyrddai efe â hwynt: a'r disgyblion a geryddasant y rhai oedd yn *eu* dwyn *hwynt*.

14 A'r Iesu pan welodd *hynny*, fu anfoddlawn, ac a ddywedodd wrthynt, Gadewch i blant bychain ddyfod attaf fi, ac na waherddwch iddynt: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Dduw.

15 Yn wir meddaf i chwi, Pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Dduw fel dyn bach, nid â efe i mewn iddi.

16 Ac efe a'u cymmerodd hwy yn ei freichiau, *ac* a roddes *ei* ddwylaw arnynt, ac a'u bendithiodd.

17 ¶ Ac wedi iddo fyned allan i'r ffordd, rhedodd un atto, a gostyngodd iddo, ac a ofynodd iddo, O, Athraw da, beth a wnaf fel yr etifeddwyf fywyd tragywyddol?

18 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Paham y gelwi fi yn dda? nid *oes* neb da ond un, *sef* Duw.

19 Ti a wyddost y gorchymynion, Na odineba, Na ladd, Na ladratta, Na cham-dystiolactha, Na cham-golleda Anrhydedda dy dad a'th fam.

20 Yntau a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Athraw, y

rhai hyn i gŷd a gedwais o'm hieuengctid.

21 A'r Iesu gan edrych arno, a'i hoffodd, ac a ddywedodd wrtho, Un peth sydd ddiffygiol i ti: dos, gwerth yr hyn oll sydd gennyt, a dyro i'r tlodion; a thi a gai drysor yn y nef: a thyred, *a* chymmer i fynu y groes, a dilyn fi.

22 Ac efe a bruddhâodd wrth yr ymadrodd, ac a aeth ymaith yn athrist: canys yr oedd ganddo feddiannau lawer.

23 ¶ A'r Iesu a edrychodd o'*i* amgylch, ac a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Mor anhawdd yr â y rhai y mae golud ganddynt i deyrnas Dduw!

24 A'r disgyblion a frawychasant wrth ei eiriau ef. Ond yr Iesu a attebodd drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, O blant, mor anhawdd yw i'r rhai sydd â'u hymddiried yn eu golud fyned i deyrnas Dduw!

25 Y mae yn haws i gamel fyned trwy grai y nodwydd, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

26 A hwy a synnasant yn ddirfawr, gan ddywedyd wrthynt eu hunain, A phwy a all fod yn gadwedig?

27 A'r Iesu, wedi edrych arnynt, a ddywedodd, Gyd â dynion amhosibl *yw*, ac nid gyd â Duw: canys pob peth sydd bosibl gyd â Duw.

28 ¶ Yna y dechreuodd Petr ddywedyd wrtho, Wele, nyni a adawsom bob peth, ac a'th ddilynasom di.

29 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, Nid oes neb a'r a adawodd dŷ, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dad, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, o'm hachos i a'r efengyl,

30 A'r ni dderbyn y cân cymmaint yr awrhon y pryd hwn, dai, a brodyr, a chwiorydd, a mammau, a phlant, a thiroedd, ynghyd âg erlidiau; ac yn y byd a ddaw, fywyd tragywyddol.

31 Ond llawer rhai cyntaf a fyddant ddiweddaf; a'r diweddaf *fyddant* gyntaf.

32 ¶ Ac yr oeddynt ar y ffordd yn myned i fynu i Jerusalem; ac yr oedd yr Iesu yn myned o'u blaen hwynt: a hwy a frawychasant; ac fel yr oeddynt yn canlyn, yr oedd arnynt ofn. Ac wedi iddo drachefn gymmeryd y deuddeg, efe a ddechreuodd fynegi iddynt y pethau a ddigwyddent iddo ef:

33 *Canys* wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Jerusalem; a Mab y dyn a draddodir i'r arch-offeiriaid, ac i'r ysgrifenyddion; a hwy a'i condemniant ef i farwolaeth, ac a'i traddodant ef i'r Cenhedloedd:

34 A hwy a'i gwatwarant ef, ac a'i fflangellant, ac a boerant arno, ac a'i lladdant: a'r trydydd dydd yr adgyfyd.

35 ¶ A daeth atto Iago ac Ioan, meibion Zebedëus, gan ddywedyd, Athraw, ni a fynnem wneuthur o honot i ni yr hyn a ddymunem.

36 Yntau a ddywedodd wrthynt, Beth a fynnech i mi ei wneuthur i chwi?

37 Hwythau a ddywedasant wrtho, Caniattâ i ni eistedd, un ar dy ddeheulaw, a'r llall ar dy aswy, yn dy ogoniant.

38 Ond yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Ni wyddoch pa beth yr ydych yn ei ofyn: a ellwch chwi yfed o'r cwppan yr wyf fi yn ei yfed? a'ch bedyddio â'r bedydd y'm bedyddir i âg ef?

39 A hwy a ddywedasant wrtho, Gallwn. A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Dïau yr yfwch o'r cwppan yr yfwyf fi; ac y'ch bedyddir â'r bedydd y bedyddir finnau:

40 Ond eistedd ar fy neheulaw a'm haswy, nid eiddof fi ei roddi; ond i'r rhai y darparwyd.

41 A phan glybu y deg, hwy a ddechreuasant fod yn anfoddlawn ynghylch Iago ac Ioan.

42 A'r Iesu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch fod y rhai a dybir eu bod yn llywodraethu ar y Cenhedloedd, yn tra-arglwyddiaethu arnynt; a'u gwŷr mawr hwynt yn tra-awdurdodi arnynt.

43 Eithr nid felly y bydd yn eich plith chwi: ond pwy bynnag a ewyllysio fod yn fawr yn eich plith, bydded weinidog i chwi;

44 A phwy bynnag o honoch a fynno fod yn bennaf, bydded was i bawb.

45 Canys ni ddaeth Mab y dyn i'w wasanaethu, ond i wasanaethu, ac i roi ei einioes yn bridwerth dros lawer.

46 ¶ A hwy a ddaethant i Jericho. Ac fel yr oedd efe yn myned allan o Jericho, efe a'i ddisgyblion, a bagad o bobl, Bartimëus ddall, mab Timëus, oedd yn eistedd ar fin y ffordd, yn cardotta.

47 A phan glybu mai yr Iesu o Nazareth ydoedd, efe a ddechreuodd lefain, a dywedyd, Iesu, mab Dafydd, trugarhâ wrthyf.

48 A llawer a'i ceryddasant ef, i *geisio ganddo* dewi: ond efe a lefodd yn fwy o lawer, Mab Dafydd, trugarhâ wrthyf.

49 A'r Iesu a safodd, ac a archodd ei alw ef. A hwy a alwasant y dall, gan ddywedyd wrtho, Cymmer galon; cyfod: y mae efe yn dy alw di.

50 Ond efe, wedi taflu ei gochl ymaith, a gyfododd, ac a ddaeth at yr Iesu.

51 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Beth a fynni i mi ei wneuthur i ti? A'r dall a ddywedodd wrtho, Athraw, caffael o honof fy ngolwg.

52 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Dos ymaith: dy ffydd a'th iachâodd. Ac yn y man y cafodd efe ei olwg, ac efe a ddilynodd yr Iesu ar hyd y ffordd.

PENNOD XI.

1 *Crist yn marchogaeth mewn gorucha fiaeth i Jerusalem:* 12 *yn melldithio y pren deiliog diffrwyth:* 15 *yn glanhâu y deml:* 20 *yn annog ei ddisgyblion i fod yn ddisigl mewn ffydd; ac i faddeu i'w gelynion:* 27 *ac yn amddiffyn fod ei weithredoedd ef yn gyfreithlawn, trwy dystiolaeth Ioan, yr hwn oedd wr wedi ei ddanfon oddi wrth Dduw.*

AC wedi eu dyfod yn agos i Jerusalem, i Bethphage a Bethania, hyd fynydd yr Olew-wydd, efe a anfonodd ddau o'i ddisgyblion,

2 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch ymaith i'r pentref *sydd* gyferbyn â chwi: ac yn y man wedi y deloch i mewn iddo, chwi a gewch ebol wedi ei rwymo, ar yr hwn nid eisteddodd neb; gollyngwch ef yn rhydd, a dygwch ymaith.

3 Ac os dywed neb wrthych, Paham y gwnewch hyn? dywedwch, Am fod yn rhaid i'r Arglwydd wrtho; ac yn ebrwydd efe a'i denfyn yma.

4 A hwy a aethant ymaith, ac a gawsant yr ebol yn rhwym wrth y drws oddi allan, mewn croes-ffordd; ac a'i gollyngasant ef yn rhydd.

5 A rhai o'r rhai oedd yn sefyll yno a ddywedasant wrthynt, Beth a wnewch chwi, yn gollwng yr ebol yn rhydd?
6 A hwy a ddywedasant wrthynt fel y gorchymynasai yr Iesu: a hwy a adawsant iddynt fyned ymaith.
7 A hwy a ddygasant yr ebol at yr Iesu, ac a fwriasant eu dillad arno; ac efe a eisteddodd arno.
8 A llawer a daenasant eu dillad ar hyd y ffordd: ac eraill a dorrasant gangau o'r gwŷdd, ac a'*u* taenasant ar y ffordd.
9 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyfod ar ol, a lefasant, gan ddywedyd, Hosanna: Bendigedig *fyddo* yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.
10 Bendigedig *yw* y deyrnas sydd yn dyfod yn enw Arglwydd ein tad Dafydd: Hosanna yn y goruchaf.
11 A'r Iesu a aeth i mewn i Jerusalem, ac i'r deml: ac wedi iddo edrych ar bob peth o'i amgylch, a hi weithian yn hwyr, efe a aeth allan i Bethania gyd â'r deuddeg.
12 ¶ A thrannoeth, wedi iddynt ddyfod allan o Bethania, yr oedd arno chwant bwyd.
13 Ac wedi iddo ganfod o hirbell ffigysbren âg arno ddail, efe a aeth *i edrych* a gaffai ddim arno. A phan ddaeth atto, ni chafodd efe ddim ond y dail: canys nid oedd amser ffigys.
14 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Na fwyttâed neb ffrwyth o honot byth mwy. A'i ddisgyblion ef a glywsant.
15 ¶ A hwy a ddaethant i Jerusalem. A'r Iesu a aeth i'r deml, ac a ddechreuodd fwrw allan y rhai a werthent ac a brynent yn y deml; ac a ymchwelodd drestlau yr arianwyr, a chadeiriau y gwerthwyr colommenod:
16 Ac ni adawai *efe* i neb ddwyn llestr trwy y deml.
17 Ac efe a'u dysgodd, gan ddywedyd wrthynt, Onid yw yn ysgrifenedig, Y gelwir fy nhŷ i yn dŷ gweddi i'r holl genhedloedd? ond chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.
18 A'r ysgrifenyddion a'r arch-offeiriaid a glywsant *hyn*, ac a geisiasant pa fodd y difethent ef: canys yr oeddynt yn ei ofni ef, am fod yr holl bobl yn synnu oblegid ei athrawiaeth ef.
19 A phan aeth hi yn hwyr, efe a aeth allan o'r ddinas.
20 ¶ A'r bore, wrth fyned heibio, hwy a welsant y ffigysbren wedi crino o'r gwraidd.
21 A Phetr, wedi adgofio, a ddywedodd wrtho, Athraw, wele, y ffigysbren a felldithiaist, wedi crino.
22 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Bydded gennych ffydd yn Nuw.
23 Canys yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, Pwy bynnag a ddywedo wrth y mynydd hwn, Tynner di ymaith, a bwrier di i'r môr; ac nid ammheuo yn ei galon, ond credu y daw i ben y pethau a ddywedo efe; beth bynnag a ddywedo, a fydd iddo.
24 Am hynny meddaf i chwi, Beth bynnag oll a geisioch wrth weddïo, credwch y derbyniwch, ac efe fydd i chwi.
25 A phan safoch i weddïo, maddeuwch, o bydd gennych ddim yn erbyn neb; fel y maddeuo eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd i chwithau eich camweddau.
26 Ond os chwi ni faddeuwch, eich Tad yr hwn sydd yn

ry nefoedd ni faddeu chwaith eich camweddau chwithau.

27 ¶ A hwy a ddaethant drachefn i Jerusalem: ac fel yr oedd efe yn rhodio yn y deml, yr arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a'r henuriaid, a ddaethant atto,

28 Ac a ddywedasant wrtho, Trwy ba awdurdod yr wyt ti yn gwneuthur y pethau hyn? a phwy a roddes i ti yr awdurdod hon i wneuthur y pethau hyn?

29 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minnau a ofynaf i chwithau un gair; ac attebwch fi, a mi a ddywedaf i chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

30 Bedydd Ioan, ai o'r nef yr oedd, ai o ddynion? attebwch fi.

31 Ac ymresymmu a wnaethant wrthynt eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, Or nef; efe a ddywed, Paham gan hynny na chredech iddo?

32 Eithr os dywedwn, O ddynion; yr oedd arnynt ofn y bobl: canys pawb oll a gyfrifent Ioan mai prophwyd yn ddiau ydoedd.

33 A hwy a attebasant ac a ddywedasant wrth yr Iesu, Ni wyddom ni. A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt hwythau, Ac ni ddywedaf finnau i chwithau trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

PENNOD XII.

1 *Trwy ddammeg y winllan a logwyd i lafurwyr anniolchgar, y mae Crist yn rhag-ddangos gwrthodiad yr Iuddewon, a galwad y Cenhedloedd:* 13 *y mae yn gochelyd magl y Pharisead a'r Herodianiaid ynghylch talu teyrnged i Cesar:* 18 *yn argyhoeddi amryfusedd y Sadduceaid, y rhai a wadent yr adgyfodiad:* 28 *yn attab yr ysgrifenydd oedd yn ymofyn am y gorchymyn cyntaf;* 35 *yn beio ar dyb yr ysgrifenyddion am Grist;* 38 *ac yn gorchymyn i'r bobl ochelyd eu huchder a'u rhagrith hwy;* 41 *ac yn canmol y weddw dlawd am ei dwy hatling, yn fwy na neb.*

AC efe a ddechreuodd ddywedyd wrthynt ar ddammegion. Gwr a blannodd winllan, ac a ddododd gae o'i hamgylch, ac a gloddiodd *le i'r* gwin-gafn, ac a adeiladodd dŵr, ac a'i gosododd hi allan i lafurwyr, ac a aeth oddi cartref.

2 Ac efe a anfonodd was mewn amser at y llafurwyr, i dderbyn gan y llafurwyr o ffrwyth y winllan.

3 A hwy a'*i* daliasant *ef*, ac a'i baeddasant, ac a'*i* gyrrasant ymaith yn wag-*law*.

4 A thrachefn yr anfonodd efe attynt was arall: a hwnnw y taflasant gerrig atto, ac yr archollasant *ei* ben, ac a'*i* gyrrasant ymaith yn ammharchus.

5 A thrachefn yr anfonodd efe un arall; a hwnnw a laddasant: a llawer eraill; gan faeddu rhai, a lladd y lleill.

6 Am hynny etto, a chanddo un mab, ei anwylyd, efe a anfonodd hwnnw hefyd attynt yn ddiweddaf; gan ddywedyd, Hwy a barchant fy mab i.

7 Ond y llafurwyr hynny a ddywedasant yn eu plith eu hunain, Hwn yw yr etifedd; deuwch, lladdwn ef, a'r etifeddiaeth fydd eiddom ni.

8 A hwy a'i daliasant ef, ac a'*i* lladdasant, ac a'*i* bwriasant allan o'*r* winllan.

9 Beth gan hynny a wna arglwydd y winllan? efe a ddaw, ac a ddifetha y llafurwyr, ac a rydd y winllan i eraill.

10 Oni ddarllenasoch yr

ysgrythyr hon? Y maen a wrthododd yr adeiladwyr, *hwn* a wnaethpwyd yn ben y gongl.

11 Hyn a wnaethpwyd gan yr Arglwydd; a rhyfedd yw yn ein golwg ni.

12 A hwy a geisiasant ei ddala ef; ac yr oedd arnynt ofn y dyrfa: canys hwy a wyddent mai yn eu herbyn hwy y dywedasai efe y ddammeg: a hwy a'i gadawsant ef, ac a aethant ymaith.

13 ¶ A hwy a anfonasant atto rai o'r Phariseaid, ac o'r Herodianiaid, i'w rwydo ef yn ei ymadrodd.

14 Hwythau, pan ddaethant, a ddywedasant wrtho, Athraw, ni a wyddom dy fod di yn eirwir, ac nad oes arnat ofal rhag neb: canys nid wyt ti yn edrych ar wyneb dynion, ond yr wyt yn dysgu ffordd Duw mewn gwirionedd: Ai cyfreithlawn rhoi teyrnged i Cesar, ai nid *yw?* a roddwn, ai ni roddwn *hi?*

15 Ond efe, gan wybod eu rhagrith hwynt, a ddywedodd wrthynt, Paham y temtiwch fi; dygwch i mi geiniog, fel y gwelwyf *hi.*

16 A hwy a'*i* dygasant. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy *yw* y ddelw hon a'r argraff? A hwy a ddywedasant wrtho, Eiddo Cesar.

17 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch yr eiddo Cesar i Cesar, a'r eiddo Duw i Dduw. A rhyfeddu a wnaethant o'i blegid.

18 ¶ Daeth y Saduceaid hefyd atto, y rhai a ddywedant nad oes adgyfodiad; a gofynasant iddo, gan ddywedyd,

19 Athraw, Moses a ysgrifenodd i ni, O bydd marw brawd neb, a gadu ei wraig, ac heb adu plant, am gymmeryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi had i'w frawd.

20 Yr oedd gan hynny saith o frodyr: a'r cyntaf a gymmerth wraig; a phan fu farw, ni adawodd had.

21 A'r ail a'i cymmerth hi, ac a fu farw, ac ni adawodd yntau had: a'r trydydd yr un modd.

22 A hwy a'i cymmerasant hi ill saith, ac ni adawsant had. Yn ddiweddaf o'r cwbl bu farw y wraig hefyd.

23 Yn yr adgyfodiad gan hynny, pan adgyfodant, gwraig i ba un o honynt fydd hi? canys y saith a'i cawsant hi yn wraig.

24 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Onid am hyn yr ydych yn cyfeiliorni, am nad ydych yn gwybod yr ysgrythyrau, na gallu Duw?

25 Canys pan adgyfodant o feirw, ni wreiccant, ac ni wrantr; eithr y maent fel yr angelion sydd yn y nefoedd.

26 Ond am y meirw, yr adgyfodir hwynt; oni ddarllenasoch chwi yn llyfr Moses, y modd y llefarodd Duw wrtho yn y berth, gan ddywedyd, Myfi *yw* Duw Abraham, a Duw Isaac, a Duw Jacob?

27 Nid yw efe Dduw y meirw, ond Duw y rhai byw: am hynny yr ydych chwi yn cyfeiliorni yn fawr.

28 ¶ Ac un o'r ysgrifenyddion a ddaeth, wedi eu clywed hwynt yn ymresymmu, a gwybod atteb o hono iddynt yn gymhwys, ac a ofynodd iddo, Pa un yw y gorchymyn cyntaf o'r cwbl?

29 A'r Iesu a attebodd iddo, Y cyntaf o'r holl orchymyn-

ion *yw*, Clyw, Israel; Yr Arglwydd ein Duw, un Arglwydd yw:
30 A châr yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl feddwl, ac â'th holl nerth. Hwn yw y gorchymyn cyntaf.
31 A'r ail *sydd* gyffelyb iddo; Câr dy gymmydog fel ti dy hun. Nid oes orchymyn arall mwy na'r rhai hyn.
32 A dywedodd yr ysgrifenydd wrtho, Da, Athraw, mewn gwirionedd y dywedaist, mai un Duw sydd, ac nad oes arall ond efe:
33 A'i garu ef â'r holl galon, ac â'r holl ddeall, ac â'r holl enaid, ac â'r holl nerth, a charu *ei* gymmydog megis ei hun, sydd fwy na'r holl boeth-offrymau a'r aberthau.
34 A'r Iesu, pan welodd iddo atteb yn synhwyrol, a ddywedodd wrtho, Nid wyt ti bell oddi wrth deyrnas Dduw. Ac ni feiddiodd neb mwy ymofyn âg ef.
35 ¶ A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd, wrth ddysgu yn y deml, Pa fodd y dywed yr ysgrifenyddion fod Crist yn fab Dafydd?
36 Canys Dafydd ei hun a ddywedodd trwy yr Yspryd Glân, Yr ARGLWYDD a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheulaw, hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-fainc i'th draed.
37 Y mae Dafydd ei hun, gan hynny, yn ei alw ef yn Arglwydd; ac o ba le y mae efe yn fab iddo? A llawer o bobl a'i gwrandawent ef yn ewyllysgar.
38 ¶ Ac efe a ddywedodd wrthynt yn ei athrawiaeth, Ymogelwch rhag yr ysgrifenyddion, y rhai a chwennychant rodio mewn gwisgoedd llaesion, a chael cyfarch yn y marchnadoedd,
39 A'r prif-gadeiriau yn y synagogau, a'r prif-eisteddleoedd mewn swpperau;
40 Y rhai sydd yn llwyrfwytta tai gwragedd gweddwon, ac mewn rhith yn hirweddïo: y rhai hyn a dderbyniant farnedigaeth fwy.
41 ¶ A'r Iesu a eisteddodd gyferbyn a'r drysorfa, ac a edrychodd pa fodd yr oedd y bobl yn bwrw arian i'r drysorfa: a chyfoethogion lawer a fwriasant lawer.
42 A rhyw wraig weddw dlawd a ddaeth, ac a fwriodd i mewn ddwy hatling, yr hyn yw ffyrling.
43 Ac efe a alwodd ei ddisgyblion atto, ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, fwrw o'r wraig weddw dlawd hon i mewn fwy na'r rhai oll a fwriasant i'r drysorfa.
44 Canys *hwynt-hwy* oll a fwriasant o'r hyn a oedd y'ngweddill ganddynt: ond hon o'i heisiau a fwriodd i mewn yr hyn oll a feddai, *sef* ei holl fywyd.

PENNOD XIII.

1 *Crist yn rhag-fynegi dinystr y deml:* 9 *yr erlidiau o achos yr efengyl:* 10 *Y bydd rhaid preyethu yr efengyl i'r Cenhedloedd oll:* 14 *y mawr gystuddiau a ddigwyddai i'r Iuddewon:* 24 *a dull ei ddyfodiad ef i'r farn:* 32 *o ran na wyr neb yr awr, y dylai pob dyn wylied a gweddïo, rhag ein cael yn ammharod pan ddêl efe at bob un trwy farwolaeth.*

AC fel yr oedd efe yn myned allan o'r deml, un o'i ddisgyblion a ddywedodd wrtho, Athraw, edrych pa ryw feini, a pha fath adeiladau *sydd yma.*
2 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, A weli di yr adeiladau mawrion hyn?

ni edir maen ar faen, a'r nis dattodir.

3 Ac fel yr oedd efe yn eistedd ar fynydd yr Olewydd, gyferbyn a'r deml, Petr, ac Iago, ac Ioan, ac Andreas, a ofynasant iddo o'r neilldu,

4 Dywed i ni pa bryd y bydd y pethau hyn? a pha arwydd *fydd* pan fo y pethau hyn oll ar ddibennu?

5 A'r Iesu a attebodd iddynt, ac a ddechreuodd ddywedyd, Edrychwch rhag twyllo o neb chwi.

6 Canys llawer un a ddaw yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw *Crist;* ac a dwyllant lawer.

7 Ond pan glywoch am ryfeloedd, a sôn am ryfeloedd, na chyffroer chwi: canys rhaid *i hynny* fod; ond nid *yw* y diwedd etto.

8 Canys cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas: a daear-grynfäau fyddant mewn mannau, a newyn a thrallod fyddant.

9 ¶ Dechreuad gofidiau *yw* y pethau hyn. Eithr edrychwch chwi arnoch eich hunain: canys traddodant chwi i'r cynghorau, ac i'r synagogau; chwi a faeddir, ac a ddygir ger bron rhaglawiaid a brenhinoedd o'm hachos i, er tystiolaeth iddynt hwy.

10 Ac y mae yn rhaid yn gyntaf bregethu yr efengyl ym mysg yr holl genhedloedd.

11 Ond pan ddygant *chwi*, a'ch traddodi, na rag-ofelwch beth a ddywedoch, ac na fyfyriwch: eithr pa beth bynnag a rodder i chwi yn yr awr honno, hynny dywedwch: canys nid chwychwi sydd yn dywedyd, ond yr Yspryd Glân.

12 A'r brawd a ddyry frawd i farwolaeth, a thad ei blentyn: a phlant a gyfyd yn erbyn *eu* rhieni, ac a'u rhoddant hwy i farwolaeth.

13 A chwi a fyddwch gâs gan bawb er mwyn fy enw i: eithr y neb a barhâo hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

14 ¶ Ond pan welech chwi y ffieidd-dra anghyfanneddol, yr hwn a ddywedwyd gan Daniel y prophwyd, wedi ei osod lle nis dylid, (y neb a ddarlleno, dealled) yna y rhai a fyddant yn Judea, fföant i'r mynyddoedd:

15 A'r neb a fyddo ar ben y tŷ, na ddisgyned i'r tŷ, ac nac aed i mewn i gymmeryd dim o'i dŷ.

16 A'r neb a fyddo yn y maes, na thröed yn ei ôl i gymmeryd ei wisg.

17 Ond gwae y rhai beichiog, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny.

18 Ond gweddïwch na byddo eich fföedigaeth yn y gauaf.

19 Canys yn y dyddiau hynny y bydd gorthrymder, y cyfryw ni bu y fath o ddechreu y crëadwriaeth a grëodd Duw, hyd y pryd hwn, ac ni bydd chwaith.

20 Ac oni bai fod i'r Arglwydd fyrhâu y dyddiau, ni chadwesid un cnawd: eithr er mwyn yr etholedigion a etholodd, efe a fyrhâodd y dyddiau.

21 Ac yna os dywed neb wrthych, Wele, llyma y Crist; nen, Wele, accw; na chredwch.

22 Canys gau-Gristiau a gau-brophwydi a gyfodant, ac a ddangosant arwyddion a rhyfeddodau, i hudo ymaith, pe *byddai* bosibl, ïe, yr etholedigion.

23 Eithr ymogelwch chwi: wele, rhag-ddywedais i chwi bob peth.

24 ¶ Ond yn y dyddiau hynny, wedi y gorthrymder hwnnw, y tywylla yr haul, a'r lloer ni rydd ei goleuni;

25 A ser y nef a syrthiant, a'r nerthoedd sydd yn y nefoedd a siglir.

26 Ac yna y gwelant Fab y dyn yn dyfod yn y cymmylau, gyd â gallu mawr ♆ gogoniant.

27 Ac yna yr enfyn efe ei angelion, ac y cynnull ei etholedigion oddi wrth y pedwar gwynt, o eithaf y ddaear hyd eithaf y nef.

28 Ond dysgwch ddammeg oddi wrth y ffigysbren: Pan fo ei gangen eisoes yn dyner, a'r dail yn torri allan, chwi a wyddoch fod yr haf yn agos:

29 Ac felly chwithau, pan weloch y pethau hyn wedi dyfod, gwybyddwch ei fod yn agos, wrth y drysau.

30 Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, nad â yr oes hon heibio, hyd oni wneler y pethau hyn oll.

31 Nef a daear a ânt heibio: ond y geiriau mau fi nid ânt heibio ddim.

32 ¶ Eithr am y dydd hwnnw a'r awr ni wyr neb, na'r angelion sydd yn y nef, na'r Mab, ond y Tad.

33 Ymogelwch, gwyliwch a gweddïwch: canys ni wyddoch pa bryd y bydd yr amser.

34 *Canys Mab y dyn sydd* fel gwr yn ymdaith i bell, wedi gadael ei dŷ, a rhoi awdurdod i'w weision, ac i bob un ei waith ei hun, a gorchymyn i'r drysawr wylio.

35 Gwyliwch gan hynny (canys nis gwyddoch pa bryd y daw meistr y tŷ, yn yr hwyr, ai hanner nos, ai ar ganiad y ceiliog, ai y boreuddydd)

36 Rhag iddo ddyfod yn ddisymmwth, a'ch cael chwi yn cysgu.

37 A'r hyn yr wyf yn eu dywedyd wrthych chwi, yr wyf yn eu dywedyd wrth bawb, Gwyliwch.

PENNOD XIV.

1 Cyd-fwriad yn erbyn Crist. 3 Gwraig yn tywallt ennaint gwerthfawr ar ei ben ef. 10 Judas yn gwerthu ei feistr am arian. 12 Crist ei hun yn rhag-ddywedyd y bradychai un o'i ddisgyblion ef. 22 Wedi darparu a buytta y pasc, y mae yn ordeinio ei swpper: 26 yn hysbysu ym mlaen llaw y ffoai ei holl ddisgyblion, ac y gwadai Petr ef. 43 Judas yn ei fradychu ef â chusan. 46 Ei ddala ef yn yr ardd. 55 Cynnulleidfa yr Iuddewon yn achwyn arno ef ar gam, ac yn ei farnu yn annuwiol, 65 ac yn ei ammharchi yn gywilyddus. 66 Petr yn ei wadu ef deirgwaith.

AC wedi deuddydd yr oedd y pasc, a *gwyl* y bara croyw: a'r arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion a geisiasant pa fodd y dalient ef trwy dwyll, ac y lladdent ef.

2 Eithr dywedasant, Nid ar yr wyl, rhag bod cynhwrf ym mhlith y bobl.

3 ¶ A phan oedd efe yn Bethania, yn nhŷ Simon y gwahanglwyfus, ac efe yn eistedd i fwytta, daeth gwraig a chanddi flwch o ennaint o nard gwlyb gwerthfawr; a hi a dorrodd y blwch, ac a'i tywalltodd ar ei ben ef.

4 Ac yr oedd rhai yn anfoddlawn ynddynt eu hunain, ac yn dywedyd, I ba beth y gwnaethpwyd y golled hon o'r ennaint?

5 Oblegid fe a allasid gwerthu hwn uwch law tri chân ceiniog, a'u rhoddi i'r tlodion. A hwy a ffrommasant yn ei herbyn hi.

6 A'r Iesu a ddywedodd, Gadewch iddi; paham y gwnewch flinder iddi? hi a wnaeth weithred dda arnaf fi.

7 Canys bob amser y cewch

y tlodion gyd â chwi; a phan fynnoch y gellwch wneuthur da iddynt hwy: ond myfi ni chewch bob amser.

8 Hyn a allodd hon, hi a'i gwnaeth: hi a achubodd y blaen i enneinio fy nghorph erbyn y claddedigaeth.

9 Yn wir meddaf i chwi, Pa le bynnag y pregether yr efengyl hon yn yr holl fyd, *yr hyn* a wnaeth hon hefyd a adroddir, er coffa am dani.

10 ¶ A Judas Iscariot, un o'r deuddeg, a aeth ymaith at yr arch-offeiriaid, i'w fradychu ef iddynt.

11 A phan glywsant, fe fu lawen ganddynt, ac a addawsant roi arian iddo. Yntau a geisiodd pa fodd y gallai yn gymhwys ei fradychu ef.

12 ¶ A'r dydd cyntaf o *wyl* y bara croyw, pan aberthent y pasc, dywedodd ei ddisgyblion wrtho, I ba le yr wyt ti yn ewyllysio i ni fyned i barottôi i ti, i fwytta y pasc?

13 Ac efe a anfonodd ddau o'i ddisgyblion, ac a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r ddinas; a chyferfydd â chwi ddyn yn dwyn ystenaid o ddwfr: dilynwch ef.

14 A pha le bynnag yr êl i mewn, dywedwch wrth wr y tŷ, Fod yr Athraw yn dywedyd, Pa le y mae y lletty, lle y gallwyf, mi a'm disgyblion, fwytta y pasc?

15 Ac efe a ddengys i chwi oruwch-ystafell fawr wedi ei thaenu yn barod: yno parattôwch i ni.

16 A'i ddisgyblion a aethant, ac a ddaethant i'r ddinas; ac a gawsant megis y dywedasai efe wrthynt: ac a barottoisant y pasc.

17 A phan aeth hi yn hwyr, efe a ddaeth gyd à'r deuddeg.

18 Ac fel yr oeddynt yn eistedd, ac yn bwytta, yr Iesu a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, Un o honoch, yr hwn sydd yn bwytta gyd â myfi, a'm bradycha i.

19 Hwythau a ddechreuasant dristâu, a dywedyd wrtho bob yn un ac un, Ai myfi? ac arall, Ai myfi?

20 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Un o'r deuddeg, yr hwn sydd yn gwlychu gyd â mi yn y ddysgl, *yw efe.*

21 Mab y dyn yn wir sydd yn myned ymaith, fel y mae yn ysgrifenedig am dano: ond gwae y dyn hwnnw trwy yr hwn y bradychir Mab y dyn: da fuasai i'r dyn hwnnw pe nas ganesid.

22 ¶ Ac fel yr oeddynt yn bwytta, yr Iesu a gymmerodd fara, ac a'*i* bendithiodd, ac a'*i* torrodd, ac a'*i* rhoddes iddynt; ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttêwch: hwn yw fy nghorph.

23 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoi diolch, efe a'i rhoddes iddynt: a hwynt oll a yfasant o hono.

24 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Hwn yw fy ngwaed i o'r testament newydd, yr hwn a dywelltir dros lawer.

25 Yn wir yr wyf yn dywedyd wrthych, nad yfaf mwy o ffrwyth y winwydden, hyd y dydd hwnnw pan yfwyf ef yn newydd yn nheyrnas Dduw.

26 ¶ Ac wedi iddynt ganu mawl, hwy a aethant allan i fynydd yr Olew-wydd.

27 A dywedodd yr Iesu wrthynt, Chwi a rwystrir oll o'm plegid i y nos hon: canys ysgrifenedig yw, Tarawaf y bugail, a'r defaid a wasgerir.

28 Eithr wedi i mi adgyfodi, mi a âf o'ch blaen chwi i Galilea.

29 Ond Petr a ddywedodd wrtho, Pe byddai pawb wedi eu rhwystro, etto ni *byddaf* fi.
30 A dywedodd yr Iesu wrtho, Yn wir yr ydwyf yn dywedyd i ti, Heddyw, o fewn y nos hon, cyn canu o'r ceiliog ddwywaith, y gwedi fi deirgwaith.
31 Ond efe a ddywedodd yn helaethach o lawer, Pe gorfyddai i mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. A'r un modd y dywedasant oll.
32 A hwy a ddaethant i le yr oedd ei enw Gethsemane: ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Eisteddwch yma, tra fyddwyf yn gweddïo.
33 Ac efe a gymmerth gyd âg ef Petr, ac Iago, ac Ioan, ac a ddechreuodd ymofidio, a thristâu yn ddirfawr.
34 Ac *efe* a ddywedodd wrthynt, Y mae fy enaid yn athrist hyd angau: arhoswch yma, a gwyliwch.
35 Ac efe a aeth ychydig ym mlaen, ac a syrthiodd ar y ddaear, ac a weddïodd, o bai bosibl, a'r fyned yr awr honno oddi wrtho.
36 Ac efe a ddywedodd, Abba, Dad, pob peth *sydd* bosibl i ti: tro heibio y cwppan hwn oddi wrthyf: eithr nid y peth yr ydwyf fi yn ei ewyllysio, ond y peth yr ydwyt ti.
37 Ac efe a ddaeth, ac a'u cafodd hwy yn cysgu; ac a ddywedodd wrth Petr, Simon, ai cysgu yr wyt ti? oni allit wylio un awr?
38 Gwyliwch a gweddïwch, rhag eich myned mewn temtasiwn. Yr yspryd yn ddïau *sydd* barod, ond y cnawd *sydd* wan.
39 Ac wedi iddo fyned ymaith drachefn, efe a weddïodd, gan ddywedyd yr un ymadrodd.
40 Ac wedi iddo ddychwelyd, efe a'u cafodd hwynt drachefn yn cysgu; canys yr oedd eu llygaid hwynt wedi trymhâu: ac ni wyddent beth a attebent iddo.
41 Ac efe a ddaeth y drydedd waith, ac a ddywedodd wrthynt, Cysgwch weithian, a gorphwyswch: digon yw; daeth yr awr: wele, yr ydys yn bradychu Mab y dyn i ddwylaw pechaduriaid.
42 Cyfodwch, awn; wele, y mae yr hwn sydd yn fy mradychu yn agos.
43 ¶ Ac yn y man, ac efe etto yn llefaru, daeth Judas, un o'r deuddeg, a chyd âg ef dyrfa fawr â chleddyfau a ffyn, oddi wrth yr arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a'r henuriaid.
44 A'r hwn a'i bradychodd ef a roddasai arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pwy bynnag a gusanwyf, hwnnw yw: deliwch ef, a dygwch ymaith yn sicr.
45 A phan ddaeth, yn ebrwydd efe a aeth atto, ac a ddywedodd, Rabbi, Rabbi; ac a'i cusanodd ef.
46 ¶ A hwythau a roisant eu dwylaw arno, ac a'i daliasant ef.
47 A rhyw un o'r rhai oedd yn sefyll ger llaw, a dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd ymaith ei glust ef.
48 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ai megis at leidr y daethoch allan, â chleddyfau ac *a* ffyn, i'm dala i?
49 Yr oeddwn i beunydd gyd â chwi yn athrawiaethu yn y deml, ac ni'm daliasoch: ond rhaid yw cyflawni yr ysgrythyrau.
50 A hwynt oll a'i gadawsant ef, ac a ffoisant.

51 A rhyw wr ieuangc oedd yn ei ddilyn ef, wedi ymwisgo à llïan main ar ei gorph noeth; a'r gwyr ieuainge a'i daliasant ef.

52 A hwn a adawodd y llïan, ac a ffodd oddi wrthynt yn noeth.

53 ¶ A hwy a ddygasant yr Iesu at yr arch-offeiriaid: a'r holl arch-offeiriaid, a'r henuriaid, a'r ysgrifenyddion, a ymgasglasant gyd âg ef.

54 A Phetr a'i canlynodd ef o hirbell, hyd yn llys yr arch-offeiriaid; ac yr oedd efe yn eistedd gyd â'r gwasanaethwyr, ac yn ymdwymno wrth y tân.

55 A'r arch-offeiriaid a'r holl gynghor a geisiasant dystiolaeth yn erbyn yr Iesu, i'w roi ef i'w farwolaeth; ac ni chawsant.

56 Canys llawer a ddygasant gau-dystiolaeth yn ei erbyn ef; eithr nid oedd eu tystiolaethau hwy yn gysson.

57 A rhai a gyfodasant ac a ddygasant gam-dystiolaeth yn ei erbyn, gan ddywedyd,

58 Ni a'i clywsom ef yn dywedyd, Mi a ddinystriaf y deml hon o waith dwylaw, ac mewn tridiau yr adeiladaf arall heb fod o waith llaw.

59 Ac etto nid oedd eu tystiolaeth hwy felly yn gysson.

60 A chyfododd yr arch-offeiriad, yn y canol, ac a ofynodd i'r Iesu, gan ddywedyd, Oni attebi di ddim? beth y mae y rhai hyn yn ei dystiolaethu yn dy erbyn?

61 Ac efe a dawodd, ac nid attebodd ddim. Drachefn yr arch-offeiriad a ofynodd iddo, ac a ddywedodd wrtho, A! tydi yw Crist, Mab y Bendigedig?

62 A'r Iesu a ddywedodd, Myfi yw: a chwi a gewch weled Mab y dyn yn eistedd ar ddeheulaw y gallu, ac yn dyfod y'nghymmylau y nef.

63 Yna yr arch-offeiriad, gan rwygo ei ddillad, a ddywedodd, Pa raid i ni mwy wrth dystion?

64 Chwi a glywsoch y cabledd: beth dybygwch chwi? A hwynt oll a'i condemniasant ef, ei fod yn euog o farwolaeth.

65 A dechreuodd rhai boeri arno, a chuddio ei wyneb, a'i gernodio; a dywedyd wrtho, Prophwyda. A'r gweinidogion a'i tarawsant ef â gwïail.

66 ¶ Ac fel yr oedd Petr yn y llys i waered, daeth un o forwynion yr arch-offeiriad:

67 A phan ganfu hi Petr yn ymdwymno, hi a edrychodd arno, ac a ddywedodd, Tithau hefyd oeddit gyd à'r Iesu o Nazareth.

68 Ac efe a wadodd, gan ddywedyd, Nid adwaen i, ac ni wn i beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac efe a aeth allan i'r porth; a'r ceiliog a ganodd.

69 A phan welodd y llangces ef drachefn, hi a ddechreuodd ddywedyd wrth y rhai oedd yn sefyll yno, Y mae hwn *yn* *un* o honynt.

70 Ac efe a wadodd drachefn. Ac ychydig wedi, y rhai oedd yn sefyll ger llaw a ddywedasant wrth Petr drachefn, Yn wir yr wyt ti *yn un* o honynt: canys Galilead wyt, a'th leferydd sydd debyg.

71 Ond efe a ddechreuodd regu a thyngu, Nid adwaen i y dyn yma yr ydych chwi yn dywedyd am dano.

72 A'r ceiliog a ganodd yr ail waith. A Phetr a gofiodd y gair a ddywedasai yr Iesu wrtho, Cyn canu o'r ceiliog ddwywaith, ti a'm gwedi deirgwaith. A chan ystyried hynny, efe a wylodd.

PENNOD XV.

1 Dwyn yr Iesu yn rhwym, ac achwyn arno ger bron Pilat. 15 Wrth floedd y bobl gyffredin, gollwng Barabbas y lofrudd yn rhydd, a thraddodi yr Iesu i'w groeshoelio. 17 Ei goroni ef â drain, 19 poeri arno, a'i watwar. 21 Efe yn diffygio yn dwyn ei groes. 27 Ei grogi ef rhwng dau leidr. 29 Y mae yn dioddef difenwad yr Iuddewon: 39 etto y canvriad yn cyffesu ei fod ef yn Fab Duw: 43 a Joseph yn ei gladdu ef yn barchedig.

AC yn y fan y bore, yr ymgynghorodd yr arch-offeiriaid gyd â'r henuriaid a'r ysgrifenyddion, a'r holl gynghor: ac wedi iddynt rwymo yr Iesu, hwy a'i dygasant *ef* ymaith, ac a'i traddodasant at Pilat.

2 A gofynodd Pilat iddo, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon? Yntau a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.

3 A'r arch-offeiriaid a'i cyhuddasant ef o lawer o bethau: eithr nid attebodd efe ddim.

4 A Philat drachefn a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Onid attebi di ddim? wele faint o bethau y maent yn eu tystiolaethu yn dy erbyn.

5 Ond yr Iesu etto nid attebodd ddim; fel y rhyfeddodd Pilat.

6 Ac ar yr wyl *honno* y gollyngai efe yn rhydd iddynt un carcharor, yr hwn a ofynent iddo.

7 Ac yr oedd *un* a elwid Barabbas, yr hwn oedd yn rhwym gyd â'i gyd-derfysgwyr, y rhai yn y derfysg a wnaethent lofruddiaeth.

8 A'r dyrfa gan groch-lefain, a ddechreuodd ddeisyf *arno wneuthur* fel y gwnaethai bob amser iddynt.

9 A Philat a attebodd iddynt, gan ddywedyd, A fynnwch chwi i mi ollwng yn rhydd i chwi Frenhin yr Iuddewon?

10 (Canys efe a wyddai mai o genfigen y traddodasai yr arch-offeiriaid ef)

11 A'r arch-offeiriaid a gynhyrfasent y bobl, fel y gollyngai efe yn hytrach Barabbas yn rhydd iddynt.

12 A Philat a attebodd ac a ddywedodd drachefn wrthynt, Beth gan hynny a fynnwch i mi ei wneuthur *i'r hwn* yr ydych yn ei alw Brenhin yr Iuddewon?

13 A hwythau a lefasant drachefn, Croeshoelia ef.

14 Yna Pilat a ddywedodd wrthynt, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? A hwythau a lefasant fwy-fwy, Croeshoelia ef.

15 ¶ A Philat yn chwennych boddloni y bobl, a ollyngodd yn rhydd iddynt Barabbas; a'r Iesu, wedi iddo *ei* fflangellu, a draddododd efe i'w groeshoelio.

16 A'r milwyr a'i dygasant ef i fewn y llys, a elwir Pretorium: a hwy a alwasant ynghyd yr holl fyddin.

17 Ac a'i gwisgasant ef â phorphor, ac a blethasant goron o ddrain, ac a'i dodasant am ei *ben;*

18 Ac a ddechreuasant gyfarch iddo, Henffych well, Brenhin yr Iuddewon.

19 A hwy a gurasant ei ben ef â chorsen, ac a boerasant arno, a chan ddodi *eu* gliniau *i lawr*, a'i haddolasant ef.

20 Ac wedi iddynt ei watwar ef, hwy a ddïosgasant y porphor oddi am dano, ac a'i gwisgasant ef â'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant allan i'w groeshoelio.

21 A hwy a gymhellasant un Simon o Cyrene, yr hwn oedd yn myned heibio, wrth ddy-

fod o'r wlad, *sef* tad Alexander a Ruphus, i ddwyn ei groes ef.

22 A hwy a'i harweiniasant ef i le *a elwid* Golgotha; yr hyn o'i gyfieithu yw, Lle y benglog:

23 Ac a roisant iddo i'w yfed win myrllyd: eithr efe nis cymmerth.

24 Ac wedi iddynt ei groeshoelio, hwy a rannasant ei ddillad ef, gan fwrw coelbren arnynt, beth a gai pob un.

25 A'r drydedd awr oedd hi, a hwy a'i croeshoeliasant ef.

26 Ac yr oedd ysgrifen ei achos ef wedi ei hargraphu, BRENHIN YR IUDDEWON.

27 A hwy a groeshoeliasant gyd âg ef ddau leidr; un ar y llaw ddehau, ac un ar yr aswy iddo.

28 A'r ysgrythyr a gyflawnwyd, yr hon a ddywed, Ac efe a gyfrifwyd gyd â'r rhai anwir.

29 A'r rhai oedd yn myned heibio' a'i cablasant ef, gan ysgwyd eu pennau, a dywedyd, Och, tydi yr hwn wyt yn dinystrio y deml, ac yn *ei* hadeiladu mewn tridiau,

30 Gwared dy hun, a disgyn oddi ar y groes.

31 Yr un ffunud yr archoffeiriaid hefyd yn gwatwar, a ddywedasant wrth eu gilydd, gyd â'r ysgrifenyddion, Eraill a waredodd, ei hun nis gall ei wared.

32 Disgyned Crist, Brenhin yr Israel, yr awrhon oddi ar y groes, fel y gwelom, ac y credom. A'r rhai a groeshoeliesid gyd âg ef, a'i difenwasant ef.

33 A phan ddaeth y chweched awr, y bu tywyllwch ar yr holl ddaear hyd y nawfed awr.

34 Ac ar y nawfed awr y dolefodd yr Iesu â llef uchel, gan ddywedyd, Eloi, Eloi, lama sabachthani? yr hyn o'i gyfieithu yw, Fy Nuw, fy Nuw, paham y'm gadewaist?

35 A rhai o'r rhai a safent ger llaw, pan glywsant, a ddywedasant, Wele, y mae efe yn galw ar Elïas.

36 Ac un a redodd, ac a lanwodd yspwng yn llawn o finegr, ac a'*i* dododd ar gorsen, ac a'i dïododd ef, gan ddywedyd, Peidiwch, edrychwn a ddaw Elïas i'w dynnu ef i lawr.

37 A'r Iesu a lefodd â llef uchel, ac a ymadawodd â'r yspryd.

38 A llen y deml a rwygwyd yn ddwy, oddi fynu hyd i waered.

39 A phan welodd y canwriad, yr hwn oedd yn sefyll ger llaw gyferbyn âg ef, ddarfod iddo, yn llefain felly, ymado â'r yspryd, efe a ddywedodd, Yn wir Mab Duw oedd y dyn hwn.

40 Ac yr oedd hefyd wragedd yn edrych o hirbell: ym mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Iago fychan, a Jose, a Salome;

41 Y rhai hefyd, pan oedd efe yn Galilea, a'i dilynasant ef, ac a weiniasant iddo; a gwragedd eraill lawer, y rhai a ddaethent gyd âg ef i fynu i Jerusalem.

42 ¶ Pan ydoedd hi weithian yn hwyr, (am ei bod hi yn ddarparwyl, sef y dydd cyn y sabbath)

43 Daeth Joseph o Arimathea, cynghorwr pendefigaidd, yr hwn oedd yntau yn disgwyl am deyrnas Dduw; ac a aeth yn hyf i mewn at Pilat, ac a ddeisyfodd gorph yr Iesu.

44 A rhyfedd oedd gan Pilat o buasai efe farw eisoes: ac wedi iddo alw y canwriad atto, efe a ofynodd iddo a oedd efe wedi marw er ys meityn.

45 A phan wybu gan y canwriad, efe a roddes y corph i Joseph.

46 Ac efe a brynodd lïan main, ac a'i tynnodd ef i lawr, ac a'i hamdôodd yn y llïan main, ac a'i dododd ef mewn bedd a naddasid o'r graig; ac a dreiglodd faen ar ddrws y bedd.

47 A Mair Magdalen a Mair mam Jose, a edrychasant pa le y dodid ef.

PENNOD XVI.

1 *Angel yn mynegi adgyfodiad Crist i dair o wragedd.* 9 *Crist oi hun yn ymddangos i Mair Magdalen:* 12 *i ddau oedd yn myned i'r wlad:* 14 *yna i'r apostolion,* 15 *y rhai y mae efe yn eu hanfon allan i bregethu yr efengyl:* 19 *ac yn esgyn i'r nefoedd.*

AC wedi darfod y *dydd* sabbath, Mair Magdalen, a Mair *mam* Iago, a Salome, a brynasant bêr-aroglau, i ddyfod i'w enneinio ef.

2 Ac yn fore iawn, y *dydd* cyntaf o'r wythnos, y dacthant at y bedd, a'r haul wedi codi.

3 A hwy a ddywedasant wrth eu gilydd, Pwy a dreigla i ni y maen ymaith oddi wrth ddrws y bedd?

4 (A phan edrychasant, hwy a ganfuant fod y maen wedi ei dreiglo ymaith) canys yr oedd efe yn fawr iawn.

5 Ac wedi iddynt fyned i mewn i'r bedd, hwy a welsant fab ieuange yn eistedd o'r tu dehau, wedi ei ddilladu à gwisg wenllaes; ac a ddychrynasant.

6 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na ddychrynwch. Ceisio yr ydych yr Iesu o Nazareth, yr hwn a groeshoeliwyd: efe a gyfododd; nid yw efe yma: wele y man y dodasant ef.

7 Eithr ewch ymaith, dywedwch i'w ddisgyblion ef, ac i Petr, ei fod ef yn myned o'ch blaen chwi i Galilea: yno y cewch ei weled ef, fel y dywedodd i chwi.

8 Ac wedi myned allan ar frys, hwy a ffoisant oddi wrth y bedd; canys dychryn a syndod oedd arnynt. Ac ni ddywedasant ddim wrth neb: canys yr oeddynt wedi ofni.

9 ¶ A'r *Iesu*, wedi adgyfodi y bore y *dydd* cyntaf o'r wythnos, a ymddangosodd yn gyntaf i Mair Magdalen, o'r hon y bwriasai efe allan saith o gythreuliaid.

10 Hithau a aeth ac a fynegodd i'r rhai a fuasent gyd âg ef, ac oeddynt mewn galar ac wylofain.

11 A hwythau, pan glywsant ei fod ef yn fyw, ac iddi hi ei weled ef, ni chredent.

12 ¶ Ac wedi hynny yr ymddangosodd efe mewn gwedd arall i ddau o honynt, *a hwynt* yn ymdeithio, ac yn myned i'r wlad.

13 A hwy a aethant ac a fynegasant i'r lleill: ac ni chredent iddynt hwythau.

14 ¶ *Ac* ar ol hynny efe a ymddangosodd i'r un ar ddeg, a hwy yn eistedd i fwytta; ac a ddannododd iddynt eu hanghrediniaeth, a'u calon-galedwch, am na chredasent y rhai a'i gwelsent ef wedi adgyfodi.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r holl fyd, a phregethwch yr efengyl i bob creadur.

16 Y neb a gredo ac a fedyddier a fydd cadwedig: eithr y neb ni chredo a gondemnir.

17 A'r arwyddion hyn a ganlynant y rhai a gredant; Yn fy enw i y bwriant allan gythreuliaid; *ac* â thafodau newyddion y llefarant;

18 Seirph a godant ymaith, ac os yfant ddim marwol, ni wna iddynt ddim niwed: ar y cleifion y rhoddant eu dwylaw, a hwy a fyddant iach.

19 ¶ Ac felly yr Arglwydd, wedi llefaru wrthynt, a gymmerwyd i fynu i'r nef, ac a eisteddodd ar ddeheulaw Duw.

20 A hwythau a aethant allan, ac a bregethasant ym mhob man, a'r Arglwydd yn cyd-weithio, ac yn cadarnhâu y gair, trwy arwyddion y rhai oedd yn canlyn. Amen.

YR EFENGYL YN OL

SANT LUC.

PENNOD I.

1 *Rhag-ymadrodd yr holl efengyl.* 5 *Cenhedliad Ioan Fedyddiwr,* 26 *a Christ.* 39 *Prophwydoliaeth Elisabeth a Mair am Grist.* 57 *Genedigaeth ac enwaediad Ioan.* 67 *Prophwydoliaeth Zacharïas am Grist,* 76 *ac Ioan.*

YN gymmaint a darfod i lawer gymmeryd mewn llaw osod allan mewn trefn dracthawd am y pethau a gredir yn ddïammeu yn ein plith,

2 Megis y traddodasant hwy i ni, y rhai oeddynt cu hunain o'r dechreuad yn gweled, ac yn weinidogion y gair:

3 Minnau a welais yn dda, wedi i mi ddilyn pob peth yn ddyfal o'r dechreuad, ysgrifenu mewn trefn attat, O arddercheccaf Theophilus,

4 Fel y cait wybod sicrwydd am y pethau y'th ddysgwyd ynddynt.

5 YR oedd yn nyddiau Herod, brenhin Judea, ryw offeiriad a'i enw Zacharïas, o ddydd-gylch Abïa: a'i wraig *oedd* o ferched Aaron, a'i henw Elisabeth.

6 Ac yr oeddynt ill dau yn gyflawn ger bron Duw, yn rhodio yn holl orchymynion a deddfau yr Arglwydd, yn ddïargyhoedd.

7 Ac nid oedd plentyn iddynt, am fod Elisabeth yn ammhlantadwy, ac yr oeddynt wedi myned ill dau mewn gwth o oedran.

8 A bu, ac efe yn gwasanaethu swydd offeiriad ger bron Duw, yn nhrefn ei ddyddgylch ef,

9 Yn ol arfer swydd yr offeiriaid, ddyfod o ran iddo arogl-darthu yn ol ei fyned i deml yr Arglwydd.

10 A holl lïaws y bobl oedd allan yn gweddïo ar awr yr arogl-darthiad.

11 Ac ymddangosodd iddo angel yr Arglwydd yn sefyll o'r tu dehau i allor yr arogl-darth.

12 A Zacharïas, pan ganfu, a gythryblwyd, ac ofn a syrthiodd arno.

13 Eithr yr angel a ddywedodd wrtho, Nac ofna, Zacharïas: canys gwrandawyd dy weddi; a'th wraig Elisabeth a ddwg i ti fab, a thi a elwi ei enw ef Ioan.

14 A bydd i ti lawenydd a

gorfoledd; a llawer a lawenychant am ei enedigaeth ef.

15 Canys mawr fydd efe y'ngolwg yr Arglwydd, ac nid yf na gwin na diod gadarn; ac efe a gyflawnir o'r Yspryd Glân, ie, o groth ei fam:

16 A llawer o blant Israel a dry efe at yr Arglwydd eu Duw.

17 Ac efe a â o'i flaen ef yn yspryd a nerth Elïas, i droi calonnau y tadau at y plant, a'r anufudd i ddoethineb y cyflawn; i ddarparu i'r Arglwydd bobl barod.

18 A dywedodd Zacharïas wrth yr angel, Pa fodd y gwybyddaf fi hyn? canys henafgwr wyf fi, a'm gwraig hefyd mewn gwth o oedran.

19 A'r angel gan atteb a ddywedodd wrtho, Myfi yw Gabriel, yr hwn wyf yn sefyll ger bron Duw, ac a anfonwyd i lefaru wrthyt, ac i fynegi i ti y newyddion da hyn.

20 Ac wele, ti a fyddi fud ac heb allu llefaru hyd y dydd y gwneler y pethau hyn, am na chredaist i'm geiriau i, y rhai a gyflawnir yn eu hamser.

21 Ac yr oedd y bobl yn disgwyl am Zacharïas: a rhyfeddu a wnaethant ei fod ef yn aros cyhyd yn y deml.

22 A phan ddaeth efe allan, ni allai efe lefaru wrthynt; a hwy a wybuant weled o hono weledigaeth yn y deml: ac yr oedd efe yn gwneuthur amnaid iddynt; ac *efe* a arhosodd yn fud.

23 A bu, cyn gynted ag y cyflawnwyd dyddiau ei weinidogaeth ef, fyned o hono i'w dŷ ei hun.

24 Ac ar ol y dyddiau hynny y cafodd Elisabeth ei wraig ef feichiogi, ac a ymguddiodd bùm mis, gan ddywedyd,

25 Fel hyn y gwnaeth yr Arglwydd i mi yn y dyddiau yr edrychodd arnaf, i dynnu ymaith fy ngwaradwydd ym mhlith dynion.

26 ¶ Ac yn y chweched mis yr anfonwyd yr angel Gabriel oddi wrth Dduw, i ddinas yn Galilea a'i henw Nazareth,

27 At forwyn wedi ei dyweddïo i wr a'i enw Joseph, o dŷ Dafydd; ac enw y forwyn *oedd* Mair.

28 A'r angel a ddaeth i mewn atti, ac a ddywedodd, Henffych well, yr hon a gefaist ras; yr Arglwydd *sydd* gyd â thi: bendigaid *wyt* ym mhlith gwragedd.

29 A hithau, pan ei gwelodd, a gythryblwyd wrth ei ymadrodd ef; a meddylio a wnaeth pa fath gyfarch oedd hwn.

30 A dywedodd yr angel wrthi, Nac ofna, Mair: canys ti a gefaist ffafr gyd â Duw.

31 Ac wele, ti a gei feichiogi yn dy groth, ac a esgori ar fab, ac a elwi ei enw ef IESU.

32 Hwn fydd mawr, ac a elwir yn Fab y Goruchaf: ac iddo y rhydd yr Arglwydd Dduw orseddfa ei dad Dafydd.

33 Ac efe a deyrnasa ar dŷ Jacob yn dragywydd; ac ar ei frenhiniaeth ni bydd diwedd.

34 A Mair a ddywedodd wrth yr angel, Pa fodd y bydd hyn, gan nad adwaen i wr?

35 A'r angel a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Yr Yspryd Glân a ddaw arnat ti, a nerth y Goruchaf a'th gysgoda di: am hynny hefyd y peth sanctaidd a aner o honot ti, a elwir yn Fab Duw.

36 Ac wele, Elisabeth dy gares, y mae hithau wedi beichiogi ar fab yn ei hen-

aint: a hwn yw y chweched mis iddi hi yr hon a elwid yn ammhlantadwy.

37 Canys gyd â Duw ni bydd dim yn ammhosibl.

38 A dywedodd Mair, Wele wasanaethyddes yr Arglwydd; bydded i mi yn ol dy air di. A'r angel a aeth ymaith oddi wrthi hi.

39 ¶ A Mair a gyfododd yn y dyddiau hynny, ac a aeth i'r mynydd-dir ar frys, i ddinas o Juda;

40 Ac a aeth i mewn i dŷ Zacharïas, ac a gyfarchodd well i Elisabeth.

41 A bu, pan glybu Elisabeth gyfarchiad Mair, i'r plentyn yn ei chroth hi lammu: ac Elisabeth a lanwyd o'r Yspryd Glân.

42 A llefain a wnaeth â llef uchel, a dywedyd, Bendigedig *wyt* ti ym mhlith gwragedd, a bendigedig *yw* ffrwyth dy groth di.

43 Ac o ba le *y mae* hyn i mi, fel y delai mam fy Arglwydd attaf fi?

44 Canys wele, er cynted y daeth lleferydd dy gyfarchiad di i'm clustiau, y plentyn a lamnodd o lawenydd yn fy nghroth.

45 A bendigedig *yw yr* hon a gredodd: canys bydd cyflawniad o'r pethau a ddywedwyd wrthi gan yr Arglwydd.

46 ¶ A dywedodd Mair, Y mae fy enaid yn mawrhâu yr Arglwydd,

47 A'm hyspryd a lawenychodd yn Nuw fy Iachawdwr.

48 Canys efe a edrychodd ar waeledd ei wasanaethyddes: oblegid, wele, o hyn allan yr holl genhedlaethau a'm geilw yn wynfydedig.

49 Canys yr hwn sydd alluog a wnaeth i mi fawredd; a sanctaidd *yw* ei enw ef.

50 A'i drugaredd *sydd* yn oes oesoedd ar y rhai a'i hofnant ef.

51 Efe a wnaeth gadernid â'i fraich: efe a wasgarodd y rhai beilchion ym mwriad eu calon.

52 Efe a dynnodd i lawr y cedyrn o'*u* heisteddfâau, ac a ddyrchafodd y rhai isel-radd.

53 Y rhai newynog a lanwodd efe â phethau da; ac efe a anfonodd ymaith y rhai goludog yn weigion.

54 Efe a gynnorthwyodd ei was Israel, gan gofio *ei* drugaredd;

55 Fel y dywedodd wrth ein tadau, Abraham a'i had, yn dragywydd.

56 A Mair a arhosodd gyd â hi ynghylch tri mis, ac a ddychwelodd i'w thŷ ei hun.

57 ¶ A chyflawnwyd tymp Elisabeth i esgor; a hi a esgorodd ar fab.

58 A'i chymmydogion a'i chenedl a glybu fawrhâu o'r Arglwydd ei drugaredd arni; a hwy a gydlawenychasant â hi.

59 A bu, ar yr wythfed dydd hwy a ddaethant i enwaedu ar y dyn bach; ac a'i galwasant ef Zacharïas, yn ol enw ei dad.

60 A'i fam a attebodd ac a ddywedodd, Nid *felly;* eithr Ioan y gelwir ef.

61 Hwythau a ddywedasant wrthi, Nid oes neb o'th genedl a elwir ar yr enw hwn.

62 A hwy a wnaethant amnaid ar ei dad ef, pa fodd y mynnai efe ei enwi ef.

63 Yntau a alwodd am argraph-lech, ac a ysgrifenodd, gan ddywedyd, Ioan yw ei enw ef. A rhyfeddu a wnaethant oll.

64 Ac agorwyd ei enau ef yn ebrwydd, a'i dafod ef; ac efe a lefarodd, gan fendithio Duw.

65 A daeth ofn ar bawb oedd yn trigo yn eu cylch hwy: a thrwy holl fynydd-dir Judea y cyhoeddwyd y geiriau hyn oll.

66 A phawb a'r a'*u* clywsant, a'*u* gosodasant yn eu calonnau, gan ddywedyd, Beth fydd y bachgennyn hwn? A llaw yr Arglwydd oedd gyd âg ef.

67 ¶ A'i dad ef Zacharïas a gyflawnwyd o'r Yspryd Glân, ac a brophwydodd, gan ddywedyd,

68 Bendigedig fyddo Arglwydd Dduw Israel: canys efe a ymwelodd, ac a wnaeth ymwared i'w bobl;

69 Ac *efe* a ddyrchafodd gorn iachawdwriaeth i ni, yn nhŷ Dafydd ei wasanaethwr;

70 Megis y llefarodd trwy enau ei sanctaidd brophwydi, y rhai oedd o ddechreuad y byd:

71 Fel y byddai i ni ymwared rhag ein gelynion, ac o law pawb o'n caseion;

72 I gwblhâu y drugaredd â'n tadau, ac i gofio ei sanctaidd gyfammod:

73 Y llw a dyngodd efe wrth ein tad Abraham, a'r roddi i ni,

74 Gwedi ein rhyddhâu o law ein gelynion, ei wasanaethu ef yn ddïofn,

75 Mewn sancteiddrwydd a chyflawnder ger ei fron ef, holl ddyddiau ein bywyd.

76 A thithau, fachgennyn, a elwir yn brophwyd i'r Goruchaf: canys ti a âi o flaen wyneb yr Arglwydd, i barottôi ei ffyrdd ef;

77 I roddi gwybodaeth iachawdwriaeth i'w bobl, trwy faddeuant o'u pechodau,

78 O herwydd tirlondeb trugaredd ein Duw; trwy yr hon yr ymwelodd â ni godiad haul o'r uchelder,

79 I lewyrchu i'r rhai sydd yn eistedd mewn tywyllwch a chysgod angau, i gyfeirio ein traed i ffordd tangnefedd.

80 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a gryfhâwyd yn yr yspryd, ac a fu yn y diffaethweh hyd y dydd yr ymddangosodd efe i'r Israel.

PENNOD II.

1 Augustus yn trethu holl ymerodraeth Rhufain. 6 Genedigaeth Crist. 8 Angel yn ei fynegi i'r bugeiliaid; 13 a llawer yn canu moliant i Dduw am dano. 21 Enwaedu Crist. 22 Puredigaeth Mair. 28 Simeon ac Anna yn prophwydo am Grist: 40 ac yntau yn cynnyddu mewn doethineb: 46 yn ymresymmu â'r doctoriaid yn y deml, 51 ac yn ufudd i'w rieni.

BU hefyd yn y dyddiau hynny, fyned gorchymyn allan oddi wrth Augustus Cesar, i drethu yr holl fyd.

2 (Y trethiad yma a wnaethpwyd gyntaf pan oedd Cyrenius yn rhaglaw ar Syria)

3 A phawb a aethant i'w trethu, bob un i'w ddinas ei hun.

4 A Joseph hefyd a aeth i fynu o Galilea, o ddinas Nazareth, i Judea, i ddinas Dafydd, yr hon a elwir Bethlehem (am ei fod o dŷ a thylwyth Dafydd)

5 I'w drethu gyd â Mair, yr hon a ddyweddïasid yn wraig iddo, yr hon oedd yn feichiog.

6 A bu, tra yr oeddynt hwy yno, cyflawnwyd y dyddiau i esgor o honi.

7 A hi a esgorodd ar ei mab cyntaf-anedig, ac a'i rhwymodd ef mewn cadachau, ac a'i dododd ef yn y preseb; am nad oedd iddynt le yn y lletty.

8 ¶ Ac yr oedd yn y wlad

honno fugeiliaid yn aros yn y maes, ac yn gwylied eu praidd liw nos.

9 Ac wele, angel yr Arglwydd a safodd ger llaw iddynt, a gogoniant yr Arglwydd a ddisgleiriodd o'u hamgylch: ac ofni yn ddirfawr a wnaethant.

10 A'r angel a ddywedodd wrthynt, Nac ofnwch: canys wele yr wyf fi yn mynegi i chwi newyddion da o lawenydd mawr, yr hwn a fydd i'r holl bobl.

11 Canys ganwyd i chwi heddyw Geidwad yn ninas Dafydd, yr hwn yw Crist yr Arglwydd.

12 A hyn *fydd* arwydd i chwi; Chwi a gewch y dyn bach wedi ei rwymo mewn cadachau, *a'i* ddodi yn y preseb.

13 Ac yn ddisymmwth yr oedd gyd â'r angel lïaws o lu nefol, yn moliannu Duw, ac yn dywedyd,

14 Gogoniant yn y goruchaf i Dduw, ac ar y ddaear tangnefedd, i ddynion ewyllys da.

15 A bu, pan aeth yr angelion ymaith oddi wrthynt i'r nef, y bugeiliaid hwythau a ddywedasant wrth eu gilydd, Awn hyd Bethlehem, a gwelwn y peth hwn a wnaethpwyd, yr hwn a hysbysodd yr Arglwydd i ni.

16 A hwy a ddaethant ar frys; ac a gawsant Mair a Joseph, a'r dyn bach yn gorwedd yn y preseb.

17 A phan welsant, hwy a gyhoeddasant y gair a ddywedasid wrthynt am y bachgen hwn.

18 A phawb a'r a'i clywsant, a ryfeddasant am y pethau a ddywedasid gan y bugeiliaid wrthynt.

19 Eithr Mair a gadwodd y pethau hyn oll, gan *eu* hystyried yn ei chalon.

20 A'r bugeiliaid a ddychwelasant, gan ogoneddu a moliannu Duw am yr holl bethau a glywsent ac a welsent, fel y dywedasid wrthynt.

21 ¶ A phan gyflawnwyd wyth niwrnod i enwaedu ar y dyn bach, galwyd ei enw ef IESU, yr hwn a enwasid gan yr angel cyn ei ymddŵyn ef yn y groth.

22 Ac wedi cyflawni dyddiau ei phuredigaeth hi, yn ol deddf Moses, hwy a'i dygasant ef i Jerusalem, i'w gyflwyno i'r Arglwydd;

23 (Fel yr ysgrifenwyd yn neddf yr Arglwydd, Pob gwryw cyntaf-anedig a elwir yn sanctaidd i'r Arglwydd)

24 Ac i roddi aberth, yn ol yr hyn a ddywedwyd yn neddf yr Arglwydd, Pâr o durturod, neu ddau gyw colommen.

25 Ac wele, yr oedd gwr yn Jerusalem, a'i enw Simeon; a'r gwr hwn *oedd* gyfiawn a duwiol, yn disgwyl am ddiddanwch yr Israel: a'r Yspryd Glân oedd arno.

26 Ac yr oedd wedi ei hysbysu iddo gan yr Yspryd Glân, na welai efe angau, cyn iddo weled Crist yr Arglwydd.

27 Ac efe a ddaeth trwy yr yspryd i'r deml: a phan ddug ei rïeni y dyn bach Iesu, i wneuthur drosto yn ol defod y gyfraith;

28 Yna efe a'i cymmerth ef yn ei freichiau, ac a fendithiodd Dduw, ac a ddywedodd,

29 Yr awr hon, Arglwydd, y gollyngi dy was mewn tangnefedd, yn ol dy air:

30 Canys fy llygaid a welsant dy iachawdwriaeth,

31 Yr hon a barottoaist ger bron wyneb yr holl bobloedd;

32 Goleuni i oleuo y Cen-

hedloedd, a gogoniant dy bobl Israel.

33 Ac yr oedd Joseph a'i fam ef yn rhyfeddu am y pethau a ddywedwyd am dano ef.

34 A Simeon a'u bendithiodd hwynt, ac a ddywedodd wrth Mair ei fam ef, Wele, hwn a osodwyd yn gwymp ac yn gyfodiad i lawer yn Israel, ac yn arwydd yr hwn y dywedir yn ei erbyn;

35 (A thrwy dy enaid di dy hun hefyd yr â cleddyf) fel y datguddir meddyliau llawer o galonnau.

36 Ac yr oedd Anna brophwydes, merch Phanuel, o lwyth Aser: hon oedd oedrannus iawn, ac a fuasai fyw gyd â gwr saith mlynedd o'i morwyndod;

37 Ac *a fuasai* yn weddw ynghylch pedair a phedwar ugain mlynedd, yr hon nid âi allan o'r deml, ond gwasanaethu *Duw* mewn ymprydiau a gweddïau ddydd a nos.

38 A hon hefyd yn yr awr honno, gan sefyll ger llaw, a foliannodd yr Arglwydd, ac a lefarodd am dano ef wrth y rhai oll oedd yn disgwyl ymwared yn Jerusalem.

39 Ac wedi iddynt orphen pob peth yn ol deddf yr Arglwydd, hwy a ddychwelasant i Galilea, i'w dinas eu hun Nazareth.

40 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a gryfhâodd yn yr yspryd, yn gyflawn o ddoethineb: a gras Duw oedd arno ef.

41 ¶ A'i rieni ef a aent i Jerusalem bob blwyddyn ar wyl y pasc.

42 A phan oedd efe yn ddeuddeng mlwydd oed, hwynt-hwy a aethant i fynu i Jerusalem yn ol defod yr wyl.

43 Ac wedi gorphen y dyddiau, a hwy yn dychwelyd, arhosodd y bachgen Iesu yn Jerusalem; ac ni wyddai Joseph a'i fam ef.

44 Eithr gan dybied ei fod ef yn y fintai, hwy a aethant daith diwrnod; ac a'i ceisiasant ef ym mhlith *eu* cenedl *a'u* cydnabod.

45 A phryd na chawsant ef, hwy a ddychwelasant i Jerusalem, gan ei geisio ef.

46 A bu, ar ol tridiau, gael o honynt hwy ef yn y deml, yn eistedd y'nghanol y doctoriaid, yn gwrando arnynt, ac yn eu holi hwynt.

47 A synnu a wnaeth ar bawb a'r a'i clywsant ef, o herwydd ei ddeall ef a'i atebion.

48 A phan welsant ef, bu aruthr ganddynt. A'i fam a ddywedodd wrtho, Fy mab, paham y gwnaethost felly â ni? wele, dy dad a minnau yn ofidus a'th geisiasom di.

49 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paham y ceisiech fi? oni wyddech fod yn rhaid i mi fod ynghylch y pethau a berthyn i'm Tad?

50 A hwy ni ddeallasant y gair a ddywedasai efe wrthynt.

51 Ac efe a aeth i waered gyd â hwynt, ac a ddaeth i Nazareth, ac a fu ostyngedig iddynt. A'i fam ef a gadwodd yr holl eiriau hyn yn ei chalon.

52 A'r Iesu a gynnyddodd mewn doethineb a chorpholaeth, a ffafr gyd â Duw a dynion.

PENNOD III.

1 *Pregeth a bedydd Ioan:* 15 *ei dystiolaeth ef am Grist.* 20 *Herod yn carcharu Ioan.* 21 *Crist, wedi ei fedyddio, yn derbyn tystiolaeth o'r nef.* 23 *Oedran ac achau Crist, o Joseph i fynu.*

YN y bymthegfed flwyddyn o ymerodraeth Tiberius

Cesar, a Phontius Pilat yn rhaglaw Judea, a Herod yn detrarch Galilea, a'i frawd Phylip yn detrarch Iturea, a gwlad Trachonitis, a Lysanias yn detrarch Abilene,

2 Dan yr arch-offeiriaid Annas a Chaiaphas, y daeth gair Duw at Ioan, mab Zacharïas, yn y diffaethwch.

3 Ac efe a ddaeth i bob gor-or yn nghylch yr Iorddonen, gan bregethu bedydd edifeirwch, er maddeuant pechodau;

4 Fel y mae yn ysgrifenedig yn llyfr ymadroddion Esaias y prophwyd, yr hwn sydd yn dywedyd, Llef un yn llefain yn y diffaethwch, Parottowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch ei lwybrau ef yn uniawn.

5 Pob pant a lenwir, a phob mynydd a bryn a ostyngir, a'r gŵyr-geimion a wneir yn uniawn, a'r geirwon yn ffyrdd gwastad;

6 A phob cnawd a wêl iachawdwriaeth Duw.

7 Am hynny efe a ddywedodd wrth y bobl oedd yn dyfod i'w bedyddio ganddo, O genhedlaeth gwiberod, pwy a'ch rhag-rybuddiodd chwi i ffoi oddi wrth y digofaint sydd ar ddyfod?

8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas i edifeirwch; ac na ddechreuwch ddywedyd ynoch eich hunain, Y mae gennym ni Abraham yn dad: canys yr wyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw o'r cerrig hyn godi plant i Abraham.

9 Ac yr awrhon y mae y fwyell wedi ei gosod ar wreiddyn y prennau: pob pren gan hynny a'r nid yw yn dwyn ffrwyth da, a gymmynir i lawr, ac a fwrir yn tân.

10 A'r bobloedd a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Pa beth gan hynny a wnawn ni?

11 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Y neb sydd ganddo ddwy bais, rhodded i'r neb sydd heb yr un; a'r neb sydd ganddo fwyd, gwnaed yr un modd.

12 A'r publicanod hefyd a ddaethant i'w bedyddio, ac a ddywedasant wrtho, Athraw, beth a wnawn ni?

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na cheisiwch ddim mwy nag sydd wedi ei osod i chwi.

14 A'r milwyr hefyd a ofynasant iddo, gan ddywedyd, A pha beth a wnawn ninnau? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na fyddwch draws wrth neb, ac na cham-achwynwch *ar neb;* a byddwch foddlawn i'ch cyflogau.

15 Ac fel yr oedd y bobl yn disgwyl, a phawb yn meddylied yn eu calonnau am Ioan, ai efe oedd y Crist;

16 Ioan a attebodd, gan ddywedyd wrthynt oll, Myfi yn ddïau ydwyf yn eich bedyddio chwi â dwfr: ond y mae un cryfach na myfi yn dyfod, yr hwn nid wyf fi deilwng i ddattod carrai ei esgidiau: efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd Glân, ac â thân.

17 Yr hwn *y mae* ei wyntyll yn ei law, ac efe a lwyr-lanhâ ei lawr dyrnu, ac a gasgl y gwenith i'w ysgubor; ond yr us a lysg efe â thân anniffoddadwy.

18 A llawer o bethau eraill a gynghorodd efe, ac a bregethodd i'r bobl.

19 Ond Herod y tetrarch, pan geryddwyd ef ganddo am Herodias gwraig Phylip ei frawd, ac am yr holl ddrygioni a wnaethai Herod,

20 A chwanegodd hyn hefyd heb law y cwbl, ac a gaiodd ar Ioan yn y carchar.

21 ¶ A bu, pan oeddid yn bedyddio yr holl bobl, a'r Iesu yn ei fedyddio hefyd, ac yn gweddïo, agoryd y nef,

22 A disgyn o'r Yspryd Glân mewn rhith corphorol, megis colommen, arno ef; a dyfod llef o'r nef yn dywedyd, Ti yw fy anwyl Fab; ynot ti y'm boddlonwyd.

23 A'r Iesu ei hun oedd ynghylch dechreu ei ddengmlwydd ar hugain oed, mab (fel y tybid) i Joseph, *fab* Eli,

24 *Fab* Matthat, *fab* Lefi, *fab* Melchi, *fab* Janna, *fab* Joseph,

25 *Fab* Mattathïas, *fab* Amos, *fab* Naum, *fab* Esli, *fab* Naggai,

26 *Fab* Maath, *fab* Mattathïas, *fab* Semei, *fab* Joseph, *fab* Juda,

27 *Fab* Joanna, *fab* Rhesa, *fab* Zorobabel, *fab* Salathiel, *fab* Neri,

28 *Fab* Melchi, *fab* Adi, *fab* Cosam, *fab* Elmodam, *fab* Er,

29 *Fab* Jose, *fab* Eliezer, *fab* Jorim, *fab* Matthat, *fab* Lefi,

30 *Fab* Simeon, *fab* Juda, *fab* Joseph, *fab* Jonan, *fab* Eliacim,

31 *Fab* Melea, *fab* Maïnan, *fab* Mattatha, *fab* Nathan, *fab* Dafydd,

32 *Fab* Jesse, *fab* Obed, *fab* Booz, *fab* Salmon, *fab* Naasson,

33 *Fab* Aminadab, *fab* Aram, *fab* Esrom, *fab* Phares, *fab* Juda,

34 *Fab* Jacob, *fab* Isaac, *fab* Abraham, *fab* Thara, *fab* Nachor,

35 *Fab* Saruch, *fab* Ragau, *fab* Phalec, *fab* Heber, *fab* Sala,

36 *Fab* Cainan, *fab* Arphaxad, *fab* Sem, *fab* Noë, *fab* Lamech,

37 *Fab* Mathusala, *fab* Enoch, *fab* Jared, *fab* Maleleel, *fab* Cainan,

38 *Fab* Enos, *fab* Seth, *fab* Adda, *fab* Duw.

PENNOD IV.

1 Temtiad ac ympryd Crist. 13 Y mae efe yn gorchfygu y cythraul: 14 yn dechreu pregethu. 16 Pobl Nazareth yn rhyfeddu am ei eiriau grasusol ef. 38 Y mae efe yn iachâu un cythreulig, 38 a mam gwraig Petr, 40 a llawer o gleifion eraill. 41 Y cythreuliaid yn cydnabod Crist, ac yn cael cerydd am hynny. 43 Y mae efe yn pregethu trwy y dinasoedd.

A'R Iesu yn llawn o'r Yspryd Glân, a ddychwelodd oddi wrth yr Iorddonen, ac a arweiniwyd gan yr yspryd i'r anialwch,

2 Yn cael ei demtio gan ddiafol ddeugain niwrnod. Ac ni fwyttâodd efe ddim o fewn y dyddiau hynny: ac wedi eu diweddu hwynt, ar ol hynny y daeth arno chwant bwyd.

3 A dywedodd diafol wrtho, Os mab Duw ydwyt ti, dywed wrth y garreg hon fel y gwneler hi yn fara.

4 A'r Iesu a attebodd iddo, gan ddywedyd, Ysgrifenedig yw, Nad ar fara yn unig y bydd dyn fyw, ond ar bob gair Duw.

5 A diafol, wedi ei gymmeryd ef i fynu i fynydd uchel, a ddangosodd iddo holl deyrnasoedd y ddaear mewn munud awr.

6 A diafol a ddywedodd wrtho, I ti y rhoddaf yr awdurdod hon oll, a'u gogoniant hwynt: canys i mi y rhoddwyd; ac i bwy bynnag y mynnwyf y rhoddaf finnau hi.

7 Os tydi gan hynny a addoli o'm blaen, eiddot ti fyddant oll.

8 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Dos ymaith, Satan, yn fy ol i; canys ysgrifenedig yw, Addoli yr Arglwydd dy Dduw, ac ef yn unig a wasanaethi.

9 Ac efe a'i dug ef i Jerusalem, ac a'i gosododd ar binacl y deml, ac a ddywedodd wrtho, Os mab Duw ydwyt, bwrw dy hun i lawr oddi yma.

10 Canys ysgrifenedig yw, Y gorchymyn efe i'w angelion o'th achos di, a'r dy gadw di:

11 Ac y cyfodant di yn *eu* dwylaw, rhag i ti un amser daro dy droed wrth garreg.

12 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Dywedwyd, Na themtia yr Arglwydd dy Dduw.

13 Ac wedi i ddiafol orphen yr holl demtasiwn, efe a ymadawodd âg ef dros amser.

14 ¶ A'r Iesu a ddychwelodd trwy nerth yr yspryd i Galilea: a sôn a aeth am dano ef trwy yr holl fro oddi amgylch.

15 Ac yr oedd efe yn athrawiaethu yn eu synagogau hwynt, ac yn cael anrhydedd gan bawb.

16 ¶ Ac efe a ddaeth i Nazareth, lle y magesid ef: ac yn ol ei arfer, efe a aeth i'r synagog ar y sabbath, ac a gyfododd i fynu i ddarllen.

17 A rhodded atto lyfr y prophwyd Esaias: Ac wedi iddo agoryd y llyfr, efe a gafodd y lle yr oedd yn ysgrifenedig,

18 Yspryd yr Arglwydd *sydd* arnaf fi, o herwydd iddo fy enneinio i; i bregethu i'r tlodion yr anfonodd fi, i iachâu y drylliedig o galon, i bregethu gollyngdod i'r caethion, a chaffaeliad golwg i'r deillion, i ollwng y rhai ysig mewn rhydd-deb;

19 I bregethu blwyddyn gymeradwy yr Arglwydd.

20 Ac wedi iddo gau y llyfr, a'i roddi i'r gweinidog, efe a eisteddodd. A llygaid pawb oll yn y synagog oedd yn craffu arno.

21 Ac efe a ddechreuodd ddywedyd wrthynt, Heddyw y cyflawnwyd yr ysgrythyr hon yn eich clustiau chwi.

22 Ac yr oedd pawb yn dwyn tystiolaeth iddo, ac yr oeddynt yn rhyfeddu am y geiriau grasusol a ddeuai allan o'i enau ef. A hwy a ddywedasant, Onid hwn yw mab Joseph?

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn hollawl y dywedwch y ddïareb hon wrthyf, Y meddyg, iachâ di dy hun: y pethau a glywsom ni eu gwneuthur yn Capernaum, gwna yma hefyd yn dy wlad dy hun.

24 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, Nad yw un prophwyd yn gymeradwy yn ei wlad ei hun.

25 Eithr mewn gwirionedd meddaf i chwi, Llawer o wragedd gweddwon oedd yn Israel yn nyddiau Elïas, pan gauwyd y nef dair blynedd a chwe mis, fel y bu newyn mawr trwy yr holl dir;

26 Ac nid at yr un o honynt yr anfonwyd Elïas, ond i Sarepta yn Sidon, at wraig weddw.

27 A llawer o wahan-gleifion oedd yn Israel yn amser Elisëus y prophwyd; ac ni lanhâwyd yr un o honynt, ond Naaman y Syriad.

28 A'r rhai oll yn y synagog, wrth glywed y pethau hyn, a lanwyd o ddigofaint;

29 Ac a godasant i fynu, ac a'i bwriasant ef allan o'r ddinas, ac a'i dygasant ef hyd ar

ael y bryn yr hwn yr oedd eu dinas wedi ei hadeiladu arno, ar fedr ei fwrw ef bendramwnwgl i lawr.

30 Ond efe, gan fyned trwy eu canol hwynt, a aeth ymaith;

31 Ac a ddaeth i waered i Capernaum, dinas yn Galilea: ac yr oedd yn eu dysgu hwynt ar y dyddiau sabbath.

32 A bu aruthr ganddynt wrth ei athrawiaeth ef: canys ei ymadrodd ef oedd gyd âg awdurdod.

33 ¶ Ac yn y synagog yr oedd dyn â chanddo yspryd cythraul aflan; ac efe a waeddodd â llef uchel,

34 Gan ddywedyd, Och, beth sydd i ni a wnelom â thi, Iesu o Nazareth? a ddaethost ti i'n difetha ni? Myfi a'th adwaen pwy ydwyt; Sanct Duw.

35 A'r Iesu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Distawa, a dos allan o hono. A'r cythraul, wedi ei daflu ef i'r canol, a aeth allan o hono, heb wneuthur dim niwed iddo.

36 A daeth braw arnynt oll: a chyd-ymddiddanasant â'u gilydd, gan ddywedyd, Pa ymadrodd *yw* hwn? gan ei fod ef trwy awdurdod a nerth yn gorchymyn yr ysprydion aflan, a hwythau yn myned allan.

37 A sôn am dano a aeth allan i bob man o'r wlad oddi amgylch.

38 ¶ A phan gyfododd *yr Iesu* o'r synagog, efe a aeth i mewn i dŷ Simon. Ac yr oedd chwegr Simon yn glaf o gryd blin: a hwy a attolygasant arno drosti hi.

39 Ac efe a safodd uwch *ei phen* hi, ac a geryddodd y cryd; a'r *cryd* a'i gadawodd hi: ac yn y fan hi a gyfododd, ac a wasanaethodd arnynt hwy.

40 ¶ A phan fachludodd yr haul, pawb a'r oedd ganddynt rai cleifion o amryw glefydau, a'u dygasant hwy atto ef; ac efe a roddes ei ddwylaw ar bob un o honynt, ac a'u hiachâodd hwynt.

41 A'r cythreuliaid hefyd a aethant allan o lawer, dan lefain a dywedyd, Ti yw Crist, Mab Duw. Ac efe a'u ceryddodd hwynt, ac ni adawai iddynt ddywedyd y gwyddent mai efe oedd y Crist.

42 Ac wedi ei myned hi yn ddydd, efe a aeth allan, ac a gychwynodd i le diffaeth: a'r bobloedd a'i ceisiasant ef; a hwy a ddaethant byd atto, ac a'i hattaliasant ef rhag myned ymaith oddi wrthynt.

43 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir y mae yn rhaid i mi bregethu teyrnas Dduw i ddinasoedd eraill hefyd: canys i hyn y'm danfonwyd.

44 Ac yr oedd efe yn pregethu yn synagogau Galilea.

PENNOD V.

1 Crist yn dysgu y bobl allan o long Petr. 4 Trwy helfa ryfeddol o bysgod, yn dangos pa fodd y gwnai efe ef a'i gyfeillion yn bysgodwyr dynion: 12 yn glanhâu y gwahan-glwyfus: 16 yn gweddïo yn y diffaethwch: 18 yn iachâu un claf o'r parlys: 27 yn galw Matthew y publican. 29 Megis Physygwr eneidiau, yn bwytta gyd â phechaduriaid: 34 yn rhagfynegi ymprydiau a chystuddiau i'r apostolion, ar ol ei ddyrchafiad ef: 36 ac yn cyffelybu disgyblion llwyr gweiniaid i gostrelau hen, a dillad wedi treulio.

BU hefyd, a'r bobl yn pwyso atto i wrando gair Duw, yr oedd yntau yn sefyll yn ymyl llyn Gennesaret;

2 Ac efe a welai ddwy long yn sefyll wrth y llyn: a'r pysgodwyr a aethent allan o honynt, ac oeddynt yn golchi *eu* rhwydau.

3 Ac efe a aeth i mewn i un o'r llongau, yr hon oedd eiddo Simon, ac a ddymunodd arno wthio ychydig oddi wrth y tir. Ac efe a eisteddodd, ac a ddysgodd y bobloedd allan o'r llong.

4 A phan beidiodd â llefaru, efe a ddywedodd wrth Simon, Gwthia i'r dwfn, a bwriwch eich rhwydau am helfa.

5 A Simon a attebodd ac a ddywedodd wrtho, O Feistr, er i ni boeni ar hŷd y nos, ni ddaliasom ni ddim: etto ar dy air di mi a fwriaf y rhwyd.

6 Ac wedi iddynt wneuthur hynny, hwy a ddaliasant liaws mawr o bysgod: a'u rhwyd hwynt a rwygodd.

7 A hwy a amneidiasant ar *eu* cyfeillion, oedd yn y llong arall, i ddyfod i'w cynnorthwyo hwynt. A hwy a ddaethant; a llanwasant y ddwy long, onid oeddynt hwy ar soddi.

8 A Simon Petr, pan welodd *hynny*, a syrthiodd wrth liniau yr Iesu, gan ddywedyd, Dos ymaith oddi wrthyf; canys dyn pechadurus wyf fi, O Arglwydd.

9 Oblegid braw a ddaethai arno ef, a'r rhai oll oedd gyd âg ef, o herwydd yr helfa bysgod a ddaliasent hwy:

10 A'r un ffunud ar Iago ac Ioan hefyd, meibion Zebedëus, y rhai oedd gyfrannogion â Simon. A dywedodd yr Iesu wrth Simon, Nac ofna: o hyn allan y dèli ddynion.

11 Ac wedi iddynt ddwyn y llongau i dir, hwy a adawsant bob peth, ac a'i dilynasant ef.

12 ¶ A bu, fel yr oedd efe mewn rhyw ddinas, wele wr yn llawn o'r gwahan-glwyf: a phan welodd efe yr Iesu, efe a syrthiodd ar *ei* wyneb, ac a ymbiliodd âg ef, gan ddywedyd, O Arglwydd, os ewyllysi, ti a elli fy nglanhâu.

13 Yntau a estynodd *ei* law, ac a gyffyrddodd âg ef, gan ddywedyd, Yr wyf yn ewyllysio; bydd lân. Ac yn ebrwydd y gwahan-glwyf a aeth ymaith oddi wrtho.

14 Ac efe a orchymynodd iddo na ddywedai i neb: eithr dos *ymaith*, a dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrwm dros dy lanhâd, fel y gorchymynodd Moses, er tystiolaeth iddynt.

15 A'r gair am dano a aeth yn fwy ar led: a llawer o bobloedd a ddaethant ynghyd i'w wrando ef, ac i'w hiachâu ganddo o'u clefydau.

16 ¶ Ac yr oedd efe yn cilio o'r neilldu yn y diffaethwch, ac yn gweddïo.

17 A bu ar ryw ddiwrnod, fel yr oedd efe yn athrawiaethu, fod Phariseaid a doctoriaid y gyfraith yn eistedd *yno*, y rhai a ddaethent o bob pentref yn Galilea, a Judea, a Jerusalem: ac yr oedd gallu yr Arglwydd i'w hiachâu hwynt.

18 ¶ Ac wele wŷr yn dwyn mewn gwely ddyn a oedd glaf o'r parlys: a hwy a geisiasant ei ddwyn ef i mewn, a'*i* ddodi ger ei fron ef.

19 A phan na fedrent gael pa ffordd y dygent ef i mewn, o achos y dyrfa, hwy a ddringasant ar nen y tŷ, ac a'i gollyngasant ef i waered yn y gwely trwy y pridd-lechau, yn y canol ger bron yr Iesu.

20 A phan welodd efe eu ffydd hwynt, efe a ddywedodd wrtho, Ŷ dyn, maddeuwyd i ti dy bechodau.

21 A'r ysgrifenyddion, a'r Phariseaid a ddechreuasant ymresymmu, gan ddywedyd,

Pwy yw hwn sydd yn dywedyd cableddau ? pwy a ddichon faddeu pechodau ond Duw yn unig ?

22 A'r Iesu, yn gwybod eu hymresymiadau hwynt, a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Pa resymmu yn eich calonnau yr ydych ?

23 Pa un hawsaf, ai dywedyd, Maddeuwyd i ti dy bechodau ; ai dywedyd, Cyfod, a rhodia ?

24 Ond fel y gwypoch fod gan Fab y dyn awdurdod ar y ddaear i faddeu pechodau, (eb efe wrth y claf o'r parlys) Yr wyf yn dywedyd wrthyt, Cyfod, a chymmer dy wely, a dos i'th dŷ.

25 Ac yn y man y cyfododd efe i fynu yn eu gŵydd hwynt ; ac efe a gymmerth yr hyn y gorweddai arno, ac a aeth ymaith i'w dy ei hun, gan ogoneddu Duw.

26 A syndod a ddaeth ar bawb, a hwy a ogoneddasant Dduw ; a hwy a lanwyd o ofn, gan ddywedyd, Gwelsom bethau anhygoel heddyw.

27 ¶ Ac ar ol y pethau hyn yr aeth efe allan, ac a welodd bublican a'i enw Lefi, yn eistedd wrth y dollfa : ac efe a ddywedodd wrtho, Dilyn fi.

28 Ac efe a adawodd bob peth, ac a gyfododd i fynu, ac a'i dilynodd ef.

29 A gwnaeth Lefi iddo wledd fawr yn ei dŷ : ac yr oedd tyrfa fawr o bublicanod ac eraill, yn eistedd gyd â hwynt ar y bwrdd.

30 Eithr eu hysgrifenyddion a'u Phariseaid hwynt a furmurasant yn erbyn ei disgyblion ef, gan ddywedyd, Paham yr ydych chwi yn bwytta ac yn yfed gyd â phublicanod a phechaduriaid ?

31 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg ; ond i'r rhai cleifion.

32 Ni ddaethum i alw rhai cyfiawn, ond pechaduriaid i edifeirwch.

33 ¶ A hwy a ddywedasant wrtho, Paham y mae disgyblion Ioan yn ymprydio yn fynych, ac yn gwneuthur gweddïau, a'r un modd yr eiddo y Phariseaid ; ond yr eiddot ti yn bwytta ac yn yfed ?

34 Yntau a ddywedodd wrthynt, A ellwch chwi beri i blant yr ystafell briodas ymprydio, tra fyddo y priodas-fab gyd â hwynt ?

35 Ond y dyddiau a ddaw, pan ddyger y priodas-fab oddi arnynt ; ac yna yr ymprydiant yn y dyddiau hynny.

36 ¶ Ac efe a ddywedodd hefyd ddammeg wrthynt : Ni rydd neb lain o ddilledyn newydd mewn hen ddilledyn : os amgen, y mae y newydd yn gwneuthur rhwygiad, a'r llain o'r newydd ni chyttuna â'r hen.

37 Ac nid yw neb yn bwrw gwin newydd i hen gostrelau : os amgen, y gwin newydd a ddryllia y costrelau, ac efe a red allan, a'r costrelau a gollir.

38 Eithr gwin newydd sydd raid ei fwrw mewn costrelau newyddion ; a'r ddau a gedwir.

39 Ac nid oes neb gwedi iddo yfed *gwin* hen, a chwennych y newydd yn y fan : canys efe a ddywed, Gwell yw yr hen.

PENNOD VI.

1 *Crist yn argyhoeddi dallineb y Phariseaid ynghylch cadw y sabbath, trwy ysgrythyrau, a rheswm, a gwyrthiau :* 13 *yn dewis deuddeg apostol :* 17 *yn iachâu y cleifion :* 20 *a chyr bron y bobl, yn pregethu i'w ddisgyblion fendithion a melldithion.* 27 *Pa fodd y mae i ni garu ein gelynion :* 40 *a chyfeiliu ufudd-dod*

gweithredoedd da ynghyd â gwrandaw y gair; rhag, yn nryg-ddydd profedigaeth, i ni syrthio fel tŷ wedi ei adeiladu ar wyneb y ddaear, heb ddim sylfaen.

ABU ar yr ail prif sabbath, fyned o hono trwy yr ŷd: a'i ddisgyblion a dynnasant y tywys, ac a'u bwyttasant, gwedi *eu* rhwbio â'*u* dwylaw.

2 A rhai o'r Phariseaid a ddywedasant wrthynt, Paham yr ydych yn gwneuthur yr hyn nid yw gyfreithlawn ei wneuthur ar y sabbathau?

3 A'r Iesu gan atteb iddynt, a ddywedodd, Oni ddarllenasoch hyn chwaith, yr hyn a wnaeth Dafydd, pan oedd chwant bwyd arno ef, a'r rhai oedd gyd âg ef:

4 Y modd yr aeth efe i mewn i dŷ Dduw, ac y cymmerth ac y bwyttaodd y bara gosod, ac a'i rhoddes hefyd i'r rhai oedd gyd âg ef; yr hwn nid yw gyfreithlawn ei fwytta, ond i'r offeiriaid yn unig?

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae Mab y dyn yn Arglwydd ar y sabbath hefyd.

6 ¶ A bu hefyd ar sabbath arall, iddo fyned i mewn i'r synagog, ac athrawiaethu: ac yr oedd yno ddyn â'i law ddehau wedi gwywo.

7 A'r ysgrifenyddion a'r Phariseaid a'i gwyliasant ef, a iachâi efe ef ar y *dydd* sabbath; fel y caffent achwyn yn ei erbyn ef.

8 Eithr efe a wybu eu meddyliau hwynt, ac a ddywedodd wrth y dyn oedd â'r llaw wedi gwywo, Cyfod i fynu, a saf yn y canol. Ac efe a gyfododd i fynu, ac a safodd.

9 Yr Iesu am hynny a ddywedodd wrthynt, Myfi a ofynaf i chwi, Beth sydd gyfreithlawn ar y sabbathau? gwneuthur da, ynte gwneuthur drwg? cadw einioes, ai colli?

10 Ac wedi edrych arnynt oll oddi amgylch, efe a ddywedodd wrth y dyn, Estyn dy law. Ac efe a wnaeth felly: a'i law ef a wnaed yn iach fel y llall.

11 A hwy a lanwyd o ynfydrwydd, ac a ymddiddanasant y naill wrth y llall, pa beth a wnaent i'r Iesu.

12 A bu yn y dyddiau hynny, fyned o hono ef allan i'r mynydd i weddïo; a pharhâu ar hŷd y nos yn gweddïo Duw.

13 ¶ A phan aeth hi yn ddydd, efe a alwodd atto ei ddisgyblion: ac o honynt efe a etholodd ddeuddeg, y rhai hefyd a enwodd efe yn apostolion;

14 Simon (yr hwn hefyd a enwodd efe Petr) ac Andreas ei frawd; Iago, ac Ioan; Phylip, a Bartholomëus;

15 Matthew, a Thomas; Iago *mab* Alphëus, a Simon a elwir Zelotes;

16 Judas *brawd* Iago, a Judas Iscariot, yr hwn hefyd a aeth yn fradwr.

17 ¶ Ac efe a aeth i waered gyd â hwynt, ac a safodd mewn gwastattir; a'r dyrfa o'i ddisgyblion, a lliaws mawr o bobl o holl Judea a Jerusalem, ac o duedd môr Tyrus a Sidon, y rhai a ddaeth i wrando arno, ac i'w hiachâu o'u clefydau;

18 A'r rhai a flinid gan ysprydion aflan: a hwy a iachâwyd.

19 A'r holl dyrfa oedd yn ceisio cyffwrdd âg ef; am fod nerth yn myned o hono allan, ac yn iachâu pawb.

20 ¶ Ac efe a ddyrchafodd ei olygon ar ei ddisgyblion, ac a ddywedodd, Gwŷn eich byd y tlodion: canys eiddoch chwi yw teyrnas Dduw.

21 Gwŷn eich byd y rhai yd-

ych yn dwyn newyn yr awrhon: canys chwi a ddigonir. Gwŷn eich byd y rhai ydych yn wylo yr awrhon: canys chwi a chwerddwch.

22 Gwŷn eich byd pan y'ch casâo dynion, a phan y'ch didolant *oddi wrthynt*, ac y'*ch* gwaradwyddant, ac y bwriant eich enw allan megis drwg, er mwyn Mab y dyn.

23 Byddwch lawen y dydd hwnnw, a llemmwch: canys wele, eich gwobr *sydd* fawr yn y nef: oblegid yr un ffunud y gwnaeth eu tadau hwynt i'r prophwydi.

24 Eithr gwae chwi y cyfoethogion: canys derbyniasoch eich diddanwch.

25 Gwae chwi y rhai llawn: canys chwi a ddygwch newyn. Gwae chwi y rhai a chwerddwch yr awr hon: canys chwi a alerwch ac a wylwch.

26 Gwae chwi pan ddywedo pob dyn yn dda am danoch: canys felly y gwnaeth eu tadau hwynt i'r gau brophwydi.

27 ¶ Ond yr wyf yn dywedyd wrthych chwi y rhai ydych yn gwrando, Cerwch eich gelynion; gwnewch dda i'r rhai a'ch casânt:

28 Bendithiwch y rhai a'ch melldithiant, a gweddïwch dros y rhai a'ch drygant.

29 Ac i'r hwn a'th darawo ar y *naill* gern, cynnyg y llall hefyd; ac i'r hwn a ddygo ymaith dy gochl, na wahardd dy bais hefyd.

30 A dyro i bob un a geisio gennyt; a chan y neb a fyddo yn dwyn yr eiddot, na chais eilchwyl.

31 Ac fel y mynnech wneuthur o ddynion i chwi, gwnewch chwithau iddynt yr un ffunud.

32 Ac os cerwch y rhai a'ch carant chwithau, pa ddiolch fydd i chwi? oblegid y mae pechaduriaid hefyd yn caru y rhai a'u câr hwythau.

33 Ac os gwnewch dda i'r rhai a wnant dda i chwithau, pa ddiolch fydd i chwi? oblegid y mae y pechaduriaid hefyd yn gwneuthur yr un peth.

34 Ac os rhoddwch echwyn i'r rhai yr ydych yn gobeithio y cewch chwithau ganddynt, pa ddiolch fydd i chwi? oblegid y mae y pechaduriaid hefyd yn rhoddi echwyn i bechaduriaid, fel y derbyniont y cyffelyb.

35 Eithr cerwch eich gelynion, a gwnewch dda, a rhoddwch echwyn, heb obeithio dim drachefn; a'ch gwobr a fydd mawr, a phlant fyddwch i'r Goruchaf: canys daionus yw efe i'r rhai anniolchgar a drwg.

36 Byddwch gan hynny drugarogion, megis ag y mae eich Tad yn drugarog.

37 Ac na fernwch, ac ni'ch bernir: na chondemniwch, ac ni'ch condemnir: maddeuwch, a maddeuir i chwithau:

38 Rhoddwch, a rhoddir i chwi: mesur da, dwysedig, ac wedi ei ysgwyd, ac yn nyned trosodd, a roddant yn eich mynwes: canys â'r un mesur ag y mesuroch, y mesurir i chwi drachefn.

39 Ac efe a ddywedodd ddamuneg wrthynt: A ddichon y dall dywyso y dall? oni syrthiant ill dau yn y clawdd?

40 Nid yw y disgybl uwch law ei athraw: eithr pob un perffaith a fydd fel ei athraw.

41 A phaham yr wyt ti yn edrych ar y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd, ac nad ydwyt yn ystyried y trawst sydd yn dy lygad dy hun?

42 Neu pa fodd y gelli di ddywedyd wrth dy frawd, *Fy* mrawd, gâd i mi dynnu allan y brycheuyn sydd yn dy lygad, a thithau heb weled y trawst sydd yn dy lygad dy hun? *O* ragrithiwr, bwrw allan y trawst o'th lygad dy hun yn gyntaf; ac yna y gweli yn eglur dynnu allan y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd.

43 Canys nid yw pren da yn dwyn ffrwyth drwg; na phren drwg yn dwyn ffrwyth da.

44 Oblegid pob pren a adwaenir wrth ei ffrwyth ei hun: canys nid oddi ar ddrain y casglant ffigys, nac oddi ar berth yr heliant rawnwin.

45 Y dyn da, o ddaionus drysor ei galon, a ddwg allan ddaioni; a'r dyn drwg, o ddrygionus drysor ei galon, a ddwg allan ddrygioni: canys o helaethrwydd y galon y mae ei enau yn llefaru.

46 ¶ Paham hefyd yr ydych yn fy ngalw i, Arglwydd, Arglwydd, ac nad ydych yn gwneuthur yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd?

47 Pwy bynnag a ddêl attaf fi, ac a wrendy fy ngeiriau, ac a'u gwnelo hwynt, mi a ddangosaf i chwi i bwy y mae efe yn gyffelyb.

48 Cyffelyb yw i ddyn yn adeiladu tŷ, yr hwn a gloddiodd, ac a aeth yn ddwfn, ac a osododd ei sail ar y graig: a phan ddaeth llifeiriant, y llifddyfroedd a gurodd ar y tŷ hwnnw, ac ni allai ei siglo; canys yr oedd wedi ei seilio ar y graig.

49 Ond yr hwn a wrendy, ac ni wna, cyffelyb yw i ddyn a adeiladai dŷ ar y ddaear, heb sail; ar yr hwn y curodd y llif-ddyfroedd, ac yn y fan y syrthiodd: a chwymp y tŷ hwnnw oedd fawr.

PENNOD VII.

1 *Crist yn caffael mwy o ffydd yn y canwriad, un o'r Cenhedloedd, nag yn yr un o'r Iuddewon:* 10 *yn iachâu ei was ef yn ei absen:* 11 *yn cyfodi o farw i fyw fab y wraig weddw o Naïn:* 19 *yn atteb cenhadon Ioan, trwy ddangos ei wyrthiau:* 24 *yn tystiolaethu i'r bobl ei feddwl am Ioan:* 30 *yn bwrw bai ar yr Iuddewon, y rhai ni ellid eu hynnill na thrwy ymarweddiad Ioan, na'r eiddo yr Iesu:* 36 *ac yn dangos trwy achlysur y wraig oedd bechadures pa fodd y mae efe yn gyfaill i bechaduriaid, nid i'w maentumio mewn pechodau, ond i faddeu iddynt eu pechodau, ar eu ffydd a'u hedifeirwch.*

AC wedi iddo orphen ei holl ymadroddion lle y clywai y bobl, efe a aeth i mewn i Capernaum.

2 A gwas rhyw ganwriad, yr hwn oedd anwyl ganddo, oedd yn ddrwg ei hwyl, yn mron marw.

3 A phan glybu efe sôn am yr Iesu, efe a ddanfonodd atto henuriaid yr Iuddewon, gan attolwg iddo ddyfod a iachâu ei was ef.

4 Y rhai pan ddaethant at yr Iesu, a attolygasant arno yn daer, gan ddywedyd, Oblegid y mae efe yn haeddu cael gwneuthur o honot hyn iddo.

5 Canys y mae yn caru ein cenedl ni, ac efe a adeiladodd i ni synagog.

6 A'r Iesu a aeth gyd â hwynt. Ac efe weithian heb fod neppell oddi wrth y tŷ, y canwriad a anfonodd gyfeillion atto, gan ddywedyd wrtho, Arglwydd, na phoena; canys nid wyf fi deilwng i ddyfod o honot dan fy nghronglwyd:

7 O herwydd paham ni'm tybiais fy hun yn deilwng i ddyfod attat: eithr dywed y gair, a iach fydd fy ngwas.

8 Canys dyn wyf finnau wedi fy ngosod dan awdurdod, a chennyf filwyr danaf: ac

meddaf wrth hwn, Dos, ac efe a à; ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw; ac wrth fy ngwas, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.

9 Pan glybu yr Iesu y pethau hyn, efe a ryfeddodd wrtho, ac a drodd, ac a ddywedodd wrth y bobl oedd yn ei ganlyn, Yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Ni chefais gymmaint ffydd, na ddo yn yr Israel.

10 A'r rhai a anfonasid, wedi iddynt ddychwelyd i'r tŷ, a gawsant y gwas a fuasai glaf, yn holliach.

11 ¶ A bu drannoeth, iddo ef fyned i ddinas a elwid Naïn; a chyd âg ef yr aeth llawer o'i ddisgyblion, a thyrfa fawr.

12 A phan ddaeth efe yn agos at borth y ddinas, wele un marw a ddygid allan, *yr hwn oedd* unig fab ei fam, a honno yn weddw: a bagad o bobl y ddinas oedd gyd â hi.

13 A'r Arglwydd pan y gwelodd hi, a gymmerodd drugaredd arni, ac a ddywedodd wrthi, Nac wyla.

14 A phan ddaeth *attynt*, efe a gyffyrddodd â'r elor: (a'r rhai oedd yn ei dwyn, a safasant) Ac efe a ddywedodd, Y mab ieuangc, yr wyf yn dywedyd wrthyt, Cyfod.

15 A'r marw a gyfododd yn ei eistedd, ac a ddechreuodd lefaru. Ac efe a'i rhoddes i'w fam.

16 Ac ofn a ddaeth ar bawb: a hwy a ogoneddasant Dduw, gan ddywedyd, Prophwyd mawr a gyfododd yn ein plith; ac, Ymwelodd Duw â'i bobl.

17 A'r gair hwn a aeth allan am dano trwy holl Judea, a thrwy gwbl o'r wlad oddi amgylch.

18 A'i ddisgyblion a fynegasant i Ioan hyn oll.

19 ¶ Ac Ioan, wedi galw rhyw ddau o'i ddisgyblion atto, a anfonodd at yr Iesu, gan ddywedyd, Ai ti yw yr hwn sydd yn dyfod? ai un arall yr ŷm yn ei ddisgwyl?

20 A'r gwŷr pan ddaethant atto, a ddywedasant, Ioan Fedyddiwr a'n danfonodd ni attat ti, gan ddywedyd, Ai ti yw yr hwn sydd yn dyfod? ai arall yr ŷm yn ei ddisgwyl?

21 A'r awr honno efe a iachâodd lawer oddi wrth glefydau, a phlâau, ac ysprydion drwg; ac i lawer o ddeillion y rhoddes efe eu golwg.

22 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ewch a mynegwch i Ioan y pethau a welsoch ac a glywsoch; fod y deillion yn gweled eilwaith, y cloffion yn rhodio, y gwahanglwyfus wedi eu glanhâu, y byddariaid yn clywed, y meirw yn cyfodi, y tlodion yn derbyn yr efengyl.

23 A gwŷn ei fyd y neb ni rwystrir ynof fi.

24 ¶ Ac wedi i genhadau Ioan fyned ymaith, efe a ddechreuodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Beth yr aethoch allan i'r diffaethwch i'w weled? Ai corsen yn siglo gan wynt?

25 Ond pa beth yr aethoch allan i'w weled? Ai dyn wedi ei ddilladu â dillad esmwyth? Wele, y rhai sydd yn arfer dillad anrhydeddus, a moethau, mewn palasau brenhinoedd y maent.

26 Eithr beth yr aethoch allan i'w weled? Ai prophwyd? Yn ddïau meddaf i chwi, a llawer mwy na phrophwyd.

27 Hwn yw *efe* am yr un yr ysgrifenwyd, Wele, yr wyf fi yn anfon fy nghennad o flaen

dy wyneb, yr hwn a barottöa dy ffordd o'th flaen.

28 Canys meddaf i chwi, Ym mhlith y rhai a aned o wragedd, nid oes brophwyd mwy nag Ioan Fedyddiwr: eithr yr hwn sydd leiaf yn nheyrnas Dduw, sydd fwy nag ef.

29 A'r holl bobl a'r oedd yn gwrando, a'r publicanod, a gyfiawnhasant Dduw, gwedi eu bedyddio â bedydd Ioan.

30 Eithr y Phariseaid a'r cyfreithwyr yn eu herbyn eu hunain a ddiystyrasant gynghor Duw, heb eu bedyddio ganddo.

31 ¶ A dywedodd yr Arglwydd, I bwy gan hynny y cyffelybaf ddynion y genhedlaeth hon? ac i ba beth y maent yn debyg?

32 Tebyg ydynt i blant yn eistedd yn y farchnad, ac yn llefain wrth eu gilydd, ac yn dywedyd, Canasom bibau i chwi, ac ni ddawnsiasoch; cwynfanasom i chwi, ac nid wylasoch.

33 Canys daeth Ioan Fedyddiwr heb na bwytta bara, nac yfed gwin; a chwi a ddywedwch, Y mae cythraul ganddo.

34 Daeth Mab y dyn yn bwytta ac yn yfed; ac yr ydych yn dywedyd, Wele ddyn glwth, ac yfwr gwin, cyfaill publicanod a phechaduriaid.

35 A doethineb a gyfiawnhâwyd gan bawb o'i phlant.

36 ¶ Ac un o'r Phariseaid a ddymunodd arno fwytta gyd âg ef: ac yntau a aeth i dŷ y Pharisead, ac a eisteddodd i fwytta.

37 Ac wele, gwraig yn y ddinas, yr hon oedd bechadures, pan wybu hi fod yr Iesu yn eistedd ar y bwrdd yn nhŷ y Pharisead, a ddug flwch o ennaint:

38 A chan sefyll wrth ei draed *ef* o'r tu ol, ac wylo, *hi* a dechreuodd olchi ei draed ef â dagrau, ac a'*u* sychodd â gwallt ei phen: a hi a gusanodd ei draed ef, ac a'*u* hirodd â'r ennaint.

39 A phan welodd y Pharisead, yr hwn a'i gwahoddasai, efe a ddywedodd ynddo ei hun, gan ddywedyd, Pe bai hwn brophwyd, efe a wybuasai pwy, a pha fath wraig *yw yr hon* sydd yn cyffwrdd âg ef: canys pechadures yw hi.

40 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd wrtho, Simon, y mae gennyf beth i'w ddywedyd wrthyt. Yntau a ddywedodd, Athraw, dywed.

41 Dau ddyledwr oedd i'r un echwynwr: y naill oedd arno bùm can ceiniog o ddyled, a'r llall ddeg a deugain.

42 A phryd nad oedd ganddynt ddim i dalu, efe a faddeuodd iddynt ill dau. Dywed gan hynny, pwy o'r rhai hyn a'i câr ef yn fwyaf?

43 A Simon a attebodd ac a ddywedodd, Yr wyf fi yn tybied mai yr hwn y maddeuodd efe iddo fwyaf. Yntau a ddywedodd wrtho, Uniawn y bernaist.

44 Ac efe a drodd at y wraig, ac a ddywedodd wrth Simon, A weli di y wraig hon? mi a ddaethum i'th dŷ di, ac ni roddaist i mi ddwfr i'm traed: ond hon a olchodd fy nhraed â dagrau, ac a'*u* sychodd â gwallt ei phen.

45 Ni roddaist i mi gusan: ond hon, er pan ddaethum i mewn, ni pheidiodd â chusanu fy nhraed.

46 Fy mhen âg olew nid iraist: ond hon a irodd fy nhraed âg ennaint.

47 O herwydd paham y dywedaf wrthyt, Maddeuwyd ei haml bechodau hi; oblegid hi a garodd yn fawr: ond *y*

neb y maddeuer ychydig iddo, a gâr ychydig.

48 Ac efe a ddywedodd wrthi, Maddeuwyd i ti dy bechodau.

49 A'r rhai oedd yn cydeistedd i fwytta a ddechreuasant ddywedyd ynddynt eu hunain, Pwy yw hwn sydd yn maddeu pechodau hefyd?

50 Ac efe a ddywedodd wrth y wraig, Dy ffydd a'th gadwodd; dos mewn tangnefedd.

PENNOD VIII.

1 Y gwragedd yn gweini i Grist o'u golud. 4 Crist, wedi iddo bregethu o fan i fan, a'i apostolion yn ei ganlyn, yn gosod allan ddammeg yr hauwr; 16 a'r ganwyll: 21 yn dangos pwy ydyw ei fam a'i frodyr: 22 yn ecryddu y gwyntoedd: 26 yn burw y lleng gythreuliaid allan o'r dyn, i'r genfaint foch. 36 Y Gadareniaid yn ei wrthod ef: 43 yntau yn iachâu y wraig o'i diferlif gwaed, 49 ac yn bywhâu merch Jairus.

ABU wedi hynny, iddo fyned trwy bob dinas a thref, gan bregethu, ac efengylu teyrnas Dduw: a'r deuddeg *oedd* gyd âg ef;

2 A gwragedd rai, a'r a iachesid oddi wrth ysprydion drwg a gwendid; Mair yr hon a elwid Magdalen, o'r hon yr aethai saith gythraul allan;

3 Joanna, gwraig Chusa, goruchwyliwr Herod; a Susanna, a llawer eraill, y rhai oedd yn gweini iddo o'r pethau oedd ganddynt.

4 ¶ Ac wedi i lawer o bobl ymgynnull ynghyd, a chyrchu atto o bob dinas, efe a ddywedodd ar ddammeg:

5 Yr hauwr a aeth allan i hau ei had: ac wrth hau, peth a syrthiodd ar ymyl y ffordd; ac a fathrwyd, ac ehediaid y nef a'i bwyttâodd.

6 A pheth arall a syrthiodd ar y graig; a phan eginodd, y gwywodd, am nad oedd iddo wlybwr.

7 A pheth arall a syrthiodd ym mysg drain; a'r drain a gyd-dyfasant, ac a'i tagasant ef.

8 A pheth arall a syrthiodd ar dir da; ac a eginodd, ac a ddug ffrwyth ar ei ganfed. Wrth ddywedyd y pethau hyn, efe a lefodd, Y neb sydd â chlustiau ganddo i wrando, gwrandawed.

9 A'i ddisgyblion a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Pa ddammeg oedd hon?

10 Yntau a ddywedodd, I chwi y rhoddwyd gwybod dirgeloedd teyrnas Dduw: eithr i eraill ar ddammegion; fel yn gweled na welant, ac yn clywed na ddeallant.

11 A dyma y ddammeg: Yr had yw gair Duw.

12 A'r rhai ar ymyl y ffordd, ydyw y rhai sydd yn gwrando: wedi hynny y nuae y diafol yn dyfod, ac yn dwyn ymaith y gair o'u calon hwynt, rhag iddynt gredu, a bod yn gadwedig.

13 A'r rhai ar y graig, *yw y rhai* pan glywant, a dderbyniant y gair yn llawen; a'r rhai hyn nid oes ganddynt wreiddyn, y rhai sydd yn credu dros amser, ac yn amser profedigaeth yn cilio.

14 A'r hwn a syrthiodd ym mysg drain, yw y rhai a wrandawsant; ac wedi iddynt fyned ymaith, hwy a dagwyd gan ofalon, a golud, a melysswedd buchedd, ac nid ydynt yn dwyn ffrwyth i berffeithrwydd.

15 A'r hwn ar y tir da, yw y rhai hyn, y rhai â chalon hawddgar a da, ydynt yn gwrando y gair, ac yn ei gadw, ac yn dwyn ffrwyth trwy amynedd.

16 ¶ Nid yw neb wedi goleu canwyll, yn ei chuddio hi â llestr, neu yn *ei* dodi dan wely; eithr yn ei gosod ar ganhwyllbren, fel y caffo y rhai a ddêl i mewn weled y goleuni.

17 Canys nid oes dim dirgel, a'r ni bydd amlwg; na dim cuddiedig, a'r nis gwybyddir, ac na ddaw i'r goleu.

18 Edrychwch am hynny pa fodd y clywoch: canys pwy bynnag y mae ganddo, y rhoddir iddo; a'r neb nid oes ganddo, ïe, yr hyn y mae yn tybied ei fod ganddo, a ddygir oddi arno.

19 ¶ Daeth atto hefyd *ei* fam a'i frodyr; ac ni allent ddyfod hyd atto gan y dorf.

20 A mynegwyd iddo *gan rai*, yn dywedyd, Y mae dy fam a'th frodyr yn sefyll allan, yn ewyllysio dy weled.

21 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Fy mam i a'm brodyr i yw y rhai hyn sydd yn gwrando gair Duw, ac yn ei wneuthur.

22 ¶ A bu ar ryw ddiwrnod, ac efe a aeth i long, efe a'i ddisgyblion: a dywedodd wrthynt, Awn trosodd i'r tu hwnt i'r llyn. A hwy a gychwynasant.

23 Ac fel yr oeddynt yn hwylio, efe a hunodd: a chawod o wynt a ddisgynodd ar y llyn; ac yr oeddynt yn llawn *o ddwfr*, ac mewn enbydrwydd.

24 A hwy a aethant atto, ac a'i deffroisant ef, gan ddywedyd, O Feistr, Feistr, darfu am danom. Ac efe a gyfododd, ac a geryddodd y gwynt a'r tonnau dwfr: a hwy a beidiasant, a hi a aeth yn dawel.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa le y mae eich ffydd chwi? A hwy wedi ofni, a ryfeddasant, gan ddywedyd wrth eu gilydd, Pwy yw hwn, gan ei fod yn gorchymyn i'r gwyntoedd ac i'r dwfr hefyd, a hwythau yn ufuddhâu iddo?

26 ¶ A hwy a hwyliasant i wlad y Gadareniaid, yr hon sydd o'r tu arall, ar gyfer Galilea.

27 Ac wedi iddo fyned allan i dir, cyfarfu âg ef ryw wr o'r ddinas, yr hwn oedd ganddo gythreuliaid er ys talm o amser; ac ni wisgai ddillad, ac nid arhosai mewn tŷ, ond yn y beddau.

28 *Hwn*, wedi gweled yr Iesu, a dolefain, a syrthiodd i lawr ger ei fron ef, ac a ddywedodd â llef uchel, Beth sydd i mi â thi, *O* Iesu, Fab Duw goruchaf? yr wyf yn attolwg i ti na'm poenech.

29 (Canys efe a orchymynasai i'r yspryd aflan ddyfod allan o'r dyn. Canys llawer o amserau y cipiasai ef: ac efe a gedwid yn rhwym â chadwynau, ac à llyffetheiriau; ac wedi dryllio y rhwymau, efe a yrrwyd gan y cythraul i'r diffaethwch)

30 A'r Iesu a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Beth yw dy enw di? Yntau a ddywedodd, Lleng: canys llawer o gythreuliaid a aethent iddo ef.

31 A hwy a ddeisyfasant arno, na orchymynai iddynt fyned i'r dyfnder.

32 Ac yr oedd yno genfaint o foch lawer yn pori ar y mynydd: a hwynt-hwy a attolygasant iddo adael iddynt fyned i mewn i'r rhai hynny. Ac efe a adawodd iddynt.

33 A'r cythreuliaid a aethant allan o'r dyn, ac a aethant i mewn i'r moch: a'r genfaint a ruthrodd oddi ar y dibyn i'r llyn, ac a foddwyd.

34 A phan welodd y meich-

iaid yr hyn a ddarfuasai, hwy a ffoisant, ac a aethant ac a fynegasant yn y ddinas, ac yn y wlad.

35 A hwy a aethant allan i weled y peth a wnelsid; ac a ddaethant at yr Iesu, ac a gawsant y dyn, o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, yn eistedd wrth draed yr Iesu: a hwy a ofnasant.

36 A'r rhai a welsent, a fynegasant hefyd iddynt pa fodd yr iachasid y cythreulig.

37 ¶ A'r holl lïaws o gylch gwlad y Gadareniaid a ddymunasant arno fyned ymaith oddi wrthynt; am eu bod mewn ofn mawr. Ac efe wedi myned i'r llong, a ddychwelodd.

38 A'r gwr o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, a ddeisyfodd arno gael bod gyd âg ef: eithr yr Iesu a'i danfonodd ef ymaith, gan ddywedyd,

39 Dychwel i'th dŷ, a dangos faint o bethau a wnaeth Duw i ti. Ac efe a aeth, dan bregethu trwy gwbl o'r ddinas, faint a wnaethai yr Iesu iddo.

40 A bu, pan ddychwelodd yr Iesu, dderbyn o'r bobl ef: canys yr oeddynt oll yn disgwyl am dano ef.

41 ¶ Ac wele, daeth gwr a'i enw Jairus; ac efe oedd lywodraethwr y synagog: ac efe a syrthiodd wrth draed yr Iesu, ac a attolygodd iddo ddyfod i'w dŷ ef:

42 O herwydd yr oedd iddo ferch unig-anedig, ynghylch deuddeng mlwydd oed, a hon oedd yn marw (Ond fel yr oedd efe yn myned, y bobloedd a'i gwasgent ef.

43 ¶ A gwraig yr hon oedd mewn diferlif gwaed er ys deuddeng mlynedd, yr hon a dreuliasai ar physygwyr ei holl fywyd, ac nis gallai gael gan neb ei hiachâu,

44 A ddaeth o'r tu cefn, ac a gyffyrddodd-âg ymyl ei wisg ef: ac yn y fan y safodd diferlif ei gwaed hi.

45 A dywedodd yr Iesu, Pwy *yw* a gyffyrddodd â mi? Ac a phawb yn gwadu, y dywedodd Petr, a'r rhai oedd gyd âg ef, *O* Feistr, y mae y bobloedd yn dy wasgu, ac yn *dy* flino; ac a ddywedi di, Pwy *yw* a gyffyrddodd â mi?

46 A'r Iesu a ddywedodd, Rhyw un a gyffyrddodd â mi: canys mi a wn fyned rhinwedd allan o honof.

47 A phan welodd y wraig nad oedd hi guddiedig, hi a ddaeth dan grynu, ac a syrthiodd ger ei fron ef, ac a fynegodd iddo, y'ngwydd yr holl bobl, am ba achos y cyffyrddasai hi âg ef, ac fel yr iachasid hi yn ebrwydd.

48 Yntau a ddywedodd wrthi, Cymmer gysur, ferch; dy ffydd a'th iachâodd: dos mewn tangnefedd)

49 ¶ Ac efe etto yn llefaru, daeth un o *dŷ* llywodraethwr y synagog, gan ddywedyd wrtho, Bu farw dy ferch: na phoena mo'r Athraw.

50 A'r Iesu pan glybu *hyn*, a'i hattebodd ef, gan ddywedyd, Nac ofna: cred yn unig, a hi a iachêir.

51 Ac wedi ei fyned ef i'r tŷ, ni adawodd i neb ddyfod i mewn, ond Petr, ac Iago, ac Ioan, a thad yr eneth a'i mam.

52 Ac wylo a wnaethant oll, a chwynfan am dani. Eithr efe a ddywedodd, Nac wylwch: nid marw hi; eithr cysgu y mae.

53 A hwy a'i gwatwarasant

ef, am iddynt wybod ei marw hi.

54 Ac efe a'u bwriodd hwynt oll allan, ac a'i cymmerth hi erbyn ei llaw, ac a lefodd, gan ddywedyd, Herlodes, cyfod.

55 A'i hyspryd hi a ddaeth drachefn, a hi a gyfododd yn ebrwydd: ac efe a orchymynodd roi bwyd iddi.

56 A synnu a wnaeth ar ei rhïeni hi: ac efe a orchymynodd iddynt, na ddywedent i neb y peth a wnaethid.

PENNOD IX.

1 *Crist yn anfon ei apostolion i wneuthur rhyfeddodau, ac i bregethu.* 7 *Herod yn chwennych gweled Crist.* 17 *Crist yn porthi pum mil:* 18 *yn ymofyn beth yr oedd y byd yn ei dybied am dano:* 22 *yn rhag-fynegi ei ddioddefaint:* 23 *yn gosod allan i bawb siampl o'i ddioddefgarwch.* 28 *Ei wedd-newidiad ef.* 37 *Mae efe yn iachâu y llocrig:* 43 *a thrachefn yn rhag-rybuddio ei ddisgyblion am ei ddioddefaint:* 46 *yn canmol gostyngeiddrwydd:* 51 *yn gorchymyn iddynt ddangos llariaidd-dra tu ag at bawb, heb chwennych dïal.* 57 *Rhai yn chwennych ei ganlyn ef, ond dan anmod.*

AC efe a alwodd ynghyd ei ddeuddeg disgybl, ac a roddes iddynt feddiant ac awdurdod ar yr holl gythreuliaid, ac i iachâu clefydau.

2 Ac efe a'u hanfonodd hwynt i bregethu teyrnas Dduw, ac i iachâu y rhai cleifion.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na chymmerwch ddim i'r daith, na ffyn, nac ysgrepan, na bara, nac arian; ac na fydded gennych ddwy bais bob un.

4 Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i mewn, arhoswch yno, ac oddi yno ymadêwch.

5 A pha rai bynnag ni'ch derbyniant pan eloch allan o'r ddinas honno, ysgydwch hyd yr nód y llwch oddi wrth eich traed, yn dystiolaeth yn eu herbyn hwynt.

6 Ac wedi iddynt fyned allan, hwy a aethant trwy y trefi, gan bregethu yr efengyl, a iachâu ym mhob lle.

7 ¶ A Herod y tetrarch a glybu y cwbl oll a wnaethid ganddo; ac efe a betrusodd, am fod rhai yn dywedyd gyfodi Ioan o feirw;

8 A rhai eraill, ymddangos o Elïas; a rhai eraill, mai prophwyd, un o'r rhai gynt, a adgyfodasai.

9 A Herod a ddywedodd, Ioan a dorrais i ei ben: ond pwy ydyw hwn yr wyf yn clywed y cyfryw bethau am dano? Ac yr oedd efe yn ceisio ei weled ef.

10 ¶ A'r apostolion, wedi dychwelyd, a fynegasant iddo y cwbl a wnaethent. Ac efe a'u cymmerth hwynt, ac a aeth o'r neilldu, i le anghyfannedd yn perthynu i'r ddinas a elwir Bethsaida.

11 A'r bobloedd pan wybuant, a'i dilynasant ef: ac efe a'u derbyniodd hwynt, ac a lefarodd wrthynt am deyrnas Dduw, ac a iachâodd y rhai oedd arnynt eisieu eu hiachâu.

12 A'r dydd a ddechreuodd hwyrhâu; a'r deuddeg a ddaethant ac a ddywedasant wrtho, Gollwng y dyrfa ymaith, fel y gallont fyned i'r trefi, ac i'r wlad oddi amgylch, i lettya, ac i gael bwyd: canys yr ydym ni yma mewn lle anghyfannedd.

13 Eithr efe a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt *beth* i'w fwytta. A hwythau a ddywedasant, Nid oes gennym ni ond pum torth, a dau bysgodyn, oni bydd i ni fyned a phrynu bwyd i'r bobl hyn oll.

14 Canys yr oeddynt yng-
ylch pum mil o wŷr. Ac efe
ddywedodd wrth ei ddisg-
blion, Gwnewch iddynt eis-
edd yn fyrddeidiau, bob yn
ldeg a deugain.
15 Ac felly y gwnaethant; a
hwy a wnaethant iddynt oll
eistedd.
16 Ac efe a gymmerodd y
pum torth, a'r ddau bysgodyn,
ac a edrychodd i fynu i'r nef,
ac a'u bendithiodd hwynt, ac
a'u torrodd, ac a'u rhoddodd
i'r disgyblion i'w gosod ger
bron y bobl.
17 A hwynt-hwy oll a fwyt-
tasant, ac a gawsant ddigon:
a chyfodwyd a weddillasai idd-
ynt o friw-fwyd, ddeuddeg
basgedaid.
18 ¶ Bu hefyd, fel yr oedd
efe yn gweddïo ei hunan, fod
ei ddisgyblion gyd âg ef: ac
efe a ofynodd iddynt, gan
ddywedyd, Pwy y mae y bobl
yn dywedyd fy mod i?
19 Hwythau gan atteb a ddy-
wedasant, Ioan Fedyddiwr;
ond craill, mai Elïas; ac
craill, mai rhyw brophwyd o'r
rhai gynt a adgyfododd.
20 Ac efe a ddywedodd wrth-
ynt, Ond pwy yr ydych chwi
yn dywedyd fy mod i? A
Phetr gan atteb a ddywed-
odd, Crist Duw.
21 Ac efe a roes orchymyn
arnynt, ac a archodd *iddynt*
na ddywedent hynny i neb.
22 Gan ddywedyd, Mae yn
rhaid i Fab y dyn oddef
llawer, a'i wrthod gan yr
henuriaid, a'r arch-offeiriaid,
a'r ysgrifenyddion, a'i ladd,
a'r trydydd dydd adgyfodi.
23 ¶ Ac efe a ddywedodd
wrth bawb, Os ewyllysia neb
ddyfod ar fy ol i, ymwaded
âg ef ei hun, a chaded ei
groes beunydd, a dilyned fi.
24 Canys pwy bynnag a
ewyllysio gadw ei einioes, a'i
cyll; ond pwy bynnag a gollo
ei einioes o'm hachos i, hwn-
nw a'i ceidw hi.
25 Canys pa lesâd i ddyn, er
ynnill yr holl fyd, a'i ddifetha
ei hun, neu fod wedi ei golli?
26 Canys pwy bynnag fyddo
cywilydd ganddo fi a'm geir-
iau, hwnnw fydd gywilydd
gan Fab y dyn, pan ddelo yn
ei ogoniant ei hun, a'r Tad,
a'r angelion sanctaidd.
27 Eithr dywedaf i chwi yn
wir, Y mae rhai o'r sawl sydd
yn sefyll yma a'r ni arch-
waethant angau, hyd oni wel-
ont deyrnas Dduw.
28 ¶ A bu, ynghylch wyth
niwrnod wedi y geiriau hyn,
gymmeryd o hono ef Petr, ac
Ioan, ac Iago, a myned i fynu
i'r mynydd i weddïo.
29 Ac fel yr oedd efe yn
gweddïo, gwedd ei wynebpryd
ef a newidiwyd, a'i wisg *oedd*
yn wen ddisglaer.
30 Ac wele, dau wr a gyd-
ymddiddanodd âg ef, y rhai
oedd Moses ac Elïas.
31 Y rhai a ymddangosas-
ant mewn gogoniant, ac a
ddywedasant am ei ymad-
awiad ef, yr hwn a gyflawnai
efe yn Jerusalem.
32 A Phetr, a'r rhai oedd
gyd âg ef, oeddynt wedi
trymhâu gan gysgu: a phan
ddihunasant, hwy a welsant
ei ogoniant ef, a'r ddau wr y
rhai oedd yn sefyll gyd âg ef.
33 A bu, a hwy yn ymadaw
oddi wrtho ef, ddywedyd o
Petr wrth yr Iesu, *O* Feistr,
da yw i ni fod yma: gwnawn
dair pabell; un i ti, ac un
i Moses, ac un i Elïas: heb
wybod beth yr oedd yn ei
ddywedyd.
34 Ac fel yr oedd efe yn dy-
wedyd hyn, daeth cwmmwl
ac a'u cysgododd hwynt: a

hwynt-hwy a ofnasant wrth fyned o honynt i'r cwmmwl.

35 A daeth llef allan o'r cwmmwl, gan ddywedyd, Hwn yw fy Mab anwyl; gwrandêwch ef.

36 Ac wedi bod y llef, cafwyd yr Iesu yn unig. A hwy a gelasant, ac ni fynegasant i neb y dyddiau hynny ddim o'r pethau a welsent.

37 ¶ A darfu drannoeth, pan ddaethant i waered o'r mynydd, i dyrfa fawr gyfarfod âg ef.

38 Ac wele, gwr o'r dyrfa a ddolefodd, gan ddywedyd, O Athraw, yr wyf yn attolwg i ti, edrych ar fy mab; canys fy unig-anedig yw.

39 Ac wele, y mae yspryd yn ei gymmeryd ef, ac yntau yn ddisymmwth yn gwaeddi; ac y mae yn ei ddryllio ef, hyd oni falo ewŷn; a braidd yr ymedy oddi wrtho, wedi iddo ei ysigo ef.

40 Ac mi a ddeisyfais ar dy ddisgyblion di ei fwrw ef allan; ac nis gallasant.

41 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlawn a throfaus, pa hŷd y byddaf gyd â chwi, ac y'ch goddefaf? dwg dy fab yma.

42 Ac fel yr oedd efe etto yn dyfod, y cythraul a'i rhwygodd ef, ac a'i drylliodd: a'r Iesu a geryddodd yr yspryd aflan, ac a iachâodd y bachgen, ac a'i rhoddes ef i'w dad.

43 ¶ A brawychu a wnaethant oll gan fawredd Duw. Ac a phawb yn rhyfeddu am yr holl bethau a wnaethai yr Iesu, efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion,

44 Gosodwch chwi yn eich clustiau yr ymadroddion hyn: canys Mab y dyn a draddodir i ddwylaw dynion.

45 Eithr hwy ni wybuant y gair hwn, ac yr oedd yn guddiedig oddi wrthynt, fel nas deallent ef: ac yr oedd arnynt arswyd ymofyn âg ef am y gair hwn.

46 ¶ A dadl a gyfododd yn eu plith, pwy a fyddai fwyaf o honynt.

47 A'r Iesu, wrth weled meddwl eu calon hwynt, a gymmerth fachgennyn, ac a'i gosododd yn ei ymyl,

48 Ac a ddywedodd wrthynt, Pwy bynnag a dderbynio y bachgennyn hwn yn fy enw i, sydd yn fy nerbyn i; a phwy bynnag a'm derbynio i, sydd yn derbyn yr hwn a'm hanfonodd i: canys yr hwn sydd leiaf yn eich plith chwi oll, hwnnw a fydd mawr.

49 ¶ Ac Ioan a attebodd ac a ddywedodd, *O* Feistr, ni a welsom ryw un yn dy enw di yn bwrw allan gythreuliaid; ac a waharddasom iddo, am nad oedd yn canlyn gyd â ni.

50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Na waherddwch *iddo:* canys y neb nid yw i'n herbyn, trosom ni y mae.

51 ¶ A bu, pan gyflawnwyd y dyddiau y cymmerid ef i fynu, yntau a roddes ei fryd ar fyned i Jerusalem.

52 Ac efe a ddanfonodd genhadau o flaen ei wyneb: a hwy wedi myned, a aethant i mewn i dref y Samariaid, i barottôi iddo ef.

53 Ac nis derbyniasant hwy ef, oblegid fod ei wyneb ef yn tueddu tu a Jerusalem.

54 A'i ddisgyblion ef, Iago ac Ioan, pan welsant, a ddywedasant, Arglwydd, a fynni di ddywedyd o honom am ddyfod tân i lawr o'r nef, a'u difa hwynt, megis y gwnaeth Elias?

55 Ac efe a drodd, ac a'u ceryddodd hwynt; ac a ddy-

wedodd, Ni wyddoch o ba yspryd yr ydych chwi.

56 Canys ni ddaeth Mab y dyn i ddistrywio eneidiau dynion, ond i'w cadw. A hwy a aethant i dref arall.

57 ¶ A bu, a hwy yn myned, ddywedyd o ryw un ar y ffordd wrtho ef, Arglwydd, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.

58 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y mae gan y llwynogod ffauau, a *chan* adar yr awyr nythod; ond gan Fab y dyn nid oes lle y rhoddo *ei* ben i lawr.

59 Ac efe a ddywedodd wrth un arall, Dilyn fi. Ac yntau a ddywedodd, Arglwydd, gâd i mi yn gyntaf fyned a chladdu fy nhad.

60 Eithr yr Iesu a ddywedodd wrtho, Gâd i'r meirw gladdu eu meirw; ond dos di a phregetha deyrnas Dduw.

61 Ac un arall hefyd a ddywedodd, Mi a'th ddilynaf di, O Arglwydd; ond gâd i mi yn gyntaf ganu yn iach i'r rhai sydd yn fy nhŷ.

62 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Nid oes neb a'r sydd yn rhoi ei law ar yr aradr, ac yn edrych ar y pethau sydd o'i ol, yn gymmwys i deyrnas Dduw.

PENNOD X.

1 *Crist yn anfon allan ar unwaith ddeg disgybl a thriugain i wneuthur gwyrthiau, ac i bregethu:* 17 *yn eu rhybuddio hwy i fod yn ostyngedig, ac ym mha beth y gorfoleddent:* 21 *yn diolch i'w dad am ei ras:* 23 *yn mawrygu dedwydd gyflwr ei eglwys:* 25 *yn dysgu y cyfreithiwr y modd i gael bywyd tragywyddol, ac i gymmeryd pawb yn gymmydog iddo, a'r a fo ag eisiau ei drugaredd ef arno:* 41 *yn argyhoeddi Martha, ac yn canmol Mair ei chwaer hi.*

WEDI y pethau hyn, yr ordeiniodd yr Arglwydd ddeg a thriugain eraill hefyd, ac a'u danfonodd hwynt bob yn ddau o flaen ei wyneb i bob dinas a man lle yr oedd efe ar fedr dyfod.

2 Am hynny efe a ddywedodd wrthynt, Y cynhauaf yn wir *sydd* fawr, ond y gweithwyr yn anaml: gweddïwch gan hynny ar Arglwydd y cynhauaf, am ddanfon allan weithwyr i'w gynhauaf.

3 Ewch: wele, yr wyf fi yn eich danfon chwi fel ŵyn ym mysg bleiddiaid.

4 Na ddygwch gôd, nac ysgrepan, nac esgidiau; ac na chyferchwch well i neb ar y ffordd.

5 Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i mewn, yn gyntaf dywedwch, Tangnefedd i'r tŷ hwn.

6 Ac o bydd yno fab tangnefedd, eich tangnefedd a orphwys arno: os amgen, hi a ddychwel attoch chwi.

7 Ac yn y tŷ hwnnw arhoswch, gan fwytta ac yfed y cyfryw bethau ag *a gaffoch* ganddynt: canys teilwng yw i'r gweithiwr ei gyflog. Na threiglwch o dŷ i dŷ.

8 A pha ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy yn eich derbyn, bwyttewch y cyfryw bethau ag a rodder ger eich bronnau:

9 Ac iachêwch y cleifion a fyddo ynddi, a dywedwch wrthynt, Daeth teyrnas Dduw yn agos attoch.

10 Eithr pa ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy heb eich derbyn, ewch allan i'w heolydd, a dywedwch,

11 Hyd yn nôd y llwch, yr hwn a lynodd wrthym o'ch dinas, yr ydym yn ei sychu ymaith i chwi: er hynny gwybyddwch hyn, fod teyrnas Dduw wedi nesâu attoch.

12 Eithr dywedaf wrthych, mai esmwythach fydd i Sod-

om yn y dydd hwnnw, nag i'r ddinas honno.

13 Gwae di, Chorazin; gwae di, Bethsaida: canys pe gwnaethid yn Tyrus a Sidon y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd yn eich plith chwi, hwy a edifarhasent er ys talm, gan eistedd mewn sachlïan a lludw.

14 Eithr esmwythach fydd i Tyrus a Sidon yn y farn, nag i chwi.

15 A thithau, Capernaum, yr hon a ddyrchafwyd hyd y nef, a dynnir i lawr hyd yn uffern.

16 Y neb sydd yn eich gwrando chwi, sydd yn fy ngwrando i; a'r neb sydd yn eich dirmygu chwi, sydd yn fy nirmygu i; a'r neb sydd yn fy nirmygu i, sydd yn dirmygu yr hwn a'm hanfonodd i.

17 ¶ A'r deg a thriugain a ddychwelasant gyd â llawenydd, gan ddywedyd, Arglwydd, hyd yn nôd y cythreuliaid a ddarostyngir i ni, yn dy enw di.

18 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Mi a welais Satan megis mellten, yn syrthio o'r nef.

19 Wele, yr ydwyf fi yn rhoddi i chwi awdurdod i sathru ar seirph, ac ysgorpionau, ac ar holl gryfder y gelyn; ac nid oes dim a wna ddim niwed i chwi.

20 Eithr yn hyn na lawenhêwch, fod yr ysprydion wedi eu darostwng i chwi; ond llawenhêwch yn hytrach, am fod eich enwau yn ysgrifenedig yn y nefoedd.

21 ¶ Yr awr honno yr Iesu a lawenychodd yn yr yspryd, ac a ddywedodd, Yr wyf yn diolch i ti, O Dad, Arglwydd nef a daear, am guddio o honot y pethau hyn oddi wrth y doethion a'r deallus, a'u datguddio o honot i rai bychain: yn wir, O Dad; oblegid felly y gwelid yn dda yn dy olwg di.

22 Pob peth a roddwyd i mi gan fy Nhad: ac ni wyr neb pwy yw y Mab, ond y Tad; na phwy yw y Tad, ond y Mab, a'r neb y mynno y Mab *ei* ddatguddio iddo.

23 ¶ Ac efe a drodd at *ei* ddisgyblion, ac a ddywedodd o'r neilldu, Gwŷn fyd y llygaid sydd yn gweled y pethau yr ydych chwi yn eu gweled.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, ewyllysio o lawer o brophwydi a brenhinoedd weled y pethau yr ydych chwi yn eu gweled, ac nis gwelsant; a chlywed y pethau yr ydych chwi yn eu clywed, ac nis clywsant.

25 ¶ Ac wele, rhyw gyfreithiwr a gododd, gan ei demtio ef, a dywedyd, Athraw, pa beth a wnaf i gael etifeddu bywyd tragywyddol?

26 Yntau a ddywedodd wrtho, Pa beth sydd ysgrifenedig yn y gyfraith? pa fodd y darlleni?

27 Ac efe gan atteb a ddywedodd, Ti a geri yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac a'th holl nerth, ac â'th holl feddwl; a'th gymmydog fel ti dy hun.

28 Yntau a ddywedodd wrtho, Ti a attebaist yn uniawn: gwna hyn, a byw fyddi.

29 Eithr efe, yn ewyllysio ei gyflawnhâu ei hun, a ddywedodd wrth yr Iesu, A phwy yw fy nghymmydog?

30 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd, Rhyw ddyn oedd yn myned i waered o Jerusalem i Jericho; ac a syrthiodd ym mysg lladron, y rhai wedi ei ddiosg ef, a'i archolli, a aeth-

ant ymaith, gan *ei* adael yn hanner marw.

31 Ac ar ddamwain rhyw offeiriad a ddaeth i waered y ffordd honno: a phan ei gwelodd, efe a aeth o'r tu arall heibio.

32 A'r un ffunud Lefiad hefyd, wedi dyfod i'r fan, a'*i* weled *ef*, a aeth o'r tu arall heibio.

33 Eithr rhyw Samariad, wrth ymdaith, a ddaeth atto ef: a phan ei gwelodd, a dosturiodd,

34 Ac a aeth atto, ac a rwymodd ei archollion ef, gan dywallt ynddynt olew a gwin; ac a'i gosododd ef ar ei anifail ei hun, ac a'i dug ef i'r lletty, ac a'i hamgeleddodd.

35 A thrannoeth wrth fyned ymaith, efe a dynnodd allan ddwy geiniog, ac a'*u* rhoddes i'r llettywr, ac a ddywedodd wrtho, Cymmer ofal drosto: a pha beth bynnag a dreuliech yn ychwaneg, pan ddelwyf drachefn, mi a'i talaf i ti.

36 Pwy gan hynny o'r tri hyn, yr ydwyt ti yn tybied ei fod yn gymmydog i'r hwn a syrthiasai ym mhlith y lladron?

37 Ac efe a ddywedodd, Yr hwn a wnaeth drugaredd âg ef. A'r Iesu a'm hynny a ddywedodd wrtho, Dos, a gwna dithau yr un modd.

38 ¶ A bu, a hwy yn ymdeithio, ddyfod o hono i ryw dref: a rhyw wraig, a'i henw Martha, a'i derbyniodd ef i'w thŷ.

39 Ac i hon yr oedd chwaer a elwid Mair, yr hon hefyd a eisteddodd wrth draed yr Iesu, ac a wrandawodd ar ei ymadrodd ef.

40 Ond Martha oedd drafferthus ynghylch llawer o wasanaeth: a chan sefyll ger llaw, hi a ddywedodd, Arglwydd, onid oes ofal gennyt am i'm chwaer fy ngadael i fy hun i wasanaethu? dywed wrthi gan hynny am fy helpio.

41 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Martha, Martha, gofalus a thrafferthus wyt ynghylch llawer o bethau:

42 Eithr un peth sydd angenrheidiol. A Mair a ddewisodd y rhan dda, yr hon ni ddygir oddi arni.

PENNOD XI.

1 *Crist yn dysgu gweddïo, a hynny heb ddiffygio:* 11 *gan sierhau y rhydd Duw felly i ni bethau da.* 14 *Wrth furiw allan gythraul mud, y mae efe yn ceryddu y Phariseaid cablaidd:* 28 *ac yn dangos pwy sydd fendigedig:* 29 *ac yn pregethu i'r bobl:* 37 *ac yn argyhoeddi ffug sancteiddrwydd y Phariseaid, a'r ysgrifenyddion, a'r cyfreithwyr.*

A BU, ac efe mewn rhyw fan yn gweddïo, pan beidiodd, ddywedyd o un o'i ddisgyblion wrtho, Arglwydd, dysg i ni weddïo, megis ag y dysgodd Ioan i'w ddisgyblion.

2 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pan weddïoch, dywedwch, Ein Tad yr hwn wyt yn y nefoedd, Sancteiddier dy enw. Deued dy deyrnas. Gwneler dy ewyllys, megis yn y nef, felly ar y ddaear hefyd.

3 Dyro i ni o ddydd i ddydd ein bara beunyddiol.

4 A maddeu i ni ein pechodau: canys yr ydym ninnau yn maddeu i bawb sydd yn ein dyled. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; eithr gwared ni rhag drwg.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pwy o honoch fydd iddo gyfaill, ac a â atto hanner nos, ac a ddywed wrtho, *O* gyfaill, moes i mi dair torth yn echwyn:

6 Canys cyfaill i mi a ddaeth attaf wrth ymdaith, ac nid oes

gennyf ddim i'w ddodi ger ei fron ef:

7 Ac yntau oddi mewn a ettyb ac a ddywed, Na flina fi: yn awr y mae y drws yn gauad, a'm plant gyd â mi yn y gwely; ni allaf godi a'u rhoddi i ti.

8 Yr wyf yn dywedyd i chwi, Er na chyfyd efe a rhoddi iddo, am ei fod yn gyfaill iddo; etto o herwydd ei daerni, efe a gyfyd ac a rydd iddo gynnifer ag y sydd arno eu heisieu.

9 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Gofynwch, a rhoddir i chwi; ceisiwch, a chwi a gewch; curwch, ac fe a agorir i chwi.

10 Canys pob un sydd yn gofyn, sydd yn derbyn; a'r neb sydd yn ceisio, sydd yn cael; ac i'r hwn sydd yn curo, yr agorir.

11 Os bara a ofyn mab i un o honoch chwi sy dad, a ddyry efe garreg iddo? ac os pysgodyn, a ddyry efe iddo sarph yn lle pysgodyn?

12 Neu os gofyn efe wy, a ddyry efe ysgorpion iddo?

13 Os chwychwi gan hynny, y rhai ydych ddrwg, a fedrwch roi rhoddion da i'ch plant chwi; pa faint mwy y rhydd *eich* Tad o'r nef yr Yspryd Glân i'r rhai a ofyno ganddo?

14 ¶ Ac yr oedd efe yn bwrw allan gythraul, a hwnnw oedd fud. A bu, wedi i'r cythraul fyned allan, i'r mudan lefaru; a'r bobloedd a ryfeddasant.

15 Eithr rhai o honynt a ddywedasant, Trwy Beelzebub, pennaeth y cythreuliaid, y mae efe yn bwrw allan gythreuliaid.

16 Ac eraill, gan *ei* demtio, a geisiasant ganddo arwydd o'r nef.

17 Yntau, yn gwybod eu meddyliau hwynt, a ddywedodd wrthynt, Pob teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, a anghyfanneddir; a thŷ yn erbyn tŷ, a syrth.

18 Ac os Satan hefyd sydd wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, pa fodd y saif ei deyrnas ef? gan eich bod yn dywedyd, mai trwy Beelzebub yr wyf fi yn bwrw allan gythreuliaid.

19 Ac os trwy Beelzebub yr wyf fi yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan? am hynny y byddant hwy yn farnwyr arnoch chwi.

20 Eithr os myfi trwy fys Duw ydwyf yn bwrw allan gythreuliaid, diammeu ddyfod teyrnas Dduw attoch chwi.

21 Pan fyddo un cryf arfog yn cadw ei neuadd, y mae yr hyn sydd ganddo mewn heddwch:

22 Ond pan ddêl un cryfach nag ef arno, a'i orchfygu, efe a ddwg ymaith ei holl arfogaeth ef yn yr hon yr oedd yn ymddiried, ac a ran ei anrhaith ef.

23 Y neb nid yw gyd â mi, sydd yn fy erbyn: a'r neb nid yw yn casglu gyd â mi, sydd yn gwasgaru.

24 Pan êl yr yspryd aflan allan o ddyn, efe a rodia mewn lleoedd sychion, gan geisio gorphwysdra: a phryd na chaffo, efe a ddywed, Mi a ddychwelaf i'm tŷ o'r lle y daethum allan.

25 A phan ddêl, y mae yn *ei* gael wedi *ei* ysgubo a'*i* drefnu.

26 Yna yr â efe, ac y cymmer atto saith yspryd eraill gwaeth nag ef ei hun; a hwy a ânt i mewn, ac a arhosant yno: a diwedd y dyn hwnnw fydd gwaeth nâ'i ddechreuad.

27 ¶ A bu, fel yr oedd efe yn

dywedyd hyn, rhyw wraig o'r dyrfa a gododd ei llef, ac a ddywedodd wrtho, Gwŷn fyd y groth a'th ddug di, a'r bronnau a sugnaist.

28 Ond efe a ddywedodd, Yn hytrach gwŷn fyd y rhai sydd yn gwrando gair Duw, ac yn ei gadw.

29 ¶ Ac wedi i'r bobloedd ymdyrru ynghyd, efe a ddechreuodd ddywedyd, Y genhedlaeth hon sydd ddrwg: y mae hi yn ceisio arwydd: ac arwydd ni roddir iddi, ond arwydd Jonas y prophwyd.

30 Canys fel y bu Jonas yn arwydd i'r Ninifeaid, felly y bydd Mab y dyn hefyd i'r genhedlaeth hon.

31 Brenhines y dehau a gyfyd yn y farn gyd â gwyr y genhedlaeth hon, ac a'u condemnia hwynt: am iddi hi ddyfod o eithafoedd y ddaear i wrando doethineb Solomon; ac wele, un mwy nâ Solomon yma.

32 Gwyr Ninife a godant i fynu yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemniant hi: am iddynt edifarhâu wrth bregeth Jonas: ac wele, un mwy nâ Jonas yma.

33 Ac nid yw neb wedi goleu canwyll, yn *ei* gosod mewn lle dirgel, na than lestr; eithr ar ganhwyllbren, fel y gallo y rhai a ddelo i mewn weled y goleuni.

34 Canwyll y corph yw y llygad: am hynny pan fyddo dy lygad yn syml, dy holl gorph hefyd fydd oleu; ond pan fyddo *dy lygad* yn ddrwg, dy gorph hefyd fydd tywyll.

35 Edrych am hynny rhag i'r goleuni sydd ynot fod yn dywyllwch.

36 Os dy holl gorph gan hynny *sydd* oleu, heb un rhan dywyll ynddo, bydd y cwbl yn oleu, megis pan fo canwyll a'i llewyrch yn dy oleuo di.

37 ¶ Ac fel yr oedd efe yn llefaru, rhyw Pharisead a ddymunodd arno giniawa gyd âg ef. Ac wedi iddo ddyfod i mewn, efe a eisteddodd i fwytta.

38 A'r Pharisead pan welodd, a ryfeddodd nad ymolchasai efe yn gyntaf o flaen ciniaw.

39 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, Yn awr chwychwi y Phariseaid ydych yn glanhâu y tu allan i'r cwppan a'r ddysgl; ond eich tu mewn sydd yn llawn o drais a drygioni.

40 *O* ynfydion, onid yr hwn a wnaeth yr hyn sydd oddi allan, a wnaeth yr hyn sydd o fewn hefyd?

41 Yn hytrach rhoddwch elusen o'r pethau sydd gennych: ac wele, pob peth sydd lân i chwi.

42 Eithr gwae chwi y Phariseaid: canys yr ydych chwi yn degymmu y mintys, a'r ryw, a phob llysieuyn, ac yn myned heibio i farn a chariad Duw. Y pethau hyn oedd raid eu gwneuthur, ac na adewid y lleill heb wneuthur.

43 Gwae chwi y Phariseaid; canys yr ydych yn caru y prif-gadeiriau yn y synagogau, a chyfarch yn y marchnadoedd.

44 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr; am eich bod fel beddau anamlwg, a'r dynion a rodiant *arnynt* heb wybod *oddi wrthynt.*

45 ¶ Ac un o'r cyfreithwyr a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Athraw, wrth ddywedyd hyn, yr wyt ti yn ein gwaradwyddo ninnau hefyd.

46 Yntau a ddywedodd,

Gwae chwithau hefyd, y cyfreithwyr; canys yr ydych yn llwytho dynion â beichiau anhawdd eu dwyn, a chwi nid ydych yn cyffwrdd â'r beichiau âg un o'ch bysedd.

47 Gwae chwychwi; canys yr ydych yn adeiladu beddau y prophwydi, a'ch tadau chwi a'u lladdodd hwynt.

48 Yn wir yr ydych yn tystiolaethu, ac yn gyd-foddlawn i weithredoedd eich tadau: canys hwynt-hwy yn wir a'u lladdasant hwy, a chwithau ydych yn adeiladu eu beddau hwynt.

49 Am hynny hefyd y dywedodd doethineb Duw, Anfonaf attynt brophwydi ac apostolion, a *rhai* o honynt a laddant ac a erlidiant.

50 Fel y gofyner i'r genhedlaeth hon waed yr holl brophwydi, yr hwn a dywalltwyd o ddechreuad y byd;

51 O waed Abel hyd waed Zacharïas, yr hwn a laddwyd rhwng yr allor a'r deml: diau meddaf i chwi, Gofynir ef i'r genhedlaeth hon.

52 Gwae chwychwi, y cyfreithwyr: canys chwi a ddygasoch ymaith agoriad y gwybodaeth: nid aethoch i mewn eich hunain, a'r rhai oedd yn myned a waharddasoch chwi.

53 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn wrthynt, y dechreuodd yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid fod yn daer iawn *arno*, a'i annog i ymadrodd am lawer o bethau:

54 Gan ei gynllwyn ef, a cheisio hela rhyw beth o'i ben ef, i gael achwyn arno.

PENNOD XII.

1 *Crist yn pregethu i'w ddisgyblion am ochel rhagrith, ac ofn wrth ddatgan ei athrawiaeth ef:* 13 *yn rhybuddio y bobl i ochelyd cybyddra, trwy ddammeg y gwr goludog a adeiladodd yeguboriau mwy.* 22 *Ni wasanaetha i ni fod yn rhy ofalus am bethau bydol;* 31 *ond ceisio teyrnas Dduw,* 33 *a rhoddi elusen,* 36 *a bod yn barod i agoryd i'n Harglwydd pan guro, pa bryd bynnag y delo.* 41 *Y dylu gweinidogion Crist edrych ar eu siars,* 49 *a disgwyl am erlid.* 54 *Rhaid i'r bobl dderbyn yr amser hwn o ras,* 58 *oblegid peth ofnadwy yw marw heb gymmodi.*

YN y cyfamser, wedi i fyrdd-iwn o bobl ymgasglu ynghyd, hyd oni ymsathrai y naill y llall, efe a ddechreuodd ddywedyd wrth ei ddisgyblion, Yn gyntaf, gwyliwch arnoch rhag surdoes y Phariseaid, yr hwn yw rhagrith.

2 Canys nid oes dim cuddiedig, a'r nas datguddir; na dirgel, a'r nis gwybyddir.

3 Am hynny pa bethau bynnag a ddywedasoch yn y tywyllwch, a glywir yn y goleu; a'r peth a ddywedasoch yn y glust mewn ystafelloedd, a bregethir ar bennau tai.

4 Ac yr wyf yn dywedyd wrthych, fy nghyfeillion, Nac ofnwch y rhai sydd yn lladd y corph, ac wedi hynny heb ganddynt ddim mwy i'w wneuthur.

5 Ond rhag-ddangosaf i chwi pwy a ofnwch: Ofnwch yr hwn, wedi y darffo iddo ladd, sydd âg awdurdod ganddo i fwrw i uffern; ïe, meddaf i chwi, Hwnnw a ofnwch.

6 Oni werthir pump o adar y tô er dwy ffyrling, ac nid oes un o honynt mewn anghof ger bron Duw?

7 Ond y mae hyd yn nôd blew eich pennau chwi yn gyfrifedig oll. Am hynny nac ofnwch: yr ydych chwi yn well nâ llawer o adar y tô.

8 Ac meddaf i chwi, Pyw bynnag a'm haddefo i ger bron dynion, Mab y dyn hefyd a'i

haddef yntau ger bron angelion Duw.

9 A'r hwn a'm gwado i ger bron dynion, a wedir ger bron angelion Duw.

10 A phwy bynnag a ddywedo air yn erbyn Mab y dyn, fe a faddeuir iddo: eithr i'r neb a gablo yn erbyn yr Yspryd Glân, ni faddeuir.

11 A phan y'ch dygant i'r synagogau, ac *at* y llywiawdwyr, a'r awdurdodau, na ofelwch pa fodd, neu pa beth a atteboch, neu beth a ddywedoch:

12 Canys yr Yspryd Glân a ddysg i chwi yn yr awr honno beth sydd raid ei ddywedyd.

13 ¶ A rhyw un o'r dyrfa a ddywedodd wrtho, Athraw, dywed wrth fy mrawd am rannu â myfi yr etifeddiaeth.

14 Yntau a ddywedodd wrtho, Y dyn, pwy a'm gosododd i yn farnwr, neu yn rhannwr arnoch chwi?

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Edrychwch, ac ymogelwch rhag cybydd-dod: canys nid yw bywyd neb yn sefyll ar amlder y pethau sydd ganddo.

16 ¶ Ac efe a draethodd wrthynt ddammeg, gan ddywedyd, Tir rhyw wr goludog a gnydiodd yn dda.

17 Ac efe a ymresymmodd yndda ei hun, gan ddywedyd, Beth a wnaf, am nad oes gennyf le i gasglu fy ffrwythau iddo?

18 Ac efe a ddywedodd, Hyn a wnaf: Mi a dynnaf i lawr fy ysguboriau, ac a adeiladaf rai mwy; ac yno y casglaf fy holl ffrwythau, a'm dâ.

19 A dywedaf wrth fy enaid, Fy enaid, y mae gennyt ddâ lawer wedi eu rhoi i gadw dros lawer o flynyddoedd: gorphwys, bwytta, yf, bydd lawen.

20 Eithr Duw a ddywedodd wrtho, O ynfyd, y nos hon y gofynant dy enaid oddi wrthyt; ac eiddo pwy fydd y pethau a barottoaist?

21 Felly y mae yr hwn sydd yn trysori iddo ei hun, ac nid yw gyfoethog tu ag at Dduw.

22 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Am hyn yr wyf yn dywedyd wrthych, Na chymmerwch ofal am eich bywyd, beth a fwyttäoch; nac am eich corph, beth a wisgoch.

23 Y mae y bywyd yn fwy na'r ymborth, a'r corph *yn fwy* na'r dillad.

24 Ystyriwch y brain: canys nid ydynt yn hau, nac yn medi; i'r rhai nid oes gell, nac ysgubor; ac y mae Duw yn eu porthi hwynt: O ba faint mwy yr ydych chwi yn well nâ'r adar?

25 A phwy o honoch, gan gymmeryd gofal, a ddichon chwanegu un cufydd at ei faintioli?

26 Am hynny, oni ellwch wneuthur y peth lleiaf, paham yr ydych yn cymmeryd gofal am y lleill?

27 Ystyriwch y lili, pa fodd y maent yn tyfu; Nid ydynt yn llafurio, nac yn nyddu; ac yr wyf yn dywedyd i chwi, na wisgwyd Solomon yn ei holl ogoniant fel un o'r rhai hyn.

28 Ac os yw Duw felly yn dilladu y llysieuyn, yr hwn sydd heddyw yn y maes, ac y fory a deflir i'r ffwrn; pa faint mwy *y dillada efe* chwychwi, O rai o ychydig ffydd?

29 Chwithau na cheisiwch beth a fwyttäoch, neu pa beth a yfoch; ac na fyddwch amheuus.

30 Canys y pethau hyn oll y mae cenhedloedd y byd yn eu hargeisio: ac y mae eich Tad

chwi yn gwybod fod arnoch chwi eisiau y pethau hyn.

31 ¶ Yn hytrach ceisiwch deyrnas Dduw, a'r pethau hyn oll a roddir i chwi yn chwaneg.

32 Nac ofna, braidd bychan: canys rhyngodd bodd i'ch Tad roddi i chwi y deyrnas.

33 Gwerthwch yr hyn sydd gennych, a rhoddwch elusen: gwnewch i chwi byrsau y rhai ni heneiddiant; trysor yn y nefoedd, yr hwn ni dderfydd, lle ni ddaw lleidr yn agos, ac ni lygra pryf.

34 Canys lle y mae eich trysor chwi, yno y bydd eich calon hefyd.

35 Bydded eich lwynau wedi eu hymwregysu, a'*ch* canhwyllau wedi eu goleu:

36 A chwithau yn debyg i ddynion yn disgwyl eu Harglwydd, pa bryd y dychwel o'r neithior; fel pan ddelo a churo, yr agoront iddo yn ebrwydd.

37 Gwŷn eu byd y gweision hynny, y rhai a gaiff eu Harglwydd, pan ddêl, yn neffro: yn wir meddaf i chwi, Efe a ymwregysa, ac a wna iddynt eistedd i lawr i fwytta, ac a ddaw ac a wasanaetha arnynt hwy.

38 Ac os daw efe ar yr ail wyliadwriaeth, ac *os* ar y drydedd wyliadwriaeth y daw, a'*u* cael *hwynt* felly, gwŷn eu byd y gweision hynny.

39 A hyn gwybyddwch, pe gwybuasai gwr y tŷ pa awr y deuai y lleidr, efe a wyliasai, ac ni adawsai gloddio ei dŷ trwodd.

40 A chwithau gan hynny, byddwch barod: canys yr awr ni thybioch, y daw Mab y dyn.

41 ¶ A Phetr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, ai wrthym ni yr wyt ti yn dywedyd y ddammeg hon, ai wrth bawb hefyd?

42 A'r Arglwydd a ddywedodd, Pwy yw y goruchwyliwr ffyddlawn, a phwyllog, yr hwn a esyd *ei* arglwydd ar ei deulu, i roddi cyfluniaeth *iddynt* mewn pryd?

43 Gwŷn ei fyd y gwas hwnnw, yr hwn y caiff ei arglwydd ef, pan ddêl, yn gwneuthur felly.

44 Yn wir meddaf i chwi, Efe a'i gesyd ef *yn llywodraethwr* ar gwbl a'r y sydd eiddo.

45 Eithr os dywed y gwas hwnnw yn ei galon, Y mae fy arglwydd yn oedi dyfod; a dechreu curo y gweision a'r morwynion, a bwytta ac yfed, a meddwi:

46 Daw arglwydd y gwas hwnnw mewn dydd nad yw efe yn disgwyl, ac ar awr nad yw efe yn gwybod, ac a'i gwahana ef, ac a esyd ei ran ef gyd â'r anffyddloniaid.

47 A'r gwas hwnnw yr hwn a wybu ewyllys ei arglwydd, ac nid ymbarottôdd, ac ni wnaeth yn ol ei ewyllys ef, a gurir â llawer *ffonnod*.

48 Eithr yr hwn ni wybu, ac a wnaeth bethau yn haeddu ffonnodiau, a gurir âg ychydig *ffonnodiau*. Ac i bwy bynnag y rhoddwyd llawer, llawer a ofynir ganddo; a chyd â'r neb y gadawsant lawer, chwaneg a ofynant ganddo.

49 ¶ Mi a ddaethum i fwrw tân ar y ddaear; a pheth a fynnaf os cynneuwyd ef eisoes?

50 Eithr y mae gennyf fedydd i'm bedyddio âg ef, ac mor gyfyng yw arnaf hyd oni orphener!

51 Ydych chwi yn tybied mai heddwch y daethum i i'w roddi ar y ddaear? nag

6, meddaf i chwi; ond yn hytrach ymrafael.

52 Canys bydd o hyn allan bump yn yr un tŷ wedi ymrannu, tri yn erbyn dau, a dau yn erbyn tri.

53 Y tad a ymranna yn erbyn y mab, a'r mab yn erbyn y tad, y fam yn erbyn y ferch, a'r ferch yn erbyn y fam; y chwegr yn erbyn ei gwaudd, a'r waudd yn erbyn ei chwegr.

54 ¶ Ac efe a ddywedodd hefyd wrth y bobloedd, Pan weloch gwmmwl yn codi o'r gorllewin, yn y fan y dywedwch, Y mae cawod yn dyfod: ac felly y mae.

55 A phan *weloch* y deheuwynt yn chwythu, y dywedwch, Y bydd gwres: ac fe fydd.

56 O ragrithwyr, chwi a fedrwch ddeall wynebpryd y ddaear a'r wybr: ond yr amser hwn, pa fodd nad ydych yn ei ddeall?

57 A phaham nad ydych, ïe, o honoch eich hunain, yn barnu yr hyn sydd gyfiawn?

58 ¶ Canys tra fyddech yn myned gyd â'th wrthwynebwr at lywodraethwr, gwna dy oreu ar y ffordd i gael myned yn rhydd oddi wrtho; rhag iddo dy ddwyn at y barnwr, ac i'r barnwr dy roddi at y swyddog, ac i'r swyddog dy daflu y'ngharchar.

59 Yr wyf yn dywedyd i ti, Nad â'i di ddim oddi yno, hyd oni thelych, ïe, yr hatling eithaf.

PENNOD XIII.

1 *Crist yn pregethu edifeirwch, wrth goepcdigaeth y Galileaid, ac eraill.* 6 *Y figysbren diffrwyth ni chaiff sefyll.* 11 *Crist yn iachâu y wraig oedd wedi crymmu:* 18 *yn dangos galluog weithrediad y gair y'nyhalonnau ei etholedigion, trwy ddammeg y gronyn mwstard, a'r surdoes:* 24 *yn annog i fyned i mewn i'r porth cyfyng:* 31 *ac yn argyhoeddi Herod, a Jerusalem.*

AC yr oedd yn bresennol y cyfamser hwnnw, rai yn mynegi iddo am y Galileaid, y rhai y cymmysgasai Pilat eu gwaed ynghyd â'u haberthau.

2 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd wrthynt, Ydych chwi yn tybied fod y Galileaid hyn yn bechaduriaid mwy nâ'r holl Galileaid, am iddynt ddioddef y cyfryw bethau?

3 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr, onid edifarhêwch, chwi a ddifethir oll yn yr un modd.

4 Neu y deunaw hynny ar y rhai y syrthiodd y tŵr yn Siloam, ac a'u lladdodd hwynt: a ydych chwi yn tybied eu bod hwy yn bechaduriaid mwy nâ'r holl ddynion oedd yn cyfanneddu yn Jerusalem?

5 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr, onid edifarhêwch, chwi a ddifethir oll yn yr un modd.

6 ¶ Ac efe a ddywedodd y ddammeg hon: Yr oedd gan un ffigysbren wedi ei blannu yn ei winllan; ac efe a ddaeth i geisio ffrwyth arno, ac nis cafodd.

7 Yna efe a ddywedodd wrth y gwinllannydd, Wele, tair blynedd yr ydwyf yn dyfod, gan geisio ffrwyth ar y ffigysbren hwn; ac nid ydwyf yn cael *dim:* tòr ef i lawr; paham y mae efe yn diffrwytho y tir?

8 Ond efe gan atteb a ddywedodd wrtho, Arglwydd, gâd ef y flwyddyn hon hefyd, hyd oni ddarffo i mi gloddio o'i amgylch, a bwrw tail:

9 Ac os dwg efe ffrwyth, *da:* onid ê, gwedi hynny tòr ef i lawr.

10 Ac yr oedd efe yn dysgu yn un o'r synagogau ar y sabbath.

11 ¶ Ac wele, yr oedd gwraig ag ynddi yspryd gwendid ddeunaw mlynedd, ac oedd wedi cyd-grymmu, ac ni allai hi mewn modd yn y byd ymunioni.

12 Pan welodd yr Iesu hon, efe a'*i* galwood *hi* atto, ac a ddywedodd wrthi, *Ha* wraig, rhyddhâwyd di oddi wrth dy wendid.

13 Ac efe a roddes *ei* ddwylaw arni: ac yn ebrwydd hi a unionwyd, ac a ogoneddodd Dduw.

14 A'r arch-synagogydd a attebodd yn ddigllawn, am i'r Iesu iachâu ar y sabbath, ac a ddywedodd wrth y bobl, Chwe diwrnod sydd, yn y rhai y dylid gweithio: ar y rhai hyn gan hynny deuwch, a iachâer chwi; ac nid ar y dydd sabbath.

15 Am hynny yr Arglwydd a'i hattebodd ef, ac a ddywedodd, *O* ragrithiwr, oni ollwng pob un o honoch ar y sabbath ei ŷch neu *ei* asyn o'r preseb, a'*i* arwain i'r dwfr?

16 Ac oni ddylai hon, a hi yn ferch i Abraham, yr hon a rwymodd Satan, wele ddeunaw mlynedd, gael ei rhyddhâu o'r rhwym hwn ar y dydd sabbath?

17 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn, ei holl wrthwynebwyr ef a gywilyddiasant: a'r holl bobl a lawenychasant am yr holl bethau gogoneddus a wnaid ganddo.

18 ¶ Ac efe a ddywedodd, I ba beth y mae teyrnas Dduw yn debyg? ac i ba beth y cyffelybaf hi?

19 Tebyg yw i ronyn o had mwstard, yr hwn a gymmerodd dyn ac a'*i* hauodd yn ei ardd; ac efe a gynnyddodd, ac a aeth yn bren mawr, ac adar yr awyr a nythasant yn ei ganghennau ef.

20 A thrachefn y dywedodd, I ba beth y cyffelybaf deyrnas Dduw?

21 Cyffelyb yw i surdoes, yr hwn a gymmerodd gwraig ac a'i cuddiodd mewn tri mesur o flawd, hyd oni surodd y cwbl oll.

22 Ac efe a dramwyodd trwy ddinasoedd a threfi, gan athrawiacthu, ac ymdeithio tu a Jerusalem.

23 A dywedodd un wrtho, Arglwydd, ai ychydig yw y rhai cadwedig? Ac efe a ddywedodd wrthynt,

24 ¶ Ymdrechwch am fyned i mewn trwy y porth cyfyng: canys llawer, meddaf i chwi, a geisiant fyned i mewn, ac nis gallant.

25 Gwedi cyfodi gwr y tŷ, a chau y drws, a dechreu o honoch sefyll oddi allan, a churo y drws, gan ddywedyd, Arglwydd, Arglwydd, agor i ni; ac iddo yntau atteb a dywedyd wrthych, Nid adwaen ddim o honoch o ba le yr ydych:

26 Yna y dechreuwch ddywedyd, Ni a fwyttasom ac a yfasom yn dy ŵydd di, a thi a ddysgaist yn ein heolydd ni.

27 Ac efe a ddywed, Yr wyf yn dywedyd i chwi, Nid adwaen chwi o ba le yr ydych: ewch ymaith oddi wrthyf, *chwi* holl weithredwyr anwiredd.

28 Yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd, pan weloch Abraham, ac Isaac, a Jacob, a'r holl brophwydi, yn nheyrnas Dduw, a chwithau wedi eich bwrw allan.

29 A daw rhai o'r dwyrain, ac o'r gorllewin, ac o'r gogledd,

ac o'r dehau, ac a eisteddant yn nheyrnas Dduw.

30 Ac wele, olaf ydyw y rhai a fyddant flaenaf, a blaenaf ydyw y rhai a fyddant olaf.

31 ¶ Y dwthwn hwnnw y daeth atto ryw Phariseaid, gan ddywedyd wrtho, Dos allan, a cherdda oddi yma: canys y mae Herod yn ewyllysio dy ladd di.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch a dywedwch i'r cadnaw hwnnw, Wele, yr wyf yn bwrw allan gythreuliaid, ac yn iachâu heddyw ac y fory, a'r trydydd dydd y'm perffeithir.

33 Er hynny rhaid i mi ymdaith heddyw ac y fory, a thrennydd: canys ni all fod y derfydd am brophwyd allan o Jerusalem.

34 O Jerusalem, Jerusalem, yr hon wyt yn lladd y prophwydi, ac yn llabyddio y rhai a anfonir attat; pa sawl gwaith y mynnaswn gasglu dy blant ynghyd, y modd *y casgl* yr iâr ei chywion dan *ei* hadenydd, ac nis mynnech!

35 Wele, eich tŷ a adewir i chwi yn anghyfannedd. Ac yn wir yr wyf yn dywedyd wrthych, Ni welwch fi, hyd oni ddêl yr amser pan ddywettoch, Bendigedig *yw* yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

PENNOD XIV.

2 Crist yn iachâu y dropsi ar y sabbath: 7 yn dysgu gostyngeiddrwydd; 12 a gwneuthur ciniawau i'r tlodion: 16 wrth ddammeg y swpper mawr, yn dangos pa fodd y cauir dynion â meddyliau bydol, y rhai a ddiystyrant air Duw, allan o'r nef. 25 Rhaid i'r rhai a fynnai fod yn ddisgyblion iddo, i ddwyn eu croes, a gwneuthur eu cyfrifon y'mlaen llaw; rhag iddynt trwy gywilydd syrthio oddi wrtho ar ol hynny, 34 a myned yn gwbl ddilês, mal halen wedi colli ei flas.

BU hefyd, pan ddaeth efe i dŷ un o bennaethiaid y Phariseaid ar y sabbath, i fwytta bara, iddynt hwythau ei wylied ef.

2 Ac wele, yr oedd ger ei fron ef ryw ddyn yn glaf o'r dropsi.

3 A'r Iesu gan atteb a lefarodd wrth y cyfreithwyr a'r Phariseaid, gan ddywedyd, Ai rhydd iachâu ar y sabbath?

4 A thewi a wnaethant. Ac efe a'*i* cymmerodd atto, ac a'i hiachâodd ef, ac a'*i* gollyngodd ymaith;

5 Ac a attebodd iddynt hwythau, ac a ddywedodd, Asyn neu ŷch pa un o honoch a syrth i bwll, ac yn cbrwydd nis tyn ef allan ar y dydd sabbath?

6 Ac ni allent roi atteb yn ei erbyn ef am y pethau hyn.

7 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth y gwahoddedigion ddammeg, pan ystyriodd fel yr oeddynt yn dewis yr eisteddleoedd uchaf; gan ddywedyd wrthynt,

8 Pan y'th wahodder gan neb i neithior, nac eistedd yn y lle uchaf; rhag bod un anrhydeddusach nâ thi wedi ei wahodd ganddo;

9 Ac i hwn a'th wahoddodd di ac yntau, ddyfod a dywedyd wrthyt, Dyro le i hwn; ac yna dechreu o honot ti trwy gywilydd gymmeryd y lle isaf.

10 Eithr pan y'th wahodder, dos ac eistedd yn y lle isaf; fel pan ddelo yr hwn a'th wahoddodd di, y gallo efe ddywedyd wrthyt, Y cyfaill, eistedd yn uwch i fynu. Yna y bydd i ti glod y'ngŵydd y rhai a eisteddant gyd â thi ar y bwrdd.

11 Canys pob un a'r a'i dyrchafo ei hun, a ostyngir; a'r hwn sydd yn ei ostwng ei hun, a ddyrchefir.

12 ¶ Ac efe a ddywedodd hefyd wrth yr hwn a'i gwa-

hoddasai ef, Pan wnelych giniaw neu swpper, na alw dy gyfeillion, na'th frodyr, na'th geraint, na'*th* gymmydogion goludog; rhag iddynt hwythau eilchwyl dy wahodd dithau, a gwneuthur taledigaeth i ti.

13 Eithr pan wnelych wledd, galw y tlodion, yr efryddion, y cloffion, y deillion:

14 A dedwydd fyddi; am nad oes ganddynt ddim i dalu i ti: canys fe a delir i ti yn adgyfodiad y rhai cyfiawn.

15 ¶ A phan glywodd rhyw un o'r rhai oedd yn eistedd ar y bwrdd y pethau hyn, efe a ddywedodd wrtho, Gwŷn ei fyd y neb a fwyttâo fara yn nheyrnas Dduw.

16 Ac yntau a ddywedodd wrtho, Rhyw wr a wnaeth swpper mawr, ac a wahoddodd lawer:

17 Ac a ddanfonodd ei was bryd swpper, i ddywedyd wrth y rhai a wahoddasid, Deuwch; canys weithian y mae pob peth yn barod.

18 A hwy oll a ddechreuasant yn un-*fryd* ymesgusodi. Y cyntaf a ddywedodd wrtho, Mi a brynais dyddyn, ac y mae yn rhaid i mi fyned a'i weled: attolwg i ti, cymmer fi yn esgusodol.

19 Ac arall a ddywedodd, Mi a brynais bùm iau o ychain, ac yr ydwyf yn myned i'w profi hwynt: attolwg i ti, cymmer fi yn esgusodol.

20 Ac arall a ddywedodd, Mi a briodais wraig; ac am hynny nis gallaf fi ddyfod.

21 A'r gwas hwnnw, pan ddaeth *adref*, a fynegodd y pethau hyn i'w arglwydd. Yna gwr y tŷ, wedi digio, a ddywedodd wrth ei was, Dos allan ar frys i heolydd ac ystrydoedd y ddinas, a dwg i mewn yma y tlodion, a'r anafus, a'r cloffion, a'r deillion.

22 A'r gwas a ddywedodd, Arglwydd, gwnaethpwyd fel y gorchymynaist; ac etto y mae lle.

23 A'r arglwydd a ddywedodd wrth y gwas, Dos allan i'r prif-ffyrdd a'r caeau, a chymhell *hwynt* i ddyfod i mewn, fel y llanwer fy nhŷ.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, na chaiff yr un o'r gwŷr hynny a wahoddwyd, brofi o'm swpper i.

25 ¶ A llawer o bobl a gydgerddodd âg ef: ac efe a droes, ac a ddywedodd wrthynt,

26 Os daw neb attaf fi, ac ni chasâo ei dad, a'i fam, a'i wraig, a'i blant, a'i frodyr, a'i chwiorydd, ïe, a'i einioes ei hun hefyd, ni all efe fod yn ddisgybl i mi.

27 A phwy bynnag ni ddycco ei groes, a dyfod ar fy ol i, ni all efe fod yn ddisgybl i mi.

28 ¶ Canys pwy o honoch chwi a'i fryd ar adeiladu tŵr, nid eistedd yn gyntaf, a bwrw y draul, a oes ganddo a'*i* gorpheno?

29 Rhag wedi iddo osod y sail, ac heb allu *ei* orphen, ddechreu o bawb a'*i* gwelant ei watwar ef,

30 Gan ddywedyd, Y dyn hwn a ddechreuodd adeiladu, ac ni allodd ei orphen.

31 Neu pa frenhin yn myned i ryfel yn erbyn brenhin arall, nid eistedd yn gyntaf, ac ymgynghori a all efe â deng mil gyfarfod â'r hwn sydd yn dyfod yn ei erbyn ef âg ugain mil?

32 Ac os amgen, tra fyddo efe yn mhell *oddi wrtho*, efe a enfyn gennadwri, ac a ddeisyf ammodau heddwch.

33 Felly hefyd, pob un o honoch chwithau nid yn-

wrthodo â chymmaint oll ag a feddo, ni all fod yn ddisgybl i mi.

34 ¶ Da *yw* yr halen: eithr o bydd yr halen yn ddiflas, â pha beth yr helltir ef?

35 Nid yw efe gymmwys nac i'r tir, nac i'r dommen; *ond* ei fwrw ef allan y maent. Y neb sydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

PENNOD XV.

1 *Dammeg y ddafad a gollesid,* 8 *y darn arian,* 11 *a'r mab afradlawn.*

AC yr oedd yr holl bublicanod a'r pechaduriaid yn nesâu atto ef, i wrando arno.

2 A'r Phariseaid a'r ysgrifenyddion a rwgnachasant, gan ddywedyd, Y mae hwn yn derbyn pechaduriaid, ac yn bwytta gyd â hwynt.

3 ¶ Ac efe a adroddodd wrthynt y ddammeg hon, gan ddywedyd,

4 Pa ddyn o honoch a chanddo gànt o ddefaid, ac os cyll un o honynt, nid yw yn gadael yr anıyn un pum ugain yn yr anialwch, ac yn myned ar ol yr hon a gollwyd, hyd oni chaffo efe hi?

5 Ac wedi iddo *ei* chael, efe a'*i* dŷd *hi* ar ei ysgwyddau ei hun yn llawen.

6 A phan ddêl adref, efe a eilw ynghyd *ei* gyfeillion a'*i* gymmydogion, gan ddywedyd wrthynt, Llawenhêwch gyd â mi; canys cefais fy nafad a gollasid.

7 Yr wyf yn dywedyd i chwi, mai felly y bydd llawenydd yn y nef am un pechadur a edifarhâo, *mwy* nag am onid un pum ugain o rai cyfiawn, y rhai nid rhaid iddynt wrth edifeirwch.

8 ¶ Neu pa wraig, a chanddi ddeg dryll o arian, os cyll hi un dryll, ni oleu ganwyll ac ysgubo y tŷ, a cheisio yn ddyfal, hyd onis caffo *ef?*

9 Ac wedi iddi *ei* gael, hi a eilw ynghyd *ei* chyfeillesau a'*i* chymmydogesau, gan ddywedyd, Cydlawenhêwch â mi; canys cefais y dryll a gollaswn.

10 Felly, meddaf i chwi, y mae llawenydd yn ngwydd angelion Duw am un pechadur a edifarhâo.

11 ¶ Ac efe a ddywedodd, Yr oedd gan ryw wr ddau fab:

12 A'r ieuangaf o honynt a ddywedodd wrth *ei* dad, *Fy* nhad, dyro i mi y rhan a ddigwydd o'r dâ. Ac efe a rannodd iddynt *ei* fywyd.

13 Ac ar ol ychydig ddyddiau y mab ieuangaf a gasglodd y cwbl ynghyd, ac a gymmerth ei daith i wlad bell; ac yno *efe* a wasgarodd ei ddâ, gan fyw yn afradlawn.

14 Ac wedi iddo dreulio y cwbl, y cododd newyn mawr trwy y wlad honno; ac yntau a ddechreuodd fod mewn eisieu.

15 Ac efe a aeth ac a lynodd wrth un o ddinaswyr y wlad honno; ac efe a'i hanfonodd ef i'w feusydd i borthi moch.

16 Ac efe a chwennychai lenwi ei fol â'r cibau a fwyttâi y moch; ac ni roddodd neb iddo.

17 A phan ddaeth atto ei hun, efe a ddywedodd, Pa sawl gwas cyflog o'r eiddo fy nhad sydd yn cael cu gwala a'u gweddill o fara, a minnau yn marw o newyn?

18 Mi a godaf, ac a âf at fy nhad, ac a ddywedaf wrtho, *Fy* nhad, pechais yn erbyn y nef, ac o'th flaen dithau;

19 Ac mwyach nid ydwyf deilwng i'm galw yn fab i ti: gwna fi fel un o'th weision cyflog.

20 Ac efe a gododd, ac a aeth

at ei dad. A phan oedd efe etto ym mhell oddi wrtho, ei dad a'i canfu ef, ac a dosturiodd, ac a redodd, ac a syrthiodd ar ei wddf ef, ac a'i cusanodd.

21 A'r mab a ddywedodd wrtho, *Fy* nhad, pechais yn erbyn y nef, ac o'th flaen dithau; ac nid ydwyf mwy deilwng i'm galw yn fab i ti.

22 A'r tad a ddywedodd wrth ei weision, Dygwch allan y wisg oreu, a gwisgwch am dano ef, a rhoddwch fodrwy ar ei law, ac esgidiau am *ei* draed.

23 A dygwch y llo pasgedig, a lleddwch *ef;* a bwyttâwn, a byddwn lawen.

24 Canys fy mab hwn oedd farw, ac a aeth yn fyw drachefn; *ac* efe a gollesid, ac a gaed. A hwy a ddechreuasant fod yn llawen.

25 Ac yr oedd ei fab hynaf ef yn y maes; a phan ddaeth efe a nesâu at y tŷ, efe a glywai gynghanedd a dawnsio.

26 Ac wedi iddo alw un o'r gweision, efe a ofynodd beth oedd hyn.

27 Yntau a ddywedodd wrtho, Dy frawd a ddaeth; a'th dad a laddodd y llo pasgedig, am iddo ei dderbyn ef yn iach.

28 Ond efe a ddigiodd, ac nid â'i i mewn. Am hynny y daeth ei dad allan, ac a ymbiliodd âg ef.

29 Yntau a attebodd *ac* a ddywedodd wrth *ei* dad, Wele, cynnifer o flynyddoedd yr ydwyf yn dy wasanaethu di, ac ni throseddais i un amser dy orchymyn; ac ni roddaist fynn erioed i mi, i fod yn llawen gyd â'm cyfeillion:

30 Eithr pan ddaeth dy fab hwn, yr hwn a ddifâodd dy fywyd di gyd â phutteiniaid, ti a leddaist iddo ef y llo pasgedig.

31 Ac efe a ddywedodd wrtho, Fy mab, yr wyt ti yn wastadol gyd â mi, a'r eiddof fi oll ydynt eiddot ti.

32 Rhaid oedd llawenychu, a gorfoleddu: oblegid dy frawd hwn oedd yn farw, ac a aeth yn fyw drachefn; ac a fu golledig, ac a gafwyd.

PENNOD XVI.

1 *Dammeg y goruchwyliwr anghyfiawn.* 14 *Crist yn ceryddu rhagrith y Pharisead cybyddlyd.* 19 *Y gŵr goludog, a Lazarus y cardotwyn.*

AC efe a ddywedodd hefyd wrth ei ddisgyblion, Yr oedd rhyw wr goludog, yr hwn oedd ganddo oruchwyliwr; a hwn a gyhuddwyd wrtho, ei fod efe megis yn afradloni ei ddâ ef.

2 Ac efe a'i galwodd ef, ac a ddywedodd wrtho, Pa beth yw hyn yr wyf yn ei glywed am danât? dyro gyfrif o'th oruchwyliaeth: canys ni elli fod mwy yn oruchwyliwr.

3 A'r goruchwyliwr a ddywedodd ynddo ei hun, Pa beth a wnaf? canys y mae fy arglwydd yn dwyn yr oruchwyliaeth oddi arnaf: cloddio nis gallaf, *a* chardotta sydd gywilyddus gennyf.

4 Mi a wn beth a wnaf, fel, pan y'm bwrier allan o'r oruchwyliaeth, y derbyniont fi i'w tai.

5 Ac wedi iddo alw atto bob un o ddyledwyr ei arglwydd, efe a ddywedodd wrth y cynta f, Pa faint sydd arnat ti o ddyled i'm harglwydd?

6 Ac efe a ddywedodd, Càn mesur o olew. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy ysgrifen, ac eistedd ar frys, a ysgrifena ddeg a deugain.

7 Yna y dywedodd wrth *un*

arall, A pha faint o ddyled sydd arnat tithau? Ac efe a ddywedodd, Cân mesur o wenith. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy ysgrifen, ac ysgrifena bedwar ugain.

8 A'r arglwydd a ganmolodd y goruchwyliwr anghyfiawn, am iddo wneuthur yn gall: oblegid y mae plant y byd hwn yn gallach yn eu cenhedlaeth nâ phlant y goleuni.

9 Ac yr wyf yn dywedyd i chwi, Gwnewch i chwi gyfeillion o'r mammon anghyfiawn: fel, pan fo eisieu arnoch, y'ch derbyniont i'r tragywyddol bebyll.

10 Y neb sydd ffyddlawn yn y lleiaf, sydd ffyddlawn hefyd mewn llawer; a'r neb sydd anghyfiawn yn y lleiaf, sydd anghyfiawn hefyd mewn llawer.

11 Am hynny, oni buoch ffyddlawn yn y mammon anghyfiawn, pwy a ymddiried i chwi am y gwir *olud?*

12 Ac oni buoch ffyddlawn yn yr eiddo arall, pwy a rydd i chwi yr eiddoch eich hun?

13 ¶ Ni ddichon un gwas wasanaethu dau arglwydd: canys naill ai efe a gasâ y naill, ac a gâr y llall: ai efe a lŷn wrth y naill, ac a ddirmyga y llall: ni ellwch wasanaethu Duw a mammon.

14 A'r Phariseaid hefyd, y rhai oedd ariangar, a glywsant y pethau hyn oll, ac a'i gwatwarasant ef.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Chwychwi yw y rhai sydd yn eich cyfiawnhâu eich hunain ger bron dynion; eithr Duw a wyr eich calonnau chwi: canys y peth sydd uchel gyd â dynion, sydd ffiaidd ger bron Duw.

16 Y gyfraith a'r prophwydi *oedd* hyd Ioan: er y pryd hwnnw y pregethir teyrnas Dduw, a phob dyn sydd yn ymwthio iddi.

17 A haws yw i nef a daear fyned heibio, nag i un tippyn o'r gyfraith ballu.

18 Pwy bynnag a ollyngo ymaith ei wraig, ac a briodo un arall, y mae efe yn godinebu; a phwy bynnag a briodo yr hon a ollyngwyd ymaith oddi wrth *ei* gwr, y mae efe yn godinebu.

19 ¶ Yr oedd rhyw wr goludog, ac a wisgid â phorphor a lliain main, ac yr oedd yn cymmeryd byd da yn helaethwych beunydd:

20 Yr oedd hefyd ryw gardottyn, a'i enw Lazarus, yr hwn a fwrid wrth ei borth ef yn gornwydlyd,

21 Ac yn chwennychu cael ei borthi â'r briwsion a syrthiai oddi ar fwrdd y gwr cyfoethog; ond y cwn a ddaethant, ac a lyfasant ei gornwydydd ef.

22 A bu, i'r cardottyn farw, a'i ddwyn gan yr angelion i fynwes Abraham. A'r goludog hefyd a fu farw, ac a gladdwyd:

23 Ac yn uffern efe a gododd ei olwg, ac efe mewn poenau, ac a ganfu Abraham o hirbell, a Lazarus yn ei fynwes.

24 Ac efe a lefodd, ac a ddywedodd, O dad Abraham, trugarhâ wrthyf, a danfon Lazarus, i drochi pen ei fys mewn dwfr, ac i oeri fy nhafod: canys fe a'm poenir yn y fflam hon.

25 Ac Abraham a ddywedodd, *Ha* fab, coffa i ti dderbyn dy wynfyd yn dy fywyd, ac felly Lazarus ei adfyd; ac yn awr y diddenir ef, ac y poenir dithau.

26 Ac heb law hyn oll, rhyngom ni a chwithau y sicrhâwyd gagendor mawr: fel na allo y rhai a fynnent, dramwy oddi yma attoch chwi; na'r rhai oddi yna, dramwy attom ni.

27 Ac efe a ddywedodd, Yr wyf yn attolwg i ti gan hynny, O dad, ddanfon o honot ef i dŷ fy nhad:

28 Canys y mae i mi bump o frodyr: fel y tystiolaetho iddynt hwy, rhag dyfod o honynt hwythau hefyd i'r lle poenus hwn.

29 Abraham a ddywedodd wrtho, Y mae ganddynt Moses a'r prophwydi; gwrandawant arnynt hwy.

30 Yntau a ddywedodd, Nag ê, y tad Abraham: eithr os â un oddi wrth y meirw attynt, hwy a edifarhânt.

31 Yna *Abraham* a ddywedodd wrtho, Oni wrandawant ar Moses a'r prophwydi, ni chredant chwaith pe codai un oddi wrth y meirw.

PENNOD XVII.

1 Crist yn dysgu gochelyd achosion rhwystr. 3 Am faddeu bawb i'w gilydd. 6 Gallu ffydd. 7 Pa fodd yr ydym ni yn rhwymedig i Dduw, ac nid efe i ni. 11 Y mae yn iachâu deg o wahan-gleifion. 22 Am deyrnas Dduw, a dyfodiad Mab y dyn.

AC efe a ddywedodd wrth y disgyblion, Ni all na ddêl rhwystrau; ond gwae *efe* trwy yr hwn y deuant.

2 Gwell fyddai iddo pe rhoddid maen melin o amgylch ei wddf ef, a'i daflu i'r môr, nag iddo rwystro un o'r rhai bychain hyn.

3 ¶ Edrychwch arnoch eich hunain: os pecha dy frawd yn dy erbyn, cerydda ef; ac os edifarhâ efe, maddeu iddo.

4 Ac os pecha yn dy erbyn seithwaith yn y dydd, a seithwaith yn y dydd droi attat, gan ddywedyd, Y mae yn edifar gennyf; maddeu iddo.

5 A'r apostolion a ddywedasant wrth yr Arglwydd, Anghwanega ein ffydd ni.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd, Pe byddai gennych ffydd gymmaint a gronyn o had mwstard, chwi a ellych ddywedyd wrth y sycamor-wydden hon, Ymddadwreiddia, a phlanner di yn y môr; a hi a ufuddhâi i chwi.

7 Eithr pwy o honoch chwi ag iddo was yn aredig, neu yn bugeilio, a ddywed wrtho yn y man pan ddêl o'r maes, Dos ac eistedd i lawr i fwytta?

8 Ond yn hytrach a ddywed wrtho, Arlwya i mi i swpperu, ac ymwregysa, a gwasanaetha arnaf fi, nes i mi fwytta ac yfed; ac wedi hynny y bwyttâi ac yr yfi dithau?

9 Oes ganddo ddiolch i'r gwas hwnnw, am wneuthur o hono y pethau a orchymynasid iddo? Nid wyf yn tybied.

10 Felly chwithau hefyd, gwedi i chwi wneuthur y cwbl oll ag a orchymynwyd i chwi, dywedwch, Gweision anfuddiol ydym: oblegid yr hyn a ddylasem ei wneuthur, a wnaethom.

11 ¶ Bu hefyd, ac efe yn myned i Jerusalem, fyned o hono ef trwy ganol Samaria a Galilea.

12 A phan oedd efe yn myned i mewn i ryw dref, cyfarfu âg ef ddeg o wŷr gwahangleifion, y rhai a safasant o hirbell:

13 A hwy a godasant *eu* llef, gan ddywedyd, Iesu Feistr, trugarhâ wrthym.

14 A phan welodd efe *hwynt*, efe a ddywedodd wrthynt, Ewch a dangoswch eich hun-

ein ffeiriaid. A bu fel yr oeddynt yn myned, fe a'u glanhâwyd hwynt.

15 Ac un o honynt, pan welodd ddarfod ei iachâu, a ddychwelodd, gan foliannu Duw â llef uchel.

16 Ac efe a syrthiodd ar *ei* wyneb wrth ei draed ef, gan ddiolch iddo. A Samariad oedd efe.

17 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd, Oni lanhâwyd y deg? ond pa le *y mae* y naw?

18 Ni chaed a ddychwelasant i roi gogoniant i Dduw, ond yr estron hwn.

19 Ac efe a ddywedodd wrtho, Cyfod, a dos ymaith: dy ffydd a'th iachâodd.

20 ¶ A phan ofynodd y Phariseaid iddo, pa bryd y deuai teyrnas Dduw, efe a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Ni ddaw teyrnas Dduw wrth ddisgwyl.

21 Ac ni ddywedant, Wele yma; neu, Wele accw: canys wele, teyrnas Dduw, o'ch mewn chwi y mae.

22 Ac efe a ddywedodd wrth y disgyblion, Y dyddiau a ddaw pan chwennychoch weled un o ddyddiau Mab y dyn, ac nis gwelwch.

23 A hwy a ddywedant wrthych, Wele yma; neu, Wele accw: nac ewch, ac na chanlynwch *hwynt*.

24 Canys megis y mae y fellten a felltenna o'r naill *ran* dan y nef, yn disgleirio hyd *y rhan* arall dan y nef; felly y bydd Mab y dyn hefyd yn ei ddydd ef.

25 Eithr yn gyntaf rhaid iddo ddioddef llawer, a'i wrthod gan y genhedlaeth hon.

26 Ac megis y bu yn nyddiau Noë, felly y bydd hefyd yn nyddiau Mab y dyn.

27 Yr oeddynt yn bwytta, yn yfed, yn gwreicca, yn gwra, hyd y dydd yr aeth Noë i mewn i'r arch; a daeth y diluw, ac a'u difethodd hwynt oll.

28 Yr un modd hefyd ag y bu yn nyddiau Lot: yr oeddynt yn bwytta, yn yfed, yn prynu, yn gwerthu, yn plannu, yn adeiladu;

29 Eithr y dydd yr aeth Lot allan o Sodom, y gwlawiodd tân a brwmstan o'r nef, ac a'u difethodd hwynt oll:

30 Fel hyn y bydd yn y dydd y datguddir Mab y dyn.

31 Yn y dydd hwnnw y neb a fyddo ar ben y tŷ, a'i ddodrefn o fewn y tŷ, na ddisgyned i'w cymmeryd hwynt; a'r hwn *a fyddo* yn y maes, yr un ffunud na ddychweled yn ei ol.

32 Cofiwch wraig Lot.

33 Pwy bynnag a geisio gadw ei einioes, a'i cyll; a phwy bynnag a'i cyll, a'i bywhâ hi.

34 Yr wyf yn dywedyd i chwi, Y nos honno y bydd dau yn yr un gwely; y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

35 Dwy a fydd yn malu yn yr un lle; y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

36 Dau a fyddant yn y maes; y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

37 A hwy a attebasant ac a ddywedasant wrtho, Pa le, Arglwydd? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa le bynnag *y byddo* y corph, yno yr ymgasgl yr eryrod.

PENNOD XVIII.

3 *Am y weddw daer.* 9 *Am y Phariseaid a'r publican.* 15 *Dwyn plant at Grist.* 18 *Y llywydd a fynnai ganlyn Crist, ond a rwystrir gan ei gyfoeth.* 28 *Gwobr y rhai a ymadawant â'r cwbl oll er ei fwyn ef.* 31 *Y mae efe yn rhag-fynegi ei farwolaeth;* 35 *ac yn rhoddi i ddyn dall ei olwg.*

AC efe a ddywedodd hefyd ddammeg wrthynt, fod yn rhaid gweddïo yn wastad, ac heb ddiffygio;

2 Gan ddywedyd, Yr oedd rhyw farnwr mewn rhyw ddinas, yr hwn nid ofnai Dduw, ac ni pharchai ddyn.

3 Yr oedd hefyd yn y ddinas honno wraig weddw; a hi a ddaeth atto ef, gan ddywedyd, Dïal fi ar fy ngwrthwynebwr.

4 Ac efe nis gwnai dros amser: eithr wedi hynny efe a ddywedodd ynddo ei hun, Er nad ofnaf Dduw, ac na pharchaf ddyn;

5 Etto am fod y weddw hon yn peri i mi flinder, mi a'i dïalaf hi; rhag iddi yn y diwedd ddyfod a'm syfrdanu i.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd, Gwrandewch beth a ddywed y barnwr anghyfiawn.

7 Ac oni ddïal Duw ei etholedigion, sydd yn llefain arno ddydd a nos, er ei fod yn hir oedi drostynt?

8 Yr wyf yn dywedyd i chwi, y dïal efe hwynt ar frys. Eithr Mab y dyn, pan ddêl, a gaiff efe ffydd ar y ddaear?

9 Ac efe a ddywedodd y ddammeg hon hefyd wrth y rhai oedd yn hyderu arnynt eu hunain eu bod yn gyfiawn, ac yn dïystyru eraill:

10 Dau wr a aeth i fynu i'r deml i weddïo; un yn Pharisead, a'r llall yn bublican.

11 Y Pharisead o'i sefyll a weddïodd rhyngddo ag ef ei hun fel hyn; O Dduw, yr wyf yn dïolch i ti nad wyf fi fel *y mae* dynion eraill, yn drawsion, yn anghyfiawn, yn odinebwyr; neu, fel y publican hwn chwaith.

12 Yr wyf yn ymprydio ddwywaith yn yr wythnos; yr wyf yn degymmu cymmaint oll ag a feddaf.

13 A'r publican, gan sefyll o hirbell, ni fynnai gymmaint a chodi ei olygon tu a'r nef; eithr efe a gurodd ei ddwyfron, gan ddywedyd, O Dduw, bydd drugarog wrthyf bechadur.

14 Dywedaf i chwi, Aeth hwn i waered i'w dŷ wedi ei gyfiawnhâu *yn fwy* nâ'r llall: canys pob un a'r y sydd yn ei ddyrchafu ei hun, a ostyngir; a phob un a'r y sydd yn ei ostwng ei hun, a ddyrchefir.

15 ¶ A hwy a ddygasant atto blant bychain hefyd, fel y cyffyrddai efe â hwynt: a'r disgyblion pan welsant, a'u ceryddasant hwy.

16 Eithr yr Iesu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd, Gadewch i'r plant bychain ddyfod attaf fi, ac na waherddwch hwynt: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Dduw.

17 Yn wir meddaf i chwi, Pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Dduw fel dyn bach, nid â efe i mewn iddi.

18 ¶ A rhyw lywodraethwr a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Athraw da, wrth wneuthur pa beth yr etifeddaf fi fywyd tragywyddol?

19 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Paham y'm gelwi yn dda? nid *oes* neb yn dda ond un, *sef* Duw.

20 Ti a wyddost y gorchymynion, Na odineba, Na ladd, Na ladratta, Na ddwg gam dystiolaeth, Anrhydedda dy dad a'th fam.

21 Ac efe a ddywedodd, Hyn oll a gedwais o'm hieuengctid.

22 A'r Iesu pan glybu hyn, a ddywedodd wrtho, Y mae un peth etto yn ol i ti: gwerth yr hyn oll sydd gennyt, a dyro

i'r tlodion: a thi a gai drysor yn y nef: a thyred, canlyn fi.

23 Ond pan glybu efe y pethau hyn, efe a aeth yn athrist: canys yr oedd efe yn gyfoethog iawn.

24 A'r Iesu, pan welodd ef wedi myned yn athrist, a ddywedodd, Mor anhawdd yr â y rhai y mae golud ganddynt i mewn i deyrnas Dduw!

25 Canys haws yw i gamel fyned trwy grai y nodwydd ddur, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

26 A'r rhai a glywsent a ddywedasant, A phwy a all fod yn gadwedig?

27 Ac efe a ddywedodd, Y pethau sydd ammhosibl gyd â dynion, sydd bosibl gyd â Duw.

28 A dywedodd Petr, Wele, nyni a adawsom bob peth, ac a'th ganlynasom di.

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, Nid oes neb a'r a adawodd dŷ, neu rieni, neu frodyr, neu wraig, neu blant, er mwyn teyrnas Dduw,

30 A'r nis derbyn lawer cymmaint yn y pryd hwn, ac yn y byd a ddaw fywyd tragywyddol.

31 ¶ Ac efe a gymmerodd y deuddeg atto, ac a ddywedodd wrthynt, Wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Jerusalem; a chyflawnir pob peth a'r sydd yn ysgrifenedig trwy y prophwydi am Fab y dyn.

32 Canys efe a draddodir i'r Cenhedloedd, ac a watwerir, ac a ammherchir, ac a boerir arno:

33 Ac wedi iddynt *ei* fflangellu, y lladdant ef: a'r trydydd dydd efe a adgyfyd.

34 A hwy ni ddeallasant ddim o'r pethau hyn; a'r gair hwn oedd guddiedig oddi wrthynt, ac ni wybuant y pethau a ddywedwyd.

35 ¶ A bu, ac efe yn nesâu at Jericho, i ryw ddyn dall fod yn eistedd yn ymyl y ffordd yn cardotta:

36 A phan glybu efe y dyrfa yn myned heibio, efe a ofynodd pa beth oedd hyn.

37 A hwy a ddywedasant iddo, Mai Iesu o Nazareth oedd yn myned heibio.

38 Ac efe a lefodd, gan ddywedyd, Iesu, Mab Dafydd, trugarhâ wrthyf.

39 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen, a'i ceryddasant ef i dewi: eithr efe a lefodd yn fwy o lawer, Mab Dafydd, trugarhâ wrthyf.

40 A'r Iesu a safodd, ac a orchymynodd ei ddwyn ef atto. A phan ddaeth efe yn agos, efe a ofynodd iddo,

41 Gan ddywedyd, Pa beth a fynni di i mi ei wneuthur i ti? Yntau a ddywedodd Arglwydd, cael o honof fy ngolwg.

42 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Cymmer dy olwg: dy ffydd a'th iachâodd.

43 Ac allan o law y cafodd efe ei olwg, ac a'i canlynodd ef, gan ogoneddu Duw. A'r holl bobl, pan welsant, a roisant foliant i Dduw.

PENNOD XIX.

1 *Am Zacchëus y publican.* 11 *Y deg darn o arian.* 28 *Crist yn marchogaeth i Jerusalem mewn gorfoledd:* 41 *yn wylo drosti:* 45 *yn gyrru y prynwyr a'r gwerthwyr allan o'r deml;* 47 *gan athrawiaethu beunydd ynddi. Y llywodraethwyr a fynnent ei ddifetha ef, oni bai rhag ofn y bobl.*

A'R *Iesu* a aeth i mewn, ac a aeth trwy Jericho.

2 Ac wele, wr a elwid wrth ei enw Zacchëus, *ac* efe oedd ben-publican, a hwn oedd gyfoethog.

3 Ac yr oedd efe yn ceisio gweled yr Iesu, pwy ydoedd; ac ni allai gan y dyrfa, am ei fod yn fychan o gorpholaeth.

4 Ac efe a redodd o'r blaen, ac a ddringodd i sycamorwydden, fel y gallai ei weled ef: oblegid yr oedd efe i ddyfod y ffordd honno.

5 A phan ddaeth yr Iesu i'r lle, efe a edrychodd i fynu, ac a'i canfu ef; ac a ddywedodd wrtho, Zacchëus, disgyn ar frys: canys rhaid i mi heddyw aros yn dy dŷ di.

6 Ac efe a ddisgynodd ar frys, ac a'i derbyniodd ef yn llawen.

7 A phan welsant, grwgnach a wnaethant oll, gan ddywedyd, Fyned o hono ef i mewn i lettya at wr pechadurus.

8 A Zacchëus a safodd, ac a ddywedodd wrth yr Arglwydd, Wele, hanner fy nâ, *O* Arglwydd, yr ydwyf yn ei roddi i'r tlodion; ac os dygais ddim o'r eiddo neb trwy gamachwyn, yr ydwyf yn ei dalu ar ei bedwerydd.

9 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Heddyw y daeth iachawdwriaeth i'r tŷ hwn, o herwydd ei fod yntau yn fab i Abraham.

10 Canys Mab y dyn a ddaeth i geisio ac i gadw yr hyn a gollasid.

11 ¶ Ac a hwy yn gwrando ar y pethau hyn, efe a chwanegodd, ac a ddywedodd ddammeg, am ei fod efe yn agos i Jerusalem, ac am iddynt dybied yr ymddangosai teyrnas Dduw yn y fan.

12 Am hynny y dywedodd efe, Rhyw wr bonheddig a aeth i wlad bell i dderbyn teyrnas iddo ei hun, ac i ddychwelyd.

13 Ac wedi galw ei ddeg gwas, efe à roddes iddynt ddeg punt, ac a ddywedodd wrthynt, Marchnattêwch hyd oni ddelwyf.

14 Eithr ei ddinaswyr a'i casasant ef, ac a ddanfonasant genadwri ar ei ol ef, gan ddywedyd, Ni fynnwn ni hwn i deyrnasu arnom.

15 A bu, pan ddaeth efe yn ei ol, wedi derbyn y deyrnas, erchi o hono ef alw y gweision hyn atto, i'r rhai y rhoddasai efe yr arian, fel y gwybyddai beth a elwasai bob un wrth farchnatta.

16 A daeth y cyntaf, gan ddywedyd, Arglwydd, dy bunt a ynnillodd ddêg punt.

17 Yntau a ddywedodd wrtho, Da, was da: am i ti fod yn ffyddlawn yn y lleiaf, bydded i ti awdurdod ar ddeg dinas.

18 A'r ail a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd, dy bunt di a wnaeth bùm punt.

19 Ac efe a ddywedodd hefyd wrth hwnnw, Bydd dithau ar bùm dinas.

20 Ac un arall a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd, wele dy bunt, yr hon oedd gennyf wedi ei dodi mewn napcyn:

21 Canys mi a'th ofnais, am dy fod yn wr tost: yr wyt ti yn cymmeryd i fynu y peth ni roddaist i lawr, ac yn medi y peth ni heuaist.

22 Yntau a ddywedodd wrtho, O'th enau dy hun y'th farnaf, tydi was drwg. Ti 'a wyddit fy mod i yn wr tost, yn cymmeryd i fynu y peth ni roddais i lawr, ac yn medi y peth ni heuais:

23 *A* phaham na roddaist fy arian i i'r bwrdd *cyfnewid*, fel pan ddaethwn y gallaswn ei gael gyd â llog?

24 Ac efe a ddywedodd wrth y rhai oedd yn sefyll ger llaw, Dygwch oddi arno ef y bunt, a rhoddwch i'r hwn sydd à deg punt ganddo.

25 (A hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, y mae ganddo ef ddeg punt)
26 Canys yr wyf fi yn dywedyd i chwi, mai i bob un y mae ganddo, y rhoddir iddo; eithr oddi ar yr hwn nid oes ganddo, y dygir oddi arno, ïe, yr hyn sydd ganddo.
27 A *hefyd* fy ngelynion hynny, y rhai ni fynnasent i mi deyrnasu arnynt, dygwch hwynt yma, a lleddwch ger fy mron i.
28 ¶ Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe a aeth o'r blaen, gan fyned i fynu i Jerusalem.
29 Ac fe a ddigwyddodd pan ddaeth efe yn agos at Bethphage a Bethania, i'r mynydd a elwir Olew-wydd, efe a anfonodd ddau o'i ddisgyblion,
30 Gan ddywedyd, Ewch i'r pentref ar *eich* cyfer; yn yr hwn, gwedi eich dyfod i mewn, chwi a gewch ebol yn rhwym, ar yr hwn nid eisteddodd dyn erioed: gollyngwch ef, a dygwch yma.
31 Ac os gofyn neb i chwi, Paham yr ydych yn *ei* ollwng? fel hyn y dywedwch wrtho, Am fod yn rhaid i'r Arglwydd wrtho.
32 A'r rhai a ddanfonasid a aethant ymaith, ac a gawsant fel y dywedasai efe wrthynt.
33 Ac fel yr oeddynt yn gollwng yr ebol, ei berchennogion a ddywedasant wrthynt, Paham yr ydych yn gollwng yr ebol?
34 A hwy a ddywedasant, Mae yn rhaid i'r Arglwydd wrtho ef.
35 A hwy a'i dygasant ef at yr Iesu: ac wedi iddynt fwrw eu dillad ar yr ebol, hwy a ddodasant yr Iesu arno.
36 Ac fel yr oedd efe yn myned, hwy a daenasant eu dillad ar hŷd y ffordd.
37 Ac weithian, ac efe yn nesâu at ddisgynfa mynydd yr Olew-wydd, dechreuodd yr holl liaws disgyblion lawenhàu, a chlodfori Duw â llef uchel, am yr holl weithredoedd nerthol a welsent;
38 Gan ddywedyd, Bendigedig *yw* y Brenhin sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd: Tangnefedd yn y nef, a gogoniant yn y goruchaf.
39 A rhai o'r Phariseaid o'r dyrfa a ddywedasant wrtho, Athraw, cerydda dy ddisgyblion.
40 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Pe tawai y rhai hyn, y llefai y cerrig yn y fan.
41 ¶ Ac wedi iddo ddyfod yn agos, *pan* welodd efe y ddinas, efe a wylodd drosti,
42 Gan ddywedyd, Pe gwybuasit dithau, ïe, yn dy ddydd hwn, y pethau *a berthynent* i'th heddwch! eithr y maent yn awr yn guddiedig oddi wrth dy lygaid.
43 Canys daw y dyddiau arnat, a'th elynion a fwriant glawdd o'th amgylch, ac a'th amgylchant, ac a'th warchaeant o bob parth;
44 Ac a'th wnant yn gydwastad â'r llawr, a'th blant o'th fewn; ac ni adawant ynot faen ar faen: o herwydd nad adnabuost amser dy ymweliad.
45 Ac efe a aeth i mewn i'r deml, ac a ddechreuodd fwrw allan y rhai oedd yn gwerthu ynddi, ac yn prynu;
46 Gan ddywedyd wrthynt, Y mae yn ysgrifenedig, Fy nhŷ i, tŷ gweddi yw: eithr chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

47 Ac yr oedd efe beunydd yn athrawiaethu yn y deml: a'r arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a phennaethiaid y bobl, a geisient ei ddifetha ef;
48 Ac ni fedrasant gael beth a wnaent: canys yr holl bobl oedd yn glynu wrtho i wrando arno.

PENNOD XX.

1 Crist yn profi ei awdurdod, trwy ymofyn am fedydd Ioan. 9 Dammeg y winllan. 19 Am roddi teyrnged i Cesar. 27 Y mae efe yn gorchfygu y Saduceaid, y rhai a wadent yr adgyfodiad. 41 Y modd y mae Crist yn fab Dafydd. 45 Y mae efe yn rhybuddio ei ddisgyblion i ochelyd yr ysgrifenyddion.

A DIGWYDDODD arun o'r dyddiau hynny, ac efe yn dysgu y bobl yn y deml, ac yn pregethu yr efengyl, ddyfod arno yr arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion, gyd â'r henuriaid,
2 A llefaru wrtho, gan ddywedyd, Dywed i ni, Trwy ba awdurdod yr wyt yn gwneuthur y pethau hyn? neu pwy yw yr hwn a roddodd i ti yr awdurdod hon?
3 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minnau a ofynaf i chwithau un gair; a dywedwch i mi.
4 Bedydd Ioan, ai o'r nef yr ydoedd, ai o ddynion?
5 Eithr hwy a ymresymmasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef; efe a ddywed, Paham gan hynny na chredech ef?
6 Ac os dywedwn, O ddynion; yr holl bobl a'n llabyddiant ni: canys y maent hwy yn ewbl-gredu fod Ioan yn brophwyd.
7 A hwy a attebasant, nas gwyddent o ba le.
8 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Ac nid wyf finnau yn dywedyd i chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.
9 ¶ Ac efe a ddechreuodd ddywedyd y ddammeg hon wrth y bobl: Rhyw wr a blannodd winllan, ac a'i gosododd i lafurwyr, ac a aeth oddi cartref dros dalm o amser.
10 Ac mewn amser efe a anfonodd was at y llafurwyr, fel y rhoddent iddo o ffrwyth y winllan: eithr y llafurwyr a'i curasant ef, ac a'*i* hanfonasant ymaith yn wag-*law*.
11 Ac efe a chwanegodd anfon gwas arall: eithr hwy a gurasant ac a ammharchasant hwnnw hefyd, ac a'*i* hanfonasant ymaith yn wag-*law*.
12 Ac efe a chwanegodd anfon y trydydd: a hwy a glwyfasant hwn hefyd, ac a'*i* bwriasant *ef* allan.
13 Yna y dywedodd arglwydd y winllan, Pa beth a wnaf? Mi a anfonaf fy anwyl fab: fe allai pan welant ef, y parchant *ef*.
14 Eithr y llafurwyr, pan welsant ef, a ymresymmasant â'u gilydd, gan ddywedyd, Hwn yw yr etifedd: deuwch, lladdwn ef, fel y byddo yr etifeddiaeth yn eiddom ni.
15 A hwy a'i bwriasant ef allan o'r winllan, ac a'*i* lladdasant. Pa beth gan hynny a wna arglwydd y winllan iddynt hwy?
16 Efe a ddaw ac a ddifetha y llafurwyr hyn, ac a rydd ei winllan i eraill. A phan glywsant hyn, hwy a ddywedasant, Na atto Duw.
17 Ac efe a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd, Beth gan hynny yw hyn a ysgrifenwyd, Y maen a wrthododd yr adeiladwyr, hwn a wnaethpwyd yn ben y gongl?

18 Pwy bynnag a syrthio ar y maen hwnnw, a ddryllir: ac ar bwy bynnag y syrthio, efe a'i mâl ef.

19 ¶ A'r arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion a geisiasant roddi dwylaw arno yr awr honno; ac yr oedd arnynt ofn y bobl: canys gwybuant mai yn eu herbyn hwynt y dywedasai efe y ddammeg hon.

20 A hwy a'*i* gwyliasant *ef*, ac a yrrasant gynllwynwyr, y rhai a gymmerent arnynt eu bod yn gyfiawn; fel y dalient ef yn ei ymadrodd, i'w draddodi ym meddiant, ac awdurdod y rhaglaw.

21 A hwy a ofynasant iddo ef, gan ddywedyd, Athraw, ni a wyddom mai uniawn yr ydwyt ti yn dywedyd, ac nad wyt yn derbyn wyneb, eithr yn dysgu ffordd Duw mewn gwirionedd.

22 Ai cyfreithlawn i ni roi teyrnged i Cesar, ai nid yw?

23 Ac efe a ddeallodd eu cyfrwysdra hwy, ac a ddywedodd wrthynt, Paham y temtiwch fi?

24 Dangoswch i mi geiniog. Llun ac argraff pwy sydd arni? A hwy a attebasant ac a ddywedasant, Yr eiddo Cesar.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwithau yr eiddo Cesar i Cesar, a'r eiddo Duw i Dduw.

26 Ac ni allasant feio ar ei eiriau ef ger bron y bobl: a chan ryfeddu wrth ei atteb ef, hwy a dawsant â sôn.

27 ¶ A rhai o'r Saduceaid (y rhai sydd yn gwadu nad oes adgyfodiad) a ddaethant atto ef, ac a ofynasant iddo,

28 Gan ddywedyd, Athraw, Moses a ysgrifenodd i ni, Os byddai farw brawd neb, ac iddo wraig, a marw o hono yn ddi-blant, ar gymmeryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi had i'w frawd.

29 Yr oedd gan hynny saith o frodyr: a'r cyntaf a gymmerodd wraig, ac a fu farw yn ddi-blant.

30 A'r ail a gymmerth y wraig, ac a fu farw yn ddi-blant.

31 A'r trydydd a'i cymmerth hi: ac yr un ffunud y saith hefyd, ac ni adawsant blant, ac a fuont feirw.

32 Ac yn ddiweddaf oll bu farw y wraig hefyd.

33 Yn yr adgyfodiad gan hynny gwraig i bwy un o honynt yw hi? canys y saith a'i cawsant hi yn wraig.

34 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd wrthynt, Plant y byd hwn sydd yn gwreicca, ac yn gŵra:

35 Eithr y rhai a gyfrifir yn deilwng i gael y byd hwnnw, a'r adgyfodiad oddi wrth y meirw, nid ydynt nac yn gwreicca, nac yn gŵra.

36 Canys nis gallant farw mwy: oblegid cyd-stad ydynt â'r angelion; a phlant Duw ydynt, gan eu bod yn blant yr adgyfodiad.

37 Ac y cyfyd y meirw, Moses hefyd a hysbysodd wrth y berth, pan yw ef yn galw yr Arglwydd yn Dduw Abraham, ac yn Dduw Isaac, ac yn Dduw Jacob.

38 Ac nid yw efe Dduw y meirw, ond y byw: canys pawb sydd fyw iddo ef.

39 Yna rhai o'r ysgrifenyddion gan atteb a ddywedasant, Athraw, da y dywedaist.

40 Ac ni feiddiasant mwyach ofyn dim iddo ef.

41 ¶ Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa fodd y maent yn dywedyd fod Crist yn fab i Dafydd?

42 Ac y mae Dafydd ei hun yn dywedyd yn llyfr y Psalmau, Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheulaw,

43 Hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed di.

44 Y mae Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd; a pha fodd y mae efe yn fab iddo?

45 ¶ Ac a'r holl bobl yn clywed, efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion,

46 Ymogelwch rhag yr ysgrifenyddion, y rhai a ewyllysiant rodio mewn dillad lleision, ac a garant gyfarchiadau yn y marchnadoedd, a'r prif-gadeiriau yn y synagogau, a'r prif-eisteddleoedd yn y gwleddoedd;

47 Y rhai sydd yn llwyrfwytta tai gwragedd gweddwon, ac mewn rhith yn hirweddïo: y rhai hyn a dderbyniant farn fwy.

PENNOD XXI.

1 *Crist yn canmol y weddw dlawd:* 5 *yn rhag-fynegi dinystr y deml, a dinas Jerusalem;* 25 *a'r arwyddion a fydd o flaen y dydd diweddaf:* 34 *yn eu hannog hwy i fod yn wyliadwrus.* 37 *Arfer Crist tra fu yn Jerusalem.*

AC wedi iddo edrych i fynu, efe a ganfu y rhai goludog yn bwrw eu rhoddion i'r drysorfa.

2 Ac efe a ganfu hefyd ryw wraig weddw dlawd yn bwrw yno ddwy hatling.

3 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, fwrw o'r wraig weddw dlawd hon i mewn fwy nâ hwynt oll.

4 Canys y rhai hyn oll o'r hyn oedd weddill ganddynt a fwriasant at offrymmau Duw: eithr hon o'i phrinder a fwriodd i mewn yr holl fywyd a oedd ganddi.

5 ¶ Ac fel yr oedd rhai yn dywedyd am y deml, ei bod hi wedi ei harddu â meini teg a rhoddion, efe a ddywedodd,

6 Y pethau hyn yr ydych yn edrych arnynt, daw y dyddiau yn y rhai ni adewir maen ar faen, a'r nis dattodir.

7 A hwy a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Athraw, pa bryd gan hynny y bydd y pethau hyn? a pha arwydd *fydd* pan fo y pethau hyn ar ddyfod?

8 Ac efe a ddywedodd, Edrychwch na thwyller chwi: canys llawer a ddeuant yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw *Crist;* a'r amser a nesâodd: nac ewch gan hynny ar eu hol hwynt.

9 A phan glywoch sôn am ryfeloedd a therfysgoedd, na chynmerwch fraw: canys rhaid i'r pethau hyn fod yn gyntaf; ond ni *ddaw* y diwedd yn y man

10 Yna y dywedodd efe wrthynt, Cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas:

11 A daear-grynfâau mawrion a fyddant yn amryw leoedd, a newyn, a heintiau, a phethau ofnadwy, ac arwyddion mawrion a fydd o'r nef.

12 Eithr o flaen hyn oll, hwy a roddant eu dwylaw arnoch, ac a'*ch* erlidiant, gan *eich* traddodi i'r synagogau, ac i garcharau, wedi eich dwyn ger bron brenhinoedd a llywodraethwyr o achos fy enw i.

13 Eithr fe a ddigwydd i chwi yn dystiolaeth.

14 Am hynny rhoddwch eich bryd a'r na rag-fyfyrioch beth a atteboch.

15 Canys myfi a roddaf i chwi enau a doethineb, yr hon nis gall eich holl wrthwyneb-

wyr na dywedyd yn ei herbyn, na'i gwrth-sefyll.

16 A chwi a fradychir, le, gan rieni, a brodyr, a cheraint, a chyfeillion; ac *i rai* o honoch y parant farwolaeth.

17 A chas fyddwch gan bawb o herwydd fy enw i.

18 Ond ni chyll blewyn o'ch pen chwi.

19 Yn eich amynedd meddiennwch eich eneidiau.

20 A phan weloch Jerusalem wedi ei hamgylchu gan luoedd, yna gwybyddwch fod ei hanghyfannedd-dra hi wedi nesáu.

21 Yna y rhai fyddant yn Judea, ffoant i'r mynyddoedd; a'r rhai a fyddant yn ei chanol hi, ymadawant: a'r rhai a fyddant yn y meusydd, nac elont i mewn iddi.

22 Canys dyddiau dïal yw y rhai hyn, i gyflawni yr holl bethau a ysgrifenwyd.

23 Eithr gwae y rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny: canys bydd angen mawr yn y tir, a digofaint ar y bobl hyn.

24 A hwy a syrthiant trwy fin y cleddyf, a chaeth-gludir hwynt at bob cenhedlaeth: a Jerusalem a fydd wedi ei mathru gan y Cenhedloedd, hyd oni chyflawner amser y Cenhedloedd.

25 ¶ A bydd arwyddion yn yr haul, a'r lleuad, a'r sêr; ac ar y ddaear ing cenhedloedd, gan gyfyng-gynghor; a'r môr a'r tonnau yn rhuo;

26 A dynion yn llewygu gan ofn, a disgwyl am y pethau sydd yn dyfod ar y ddaear: oblegid nerthoedd y nefoedd a ysgydwir.

27 Ac yna y gwelant Fab y dyn yn dyfod mewn cwmmwl, gyd â gallu a gogoniant mawr.

28 A phan ddechreuo y pethau hyn ddyfod, edrychwch i fynu, a chodwch eich pennau: canys y mae eich ymwared yn nesáu.

29 Ac efe a ddywedodd ddammeg iddynt; Edrychwch ar y ffigysbren, a'r holl brennau;

30 Pan ddeiliant hwy weithian, chwi a welwch ac a wyddoch o honoch eich hun, fod yr haf yn agos.

31 Felly chwithau, pan weloch y pethau hyn yn digwydd, gwybyddwch fod teyrnas Dduw yn agos.

32 Yn wir meddaf i chwi, Nid â yr oes hon heibio, hyd oni ddêl y cwbl i ben.

33 Y nef a'r ddaear a ânt heibio; ond fy ngeiriau i nid ânt heibio ddim.

34 ¶ Ac edrychwch arnoch eich hunain, rhag i'ch calonnau un amser drymhâu trwy lythineb a meddwdod, a gofalon y bywyd hwn, a dyfod y dydd hwnnw arnoch yn ddisymmwth.

35 Canys efe a ddaw fel magl, ar warthaf pawb oll a'r sydd yn trigo ar wyneb yr holl ddaear.

36 Gwyliwch gan hynny a gweddïwch bob amser, a'r gael eich cyfrif yn deilwng i ddiange rhag y pethau hyn oll sydd ar ddyfod, ac i sefyll ger bron Mab y dyn.

37 A'r dydd yr ydoedd efe yn athrawiaethu yn y deml; a'r nos yr oedd efe yn myned ac yn aros yn y mynydd a elwid yr Olew-wydd.

38 A'r holl bobl a foregyrchent atto ef yn y deml, i'w glywed ef.

PENNOD XXII.

1 *Yr Iuddewon yn cyd-fwriadu yn erbyn Crist.* 3 *Satan yn parottöi Judas i'w fradychu ef.* 7 *Yr apostolion yn arlwyo y pasc.* 19 *Crist yn ordeinio ei swpper sanctaidd:* 21

yn yuddiedig yn rhag-ddywedyd am y bradychwr: 24 yn annog y rhan arall o'i apostolion i ochelyd rhyfyg: 32 yn sicrhâu Petr na phallai ei ffydd ef: 34 ac er hynny y gwadai efe ef dair gwaith: 39 yn gweddio yn y mynydd; ac yn chwysu y gwaed: 47 yn cael ei fradychu â chusan: 50 yn iachâu clust Malchus: 54 yn cael ei wadu dair gwaith gan Petr, 63 a'i ammherchi yn gywilyddus; 66 ac yn cyfaddef ei fod yn Fab Duw.

ANESAODD gwyl y bara croyw, yr hon a elwir y pasc.

2 A'r arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion a geisiasant pa fodd y difethent ef: oblegid yr oedd arnynt ofn y bobl.

3 ¶ A Satan a aeth i mewn i Judas, yr hwn a gyfenwid Iscariot, yr hwn oedd o rifedi y deuddeg.

4 Ac efe a aeth ymaith, ac a ymddiddanodd â'r arch-offeiriaid a'r blaenoriaid, pa fodd y bradychai efe ef iddynt.

5 Ac yr oedd yn llawen ganddynt: a hwy a gyttunasant a'r roddi arian iddo.

6 Ac efe a addawodd, ac a geisiodd amser cyfaddas i'w fradychu ef iddynt yn absen y bobl.

7 ¶ A daeth dydd y bara croyw, ar yr hwn yr oedd rhaid lladd y pasc.

8 Ac efe a anfonodd Petr ac Ioan, gan ddywedyd, Ewch, parottôwch i ni y pasc, fel y bwyttâom.

9 A hwy a ddywedasant wrtho, Pa le y mynni barottòi o honom?

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Wele, pan ddeloch i mewn i'r ddinas, cyferfydd â chwi ddyn yn dwyn ystenaid o ddwfr: canlynwch ef i'r tŷ lle yr él efe i mewn.

11 A dywedwch wrth wr y tŷ, Y mae yr Athraw yn dywedyd wrthyt, Pa le y mae y lletty, lle y gallwyf fwytta y pasc gyd â'm disgyblion?

12 Ac efe a ddengys i chwi oruwch-ystafell fawr, wedi ei thaenu: yno parottôwch.

13 A hwy a aethant, ac a gawsant fel y dywedasai efe wrthynt; ac a barottoisant y pasc.

14 A phan ddaeth yr awr, efe a eisteddodd i lawr, a'r deuddeg apostol gyd âg ef.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Mi a chwennychais yn fawr fwytta y pasc hwn gyd â chwi cyn dioddef o honof.

16 Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Ni fwyttâf fi mwyach o hono, hyd oni chyflawner yn nheyrnas Dduw.

17 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoddi diolch, efe a ddywedodd, Cymmerwch hwn, a rhennwch yn eich plith:

18 Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfaf o ffrwyth y winwydden, hyd oni ddêl teyrnas Dduw.

19 ¶ Ac wedi iddo gymmeryd bara, a rhoi diolch, efe a'*i* torrodd, ac a'*i* rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Hwn yw fy nghorph yr hwn yr ydys yn ei roddi drosoch: gwnewch hyn er coffa am danaf.

20 Yr un modd y cwppan hefyd wedi swpperu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn *yw* y testament newydd yn fy ngwaed i, yr hwn yr ydys yn ei dywallt drosoch.

21 ¶ Eithr wele law yr hwn sydd yn fy mradychu gyd â mi ar y bwrdd.

22 Ac yn wir y mae Mab y dyn yn myned, megis y mae wedi ei luniaethu: eithr gwae y dyn hwnnw trwy yr hwn y bradychir ef.

23 Hwythau a ddechreuasant ymofyn yn eu plith eu hunain, pwy o honynt oedd yr hwn a wnai hynny.

24 ¶ A bu ymryson yn eu plith, pwy o honynt a dybygid ei fod yn fwyaf.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae brenhinoedd y Cenhedloedd yn arglwyddiaethu arnynt; a'r rhai sydd mewn awdurdod arnynt, a elwir yn bendefigion.

26 Ond na *fyddwch* chwi felly: eithr y mwyaf yn eich plith chwi, bydded megis yr ieuangaf; a'r pennaf, megis yr hwn sydd yn gweini.

27 Canys pa un fwyaf, ai yr hwn sydd yn eistedd ar y bwrdd, ai yr hwn sydd yn gwasanaethu? onid yr hwn sydd yn eistedd ar y bwrdd? eithr yr ydwyf fi yn eich mysg fel un yn gwasanaethu.

28 A chwychwi yw y rhai a arhosasoch gyd â mi yn fy mhrofedigaethau.

29 Ac yr wyf fi yn ordeinio i chwi deyrnas, megis yr ordeiniodd fy Nhad i minnau;

30 Fel y bwyttâoch ac yr yfoch ar fy mwrdd i yn fy nheyrnas, ac yr eisteddoch ar orseddfeydd, yn barnu deuddeg llwyth Israel.

31 ¶ A'r Arglwydd a ddywedodd, Simon, Simon, wele, Satan a'ch ceisiodd chwi, i'*ch* nithio fel gwenith:

32 Eithr mi a weddïais drosot, na ddiffygiai dy ffydd di: tithau pan y'th drôer, cadarnhâ dy frodyr.

33 Ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, yr ydwyf fi yn barod i fyned gyd â thi i garchar, ac i angau.

34 Yntau a ddywedodd, Yr wyf yn dywedyd i ti, Petr, Na chân y ceiliog heddyw, nes i ti wadu dair gwaith yr adweini fi.

35 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pan y'ch anfonais heb na phwrs, na chôd, nac esgidiau, a fu arnoch eisieu dim? A hwy a ddywedasant, Na ddo ddim.

36 Yna y dywedodd wrthynt, Ond yn awr y neb sydd ganddo bwrs, cymmered; a'r un modd gôd: a'r neb nid oes ganddo, gwerthed ei bais, a phryned gleddyf.

37 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, Fod yn rhaid etto gyflawni ynof fi y peth hwn a ysgrifenwyd; *sef*, A chyd â'r anwir y cyfrifwyd ef. Canys y mae diben i'r pethau am danaf fi.

38 A hwy a ddywedasant, Arglwydd, wele ddau gleddyf yma. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Digon yw.

39 ¶ Ac wedi iddo fyned allan, efe a aeth, yn ol ei arfer, i fynydd yr Olew-wydd; a'i ddisgyblion hefyd a'i canlynasant ef.

40 A phan ddaeth efe i'r man, efe a ddywedodd wrthynt, Gweddïwch nad eloch mewn profedigaeth.

41 Ac efe a dynnodd oddi wrthynt tu ag ergyd carreg; ac wedi iddo fyned ar ei liniau, efe a weddïodd,

42 Gan ddywedyd, O Dad, os ewyllysi droi heibio y cwppan hwn oddi wrthyf: er hynny nid fy ewyllys i, ond yr eiddot ti a wneler.

43 Ac angel o'r nef a ymddangosodd iddo, yn ei nerthu ef.

44 Ac efe mewn ymdrech meddwl, a weddïodd yn ddyfalach: a'i chwŷs ef oedd fel defnynau gwaed yn disgyn ar y ddaear.

45 A phan gododd efe o'i

weddi, a dyfod at ei ddisgyblion, efe a'u cafodd hwynt yn cysgu gan dristwch;
46 Ac a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych yn cysgu? codwch, a gweddiwch nad eloch mewn profedigaeth.
47 ¶ Ac efe etto yn llefaru, wele dyrfa; a'r hwn a elwir Judas, un o'r deuddeg, oedd yn myned o'u blaen hwynt, ac a nesâodd at yr Iesu, i'w gusanu ef.
48 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Judas, ai â chusan yr wyt ti yn bradychu Mab y dyn?
49 A phan welodd y rhai oedd yn ei gylch ef y peth oedd ar ddyfod, hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, a daràwn ni â chleddyf?
50 ¶ A rhyw un o honynt a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd ymaith ei glust ddehau ef.
51 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Goddefwch hyd yn hyn. Ac efe a gyffyrddodd à'i glust, ac a'i hiachâodd ef.
52 A'r Iesu a ddywedodd wrth yr arch-offeiriaid, a blaenoriaid y deml, a'r henuriaid, y rhai a ddaethent atto, Ai fel at leidr y daethoch chwi allan, â chleddyfau ac â ffyn?
53 Pan oeddwn beunydd gyd â chwi yn y deml, nid estynasoch ddwylaw i'm herbyn: eithr hon yw eich awr chwi, a gallu y tywyllwch.
54 ¶ A hwy a'i daliasant ef, ac a'*i* harweiniasant, ac a'i dygasant i mewn i dŷ yr arch-offeiriad. A Phetr a ganlynodd o hirbell.
55 Ac wedi iddynt gynneu tân y'nghanol y neuadd, a chyd-eistedd o honynt, eisteddodd Petr yntau yn eu plith hwynt.
56 A phan ganfu rhyw langces ef yn eistedd wrth y tân, a dal sylw arno, hi a ddywedodd, Yr oedd hwn hefyd gyd âg ef.
57 Yntau a'i gwadodd ef, gan ddywedyd, *Ô* wraig, nid adwaen i ef.
58 Ac ychydig wedi, un arall a'i gwelodd ef, ac a ddywedodd, Yr wyt tithau hefyd *yn un* o honynt. A Phetr a ddywedodd, *Ô* ddyn, nid ydwyf.
59 Ac ar ol megis yspaid un awr, rhyw un arall a daerodd, gan ddywedyd, Mewn gwirionedd yr oedd hwn hefyd gyd âg ef: canys Galilead yw.
60 A Phetr a ddywedodd, Y dyn, nis gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac yn y man, ac efe etto yn llefaru, canodd y ceiliog.
61 A'r Arglwydd a drodd, ac a edrychodd ar Petr. A Phetr a gofiodd ymadrodd yr Arglwydd, fel y dywedasai efe wrtho, Cyn canu o'r ceiliog, y gwedi fi deirgwaith.
62 A Phetr a aeth allan, ac a wylodd yn chwerw-dost.
63 ¶ A'r gwŷr oedd yn dal yr Iesu, a'i gwatwarasant ef, gan *ei* daro.
64 Ac wedi iddynt guddio ei lygaid ef, hwy a'i tarawsant ef ar ei wyneb, ac a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Prophwyda, pwy yw yr hwn a'th darawodd di?
65 A llawer o bethau eraill, gan gablu, a ddywedasant yn ei erbyn ef.
66 ¶ A phan aeth hi yn ddydd, ymgynnullodd henuriaid y bobl, a'r arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, ac a'i dygasant ef i'w cynghor hwynt,
67 Gan ddywedyd, Ai ti yw Crist? dywed i ni. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Os dy-

wedaf i chwi, ni chredwch ddim:
68 Ac os gofynaf hefyd *i chwi*, ni'm hattebwch, ac ni'*m* gollyngwch ymaith.
69 Ar ol hyn y bydd Mab y dyn yn eistedd ar ddeheulaw gallu Duw.
70 A hwy oll a ddywedasant, Ai Mab Duw gan hynny ydwyt ti? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yr ydych chwi yn dywedyd fy mod.
71 Hwythau a ddywedasant, Pa raid i ni mwyach wrth dystiolaeth? canys clywsom ein hunain o'i enau ef ei hun.

PENNOD XXIII.

1 Cyhuddo yr Iesu ger bron Pilat, a'i anfon at Herod; 8 a Herod yn ei watwar ef. 12 Herod a Philat yn cymmodi â'u gilydd. 18 Y bobl yn deisyf cael Barabbas; a Philat yn ei ollwng ef iddynt, ac yn rhoddi yr Iesu i'w groeshoelio. 27 Yntau yn mynegi i'r gwragedd, a alarent o'i blegid ef, ddinystr Jerusalem; 34 yn gweddïo dros ei elynion. 39 Crogi dau ddrwg-weithredwyr gyd âg ef. 46 Ei farwolaeth, 50 a'i gladdedigaeth ef.

A'R holl liaws o honynt a gyfodasant, ac a'i dygasant ef at Pilat:
2 Ac a ddechreuasant ei gyhuddo ef, gan ddywedyd, Ni a gawsom hwn yn gŵyrdroi y bobl, ac yn gwahardd rhoi teyrnged i Cesar, gan ddywedyd mai efe ei hun yw Crist Frenhin.
3 A Philat a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon? Ac efe a attebodd iddo, ac a ddywedodd, Yr wyt ti yn dywedyd.
4 A dywedodd Pilat wrth yr arch-offeiriaid a'r bobl, Nid wyf fi yn cael dim bai ar y dyn hwn.
5 A hwy a fuant daerach, gan ddywedyd, Y mae efe yn cyffrôi y bobl, gan ddysgu trwy holl Judea, wedi dechreu o Galilea hyd yma.
6 A phan glybu Pilat sôn am Galilea, efe a ofynodd ai Galilead oedd y dyn.
7 A phan wybu efe ei fod ef o lywodraeth Herod, efe a'i hanfonodd ef at Herod, yr hwn oedd yntau yn Jerusalem y dyddiau hynny.
8 ¶ A Herod, pan welodd yr Iesu, a lawenychodd yn fawr: canys yr oedd efe yn chwennych er ys talm ei weled ef; oblegid iddo glywed llawer am dano ef; ac yr ydoedd yn gobeithio cael gweled gwneuthur rhyw arwydd ganddo ef.
9 Ac efe a'i holodd ef mewn llawer o eiriau; eithr efe nid attebodd ddim iddo.
10 A'r arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion a safasant, gan ei gyhuddo ef yn haerllug.
11 A Herod a'i filwyr, wedi iddo ei ddïystyru ef, a'*i* watwar, a'i wisgo â gwisg glaerwen, a'i danfonodd ef drachefn at Pilat.
12 ¶ A'r dwthwn hwnnw yr aeth Pilat a Herod yn gyfeillion: canys yr oeddynt o'r blaen mewn gelyniaeth â'u gilydd.
13 ¶ A Philat, wedi galw ynghyd yr arch-offeiriaid, a'r llywiawdwyr, a'r bobl,
14 A ddywedodd wrthynt, Chwi a ddygasoch y dyn hwn attaf fi, fel un a fyddai yn gŵyrdroi y bobl: ac wele, myfi a'*i* holais *ef* yn eich gŵydd chwi, ac ni chefais yn y dyn hwn ddim bai, o ran y pethau yr ydych chwi yn ei gyhuddo ef am danynt:
15 Na Herod chwaith: canys anfonais chwi atto ef; ac wele, dim yn haeddu marwolaeth nis gwnaed iddo.
16 Am hynny mi a'i cer-

yddaf ef, ac a'i gollyngaf ymaith.

17 Canys yr ydoedd yn rhaid iddo ollwng un yn rhydd iddynt ar yr wyl.

18 A'r holl lïaws a lefasant ar unwaith, gan ddywedyd, Bwrw hwn ymaith, a gollwng i ni Barabbas yn rhydd:

19 (Yr hwn, am ryw derfysg a wnaethid yn y ddinas, a llofruddiaeth, oedd wedi ei daflu i garchar)

20 Am hynny Pilat a ddywedodd wrthynt drachefn, gan ewyllysio gollwng yr Iesu yn rhydd.

21 Eithr hwy a lefasant arno, gan ddywedyd, Croeshoelia, croeshoelia ef.

22 Ac efe a ddywedodd wrthynt y drydedd waith, Canys pa ddrwg a wnaeth efe? ni chefais i ddim achos marwolaeth ynddo; am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac a'i gollyngaf yn rhydd.

23 Hwythau a fuont daerion â llefau uchel, gan ddeisyfu ei groeshoelio ef. A'u llefau hwynt, a'r arch-offeiriaid, a orfuant.

24 A Philat a farnodd wneuthur eu deisyfiad hwynt.

25 Ac efe a ollyngodd yn rhydd iddynt yr hwn am derfysg a llofruddiaeth a fwriasid y'ngharchar, yr hwn a ofynasant: eithr yr Iesu a draddododd efe i'w hewyllys hwynt.

26 Ac fel yr oeddynt yn ei arwain ef ymaith, hwy a ddaliasant un Simon o Cyrene, yn dyfod o'r wlad, ac a ddodasant y groes arno ef, i'w dwyn ar ol yr Iesu.

27 ¶ Ac yr oedd yn ei ganlyn ef lïaws mawr o bobl, ac o wragedd; y rhai hefyd oedd yn cwynfan, ac yn galaru o'i blegid ef.

28 A'r Iesu, wedi troi attynt, a ddywedodd, Merched Jerusalem, na wylwch o'm plegid i: eithr wylwch o'ch plegid eich hunain, ac oblegid eich plant.

29 Canys wele, y mae y dyddiau yn dyfod, yn y rhai y dywedant, Gwyn eu byd y rhai amhlantadwy, a'r crothau ni eppiliasant, a'r bronnau ni roisant sugn.

30 Yna y dechreuant ddywedyd wrth y mynyddoedd, Syrthiwch arnom; ac wrth y bryniau, Cuddiwch ni.

31 Canys os gwnant hyn yn y pren îr, pa beth a wneir yn y crin?

32 Ac arweiniwyd gyd âg ef hefyd ddau ddrwg-weithredwyr eraill, i'w rhoi i'w marwolaeth.

33 A phan ddaethant i'r lle a elwir Calfaria, yno y croeshoeliasant ef, a'r drwg-weithredwyr; un ar y llaw ddehau, a'r llall ar yr aswy.

34 ¶ A'r Iesu a ddywedodd, O Dad, maddeu iddynt: canys ni wyddant pa beth y maent yn ei wneuthur. A hwy a rannasant ei ddillad ef, ac a fwriasant goelbren.

35 A'r bobl a safodd yn edrych. A'r pennaethiaid hefyd gyd â hwynt a watwarasant, gan ddywedyd, Eraill a waredodd efe; gwareded ef ei hun, os hwn yw Crist, etholedig Duw.

36 A'r milwyr hefyd a'i gwatwarasant ef, gan ddyfod atto, a chynnyg iddo finegr,

37 A dywedyd, Os tydi yw Brenhin yr Iuddewon, gwared dy hun.

38 Ac yr ydoedd hefyd arysgrifen wedi ei ysgrifenu uwch ei ben ef, â llythyrenau Groeg, a Lladin, ac Hebraeg, HWN YW BRENHIN YR IUDDEWON.

39 ¶ Ac un o'r drwg-weithredwyr a grogasid a'i cablodd ef, gan ddywedyd, Os tydi yw Crist, gwared dy hun a ninnau.

40 Eithr y llall a attebodd, ac a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Onid wyt ti yn ofni Duw, gan dy fod dan yr un ddamnedigaeth?

41 A nyni yn wir yn gyfiawn; canys yr ydym yn derbyn yr hyn a haeddai y pethau a wnaethom: eithr hwn ni wnaeth ddim allan o'i le.

42 Ac efe a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd, cofia fi pan ddelych i'th deyrnas.

43 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yn wir meddaf i ti, Heddyw y byddi gyd â mi ym mharadwys.

44 Ac yr ydoedd hi ynghylch y chweched awr, a thywyllwch a fu ar yr holl ddaear hyd y nawfed awr.

45 A'r haul a dywyllwyd, a llen y deml a rwygwyd yn ei chanol.

46 ¶ A'r Iesu, gan lefain â llef uchel, a ddywedodd, O Dad, i'th ddwylaw di y gorchymynaf fy yspryd. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a drengodd.

47 A'r canwriad, pan welodd y peth a wnaethpwyd, a ogoneddodd Dduw, gan ddywedyd, Yn wir yr oedd hwn yn wr cyfiawn.

48 A'r holl bobloedd y rhai a ddaethant ynghyd i edrych hyn, wrth weled y pethau a wnaethpwyd, a ddychwelasant, gan guro eu dwyfronnau.

49 A'i holl gydnabod ef a safasant o hirbell, a'r gwragedd y rhai a'i canlynasent ef o Galilea, yn edrych ar y pethau hyn.

50 ¶ Ac wele, gwr a'i enw Joseph, yr hwn oedd gynghorwr, gwr da a chyfiawn:

51 (Hwn ni chyttunasai â'u cynghor ac â'u gweithred hwynt) o Arimathea, dinas yr Iuddewon (yr hwn oedd yntau yn disgwyl hefyd am deyrnas Dduw)

52 Hwn a ddaeth at Pilat, ac a ofynodd gorph yr Iesu.

53 Ac efe a'i tynnodd i lawr, ac a'i hamdôdd mewn llïan main, ac a'i rhoddes mewn bedd wedi ei naddu mewn carreg, yn yr hwn ni roddasid dyn erioed.

54 A'r dydd hwnnw oedd ddarpar-wyl, a'r sabbath oedd yn nesâu.

55 A'r gwragedd hefyd, y rhai a ddaethent gyd âg ef o Galilea, a ganlynasant, ac a welsant y bedd, a pha fodd y dodwyd ei gorph ef.

56 A hwy a ddychwelasant, ac a barottoisant bêr-aroglau ac ennaint; ac a orphwysasant ar y sabbath, yn ol y gorchymyn.

PENNOD XXIV.

1 Dau angel yn mynegi adgyfodiad Crist i'r gwragedd oedd yn dyfod at y bedd; 9 a'r rhai hynny yn ei adrodd i eraill. 13 Crist ei hun yn ymddangos i'r ddau ddisgybl oedd yn myned i Emmaus: 36 ac wedi hynny i'r apostolion; ac yn ceryddu eu hanghrediniaeth hwy: 47 yn rhoddi gorchymyn iddynt: 49 ac yn addaw yr Yspryd Glân: 51 ac felly yn esgyn i'r nefoedd.

A'R *dydd* cyntaf o'r wythnos, ar y cynddydd, hwy a ddaethant at y bedd, gan ddwyny pêr-aroglau a barottoisent, a rhai gyd â hwynt.

2 A hwy a gawsant y maen wedi ei dreiglo ymaith oddi wrth y bedd.

3 Ac wedi iddynt fyned i mewn, ni chawsant gorph yr Arglwydd Iesu.

4 A bu, a hwy yn petruso am

y peth hwn, wele, dau wr a safodd yn eu hymyl mewn gwisgoedd disglaer.

5 Ac wedi iddynt ofni, a gostwng *eu* hwynebau tu a'r ddaear, hwy a ddywedasant wrthynt, Paham yr ydych yn ceisio y byw ym mysg y meirw?

6 Nid yw efe yma, ond efe a gyfododd. Cofiwch pa fodd y dywedodd wrthych, ac efe etto yn Galilea,

7 Gan ddywedyd, Rhaid yw rhoi Mab y dyn yn nwylaw dynion pechadurus, a'i groeshoelio, a'r trydydd dydd adgyfodi.

8 A hwy a gofiasant ei eiriau ef;

9 Ac a ddychwelasant oddi wrth y bedd, ac a fynegasant hyn oll i'r un ar ddeg, ac i'r lleill oll.

10 A Mair Magdalen, a Joanna, a Mair *mam* Iago, a'r lleill gyd â hwynt, oedd y rhai a ddywedasant y pethau hyn wrth yr apostolion.

11 A'u geiriau a welid yn eu golwg hwynt fel gwegi, ac ni chredasant iddynt.

12 Eithr Petr a gododd i fynu, ac a redodd at y bedd; ac wedi ymgrymmu, efe a ganfu y llïeiniau wedi eu gosod o'r neilldu; ac a aeth ymaith, gan ryfeddu rhyngddo ag ef ei hun am y peth a ddarfuasai.

13 ¶ Ac wele, dau o honynt oedd yn myned y dydd hwnnw i dref a'i henw Emmaus, yr hon oedd ynghylch triugain ystâd oddi wrth Jerusalem.

14 Ac yr oeddynt hwy yn ymddiddan â'u gilydd am yr holl bethau hyn a ddigwyddasent.

15 A bu, fel yr oeddynt yn ymddiddan, ac yn ymofyn â'u gilydd, yr Iesu ei hun hefyd a nesâodd, ac a aeth gyd â hwynt.

16 Eithr eu llygaid hwynt a attaliwyd, fel nas adwaenent ef.

17 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ryw ymadroddion yw y rhai hyn yr ydych yn eu bwrw at eu gilydd, dan rodio, ac yn wyneb-drist?

18 Ac un *o honynt*, a'i enw Cleopas, gan atteb a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn unig yn ymdeithydd yn Jerusalem, ac ni wybuost y pethau a wnaethpwyd ynddi hi yn y dyddiau hyn?

19 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa bethau? Hwythau a ddywedasant wrtho, Y pethau ynghylch Iesu o Nazareth, yr hwn oedd wr o prophwyd, galluog mewn gweithred a gair ger bron Duw a'r holl bobl;

20 A'r modd y traddododd yr arch-offeiriaid a'n llywodraethwyr ni ef i farn marwolaeth, ac a'i croeshoeliasant ef.

21 Ond yr oeddym ni yn gobeithio mai efe oedd yr hwn a waredai yr Israel. Ac heb law hyn oll, heddyw yw y trydydd dydd er pan wnaethpwyd y pethau hyn.

22 A hefyd rhai gwragedd o honom ni a'n dychrynasant ni, gwedi iddynt fod yn fore wrth y bedd:

23 A phan na chawsant ei gorph ef, hwy a ddaethant, gan ddywedyd, weled o honynt weledigaeth o angelion, y rhai a ddywedent ei fod ef yn fyw.

24 A rhai o'r rhai oedd gyd â nyni a aethant at y bedd, ac a gawsant felly, fel y dywedasai y gwragedd: ond ef nis gwelsant.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, O ynfydion, a hwyr-frydig o galon i gredu yr holl bethau a ddywedodd y prophwydi!
26 Onid oedd raid i Grist ddioddef y pethau hyn, a myned i mewn i'w ogoniant?
27 A chan ddechreu ar Moses, a'r holl brophwydi, efe a esponiodd iddynt yn yr holl ysgrythyrau y pethau am dano ei hun.
28 Ac yr oeddynt yn nesâu i'r dref lle yr oeddynt yn myned: ac yntau a gymmerth arno ei fod yn myned ym mhellach.
29 A hwy a'i cymhellasant ef, gan ddywedyd, Aros gyd â ni: canys y mae hi yn hwyrhâu, a'r dydd yn darfod. Ac efe a aeth i mewn i aros gyd â hwynt.
30 A darfu, ac efe yn eistedd gyd â hwynt, efe a gymmerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'*i* torrodd, ac a'*i* rhoddes iddynt.
31 A'u llygaid hwynt a agorwyd, a hwy a'i hadnabuant ef: ac efe a ddiflannodd allan o'u golwg hwynt.
32 A hwy a ddywedasant wrth eu gilydd, Onid oedd cin calon ni yn llosgi ynom tra yr ydoedd efe yn ymddiddan â ni ar y ffordd, a thra yr ydoedd efe yn agoryd i ni yr ysgrythyrau?
33 A hwy a godasant yr awr honno, ac a ddychwelasant i Jerusalem, ac a gawsant yr un ar ddeg wedi ymgasglu ynghyd, a'r sawl *oedd* gyd â hwynt,
34 Yn dywedyd, Yr Arglwydd a gyfododd yn wir, ac a ymddangosodd i Simon.
35 A hwythau a adroddasant y pethau *a wnaethesid* ar y ffordd, a pha fodd yr adnabuwyd ef ganddynt wrth dorriad y bara.
36 ¶ Ac a hwy yn dywedyd y pethau hyn, yr Iesu ei hun a safodd yn eu canol hwynt, ac a ddywedodd wrthynt, Tangnefedd i chwi.
37 Hwythau, wedi brawychu ac ofni, a dybiasant weled o honynt yspryd.
38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paham y'ch trallodir? a phaham y mae meddyliau yn codi yn eich calonnau?
39 Edrychwch fy nwylaw a'm traed, mai myfi fy hun ydyw. Teimlwch fi, a gwelwch: canys nid oes gan yspryd gnawd ac esgyrn, fel y gwelwch fod gennyf fi.
40 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddangosodd iddynt *ei* ddwylaw a'*i* draed.
41 Ac a hwy etto heb gredu gan lawenydd, ac yn rhyfeddu, efe a ddywedodd wrthynt, A oes gennych chwi yma ddim bwyd?
42 A hwy a roisant iddo ddarn o bysgodyn wedi ei rostio, ac o ddil mel.
43 Yntau a'*i* cymmerodd, ac a'*i* bwyttâodd yn eu gŵydd hwynt.
44 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Dyma y geiriau a ddywedais i wrthych, pan oeddwn etto gyd â chwi, bod yn rhaid cyflawni pob peth a ysgrifenwyd y'nghyfraith Moses, a'r prophwydi, a'r psalmau, am danaf fi.
45 Yna yr agorodd efe eu deall hwynt, fel y deallent yr ysgrythyrau.
46 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Felly yr ysgrifenwyd, ac felly yr oedd raid i Grist ddioddef, a chyfodi o feirw y trydydd dydd:
47 A phregethu edifeirwch

a maddeuant pechodau yn ei enw ef yn mhlith yr holl genhedloedd, gan ddechreu yn Jerusalem.

48 Ac yr ydych chwi yn dystion o'r pethau hyn.

49 ¶ Ac wele, yr ydwyf fi yn anfon addewid fy Nhad arnoch: eithr arhoswch chwi yn ninas Jerusalem, hyd oni wisger chwi â nerth o'r uchelder.

50 ¶ Ac efe a'u dug hwynt allan hyd yn Bethania; ac a gododd ei ddwylaw, ac a'u bendithiodd hwynt.

51 Ac fe a ddarfu, tra yr oedd efe yn eu bendithio hwynt, ymadael o hono ef oddi wrthynt, ac efe a ddygwyd i fynu i'r nef.

52 Ac wedi iddynt ei addoli ef, hwy a ddychwelasant i Jerusalem, gyd â llawenydd mawr:

53 Ac yr oeddynt yn wastadol yn y deml, yn moli ac yn bendithio Duw, Amen.

YR EFENGYL YN OL

SANT IOAN.

PENNOD I.

1 Duwdab, dyndab, a swydd Iesu Grist. 15 Tystiolaeth Ioan. 39 Galwad Andreas, Petr, Phylip, a Nathanäel.

YN y dechreuad yr oedd y Gair, a'r Gair oedd gyd â Duw, a Duw oedd y Gair.

2 Hwn oedd yn y dechreuad gyd â Duw.

3 Trwyddo ef y gwnaethpwyd pob peth; ac hebddo ef ni wnaethpwyd dim a'r a wnaethpwyd.

4 Ynddo ef yr oedd bywyd; a'r bywyd oedd oleuni dynion:

5 A'r goleuni sydd yn llewyrchu yn y tywyllwch; a'r tywyllwch nid oedd yn ei amgyffred.

6 ¶ Yr ydoedd gwr wedi ei anfon oddi wrth Dduw, a'i enw Ioan.

7 Hwn a ddaeth yn dystiolaeth, fel y tystiolaethai am y Goleuni, fel y credai pawb trwyddo ef.

8 Nid efe oedd y Goleuni, eithr *efe a anfonasid* fel y tystiolaethai am y Goleuni.

9 Hwn ydoedd y gwir Oleuni, yr hwn sydd yn goleuo pob dyn a'r .y sydd yn dyfod i'r byd.

10 Yn y byd yr oedd efe, a'r byd a wnaethpwyd trwyddo ef; a'r byd nid adnabu ef.

11 At ei eiddo ei hun y daeth, a'r eiddo ei hun nis derbyniasant ef.

12 Ond cynnifer ag a'i derbyniasant ef, efe a roddes iddynt allu i fod yn feibion i Dduw, *sef* i'r sawl a gredant yn ei enw ef:

13 Y rhai ni aned o waed, nac o ewyllys y cnawd, nac o ewyllys gwr, eithr o Dduw.

14 A'r Gair a wnaethpwyd yn gnawd, ac a drigodd yn ein plith ni (ac ni a welsom ei ogoniant ef, gogoniant megis yr Unig-anedig oddi wrth y Tad) yn llawn gras a gwirionedd.

15 ¶ Ioan a dystiolaethodd am dano ef, ac a lefodd, gan ddywedyd, Hwn oedd yr un y dywedais am dano, Yr hwn sydd yn dyfod ar fy ol

i, a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

16 Ac o'i gyflawnder ef y derbyniasom ni oll, a gras am ras.

17 Canys y gyfraith a roddwyd trwy Moses, ond y gras a'r gwirionedd a ddaeth trwy Iesu Grist.

18 Ni welodd neb Dduw erioed: yr unig-anedig Fab, yr hwn sydd ym mynwes y Tad, hwnnw a'*i* hysbysodd *ef*.

19 ¶ A hon yw tystiolaeth Ioan, pan anfonodd yr Iuddewon o Jerusalem offeiriaid a Lefiaid i ofyn iddo, Pwy wyt ti?

20 Ac efe a gyffesodd, ac ni wadodd; a chyffesodd, Nid myfi yw y Crist.

21 A hwy a ofynasant iddo, Beth ynte? Ai Elïas wyt ti? Yntau a ddywedodd, Nag ê. Ai y Prophwyd wyt ti? Ac efe a attebodd, Nag ê.

22 Yna y dywedasant wrtho, Pwy wyt ti? fel y rhoddom atteb i'r rhai a'n danfonodd. Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am danat dy hun?

23 Eb efe, Myfi *yw* llef un yn gwaeddi yn y diffaethwch, Unionwch ffordd yr Arglwydd, fel y dywedodd Esaias y prophwyd.

24 A'r rhai a anfonasid oedd o'r Phariseaid.

25 A hwy a ofynasant iddo, ac a ddywedasant wrtho, Paham gan hynny yr wyt ti yn bedyddio, onid ydwyt ti na'r Crist, nac Elïas, na'r prophwyd?

26 Ioan a attebodd iddynt, gan ddywedyd, Myfi sydd yn bedyddio â dwfr; ond y mae un yn sefyll yn eich plith chwi, yr hwn nid adwaenoch chwi:

27 Efe yw yr hwn sydd yn dyfod ar fy ol i, yr hwn a aeth o'm blaen i; yr hwn nid ydwyf fi deilwng i ddattod carrai ei esgid.

28 Y pethau hyn a wnaethpwyd yn Bethabara, y tu hwnt i'r Iorddonen, lle yr oedd Ioan yn bedyddio.

29 ¶ Trannoeth Ioan a ganfu yr Iesu yn dyfod atto; ac *efe* a ddywedodd, Wele Oen Duw, yr hwn sydd yn tynnu ymaith bechodau y byd.

30 Hwn yw efe am yr hwn y dywedais i, Ar fy ol i y mae gwr yn dyfod, yr hwn a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

31 Ac myfi nid adwaenwn ef: eithr fel yr amlygid ef i Israel, i hynny y daethum i, gan fedyddio â dwfr.

32 Ac Ioan a dystiolaethodd, gan ddywedyd, Mi a welais yr Yspryd yn disgyn megis colommen, o'r nef, ac efe a arhosodd arno ef.

33 A myfi nid adwaenwn ef; eithr yr hwn a'm hanfonodd i fedyddio â dwfr, efe a ddywedodd wrthyf, Ar yr hwn y gwelych yr Yspryd yn disgyn ac yn aros arno, hwnnw yw yr un sydd yn bedyddio â'r Yspryd Glân.

34 A mi a welais, ac a dystiolaethais mai hwn yw Mab Duw.

35 ¶ Trannoeth drachefn y safodd Ioan, a dau o'i ddisgyblion:

36 A chan edrych ar yr Iesu yn rhodio, efe a ddywedodd, Wele Oen Duw.

37 A'r ddau ddisgybl a'i clywsant ef yn llefaru, ac a ganlynasant yr Iesu.

38 Yna yr Iesu a droes; a phan welodd hwynt yn canlyn, efe a ddywedodd wrthynt, Beth yr ydych chwi yn ei geisio? A hwy a ddy-

wedasant wrtho ef, Rabbi (yr hyn o'i gyfieithu yw, Athraw) pa le yr wyt ti yn trigo?

39 Efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch a gwelwch. A hwy a ddaethant, ac a welsant lle yr oedd efe yn trigo, ac a arhosasant gyd âg ef y diwrnod hwnnw: ac yr oedd hi ynghylch y ddegfed awr.

40 Andreas, brawd Simon Petr, oedd un o'r ddau a glywsent *hynny* gan Ioan, ac a'i dilynasent ef.

41 Hwn yn gyntaf a gafodd ei frawd ei hun Simon, ac a ddywedodd wrtho, Nyni a gawsom y Messïas; yr hyn o'i ddehongl yw, Y Crist.

42 Ac efe a'i dug ef at yr Iesu. A'r Iesu wedi edrych arno ef, a ddywedodd, Ti yw Simon mab Jona: ti a elwir Cephas, yr hwn a gyfieithir, Carreg.

43 ¶ Trannoeth yr ewyllysiodd yr Iesu fyned allan i Galilea; ac efe a gafodd Philip, ac a ddywedodd wrtho, Dilyn fi.

44 A Philip oedd o Bethsaida, o ddinas Andreas a Phetr.

45 Philip a gafodd Nathanäel, ac a ddywedodd wrtho, Cawsom yr hwn yr ysgrifenodd Moses yn y gyfraith, a'r prophwydi, am dano, Iesu o Nazareth, mab Joseph.

46 A Nathanäel a ddywedodd wrtho, A ddichon dim da ddyfod o Nazareth? Philip a ddywedodd wrtho, Tyred a gwel.

47 Iesu a ganfu Nathanäel yn dyfod atto; ac a ddywedodd am dano, Wele Israeliad yn wir, yn yr hwn nid oes dwyll.

48 Nathanäel a ddywedodd wrtho, Pa fodd y'm hadwaenost? Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Cyn i Philip dy alw di, pan oeddit tan y ffigysbren, mi a'th welais di.

49 Nathanäel a attebodd ac a ddywedodd wrtho ef, Rabbi, ti yw Mab Duw; ti yw Brenhin Israel.

50 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho ef, O herwydd i mi ddywedyd i ti, Myfi a'th welais di dan y ffigysbren, a ydwyt ti yn credu? ti a gei weled pethau mwy nâ'r rhai hyn.

51 Ac efe a ddywedodd wrtho, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Ar ol hyn y gwelwch y nef yn agored, ac angelion Duw yn esgyn ac yn disgyn ar Fab y dyn.

PENNOD II.

1 Crist yn troi y dwfr yn win: 12 yn myned i waered i Capernaum a Jerusalem; 14 ac yno yn bwrw y prynwyr a'r gwerthwyr allan o'r deml: 19 yn rhag-fynegi ei farwolaeth, a'i adgyfodiad. 23 Llawer yn credu ynddo, o herwydd ei wyrthiau; ond er hynny nid ymddiriedai efe iddynt am dano ei hun.

A'R trydydd dydd yr oedd priodas yn Cana Galilea: a mam yr Iesu oedd yno.

2 A galwyd yr Iesu hefyd a'i ddisgyblion i'r briodas.

3 A phan ballodd y gwin, mam yr Iesu a ddywedodd wrtho ef, Nid oes ganddynt mo'r gwin.

4 Iesu a ddywedodd wrthi, Beth sydd i mi *a wnelwyf* â thi, wraig? ni ddaeth fy awr i etto.

5 Ei fam ef a ddywedodd wrth y gwasanaethwyr, Beth bynnag a ddywedo efe wrthych, gwnewch.

6 Ac yr oedd yno chwech o ddyfrlestri meini wedi eu gosod, yn ol defod puredig-

aeth yr Iuddewon, y rhai a ddalient bob un ddau ffircyn neu dri.

7 Iesu a ddywedodd wrthynt, Llenwch y dyfr-lestri o ddwfr. A hwy a'u llanwasant hyd yr ymyl.

8 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Gollyngwch yn awr, a dygwch at lywodraethwr y wledd. A hwy a ddygasant.

9 A phan brofodd llywodraethwr y wledd y dwfr a wnaethid yn win (ac ni wyddai o ba le yr ydoedd, eithr y gwasanaethwyr, y rhai a ollyngasent y dwfr, a wyddent) llywodraethwr y wledd a alwodd ar y priod-fab,

10 Ac a ddywedodd wrtho, Pob dyn a esyd y gwin da yn gyntaf; ac wedi iddynt yfed yn dda, yna un a fo gwaeth: tithau a gedwaist y gwin da hyd yr awr hon.

11 Hyn o ddechreu gwyrthiau a wnaeth yr Iesu yn Cana Galilea, ac a eglurodd ei ogoniant; a'i ddisgyblion a gredasant ynddo.

12 ¶ Wedi hyn efe a aeth i waered i Capernaum, efe, a'i fam, a'i frodyr, a'i ddisgyblion: ac yno nid arhosasant nemmawr o ddyddiau.

13 ¶ A phasc yr Iuddewon oedd yn agos: a'r Iesu a aeth i fynu i Jerusalem;

14 Ac a gafodd yn y deml rai yn gwerthu ychain, a defaid, a cholommennod, a'r newidwyr arian yn eistedd.

15 Ac wedi gwneuthur fflangell o fân reffynnau, efe a'u gyrrodd hwynt oll allan o'r deml, y defaid hefyd a'r ychain; ac a dywalltodd allan arian y newidwyr, ac a ddymchwelodd y byrddau:

16 Ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn gwerthu colommennod, Dygwch y rhai hyn oddi yma; na wnewch dŷ fy Nhad i yn dŷ marchnad.

17 A'i ddisgyblion a gofiasant fod yn ysgrifenedig, Zêl dy dŷ di a'm hysodd i.

18 ¶ Yna yr Iuddewon a attebasant ac a ddywedasant wrtho ef, Pa arwydd yr wyt ti yn ei ddangos i ni, gan dy fod yn gwneuthur y pethau hyn?

19 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Dinystriwch y deml hon, ac mewn tridiau y cyfodaf hi.

20 Yna yr Iuddewon a ddywedasant, Chwe blynedd a deugain y buwyd yn adeiladu y deml hon; ac a gyfodi di hi mewn tridiau?

21 Ond efe a ddywedasai am deml ei gorph.

22 Am hynny pan gyfododd efe o feirw, ei ddisgyblion ef a gofiasant iddo ddywedyd hyn wrthynt hwy: a hwy a gredasant yr ysgrythyr, a'r gair a ddywedasai yr Iesu.

23 ¶ Ac fel yr oedd efe yn Jerusalem ar y pasc yn yr wyl, llawer a gredasant yn ei enw ef, wrth weled ei arwyddion a wnaethai efe.

24 Ond nid ymddiriedodd yr Iesu iddynt am dano ei hun, am yr adwaenai efe hwynt oll;

25 Ac nad oedd raid iddo dystiolaethu o neb *iddo* am ddyn: o herwydd yr oedd efe yn gwybod beth oedd mewn dyn.

PENNOD III.

1 *Crist yn dysgu Nicodemus mor anghenrheidiol yw ad-enedigaeth.* 14 *Am ffydd yn ei farwolaeth ef.* 16 *Mawr gariad Duw tu ag at y byd.* 18 *Condemniad am anghrediniaeth.* 23 *Bedydd, tystiolaeth, ac athrawiaeth Ioan am Grist.*

AC yr oedd dyn o'r Pharisaid, a'i enw Nicodemus, pennaeth yr Iuddewon:

2 Hwn a ddaeth at yr Iesu

liw nos, ac a ddywedodd wrtho, Rabbi, nyni a wyddom mai dysgawdwr ydwyt ti wedi dyfod oddi wrth Dduw: canys ni allai neb wneuthur y gwyrthiau hyn yr wyt ti yn eu gwneuthur, oni bai fod Duw gyd âg ef.

3 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Oddi eithr geni dyn drachefn, ni ddichon efe weled teyrnas Dduw.

4 Nicodemus a ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon dyn ei eni, ac efe yn hen? a ddichon efe fyned i groth ei fam eilwaith, a'i eni?

5 Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Oddi eithr geni dyn o ddwfr ac *o'r* Yspryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw.

6 Yr hyn a aned o'r cnawd, sydd gnawd; a'r hyn a aned *o'r* Yspryd, sydd yspryd.

7 Na ryfedda ddywedyd o honof fi wrthyt, Y mae yn rhaid eich geni chwi drachefn.

8 Y mae y gwynt yn chwythu lle y mynno; a thi a glywi ei swn ef, ond ni wyddost o ba le y mae yn dyfod, nac i ba le y mae yn myned: felly mae pob un a'r a aned o'r Yspryd.

9 Nicodemus a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon y pethau hyn fod?

10 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn ddysgawdwr yn Israel, ac ni wyddost y pethau hyn?

11 Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Mai yr hyn a wyddom yr ydym yn ei lefaru, a'r hyn a welsom yr ydym yn ei dystiolaethu; a'n tystiolaeth ni nid ydych yn ei derbyn.

12 Os dywedais i chwi bethau daearol, a chwithau nid ydych yn credu; pa fodd, os dywedaf i chwi bethau nefol, y credwch?

13 Ac ni esgynodd neb i'r nef, oddi eithr yr hwn a ddisgynodd o'r nef, *sef* Mab y dyn, yr hwn sydd yn y nef.

14 ¶ Ac megis y dyrchafodd Moses y sarph yn y diffaethwch, felly y mae yn rhaid dyrchafu Mab y dyn:

15 Fel na choller pwy bynnag a gredo ynddo ef, ond caffael o hono fywyd tragywyddol.

16 ¶ Canys felly y carodd Duw y byd, fel y rhoddodd efe ei uniganedig Fab, fel na choller pwy bynnag a gredo ynddo ef, ond caffael o hono fywyd tragywyddol.

17 Oblegid ni ddanfonodd Duw ei Fab i'r byd, i ddamnio y byd, ond fel yr achubid y byd trwyddo ef.

18 ¶ Yr hwn sydd yn credu ynddo ef, ni ddemnir: eithr yr hwn nid yw yn credu, a ddamniwyd eisoes; o herwydd na chredodd yn enw unig-anedig Fab Duw.

19 A hon yw y ddamnedigaeth; ddyfod goleuni i'r byd, a charu o ddynion y tywyllwch yn fwy nâ'r goleuni: canys yr oedd eu gweithredoedd hwy yn ddrwg.

20 O herwydd pob un a'r sydd yn gwneuthur drwg, sydd yn casâu y goleuni, ac nid yw yn dyfod i'r goleuni, fel nad argyhoedder ei weithredoedd ef.

21 Ond yr hwn sydd yn gwneuthur gwirionedd, sydd yn dyfod i'r goleuni, fel yr eglurhaer ei weithredoedd ef, mai yn Nuw y gwnaed hwynt.

22 ¶ Wedi y pethau hyn, daeth yr Iesu a'i ddisgyblion i wlad Judea; ac a arhosodd yno gyd â hwynt, ac a fedyddiodd.

23 ¶ Ac yr oedd Ioan hefyd yn bedyddio yn Ainon, yn agos i Salim; canys dyfroedd lawer oedd yno: a hwy a ddaethant ac a'u bedyddiwyd.
24 Canys ni fwriasid Ioan etto y'ngharchar.
25 ¶ Yna y bu ymofyn rhwng *rhai* o ddisgyblion Ioan a'r Iuddewon, ynghylch puredigaeth.
26 A hwy a ddaethant at Ioan, ac a ddywedasant wrtho, Rabbi, yr hwn oedd gyd â thi y tu hwnt i'r Iorddonen, am yr hwn y tystiolaethaist ti, wele, y mae hwnnw yn bedyddio, a phawb yn dyfod atto ef.
27 Ioan a attebodd ac a ddywedodd, Ni ddichon dyn dderbyn dim, oni bydd wedi ei roddi iddo o'r nef.
28 Chwychwi eich hunain ydych dystion i mi, ddywedyd o honof fi, Nid myfi yw y Crist, eithr fy mod wedi fy anfon o'i flaen ef.
29 Yr hwn sydd ganddo y briod-ferch, yw y priod-fab: ond cyfaill y priod-fab, yr hwn sydd yn sefyll ac yn ei glywed ef, sydd yn llawenychu yn ddirfawr oblegid llef y priod-fab: y llawenydd hwn mau fi gan hynny a gyflawnwyd.
30 Rhaid ydyw iddo ef gynnyddu, ac i minnau leihâu.
31 Yr hwn a ddaeth oddi uchod, sydd goruwch pawb oll: yr hwn sydd o'r ddaear, sydd o'r ddaear, ac am y ddaear y mae yn llefaru: yr hwn sydd yn dyfod o'r nef, sydd goruwch pawb.
32 A'r hyn a welodd efe ac a glywodd, hynny y mae efe yn ei dystiolaethu: ond nid oes neb yn derbyn ei dystiolaeth ef.
33 Yr hwn a dderbyniodd ei dystiolaeth ef, a seliodd mai geirwir yw Duw.
34 Canys yr hwn a anfonodd Duw, sydd yn llefaru geiriau Duw; oblegid nid wrth fesur y mae Duw yn rhoddi *iddo ef* yr Yspryd.
35 Y mae y Tad yn caru y Mab, ac efe a roddodd bob peth yn ei law ef.
36 Yr hwn sydd yn credu yn y Mab, y mae ganddo fywyd tragywyddol: a'r hwn sydd heb gredu i'r Mab, ni wêl fywyd; eithr y mae digofaint Duw yn aros arno ef.

PENNOD IV.

1 Crist yn ymddiddan â gwraig o Samaria, ac yn ei ddatguddio ei hun iddi. 27 Ei ddisgyblion yn rhyfeddu; 31 ac yntau yn hysbysu iddynt ei zêl tu ag at ogoniant Duw. 39 Llawer o'r Samariaid yn credu ynddo; 43 ac yntau yn myned ymaith i Galilea, ac yn tachâu mab y llywydd oedd yn gorwedd yn glaf yn Capernaum.

PAN wybu yr Arglwydd gan hynny glywed o'r Pharisead fod yr Iesu yn gwneuthur ac yn bedyddio mwy o ddisgyblion nag Ioan,
2 (Er na fedyddiasai yr Iesu ei hun, eithr ei ddisgyblion ef)
3 Efe a adawodd Judea, ac a aeth drachefn i Galilea.
4 Ac yr oedd yn rhaid iddo fyned trwy Samaria.
5 Efe a ddaeth gan hynny i ddinas yn Samaria a elwid Sichar, ger llaw y rhandir a roddasai Jacob i'w fab Joseph.
6 Ac yno yr oedd ffynnon Jacob. Yr Iesu gan hynny yn ddiffygiol gan y daith, a eisteddodd felly ar y ffynnon: ac ynghylch y chwech-ed awr ydoedd hi.
7 Daeth gwraig o Samaria i dynnu dwfr: a'r Iesu a ddywedodd wrthi, Dyro i mi i yfed.

8 (Canys ei ddisgyblion ef a aethent i'r ddinas i brynu bwyd)
9 Yna y wraig o Samaria a ddywedodd wrtho ef, Pa fodd yr ydwyt ti, a thi yn Iuddew, yn gofyn diod gennyf fi, a myfi yn wraig o Samaria? oblegid nid yw yr Iuddewon yn ymgyfeillach â'r Samariaid.
10 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Ped adwaenit ti ddawn Duw, a phwy yw yr hwn sydd yn dywedyd wrthyt, Dyro i mi i yfed; tydi a ofynasit iddo ef, ac efe a roddasai i ti ddwfr bywiol.
11 Y wraig a ddywedodd wrtho, Arglwydd, nid oes gennyt ti ddim i godi *dwfr*, a'r pydew sydd ddwfn: o ba le gan hynny y mae gennyt ti y dwfr bywiol hwnnw?
12 Ai mwy wyt ti nâ'n tad Jacob, yr hwn a roddodd i ni y pydew, ac efe ei hun a yfodd o hono, a'i feibion, a'i anifeiliaid?
13 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Pwy bynnag sydd yn yfed o'r dwfr hwn, efe a sycheda drachefn:
14 Ond pwy bynnag a yfo o'r dwfr a roddwyf fi iddo, ni sycheda yn dragywydd; eithr y dwfr a roddwyf iddo, a fydd ynddo yn ffynnon o ddwfr yn tarddu i fywyd tragywyddol.
15 Y wraig a ddywedodd wrtho, Arglwydd, dyro i mi y dwfr hwn, fel na sychedwyf, ac na ddelwyf yma i godi *dwfr*.
16 Iesu a ddywedodd wrthi, Dos, galw dy wr, a thyred yma.
17 Y wraig a attebodd ac a ddywedodd, Nid oes gennyf wr. Iesu a ddywedodd wrthi, Da y dywedaist, Nid oes gennyf wr:
18 Canys pump o wŷr a fu i ti; a'r hwn sydd gennyt yr awrhon, nid yw wr i ti: hyn a ddywedaist yn wir.
19 Y wraig a ddywedodd wrtho ef, Arglwydd, mi a welaf mai prophwyd wyt ti.
20 Ein tadau a addolasant yn y mynydd hwn; ac yr ydych chwi yn dywedyd mai yn Jerusalem y mae y man lle y mae yn rhaid addoli.
21 Iesu a ddywedodd wrthi hi, O wraig, cred fi, y mae yr awr yn dyfod, pryd nad addoloch y Tad, nac yn y mynydd hwn, nac yn Jerusalem.
22 Chwychwi ydych yn addoli y peth ni wyddoch; ninnau ydym yn addoli y peth a wyddom: canys iachawdwriaeth sydd o'r Iuddewon.
23 Ond dyfod y mae yr awr, ac yn awr y mae hi, pan addolo y gwir addolwyr y Tad mewn yspryd a gwirionedd: canys y cyfryw y mae y Tad yn eu ceisio i'w addoli ef.
24 Yspryd *yw* Duw; a rhaid i'r rhai a'i haddolant ef, addoli mewn yspryd a gwirionedd.
25 Y wraig a ddywedodd wrtho, Mi a wn fod y Messïas yn dyfod, yr hwn a elwir Crist: pan ddelo hwnnw, efe a fynega i ni bob peth.
26 Iesu a ddywedodd wrthi hi, Myfi, yr hwn wyf yn ymddiddan â thi, yw *hwnnw*.
27 ¶ Ac ar hyn y daeth ei ddisgyblion; a bu ryfedd ganddynt ei fod ef yn ymddiddan â gwraig: er hynny ni ddywedodd neb, Beth a geisi? neu, Paham yr ydwyt yn ymddiddan â hi?
28 Yna y wraig a adawodd ei dwfr-lestr, ac a aeth i'r ddinas, ac a ddywedodd wrth y dynion,
29 Deuwch, gwelwch ddyn

yr hwn a ddywedodd i mi yr hyn oll a wneuthum; onid hwn yw y Crist?

30 Yna hwy a aethant allan o'r ddinas, ac a ddaethant atto ef.

31 ¶ Yn y cyfamser y disgyblion a attolygasant iddo, gan ddywedyd, Rabbi, bwyta.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae gennyf fi fwyd i'w fwytta yr hwn ni wyddoch chwi oddi wrtho.

33 Am hynny y disgyblion a ddywedasant wrth eu gilydd, A ddug neb iddo *ddim* i'w fwytta?

34 Iesu a ddywedodd wrthynt, Fy mwyd i yw gwneuthur ewyllys yr hwn a'm hanfonodd, a gorphen ei waith ef.

35 Onid ydych chwi yn dywedyd, Y mae etto bedwar mis, ac *yna* y daw y cynhauaf? Wele, yr ydwyf fi yn dywedyd wrthych, Dyrchefwch eich llygaid, ac edrychwch ar y meusydd; canys gwynion ydynt eisoes i'r cynhauaf.

36 A'r hwn sydd yn medi, sydd yn derbyn cyflog, ac yn casglu ffrwyth i fywyd tragywyddol: fel y byddo i'r hwn sydd yn hau, ac i'r hwn sydd yn medi, lawenychu ynghyd.

37 Canys yn hyn y mae y gair yn wir, Mai arall yw yr hwn sydd yn hau, ac arall yr hwn sydd yn medi.

38 Myfi a'ch anfonais chwi i fedi yr hyn ni lafuriasoch: eraill a lafuriasant, a chwithau a aethoch i mewn i'w llafur hwynt.

39 ¶ A llawer o'r Samariaid o'r ddinas honno a gredasant ynddo, o herwydd gair y wraig, yr hon oedd yn tystiolaethu, Efe a ddywedodd i mi yr hyn oll a wneuthum.

40 Am hynny pan ddaeth y Samariaid atto ef, hwy a attolygasant iddo aros gyd â hwynt. Ac efe a arhosodd yno ddeuddydd.

41 A mwy o lawer a gredasant ynddo ef, oblegid ei air ei hun.

42 A *hwy* a ddywedasant wrth y wraig, Nid ydym ni weithian yn credu, oblegid dy ymadrodd di: canys ni a'*i* clywsom *ef* ein hunain, ac a wyddom mai hwn yn ddïau yw y Crist, Iachawdwr y byd.

43 ¶ Ac ym mhen y deuddydd efe a aeth ymaith oddi yno, ac a aeth i Galilea.

44 Canys yr Iesu ei hun a dystiolaethodd, nad ydyw prophwyd yn cael anrhydedd yn ei wlad ei hun.

45 Yna pan ddaeth efe i Galilea, y Galileaid a'i derbyniasant ef, wedi iddynt weled yr holl bethau a wnaeth efe yn Jerusalem ar yr wyl: canys hwythau a ddaethant i'r wyl.

46 Felly yr Iesu a ddaeth drachefn i Cana yn Galilea, lle y gwnaeth efe y dwfr yn win. Ac yr oedd rhyw bendefig yr hwn yr oedd ei fab yn glaf yn Capernaum.

47 ¶ Pan glybu hwn ddyfod o'r Iesu o Judea i Galilea, efe a aeth atto ef, ac a attolygodd iddo ddyfod i waered, a iachâu ei fab ef: canys yr oedd efe yn mron marw.

48 Yna Iesu a ddywedodd wrtho ef, Oni welwch chwi arwyddion a rhyfeddodau, ni chredwch.

49 Y pendefig a ddywedodd wrtho ef, O Arglwydd, tyred i waered cyn marw fy machgen.

50 Iesu a ddywedodd wrtho ef, Dos ymaith; y mae dy fab yn fyw. A'r gwr a gredodd y gair a ddywedasai Iesu wrtho, ac efe a aeth ymaith.

51 Ac fel yr oedd efe yr awrhon yn myned i waered, ei weision a gyfarfuant âg ef, ac a fynegasant, gan ddywedyd, Y mae dy fachgen yn fyw.

52 Yna efe a ofynodd iddynt yr awr y gwellhasai arno. A hwy a ddywedasant wrtho, Doe, y seithfed awr, y gadawodd y crŷd ef.

53 Yna y gwybu y tad mai yr awr honno *oedd*, yn yr hon y dywedasai Iesu wrtho ef, Y mae dy fab yn fyw. Ac efe a gredodd, a'i holl dŷ.

54 Yr ail arwydd yma drachefn a wnaeth yr Iesu, wedi dyfod o Judea i Galilea.

PENNOD V.

1 Yr Iesu ar y dydd sabbath yn iachâu yr hwn a fuasai glaf namyn dwy flynedd deugain. 10 a'r Iuddewon am hynny yn cwerylu ac yn ei erlid ef. 17 Ac yntau yn atteb drosto ei hun, ac yn eu hargyhoeddi hwy, gan ddangos pwy ydyw ef, trwy dystiolaeth ei Dad. 32 ac Ioan, 36 a'i weithredoedd ei hun, 39 a'r ysgrythyrau.

WEDI hynny yr oedd gwyl yr Iuddewon; a'r Iesu a aeth i fynu i Jerusalem.

2 Ac y mae yn Jerusalem, wrth *farchnad* y defaid, lyn a elwir yn Hebraeg, Bethesda, ag iddo bùm porth:

3 Yn y rhai y gorweddai lliaws mawr o rai cleifion, deillion, cloffion, gwywedigion, yn disgwyl am gynhyrfiad y dwfr.

4 Canys angel oedd ar amserau yn disgyn i'r llyn, ac yn cynhyrfu y dwfr: yna yr hwn a elai i mewn yn gyntaf ar ol cynhyrfu y dwfr, a âi yn iach o ba glefyd bynnag a fyddai arno.

5 Ac yr oedd rhyw ddyn yno, yr hwn a fuasai glaf namyn dwy flynedd deugain.

6 Yr Iesu, pan welodd hwn yn gorwedd, a gwybod ei fod ef *felly* yn hir o amser bellach, a ddywedodd wrtho, A fynni di dy wneuthur yn iach?

7 Y claf a attebodd iddo, Arglwydd, nid oes gennyf ddyn i'm bwrw i'r llyn, pan gynhyrfer y dwfr: ond tra fyddwyf fi yn dyfod, arall a ddisgyn o'm blaen i.

8 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Cyfod, cymmer dy wely i fynu, a rhodia.

9 Ac yn ebrwydd y gwnaed y dyn yn iach; ac *efe* a gododd ei wely, ac a rodiodd. A'r sabbath oedd y diwrnod hwnnw.

10 ¶ Am hynny yr Iuddewon a ddywedasant wrth yr hwn a wnaethid yn iach, Y sabbath yw hi: nid cyfreithlawn i ti godi *dy* wely.

11 Efe a attebodd iddynt Yr hwn a'm gwnaeth i yn iach, efe a ddywedodd wrthyf, Cyfod dy wely, a rhodia?

12 Yna hwy a ofynasant iddo, Pwy yw y dyn a ddywedodd wrthyt ti, Cyfod dy wely, a rhodia?

13 A'r hwn a iachasid ni wyddai pwy oedd efe. Canys yr Iesu a giliasai o'r dyrfa oedd yn y fan *honno*.

14 Wedi hynny yr Iesu a'i cafodd ef yn y deml, ac a ddywedodd wrtho, Wele, ti a wnaethpwyd yn iach: na phecha mwyach, rhag digwydd i ti beth a fyddo gwaeth.

15 Y dyn a aeth ymaith, ac a fynegodd i'r Iuddewon, mai yr Iesu oedd yr hwn a'i gwnaethai ef yn iach.

16 Ac am hynny yr Iuddewon a erlidiasant yr Iesu, ac a geisiasant ei ladd ef, obleg-

id iddo wneuthur y pethau hyn ar y sabbath.

17 ¶ Ond yr Iesu a'u hatteb-odd hwynt, Y mae fy Nhad yn gweithio hyd yn hyn, ac yr ydwyf finnau yn gweithio.

18 Am hyn gan hynny yr Iuddewon a geisiasant yn fwy ei ladd ef, oblegid nid yn unig iddo dorri y sab-bath, ond hefyd iddo ddy-wedyd fod Duw yn Dad iddo, gan ei wneuthur ei hun yn gystal â Duw.

19 Yna yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Ni ddichon y Mab wneuthur dim o hono ei hunan, eithr yr hyn a welo efe y Tad yn ei wneuthur: canys beth bynnag y mae efe yn ei wneuth-ur, hynny hefyd y mae y Mab yr un ffunud yn ei wneuthur.

20 Canys y Tad sydd yn caru y Mab, ac yn dangos iddo yr hyn oll y mae efe yn ei wneuthur: ac efe a ddengys iddo ef weithredoedd mwy nâ'r rhai hyn, fel y rhyfedd-och chwi.

21 Oblegid megis y mae y Tad yn cyfodi y rhai meirw, ac yn *eu* bywhâu; felly hefyd y mae y Mab yn bywhâu y rhai a fynno.

22 Canys y Tad nid yw yn barnu neb; eithr efe a roddes bob barn i'r Mab:

23 Fel yr anrhydeddai pawb y Mab, fel y maent yn an-rhydeddu y Tad. Yr hwn nid yw yn anrhydeddu y Mab, nid yw yn anrhydeddu y Tad yr hwn a'i hanfonodd ef.

24 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Y neb sydd yn gwrando fy ngair i, ac yn credu i'r hwn a'm hanfonodd i, a gaiff fyw-yd tragywyddol, ac ni ddaw i farn; eithr efe a aeth trw-odd o farwolaeth i fywyd.

25 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Y mae yr awr yn dyfod, ac yn awr y mae, pan glywo y meirw lef Mab Duw: a'r rhai a glywant, a fyddant byw.

26 Canys megis y mae gan y Tad fywyd ynddo ei hunan, felly y rhoddes efe i'r Mab hefyd fod ganddo fywyd yn-ddo ei hun;

27 Ac a roddes awdurdod iddo i wneuthur barn hefyd, o herwydd ei fod yn Fab dyn.

28 Na ryfeddwch am hyn: canys y mae yr awr yn dyfod, yn yr hon y caiff pawb a'r sydd yn y beddau glywed ei leferydd ef:

29 A *hwy* a ddeuant allan: y rhai a wnaethant dda, i adgyfodiad bywyd; ond y rhai a wnaethant ddrwg, i adgyfodiad barn.

30 Ni allaf fi wneuthur dim o honof fy hunan: fel yr yd-wyf yn clywed, yr ydwyf yn barnu: a'm barn i sydd gyf-iawn; canys nid ydwyf yn ceisio fy ewyllys fy hunan, ond ewyllys y Tad yr hwn a'm hanfonodd i.

31 Os ydwyf fi yn tystiol-aethu am danaf fy hunan, nid yw fy nhystiolaeth i wir.

32 ¶ Arall sydd yn tystiol-aethu am danaf fi; ac mi wn mai gwir yw y dystiolaeth y mae efe yn ei thystiolaethu am danaf fi.

33 Chwychwi a anfonasoch at Ioan, ac efe a ddug dystiol-aeth i'r gwirionedd.

34 Ond myfi nid ydwyf yn derbyn tystiolaeth gan ddyn: eithr y pethau hyn yr ydwyf yn eu dywedyd, fel y gwar-eder chwi.

35 Efe oedd ganwyll yn llosgi, ac yn goleuo; a chwithau oeddych ewyllys-gar i orfoleddu dros amser yn ei oleuni ef.

36 ¶ Ond y mae gennyf fi dystiolaeth fwy nag Ioan: canys y gweithredoedd a roddes y Tad i mi i'w gorphen, y gweithredoedd hynny y rhai yr ydwyf fi yn eu gwneuthur, sydd yn tystiolaethu am danaf fi, mai y Tad a'm hanfonodd i.

37 A'r Tad, yr hwn a'm hanfonodd i, efe a dystiolaethodd am danaf fi. *Ond* ni chlywsoch chwi ei lais ef un amser, ac ni welsoch ei wedd ef.

38 Ac nid oes gennych chwi mo'i air ef yn aros ynoch: canys yr hwn a anfonodd efe, hwnnw nid ydych chwi yn credu iddo.

39 ¶ Chwiliwch yr ysgrythyrau; canys ynddynt hwy yr ydych chwi yn meddwl cael bywyd tragywyddol: a hwynt-hwy yw y rhai sydd yn tystiolaethu am danaf fi.

40 Ond ni fynnwch chwi ddyfod attaf fi, fel y caffoch fywyd.

41 Nid ydwyf fi yn derbyn gogoniant oddi wrth ddynion.

42 Ond myfi a'ch adwaen chwi, nad oes gennych gariad Duw ynoch.

43 Myfi a ddaethum yn enw fy Nhad, ac nid ydych yn fy nerbyn i: os arall a ddaw yn ei enw ei hun, hwnnw a dderbyniwch.

44 Pa fodd y gellwch chwi gredu, y rhai ydych yn derbyn gogoniant gan eich gilydd, ac heb geisio y gogoniant *sydd* oddi wrth Dduw un unig?

45 Na thybiwch y cyhuddaf fi chwi wrth y Tad: y mae a'ch cyhudda chwi, *sef* Moses, yn yr hwn yr ydych yn gobeithio.

46 Canys pe credasech chwi i Moses, chwi a gredasech i minnau: oblegid am danaf fi yr ysgrifenodd efe.

47 Ond os chwi ni chredwch i'w ysgrifeniadau ef, pa fodd y credwch i'm geiriau i?

PENNOD VI.

1 *Crist yn porthi pum mil o bobl â phum torth, a dau bysgodyn.* 15 *A'r bobl o herwydd hynny yn ceisio ei wneuthur ef yn frenhin.* 16 *Ac yntau yn cilio o'r neilldu, ac yn rhodio ar y môr at ei ddisgyblion:* 26 *ac yn ceryddu y bobl oedd yn heidio ar ei ol, a holl gnawdol wrandawyr ei air:* 32 *ac yn dangos mai efe yw bara y bywyd i'r ffyddloniaid.* 66 *Llawer o ddisgyblion yn ymadael âg ef.* 68 *Petr yn ei gyffesu ef.* 70 *Bod Judas yn gythraul.*

WEDI y pethau hyn yr aeth yr Iesu dros fôr Galilea, hwnnw yw *mor* Tiberias.

2 A thyrfa fawr a'i canlynodd ef; canys hwy a welsent ei arwyddion y rhai a wnaethai efe ar y cleifion.

3 A'r Iesu a aeth i fynu i'r mynydd, ac a eisteddodd yno gyd â'i ddisgyblion.

4 A'r pasc, gwyl yr Iuddewon, oedd yn agos.

5 ¶ Yna yr Iesu a ddyrchafodd *ei* lygaid, ac a welodd fod tyrfa fawr yn dyfod atto; ac a ddywedodd wrth Phylip, O ba le y prynwn ni fara, fel y caffo y rhai hyn fwytta?

6 (A hyn a ddywedodd efe i'w brofi ef: canys efe a wyddai beth yr oedd efe ar fedr ei wneuthur)

7 Phylip a'i hattebodd ef, Gwerth dau can ceiniog o fara nid yw ddigon iddynt hwy, fel y gallo pob un o honynt gymmeryd ychydig.

8 Un o'i ddisgyblion a ddywedodd wrtho; Andreas, brawd Simon Petr,

9 Y mae yma ryw fachgennyn, a chanddo bùm torth haidd, a dau bysgodyn: ond

beth yw hynny rhwng cynnifer?
10 A'r Iesu a ddywedodd, Perwch i'r dynion eistedd i lawr. Ac yr oedd glaswellt lawer yn y fan *honno*. Felly y gwŷr a eisteddasant i lawr, ynghylch pùm mil o nifer.
11 A'r Iesu a gymmerth y torthau, ac wedi iddo ddïolch, efe a'u rhannodd i'r disgyblion, a'r disgyblion i'r rhai oedd yn eistedd; felly hefyd o'r pysgod, cymmaint ag a fynnasant.
12 Ac wedi eu digoni hwynt, efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Cesglwch y briwfwyd gweddill, fel na choller dim.
13 Am hynny hwy a'u casglasant, ac a lanwasant ddeuddeg basgedaid o'r briwfwyd o'r pùm torth haidd a weddillasai gan y rhai a fwyttasent.
14 Yna y dynion, pan welsant yr arwydd a wnaethai yr Iesu, a ddywedasant, Hwn yn ddïau yw y prophwyd oedd ar ddyfod i'r byd.
15 ¶ Yr Iesu gan hynny, pan wybu eu bod hwy ar fedr dyfod, a'i gipio ef i'w wneuthur yn frenhin, a giliodd drachefn i'r mynydd, ei hunan yn unig.
16 A phan hwyrhâodd hi, ei ddisgyblion a aethant i waered at y môr.
17 Ac wedi iddynt ddringo i long, hwy a aethant dros y môr i Capernaum. Ac yr oedd hi weithian yn dywyll, a'r Iesu ni ddaethai attynt hwy.
18 A'r môr, gan wynt mawr yn chwythu, a gododd.
19 Yna, wedi iddynt rwyfo ynghylch pump ar hugain neu ddeg ar hugain o ystadiau, hwy a welent yr Iesu yn rhodio ar y môr, ac yn nesâu at y llong; ac a ofnasant.
20 Ond efe a ddywedodd wrthynt, Myfi yw; nac ofnwch.
21 Yna y derbyniasant ef yn chwannog i'r llong: ac yn ebrwydd yr oedd y llong wrth y tir yr oeddynt yn myned iddo.
22 ¶ Trannoeth, pan welodd y dyrfa oedd yn sefyll y tu hwnt i'r môr, nad oedd un llong arall yno ond yr un honno i'r hon yr aethai ei ddisgyblion ef, ac nad aethai yr Iesu gyd â'i ddisgyblion i'r llong, ond myned o'i ddisgyblion ymaith eu hunain;
23 (Eithr llongau eraill a ddaethent o Tiberias yn gyfagos i'r fan lle y bwyttasent hwy fara, wedi i'r Arglwydd roddi dïolch)
24 Pan welodd y dyrfa gan hynny nad oedd yr Iesu yno, na'i ddisgyblion, hwythau a aethant i longau, ac a ddaethant i Capernaum, dan geisio yr Iesu.
25 Ac wedi iddynt ei gael ef y tu hwnt i'r môr, hwy a ddywedasant wrtho, Rabbi, pa bryd y daethost ti yma?
26 Yr Iesu a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr ydych chwi yn fy ngheisio i, nid o herwydd i chwi weled y gwyrthiau, eithr o herwydd i chwi fwytta o'r torthau, a'ch digoni.
27 Llafuriwch nid am y bwyd a dderfydd, eithr am y bwyd a bery i fywyd tragywyddol, yr hwn a ddyry Mab y dyn i chwi: canys hwn a seliodd Duw Dad.
28 Yna y dywedasant wrtho, Pa beth a wnawn ni, fel y gweithredom weithredoedd Duw?

29 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Hyn yw gwaith Duw; credu o honoch yn yr hwn a anfonodd efe.

30 Dywedasant gan hynny wrtho ef, Pa arwydd yr ydwyt ti yn ei wneuthur, fel y gwelom, ac y credom i ti? pa beth yr wyt ti yn ei weithredu?

31 Ein tadau ni a fwyttasant y manna yn yr anialwch, fel y mae yn ysgrifenedig, Efe a roddodd iddynt fara o'r nef i'w fwytta.

32 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Nid Moses a roddodd i chwi y bara o'r nef; eithr fy Nhad sydd yn rhoddi i chwi y gwir fara o'r nef.

33 Canys bara Duw ydyw yr hwn sydd yn dyfod i waered o'r nef, ac yn rhoddi bywyd i'r byd.

34 Yna hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, dyro i ni y bara hwn yn wastadol.

35 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw bara y bywyd. Yr hwn sydd yn dyfod attaf fi, ni newyna; a'r hwn sydd yn credu ynof fi, ni sycheda un amser.

36 Eithr dywedais wrthych, i chwi fy ngweled, ac nad ydych yn credu.

37 Yr hyn oll y mae y Tad yn ei roddi i mi, a ddaw attaf fi: a'r hwn a ddêl attaf fi, nis bwriaf ef allan ddim.

38 Canys myfi a ddisgynais o'r nef, nid i wneuthur fy ewyllys fy hun, ond ewyllys yr hwn a'm hanfonodd.

39 A hyn yw ewyllys y Tad a'm hanfonodd i; o'r cwbl a roddes efe i mi, na chollwn ddim o hono, eithr bod i mi ei adgyfodi ef yn y dydd diweddaf.

40 A hyn yw ewyllys yr hwn a'm hanfonodd i; cael o bob un a'r sydd yn gweled y Mab, ac yn credu ynddo ef, fywyd tragywyddol: a myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.

41 Yna yr Iuddewon a rwgnachasant yn ei erbyn ef, o herwydd iddo ddywedyd, Myfi yw y bara a ddaeth i waered o'r nef.

42 A hwy a ddywedasant, Onid hwn yw Iesu mab Joseph, tad a mam yr hwn a adwaenom ni? pa fodd gan hynny y mae efe yn dywedyd, O'r nef y disgynais?

43 Yna yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Na furmurwch wrth eich gilydd.

44 Ni ddichon neb ddyfod attaf fi, oddi eithr i'r Tad, yr hwn a'm hanfonodd, ei dynnu ef: a myfi a'i hadgyfodaf ef y dydd diweddaf.

45 Y mae yn ysgrifenedig yn y prophwydi, A phawb a fyddant wedi eu dysgu gan Dduw. Pob un gan hynny a glywodd gan y Tad, ac a ddysgodd, sydd yn dyfod attaf fi.

46 Nid o herwydd gweled o neb y Tad, ond yr hwn sydd o Dduw; efe a welodd y Tad.

47 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr hwn sydd yn credu ynof fi, sydd ganddo fywyd tragywyddol.

48 Myfi yw bara y bywyd.

49 Eich tadau chwi a fwyttasant y manna yn yr anialwch, ac a fuont feirw.

50 Hwn yw y bara sydd yn dyfod i waered o'r nef, fel y bwyttâo dyn o hono, ac na byddo marw.

51 Myfi yw y bara bywiol, yr hwn a ddaeth i waered o'r nef. Os bwytty neb o'r bara

hwn, efe a fydd byw yn dragywydd. A'r bara a roddaf fi, yw fy nghnawd i, yr hwn a roddaf fi dros fywyd y byd.

52 Yna yr Iuddewon a ymrysonasant â'u gilydd, gan ddywedyd, Pa fodd y dichon hwn roddi i ni *ei* gnawd i'*w* fwytta?

53 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Oni fwyttêwch gnawd Mab y dyn, ac *oni* yfwch ei waed ef, nid oes gennych fywyd ynoch.

54 Yr hwn sydd yn bwytta fy nghnawd i, ac yn yfed fy ngwaed i, sydd ganddo fywyd tragywyddol: ac myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.

55 Canys fy nghnawd i sydd fwyd yn wir, a'm gwaed i sydd ddiod yn wir.

56 Yr hwn sydd yn bwytta fy nghnawd i, ac yn yfed fy ngwaed i, sydd yn aros ynof fi, a minnau ynddo yntau.

57 Fel yr anfonodd y Tad byw fi, ac yr ydwyf fi yn byw trwy y Tad: felly yr hwn sydd yn fy mwytta i, yntau a fydd byw trwof fi.

58 Dyma y bara a ddaeth i waered o'r nef: nid megis y bwyttâodd eich tadau chwi y manna, ac y buont feirw. Y neb sydd yn bwytta y bara hwn, a fydd byw yn dragywydd.

59 Y pethau hyn a ddywedodd efe yn y synagog, wrth athrawiaethu yn Capernaum.

60 Llawer gan hynny o'i ddisgyblion, pan glywsant, a ddywedasant, Caled yw yr ymadrodd hwn; pwy a ddichon wrando arno?

61 Pan wybu yr Iesu ynddo ei hun, fod ei ddisgyblion yn grwgnach am hyn, efe a ddywedodd wrthynt, A ydyw hyn yn eich rhwystro chwi?

62 *Beth* gan hynny os gwelwch Fab y dyn yn dyrchafu lle yr oedd efe o'r blaen?

63 Yr yspryd yw yr hyn sydd yn bywhâu; y cnawd nid yw yn llesâu dim: y geiriau yr ydwyf fi yn eu llefaru wrthych, yspryd ydynt, a bywyd ydynt.

64 Ond y mae o honoch chwi rai nid ydynt yn credu. Canys yr Iesu a wyddai o'r dechreuad, pwy oedd y rhai nid oedd yn credu, a phwy oedd yr hwn a'i bradychai ef.

65 Ac efe a ddywedodd, Am hynny y dywedais wrthych, na ddichon neb ddyfod attaf fi, oni bydd wedi ei roddi iddo oddi wrth fy Nhad.

66 ¶ O hynny allan llawer o'i ddisgyblion ef a aethant yn eu hol, ac ni rodiasant mwyach gyd âg ef.

67 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth y deuddeg, A fynnwch chwithau hefyd fyned ymaith?

68 Yna Simon Petr a'i hattebodd ef, *O* Arglwydd, at bwy yr awn ni? gennyt ti y mae geiriau bywyd tragywyddol.

69 Ac yr ydym ni yn credu, ac yn gwybod mai tydi yw y Crist, Mab y Duw byw.

70 Iesu a'u hattebodd hwynt, Oni ddewisais i chwychwi y deuddeg, ac o honoch y mae un yn ddiafol?

71 Eithr efe a ddywedasai am Judas Iscariot, *mab* Simon: canys hwn oedd ar fedr ei fradychu ef, ac efe yn un o'r deuddeg.

PENNOD VII.

1 *Iesu yn argyhoeddi rhyfyg a hyfdra ei geraint:* 10 *yn myned i fynu o Galilea i wyl y pebyll:* 14 *yn dysgu*

yn y deml. 40 *Amryw dyb am dano ef ym mhlith y bobl.* 45 *Y Pharuseaid yn ddigllawn am na ddaliasai eu swyddogion hwy ef; ac yn rhoddi sen i Nicodemus am gymmeryd ei blaid ef.*

A'R Iesu a rodiodd ar ol y pethau hyn yn Galilea: canys nid oedd efe yn chwennych rhodio yn Judea, oblegid bod yr Iuddewon yn ceisio ei ladd ef.

2 A gwyl yr Iuddewon *sef* gwyl y pebyll, oedd yn agos.

3 Am hynny ei frodyr ef a ddywedasant wrtho, Cerdda ymaith oddi yma, a dos i Judea; fel y gwelo dy ddisgyblion dy weithredoedd di y rhai yr ydwyt yn eu gwneuthur.

4 Canys nid oes neb yn gwneuthur dim yn ddirgel, ac yntau yn ceisio bod yn gyhoedd: od wyt ti yn gwneuthur y pethau hyn, amlyga dy hun i'r byd.

5 Canys nid oedd ei frodyr yn credu ynddo.

6 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt hwy, Ni ddaeth fy amser i etto: ond eich amser chwi sydd yn wastad yn barod.

7 Ni ddichon y byd eich casâu chwi; ond myfi y mae yn ei gasâu, o herwydd fy mod i yn tystiolaethu am dano, fod ei weithredoedd ef yn ddrwg.

8 Ewch chwi i fynu i'r wyl hon: nid wyf fi etto yn myned i fynu i'r wyl hon, oblegid ni chyflawnwyd fy amser i etto.

9 Gwedi iddo ddywedyd y pethau hyn wrthynt, efe a arhosodd yn Galilea.

10 ¶ Ac wedi myned o'i frodyr ef i fynu, yna yntau hefyd a aeth i fynu i'r wyl; nid yn amlwg, ond megis yn ddirgel.

11 Yna yr Iuddewon a'i ceisiasant ef yn yr wyl, ac a ddywedasant, Pa le y mae efe?

12 A murmur mawr oedd am dano ef ym mysg y bobl. Canys rhai a ddywedent, Gwr da yw: ac eraill a ddywedent, Nag ê, eithr twyllo y bobl y mae.

13 Er hynny ni lefarodd neb yn eglur am dano ef, rhag ofn yr Iuddewon.

14 ¶ *Ac* yr awrhon ynghylch canol yr wyl, yr Iesu a aeth i fynu i'r deml, ac a athrawiaethodd.

15 A'r Iuddewon a ryfeddasant, gan ddywedyd, Pa fodd y medr hwn ddysgeidiaeth, *ac yntau* heb ddysgu?

16 Yr Iesu a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Fy nysgeidiaeth nid eiddof fi yw, eithr eiddo yr hwn a'm hanfonodd i.

17 Os ewyllysia neb wneuthur ei ewyllys ef, efe a gaiff wybod am y ddysgeidiaeth, pa un ai o Dduw y mae hi, ai myfi o honof fy hun sydd yn llefaru.

18 Y mae yr hwn sydd yn llefaru o hono ei hun, yn ceisio ei ogoniant ei hun: ond yr hwn sydd yn ceisio gogoniant yr hwn a'i hanfonodd, hwnnw sydd eirwir, ac anghyfiawnder nid oes ynddo ef.

19 Oni roddes Moses i chwi y gyfraith, ac nid oes neb o honoch yn gwneuthur y gyfraith? Paham yr ydych yn ceisio fy lladd i?

20 Y bobl a attebodd ac a ddywedodd, Y mae gennyt ti gythraul: pwy sydd yn ceisio dy ladd di?

21 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Un weithred a wneuthum, ac yr ydych oll yn rhyfeddu.

22 Am hynny y rhoddes Moses i chwi yr enwaediad (nid o

herwydd ei fod o Moses, eithr o'r tadau) ac yr ydych yn enwaedu ar ddyn ar y sabbath.

23 Os yw dyn yn derbyn enwaediad ar y sabbath, heb dorri cyfraith Moses; a ydych yn llidiog wrthyf fi, am i mi wneuthur dyn yn holliach ar y sabbath?

24 Na fernwch wrth y golwg, eithr bernwch farn gyfiawn.

25 Yna y dywedodd rhai o'r Hierosolymitaniaid, Onid hwn yw yr un y maent hwy yn ceisio ei ladd?

26 Ac wele, y mae yn llefaru ar gyhoedd, ac nid ydynt yn dywedyd dim wrtho ef: a wybu y pennaethiaid mewn gwirionedd mai hwn yw Crist yn wir?

27 Eithr nyni a adwaenom hwn o ba le y mae: eithr pan ddêl Crist, nis gŵyr neb o ba le y mae.

28 Am hynny yr Iesu, wrth athrawiaethu yn y deml, a lefodd ac a ddywedodd, Chwi a'm hadwaenoch i, ac a wyddoch o ba le yr ydwyf fi: ac ni ddaethum i o honof fy hun, eithr y mae yn gywir yr hwn a'm hanfonodd i, yr hwn nid adwaenoch chwi.

29 Ond myfi a'i hadwaen: oblegid o hono ef yr ydwyf fi, ac efe a'm hanfonodd i.

30 Am hynny hwy a geisiasant ei ddal ef: ond ni osododd neb law arno, am na ddaethai ei awr ef etto.

31 A llawer o'r bobl a gredasant ynddo, ac a ddywedasant, Pan ddelo Crist, a wna efe fwy o arwyddion nâ'r rhai hyn a wnaeth hwn?

32 ¶ Y Phariseaid a glywsant fod y bobl yn murmur y pethau hyn am dano ef; a'r Phariseaid a'r arch-offeiriaid a anfonasant swyddogion i'w ddal ef.

33 Am hynny y dywedodd yr Iesu wrthynt hwy, Yr ydwyf fi ychydig amser etto gyd â chwi, ac yr wyf yn myned at yr hwn a'm hanfonodd.

34 Chwi a'm ceisiwch, ac ni'*m* cewch: a lle yr ydwyf fi, ni ellwch chwi ddyfod.

35 Yna y dywedodd yr Iuddewon yn eu mysg eu hunain, I ba le y mae hwn ar fedr myned, fel na chaffom ni ef? ai at y rhai sydd ar wasgar ym mhlith y Groegiaid y mae efe ar fedr myned, a dysgu y Groegiaid?

36 Pa ymadrodd yw hwn a ddywedodd efe, Chwi a'm ceisiwch, ac ni'*m* cewch: a lle yr ydwyf fi, ni ellwch chwi ddyfod?

37 Ac ar y dydd diweddaf, y *dydd* mawr o'r wyl, y safodd yr Iesu, ac a lefodd, gan ddywedyd, Od oes ar neb syched, deued attaf fi, ac yfed.

38 Yr hwn sydd yn credu ynof fi, megis y dywedodd yr ysgrythyr, afonydd o ddwfr bywiol a ddylifant o'i groth ef.

39 (A hyn a ddywedodd efe am yr Yspryd, yr hwn a gai y rhai a gredent ynddo ef ei dderbyn: canys etto nid oedd yr Yspryd Glân *wedi ei roddi*, o herwydd na ogoneddasid yr Iesu etto)

40 ¶ Am hynny llawer o'r bobl, wedi clywed yr ymadrodd hwn, a ddywedasant, Yn wir hwn yw y Prophwyd.

41 Eraill a ddywedasant, Hwn yw Crist. Eraill a ddywedasant, Ai o Galilea y daw Crist?

42 Oni ddywedodd yr ysgrythyr, Mai o had Dafydd, ac o Bethlehem, y dref lle y bu Dafydd, y mae Crist yn dyfod?

43 Felly yr aeth ymrafael

ym mysg y bobl o'i blegid ef.

44 A rhai o honynt a fynnasent ei ddal ef: ond ni osododd neb ddwylaw arno.

45 ¶ Yna y daeth y swyddogion at yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid; a hwy a ddywedasant wrthynt hwy, Paham na ddygasoch chwi ef?

46 A'r swyddogion a attebasant, Ni lefarodd dyn erioed fel y dyn hwn.

47 Yna y Phariseaid a attebasant iddynt, A hudwyd chwithau hefyd?

48 A gredodd neb o'r pennaethiaid ynddo ef, neu o'r Phariseaid?

49 Eithr y bobl hyn, y rhai ni wyddant y gyfraith, melldigedig ydynt.

50 Nicodemus (yr hwn a ddaethai at yr Iesu o hŷd nos, ac oedd un o honynt) a ddywedodd wrthynt,

51 A ydyw ein cyfraith ni yn barnu dyn, oddi eithr clywed ganddo ef yn gyntaf, a gwybod beth a wnaeth efe?

52 Hwythau a attebasant ac a ddywedasant wrtho, A ydwyt tithau o Galilea? Chwilia a gwel, na chododd prophwyd o Galilea.

53 A phob un a aeth i'w dŷ ei hun.

PENNOD VIII.

1 Crist yn gwaredu y wraig a ddaliesid mewn godineb: 12 yn pregethu ei fod ef ei hun yn oleuni y byd: ac yn gwirio ei athrawiaeth: 33 yn attеb yr Iuddewon a wnaent eu bost o Abraham: 59 ac yn gochelyd eu creulondeb hwy.

A'R Iesu a aeth i fynydd yr Olew-wydd:

2 Ac a ddaeth drachefn y bore i'r deml; a'r holl bobl a ddaeth atto ef: yntau a eisteddodd, ac a'u dysgodd hwynt.

3 A'r ysgrifenyddion a'r Phariseaid a ddygasant atto ef wraig yr hon a ddaliesid mewn godineb; ac wedi ei gosod hi yn y canol,

4 Hwy a ddywedasant wrtho, Athraw, y wraig hon a ddaliwyd ar y weithred yn godinebu.

5 A Moses yn y gyfraith a orchymynodd i ni labyddio y cyfryw: beth gan hynny yr wyt ti yn ei ddywedyd?

6 A hyn a ddywedasant hwy, gan ei demtio ef, fel y gallent ei gyhuddo ef. Eithr yr Iesu, wedi ymgrymmu tu a'r llawr, a ysgrifenodd â'i fys ar y ddaear, heb gymmeryd arno eu clywed.

7 Ond fel yr oeddynt hwy yn parhâu yn gofyn iddo, efe a ymunionodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yr hwn sydd ddibechod o honoch, tafled yn gyntaf garreg atti hi.

8 Ac wedi iddo eilwaith ymgrymmu tu a'r llawr, efe a ysgrifenodd ar y ddaear.

9 Hwythau, pan glywsant *hyn*, wedi hefyd eu hargyhoeddi gan eu cydwybod, a aethant allan o un i un, gan ddechrau o'r hynaf hyd yr olaf: a gadawyd yr Iesu yn unig, a'r wraig yn sefyll yn y canol.

10 A'r Iesu wedi ymunioni, ac heb weled neb ond y wraig, a ddywedodd wrthi, *Ha* wraig, pa le y mae dy gyhuddwyr di? oni chondemniodd neb di?

11 Hithau a ddywedodd, Na ddo neb, Arglwydd. A dywedodd yr Iesu wrthi, Nid wyf finnau yn dy gondemnio di: dos, ac na phecha mwyach.

12 ¶ Yna y llefarodd yr Iesu wrthynt drachefn, gan ddywedyd, Goleuni y byd ydwyf fi: yr hwn a'm dilyno i, ni rodia mewn tywyllwch, eithr efe a gaiff oleuni y bywyd.

13 Am hynny y Phariseaid a ddywedasant wrtho, Tydi sydd yn tystiolaethu am danat dy hun; nid yw dy dystiolaeth di wir.

14 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt hwy, Er fy mod i yn tystiolaethu am danaf fy hun, y mae fy nhystiolaeth i yn wir: oblegid mi a wn o ba le y daethum, ac i ba le yr ydwyf yn myned; chwithau nis gwyddoch o ba le yr wyf fi yn dyfod, nac i ba le yr wyf fi yn myned.

15 Chwychwi sydd yn barnu yn ol y cnawd; nid ydwyf fi yn barnu neb.

16 Ac etto os wyf fi yn barnu, y mae fy marn i yn gywir: oblegid nid wyf fi yn unig, ond myfi a'r Tad yr hwn a'm hanfonodd i.

17 Y mae hefyd yn ysgrifenedig yn eich cyfraith chwi, Mai gwir yw tystiolaeth dau ddyn.

18 Myfi yw yr hwn sydd yn tystiolaethu am danaf fy hun; ac y mae y Tad, yr hwn a'm hanfonodd i, yn tystiolaethu am danaf fi.

19 Yna y dywedasant wrtho, Pa le y mae dy Dad di? Yr Iesu a attebodd, Nid adwaenoch na myfi, na'm Tad: pe'd adnabuasech fi, chwi a adnabuasech fy Nhad i hefyd.

20 Y geiriau hyn a lefarodd yr Iesu yn y trysordy, wrth athrawiaethu yn y deml: ac ni ddaliodd neb ef, am na ddaethai ei awr ef etto.

21 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt hwy drachefn, Yr wyf fi yn myned ymaith, a chwi a'm ceisiwch i, ac a fyddwch feirw yn eich pechod. Lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod.

22 Am hynny y dywedodd yr Iuddewon, A ladd efe ei hun? gan ei fod yn dywedyd, Lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, Chwychwi sydd oddi isod; minnau sydd oddi uchod: chwychwi sydd o'r byd hwn; minnau nid wyf o'r byd hwn.

24 Am hynny y dywedais wrthych, y byddwch chwi feirw yn eich pechodau: oblegid oni chredwch chwi mai myfi yw *efe*, chwi a fyddwch feirw yn eich pechodau.

25 Yna y dywedasant wrtho, Pwy wyt ti? A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd hefyd wrthych o'r dechreuad.

26 Y mae gennyf fi lawer o bethau i'w dywedyd, ac i'w barnu am danoch chwi: eithr cywir yw yr hwn a'm hanfonodd i; a'r pethau a glywais i ganddo, y rhai hynny yr ydwyf fi yn eu dywedyd i'r byd.

27 Ni wyddent hwy mai am y Tad yr oedd efe yn dywedyd wrthynt hwy.

28 Am hynny y dywedodd yr Iesu wrthynt, Pan ddyrchafoch chwi Fab y dyn, yna y cewch wybod mai myfi yw *efe*, ac nad wyf fi yn gwneuthur dim o honof fy hun; ond megis y dysgodd fy Nhad fi, yr wyf yn llefaru y pethau hyn.

29 A'r hwn a'm hanfonodd i sydd gyd â myfi: ni adawodd y Tad fi yn unig; oblegid yr wyf fi yn gwneuthur bob amser y pethau sydd foddlawn ganddo ef.

30 Fel yr oedd efe yn llefaru y pethau hyn, llawer a gredasant ynddo ef.

31 Yna y dywedodd yr Iesu wrth yr Iuddewon a gredasant ynddo, Os arhoswch chwi yn fy ngair i, disgyblion i mi ydych yn wir;

32 A chwi a gewch wybod y

gwirionedd, a'r gwirionedd a'ch rhyddhâ chwi.

33 ¶ Hwythau a attebasant iddo, Had Abraham ydym ni, ac ni wasanaethasom ni neb erioed: pa fodd yr wyt ti yn dywedyd, Chwi a wneir yn rhyddion?

34 Yr Iesu a attebodd iddynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Pwy bynnag sydd yn gwneuthur pechod, y mae efe yn was i bechod.

35 Ac nid yw y gwas yn aros yn tŷ byth: y Mab sydd yn aros byth.

36 Os y Mab gan hynny a'ch rhyddhâ chwi, rhyddion fyddwch yn wir.

37 Mi a wn mai had Abraham ydych chwi: ond yr ydych chwi yn ceisio fy lladd i, am nad yw fy ngair i yn genni ynoch chwi.

38 Yr wyf fi yn llefaru yr hyn a welais gyd â'm Tad i: a chwithau sydd yn gwneuthur yr hyn a welsoch gyd â'ch tad chwithau.

39 Hwythau a attebasant ac a ddywedasant wrtho, Ein tad ni yw Abraham. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Pe plant Abraham fyddech, gweithredoedd Abraham a wnaech.

40 Eithr yn awr yr ydych chwi yn ceisio fy lladd i, dyn a ddywedodd i chwi y gwirionedd, yr hwn a glywais i gan Dduw: hyn ni wnaeth Abraham

41 Yr ydych chwi yn gwneuthur gweithredoedd eich tad chwi. Am hynny y dywedasant wrtho, Nid trwy butteindra y cedhedlwyd ni: un Tad sydd gennym ni, *sef* Duw.

42 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt hwy, Pe Duw fyddai eich Tad, chwi a'm carech i: canys oddi wrth Dduw y deilliais, ac y daethum i; oblegid nid o honof fy hun y daethum i, ond efe a'm hanfonodd i.

43 Paham nad ydych yn deall fy lleferydd i? am na ellwch wrando fy ymadrodd i.

44 O'*ch* tad diafol yr ydych chwi, a thrachwantau eich tad a fynnwch chwi eu gwneuthur. Lleiddiad dyn oedd efe o'r dechreuad; ac ni safodd yn y gwirionedd, oblegid nid oes gwirionedd ynddo ef. Pan yw yn dywedyd celwydd, o'r eiddo ei hun y mae yn dywedyd: canys y mae yn gelwyddog, ac yn dad iddo.

45 Ac am fy mod i yn dywedyd y gwirionedd, nid ydych yn credu i mi.

46 Pwy o honoch a'm hargyhoedda i o bechod? Ac od wyf fi yn dywedyd y gwir, paham nad ydych yn credu i mi?

47 Y mae yr hwn sydd o Dduw, yn gwrando geiriau Duw: am hynny nid ydych chwi yn *eu* gwrando, am nad ydych o Dduw.

48 Yna yr attebodd yr Iuddewon, ac y dywedasant wrtho ef, Onid da yr ydym ni yn dywedyd, mai Samaritan wyt ti, a bod gennyt gythraul?

49 Yr Iesu a attebodd, Nid oes gennyf gythraul; ond yr wyf fi yn anrhydeddu fy Nhad, ac yr ydych chwithau yn fy nianrhydeddu innau.

50 Ac nid wyf fi yn ceisio fy ngogoniant fy hun: y mae a'i cais, ac a farn.

51 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Os ceidw neb fy ymadrodd i, ni wêl efe farwolaeth yn dragywydd.

52 Yna y dywedodd yr Iuddewon wrtho, Yr awrhon y gwyddom fod gennyt gythraul. Bu Abraham farw, a'r

prophwydi; ac meddi di, Os ceidw neb fy ymadrodd i, nid archwaetha efe farwolaeth yn dragywydd.

53 Ai mwy wyt ti nag Abraham ein tad ni, yr hwn a fu farw? a'r prophwydi a fuant feirw: pwy yr wyt ti yn dy wneuthur dy hun?

54 Yr Iesu a attebodd, Os wyf fi yn fy ngogoneddu fy hun, fy ngogoniant i nid yw ddim: fy Nhad yw yr hwn sydd yn fy ngogoneddu i, yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd, mai eich Duw chwi yw.

55 Ond nid adnabuoch chwi ef: eithr myfi a'i hadwaen ef. Ac os dywedaf nad adwaen ef, myfi a fyddaf debyg i chwi, yn gelwyddog: ond mi a'i hadwaen ef, ac yr wyf yn cadw ei ymadrodd ef.

56 Gorfoledd oedd gan eich tad Abraham weled fy nydd i: ac efe a'*i* gwelodd *hefyd*, ac a lawenychodd.

57 Yna y dywedodd yr Iuddewon wrtho, Nid wyt ti ddengmlwydd a deugain etto, ac a welaist ti Abraham?

58 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Cyn bod Abraham, yr wyf fi.

59 Yna hwy a godasant gerrig i'w taflu atto ef. A'r Iesu a ymguddiodd, ac a aeth allan o'r deml, gan fyned trwy eu canol hwynt: ac felly yr aeth *efe* heibio.

PENNOD IX.

1 *Y dyn a anesid yn ddall, yn cael ei olwg:* 13 *a'i ddwyn ef at y Pharisead:* 16 *hwythau yn ymrwystro,* 34 *ac yn ei ysgymmuno ef:* 35 *ac yntau yn cael ei ddarbyn gan yr Iesu, ac yn ei gyffesu ef.* 39 *Pwy yw y rhai y mae Crist yn eu goleuo.*

AC wrth fyned heibio, efe a ganfu ddyn dall o'*i* enedigaeth.

2 A'i ddisgyblion a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Rabbi, pwy a bechodd, ai hwn, ai ei rieni, fel y genid ef yn ddall?

3 Yr Iesu a attebodd, Nid hwn a bechodd, na'i rieni chwaith: eithr fel yr amlygid gweithredoedd Duw ynddo ef.

4 Rhaid i mi weithio gwaith yr hwn a'm hanfonodd, tra yr ydyw hi yn ddydd: y mae y nos yn dyfod, pan na ddichon neb weithio.

5 Tra yr ydwyf yn y byd, goleuni y byd ydwyf.

6 Wedi iddo ef ddywedyd hyn, efe a boerodd ar lawr, ac a wnaeth glai o'r poeryn, ac a irodd y clai ar lygaid y dall;

7 Ac a ddywedodd wrtho, Dos, ac ymolch yn llyn Siloam (yr hwn a gyfieithir, Anfonedig) Am hynny efe a aeth ymaith, ac a ymolchodd, ac a ddaeth yn gweled.

8 ¶ Y cymmydogion gan hynny, a'r rhai a'i gwelsent ef o'r blaen, mai dall oedd efe, a ddywedasant, Onid hwn yw yr un oedd yn eistedd ac yn cardotta?

9 Rhai a ddywedasant, Hwn yw efe; ac eraill, Y mae efe yn debyg iddo. Yntau a ddywedodd, Myfi yw *efe*.

10 Am hynny y dywedasant wrtho, Pa fodd yr agorwyd dy lygaid di?

11 Yntau a attebodd ac a ddywedodd, Dyn a elwir Iesu, a wnaeth glai, ac a irodd fy llygaid i; ac a ddywedodd wrthyf, Dos i lyn Siloam, ac ymolch. Ac wedi i mi fyned ac ymolchi, mi a gefais fy ngolwg.

12 Yna y dywedasant wrtho, Pa le y mae efe? Yntau a ddywedodd, Ni wn i.

13 ¶ Hwythau a'i dygasant

ef at y Phariseaid, yr hwn gynt *a fuasai* yn ddall.

14 A'r sabbath oedd hi pan wnaeth yr Iesu y clai, a phan agorodd efe ei lygaid ef.

15 Am hynny y Phariseaid hefyd a ofynasant iddo drachefn, pa fodd y cawsai efe ei olwg. Yntau a ddywedodd wrthynt, Clai a osododd efe ar fy llygaid i, a mi ymolchais, ac yr ydwyf yn gweled.

16 Yna rhai o'r Phariseaid a ddywedasant, Nid yw y dyn hwn o Dduw, gan nad yw efe yn cadw y sabbath. Eraill a ddywedasant, Pa fodd y gall dyn pechadurus wneuthur y cyfryw arwyddion? Ac yr oedd ymrafael yn eu plith.

17 Hwy a ddywedasant drachefn wrth y dall, Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am dano ef, am agoryd o hono dy lygaid di? Yntau a ddywedodd, *Mai* prophwyd yw *efe*.

18 Am hynny ni chredai yr Iuddewon am dano ef, mai dall fuasai, a chael o hono ef ei olwg, nes galw o honynt ei rïeni ef, yr hwn a gawsai ei olwg.

19 A hwy a ofynasant iddynt, gan ddywedyd, Ai hwn yw eich mab chwi, yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd ei eni yn ddall? pa fodd gan hynny y mae efe yn gweled yn awr?

20 Ei rïeni ef a attebasant iddynt hwy, ac a ddywedasant, Nyni a wyddom mai hwn yw ein mab ni, ac mai yn ddall y ganwyd ef:

21 Ond pa fodd y mae efe yn gweled yr awrhon, nis gwyddom ni; neu pwy a agorodd ei lygaid ef, nis gwyddom ni: y mae efe mewn oedran; gofynwch iddo ef: efe a ddywed am dano ei hun.

22 Hyn a ddywedodd ei rïeni ef, am eu bod yn ofni yr Iuddewon: oblegid yr Iuddewon a gyd-ordeiniasent eisoes, os cyfaddefai neb ef yn Grist, y bwrid ef allan o'r synagog.

23 Am hynny y dywedodd ei rïeni ef, Y mae efe mewn oedran; gofynwch iddo ef.

24 Am hynny hwy a alwasant eilwaith y dyn a fuasai yn ddall, ac a ddywedasant wrtho, Dyro y gogoniant i Dduw: nyni a wyddom mai pechadur yw y dyn hwn.

25 *Yna* yntau a attebodd ac a ddywedodd, Ai pechadur yw, nis gwn i: un peth a wn i, lle yr oeddwn i yn ddall, yr wyf fi yn awr yn gweled.

26 Hwythau a ddywedasant wrtho drachefn, Beth a wnaeth efe i ti? pa fodd yr agorodd efe dy lygaid di?

27 Yntau a attebodd iddynt, Mi a ddywedais i chwi eisoes, ac ni wrandawsoch: paham yr ydych yn ewyllysio clywed drachefn? a ydych chwithau yn ewyllysio bod yn ddisgyblion iddo ef?

28 Hwythau a'i difenwasant ef, ac a ddywedasant, Tydi sydd ddisgybl iddo ef; eithr disgyblion Moses ydym ni.

29 Nyni a wyddom lefaru o Dduw wrth Moses: *eithr* hwn, nis gwyddom ni o ba le y mae efe.

30 Y dyn a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn hyn yn ddïau y mae yn rhyfedd, na wyddoch chwi o ba le y mae efe, ac efe a agorodd fy llygaid i.

31 Ac ni a wyddom nad yw Duw yn gwrando pechaduriaid: ond os yw neb yn add olwr Duw, ac yn gwneuthur ei ewyllys ef, hwnnw y mae yn ei wrando.

32 Ni chlybuwyd erioed ag-

oryd o neb lygaid'un a anesid yn ddall.

33 Oni bai fod hwn o Dduw, ni allai efe wneuthur dim.

34 Hwy a attebasant ac a ddywedasant wrtho, Mewn pechodau y ganwyd ti oll; ac a wyt ti yn ein dysgu ni? A hwy a'i bwriasant ef allan.

35 Clybu yr Iesu ddarfod iddynt ei fwrw ef allan: a phan ei cafodd, efe a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn credu ym Mab Duw?

36 Yntau a attebodd ac a ddywedodd, Pwy yw *efe*, *O* Arglwydd, fel y credwyf ynddo?

37 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Ti a'i gwelaist ef; a'r hwn sydd yn ymddiddan â thi, hwnnw ydyw efe.

38 Yntau a ddywedodd, Yr wyf fi yn credu, *O* Arglwydd. Ac efe a'i haddolodd ef.

39 ¶ A'r Iesu a ddywedodd, I farn y daethum i'r byd hwn: fel y gwelai y rhai nid ydynt yn gweled, ac yr elai y rhai sydd yn gweled yn ddeillion.

40 A *rhai* o'r Phariseaid a oedd gyd âg ef, a glywsant y pethau hyn, ac a ddywedasant wrtho, Ydym ninnau hefyd yn ddeillion?

41 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Pe deillion fyddech, ni byddai arnoch bechod: eithr yn awr meddwch chwi, Yr ydym ni yn gweled; am hynny y mae eich pechod yn aros.

PENNOD X.

1 *Crist yw y drws, a'r bugail da.* 19 *Amryw dyb am dano.* 25 *Y mae efe yn profi trwy ei weithredoedd, mai efe yw Crist Mab Duw:* 39 *ac yn dianc rhag yr Iuddewon,* 40 *ac yn myned drachefn dros yr Iorddonen; lle y credodd llawer ynddo ef.*

YN wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr hwn nid yw yn myned i mewn trwy y drws i gorlan y defaid, eithr sydd yn dringo ffordd arall, lleidr ac yspeiliwr yw.

2 Ond yr hwn sydd yn myned i mewn trwy y drws, bugail y defaid ydyw.

3 I hwn y mae y drysor yn agoryd, ac y mae y defaid yn gwrando ar ei lais ef: ac y mae efe yn galw ei ddefaid ei hun erbyn eu henw, ac yn eu harwain hwy allan.

4 Ac wedi iddo yrru allan ei ddefaid ei hun, y mae efe yn myned o'u blaen hwy: a'r defaid sydd yn ei ganlyn ef, oblegid y maent yn adnabod ei lais ef.

5 Ond y dieithr nis canlynant, eithr ffoant oddi wrtho: oblegid nad adwaenant lais dieithriaid.

6 Y ddammeg hon a ddywedodd yr Iesu wrthynt: ond hwy ni wybuant pa bethau ydoedd y rhai yr oedd efe yn eu llefaru wrthynt.

7 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrthynt drachefn, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Myfi yw drws y defaid.

8 Cynnifer oll ag a ddaethant o'm blaen i, lladron ac yspeilwyr ynt: eithr ni wrandawodd y defaid arnynt.

9 Myfi yw y drws: os â neb i mewn trwof fi, efe a fydd cadwedig; ac efe a â i mewn ac allan, ac a gaiff borfa.

10 Nid yw lleidr yn dyfod ond i ladratta, ac i ladd, ac i ddistrywio: myfi a ddaethum fel y caent fywyd, ac y caent *ef* yn helaethach.

11 Myfi yw y bugail da. Y bugail da sydd yn rhoddi ei einioes dros y defaid.

12 Eithr y gwas cyflog, a'r hwn nid yw fugail, yr hwn

nid eiddo y defaid, sydd yn gweled y blaidd yn dyfod, ac yn gadael y defaid, ac yn ffoi: a'r blaidd sydd yn eu hysglyfio hwy, ac yn tarfu y defaid.

13 Y mae y gwas cyflog yn ffoi, oblegid mai gwas cyflog yw, ac nid oes ofal arno am y defaid.

14 Myfi yw y bugail da; ac a adwaen yr eiddof fi, ac a'm hadweinir gan yr eiddof fi.

15 Fel yr edwyn y Tad fyfi, felly yr adwaen innau y Tad: ac yr ydwyf yn rhoddi fy einioes dros y defaid.

16 A defaid eraill sydd gennyf, y rhai nid ynt o'r gorlan hon: y rhai hynny hefyd sydd raid i mi eu cyrchu, a'm llais i a wrandawant; a bydd un gorlan, *ac* un bugail.

17 Am hyn y mae y Tad yn fy ngharu i, am fy mod i yn dodi fy einioes, fel y cymmerwyf hi drachefn.

18 Nid oes neb yn ei dwyn oddi arnaf fi: ond myfi sydd yn ei dodi hi i lawr o honof fy hun. Y mae gennyf feddiant i'w dodi hi i lawr, ac y mae gennyf feddiant i'w chymmeryd hi drachefn. Y gorchymyn hwn a dderbyniais i gan fy Nhad.

19 ¶ Yna y bu drachefn ymrafael ym mysg yr Iuddewon, am yr ymadroddion hyn.

20 A llawer o honynt a ddywedasant, Y mae cythraul ganddo, ac y mae efe yn ynfydu: paham y gwrandewch chwi arno ef?

21 Eraill a ddywedasant, Nid yw y rhai hyn eiriau un â chythraul ynddo. A all cythraul agoryd llygaid y deillion?

22 ¶ Ac yr oedd y gyssegrwyl yn Jerusalem, a'r gauaf oedd hi.

23 Ac yr oedd yr Iesu yn rhodio yn y deml, ym mhorth Solomon.

24 Am hynny y daeth yr Iuddewon yn ei gylch ef, ac a ddywedasant wrtho, Pa hŷd yr wyt yn peri i ni ammeu? os tydi yw y Crist, dywed i ni yn eglur.

25 Yr Iesu a attebodd iddynt, Mi a ddywedais i chwi, ac nid ydych yn credu. Y gweithredoedd yr wyf fi yn eu gwneuthur yn enw fy Nhad, y mae y rhai hynny yn tystiolaethu am danaf fi.

26 Ond chwi nid ydych yn credu: canys nid ydych chwi o'm defaid i, fel y dywedais i chwi.

27 Y mae fy nefaid i yn gwrando fy llais i; a mi a'u hadwaen hwynt, a hwy a'm canlynant i:

28 A minnau ydwyf yn rhoddi iddynt fywyd tragywyddol; ac ni chyfrgollant byth, ac ni ddwg neb hwynt allan o'm llaw i.

29 Fy Nhad i, yr hwn a'*m* rhoddes i mi, sydd fwy na phawb: ac nis gall neb *eu* dwyn *hwynt* allan o law fy Nhad i.

30 Myfi a'r Tad un ydym.

31 Am hynny y cododd yr Iuddewon gerrig drachefn i'w labyddio ef.

32 Yr Iesu a attebodd iddynt, Llawer o weithredoedd da a ddangosais i chwi oddi wrth fy Nhad: am ba un o'r gweithredoedd hynny yr ydych yn fy llabyddio i?

33 Yr Iuddewon a attebasant iddo, gan ddywedyd, Nid am weithred dda yr ydym yn dy labyddio, ond am gabledd, ac am dy fod di,

a thithau yn ddyn, yn dy wneuthur dy hun yn Dduw.

34 Yr Iesu a attebodd iddynt, Onid yw yn ysgrifenedig yn eich cyfraith chwi, Mi a ddywedais, Duwiau ydych?

35 Os galwodd efe hwy yn dduwiau, at y rhai y daeth gair Duw, a'r ysgrythyr nis gellir ei thorri:

36 A ddywedwch chwi am yr hwn a sancteiddiodd y Tad, ac a'i hanfonodd i'r byd, Yr wyt ti yn cablu; am i mi ddywedyd, Mab Duw ydwyf?

37 Onid wyf fi yn gwneuthur gweithredoedd fy Nhad, na chredwch i mi.

38 Ond os ydwyf yn eu gwneuthur, er nad ydych yn credu i mi, credwch y gweithredoedd: fel y gwybyddoch ac y credoch, *fod* y Tad ynof fi, a minnau ynddo yntau.

39 Am hynny y ceisiasant drachefn ei ddal ef: ac efe a ddïangodd allan o'u dwylaw hwynt.

40 Ac efe a aeth ymaith drachefn dros yr Iorddonen, i'r man lle y buasai Ioan ar y cyntaf yn bedyddio; ac a arhosodd yno.

41 A llawer a ddaethant atto ef, ac a ddywedasant, Ioan yn wir ni wnaeth un arwydd: ond yr holl bethau a'r a ddywedodd Ioan am hwn, oedd wir.

42 A llawer yno a gredasant ynddo.

PENNOD XI.

1 *Crist yn cyfodi Lazarus, yr hwn a gladdesid er ys pedwar diwrnod.* 45 *Llawer o Iuddewon yn credu.* 47 *Yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid yn casglu cynghor yn erbyn Crist.* 49 *Caiaphas yn prophwydo* 54 *Iesu yn ymguddio:* 55 *hwythau ar y pasc yn ymofyn am dano, ac yn gosod cynllwyn iddo.*

AC yr oedd un yn glaf, Lazarus o Bethania, o dref Mair a'i chwaer Martha.

2 (A Mair ydoedd yr hon a enneiniodd yr Arglwydd âg ennaint, ac a sychodd ei draed ef â'i gwallt, yr hon yr oedd ei brawd Lazarus yn glaf)

3 Am hynny y chwïorydd a ddanfonasant atto ef, gan ddywedyd, Arglwydd, wele, y mae yr hwn sydd hoff gennyt ti, yn glaf.

4 A'r Iesu pan glybu, a ddywedodd, Nid yw y clefyd hwn i farwolaeth, ond er gogoniant Duw, fel y gogonedder Mab Duw trwy hynny.

5 A hoff oedd gan yr Iesu Martha, a'i chwaer, a Lazarus.

6 Pan glybu efe gan hynny ei fod ef yn glaf, efe a arhosodd yn y lle yr oedd, ddau ddiwrnod.

7 Yna wedi hynny efe a ddywedodd wrth y disgyblion, Awn i Judea drachefn.

8 Y disgyblion a ddywedasant wrtho, Rabbi, yr oedd yr Iuddewon yn awr yn ceisio dy labyddio di; ac a wyt ti yn myned yno drachefn?

9 Yr Iesu a attebodd, Onid oes deuddeg awr o'r dydd? os rhodia neb y dydd, ni thramgwydda, am ei fod yn gweled goleuni y byd hwn:

10 Ond os rhodia neb y nos, efe a dramgwydda, am nad oes goleuni ynddo.

11 Hyn a lefarodd efe: ac wedi hynny efe a ddywedodd wrthynt, Y mae ein cyfaill Lazarus yn huno; ond yr wyf fi yn myned i'w ddihuno ef.

12 Yna ei ddisgyblion a ddywedasant wrtho, Arglwydd, os huno y mae, efe a fydd iach.

13 Ond yr Iesu a ddywedas-

ai am ei farwolaeth ef: eithr hwy a dybiasant mai am hûn cwsg yr oedd efe yn dywedyd.

14 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt yn eglur, Bu farw Lazarus.

15 Ac y mae yn llawen gennyf nad oeddwn i yno, er eich mwyn chwi (fel y credoch) ond awn atto ef.

16 Yna y dywedodd Thomas, yr hwn a elwir Didymus, wrth ei gyd-ddisgyblion, Awn ninnau hefyd, fel y byddom feirw gyd âg ef.

17 Yna yr Iesu wedi dyfod, a'i cafodd ef wedi bod weithian bedwar diwrnod yn y bedd.

18 (A Bethania oedd yn agos i Jerusalem, ynghylch pymtheg ystâd oddi wrthi)

19 A llawer o'r Iuddewon a ddaethent at Martha a Mair, i'w cysuro hwy am eu brawd.

20 Yna Martha, cyn gynted ag y clybu hi fod yr Iesu yn dyfod, a aeth i'w gyfarfod ef: ond Mair a eisteddodd yn y tŷ.

21 Yna y dywedodd Martha wrth yr Iesu, Arglwydd, pe buasit ti yma, ni buasai farw fy mrawd.

22 Eithr mi a wn hefyd yr awr hon, pa bethau bynnag a ddymunech di gan Dduw, y dyry Duw i ti.

23 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Adgyfodir dy frawd drachefn.

24 Dywedodd Martha wrtho, Myfi a wn yr adgyfodir ef yn yr adgyfodiad, y dydd diweddaf.

25 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Myfi yw yr adgyfodiad, a'r bywyd: yr hwn sydd yn credu ynof fi, er iddo farw, a fydd byw:

26 A phwy bynnag sydd yn fyw, ac yn credu ynof fi, ni bydd marw yn dragywydd. A wyt ti yn credu hyn?

27 Dywedodd hithau wrtho, Ydwyf, Arglwydd: yr wyf fi yn credu mai ti yw y Crist, Mab Duw, yr hwn sydd yn dyfod i'r byd.

28 Ac wedi iddi ddywedyd y pethau hyn, hi a aeth ymaith, ac a alwodd yn ddirgel ei chwaer Mair, gan ddywedyd, Fe ddaeth yr Athraw, ac y mae yn galw am danat.

29 Cyn gynted ag y clybu hi, hi a gododd yn ebrwydd, ac a ddaeth atto ef.

30 (A'r Iesu ni ddaethai etto i'r dref, ond yr oedd efe yn y man lle y cyfarfuasai Martha âg ef)

31 Yna yr Iuddewon y rhai oedd gyd â hi yn y tŷ, ac yn ei chysuro hi, pan welsant Mair yn codi ar frys, ac yn myned allan, a'i canlynasant hi, gan ddywedyd, Y mae hi yn myned at y bedd, i wylo yno.

32 Yna Mair, pan ddaeth lle yr oedd yr Iesu, a'i weled ef, a syrthiodd wrth ei draed ef, gan ddywedyd wrtho, Arglwydd, pe buasit ti yma, ni buasai fy mrawd farw.

33 Yr Iesu gan hynny, pan welodd hi yn wylo, a'r Iuddewon y rhai a ddaethai gyd â hi yn wylo, a riddfanodd yn yr yspryd, ac a gynhyrfwyd;

34 Ac a ddywedodd, Pa le y dodasoch chwi ef? Hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, tyred a gwel.

35 Yr Iesu a wylodd.

36 Am hynny y dywedodd yr Iuddewon, Wele, fel yr oedd yn ei garu ef.

37 Eithr rhai o honynt a ddywedasant, Oni allasai hwn, yr hwn a agorodd lygaid y dall, beri na buasai hwn farw chwaith?

38 Yna yr Iesu drachefn a riddfanodd ynddo ei hunan, ac a ddaeth at y bedd. Ac ogof oedd, a maen oedd wedi ei ddodi arno.

39 Yr Iesu a ddywedodd, Codwch ymaith y maen. Martha, chwaer yr hwn a fuasai farw, a ddywedodd wrtho, Arglwydd, y mae efe weithian yn drewi: herwydd y mae *yn farw* er ys pedwar diwrnod.

40 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Oni ddywedais i ti, pes credit, y cait ti weled gogoniant Duw?

41 Yna y codasant y maen lle yr oedd y marw wedi ei osod. A'r Iesu a gododd *ei* olwg i fynu, ac a ddywedodd, Y Tad, yr wyf yn diolch i ti am i ti wrando arnaf.

42 Ac myfi a wyddwn dy fod di yn fy ngwrando bob amser: eithr er mwyn y bobl sydd yn sefyll o amgylch, y dywedais, fel y credont mai tydi a'm hanfonaist i.

43 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a lefodd â llef uchel. Lazarus, tyred allan.

44 A'r hwn a fuasai farw a ddaeth allan, yn rhwym ei draed a'i ddwylaw mewn amdo: a'i wyneb oedd wedi ei rwymo á napcyn. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Gollyngwch ef yn rhydd, a gadewch iddo fyned *ymaith.*

45 Yna llawer o'r Iuddewon, y rhai a ddaethent at Mair, ac a welsant y pethau a wnaethai yr Iesu, a gredasant ynddo ef.

46 Eithr rhai o honynt a aethant ymaith at y Phariseaid, ac a ddywedasant iddynt y pethau a wnaethai yr Iesu.

47 ¶ Yna yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid a gasglasant gynghor, ac a ddywedasant, Pa beth yr ydym ni yn ei wneuthur? canys y mae y dyn yma yn gwneuthur llawer o arwyddion.

48 Os gadawn ni ef fel hyn, pawb a gredant ynddo; ac fe a ddaw y Rhufeiniaid ac a ddifethant ein lle ni a'n cenedl hefyd.

49 A *rhyw* un o honynt, Caiaphas, yr hwn oedd arch-offeiriad y flwyddyn honno, a ddywedodd wrthynt, Nid ydych chwi yn gwybod dim oll,

50 Nac yn ystyried, mai buddiol yw i ni, farw o un dyn dros y bobl, ac na ddifether yr holl genedl.

51 Hyn ni ddywedodd efe o hono ei hun: eithr, *ac* efe yn arch-offeiriad y flwyddyn honno, efe a brophwydodd y byddai yr Iesu farw dros y genedl;

52 Ac nid dros y genedl yn unig, eithr fel y casglai efe ynghyd yn un blant Duw hefyd y rhai a wasgarasid.

53 Yna o'r dydd hwnnw allan y cyd-ymgynghorasant fel y lladdent ef.

54 Am hynny ni rodiodd yr Iesu mwy yn amlwg ym mysg yr Iuddewon; ond efe a aeth oddi yno i'r wlad yn agos i'r anialwch, i ddinas a elwir Ephraim, ac a arhosodd yno gyd â'i ddisgyblion.

55 ¶ A phasc yr Iuddewon oedd yn agos: a llawer a aethant o'r wlad i fynu i Jerusalem o flaen y pasc, i'w glanhâu eu hunain.

56 Yna y ceisiasant yr Iesu; a dywedasant wrth eu gilydd, fel yr oeddynt yn sefyll yn y deml, Beth a dybygwch chwi, gan na ddaeth efe i'r wyl?

57 A'r arch-offeiriaid a'r Phariseaid a roisant orchymyn, os gwyddai neb pa le yr

oedd efe, ar fynegi o hono, fel y gallent ei ddal ef.

PENNOD XII.

1 Yr Iesu yn esgusodi Mair am enneinio ei draed ef. 9 Y bobl yn ymgasglu i weled Lazarus. 10 Yr arch-offeiriaid yn ymgynghori i'w ladd ef. 12 Crist yn marchogaeth i Jerusalem. 20 Groegwyr yn ewyllysio gweled yr Iesu. 23 Y mae efe yn rhag-fynegi ei farwolaeth. 37 Yr Iuddewon i gyd gan mwyaf wedi eu dallu; 42 er hynny llawer o bennaethiaid yn credu, ond heb ei gyffesu ef: 44 yr Iesu gan hynny yn galw yn daer am gyffesu ffydd.

YNA yr Iesu, chwe diwrnod cyn y pasc, a ddaeth i Bethania, lle yr oedd Lazarus, yr hwn a fuasai farw, yr hwn a godasai efe o feirw.

2 *Ac* yno y gwnaethant iddo swpper: a Martha oedd yn gwasanaethu; a Lazarus oedd un o'r rhai a eisteddent gyd âg ef.

3 Yna y cymmerth Mair bwys o ennaint nard gwlyb gwerthfawr, ac a enneiniodd draed yr Iesu, ac a sychodd ei draed ef â'i gwallt: a'r tŷ a lanwyd gan arogl yr ennaint.

4 Am hynny y dywedodd un o'i ddisgyblion ef, Judas Iscariot, *mab* Simon, yr hwn oedd ar fedr ei fradychu ef,

5 Paham na werthwyd yr ennaint hwn er tri chan ceiniog, a'i roddi i'r tlodion?

6 *Eithr* hyn a ddywedodd efe, nid o herwydd bod arno ofal dros y tlodion; ond am ei fod yn lleidr, a bod ganddo y pwrs, a'i fod yn dwyn yr hyn a fwrid ynddo.

7 A'r Iesu a ddywedodd, Gâd iddi: erbyn dydd fy nghladdedigaeth y cadwodd hi hwn.

8 Canys y mae gennych y tlodion gyd â chwi bob amser; eithr myfi nid oes gennych bob amser.

9 Gwybu gan hynny dyrfa fawr o'r Iuddewon ei fod ef yno: a hwy a ddaethant, nid er mwyn yr Iesu yn unig, ond fel y gwelent Lazarus hefyd, yr hwn a godasai efe o feirw.

10 ¶ Eithr yr arch-offeiriaid a ymgynghorasant fel y lladdent Lazarus hefyd.

11 Oblegid llawer o'r Iuddewon a aethant ymaith o'i herwydd ef, ac a gredasant yn yr Iesu.

12 ¶ Trannoeth, tyrfa fawr yr hon a ddaethai i'r wyl, pan glywsant fod yr Iesu yn dyfod i Jerusalem,

13 A gymmerasant gangau o'r palmwydd, ac a aethant allan i gyfarfod âg ef, ac a lefasant, Hosanna: Bendigedig *yw* Brenhin Israel yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

14 A'r Iesu wedi cael asynyn, a eisteddodd arno; megis y mae yn ysgrifenedig,

15 Nac ofna, ferch Sïon: wele, y mae dy Frenhin yn dyfod, yn eistedd ar ebol asen.

16 Y pethau hyn ni wybu ei ddisgyblion ef ar y cyntaf: eithr pan ogoneddwyd yr Iesu, yna y cofiasant fod y pethau hyn yn ysgrifenedig am dano, ac iddynt wneuthur hyn iddo.

17 Tystiolaethodd gan hynny y dyrfa, yr hon oedd gyd âg ef pan alwodd efe Lazarus o'r bedd, a'i godi ef o feirw.

18 Am hyn y daeth y dyrfa hefyd i gyfarfod âg ef, am glywed o honynt iddo wneuthur yr arwydd hon.

19 Y Phariseaid gan hynny a ddywedasant yn eu plith eu hunain, A welwch chwi nad ydych yn tycio dim? wele, fe aeth y byd ar ei ol ef.

20 ¶ Ac yr oedd rhai Groegiaid ym mhlith y rhai a

ddaethant i fynu i addoli ar yr wyl:
21 Y rhai hyn gan hynny a ddaethant at Phylip, yr hwn oedd o Bethsaida yn Galilea, ac a ddymunasant arno, gan ddywedyd, Syr, ni a ewyllysiem weled yr Iesu.
22 Phylip a ddaeth ac a ddywedodd i Andreas: a thrachefn Andreas a Phylip a ddywedasant i'r Iesu.
23 ¶ A'r Iesu a attebodd iddynt, gan ddywedyd, Daeth yr awr y gogonedder Mab y dyn.
24 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Oni syrth y gronyn gwenith i'r ddaear, a marw, hwnnw a erys yn unig: eithr os bydd efe marw, efe a ddwg ffrwyth lawer.
25 Yr hwn sydd yn caru ei einioes, a'i cyll hi; a'r hwn sydd yn casâu ei einioes yn y byd hwn, a'i ceidw hi i fywyd tragywyddol.
26 Os gwasanaetha neb fi, dilyned fi: a lle yr wyf fi, yno y bydd fy ngweinidog hefyd: ac os gwasanaetha neb fi, y Tad a'i hanrhydedda ef.
27 Yr awrhon y cynhyrfwyd fy enaid: a pha beth a ddywedaf? *O* Dad, gwared fi allan o'r awr hon: eithr o herwydd hyn y daethum i'r awr hon.
28 *O* Dad, gogonedda dy enw. Yna y daeth llef o'r nef, Mi a'i gogoneddais, ac a'i gogoneddaf drachefn.
29 Y dyrfa gan hynny yr hon oedd yn sefyll, ac yn clywed, a ddywedodd mai taran oedd: eraill a ddywedasant, Angel a lefarodd wrtho.
30 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Nid o'm hachos i y bu y llef hon, ond o'ch achos chwi.
31 Yn awr y mae barn y byd hwn: yn awr y bwrir allan dywysog y byd hwn.
32 A minnau, os dyrchefir fi oddi ar y ddaear, a dynnaf bawb attaf fy hun.
33 (A hyn a ddywedodd efe, gan arwyddo o ba angau y byddai farw)
34 Y dyrfa a attebodd iddo, Ni a glywsom o'r ddeddf, fod Crist yn aros yn dragywyddol: a pha wedd yr wyt ti yn dywedyd, fod yn rhaid dyrchafu Mab y dyn? pwy ydyw hwnnw Mab y dyn?
35 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Etto ychydig ennyd y mae y goleuni gyd â chwi. Rhodiwch tra fyddo gennych y goleuni, fel na ddalio y tywyllwch chwi: a'r hwn sydd yn rhodio mewn tywyllwch, ni ŵyr i ba le y mae yn myned.
36 Tra fyddo gennych oleuni, credwch yn y goleuni, fel y byddoch blant y goleuni. Hyn a ddywedodd yr Iesu, ac efe a ymadawodd, ac a ymguddiodd rhagddynt.
37 ¶ Ac er gwneuthur o hono ef gymmaint o arwyddion yn eu gŵydd hwynt, ni chredasant ynddo:
38 Fel y cyflawnid ymadrodd Esaias y prophwyd, yr hwn a ddywedodd efe, Arglwydd, pwy a gredodd i'n hymadrodd ni? ac i bwy y datguddiwyd braich yr Arglwydd?
39 Am hynny ni allent gredu, oblegid dywedyd o Esaias drachefn,
40 Efe a ddallodd eu llygaid, ac a galedodd eu calon; fel na welent â'u llygaid, a deall â'u calon, ac ymchwelyd o honynt, ac i mi eu hiachau hwynt.
41 Y pethau hyn a ddywedodd Esaias, pan welodd ei ogoniant ef, ac y llefarodd am dano ef.

42 ¶ Er hynny llawer o'r pennaethiaid hefyd a gredasant ynddo; ond oblegid y Phariseaid ni chyffesasant *ef*, rhag cu bwrw allan o'r synagog:
43 Canys yr oeddynt yn caru gogoniant dynion yn fwy na gogoniant Duw.
44 ¶ A'r Iesu a lefodd ac a ddywedodd, Yr hwn sydd yn credu ynof fi, nid yw yn credu ynof fi, ond yn yr hwn a'm hanfonodd i.
45 A'r hwn sydd yn fy ngweled i, sydd yn gweled yr hwn a'm danfonodd i.
46 Mi a ddaethum yn oleuni i'r byd, fel *y bo i* bob un a'r sydd yn credu ynof fi, nad arhoso yn y tywyllwch.
47 Ac os clyw neb fy ngeiriau, ac ni chred, myfi nid wyf yn ei farnu ef: canys ni ddaethum i farnu y byd, eithr i achub y byd.
48 Yr hwn sydd yn fy nirmygu i, ac heb dderbyn fy ngeiriau, y mae iddo un yn ei farnu: y gair a leferais i, hwnnw a'i barn ef yn y dydd diweddaf.
49 Canys myfi ni leferais o honof fy hun: ond y Tad yr hwn a'm hanfonodd i, efe a roddes orchymyn i mi, beth a ddywedwn, a pha beth a lefarwn.
50 Ac mi a wn fod ei orchymyn ef yn fywyd tragywyddol: am hynny y pethau yr wyf fi yn eu llefaru, fel y dywedodd y Tad wrthyf, felly yr wyf yn llefaru.

PENNOD XIII.

1 Yr Iesu yn golchi traed ei ddisgyblion: 14 yn eu hannog i ostyngeiddrwydd, a chariad perffaith: 18 yn rhag-ddywedyd, ac yn datguddio i Ioan, trwy arwydd, y bradychai Judas ef: 31 yn gorchymyn iddynt garu eu gilydd; 36 ac yn rhybuddio Petr y gwadai efe ef.

A CHYN gwyl y pasc, yr Iesu yn gwybod ddyfod ei awr ef i ymadael â'r byd hwn at y Tad, efe yn caru yr eiddo y rhai oedd yn y byd, a'u carodd hwynt hyd y diwedd.
2 Ac wedi darfod swpper (wedi i ddiafol eisoes roi y'nghalon Judas Iscariot, *mab* Simon, ei fradychu ef)
3 Yr Iesu yn gwybod roddi o'r Tad bob peth oll yn ei ddwylaw ef, a'i fod wedi dyfod oddi wrth Dduw, ac yn myned at Dduw;
4 Efe a gyfododd oddi ar swpper, ac a roes heibio ei gochl-wisg, ac a gymmerodd dywel, ac a ymwregysodd.
5 Wedi hynny efe a dywalltodd ddwfr i'r cawg, ac a ddechreuodd olchi traed y disgyblion, a'*u* sychu â'r tywel, â'r hwn yr oedd efe wedi ei wregysu.
6 Yna y daeth efe at Simon Petr. Ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, a wyt ti yn golchi fy nhraed i?
7 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Y peth yr wyf fi yn ei wneuthur, ni wyddost ti yr awrhon: eithr ti a gei wybod ar ol hyn.
8 Petr a ddywedodd wrtho, Ni chei di olchi fy nhraed i byth. Yr Iesu a attebodd iddo, Oni olchaf di, nid oes i ti gyfran gyd â myfi.
9 Simon Petr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, nid fy nhraed yn unig, eithr *fy* nwylaw a'*m* pen hefyd.
10 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Yr hwn a olchwyd, nid rhaid iddo ond golchi *ei* draed, eithr y mae yn lan oll: ac yr ydych chwi yn lân, eithr nid pawb oll.
11 Canys efe a wyddai pwy a'i bradychai ef: am hynny y dywedodd, Nid ydych chwi yn lân bawb oll.

12 Felly wedi iddo olchi eu traed hwy, a chymmeryd ei gochl-wisg, efe a eisteddodd drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, A wyddoch chwi pa beth a wnaethum i chwi?

13 Yr ydych chwi yn fy ngalw i, Yr Athraw, a'r Arglwydd: a da y dywedwch: canys *felly* yr ydwyf.

14 Am hynny os myfi, yn Arglwydd ac yn Athraw, a olchais eich traed chwi; chwithau a ddylech olchi traed eich gilydd.

15 Canys rhoddais esampl i chwi, fel y gwnelech chwithau megis y gwneuthum i chwi.

16 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Nid yw y gwas yn fwy nâ'i arglwydd; na'r hwn a ddanfonwyd yn fwy nâ'r hwn a'i danfonodd.

17 Os gwyddoch y pethau hyn, gwŷn eich byd os gwnewch hwynt.

18 ¶ Nid wyf fi yn dywedyd am danoch oll: mi a wn pwy a etholais: ond fel y cyflawnid yr ysgrythyr, Yr hwn sydd yn bwytta bara gyd â mi, a gododd ei sawdl yn fy erbyn.

19 Yn awr yr wyf yn dywedyd wrthych cyn ei ddyfod, fel pan ddêl, y credoch mai myfi yw *efe*.

20 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr hwn sydd yn derbyn y neb a ddanfonwyf fi, sydd yn fy nerbyn i; a'r hwn sydd yn fy nerbyn i, sydd yn derbyn yr hwn a'm danfonodd i.

21 Wedi i'r Iesu ddywedyd y pethau hyn, efe a gynhyrfwyd yn yr yspryd, ac a dystiolaethodd, ac a ddywedodd, Yn wir, yn wir, y dywedaf wrthych, y bradycha un o honoch fi.

22 Yna y disgyblion a edrychasant ar eu gilydd, gan ammeu am bwy yr oedd efe yn dywedyd.

23 Ac yr oedd un o'i ddisgyblion yn pwyso ar fynwes yr Iesu, yr hwn yr oedd yr Iesu yn ei garu.

24 Am hynny yr amneidiodd Simon Petr ar hwnnw, i ofyn pwy oedd efe, am yr hwn yr oedd efe yn dywedyd.

25 Ac yntau yn pwyso ar ddwyfron yr Iesu, a ddywedodd wrtho, Arglwydd, pwy yw efe?

26 Yr Iesu a attebodd, Hwnnw yw efe i'r hwn y rhoddaf fi dammaid wedi i mi ei wlychu. Ac wedi iddo wlychu y tammaid, efe a'i rhoddodd i Judas Iscariot, *mab* Simon.

27 Ac ar ol y tammaid, yna yr aeth Satan i mewn iddo. Am hynny y dywedodd yr Iesu wrtho, Hyn yr wyt yn ei wneuthur, gwna ar frys.

28 Ac ni wyddai neb o'r rhai oedd yn eistedd i ba beth y dywedasai efe hyn wrtho.

29 Canys rhai oedd yn tybied, am fod Judas â'r gôd ganddo, fod yr Iesu yn dywedyd wrtho, Pryn *y pethau* sydd arnom eu heisieu erbyn yr wyl; neu, ar roi o hono beth i'r tlodion.

30 Yntau gan hynny, wedi derbyn y tammaid, a aeth allan yn ebrwydd. Ac yr oedd hi yn nos.

31 ¶ Yna gwedi iddo fyned allan, yr Iesu a ddywedodd, Yn awr y gogoneddwyd Mab y dyn, a Duw a ogoneddwyd ynddo ef.

32 Os gogoneddwyd Duw ynddo ef, Duw hefyd a'i gogonedda ef ynddo ei hun, ac efe a'i gogonedda ef yn ebrwydd.

33 *O* blant bychain, etto yr wyf ennyd bychan gyd â chwi. Chwi a'm ceisiwch: ac, megis y dywedais wrth yr Iuddewon, Lle yr wyf fi yn myned, ni

ellwch chwi ddyfod; yr ydwyf yn dywedyd wrthych chwithau hefyd yr awrhon.

34 Gorchymyn newydd yr wyf yn ei roddi i chwi, Ar garu o honoch eich gilydd: fel y cerais i chwi, ar garu o honoch chwithau bawb eich gilydd.

35 Wrth hyn y gwybydd pawb mai disgyblion i mi ydych, os bydd gennych gariad i'ch gilydd.

36 ¶ A Simon Petr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, i ba le yr wyt ti yn myned? Yr Iesu a attebodd iddo, Lle yr ydwyf fi yn myned, ni elli di yr awrhon fy nghanlyn: eithr ar ol hyn y'm canlyni.

37 Petr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, paham na allaf fi dy ganlyn yr awrhon? mi a roddaf fy einioes drosot.

38 Yr Iesu a attebodd iddo, A roddi di dy einioes drosof fi? Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Ni chân y ceiliog nes i ti fy ngwadu dair gwaith.

PENNOD XIV.

1 *Crist yn cysuro ei ddisgyblion â gobaith teyrnas nef: 6 yn proffesu mai efe yw y ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd; a'i fod yn un a'r Tad: 13 yn gwarantu y bydd eu gweddïau hwy yn ei enw ef yn ffrwythlawn: 15 yn dymuno cariad ac ufudd-dod: 16 yn addaw yr Ysprvd Glân y Diddanydd; 27 ac yn gadael ei dangnefedd gyd â hwynt.*

NA thralloder eich calon: yr ydych yn credu yn Nuw, credwch ynof finnau hefyd.

2 Yn nhŷ fy Nhad y mae llawer o drigfannau: a phe amgen, mi a ddywedaswn i chwi. Yr wyf fi yn myned i barottôi lle i chwi.

3 Ac os myfi a âf, ac a barottôaf le i chwi, mi a ddeuaf drachefn, ac a'ch cymmeraf chwi attaf fy hun: fel lle yr wyf fi, y byddoch chwithau hefyd.

4 Ac i ba le yr wyf fi yn myned, chwi a wyddoch, a'r ffordd a wyddoch.

5 Dywedodd Thomas wrtho, Arglwydd, ni wyddom ni i ba le yr wyt ti yn myned; a pha fodd y gallwn wybod y ffordd?

6 Yr Iesu a ddywedodd wrtho ef, Myfi yw y ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd: nid yw neb yn dyfod at y Tad, ond trwof fi.

7 Ped adnabuasech fi, fy Nhad hefyd a adnabuasech: ac o hyn allan yr adwaenoch ef, a chwi a'i gwelsoch ef.

8 Dywedodd Phylip wrtho, Arglwydd, dangos i ni y Tad, a digon yw i ni.

9 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, A ydwyf gyhyd o amser gyd â chwi, ac nid adnabuost fi, Phylip? Y neb a'm gwelodd i, a welodd y Tad; a pha fodd yr wyt ti yn dywedyd, Dangos i ni y Tad?

10 Onid wyt ti yn credu fy mod i yn y Tad, a'r Tad ynof finnau? Y geiriau yr wyf fi yn eu llefaru wrthych, nid o honof fy hun yr wyf yn eu llefaru; ond y Tad yr hwn sydd yn aros ynof, efe sydd yn gwneuthur y gweithredoedd.

11 Credwch fi, fy *mod* i yn y Tad, a'r Tad ynof finnau: ac onid ê, credwch fi er mwyn y gweithredoedd eu hunain.

12 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr hwn sydd yn credu ynof fi, y gweithredoedd yr wyf fi yn eu gwneuthur, yntau hefyd a'u gwna, a mwy nâ'r rhai hyn a wna efe: oblegid yr wyf fi yn myned at fy Nhad.

13 A pha beth bynnag a ofynoch yn fy enw i, hynny a wnaf; fel y gogonedder y Tad yn y Mab.

14 Os gofynwch ddim yn fy enw i, mi a'i gwnaf.

15 ¶ O cherwch fi, cedwch fy ngorchymynion.

16 A mi a weddïaf ar y Tad, ac efe a rydd i chwi Ddiddanydd arall, fel yr arhoso gyd â chwi yn dragywyddol;

17 Yspryd y gwirionedd, yr hwn ni ddichon y byd ei dderbyn, am nad yw yn ei weled, nac yn ei adnabod ef: ond chwi a'i hadwaenoch ef; o herwydd y mae yn aros gyd â chwi, ac ynoch y bydd efe.

18 Nis gadawaf chwi yn amddifad: mi a ddeuaf attoch chwi.

19 Etto ennyd bach, a'r byd ni'm gwel mwy: eithr chwi a'm gwelwch: canys byw wyf fi, a byw fyddwch chwithau hefyd.

20 Y dydd hwnnw y gwybyddwch fy *mod* i yn fy Nhad, a chwithau ynof fi, a minnau ynoch chwithau.

21 Yr hwn sydd â'm gorchymynion i ganddo, ac yn eu cadw hwynt, efe yw yr hwn sydd yn fy ngharu i: a'r hwn sydd yn fy ngharu i, a gerir gan fy Nhad i: a minnau a'i caraf ef, ac a'm hegluraf fy hun iddo.

22 Dywedodd Judas wrtho, (nid yr Iscariot) Arglwydd, pa beth yw yr achos yr wyt ar fedr dy eglurhâu dy hun i ni, ac nid i'r byd?

23 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Os câr neb fi, efe a geidw fy ngair; a'm Tad a'i câr yntau, a nyni a ddeuwn atto, ac a wnawn ein trigfa gyd âg ef.

24 Yr hwn nid yw yn fy ngharu i, nid yw yn cadw fy ngeiriau: a'r gair yr ydych yn ei glywed, nid eiddof fi ydyw, onid eiddo y Tad a'm hanfonodd i.

25 Y pethau hyn a ddywedais wrthych, a mi yn aros gyd â chwi.

26 Eithr y Diddanydd, yr Yspryd Glân, yr hwn a enfyn y Tad yn fy enw i, efe a ddysg i chwi yr holl bethau, ac a ddwg ar gof i chwi yr holl bethau a ddywedais i chwi.

27 Yr wyf yn gadael i chwi dangnefedd; fy nhangnefedd yr ydwyf yn ei roddi i chwi: nid fel y mae y byd yn rhoddi, yr wyf fi yn rhoddi i chwi. Na thralloder eich calon, ac nac ofned.

28 Clywsoch fel y dywedais wrthych, Yr wyf yn myned ymaith, ac mi a ddeuaf attoch. Pa carech fi, chwi a lawenhaech, am i mi ddywedyd, Yr wyf yn myned at y Tad: canys y mae fy Nhad yn fwy nâ myfi.

29 Ac yr awrhon y dywedais i chwi cyn ei ddyfod, fel pan ddêl, y credoch.

30 Nid ymddiddanaf â chwi nemmawr bellach: canys tywysog y byd hwn sydd yn dyfod, ac nid oes iddo ddim ynof fi.

31 Ond fel y gwypo y byd fy mod i yn caru y Tad, ac megis y gorchymynodd y Tad i mi, felly yr wyf yn gwneuthur. Codwch, awn oddi yma.

PENNOD XV.

1 Y diddanwch a'r caredigrwydd sydd rhwng Crist a'i aelodau, trwy ddammeg y winwydden. 18 Cysur mewn casineb, ac erlid bydol. 26 Swydd yr Yspryd Glân, a'r apostolion.

MYFI yw y wir winwydden, a'm Tad yw y llafurwr.

2 Pob cangen ynof fi heb ddwyn ffrwyth, y mae efe yn ei thynnu ymaith: a phob un a ddygo ffrwyth, y mae efe yn ei glanhâu, fel y dygo fwy o ffrwyth.

3 Yr awrhon yr ydych chwi yn lân trwy y gair a leferais i wrthych.

4 Arhoswch ynof fi, a mi ynoch chwi. Megis na all y gangen ddwyn ffrwyth o honi ei hun, onid erys yn y winwydden; felly ni ellwch chwithau, onid arhoswch ynof fi.

5 Myfi yw y winwydden, chwithau *yw* y canghennau. Yr hwn sydd yn aros ynof fi, a minnau ynddo yntau, hwnnw sydd yn dwyn ffrwyth lawer: oblegid hebof fi ni ellwch chwi wneuthur dim.

6 Onid erys un ynof fi, efe a daflwyd allan megis cangen, ac a wywodd; ac y maent yn eu casglu hwynt, ac yn *eu* bwrw yn tân, a hwy a losgir.

7 Os arhoswch ynof fi, ac aros o'm geiriau ynoch, beth bynnag a ewyllysioch, gofynwch, ac efe a fydd i chwi.

8 Yn hyn y gogoneddwyd fy Nhad, ar ddwyn o honoch ffrwyth lawer; a disgyblion fyddwch i mi.

9 Fel y carodd y Tad fi, felly y cerais innau chwithau: arhoswch yn fy nghariad i.

10 Os cedwch fy ngorchymynion, chwi a arhoswch yn fy nghariad; fel y cedwais i orchymynion fy Nhad, ac yr wyf yn aros yn ei gariad ef.

11 Hyn a ddywedais wrthych, fel yr arhosai fy llawenydd ynoch, ac y byddai eich llawenydd yn gyflawn.

12 Dyma fy ngorchymyn i; Ar i chwi garu eich gilydd, fel y cerais i chwi.

13 Cariad mwy na hwn nid oes gan neb; sef, bod i un roi ei einioes dros ei gyfeillion.

14 Chwychwi yw fy nghyfeillion, os gwnewch pa bethau bynnag yr wyf yn eu gorchymyn i chwi.

15 Nid ydwyf mwyach yn eich galw yn weision; oblegid y gwas ni wyr beth y mae ei arglwydd yn ei wneuthur: ond mi a'ch gelwais chwi yn gyfeillion; oblegid pob peth a'r a glywais gan fy Nhad, a hysbysais i chwi.

16 Nid chwi a'm dewisasoch i, ond myfi a'ch dewisais chwi, ac a'ch ordeiniais chwi, fel yr elech ac y dygech ffrwyth, ac yr arhosai eich ffrwyth; megis pa beth bynnag a ofynoch gan y Tad yn fy enw i, y rhoddo efe i chwi.

17 Hyn yr wyf yn ei orchymyn i chwi, garu o honoch eich gilydd.

18 Os yw y byd yn eich casâu chwi, chwi a wyddoch gasâu o hono fyfi o'ch blaen chwi.

19 Pe byddech o'r byd, y byd a garai yr eiddo; ond oblegid nad ydych o'r byd, eithr i mi eich dewis allan o'r byd, am hynny y mae y byd yn eich casâu chwi.

20 Cofiwch yr ymadrodd a ddywedais i wrthych; Nid yw y gwas yn fwy nâ'i arglwydd. Os erlidiasant fi, hwy a'ch erlidiant chwithau: os cadwasant fy ngair i, yr eiddoch chwithau hefyd a gadwant.

21 Eithr hyn oll a wnant i chwi er mwyn fy enw i, am nad adwaenant yr hwn a'm hanfonodd i.

22 Oni bai fy nyfod a llefaru wrthynt, ni buasai arnynt bechod: ond yr awrhon nid oes ganddynt esgus am eu pechod.

23 Yr hwn sydd yn fy nghasâu i, sydd yn casau fy Nhad hefyd.

24 Oni bai wneuthur o honof yn eu plith y gweithredoedd ni wnaeth neb arall, ni buasai arnynt bechod: ond yr awrhon hwy a welsant, ac a'm casasant i a'm Tad hefyd.

25 Eithr, fel y cyflawnid y gair sydd ysgrifenedig yn eu cyfraith hwynt, Hwy a'm casasant yn ddïachos.

26 Eithr pan ddêl y Diddanydd, yr hwn a anfonaf i chwi oddi wrth y Tad (*sef* Yspryd y gwirionedd, yr hwn sydd yn deilliaw oddi wrth y Tad) efe a dystiolaetha am danaf fi.

27 A chwithau hefyd a dystiolaethwch, am eich bod o'r dechreuad gyd â mi.

PENNOD XVI.

1 Crist yn cysuro ei ddisgyblion yn erbyn blinder, trwy addewid o'r Yspryd Glân, a thrwy ei ail gyfodiad, a'i esgyniad: 23 yn eu sicrhâu y bydd eu gweddïau hwy yn ei enw ef yn gymmeradwy gan ei Dad. 33 Tangnefedd yng Nghrist; ac yn y byd gorthrymder.

Y PETHAU hyn a ddywedais i chwi, fel na rwystrer chwi.

2 Hwy a'ch bwriant chwi allan o'r synagogau: ac y mae yr awr yn dyfod, y tybia pwy bynnag a'ch lladdo, ei fod yn gwneuthur gwasanaeth i Dduw.

3 A'r pethau hyn a wnant i chwi, oblegid nad adnabuant y Tad, na myfi.

4 Eithr y pethau hyn a ddywedais i chwi, fel pan ddêl yr awr, y cofioch hwynt, ddarfod i mi ddywedyd i chwi: a'r pethau hyn ni ddywedais i chwi o'r dechreuad, am fy mod gyd â chwi.

5 Ac yn awr yr wyf yn myned at yr hwn a'm hanfonodd, ac nid yw neb o honoch yn gofyn i mi, I ba le yr wyt ti yn myned?

6 Eithr am i mi ddywedyd y pethau hyn i chwi, tristwch a lanwodd eich calon.

7 Ond yr wyf fi yn dywedyd gwirionedd i chwi; Buddiol yw i chwi fy myned i ymaith: canys onid âf fi, ni ddaw y Diddanydd attoch: eithr os mi a âf, mi a'i hanfonaf ef attoch.

8 A phan ddêl, efe a argyhoedda y byd o bechod, ac o gyfiawnder, ac o farn:

9 O bechod, am nad ydynt yn credu ynof fi;

10 O gyfiawnder, am fy mod yn myned at fy Nhad, ac ni'm gwelwch i mwyach;

11 O farn, oblegid tywysog y byd hwn a farnwyd.

12 Y mae gennyf etto lawer o bethau i'w dywedyd i chwi, ond ni ellwch eu dwyn yr awrhon.

13 Ond pan ddêl efe, *sef* Yspryd y gwirionedd, efe a'ch tywys chwi i bob gwirionedd: canys ni lefara o hono ei hun; ond pa bethau bynnag a glywo, a lefara efe: a'r pethau sydd i ddyfod, a fynega efe i chwi.

14 Efe a'm gogonedda i: canys efe a gymmer o'r eiddof, ac a'i mynega i chwi.

15 Yr holl bethau sydd eiddo y Tad, ydynt eiddof fi: o herwydd hyn y dywedais, mai o'r eiddof fi y cymmer, ac y mynega i chwi.

16 Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch; am fy mod yn myned at y Tad.

17 Am hynny y dywedodd *rhai* o'i ddisgyblion wrth eu gilydd, Beth yw hyn y mae efe yn ei ddywedyd wrthym, Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch: ac, Am fy mod yn myned at y Tad?

18 Am hynny hwy a ddywedasant, Beth yw hyn y mae efe yn ei ddywedyd, Ychydig ennyd? ni wyddom ni beth y mae efe yn ei ddywedyd.

19 Yna y gwybu yr Iesu eu bod hwy yn ewyllysio gofyn iddo; ac a ddywedodd wrthynt, Ai ymofyn yr ydych â'ch gilydd am hyn, oblegid i mi ddywedyd, Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch?

20 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Chwi a wylwch ac a alerwch, a'r byd a lawenycha: eithr chwi a fyddwch dristion; ond eich tristwch a droir yn llawenydd.

21 Gwraig wrth esgor, sydd mewn tristwch, am ddyfod ei hawr: eithr wedi geni y plentyn, nid yw hi yn cofio ei gofid mwyach, gan lawenydd geni dyn i'r byd.

22 A chwithau am hynny ydych yr awrhon mewn tristwch: eithr mi a ymwelaf â chwi drachefn, a'ch calon a lawenycha, a'ch llawenydd ni ddwg neb oddi arnoch.

23 A'r dydd hwnnw ni ofynwch ddim i mi. Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Pa bethau bynnag a ofynoch i'r Tad yn fy enw, efe a'u rhydd i chwi.

24 Hyd yn hyn ni ofynasoch ddim yn fy enw i: gofynwch, a chwi a gewch; fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn.

25 Y pethau hyn a leferais wrthych mewn dammegion: eithr y mae yr awr yn dyfod, pan na lefarwyf wrthych mewn dammegion mwyach, eithr y mynegaf i chwi yn eglur am y Tad.

26 Y dydd hwnnw y gofynwch yn fy enw: ac nid wyf yn dywedyd i chwi, y gweddïaf fi ar y Tad trosoch:

27 Canys y Tad ei hun sydd yn eich caru chwi, am i chwi fy ngharu i, a chredu fy nyfod i allan oddi wrth Dduw.

28 Mi a ddaethum allan oddi wrth y Tad, ac a ddaethum i'r byd: trachefn yr wyf yn gadael y byd, ac yn myned at y Tad.

29 Ei ddisgyblion a ddywedasant wrtho, Wele, yr wyt ti yn awr yn dywedyd yn eglur, ac nid wyt yn dywedyd un ddammeg.

30 Yn awr y gwyddom y gwyddost bob peth, ac nid rhaid i ti ymofyn o neb â thi: wrth hyn yr ydym yn credu ddyfod o honot allan oddi wrth Dduw.

31 Yr Iesu a'u hattebodd hwynt, A ydych chwi yn awr yn credu?

32 Wele, y mae yr awr yn dyfod, ac yr awrhon hi a ddaeth, y gwasgerir chwi bob un at yr eiddo, ac y gadewch fi yn unig: ac nid wyf yn unig, oblegid y mae y Tad gyd â myfi.

33 Y pethau hyn a ddywedais wrthych, fel y caffech dangnefedd ynof. Yn y byd gorthrymder a gewch: eithr cymmerwch gysur, myfi a orchfygais y byd.

PENNOD XVII.

1 Crist yn gweddïo ar ei Dad am ei ogoneddu ef; 6 am gadw ei apostolion 11 mewn undeb, 17 a gwirionedd: 20 am eu gogoneddu hwy, a'r holl ffyddloniaid eraill, gyd âg ef yn y nefoedd.

Y PETHAU hyn a lefarodd yr Iesu, ac *efe* a gododd ei lygaid i'r nef, ac a ddywedodd, Y Tad, daeth yr awr; gogonedda dy Fab, fel y gogoneddo dy Fab dithau:

2 Megis y rhoddaist iddo awdurdod ar bob cnawd, fel am y cwbl a roddaist iddo, y rhoddai efe iddynt fywyd tragywyddol.

3 A hyn yw y bywyd tragywyddol; iddynt dy adnabod di yr unig wir Dduw, a'r hwn a anfonaist ti, Iesu Grist.

4 Mi a'th ogoneddais di ar y ddaear; mi a gwblheais y gwaith a roddaist i mi i'w wneuthur.

5 Ac yr awrhon, O Dad, gogonedda di fyfi gyd â thi dy hun, â'r gogoniant oedd i mi gyd â thi cyn bod y byd.

6 Mi a eglurais dy enw i'r dynion a roddaist i mi allan o'r byd: eiddot ti oeddynt, a thi a'u rhoddaist hwynt i mi; a hwy a gadwasant dy air di.

7 Yr awrhon y gwybuant mai oddi wrthyt ti y mae yr holl bethau a roddaist i mi:

8 Canys y geiriau a roddaist i mi, a roddais iddynt hwy; a hwy a'u derbyniasant, ac a wybuant yn wir mai oddi wrthyt ti y daethum i allan, ac a gredasant mai tydi a'm hanfonaist i.

9 Drostynt hwy yr wyf fi yn gweddïo: nid dros y byd yr wyf yn gweddïo, ond dros y rhai a roddaist i mi; canys eiddot ti ydynt.

10 A'r eiddof fi oll sydd eiddot ti, a'r eiddot ti sydd eiddof fi: a mi a ogoneddwyd ynddynt.

11 Ac nid wyf mwyach yn y byd, ond y rhai hyn sydd yn y byd, a myfi sydd yn dyfod attat ti. Y Tad sancteiddiol, cadw hwynt trwy dy enw, y rhai a roddaist i mi; fel y byddont un, megis ninnau.

12 Tra fum gyda hwynt yn y byd, mi a'u cedwais yn dy enw: y rhai a roddaist i mi, a gedwais, ac ni chollwyd o honynt ond mab y golledigaeth; fel y cyflawnid yr ysgrythyr.

13 Ac yr awrhon yr wyf yn dyfod attat; a'r pethau hyn yr wyf yn eu llefaru yn y byd, fel y caffont fy llawenydd i yn gyflawn ynddynt eu hunain.

14 Myfi a roddais iddynt hwy dy air di: a'r byd a'u casâodd hwynt, oblegid nad ydynt o'r byd, megis nad ydwyf finnau o'r byd.

15 Nid wyf yn gweddïo ar i ti eu cymmeryd hwynt allan o'r byd, eithr ar i ti eu cadw hwynt rhag y drwg.

16 O'r byd nid ydynt, megis nad wyf finnau o'r byd.

17 Sancteiddia hwynt yn dy wirionedd: dy air sydd wirionedd.

18 Fel yr anfonaist fi i'r byd, felly yr anfonais innau hwythau i'r byd.

19 Ac er eu mwyn hwy yr wyf yn fy sancteiddio fy hun, fel y byddont hwythau wedi eu sancteiddio yn y gwirionedd.

20 Ac nid wyf yn gweddïo dros y rhai hyn yn unig, eithr dros y rhai hefyd a gredant ynof fi trwy eu hymadrodd hwynt:

21 Fel y byddont oll yn un; megis yr *wyt* ti, y Tad, ynof fi, a minnau ynot ti; fel y byddont hwythau un ynom ni: fel y credo y byd mai tydi a'm hanfonaist i.

22 A'r gogoniant a roddaist i mi, a roddais iddynt hwy; fel y byddont un, megis yr ydym ni yn un:

23 Myfi ynddynt hwy, a thithau ynof fi; fel y byddont wedi eu perffeithio yn un, ac fel y gwypo y byd mai tydi a'm hanfonaist i, a charu o honot hwynt, megis y ceraist fi.

24 Y Tad, y rhai a roddaist i mi, yr wyf yn ewyllysio, lle yr wyf fi, fod o honynt hwythau hefyd gyd â myfi; fel y gwelont fy ngogoniant a roddaist i mi: oblegid ti a'm ceraist cyn seiliad y byd.

25 Y Tad cyfiawn, nid adnabu y byd dydi: eithr mi a'th adnabum, a'r rhai hyn a

wybu mai tydi a'm hanfonaist i.

26 Ac mi a hysbysais iddynt dy enw, ac a'i hysbysaf: fel y byddo ynddynt hwy y cariad â'r hwn y ceraist fi, a minnau ynddynt hwy.

PENNOD XVIII.

1 *Judas yn bradychu yr Iesu.* 6 *Y swyddogion yn syrthio i'r llawr.* 10 *Petr yn torri clust Malchus.* 12 *Dal yr Iesu, a'i ddwyn at Annas, a Chaiaphas.* 15 *Petr yn gwadu Crist.* 19 *Holi yr Iesu ger bron Caiaphas;* 28 *a cher bron Pilat.* 36 *Ei deyrnas ef.* 40 *Yr Iuddewon yn dymuno cael gollwng Barabbas yn rhydd.*

GWEDI i'r Iesu ddywedyd y geiriau hyn, efe a aeth allan, efe a'i ddisgyblion, dros afon Cedron, lle yr oedd gardd, i'r hon yr aeth efe a'i ddisgyblion.

2 A Judas hefyd, yr hwn a'i bradychodd ef, a adwaenai y lle: oblegid mynych y cyrchasai yr Iesu a'i ddisgyblion yno.

3 Judas gan hynny, wedi iddo gael byddin a swyddogion gan yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid, a ddaeth yno â lanternau, a lampau, ac arfau.

4 Yr Iesu gan hynny, yn gwybod pob peth a oedd ar ddyfod arno, a aeth allan, ac a ddywedodd wrthynt, Pwy yr ydych yn ei geisio?

5 Hwy a attebasant iddo, Iesu o Nazareth. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw. A Judas, yr hwn a'i bradychodd ef, oedd hefyd yn sefyll gyd â hwynt.

6 Cyn gynted gan hynny ag y dywedodd efe wrthynt, Myfi yw, hwy a aethant yn ŵysg eu cefnau, ac a syrthiasant i lawr.

7 Am hynny efe a ofynodd iddynt drachefn, Pwy yr ydych yn ei geisio? A hwy a ddywedasant, Iesu o Nazareth.

8 Yr Iesu a attebodd, Mi a ddywedais i chwi mai myfi yw. Am hynny os myfi yr ydych yn ei geisio, gadewch i'r rhai hyn fyned ymaith:

9 Fel y cyflawnid y gair a ddywedasai efe, O'r rhai a roddaist i mi, ni chollais i yr un.

10 Simon Petr gan hynny a chanddo gleddyf, a'i tynnodd ef, ac a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd ymaith ei glust ddehau ef: ac enw y gwas oedd Malchus.

11 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth Petr, Dod dy gleddyf yn y wain: y cwppan a roddes y Tad i mi, onid yfaf ef?

12 Yna y fyddin, a'r milwriad, a swyddogion yr Iuddewon, a ddaliasant yr Iesu, ac a'i rhwymasant ef,

13 Ac a'i dygasant ef at Annas yn gyntaf (canys chwegrwn Caiaphas, yr hwn oedd arch-offeiriad y flwyddyn honno, ydoedd efe)

14 A Chaiaphas oedd yr hwn a gynghorasai i'r Iuddewon, mai buddiol oedd farw un dyn dros y bobl.

15 ¶ Ac yr oedd yn canlyn yr Iesu, Simon Petr, a disgybl arall. A'r disgybl hwnnw oedd adnabyddus gan yr arch-offeiriad, ac efe a aeth i mewn gyd â'r Iesu i lŷs yr arch-offeiriad.

16 A Phetr a safodd wrth y drws allan. Yna y disgybl arall yr hwn oedd adnabyddus gan yr arch-offeiriad a aeth allan, ac a ddywedodd wrth y ddrysores, ac a ddug Petr i mewn.

17 Yna y dywedodd y llangces oedd ddrysores wrth Petr, Onid wyt tithau o ddisgyblion

y dyn hwn? Dywedodd yntau, Nac wyf.

18 A'r gweision a'r swyddogion, gwedi gwneuthur tân glo (o herwydd ei bod hi yn oer) oeddynt yn sefyll, ac yn ymdwymno: ac yr oedd Petr gyd â hwynt yn sefyll, ac yn ymdwymno.

19 ¶ A'r arch-offeiriad a ofynodd i'r Iesu am ei ddisgyblion, ac am ei athrawiaeth.

20 Yr Iesu a attebodd iddo, Myfi a lefarais yn eglur wrth y byd: yr oeddwn bob amser yn athrawiaethu yn y synagog, ac yn y deml, lle mae yr Iuddewon yn ymgynnull bob amser; ac yn ddirgel ni ddywedais i ddim.

21 Paham yr wyt ti yn gofyn i mi? gofyn i'r rhai a'm clywsant, beth a ddywedais wrthynt: wele, y rhai hynny a wyddant pa bethau a ddywedais i.

22 Wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, un o'r swyddogion a'r oedd yn sefyll ger llaw, a roddes gernod i'r Iesu, gan ddywedyd, Ai felly yr wyt ti yn atteb yr arch-offeiriad?

23 Yr Iesu a attebodd iddo, Os drwg y dywedais, tystiolaetha o'r drwg; ac os da, paham yr wyt yn fy nharo i?

24 (Ac Annas a'i hanfonasai ef yn rhwym at Caiaphas yr arch-offeiriad)

25 A Simon Petr oedd yn sefyll, ac yn ymdwymno. Hwythau a ddywedasant wrtho, Onid wyt tithau hefyd o'i ddisgyblion ef? Yntau a wadodd, ac a ddywedodd, Nac wyf.

26 Dywedodd un o weision yr arch-offeiriad (câr i'r hwn y torrasai Petr ei glust) Oni welais i di gyd âg ef yn yr ardd?

27 Yna Petr a wadodd drachefn; ac yn y man y canodd y ceiliog.

28 ¶ Yna y dygasant yr Iesu oddi wrth Caiaphas, i'r dadleudy: a'r bore ydoedd hi; ac nid aethant hwy i mewn i'r dadleudy, rhag eu halogi; eithr fel y gallent fwytta y pasc.

29 Yna Pilat a aeth allan attynt, ac a ddywedodd, Pa achwyn yr ydych chwi yn ei ddwyn yn erbyn y dyn hwn?

30 Hwy a attebasant ac a ddywedasant wrtho, Oni bai fod hwn yn ddrwg-weithredwr, ni thraddodasem ni ef attat ti.

31 Am hynny y dywedodd Pilat wrthynt, Cymmerwch chwi ef, a bernwch ef yn ol eich cyfraith chwi. Yna yr Iuddewon a ddywedasant wrtho, Nid cyfreithlawn i ni ladd neb:

32 Fel y cyflawnid gair yr Iesu, yr hwn a ddywedasai efe, gan arwyddocâu o ba angau y byddai farw.

33 Yna Pilat a aeth drachefn i'r dadleudy, ac a alwodd yr Iesu, ac a ddywedodd wrtho, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon?

34 Yr Iesu a attebodd iddo, Ai o honot dy hun yr wyt ti yn dywedyd hyn, ai eraill a'i dywedasant i ti am danaf fi?

35 Pilat a attebodd, Ai Iuddew ydwyf fi? Dy genedl dy hun a'r arch-offeiriaid a'th draddodasant i mi. Beth a wnaethost ti?

36 Yr Iesu a attebodd, Fy mrenhiniaeth i nid yw o'r byd hwn. Pe o'r byd hwn y byddai fy mrenhiniaeth i, fy ngweision i a ymdrechent, fel na'm rhoddid i'r

Iuddewon: ond yr awrhon nid yw fy mrenhiniaeth i oddi yma.

37 Yna y dywedodd Pilat wrtho, Wrth hynny ai Brenhin wyt ti? Yr Iesu a attebodd, Yr ydwyt ti yn dywedyd mai Brenhin wyf fi. Er mwyn hyn y'm ganed, ac er mwyn hyn y daethum i'r byd, fel y tystiolaethwn i'r gwirionedd. Pob un a'r sydd o'r gwirionedd, sydd yn gwrando fy lleferydd i.

38 Pilat a ddywedodd wrtho, Beth yw gwirionedd? Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a aeth allan drachefn at yr Iuddewon, ac a ddywedodd wrthynt, Nid wyf fi yn cael dim achos ynddo ef.

39 Eithr y mae gennych chwi ddefod, i mi ollwng i chwi un yn rhydd ar y pasc: a fynnwch chwi gan hynny i mi ollwng yn rhydd i chwi Frenhin yr Iuddewon?

40 Yna y llefasant oll drachefn, gan ddywedyd, Nid hwnnw, ond Barabbas. A'r Barabbas *hwnnw* oedd leidr.

PENNOD XIX.

1 Fflangellu Crist, a'i goroni â drain, a'i gúro. 4 Pilat yn chwennych ei ollwng ef yn rhydd; etto wedi ei orchfygu gan lefain yr Iuddewon, yn ei roddi ef i'w groeshoelio. 23 Bwrw coel-brennau ar ei ddillad ef: 26 yntau yn gorchymyn ei fam i Ioan; 28 ac yn marw. 31 Gwanu ei ystlys ef. 38 Joseph a Nicodemus yn ei gladdu ef.

YNA gan hynny y cymerodd Pilat yr Iesu, ac a'*i* fflangellodd *ef*.

2 A'r milwyr a blethasant goron o ddrain, ac a'i gosodasant ar ei ben ef, ac a roisant wisg o borphor am dano;

3 Ac a ddywedasant, Henffych well, Brenhin yr Iuddewon; ac a roisant iddo gernodiau.

4 Pilat gan hynny a aeth allan drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, Wele yr wyf fi yn ei ddwyn ef allan i chwi, fel y gwypoch nad wyf fi yn cael ynddo ef un bai.

5 Yna y daeth yr Iesu allan, yn arwain y goron ddrain, a'r wisg borphor. A *Philat* a ddywedodd wrthynt, Wele y dyn.

6 Yna yr arch-offeiriaid a'r swyddogion, pan welsant ef, a lefasant, gan ddywedyd, Croeshoelia, croeshoelia *ef*. Pilat a ddywedodd wrthynt, Cymmerwch chwi ef, a chroeshoeliwch: canys nid wyf fi yn cael dim bai ynddo.

7 Yr Iuddewon a attebasant iddo, Y mae gennym ni gyfraith, ac wrth ein cyfraith ni efe a ddylai farw, am iddo ei wneuthur ei hun yn Fab Duw.

8 ¶ A phan glybu Pilat yr ymadrodd hwnnw, efe a ofnodd yn fwy;

9 Ac a aeth drachefn i'r dadleudy, ac a ddywedodd wrth yr Iesu, O ba le yr wyt ti? Ond ni roes yr Iesu atteb iddo.

10 Yna Pilat a ddywedodd wrtho, Oni ddywedi di wrthyf fi? oni wyddost ti fod gennyf awdurdod i'th groeshoelio di, a bod gennyf awdurdod i'th ollwng yn rhydd?

11 Yr Iesu a attebodd, Ni byddai i ti ddim awdurdod arnaf fi, oni bai ei fod wedi ei roddi i ti oddi uchod: am hynny yr hwn a'm traddodes i ti, sydd fwy ei bechod.

12 O hynny allan y ceisiodd Pilat ei ollwng ef yn rhydd: ond yr Iuddewon a lefasant, gan ddywedyd, Os gollyngi di hwn yn rhydd, nid wyt ti yn garedig i Cesar. Pwy bynnag a'i gwnelo ei hun yn fren-

hin, y mae yn dywedyd yn erbyn Cesar.

13 Yna Pilat, pan glybu yr ymadrodd hwn, a ddug allan yr Iesu; ac a eisteddodd ar yr orsedd-faingc, yn y lle a elwir y Palmant, ac yn Hebraeg, Gabbatha.

14 A darpar-wyl y pasc oedd hi, ac ynghylch y chweched awr: ac efe a ddywedodd wrth yr Iuddewon, Wele eich Brenhin.

15 Eithr hwy a lefasant, Ymaith âg *ef*, ymaith âg *ef*, croesboelia ef. Pilat a ddywedodd wrthynt, A groeshoeliaf fi eich Brenhin chwi? A'r arch-offeiriaid a attebasant, Nid oes i ni frenhin ond Cesar.

16 Yna gan hynny efe a'i traddodes ef iddynt i'w groeshoelio. A hwy a gymmerasant yr Iesu, ac a'i dygasant ymaith.

17 Ac efe gan ddwyn ei groes, a ddaeth i le a elwid Lle y ben-glog, ac a elwir yn Hebraeg, Golgotha:

18 Lle y croeshoeliasant ef, a dau eraill gyd âg ef, un o bob tu, a'r Iesu yn y canol.

19 ¶ A Phlilat a ysgrifenodd ditl, ac a'i dododd ar y groes. A'r ysgrifen oedd, IESU O NAZARETH, BRENHIN YR IUDDEWON.

20 Y titl hwn gan hynny a ddarllenodd llawer o'r Iuddewon: oblegid agos i'r ddinas oedd y fan lle y croeshoeliwyd yr Iesu, ac yr oedd wedi ei ysgrifenu yn Hebraeg, Groeg, *a* Lladin.

21 Yna arch-offeiriaid yr Iuddewon a ddywedasant wrth Pilat, Nac ysgrifena, Brenhin yr Iuddewon; eithr dywedyd o hono ef, Brenhin yr Iuddewon ydwyf fi.

22 Pilat a attebodd, Yr hyn a ysgrifenais, a ysgrifenais.

23 ¶ Yna y milwyr, wedi iddynt groeshoelio yr Iesu, a gymmerasant ei ddillad ef (ac a wnaethant bedair rhan, i bob milwr ran) a'i bais *ef*: a'i bais ef oedd ddiwnïad, wedi ei gwau o'r cŵr uchaf trwyddi oll.

24 Hwythau a ddywedasant wrth eu gilydd, Na thorrwn hi, ond bwriwn goel-brennau am dani, eiddo pwy fydd hi: fel y cyflawnid yr ysgrythyr sydd yn dywedyd, Rhannasant fy nillad yn eu mysg, ac am fy mhais y bwriasant goel-brennau. A'r milwyr a wnaethant y pethau hyn.

25 ¶ Ac yr oedd yn sefyll wrth groes yr Iesu, ei fam ef, a chwaer ei fam ef, Mair *gwraig* Cleophas, a Mair Magdalen.

26 Yr Iesu gan hynny, pan welodd ei fam, a'r disgybl yr hwn a garai efe yn sefyll ger llaw, a ddywedodd wrth ei fam, *O* wraig, wele dy fab.

27 Gwedi hynny y dywedodd wrth y disgybl, Wele dy fam. Ac o'r awr honno allan y cymmerodd y disgybl hi i'w gartref.

28 ¶ Wedi hynny yr Iesu, yn gwybod fod pob peth wedi ei orphen weithian, fel y cyflawnid yr ysgrythyr, a ddywedodd, Y mae syched arnaf.

29 Yr oedd gan hynny lestr wedi ei osod yn llawn o finegr: a hwy a lanwasant yspwng o finegr, ac a'i rhoddasant ynghylch isop, ac a'i dodasant wrth ei enau ef.

30 Yna pan gymmerodd yr Iesu y finegr, efe a ddywedodd, Gorphenwyd: a chan ogwyddo ei ben, efe a roddes i fynu yr yspryd.

31 Yr Iuddewon gan hynny,

fel nad arhoai y cyrph ar y groes ar y sabbath, o herwydd ei bod yn ddarpar-wyl (canys mawr oedd y dydd sabbath hwnnw) a ddeisyfasant ar Pilat, gael torri eu hesgeiriau hwynt, a'u tynnu i lawr.

32 Yna y milwyr a ddaethant, ac a dorrasant esgeiriau y cyntaf, a'r llall, yr hwn a groeshoeliasid gyd âg ef.

33 Eithr wedi iddynt ddyfod at yr Iesu, pan welsant ef wedi marw eisoes, ni thorrasant ei esgeiriau ef.

34 Ond un o'r milwyr a wanodd ei ystlys ef â gwaywffon; ac yn y fan daeth allan waed a dwfr.

35 A'r hwn a'i gwelodd, a dystiolaethodd; a gwir yw ei dystiolaeth: ac efe a wyr ei fod yn dywedyd gwir, fel y credoch chwi.

36 Canys y pethau hyn a wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr ysgrythyr, Ni thorrir asgwrn o hono.

37 A thrachefn, ysgrythyr arall sydd yn dywedyd, Hwy a edrychant ar yr hwn a wanasant.

38 ¶ Ac ar ol hyn, Joseph o Arimathea (yr hwn oedd ddisgybl i'r Iesu, eithr yn guddiedig, rhag ofn yr Iuddewon) a ddeisyfodd ar Pilat, gael tynnu i lawr gorph yr Iesu. A Philat a ganiattâodd iddo. Yna y daeth efe ac a ddug ymaith gorph yr Iesu.

39 A daeth Nicodemus hefyd (yr hwn ar y cyntaf a ddaethai at yr Iesu o hŷd nos) ac a ddug fyrr ac alöes y'nghymmysg, tu a chanpwys.

40 Yna y cymmerasant gorph yr Iesu, ac a'i rhwymasant mewn llïeiniau, gyd âg aroglau, fel y mae arfer yr Iuddewon ar gladdu.

41 Ac yn y fangre lle y croeshoeliasid ef, yr oedd gardd; a bedd newydd yn yr ardd, yn yr hwn ni ddodasid dyn erioed.

42 Ac yno, rhag nesed oedd darpar-*wyl* yr Iuddewon, am fod y bedd hwnnw yn agos, y rhoddasant yr Iesu.

PENNOD XX.

1 Mair yn dyfod at y bedd; 3 a Phetr hefyd ac Ioan; heb wybod adgyfodi o'r Iesu. 11 Yr Iesu yn ymddangos i Mair Magdalen; 19 ac i'w ddiegyblion. 24 Anghredíniaeth, a chyffes Thomas. 30 Bod yr ysgrythyr lân yn ddigonol i iachawdwriaeth.

Y *DYDD* cyntaf o'r wythnos, Mair Magdalen a ddaeth y bore, a hi etto yn dywyll, at y bedd; ac a welodd y maen wedi ei dynnu ymaith oddi ar y bedd.

2 Yna y rhedodd hi, ac a ddaeth at Simon Petr, a'r disgybl arall yr hwn yr oedd yr Iesu yn ei garu, ac a ddywedodd wrthynt, Hwy a ddygasant yr Arglwydd ymaith o'r bedd, ac ni wyddom ni pa le y dodasant ef.

3 Yna Petr a aeth allan, a'r disgybl arall; a *hwy* a ddaethant at y bedd:

4 Ac a redasant ill dau ynghyd: a'r disgybl arall a redodd o'r blaen yn gynt na Phetr, ac a ddaeth yn gyntaf at y bedd.

5 Ac wedi iddo grymmu, efe a ganfu y llïeiniau wedi eu gosod: er hynny nid aeth efe i mewn.

6 Yna y daeth Simon Petr yn ei ganlyn ef, ac a aeth i mewn i'r bedd, ac a ganfu y llïeiniau wedi eu gosod;

7 A'r napcyn a fuasai am ei ben ef, wedi ei osod, nid gyd â'r llïeiniau, ond o'r neilldu wedi ei blygu mewn lle arall.

8 Yna yr aeth y disgybl arall hefyd i mewn, yr hwn a

ddacthai yn gyntaf at y bedd; ac a welodd, ac a gredodd.

9 Canys hyd yn hyn ni wyddent yr ysgrythyr, fod yn rhaid iddo gyfodi o feirw.

10 Yna y disgyblion a aethant ymaith drachefn at yr eiddynt.

11 ¶ Ond Mair a safodd wrth y bedd oddi allan, yn wylo: ac fel yr oedd hi yn wylo, hi a ymostyngodd i'r bedd;

12 Ac a ganfu ddau angel mewn *gwisgoedd* gwŷnion, yn eistedd, un wrth ben, ac un wrth draed y lle y dodasid corph yr Iesu.

13 A hwy a ddywedasant wrthi, *O* wraig, paham yr wyt ti yn wylo? Hithau a ddywedodd wrthynt, Am ddwyn o honynt hwy fy Arglwydd i ymaith, ac nas gwn pa le y dodasant ef.

14 Ac wedi dywedyd o honi hyn, hi a droes drach ei chefn, ac a welodd yr Iesu yn sefyll: ac nis gwyddai *hi* mai yr Iesu oedd efe.

15 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, *O* wraig, paham yr wyt ti yn wylo? pwy yr wyt ti yn ei geisio? Hithau yn tybied mai y garddwr oedd efe, a ddywedodd wrtho, Syr, os tydi a'i dygaist ef, dywed i mi pa le y dodaist ef, a myfi a'i cymmeraf ef ymaith.

16 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Mair. Hithau a droes, ac a ddywedodd wrtho, Rabboni; yr hyn yw dywedyd, Athraw.

17 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Na chyffwrdd â mi; oblegid ni ddyrchefais i etto at fy Nhad: eithr dos at fy mrodyr, a dywed wrthynt, Yr wyf yn dyrchafu at fy Nhad i a'ch Tad chwithau, a'm Duw i a'ch Duw chwithau.

18 Mair Magdalen a ddaeth ac a fynegodd i'r disgyblion, weled o honi hi yr Arglwydd, a dywedyd o hono y pethau hyn iddi.

19 ¶ Yna, a hi yn hwyr, y dydd cyntaf hwnnw o'r wythnos, a'r drysau yn gauad lle yr oedd y disgyblion wedi ymgasglu ynghyd rhag ofn yr Iuddewon, daeth yr Iesu, ac a safodd yn y canol, ac a ddywedodd wrthynt, Tangnefedd i chwi.

20 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddangosodd iddynt *ei* ddwylaw, a'i ystlys. Yna y disgyblion a lawenychasant pan welsant yr Arglwydd.

21 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt drachefn, Tangnefedd i chwi: megis y danfonodd y Tad fi, yr wyf finnau yn eich danfon chwi.

22 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a anadlodd *arnynt*, ac a ddywedodd wrthynt, Derbyniwch yr Yspryd Glân.

23 Pwy bynnag y maddeuoch eu pechodau, maddeuir iddynt; *a*'r eiddo pwy bynnag a attalioch, hwy a attaliwyd.

24 ¶ Eithr Thomas, un o'r deuddeg, yr hwn a elwir Didymus, nid oedd gyd â hwynt pan ddaeth yr Iesu.

25 Y disgyblion eraill gan hynny a ddywedasant wrtho, Ni a welsom yr Arglwydd. Yntau a ddywedodd wrthynt, Oni cháf weled yn ei ddwylaw ef ôl yr hoelion, a dodi fy mys yn ôl yr hoelion, a dodi fy llaw yn ei ystlys ef, ni chredaf fi.

26 ¶ Ac wedi wyth niwrnod, drachefn yr oedd ei ddisgyblion ef i mewn, a Thomas gyd á hwynt. Yna yr Iesu a ddaeth, a'r drysau yn gauad, ac a safodd yn y canol, ac

a ddywedodd, Tangnefedd i chwi.

27 Wedi hynny y dywedodd efe wrth Thomas, Moes yma dy fys, a gwel fy nwylaw; ac estyn dy law, a dod yn fy ystlys: ac na fydd anghredadyn, ond credadyn.

28 A Thomas a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Fy Arglwydd, a'm Duw.

29 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Am i ti fy ngweled, Thomas, y credaist: bendigedig *yw* y rhai ni welsant, ac a gredasant.

30 ¶ A llawer hefyd o arwyddion eraill a wnaeth yr Iesu y'ngŵydd ei ddisgyblion, y rhai nid ydynt ysgrifenedig yn y llyfr hwn.

31 Eithr y pethau hyn a ysgrifenwyd, fel y credoch chwi mai yr Iesu yw Crist, Mab Duw; a chan gredu, y caffoch fywyd yn ei enw ef.

PENNOD XXI.

1 *Ei ddisgyblion yn adnabod Crist, ar ei ail-ymddangosiad, wrth y ddalfa fawr o bysgod:* 12 *yntau yn ciniawa gyd â hwynt:* 15 *yn rhoddi gorchymyn mawr ar Petr, i borthi ei ŵyn ef a'i ddefaid:* 18 *yn ei rybuddio ef o'i farwolaeth:* 22 *yn ceryddu ei brysurdeb ef ynghylch Ioan.* 25 *Y diben.*

GWEDI y pethau hyn, yr Iesu a ymddangosodd drachefn i'w ddisgyblion wrth fôr Tiberias: ac fel hyn yr ymddangosodd.

2 Yr oedd ynghyd Simon Petr, a Thomas yr hwn a elwir Didymus, a Nathanäel o Cana yn Galilea, a *meibion* Zebedëus, a dau eraill o'i ddisgyblion ef.

3 Dywedodd Simon Petr wrthynt, Yr wyf fi yn myned i bysgotta. Dywedasant wrtho, Yr ydym ninnau hefyd yn dyfod gyd â thi. A hwy a aethant allan, ac a ddringasant i long yn y man: a'r nos honno ni ddaliasant ddim.

4 A phan ddaeth y bore weithian, safodd yr Iesu ar y lân: eithr y disgyblion ni wyddent mai yr Iesu ydoedd.

5 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, *O* blant, a oes gennych ddim bwyd? Hwythau a attebasant iddo, Nac oes.

6 Yntau a ddywedodd wrthynt, Bwriwch y rhwyd i'r tu dehau i'r llong, a chwi a gewch. Hwy a fwriasant gan hynny; ac ni allent bellach ei thynnu, gan y lliaws pysgod.

7 Am hynny y disgybl hwnnw yr oedd yr Iesu yn ei garu a ddywedodd wrth Petr, Yr Arglwydd yw. Yna Simon Petr, pan glybu mai yr Arglwydd oedd, a wregysodd *ei* amwisg (canys noeth oedd efe) ac a'i bwriodd ei hun i'r môr.

8 Eithr y disgyblion eraill a ddaethant mewn llong (oblegid nid oeddynt bell oddi wrth dir, ond megis dau can cufydd) dan lusgo y rhwyd â'r pysgod.

9 A chyn gynted ag y daethant i dir, hwy a welent dân o farwor wedi ei osod, a physgod wedi eu dodi arno, a bara.

10 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Dygwch o'r pysgod a ddaliasoch yr awrhon.

11 Simon Petr a esgynodd, ac *a* dynnodd y rhwyd i dir, yn llawn o bysgod mawrion, cant a thri ar ddeg a deugain: ac er bod cymmaint, ni thorrodd y rhwyd.

12 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Deuwch, ciniawwch. Eithr ni feiddiai neb o'r disgyblion ofyn iddo, Pwy wyt ti? am eu bod yn gwybod mai yr Arglwydd oedd.

13 Yna y daeth yr Iesu, ac a gymmerth fara, ac a'i rhoddes iddynt, a'r pysgod yr un modd.

14 Y drydedd waith hon yn awr yr ymddangosodd yr Iesu i'w ddisgyblion, wedi iddo gyfodi o feirw.

15 ¶ Yna gwedi iddynt giniawa, yr Iesu a ddywedodd wrth Simon Petr, Simon *mab* Jona, a wyt ti yn fy ngharu i yn fwy nâ'r rhai hyn? Dywedodd yntau wrtho, Ydwyf, Arglwydd; ti a wyddost fy mod yn dy garu di. Dywedodd yntau wrtho, Portha fy ŵyn.

16 Efe a ddywedodd wrtho drachefn yr ail waith, Simon *mab* Jona, a wyt ti yn fy ngharu i? Dywedodd yntau wrtho, Ydwyf, Arglwydd; ti a wyddost fy mod yn dy garu di. Dywedodd yntau wrtho, Bugeilia fy nefaid.

17 Efe a ddywedodd wrtho y drydedd waith, Simon *mab* Jona, a wyt ti yn fy ngharu i? Petr a dristâodd, am iddo ddywedyd wrtho y drydedd waith, A wyt ti yn fy ngharu i? Ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, ti a wyddost bob peth: ti a wyddost fy mod i yn dy garu di. Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Portha fy nefaid.

18 Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Pan oeddit ieuange, ti a'th wregysaist dy hun, ac a rodiaist lle y mynnaist: eithr pan elech yn hen, ti a estyni dy ddwylaw, ac arall a'th wregysa, ac a'th arwain lle ni fynnit.

19 A hyn a ddywedodd efe, gan arwyddo trwy ba fath angau y gogoneddai efe Dduw. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddywedodd wrtho, Canlyn fi.

20 ¶ A Phetr a drodd, ac a welodd y disgybl yr oedd yr Iesu yn ei garu, yn canlyn (yr hwn hefyd a bwysasai ar ei ddwyfron ef ar swpper, ac a ddywedasai, Pwy, Arglwydd, yw yr hwn a'th fradycha di?)

21 Pan welodd Petr hwn, efe a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd, ond beth *a wna* hwn?

22 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth *yw hynny* i ti? canlyn di fyfi.

23 Am hynny yr aeth y gair yma allan ym mhlith y brodyr, na fyddai y disgybl hwnnw farw: ac ni ddywedasai yr Iesu wrtho na fyddai efe farw: ond, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth *yw hynny* i ti?

24 Hwn yw y disgybl sydd yn tystiolaethu am y pethau hyn, ac a ysgrifenodd y pethau hyn; ac ni a wyddom fod ei dystiolaeth ef yn wir.

25 Ac y mae hefyd lawer o bethau eraill a wnaeth yr Iesu, y rhai pe ysgrifenid hwy bob yn un ac un, nid wyf yn tybied y cynhwysai y byd y llyfrau a ysgrifenid. Amen.

ACTAU,

NEU

WEITHREDOEDD YR APOSTOLION SANCTAIDD.

PENNOD I.

Crist, er mwyn parottoi ei apostolion i weled ei ddyrchafiad ef, yn eu casglu hwy ynghyd a fynydd yr Olew-wydd; ac yn gorchymyn iddynt ddisgwyl yn Jerusalem am ddanfon yr Yspryd Glân; ac yn addaw cyn nemmawr o ddyddiau ei anfon ef: trwy rinwedd yr hwn y byddynt yn dystion iddo ef hyd eithafoedd y ddaear. 9 Ar ol ei ymddyrchafiad ef, y mae dau angel yn eu rhybuddio hwy i ymadael, ac i roddi eu meddyliau ar ei ail-ddyfodiad ef. 12 Hwythau felly yn dychwelyd; a chan ymroi i weddi, yn dewis Matthias yn apostol yn lle Judas.

Y TRAETHAWD cyntaf a wnaethum, O Theophilus, am yr holl bethau a ddechreuodd yr Iesu eu gwneuthur a'u dysgu,

2 Hyd y dydd y derbyniwyd ef i fynu, wedi iddo trwy yr Yspryd Glân roddi gorchymynion i'r apostolion a etholasai:

3 I'r rhai hefyd yr ymddangosodd efe yn fyw wedi iddo ddïoddef, trwy lawer o arwyddion sicr; gan fod yn weledig iddynt dros ddeugain niwrnod, a dywedyd y pethau a berthynent i deyrnas Dduw.

4 Ac wedi ymgynnull gyd â hwynt, efe a orchymynodd iddynt, nad ymadawent o Jerusalem, eithr disgwyl am addewid y Tad, yr hwn, *eb efe*, a glywsoch gennyf fi.

5 Oblegid Ioan yn ddïau a fedyddiodd â dwfr; ond chwi a fedyddir â'r Yspryd Glân, cyn nemmawr o ddyddiau.

6 Gan hynny wedi cu dyfod hwy ynghyd, hwy a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, ai y pryd hwn y rhoddi drachefn y frenhiniaeth i Israel?

7 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ni pherthyn i chwi wybod yr amseroedd na'r prydiau, y rhai a osododd y Tad yn ei feddiant ei hun.

8 Eithr chwi a dderbyniwch nerth yr Yspryd Glân wedi y delo efe arnoch; ac a fyddwch dystion i mi yn Jerusalem, ac yn holl Judea, a Samaria, ac hyd eithaf y ddaear.

9 Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, a hwynt-hwy yn edrych, efe a ddyrchafwyd i fynu; a chwmmwl a'i derbyniodd ef allan o'u golwg hwynt.

10 Ac fel yr oeddynt yn edrych yn ddyfal tu a'r nef, ac efe yn myned i fynu, wele, dau wr a safodd ger llaw iddynt mewn gwisg wen;

11 Y rhai hefyd a ddywedasant, Chwi wŷr o Galilea, paham y sefwch yn edrych tu a'r nef? yr Iesu hwn yr hwn a gymmerwyd i fynu oddi wrthych i'r nef, a ddaw felly yn yr un modd ag y gwelsoch ef yn myned i'r nef.

12 Yna y troisant i Jerusalem, o'r mynydd a elwir Olewwydd, yr hwn sydd yn agos i Jerusalem, *sef* taith *diwrnod* sabbath.

13 Ac wedi cu dyfod i mewn, hwy a aethant i fynu i oruchystafell, lle yr oedd Petr, ac Iago, ac Ioan, ac Andreas,

Phylip, a Thomas, Bartholomew, a Matthew, Iago *mab* Alphëus, a Simon Zelotes, a Judas *brawd* Iago, yn aros.

14 Y rhai hyn oll oedd yn parhâu yn gyttûn mewn gweddi ac ymbil, gyd â'r gwragedd, a Mair mam yr Iesu, a chyd â'i frodyr ef.

15 ¶ Ac yn y dyddiau hynny Petr a gyfododd i fynu y'nghanol y disgyblion, ac a ddywedodd (a nifer yr enwau yn yr un man oedd ynghylch ugain a chant)

16 *Ha* wŷr frodyr, yr oedd yn rhaid cyflawni yr ysgrythyr yma a rag-ddywedodd yr Yspryd Glân trwy enau Dafydd am Judas, yr hwn a fu flaenor i'r rhai a ddaliasant yr Iesu:

17 Canys efe a gyfrifwyd gyd â ni, ac a gawsai ran o'r weinidogaeth hon.

18 A hwn a bwrcasodd faes â gwobr anwiredd; ac wedi ymgrogi, a dorrodd yn ei ganol, a'i holl ymysgaroedd ef a dywalltwyd allan.

19 A bu hysbys hyn i holl breswylwyr Jerusalem, hyd oni elwir y maes hwnnw yn eu tafod prïodol hwy, Aceldama, hynny yw, Maes y gwaed.

20 Canys ysgrifenwyd yn llyfr y Psalmau, Bydded ei drigfan ef yn ddiffaethwch, ac na bydded a drigo ynddi: a chymmered arall ei esgobaeth ef.

21 Am hynny y mae yn rhaid, o'r gwyr a fu yn cydymdaith â ni yr holl amser yr aeth yr Arglwydd Iesu i mewn ac allan yn ein plith ni,

22 Gan ddechreu o fedydd Ioan hyd y dydd y cymmerwyd ef i fynu oddi wrthym ni, bod un o'r rhai hyn gyd â ni yn dyst o'i adgyfodiad ef.

23 A hwy a osodasant ddau ger bron, Jeseph, yr hwn a enwid Barsabas, ac a gyfenwid Justus, a Matthïas.

24 A chan weddïo, hwy a ddywedasant, Tydi, Arglwydd, yr hwn a wyddost galonnau pawb, dangos pa un o'r ddau hyn a etholaist,

25 I dderbyn rhan o'r weinidogaeth hon, a'r apostoliaeth, o'r hon y cyfeiliornodd Judas, i fyned i'w le ei hun.

26 A hwy a fwriasant eu coel-brennau hwynt: ac ar Matthïas y syrthiodd y coelbren; ac efe a gyfrifwyd gyd â'r un apostol ar ddeg.

PENNOD II.

1 *Yr apostolion, wedi eu llenwi â'r Yspryd Glân, yn llefaru âg amryw dafodau; a rhai yn rhyfeddu o'u plegid; ac eraill yn eu gwatwar:* 14 *a Phetr yn eu hargyhoeddi hwy; ac yn dangos fod yr apostolion yn llefaru trwy nerth yr Yspryd Glân; a bod yr Iesu wedi cyfodi oddi wrth y meirw, a dyrchafu i'r nefoedd; a thywallt o hono yr Yspryd Glân; ac mai efe oedd y Messïas; gwr a wyddent hwy ei fod yn brofedig gan Dduw, trwy ei wyrthiau, a'i ryfeddodau, a'i arwyddion; a chwedi ei groeshoelio, nid heb ei derfynedig gynghor, a'i rag-wybodaeth ef.* 37 *Petr yn bedyddio llawer o'r rhai a droisid:* 41 *y rhai wedi hynny sydd yn cyttal yn dduwiol ac yn gariadus. Yr apostolion yn gwneuthur gwyrthiau lawer; a Duw beunydd yn chwanegu ei eglwys.*

AC wedi dyfod dydd y Pentecost, yr oeddynt hwy oll yn gyttûn yn yr un lle.

2 Ac yn ddisymmwth y daeth swn o'r nef, megis gwynt nerthol yn rhuthro, ac a lanwodd yr holl dŷ lle yr oeddynt yn eistedd.

3 Ac ymddangosodd iddynt dafodau gwahanedig megis o dân, ac efe a eisteddodd ar bob un o honynt.

4 A hwy oll a lanwyd â'r Yspryd Glân, ac a ddechreuasant lefaru â thafodau eraill,

megis y rhoddes yr Yspryd iddynt ymadrodd.

5 Ac yr oedd yn trigo yn Jerusalem, Iuddewon, gwŷr bucheddol o bob cenedl dan y nef.

6 Ac wedi myned y gair o hyn, daeth y lliaws ynghyd, ac a drallodwyd, o herwydd bod pob un yn eu clywed hwy yn llefaru yn ei iaith ei hun.

7 Synnodd hefyd ar bawb, a rhyfeddu a wnaethant, gan ddywedyd wrth eu gilydd, Wele, onid Galilead yw y rhai hyn oll sydd yn llefaru?

8 A pha fodd yr ydym ni yn eu clywed hwynt bob un yn ein hiaith ein hun, yn yr hon y'n ganed ni?

9 Parthiaid, a Mediaid, ac Elamitiaid, a thrigolion Mesopotamia, a Judea, a Chappadocia, Pontus, ac Asia,

10 Phrygia, a Phamphylia, yr Aipht, a pharthau Lybia, yr hon sydd ger llaw Cyrene, a dieithriaid o Rufeinwyr, Iuddewon a phroselytiaid,

11 Cretiaid, ac Arabiaid, yr ydym ni yn eu clywed hwynt yn llefaru yn ein hiaith ni fawrion weithredoedd Duw.

12 A synnasant oll, ac a amheuasant, gan ddywedyd y naill wrth y llall, Beth a all hyn fod?

13 Ac eraill, gan watwar, a ddywedasant, Llawn o win melus ydynt.

14 ¶ Eithr Pedr, yn sefyll gyd â'r un ar ddeg, a gyfododd ei leferydd, ac a ddywedodd wrthynt, *O* wŷr o Iuddewon, a chwi oll sydd yn trigo yn Jerusalem, bydded hysbysol hyn i chwi, a chlust-ymwrandewch â'm geiriau:

15 Canys nid yw y rhai hyn yn feddwon, fel yr ydych chwi yn tybied; oblegid y drydedd awr *o'r* dydd yw hi.

16 Eithr hyn yw y peth a ddywedwyd trwy y prophwyd Joel,

17 A bydd yn y dyddiau diweddaf (medd Duw) y tywalltaf o'm Hyspryd ar bob cnawd: a'ch meibion chwi a'ch merched a brophwydant, a'ch gwŷr ieuainge a welant weledigaethau, a'ch hynafgwyr a freuddwydiant freuddwydion:

18 Ac ar fy ngweision ac ar fy llaw-forwynion y tywalltaf o'm Hyspryd yn y dyddiau hynny; a hwy a brophwydant:

19 A mi a roddaf ryfeddodau yn y nef uchod, ac arwyddion yn y ddaear isod; gwaed, a thân, a tharth mwg.

20 Yr haul a droir yn dywyllwch, a'r lloer yn waed, cyn i ddydd mawr ac eglur yr Arglwydd ddyfod.

21 A bydd, pwy bynnag a alwo ar enw yr Arglwydd, a fydd cadwedig.

22 *Ha* wŷr Israel, clywch y geiriau hyn: Iesu o Nazareth, gwr profedig gan Dduw yn eich plith chwi, trwy nerthoedd a rhyfeddodau, ac arwyddion, y rhai a wnaeth Duw trwyddo ef yn eich canol chwi, megis ag y gwyddoch chwithau:

23 Hwn, wedi ei roddi trwy derfynedig gynghor a rhagwybodaeth Duw, a gymmerasoch chwi, a thrwy ddwylaw anwir a groes-hoeliasoch, ac a laddasoch:

24 Yr hwn a gyfododd Duw, gan ryddhâu gofidiau angau: canys nid oedd bosibl ei attal ef ganddo.

25 Canys Dafydd sydd yn dywedyd am dano, Rhag-welais yr Arglwydd ger fy mron yn wastad; canys ar fy neheulaw y mae, fel na'm hysgoger.

26 Am hynny y llawenychodd fy nghalon, ac y gorfoleddodd fy nhafod; ïe, a'm cnawd hefyd a orphwys mewn gobaith:
27 Am na adewi fy enaid yn uffern, ac na oddefi i'th Sanct weled llygredigaeth.
28 Gwnaethost yn hysbys i mi ffyrdd y bywyd: ti a'm cyflawni o lawenydd â'th wynebpryd.
29 *Ha* wŷr frodyr, y mae yn rhydd i mi ddywedyd yn hyf wrthych am y patriarch Dafydd, ei farw ef a'i gladdu, ac y mae ei feddrod ef gyd â ni hyd y dydd hwn.
30 Am hynny, ac efe yn brophwyd, yn gwybod dyngu o Dduw iddo trwy lw, Mai o ffrwyth ei lwynau ef o ran y cnawd, y cyfodai efe Grist i eistedd ar ei orseddfa ef:
31 Ac efe yn rhag-weled, a lefarodd am adgyfodiad Crist, na adawyd ei enaid ef yn uffern, ac nas gwelodd ei gnawd ef lygredigaeth.
32 Yr Iesu hwn a gyfododd Duw i fynu; o'r hyn yr ydym ni oll yn dystion.
33 Am hynny, wedi ei ddyrchafu ef trwy ddeheulaw Duw, ac iddo dderbyn gan y Tad yr addewid o'r Yspryd Glân, efe a dywalltodd y peth yma yr ydych chwi yr awrhon yn ei weled ac yn ei glywed.
34 Oblegid ni ddyrchafodd Dafydd i'r nefoedd: ond y mae efe yn dywedyd ei hun, Yr ARGLWYDD a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheulaw,
35 Hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-fainc i'th draed.
36 Am hynny gwybydded holl dŷ Israel yn ddïogel, ddarfod i Dduw wneuthur yn Arglwydd ac yn Grist, yr Iesu hwn a groeshocliasoch chwi.
37 ¶ Hwythau wedi clywed *hyn*, a ddwys-bigwyd yn eu calon, ac a ddywedasant wrth Petr, a'r apostolion eraill, *Ha* wŷr frodyr, beth a wnawn ni?
38 A Phetr a ddywedodd wrthynt, Edifarhêwch, a bedyddier pob un o honoch yn enw Iesu Grist, er maddeuant pechodau; a chwi a dderbyniwch ddawn yr Yspryd Glân.
39 Canys i chwi y mae yr addewid, ac i'ch plant, ac i bawb yn mhell, cynnifer ag a alwo yr Arglwydd ein Duw ni atto.
40 Ac â llawer o ymadroddion eraill y tystiolaethodd ac y cynghorodd efe, gan ddywedyd, Ymgedwch rhag y genhedlaeth drofaus hon.
41 ¶ Yna y rhai a dderbyniasant ei air ef yn ewyllysgar a fedyddiwyd; a chwanegwyd *attynt* y dwthwn hwnnw ynghylch tair mil o eneidiau.
42 Ac yr oeddynt yn parhâu yn athrawiaeth ac y'nghymdeithas yr apostolion, ac yn torri bara, ac mewn gweddïau.
43 Ac ofn a ddaeth ar bob enaid: a llawer o ryfeddodau ac arwyddion a wnaethpwyd gan yr apostolion.
44 A'r rhai a gredent oll oeddynt yn yr un man, a phob peth ganddynt yn gyffredin;
45 A *hwy* a werthasant eu meddiannau a'u dâ, ac a'u rhannasant i bawb, fel yr oedd yr eisieu ar neb.
46 A hwy beunydd yn parhâu yn gyttûn yn y deml, ac yn torri bara o dŷ i dŷ, a gymmerasant eu lluniaeth mewn llawenydd a symledd calon;
47 Gan foli Duw, a chael ffafr gan yr holl bobl. A'r Arglwydd a chwanegodd

beunydd at yr eglwys y rhai fyddent gadwedig.

PENNOD III.

1 *Petr, wrth bregethu i'r bobl a ddaethai i weled y cloff a roisid ar ei draed,* 12 *yn proffesu nad trwy ei rym a'i dduwioldeb ef, neu Ioan, y gwnaethid ef yn iach; ond trwy Dduw, a'i Fab Iesu, a thrwy ffydd yn ei enw ef:* 18 *gan eu ceryddu hwy hefyd am groeshoelio yr Iesu;* 17 *yr hwn beth gan iddynt ei wneuthur mewn anwybod, ac wrth hynny gyflawni terfynedig gynghor Duw, a'r ysgrythyrau,* 19 *y mae efe yn eu hannog hwy, trwy edifeirwch a ffydd, i geisio maddeuant o'u pechodau, a iachawdwriaeth yn yr unrhyw Iesu.*

PETR hefyd ac Ioan a aethant i fynu i'r deml yng-hyd, ar yr awr weddi, *sef* y nawfed.

2 A rhyw wr cloff o groth ei fam a ddygid, yr hwn a ddodent beunydd wrth borth y deml, yr hwn a elwid Prydferth, i ofyn elusen gan y rhai a elai i mewn i'r deml.

3 Yr hwn, pan welodd efe Petr ac Ioan ar fedr myned i mewn i'r deml, a ddeisyfiodd gael elusen.

4 A Phetr yn dal sylw arno, gyd âg Ioan, a ddywedodd, Edrych arnom ni.

5 Ac efe a ddaliodd sylw arnynt, gan obeithio cael rhyw beth ganddynt.

6 Yna y dywedodd Petr, Arian ac aur nid oes gennyf; eithr yr hyn sydd gennyf, *hynny* yr wyf yn ei roddi i ti: Yn enw Iesu Grist o Nazareth, cyfod a rhodia.

7 A chan ei gymmeryd ef erbyn ei ddeheulaw, efe a'*i* cyfododd *ef* i fynu; ac yn ebrwydd ei draed ef a'i fferau a gadarnhâwyd.

8 A chan neidio i fynu, efe a safodd ac a rodiodd, ac a aeth gyd â hwynt i'r deml, dan rodio, a neidio, a moli Duw.

9 A'r holl bobl a'i gwelodd ef yn rhodio, ac yn moli Duw.

10 Ac yr oeddynt hwy yn ei adnabod, mai hwn oedd yr un a eisteddai am elusen wrth borth Prydferth y deml: a hwy a lanwyd o fraw a synnedigaeth am y peth a ddigwyddasai iddo.

11 Ac fel yr oedd y cloff a iachasid yn attal Petr ac Ioan, yr holl bobl yn frawychus a gyd-redodd attynt i'r porth a elwir *Porth* Solomon.

12 ¶ A phan welodd Petr, efe a attebodd i'r bobl, *Ha* wŷr Israeliaid, beth a wnewch chwi yn rhyfeddu am hyn? neu beth a wnewch chwi yn dal sylw arnom ni, fel pe trwy ein nerth ein hun neu *ein* duwioldeb y gwnaethem i hwn rodio?

13 Duw Abraham, ac Isaac, a Jacob, Duw ein tadau ni, a ogoneddodd ei Fab Iesu, yr hwn a draddodasoch chwi, ac a'i gwadasoch ger bron Pilat, pan farnodd efe *ef* i'*w* ollwng yn rhydd.

14 Eithr chwi a wadasoch y Sanct a'r Cyfiawn, ac a ddeisyfiasoch roddi i chwi wr llofruddiog;

15 A Thywysog y bywyd a laddasoch, yr hwn a goddodd Duw o feirw; o'r hyn yr ydym ni yn dystion.

16 A'i enw ef, trwy ffydd yn ei enw ef, a nerthodd y dyn yma, a welwch ac a adwaenoch chwi: a'r ffydd yr hon sydd trwyddo ef, a roes iddo ef yr holl iechyd hwn yn eich gŵydd chwi oll.

17 Ac yn awr, frodyr, mi a wn mai trwy anwybod y gwnaethoch, megis y *gwnaeth* eich pendefigion chwi hefyd.

18 Eithr y pethau a rag-

fynegodd Duw trwy enau ei holl brophwydi, y dïoddefai Crist, a gyflawnodd efe fel hyn.

19 ¶ Edifarhêwch gan hynny, a dychwelwch fel y dilëer eich pechodau, pan ddelo yr amseroedd i orphwys o olwg yr Arglwydd;

20 Ac yr anfono efe Iesu Grist, yr hwn a bregethwyd o'r blaen i chwi:

21 Yr hwn sydd raid i'r nef ei dderbyn, hyd amseroedd adferiad pob peth, y rhai a ddywedodd Duw trwy enau ei holi sanctaidd brophwydi, erioed.

22 Canys Moses a ddywedodd wrth y tadau, Yr Arglwydd eich Duw a gyfyd i chwi Brophwyd o'ch brodyr, megis myfi: arno ef y gwrandewch ym mhob peth a ddywetto wrthych.

23 A bydd, pob enaid ni wrandawo ar y Prophwyd hwnnw, a lwyr-ddifethir o blith y bobl.

24 A'r holl brophwydi hefyd o Samuel, ac o'r rhai wedi, cynnifer ag a lefarasant, a rag-fynegasant hefyd am y dyddiau hyn.

25 Chwychwi ydych blant y prophwydi, a'r cyfammod yr hwn a wnaeth Duw â'n tadau ni, gan ddywedyd wrth Abraham, Ac yn dy had di y bendithir holl dylwythau y ddaear.

26 Duw gwedi cyfodi ei Fab Iesu a'i hanfonodd ef i chwi yn gyntaf, gan eich bendithio chwi, trwy droi pob un o honoch ymaith oddi wrth eich drygioni.

PENNOD IV.

1 *Llywodraethwyr yr Iuddewon yn anfoddlawn i bregeth Petr (4 or trei miloedd i'r ffydd o'r bobl a glywsent y gair) ac yn ei garcharu ef, ac Ioan: 5 wedi hynny Petr, wrth ei holi, yn dywedyd yn hyderus, mai trwy enw yr Iesu yr iachasid y cloff; ac mai trwy Iesu yn unig y lydd raid i ninnau gael iachawdwriaeth dragywyddol: 13 hwythau yn gorchymyn iddo ef, ac i Ioan, na phregethent mwyach yn yr enw hwnnw: ac yn eu bygwth hwy: 23 yr eglwys ar hynny yn ymroi i weddïo; 31 a Duw, trwy gynhyrfu y lle yr oeddynt wedi ymgynnull ynddo, yn tystiolaethu glywed o hono ef eu gweddi hwynt: ac yn cadarnhâu yr eglwys, trwy roddi yr Yspryd Glân, a chariad perffaith tu ag at eu gilydd.*

AC fel yr oeddynt yn llefaru wrth y bobl, yr offeiriaid, a blaenor y deml, a'r Saduceaid, a ddaethant arnynt hwy;

2 Yn flin ganddynt am eu bod hwy yn dysgu y bobl, ac yn pregethu trwy yr Iesu yr adgyfodiad o feirw.

3 A hwy a osodasant ddwylaw arnynt hwy, ac a'u dodasant mewn dalfa hyd drannoeth: canys yr oedd hi yn awr yn hwyr.

4 Eithr llawer o'r rhai a glywsant y gair a gredasant: a rhifedi y gwŷr a wnaed ynghylch pum mil.

5 ¶ A digwyddodd drannoeth ddarfod i'w llywodraethwyr hwy, a'r henuriaid, a'r ysgrifenyddion, ymgynnull i Jerusalem,

6 Ac Annas yr arch-offeiriad, a Chaiaphas. ac Ioan, ac Alexander, a chymmaint ag oedd o genedl yr arch-offeiriad.

7 Ac wedi iddynt eu gosod hwy yn y canol, hwy a ofynasant, Trwy ba awdurdod, neu ym mha enw y gwnaethoch chwi hyn?

8 Yna Petr, yn gyflawn o'r Yspryd Glân, a ddywedodd wrthynt, *Chwychwi* bennaethiaid y bobl, a henuriaid Israel,

9 Od ydys yn ein holi ni

heddyw am y weithred dda i'r dyn claf, *sef* pa wedd yr iachâwyd ef;

10 Bydded hysbys i chwi oll, ac i bawb o bobl Israel, mai trwy enw Iesu Grist o Nazareth, yr hwn a groeshoeliasoch chwi, yr hwn a gyfododd Duw o feirw, trwy hwnnw y mae hwn yn sefyll yn iach ger eich bron chwi.

11 Hwn yw y maen a lyswyd gennych chwi yr adeiladwyr, yr hwn a wnaed yn ben i'r gongl.

12 Ac nid oes iachawdwriaeth yn neb arall: canys nid oes enw arall dan y nef, wedi ei roddi ym mhlith dynion, trwy yr hwn y mae yn rhaid i ni fod yn gadwedig.

13 ¶ A phan welsant hyfder Petr ac Ioan, a deall mai gwyr anllythyrenog ac annysgedig oeddynt, hwy a ryfeddasant; a hwy a'u hadwaenent, eu bod hwy gyd â'r Iesu.

14 Ac wrth weled y dyn a iachasid yn sefyll gyd â hwynt, nid oedd ganddynt ddim i'w ddywedyd yn erbyn hynny.

15 Eithr wedi gorchymyn iddynt fyned allan o'r gynghorfa, hwy a ymgynghorasant â'u gilydd,

16 Gan ddywedyd, Beth a wnawn ni i'r dynion hyn? canys yn ddïau arwydd hynod a wnaed trwyddynt hwy, hysbys i bawb a'r sydd yn preswylio yn Jerusalem, ac nis gallwn ni *ei* wadu.

17 Eithr fel nas taener ym mhellach ym mhlith y bobl, gan fygwth bygythiwn hwy, na lefaront mwyach wrth un dyn yn yr enw hwn.

18 A hwy a'u galwasant hwynt, ac a orchymynasant iddynt nad ynganent ddim, ac na ddysgent yn enw yr Iesu.

19 Eithr Petr ac Ioan a attebasant iddynt, ac a ddywedasant, Ai cyfiawn yw ger bron Duw, wrando arnoch chwi yn hytrach nag ar Dduw, bernwch chwi.

20 Canys ni allwn ni na ddywedom y pethau a welsom ac a glywsom.

21 Eithr wedi eu bygwth ym mhellach, hwy a'u gollyngasant hwy yn rhyddion, heb gael dim i'w cospi hwynt, oblegid y bobl: canys yr oedd pawb yn gogoneddu Duw am yr hyn a wnaethid.

22 Canys yr oedd y dyn uwchlaw deugain oed, ar yr hwn y gwnaethid yr arwydd hwn o iechydwriaeth.

23 ¶ A hwythau, wedi eu gollwng ymaith, a ddaethant at yr eiddynt, ac a ddangosasant yr holl bethau a ddywedasai yr archoffeiriaid a'r henuriaid wrthynt.

24 Hwythau pan glywsant, o un fryd a gyfodasant eu llef at Dduw, ac a ddywedasant, *O* Arglwydd, tydi *yw y* Duw yr hwn a wnaethost y nef a'r ddaear, a'r môr, ac oll sydd ynddynt;

25 Yr hwn trwy yr Yspryd Glân, y'ngenau dy was Dafydd, a ddywedaist, Paham y terfysgodd y cenhedloedd, ac y bwriadodd y bobloedd bethau ofer?

26 Brenhinoedd y ddaear a safasant i fynu, a'r llywodraethwyr a ymgasglasant ynghyd, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Grist ef.

27 Canys mewn gwirionedd, yn y ddinas hon yr ymgynhullodd yn erbyn dy Sanct Fab Iesu, yr hwn a enneiniaist ti, Herod a Phontius

Pilat, gyd â'r cenhedloedd, a phobl Israel,
28 I wneuthur pa bethau bynnag a ragluniodd dy law a'th gynghor di eu gwneuthur.
29 Ac yn awr, Arglwydd, edrych ar eu bygythion hwy, a chaniattâ i'th weision draethu dy air di gyd â phob hyfder;
30 Trwy estyn o honot dy law i iachâu, ac fel y gwneler arwyddion a rhyfeddodau trwy enw dy sanctaidd Fab Iesu.
31 ¶ Ac wedi iddynt weddïo, siglwyd y lle yr oeddynt wedi ymgynnull ynddo; a hwy a lanwyd oll o'r Yspryd Glân, a hwy a lefarasant air Duw yn hyderus.
32 A lliaws y rhai a gredasant oedd o un galon, ac un enaid; ac ni ddywedodd neb *o honynt*, fod dim a'r a feddai yn eiddo ei hunan, eithr yr oedd ganddynt bob peth yn gyffredin.
33 A'r apostolion trwy nerth mawr a roddasant dystiolaeth o adgyfodiad yr Arglwydd Iesu: a gras mawr oedd arnynt hwy oll.
34 Canys nid oedd un anghenus yn eu plith hwy: oblegid cynnifer ag oedd berchen tiroedd neu dai, a'u gwerthasant, ac a ddygasant werth y pethau a werthasid,
35 Ac a'*u* gosodasant wrth draed yr apostolion: a rhanwyd i bob un megis yr oedd yr anghen arno.
36 A Joseph, yr hwn a gyfenwid Barnabas gan yr apostolion (yr hyn o'i gyfieithu yw, Mab diddanwch) yn Lefiad, *ac* yn Cypriad o genedl,
37 A thir ganddo, a'*i* gwerthodd, ac a ddug yr arian, ac a'*i* gosododd wrth draed yr apostolion.

PENNOD V.

1 *Wedi i Ananïas a Sapphira ei wraig, am eu rhagrith, gwympo i lawr yn feirw wrth gerydd Petr,* 12 *ac i'r apostolion eraill wneuthur llawer o wyrthiau,* 14 *er cynnydd y'r ffydd,* 17 *y mae yr apostolion yn cael eu carcharu eilwaith;* 19 *ac er hynny yn cael eu gwaredu gan angel, yr hwn sydd yn erchi iddynt bregethu i bawb ar gyhoedd:* 21 *hwythau, wedi iddynt bregethu felly yn y deml,* 29 *a cher bron y cynghor,* 33 *mewn perygl o gael eu lladd; eithr trwy gynghor Gamaliel, cynghorwr mawr ym mhlith yr Iuddewon, yn cael eu cadw yn fyw,* 40 *ac yn unig eu curo: a hwythau yn gogoneddu Duw am hynny, ac heb beidio â phregethu.*

EITHR rhyw wr, a'i enw Ananïas, gyd â Sapphira ei wraig, a werthodd dir,
2 Ac a ddarn-guddiodd *beth* o'r gwerth, a'i wraig hefyd o'r gyfrinach, ac a ddug ryw gyfran, ac a'*i* gosododd wrth draed yr apostolion.
3 Eithr Petr a ddywedodd, Ananïas, paham y llanwodd Satan dy galon di i ddywedyd celwydd wrth yr Yspryd Glân, ac i ddarn-guddio *peth* o werth y tir?
4 Tra yr ydoedd yn aros, onid i ti yr oedd yn aros? ac wedi ei werthu, onid oedd yn dy feddiant di? paham y gosodaist y peth hwn yn dy galon? ni ddywedaist ti gelwydd wrth ddynion, ond wrth Dduw.
5 Ac Ananïas, pan glybu y geiriau hyn, a syrthiodd i lawr, ac a drengodd. A daeth ofn mawr ar bawb a glybu y pethau hyn.
6 A'r gwŷr ieuainge a gyfodasant, ac a'i cymmerasant ef, ac a'*i* dygasant allan, ac a'*i* claddasant.
7 A bu megis yspaid tair awr, a'i wraig ef, heb wybod y peth a wnaethid, a ddaeth i mewn.
8 A Phetr a attebodd iddi, Dywed di i mi, Ai er cym-

maint y gwerthasoch chwi y tir? Hitnau a ddywedodd, Ië, er cymmaint.

9 A Phetr a ddywedodd wrthi, Paham y cyttunasoch i demtio Yspryd yr Arglwydd? wele draed y rhai a gladdasant dy wr di wrth y drws, a hwy a'th ddygant dithau allan.

10 Ac yn y man hi a syrthiodd wrth ei draed ef, ac a drengodd: a'r gwŷr ieuainge wedi dyfod i mewn, a'i cawsant hi yn farw; ac wedi iddynt *ei* dwyn *hi* allan, hwy a'*i* claddasant *hi* yn ymyl ei gwr.

11 A bu ofn mawr ar yr holl eglwys, ac ar bawb oll a glybu y pethau hyn.

12 ¶ A thrwy ddwylaw yr apostolion y gwnaed arwyddion a rhyfeddodau lawer ym mhlith y bobl (ac yr oeddynt oll yn gyttûn ym mhorth Solomon.

13 Eithr ni feiddiai neb o'r lleill ymgyssylltu â hwynt: ond y bobl oedd yn eu mawrhâu.

14 A chwanegwyd attynt rai yn credu yn yr Arglwydd, lliaws o wŷr a gwragedd hefyd)

15 Hyd oni ddygent y rhai cleifion allan ar hŷd yr heolydd, a'*u* gosod ar welyau a glythau, fel o'r hyn lleiaf y cysgodai cysgod Petr, pan ddelai heibio, rai o honynt.

16 A lliaws a ddaeth hefyd ynghyd o'r dinasoedd o amgylch Jerusalem, gan ddwyn rhai cleifion, a rhai a drallodid gan ysprydion aflan; y rhai a iachâwyd oll.

17 ¶ A'r arch-offeiriad a gyfododd, a'r holl rai oedd gyd âg ef (yr hon yw heresi y Saduceaid) ac a lanwyd o gynfigen,

18 Ac a ddodasant eu dwylaw ar yr apostolion, ac a'u rhoisant yn y carchar cyffredin.

19 Eithr angel yr Arglwydd o hŷd nos a agorodd ddrysau y carchar, ac a'u dug hwynt allan, ac a ddywedodd,

20 Ewch, sefwch a lleferwch yn y deml wrth y bobl holl eiriau y fuchedd hon.

21 A phan glywsant, hwy a aethant yn fore i'r deml, ac a athrawiaethasant. Eithr daeth yr archoffeiriad, a'r rhai oedd gyd âg ef, ac a alwasant ynghyd y cynghor, a holl henuriaid plant yr Israel, ac a ddanfonasant i'r carchar i'w dwyn hwy *ger bron.*

22 A'r swyddogion, pan ddaethant, ni chawsant hwynt yn y carchar; eithr hwy a ddychwelasant, ac a fynegasant,

23 Gan ddywedyd, Yn wir ni a gawsom y carchar wedi ei gau o'r fath sicraf, a'r ceidwaid yn sefyll allan o flaen y drysau; eithr pan agorasom, ni chawsom neb i mewn.

24 A phan glybu yr archoffeiriad, a blaenor y deml, a'r offeiriaid pennaf, yr ymadroddion hyn, ammeu a wnaethant yn eu cylch hwy beth a ddeuai o hyn.

25 Yna y daeth un ac a fynegodd iddynt, gan ddywedyd, Wele, y mae y gwŷr a ddodasoch chwi y'ngharchar, yn sefyll yn y deml, ac yn dysgu y bobl.

26 Yna y blaenor, gyd â'r swyddogion, a aeth ac a'u dug hwy heb drais (oblegid yr oedd arnynt ofn y bobl, rhag eu llabyddio)

27 Ac wedi eu dwyn, hwy a'*u* gosodasant o flaen y

cynghor: a'r arch-offeiriad a ofynodd iddynt,

28 Gan ddywedyd, Oni orchymynasom ni, gan orchymyn i chwi na athrawiaethech yn yr enw hwn? ac wele, chwi a lanwasoch Jerusalem â'ch athrawiaeth, ac yr ydych yn ewyllysio dwyn arnom ni waed y dyn hwn.

29 ¶ A Phetr a'r apostolion a attebasant ac a ddywedasant, Rhaid yw ufuddhâu i Dduw yn fwy nag i ddynion.

30 Duw ein tadau ni a gyfododd i fynu Iesu, yr hwn a laddasoch chwi, ac a groeshoeliasoch ar bren.

31 Hwn a ddyrchafodd Duw â'i ddeheulaw, yn Dywysog, ac yn Iachawdwr, i roddi edifeirwch i Israel, a maddeuant pechodau.

32 A nyni ydym ei dystion of o'r pethau hyn, a'r Yspryd Glân hefyd, yr hwn a roddes Duw i'r rhai sydd yn ufuddhâu iddo ef.

33 ¶ A phan glywsant hwy *hynny*, hwy a ffrommasant, ac a ymgynghorasant am eu lladd hwynt.

34 Eithr rhyw Pharisead a'i enw Gamaliel, doctor o'r gyfraith, parchedig gan yr holl bobl, a gyfododd i fynu yn y cynghor, ac a archodd yrru yr apostolion allan dros ennyd fechan;

35 Ac a ddywedodd wrthynt, *Ha* wŷr o Israel, edrychwch arnoch eich hunain, pa beth yr ydych ar fedr ei wneuthur am y dynion hyn.

36 Canys o flaen y dyddiau hyn cyfododd Theudas i fynu, gan ddywedyd ei fod ef yn rhyw un; wrth yr hwn y glynodd rhifedi o wŷr, ynghylch pedwar cant: yr hwn a laddwyd, a chynnifer oll a ufuddhasant iddo a wasgarwyd, ac a wnaed yn ddiddym.

37 Ar ol hwn y cyfododd Judas y Galilead, yn nyddiau y dreth; ac efe a drodd bobl lawer ar ei ol: ac yntau hefyd a ddarfu am dano, a chynnifer oll a ufuddhasant iddo a wasgarwyd.

38 Ac yr awrhon meddaf i chwi, Ciliwch oddi wrth y dynion hyn, a gadewch iddynt: oblegid os o ddynion y mae y cynghor hwn, neu y weithred hon, fe a ddiddymmir;

39 Eithr os o Dduw y mae, ni ellwch chwi ei ddiddymmu, rhag eich cael yn ymladd yn erbyn Duw.

40 A chyttuno âg ef a wnaethant. Ac wedi iddynt alw yr apostolion attynt, a'u curo, hwy a orchymynasant iddynt na lefarent yn enw yr Iesu, ac a'u gollyngasant ymaith.

41 ¶ A hwy a aethant allan o olwg y cynghor yn llawen, am eu cyfrif hwynt yn deilwng i ddioddef ammharch o achos ei enw ef.

42 A beunydd yn y deml, ac o dŷ i dŷ, ni pheidiasant â dysgu a phregethu Iesu Grist.

PENNOD VI.

1 *Yr apostolion yn chwennych nad cegeulusid y tlodion, o ran eu llunïaeth corphorol; ac yn ofalus hefyd eu hunain am yyfrannu gair Duw, lluniaeth yr enaid:* 3 *yn ordeinio swydd diaconiaeth i saith o wŷr etholedig;* 5 *o'r rhai y mae Stephan, gwr llawn o ffydd ac o'r Yspryd Glân, yn un:* 12 *ei ddal ef gan y rhai a waradwyddodd efe wrth ymresymmu;* 13 *ac achwyn arno ar gam, am gablu yn erbyn y gyfraith a'r deml.*

AC yn y dyddiau hynny, a'r disgyblion yn amlhâu, bu grwgnach gan y Groegiaid yn erbyn yr Hebreaid, am ddirmygu eu gwragedd gwedd-

won hwy yn y weinidogaeth feunyddiol.

2 Yna y deuddeg a alwasant ynghyd y lïaws disgyblion, ac a ddywedasant, Nid yw gymhesur i ni adael gair Duw, a gwasanaethu byrddau.

3 Am hynny, frodyr, edrychwch yn eich plith am seithwyr da eu gair, yn llawn o'r Yspryd Glân a doethineb, y rhai a osodom ar hyn o orchwyl.

4 Eithr ni a barhâwn mewn gweddi a gweinidogaeth y gair.

5 ¶ A boddlawn fu yr ymadrodd gan yr holl lïaws: a hwy a etholasant Stephan, gwr llawn o ffydd ac o'r Yspryd Glân, a Phylip, a Phrochorus, a Nicanor, a Thimon, a Pharmenas, a Nicholas, proselyt o Antiochia:

6 Y rhai a osodasant hwy ger bron yr apostolion; ac wedi iddynt weddio, hwy a ddodasant *eu* dwylaw arnynt hwy.

7 A gair Duw a gynnyddodd; a rhifedi y disgyblion yn Jerusalem a amlhâodd yn ddirfawr, a thyrfa fawr o'r offeiriaid a ufuddhasant i'r ffydd.

8 Eithr Stephan, yn llawn ffydd a nerth, a wnaeth ryfeddodau ac arwyddion mawrion ym mhlith y bobl.

9 ¶ Yna y cyfododd rhai o'r synagog a elwir eiddo y Libertiniaid, a'r Cyreniaid, a'r Alexandriaid, a'r rhai o Cilicia, ac o Asia, gan ymddadleu â Stephan.

10 Ac ni allent wrthwynebu y doethineb a'r yspryd trwy yr hwn yr oedd efe yn llefaru.

11 Yna y gosodasant wŷr i ddywedyd, Nyni a'i clywsom ef yn dywedyd geiriau cablaidd yn erbyn Moses a Duw.

12 A hwy a gynhyrfasant y bobl, a'r henuriaid, a'r ysgrifenyddion; a chan ddyfod arno, a'i cipiasant ef, ac a'*i* dygasant i'r gynghorfa;

13 Ac a osodasant gau dystion, y rhai a ddywedent, Nid yw y dyn hwn yn peidio a dywedyd cableiriau yn erbyn y lle sanctaidd hwn, a'r gyfraith.

14 Canys nyni a'i clywsom ef yn dywedyd, y distrywiai yr Iesu hwn o Nazareth y lle yma, ac y newidiai efe y defodau a draddododd Moses i ni.

15 Ac fel yr oedd yr holl rai a eisteddent yn y cynghor yn dal sylw arno, hwy a welent ei wyneb ef fel wyneb angel.

PENNOD VII.

1 *Stephan, wrth gael cennad i attcb drosto ei hun am y gabledd, 2 yn dangos ddarfod i Abraham addoll Duw yn iawn; a pha fodd y dewisodd Duw y tadau, 20 cyn geni Moses, a chyn adeiladu y babell a'r deml: 37 a thystiolaethu o Moses ei hun am Grist: 44 ac na pharhâi y seremoniau oddi allan, y rhai a ordeiniasid ar ddull y portreiad nefol, ond dros amser: 51 gan eu ceryddu hwy, am eu gwaith yn gwrthwynebu ac yn lladd Crist y Cyflawn hwnnw, am yr hwn y rhag-ddywedasai y prophwydi y deuai efe i'r byd: 54 hwythau ar hynny yn ei labyddio ef i farwolaeth; ac yntau yn gorchymyn ei enaid i'r Iesu, ac yn gweddio drostynt hwy.*

YNA y dywedodd yr archoffeiriad, A ydyw y pethau hyn felly?

2 Yntau a ddywedodd, *Ha* wŷr frodyr, a thadau, gwrandewch: Duw y gogoniant a ymddangosodd i'n Tad Abraham, pan oedd efe ym Mesopotamia, cyn iddo drigo yn Charran;

3 Ac a ddywedodd wrtho, Dos allan o'th wlad, ac oddi wrth dy dylwyth, a thyred i'r tîr a ddangoswyf i ti.

4 Yna y daeth efe allan o dir y Caldeaid, ac y preswyliodd

yn Charran: ac oddi yno, wedi marw ei dad, efe a'i symmudodd ef i'r tir yma yn yr hwn yr ydych chwi yn preswylio yr awrhon.

5 Ac ni roes iddo etifeddiaeth ynddo, na ddo led troed; ac efe a addawodd ei roddi iddo i'w feddiannu, ac i'w had ar ei ol, pryd nad oedd plentyn iddo.

6 A Duw a lefarodd fel hyn; Dy had di a fydd ymdeithydd mewn gwlad ddïeithr, a hwy a'i caethiwant ef, ac a'*i* drygant bedwar can mlynedd.

7 Eithr y genedl yr hon a wasanaethant hwy, a farnaf fi, medd Duw: ac wedi hynny y deuant allan, ac a'm gwasanaethant i yn y lle hwn.

8 Ac efe a roddes iddo gyfammod yr enwaediad. Felly *Abraham* a genhedlodd Isaac, ac a enwaedodd arno yr wythfed dydd: ac Isaac *a genhedlodd* Jacob; a Jacob *a genhedlodd* y deuddeg patriarch.

9 A'r patrieirch, gan genfigennu, a werthasant Joseph i'r Aipht: ond yr oedd Duw gyd âg ef,

10 Ac a'i hachubodd ef o'i holl orthrymderau, ac a roes iddo hawddgarwch a doethineb yngolwg Pharaoh brenhin yr Aipht; ac efe a'i gosododd ef yn llywodraethwr ar yr Aipht; ac ar ei holl dŷ.

11 Ac fe ddaeth newyn dros holl dir yr Aipht a Chanaan, a gorthrymder mawr; a'n tadau ni chawsant luniaeth.

12 Ond pan glybu Jacob fod ŷd yn yr Aipht, efe a anfonodd ein tadau ni allan yn gyntaf.

13 A'r ail *waith* yr adnabuwyd Joseph gan ei frodyr; a chenedl Joseph a aeth yn hysbys i Pharaoh.

14 Yna yr anfonodd Joseph, ac a gyrchodd ei dad Jacob, a'i holl genedl, pymtheg enaid a thriugain.

15 Felly yr aeth Jacob i waered i'r Aipht, ac a fu farw, efe a'n tadau hefyd.

16 A hwy a symmudwyd i Sichem, ac a ddodwyd yn y bedd a brynasai Abraham er arian gan feibion Emmor *tad* Sichem.

17 A phan nesâodd amser yr addewid, yr hwn a dyngasai Duw i Abraham, y bobl a gynnyddodd, ac a amlhâodd yn yr Aipht,

18 Hyd oni chyfododd brenhin arall, yr hwn nid adwaenai mo Joseph.

19 Hwn a fu ddichellgar wrth ein cenedl ni, ac a ddrygodd ein tadau, gan beri iddynt fwrw allan eu plant, fel nad eppilient.

20 Ar yr hwn amser y ganwyd Moses; ac efe oedd dlws i Dduw, ac a fagwyd dri mis yn nhŷ ei dad.

21 Ac wedi ei fwrw ef allan, merch Pharaoh a'i cyfododd ef i fynu, ac a'i magodd ef yn fab iddi ei hun.

22 A Moses oedd ddysgedig yn holl ddoethineb yr Aiphtiaid, ac oedd nerthol mewn geiriau ac mewn gweithredoedd.

23 A phan oedd efe yn llawn deugain mlwydd oed, daeth i'w galon ef ymweled â'i frodyr plant yr Israel.

24 A phan welodd efe un yn cael cam, efe a'*i* hamddiffynodd *ef*, ac a ddïalodd gani yr hwn a orthrymmid, gan daro yr Aiphtiwr:

25 Ac efe a dybiodd fod ei frodyr yn deall, fod Duw yn rhoddi iachawdwriaeth iddynt trwy ei law ef; eithr hwynt hwy ni ddeallasant.

26 A'r dydd nesaf yr ymddangosodd efe iddynt, a hwy yn ymrafaelio, ac a'u hannogodd hwynt i heddychu, gan ddywedyd, *Ha* wŷr, brodyr ydych chwi; paham y gwnewch gam â'ch gilydd?

27 Ond yr hwn oedd yn gwneuthur cam â'i gymmydog, a'i cilgwthiodd ef, gan ddywedyd, Pwy a'th osododd di yn llywodraethwr ac yn farnwr arnom ni?

28 A leddi di fi, y modd y lleddaist yr Aiphtiwr ddoe?

29 A Moses a ffodd ar y gair hwn, ac a fu ddïeithr yn nhir Madian; lle y cenhedlodd efe ddau o feibion.

30 Ac wedi cyflawni deugain mlynedd, yr ymddangosodd iddo yn anialwch mynydd Sina, angel yr Arglwydd mewn fflam dân mewn perth.

31 A Moses, pan welodd, a fu ryfedd ganddo y golwg: a phan nesâodd i ystyried, daeth llef yr Arglwydd atto,

32 Myfi *yw* Duw dy dadau, Duw Abraham, a Duw Isaac, a Duw Jacob. A Moses, wedi myned yn ddychrynedig, ni feiddiai ystyried.

33 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrtho, Dattod dy esgidiau oddi am dy draed; canys y lle yr wyt yn sefyll ynddo sydd dir sanctaidd.

34 Gan weled y gwelais ddrygfyd fy mhobl y rhai sydd yn yr Aipht, a mi a glywais eu griddfan, ac a ddisgynais i'w gwared hwy. Ac yn awr tyred, mi a'th anfonaf di i'r Aipht.

35 Y Moses yma, yr hwn a wrthodasant hwy, gan ddywedyd, Pwy a'th osododd di yn llywodraethwr ac yn farnwr? hwn a anfonodd Duw yn llywydd ac yn waredwr, trwy law yr angel, yr hwn a ymddangosodd iddo yn y berth.

36 Hwn a'u harweiniodd hwynt allan, gan wneuthur rhyfeddodau ac arwyddion yn nhir yr Aipht, ac yn y môr coch, ac yn y diffaethwch ddeugain mlynedd.

37 ¶ Hwn yw y Moses a ddywedodd i feibion Israel, Prophwyd a gyfyd yr Arglwydd eich Duw i chwi o'ch brodyr fel myfi: arno ef y gwrandewch.

38 Hwn yw efe a fu yn yr eglwys yn y diffaethwch, gyd â'r angel a ymddiddanodd âg ef ym mynydd Sina, ac â'n tadau ni; yr hwn a dderbyniodd ymadroddion bywiol i'w rhoddi i ni.

39 Yr hwn ni fynnai ein tadau fod yn ufudd iddo, eithr cilgwthiasant *ef*, a throisant yn eu calonnau i'r Aipht,

40 Gan ddywedyd wrth Aaron, Gwna i ni dduwiau i'n blaenori: oblegid y Moses yma, yr hwn a'n dug ni allan o dir yr Aipht, ni wyddom ni beth a ddigwyddodd iddo.

41 A hwy a wnaethant lo yn y dyddiau hynny, ac a offrymmasant aberth i'r eilun, ac a ymlawenhasant y'ngweithredoedd eu dwylaw eu hun.

42 Yna y trodd Duw, ac a'u rhoddes hwy i fynu i wasanaethu llu y nef; fel y mae yn ysgrifenedig yn llyfr y prophwydi, A offrymmasoch i mi laddedigion ac aberthau ddeugain mlynedd yn yr anialwch, chwi tŷ Israel?

43 A chwi a gymmerasoch babell Moloch, a seren eich duw Remphan, luniau y rhai a wnaethoch i'w haddoli: minnau a'ch symmudaf chwi tu hwnt i Babilon.

44 Tabernacl y dystiolaeth oedd ym mhlith ein tadau yn yr anialwch, fel y gorchymynasai yr hwn a ddywedai wrth Moses, am ei wneuthur ef yn ol y portreiad a welsai.

45 Yr hwn a ddarfu i'n tadau ni ei gymmeryd, a'i ddwyn i mewn gyd âg Iesu i berchennogaeth y Cenhedloedd, y rhai a yrrodd Duw allan o flaen ein tadau, hyd yn nyddiau Dafydd:

46 Yr hwn a gafodd ffafr ger bron Duw, ac a ddymunodd gael tabernacl i Dduw Jacob.

47 Eithr Solomon a adeiladodd dŷ iddo ef.

48 Ond nid yw y Goruchaf yn trigo mewn temlau o waith dwylaw: fel y mae y prophwyd yn dywedyd,

49 Y nef *yw* fy ngorseddfaingc, a'r ddaear *yw* troedfaingc fy nhraed. Pa dŷ a adeiledwch i mi? medd yr Arglwydd; neu pa le *fydd* i'm gorphwysfa i?

50 Onid fy llaw i a wnaeth hyn oll?

51 ¶ Chwi rai gwar-galed, a dïenwaededig o galon ac o glustiau, yr ydych chwi yn wastad yn gwrthwynebu yr Yspryd Glân: megis eich tadau, felly chwithau.

52 Pa un o'r prophwydi ni ddarfu i'ch tadau chwi ei erlid? a hwy a laddasant y rhai oedd yn rhag-fynegi dyfodiad y Cyflawn, i'r hwn yr awrhon y buoch chwi fradwyr a llofruddion:

53 Y rhai a dderbyniasoch y gyfraith trwy drefniad angelion, ac nis cadwasoch.

54 ¶ A phan glywsant hwy y pethau hyn, hwy a ffromasant yn eu calonnau, ac a ysgyrnygasant ddannedd arno.

55 Ac efe yn gyflawn o'r Yspryd Glân, a edrychodd yn ddyfal tu a'r nef; ac a welodd ogoniant Duw, a'r Iesu yn sefyll ar ddeheulaw Duw.

56 Ac efe a ddywedodd, Wele, mi a welaf y nefoedd yn agored, a Mab y dyn yn eistedd ar ddeheulaw Duw.

57 Yna y gwaeddasant â llef uchel, ac a gauasant eu clustiau, ac a ruthrasant yn unfryd arno,

58 Ac a'i bwriasant allan o'r ddinas, ac a'i llabyddiasant: a'r tystion a ddodasant eu dillad wrth draed dyn ieuange a elwid Saul.

59 A hwy a labyddiasant Stephan, ac efe yn galw *ar Dduw*, ac yn dywedyd, Arglwydd Iesu, derbyn fy yspryd.

60 Ac efe a ostyngodd ar ei liniau, ac a lefodd â llef uchel, Arglwydd, na ddod y pechod hwn yn eu herbyn. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a hunodd.

PENNOD VIII.

1 Yr eglwys, o achos yr erlid yn Jerusalem, wedi ei phlannu yn Samaria, 5 trwy waith Phylip y diacon; yr hwn a bregethodd, ac a wnaeth wyrthiau, ac a fedyddiodd lawer; ym mhlith eraill Simon y swynwr, hudol mawr ym mysg y bobl. 14 Petr ac Ioan yn dyfod i gadarnhâu ac i chwanegu yr eglwys, gan roddi yr Yspryd Glân trwy weddi ac arddodiad dwylaw: 18 a Simon yn ceisio prynu y cyffelyb awdurdod ganddynt; 20 a Phetr yn ei geryddu ef yn dost am ei ragrith a'i gybyddodd, ac yn ei annog ef i edifarhâu; 25 ac yn dychwelyd i Jerusalem, gan bregethu gair yr Arglwydd, efe ac Ioan: 26 ac angel yn anfon Phylip i ddysgu ac i fedyddio yr eunuch o Ethiopia.

A SAUL oedd yn cyttuno i'w ladd ef. A bu yn y dyddiau hynny erlid mawr ar yr eglwys oedd yn Jerusalem: a phawb a wasgarwyd ar hŷd gwledydd Judea a Samaria, ond yr apostolion.

2 A gwŷr bucheddol a ddyg-

asant Stephan *i'w gladdu*, ac a wnaethant alar mawr am dano ef.

3 Eithr Saul oedd yn anrheithio yr eglwys, gan fyned i mewn i bob tŷ, a llusgo allan wŷr a gwragedd, efe a'*u* rhoddes y'ngharchar.

4 A'r rhai a wasgarasid a dramwyasant gan bregethu y gair.

5 Yna Phylip a aeth i waered i ddinas Samaria, ac a bregèthodd Grist iddynt.

6 A'r bobl yn gyttûn a ddaliodd ar y pethau a ddywedid gan Phylip, wrth glywed o honynt, a gweled yr arwyddion yr oedd efe yn eu gwneuthur.

7 Canys ysprydion aflan, gan lefain â llef uchel, a aethant allan o lawer a berchennogid *ganddynt;* a llawer yn gleifion o'r parlys, ac yn gloffion, a iachâwyd.

8 Ac yr oedd llawenydd mawr yn y ddinas honno.

9 Eithr rhyw wr a'i enw Simon, oedd o'r blaen yn y ddinas yn swyno ac yn hudo pobl Samaria, gan ddywedyd ei fod ef ei hun yn rhyw un mawr.

10 Ar yr hwn yr oedd pawb, o'r lleiaf hyd y mwyaf, yn gwrando, gan ddywedyd, Mawr allu Duw yw hwn.

11 Ac yr oeddynt â'u coel arno, o herwydd iddo dalm o amser eu hudo hwy â swynion.

12 Eithr pan gredasant i Phylip, yn pregethu y pethau a berthynent i deyrnas Dduw, ac i enw Iesu Grist, hwy a fedyddiwyd, yn wŷr ac yn wragedd.

13 A Simon yntau hefyd a gredodd: ac wedi ei fedyddio, a lynodd wrth Phylip; a synnodd arno wrth weled yr arwyddion a'r nerthoedd mawrion a wneid.

14 ¶ A phan glybu yr apostolion yn Jerusalem, dderbyn o Samaria air Duw, hwy a anfonasant attynt Petr ac Ioan.

15 Y rhai wedi eu dyfod i waered, a weddïasant drostynt, ar iddynt dderbyn yr Yspryd Glân.

16 (Canys etto nid oedd efe wedi syrthio ar neb o honynt: ond yr oeddynt yn unig wedi eu bedyddio yn enw yr Arglwydd Iesu)

17 Yna hwy a ddodasant *eu* dwylaw arnynt, a hwy a dderbyniasant yr Yspryd Glân.

18 A phan welodd Simon mai trwy osodiad dwylaw yr apostolion y rhoddid yr Yspryd Glân, efe a gynnygiodd iddynt arian,

19 Gan ddywedyd, Rhoddwch i minnau hefyd yr awdurdod hon, fel ar bwy bynnag y gosodwyf fy nwylaw, y derbynio efe yr Yspryd Glân.

20 Eithr Petr a ddywedodd wrtho, Bydded dy arian gyd â thi i ddistryw, am i ti dybied y meddiennir dawn Duw trwy arian.

21 Nid oes i ti na rhan na chyfran yn y gorchwyl hwn: canys nid yw dy galon di yn uniawn ger bron Duw.

22 Edifarhâ gan hynny am dy ddrygioni hwn, a gweddïa Dduw, a faddeuir i ti feddylifryd dy galon.

23 Canys mi a'th welaf mewn bustl chwerwder, ac *mewn* rhwymedigaeth anwiredd.

24 A Simon a attebodd ac a ddywedodd, Gweddïwch chwi drosof fi at yr Arglwydd, fel na ddêl dim arnaf o'r pethau a ddywedasoch.

25 Ac wedi iddynt dystiolacthu a llefaru gair yr Ar-

glwydd, hwy a ddychwelasant i Jerusalem, ac a bregethasant yr efengyl yn llawer o bentrefi y Samariaid.

26 ¶ Ac angel yr Arglwydd a lefarodd wrth Phylip, gan ddywedyd, Cyfod, a dos tu a'r dehau, i'r ffordd sydd yn myned i waered o Jerusalem i Gaza, yr hon sydd anghyfannedd.

27 Ac efe a gyfododd, ac a aeth. Ac wele gwr o Ethiopia, eunuch galluog dan Candace brenhines yr Ethiopiaid, yr hwn oedd ar ei holl drysor hi, yr hwn a ddaethai i Jerusalem i addoli;

28 Ac oedd yn dychwelyd, ac yn eistedd yn ei gerbyd, ac yn darllen y prophwyd Esaias.

29 A dywedodd yr Yspryd wrth Phylip, Dos yn nês, a glŷn wrth y cerbyd yma.

30 A Phylip a redodd atto, ac a'i clybu ef yn darllen y prophwyd Esaias; ac a ddywedodd, A wyt ti yn deall y pethau yr wyt yn eu darllen?

31 Ac efe a ddywedodd, Pa fodd y gallaf, oddi eithr i ryw un fy nghyfarwyddo i? Ac efe a ddymunodd ar Phylip ddyfod i fynu, ac eistedd gyd âg ef.

32 A'r lle o'r ysgrythyr yr oedd efe yn ei ddarllen, oedd hwn, Fel dafad i'r lladdfa yr arweiniwyd ef; ac fel oen ger bron ei gneifiwr yn fud, felly nid agorodd efe ei enau:

33 Yn ei ostyngiad, ei farn ef a dynnwyd ymaith; eithr pwy a draetha ei genhedlaeth ef? oblegid dygir ei fywyd ef oddi ar y ddaear.

34 A'r eunuch a attebodd Phylip, ac a ddywedodd, Attolwg i ti, am bwy y mae y prophwyd yn dywedyd hyn? am dano ei hun, ai am ryw un arall?

35 A Phylip a agorodd ei enau, ac a ddechreuodd ar yr ysgrythyr honno, ac a bregethodd iddo yr Iesu.

36 Ac fel yr oeddynt yn myned ar hŷd y ffordd, hwy a ddaethant at ryw ddwfr. A'r eunuch a ddywedodd, Wele ddwfr; beth sydd yn lluddias fy medyddio?

37 A Phylip a ddywedodd, Os wyt ti yn credu â'th holl galon, fe a ellir. Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Yr wyf yn credu fod Iesu Grist yn Fab Duw.

38 Ac efe a orchymynodd sefyll o'r cerbyd: a hwy a aethant i waered ill dau i'r dwfr, Phylip a'r eunuch; ac efe a'i bedyddiodd ef.

39 A phan ddaethant i fynu o'r dwfr, Yspryd yr Arglwydd a gipiodd Phylip ymaith, ac ni welodd yr eunuch ef mwyach. Ac efe a aeth ar hŷd ei ffordd ei hun yn llawen.

40 Eithr Phylip a gaed yn Azotus: a chan dramwy, efe a efengylodd yn mhob dinas hyd oni ddaeth efe i Cesarea.

PENNOD IX.

1 Saul yn myned i Damascus; a'i daraw of i lawr i'r ddaear, 10 a'i alw i fod yn apostol; 18 a'i fedyddio gan Ananïas: 20 yntau yn pregethu Crist yn hyderus. 23 Yr Iuddewon yn cynllwyn i'w ladd ef, 29 a'r Groegwyr hefyd: yntau yn dianc rhag y ddwy blaid. 31 Yr eglwysi yn cael llonyddwch. 32 Petr yn iachâu Aeneas o'r parlys, 36 ac yn codi Tabitha o farw i fyw.

A SAUL etto yn chwythu bygythiau a chelanedd yn erbyn disgyblion yr Arglwydd, a aeth at yr archoffeiriad,

2 Ac a ddeisyfodd ganddo lythyrau i Damascus, at y synagogau, fel os cai efe neb o'r ffordd *hon*, na gwŷr na

gwragedd, y gallai efe eu dwyn hwy yn rhwym i Jerusalem.

3 Ac fel yr oedd efe yn ymdaith, bu iddo ddyfod yn agos i Damascus: ac yn ddisymmwth llewyrchodd o'i amgylch oleuni o'r nef.

4 Ac efe a syrthiodd ar y ddaear, ac a glybu lais yn dywedyd wrtho, Saul, Saul, paham yr wyt yn fy erlid i?

5 Yntau a ddywedodd, Pwy wyt ti, Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd, Myfi yw Iesu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid: caled *yw* i ti wingo yn erbyn y symbylau.

6 Yntau gan grynu, ac â braw arno, a ddywedodd, Arglwydd, beth a fynni di i mi ei wneuthur? A'r Arglwydd *a ddywedodd* wrtho, Cyfod, a dos i'r ddinas, ac fe a ddywedir i ti pa beth sydd raid i ti ei wneuthur.

7 A'r gwŷr oedd yn cyddeithio âg ef a safasant yn fud, gan glywed y llais, ac heb weled neb.

8 A Saul a gyfododd oddi ar y ddaear; a phan agorwyd ei lygaid, ni welai efe neb: eithr hwy a'i tywysasant ef erbyn ei law, ac a'i dygasant *ef* i mewn i Damascus.

9 Ac efe a fu dridiau heb weled, ac ni wnaeth na bwytta nac yfed.

10 ¶ Ac yr oedd rhyw ddisgybl yn Damascus, a'i enw Ananïas: a'r Arglwydd a ddywedodd wrtho ef mewn gweledigaeth, Ananïas. Yntau a ddywedodd, Wele fi, Arglwydd.

11 A'r Arglwydd *a ddywedodd* wrtho, Cyfod, a dos i'r heol a elwir Uniawn, a chais yn nhŷ Judas *un* a'i enw Saul, o Tarsus: canys wele y mae yn gweddïo.

12 Ac *efe* a welodd mewn gweledigaeth wr a'i enw Ananïas, yn dyfod i mewn, ac yn dodi *ei* law arno, fel y gwelai eilwaith.

13 Yna yr attebodd Ananïas, *O* Arglwydd, mi a glywais gan lawer am y gwr hwn, faint o ddrygau a wnaeth efe i'th saint di yn Jerusalem:

14 Ac yma y mae ganddo awdurdod oddi wrth yr archoffeiriaid, i rwymo pawb sydd yn galw ar dy enw di.

15 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, Dos ymaith: canys y mae hwn yn llestr etholedig i mi, i ddwyn fy enw ger bron y Cenhedloedd, a brenhinoedd, a phlant Israel.

16 Canys myfi a ddangosaf iddo pa bethau eu maint sydd raid iddo ef eu dïoddef er mwyn fy enw i.

17 Ac Ananïas a aeth ymaith, ac a aeth i mewn i'r tŷ; ac wedi dodi ei ddwylaw arno, efe a ddywedodd, Y brawd Saul, yr Arglwydd a'm hanfonodd i (Iesu yr hwn a ymddangosodd i ti ar y ffordd y daethost) fel y gwelych drachefn, ac y'th lanwer â'r Yspryd Glân.

18 Ac yn ebrwydd y syrthiodd oddi wrth ei lygaid ef megis cèn: ac efe a gafodd ei olwg yn y man; ac *efe* a gyfododd, ac a fedyddiwyd.

19 Ac wedi iddo gymmeryd bwyd, efe a gryfhâodd. A bu Saul gyd â'r disgyblion oedd yn Damascus dalm o ddyddiau.

20 Ac yn ebrwydd yn y synagogau efe a bregethodd Grist, mai efe yw Mab Duw.

21 A phawb a'r a'i clybu *ef*, a synnasant, ac a ddywedasant, Onid hwn yw yr un oedd yn difetha yn Jerusalem y rhai a alwent ar yr enw hwn,

ac a ddaeth yma er mwyn hyn, fel y dygai hwynt yn rhwym at yr arch-offeiriaid?

22 Eithr Saul a gynnyddodd fwyfwy o nerth, ac a orchfygodd yr Iuddewon oedd yn preswylio yn Damascus, gan gadarnhâu mai hwn yw Crist.

23 ¶ Ac wedi cyflawni llawer o ddyddiau, cyd-ymgynghorodd yr Iuddewon i'w ladd ef.

24 Eithr eu cyd-fwriad hwy a wybuwyd gan Saul: a hwy a ddisgwyliasant y pyrth ddydd a nos, i'w ladd ef.

25 Yna y disgyblion a'i cymmerasant ef o hŷd nos, ac a'*i* gollyngasant i waered dros y mur mewn basged.

26 A Saul, wedi ei ddyfod i Jerusalem, a geisiodd ymwasgu â'r disgyblion: ac yr oeddynt oll yn ei ofni ef, heb gredu ei fod ef yn ddisgybl.

27 Eithr Barnabas a'i cymmerodd ef, ac a'*i* dug at yr apostolion, ac a fynegodd iddynt pa fodd y gwelsai efe yr Arglwydd ar y ffordd, ac ymddiddan o hono âg ef, ac mor hŷf a fuasai efe yn Damascus yn enw yr Iesu.

28 Ac yr oedd efe gyd â hwynt, yn myned i mewn ac yn myned allan, yn Jerusalem.

29 A chan fod yn hŷf yn enw yr Arglwydd Iesu, efe a lefarodd ac a ymddadleuodd yn erbyn y Groegiaid; a hwy a geisiasant ei ladd ef.

30 A'r brodyr, pan wybuant, a'i dygasant ef i waered i Cesarea, ac a'i hanfonasant ef ymaith i Tarsus.

31 Yna yr eglwysi trwy holl Judea, a Galilea, a Samaria, a gawsant heddwch, ac a adeiladwyd; a chan rodio yn ofn yr Arglwydd, ac yn niddanwch yr Yspryd Glân, hwy a amlhâwyd.

32 ¶ A bu, a Phetr yn tramwy trwy yr holl *wledydd*, iddo ddyfod i waered at y saint hefyd y rhai oedd yn trigo yn Lŷda.

33 Ac efe a gafodd yno ryw ddyn a'i enw Aeneas, er ys wyth mlynedd yn gorwedd ar wely, yr hwn oedd glaf o'r parlys.

34 A Phetr a ddywedodd wrtho, Aeneas, y mae Iesu Grist yn dy iachâu di: cyfod, a chyweiria dy wely. Ac efe a gyfododd yn ebrwydd.

35 A phawb a'r oedd yn preswylio yn Lŷda a Saron a'i gwelsant ef, ac a ymchwelasant at yr Arglwydd.

36 ¶ Ac yn Joppa yr oedd rhyw ddisgybles a'i henw Tabitha (yr hon os cyfieithir a elwir Dorcas) hon oedd yn llawn o weithredoedd da, ac elusenau y rhai a wnaethai hi.

37 A digwyddodd yn y dyddiau hynny iddi fod yn glaf, a marw: ac wedi iddynt ei golchi, hwy a'*i* dodasant *hi* mewn llofft.

38 Ac o herwydd bod Lŷda yn agos i Joppa, y disgyblion a glywsant fod Petr yno; ac a anfonasant ddau wr atto ef, gan ddeisyf nad oedai ddyfod hyd attynt hwy.

39 A Phetr a gyfododd, ac a aeth gyd â hwynt. *Ac* wedi ei ddyfod, hwy a'i dygasant ef i fynu i'r llofft: a'r holl wragedd gweddwon a safasant yn ei ymyl ef yn wylo, ac yn dangos y peisiau a'r gwisgoedd a wnaethai Dorcas tra yr ydoedd hi gyd â hwynt.

40 Eithr Petr, wedi eu bwrw hwy i gŷd allan, a ddodi ei liniau *ar lawr*, a weddïodd; a chan droi at y corph, a ddywedodd, Tabitha, cyfod. A hi a agorodd ei llygaid, a

phan welodd hi Pêtr, hi a gododd yn ei heistedd.

41 Ac efe a roddodd ei law iddi, ac a'i cyfododd hi i fynu. Ac wedi galw y saint a'r gwragedd gweddwon, *efe* a'i gosododd hi ger bron yn fyw.

42 A hysbys fu trwy holl Joppa; a llawer a gredasant yn yr Arglwydd.

43 A bu iddo aros yn Joppa lawer o ddyddiau gyd âg un Simon, barcer.

PENNOD X.

1 *Cornelius, gwr defosiynol,* 5 *wrth orchymyn angel, yn danfon i gyrchu Petr:* 11 *yntau, trwy weledigaeth,* 15, 20 *a ddysgir na ddïystyrai mo'r Cenhedloedd.* 34 *Ac efe yn pregethu Crist i Cornelius, a'r rhai oedd gyd âg ef,* 44 *yr Ysbryd Glân yn disgyn arnynt;* 48 *a'u bedyddio hwy.*

YR oedd rhyw wr yn Cesarea, a'i enw Cornelius, canwriad o'r fyddin a elwid yr Italaidd;

2 *Gwr* defosiynol, ac yn ofni Duw, ynghyd â'i holl dŷ, ac yn gwneuthur llawer o elusenau i'r bobl, ac yn gweddïo Duw yn wastadol.

3 Efe a welodd mewn gweledigaeth yn eglur, ynghylch y nawfed awr o'r dydd, angel Duw yn dyfod i mewn atto, ac yn dywedyd wrtho, Cornelius.

4 Ac wedi iddo graffu arno, a myned yn ofnus, efe a ddywedodd, Beth sydd, Arglwydd? Ac efe a ddywedodd wrtho, Dy weddïau di a'th elusenau a ddyrchafasant yn goffadwriaeth ger bron Duw.

5 Ac yn awr anfon wŷr i Joppa, a gŵr am Simon, yr hwn a gyfenwir Petr:

6 Y mae efe yn llettya gyd âg un Simon, barcer; tŷ yr hwn sydd wrth y môr: efe a ddywed i ti pa beth sydd raid i ti ei wneuthur.

7 A phan ymadawodd yr angel oedd yn ymddiddan â Cornelius, efe a alwodd ar ddau o dylwyth ei dŷ, a milwr defosiynol o'r rhai oedd yn aros gyd âg ef:

8 Ac wedi iddo fynegi iddynt y cwbl, efe a'u hanfonodd hwynt i Joppa.

9 ¶ A thrannoeth, fel yr oeddynt hwy yn ymdeithio, ac yn nesâu at ŷ ddinas, Petr a aeth i fynu ar y tŷ i weddïo, ynghylch y chweched awr.

10 Ac fe ddaeth arno newyn mawr, ac efe a chwennychai gael bwyd. Ac a hwynt yn parottôi *iddo*, fe syrthiodd arno lewyg:

11 Ac *efe* a welai y nef yn agored, a rhyw lestr yn disgyn arno, fel llen-llïan fawr, wedi rhwymo ei phedair congl, a'i gollwng i waered hyd y ddaear:

12 Yn yr hon yr oedd pob rhyw bedwar-carnolion y ddaear, a gwŷllt-filod, ac ymlusgiaid, ac ehediaid y nef.

13 A daeth llef atto, Cyfod, Petr; lladd, a bwytta.

14 A Phetr a ddywedodd, Nid felly, Arglwydd: canys ni fwytteais i erioed ddim cyffredin neu aflan.

15 A'r llef drachefn *a ddywedodd* wrtho yr ail waith, Y pethau a lanhâodd Duw, na alw di yn gyffredin.

16 A hyn a wnaed dair gwaith: a'r llestr a dderbyniwyd drachefn i fynu i'r nef.

17 Ac fel yr oedd Petr yn ammeu ynddo ei hun beth oedd y weledigaeth a welsai; wele, y gwŷr a anfonasid oddi wrth Cornelius, wedi ymofyn am dŷ Simon, oeddynt yn sefyll wrth y porth.

18 Ac wedi iddynt alw, hwy a ofynasant a oedd Simon,

yr hwn a gyfenwid Petr, yn llettya yno.

19 ¶ Ac fel yr oedd Petr yn meddwl am y weledigaeth, dywedodd yr Yspryd wrtho, Wele dri wŷr yn dy geisio di.

20 Am hynny cyfod, disgyn, a dos gyd â hwynt, heb ammeu dim: o herwydd myfi a'u hanfonais hwynt.

21 A Phetr, wedi disgyn at y gwŷr a anfonasid oddi wrth Cornelius atto, a ddywedodd, Wele, myfi yw yr hwn yr ydych chwi yn ei geisio: beth *yw* yr achos y daethoch o'i herwydd?

22 Hwythau a ddywedasant, Cornelius y canwriad, gwr cyfiawn, ac yn ofni Duw, ac â gair da iddo gan holl genedl yr Iuddewon, a rybuddiwyd gan angel sanctaidd, i ddanfon am danat ti i'w dŷ, ac i wrando geiriau gennyt.

23 Am hynny efe a'u galwodd hwynt i mewn, ac a'*u* llettyodd *hwy*. A thrannoeth yr aeth Petr ymaith gyd â hwy, a rhai o'r brodyr o Joppa a aeth gyd âg ef.

24 A thrannoeth yr aethant i mewn i Cesarea. Ac yr oedd Cornelius yn disgwyl am danynt, ac efe a alwasai ei geraint a'i anwyl gyfeillion ynghyd.

25 Ac fel yr oedd Petr yn dyfod i mewn, Cornelius a gyfarfu âg ef, ac a syrthiodd wrth ei draed, ac a'*i* haddolodd *ef*.

26 Eithr Petr a'i cyfododd ef i fynu, gan ddywedyd, Cyfod; dyn wyf finnau hefyd.

27 A than ymddiddan âg ef, efe a ddaeth i mewn, ac a gafodd lawer wedi ymgynnull ynghyd.

28 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch mai anghyfreithlawn yw i wr o Iuddew ymwasgu neu ddyfod at alltud: eithr Duw a ddangosodd i mi na alwn neb yn gyffredin neu yn aflan.

29 O ba herwydd, *ïe*, yn ddinâg, y daethum, pan anfonwyd am danaf: yr wyf gan hynny yn gofyn am ba achos y danfonasoch am danaf.

30 A Chornelius a ddywedodd, Er ys pedwar diwrnod i'r awr hon *o'r dydd* yr oeddwn yn ymprydio, ac ar y nawfed awr yn gweddïo yn fy nhŷ: ac wele, safodd gwr ger fy mron mewn gwisg ddisglaer.

31 Ac a ddywedodd, Cornelius, gwrandawyd dy weddi di, a'th elusenau a ddaethant mewn coffa ger bron Duw.

32 Am hynny anfon i Joppa, a galw am Simon, yr hwn a gyfenwir Petr: y mae efe yn llettya yn nhŷ Simon, barcer, y'nglàn y môr; yr hwn, pan ddelo attat, a lefara wrthyt.

33 Am hynny yn ddïoed myfi a anfonais attat; a thi a wnaethost yn dda ddyfod. Yr awrhon, gan hynny, yr ŷm ni oll yn bresennol ger bron Duw, i wrando yr holl bethau a orchymynwyd i ti gan Dduw.

34 ¶ Yna yr agorodd Petr *ei* enau, ac a ddywedodd, Yr wyf yn deall mewn gwirionedd, nâd ydyw Duw dderbyniwr wyneb: . . . . . .

35 Ond ym mhob cenedl, y neb sydd yn ei ofni ef, ac yn gweithredu cyfiawnder, sydd gymmeradwy ganddo ef.

36 Y gair yr hwn a anfonodd *Duw* i blant Israel, gan bregethu tangnefedd trwy Iesu Grist (efe yw Arglwydd pawb oll)

37 Chwychwi a wyddoch y gair a fu yn holl Judea, gan ddechreu o Gallilea, wedi y bedydd a bregethodd Ioan:

38 Y modd yr enneiniodd Duw Iesu o Nazareth â'r Yspryd Glân, ac â nerth; yr hwn a gerddodd o amgylch gan wneuthur daioni, ac iachâu pawb a'r oedd wedi eu gorthrymmu gan ddiafol: oblegid yr oedd Duw gyd âg ef.

39 A ninnau ydym dystion o'r pethau oll a wnaeth efe y'ngwlâd yr Iuddewon, ac yn Jerusalem; yr hwn a laddasant, ac a groeshoeliasant ar bren:

40 Hwn a gyfododd Duw y trydydd dydd, ac a'i rhoddes ef i'w wneuthur yn amlwg;

41 Nid i'r bobl oll, eithr i'r tystion etholedig o'r blaen gan Dduw, *sef* i ni, y rhai a fwyttasom ac a yfasom gyd âg ef wedi ei adgyfodi ef o feirw.

42 Ac efe a orchymynodd i ni bregethu i'r bobl, a thystiolaethu mai efe yw yr hwn a ordeiniwyd gan Dduw yn Farnwr byw a meirw.

43 I hwn y mae yr holl brophwydi yn dwyn tystiolaeth, y derbyn pawb a gredo ynddo ef faddeuant pechodau, trwy ei enw ef.

44 ¶ A Phetr etto yn llefaru y geiriau hyn, syrthiodd yr Yspryd Glân ar bawb a oedd yn clywed y gair.

45 A'r rhai o'r enwaediad a oeddynt yn credu, cynnifer ag a ddaethent gyd â Phetr, a synnasant, am dywallt dawn yr Yspryd Glân ar y Cenhedloedd hefyd.

46 Canys yr oeddynt yn eu clywed hwy yn llefaru â thafodau, ac yn mawrygu Duw. Yna yr attebodd Petr,

47 A all neb luddias dwfr, fel na fedyddier y rhai hyn, y rhai a dderbyniasant yr Yspryd Glân, fel ninnau?

48 Ac efe a orchymynodd eu bedyddio hwynt yn enw yr Arglwydd. Yna y deisyfasant arno aros dros ennyd o ddyddiau.

PENNOD XI.

1 *Petr, wedi achwyn arno am fyned i mewn at y Cenhedloedd, yn gwneuthur ei ymddiffyn; 18 ac yn cael ei dderbyn. 19 Wedi cyrhaeddyd o'r efengyl hyd Phenice, a Cyprus, ac Antiochia, yr ydys yn danfon Barnabas i'w cadarnhâu hwynt. 26 Y disgyblion yno yn cael yn gyntaf rhai eu galw yn Gristianogion; 27 ac yn anfon ymwared i'r brodyr yn Judea, yn amser mewyn.*

A'R apostolion a'r brodyr oedd yn Judea, a glywsant ddarfod i'r Cenhedloedd hefyd dderbyn gair Duw.

2 A phan ddaeth Petr i fynu i Jerusalem, y rhai o'r enwaediad a ymrysonasant yn ei erbyn ef,

3 Gan ddywedyd, Ti a aethost i mewn at wŷr dïenwaededig, ac a fwytteaist gyd â hwynt.

4 Eithr Petr a ddechreuodd, ac a eglurodd *y peth* iddynt mewn trefn, gan ddywedyd,

5 Yr oeddwn i yn ninas Joppa yn gweddïo; ac mewn llewyg y gwelais weledigaeth, Rhyw lestr megis llen-llïan fawr yn disgyn, wedi ei gollwng o'r nef erbyn ei phedair congl; a hi a ddaeth hyd attaf fi.

6 Ar yr hon pan edrychais, yr ystyriais, ac mi a welais bedwar-carnolion y ddaear, a gwŷllt-filod, ac ymlusgiaid, ac ehediaid y nef.

7 Ac mi a glywais lef yn dywedyd wrthyf, Cyfod, Petr; lladd, a bwytta.

8 Ac mi a ddywedais, Nid felly, Arglwydd: canys dim cyffredin neu aflan nid aeth un amser i'm genau.

9 Eithr y llais a'm hattebodd i eilwaith o'r nef, Y peth-

au a lanhâodd Duw, na alw di yn gyffredin.

10 A hyn a wnaed dair gwaith: a'r holl bethau a dynnwyd i fynu i'r nef drachefn.

11 Ac wele, yn y man yr oedd tri wŷr yn sefyll wrth y tŷ yr oeddwn ynddo, wedi eu hanfon o Cesarea attaf fi.

12 A'r Yspryd a archodd i mi fyned gyd â hwynt, heb ammeu dim. A'r chwe brodyr hyn a ddaethant gyd â mi; a nyni a ddaethom i mewn i dŷ y gwr.

13 Ac efe a fynegodd i ni pa fodd y gwelsai efe angel yn ei dŷ, yn sefyll ac yn dywedyd wrtho, Anfon wŷr i Joppa, a gŵyr am Simon, a gyfenwir Petr:

14 Yr hwn a lefara eiriau wrthyt, trwy y rhai y'th iachêir di a'th holl dŷ.

15 Ac a myfi yn dechreu llefaru, syrthiodd yr Yspryd Glân arnynt, megis arnom ninnau yn y dechreuad.

16 Yna y cofiais air yr Arglwydd, y modd y dywedasai efe, Ioan yn wir a fedyddiodd â dwfr; eithr chwi a fedyddir â'r Yspryd Glân.

17 Os rhoddes Duw gan hynny iddynt hwy gyffelyb rodd ag i ninnau, y rhai a gredasom yn yr Arglwydd Iesu Grist, pwy oeddwn i, i allu lluddias Duw?

18 A phan glywsant y pethau hyn, distawu a wnaethant, a gogoneddu Duw, gan ddywedyd, Fe roddes Duw gan hynny i'r Cenhedloedd hefyd edifeirwch i fywyd.

19 ¶ A'r rhai a wasgarasid o herwydd y blinder a godasai ynghylch Stephan, a drawnwyasant hyd yn Phenice, a Cyprus, ac Antiochia, heb lefaru y gair wrth neb ond wrth yr Iuddewon yn unig.

20 A rhai o honynt oedd wŷr o Cyprus ac o Cyrene, y rhai wedi dyfod i Antiochia, a lefarasant wrth y Groegiaid, gan bregethu yr Arglwydd Iesu.

21 A llaw yr Arglwydd oedd gyd â hwynt: a nifer mawr a gredodd, ac a drodd at yr Arglwydd.

22 ¶ A'r gair a ddaeth i glustiau yr eglwys oedd yn Jerusalem am y pethau hyn: a hwy a anfonasant Barnabas i fyned hyd Antiochia.

23 Yr hwn pan ddaeth, a gweled gras Duw, a fu lawen ganddo, ac a gynghorodd bawb oll, trwy lwyr-fryd calon, i lynu wrth yr Arglwydd.

24 Oblegid yr oedd efe yn wr da, ac yn llawn o'r Yspryd Glân, ac o ffydd: a llawer o bobl a chwanegwyd i'r Arglwydd.

25 Yna yr aeth Barnabas i Tarsus, i geisio Saul. Ac wedi iddo ei gael, efe a'i dug i Antiochia.

26 A bu iddynt flwyddyn gyfan ymgynnull yn yr eglwys, a dysgu pobl lawer; a bod galw y disgyblion yn Gristianogion yn gyntaf yn Antiochia.

27 ¶ Ac yn y dyddiau hynny daeth prophwydi o Jerusalem i waered i Antiochia.

28 Ac un o honynt, a'i enw Agabus, a gyfododd, ac a arwyddocäodd trwy yr Yspryd, y byddai newyn mawr dros yr holl fyd: yr hwn *hefyd* a fu dan Claudius Cesar.

29 Yna y disgyblion, bob un yn ol ei allu, a fwriadasant anfon cymmorth i'r brodyr oedd yn preswylio yn Judea.

30 Yr hyn beth hefyd a wnaethant; gan ddanfon at

yr henuriaid trwy law Barnabas a Saul.

PENNOD XII.

1 Herod yn erlid y Cristianogion: yn lladd Iago; ac yn carcharu Petr: a'r angel yn ei waredu ef, wrth weddïau yr eglwys. 20 Herod, trwy falchder, yn cymmeryd iddo ei hun y gogoniant oedd ddyledus i Dduw; ac yn cael ei daro gan yr angel, ac yn marw yn resynol: 24 a'r eglwys yn llwyddo ar ol ei farwolaeth ef.

AC ynghylch y pryd hwnnw yr estynodd Herod frenhin *ei* ddwylaw i ddrygu rhai o'r eglwys.

2 Ac efe a laddodd Iago brawd Ioan â'r cleddyf.

3 A phan welodd fod yn dda gan yr Iuddewon hynny, efe a chwanegodd ddala Petr hefyd (A dyddiau y bara croyw ydoedd hi)

4 Yr hwn, wedi ei ddal, a roddes efe y'ngharchar, ac a'i traddododd at bedwar pedwariaid o filwyr i'w gadw; gan ewyllysio, ar ol y Pasc, ei ddwyn ef allan at y bobl.

5 Felly Petr a gadwyd yn y carchar: eithr gweddi ddyfal a wnaethpwyd gan yr eglwys at Dduw drosto ef.

6 A phan oedd Herod â'i fryd ar ei ddwyn ef allan, y nos honno yr oedd Petr yn cysgu rhwng dau filwr, wedi ei rwymo â dwy gadwyn; a'r ceidwaid o flaen y drws oeddynt yn cadw y carchar.

7 Ac wele, angel yr Arglwydd a safodd ger llaw, a goleuni a ddisgleiriodd yn y carchar; ac efe a darawodd ystlys Petr, ac a'i cyfododd ef, gan ddywedyd, Cyfod yn fuan. A'i gadwyni ef a syrthiasant oddi wrth *ei* ddwylaw.

8 A dywedodd yr angel wrtho, Ymwregysa, a rhwym dy sandalau. Ac felly y gwnaeth efe. Yna y dywedodd, Bwrw dy wisg am danat, a chanlyn fi.

9 Ac efe a aeth allan, ac a'i canlynodd ef: ac nis gwybu mai gwir oedd y peth a wnaethid gan yr angel; eithr yr oedd yn tybied mai gweled gweledigaeth yr oedd.

10 Ac wedi myned o honynt heb law y gyntaf a'r ail wyliadwriaeth, hwy a ddaethant i'r porth haiarn yr hwn sydd yn arwain i'r ddinas, yr hwn a ymagorodd iddynt o'i waith ei hun: ac wedi eu myned allan, hwy a aethant ar hŷd un heol; ac yn ebrwydd yr angel a aeth ymaith oddi wrtho.

11 A Phetr, wedi dyfod atto ei hun, a ddywedodd, Yn awr y gwn yn wir anfon o'r Arglwydd ei angel, a'm gwared i allan o law Herod, ac *oddi wrth* holl ddisgwyliad pobl yr Iuddewon.

12 Ac wedi iddo gymmeryd pwyll, efe a ddaeth i dŷ Mair mam Ioan, yr hwn oedd a'i gyfenw Marc, lle yr oedd llawer wedi ymgasglu, *ac* yn gweddïo.

13 Ac fel yr oedd Petr yn curo drws y porth, morwyn a ddaeth i ymwrando, a'i henw Rhode.

14 A phan adnabu hi lais Petr, nid agorodd hi y porth gan lawenydd; eithr hi a redodd i mewn, ac a fynegodd fod Petr yn sefyll o flaen y porth.

15 Hwythau a ddywedasant wrthi, Yr wyt ti yn ynfydu. Hithau a daerodd mai felly yr oedd. Eithr hwy a ddywedasant, Ei angel ef ydyw.

16 A Phetr a barhâodd yn curo: ac wedi iddynt agori, hwy a'i gwelsant ef, ac a synasant.

17 Ac efe a amneidiodd arnynt â llaw i dewi, ac a adroddodd iddynt pa wedd y

dygasai yr Arglwydd ef allan o'r carchar: ac efe a ddywedodd Mynegwch y pethau hyn i Iago, ac i'r brodyr. Ac efe a ymadawodd, ac a aeth i le arall.

18 Ac wedi ei myned hi yn ddydd, yr oedd trallod nid bychan ym mhlith y milwyr, pa beth a ddaethai o Petr.

19 Eithr Herod, pan ei ceisiodd ef, ac heb ei gael, a holodd y ceidwaid, ac a orchymynodd *eu* cymmeryd *hwy* ymaith. Yntau a aeth i waered o Judea i Cesarea, ac a arhosodd *yno*.

20 ¶ Eithr Herod oedd yn llidiog iawn yn erbyn gwŷr Tyrus a Sidon: a hwy a ddaethant yn gyttûn atto; ac wedi ynnill Blastus, yr hwn oedd ystafellydd y brenhin, hwy a ddeisyfasant dangnefedd; am fod eu gwlad hwynt yn cael ei chynnaliaeth o *wlad* y brenhin.

21 Ac ar ddydd nodedig, Herod, gwedi gwisgo dillad brenhinol, a eisteddodd ar orsedd-faingc, ac a areithiodd wrthynt.

22 A'r bobl a roes floedd, Lleferydd Duw, ac nid dyn *ydyw*.

23 Ac allan o law y tarawodd angel yr Arglwydd ef, am na roisai y gogoniant i Dduw: a chan bryfed yn ei ysu, efe a drengodd.

24 ¶ A gair Duw a gynnyddodd ac a amlhâodd.

25 A Barnabas a Saul, wedi cyflawni *eu* gweinidogaeth, a ddychwelasant o Jerusalem, gan gymmeryd gyd â hwynt Ioan hefyd, yr hwn a gyfenwid Marc.

PENNOD XIII.

1 Dewis Paul a Barnabas i fyned at y Cenhedloedd. 7 Sergius Paulus, ac Elymas y swynwr. 14 Paul yn pregethu yn Antiochia mai Iesu yw Crist. 42 Y Cenhedloedd yn credu; 45 yr Iuddewon yn gwrthwynebu, ac yn cablu: 46 Paul a Barnabas, ar hynny, yn troi at y Cenhedloedd. 48 Yrhai a drefnesid i fywyd, yn credu.

YR oedd hefyd yn yr eglwys ydoedd yn Antiochia, rai prophwydi ac athrawon; Barnabas, a Simeon, yr hwn a elwid Niger, a Lucius o Cyrene, a Manaen brawd-maeth Herod y tetrarch, a Saul.

2 Ac fel yr oeddynt hwy yn gwasanaethu yr Arglwydd, ac yn ymprydio, dywedodd yr Yspryd Glân, Neillduwch i mi Barnabas a Saul, i'r gwaith y gelwais hwynt iddo.

3 Yna wedi iddynt ymprydio, a gweddïo, a dodi eu dwylaw arnynt, hwy a'*u* gollyngasant ymaith.

4 ¶ A hwythau, wedi eu danfon ymaith gan yr Yspryd Glân, a ddaethant i Seleucia; ac oddi yno a fordwyasant i Cyprus.

5 A phan oeddynt yn Salamis, hwy a bregethasant air Duw yn synagogau yr Iuddewon: ac yr oedd hefyd ganddynt Ioan yn weinidog.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy yr ynys hyd Paphus, hwy a gawsant ryw swynwr, gau brophwyd o Iuddew, a'i enw Bar-iesu;

7 Yr hwn oedd gyd â'r rhaglaw, Sergius Paulus, gwr call: hwn, wedi galw atto Barnabas a Saul, a ddeisyfodd gael clywed gair Duw.

8 Eithr Elymas y swynwr (canys felly y cyfieithir ei enw ef) a'u gwrthwynebodd hwynt, gan geisio gŵyrdroi y rhaglaw oddi wrth y ffydd.

9 Yna Saul (yr hwn hefyd *a elwir* Paul) yn llawn o'r Yspryd Glân, a edrychodd yn graff arno ef,

10 Ac a ddywedodd, O gyf-

lawn o bob twyll a phob ysgelerder, tydi mab diafol, a gelyn pob cyflawnder, oni pheidi di â gŵyro uniawn ffyrdd yr Arglwydd?

11 Ac yn awr wele, *y mae* llaw yr Arglwydd arnat ti, a thi a fyddi ddall heb weled yr haul dros amser. Ac yn ddïattreg y syrthiodd arno niwlen a thywyllwch; ac efe a aeth oddi amgylch gan geisio rhai i'w arwain erbyn ei law.

12 Yna y rhaglaw, pan welodd yr hyn a wnaethid, a gredodd, gan ryfeddu wrth ddysgeidiaeth yr Arglwydd.

13 A Phaul a'r rhai oedd gyd âg ef a aethant ymaith o Paphus, ac a ddaethant i Perga yn Pamphylia; eithr Ioan a ymadawodd oddi wrthynt, ac a ddychwelodd i Jerusalem.

14 ¶ Eithr hwynt-hwy, wedi ymado o Perga, a ddaethant i Antiochia yn Pisidia, ac a aethant i mewn i'r synagog ar y dydd sabbath, ac a eisteddasant.

15 Ac ar ol darllen y gyfraith a'r prophwydi, llywodraethwyr y synagog a anfonasant attynt, gan ddywedyd, *Ha* wŷr frodyr, od oes gennych air o gynghor i'r bobl, traethwch.

16 Yna y cyfododd Paul i fynu, a chan amneidio â'*i* law am osteg, a ddywedodd, *O* wŷr o Israel, a'r rhai ydych yn ofni Duw, gwrandewch.

17 Duw y bobl hyn Israel a etholodd ein tadau ni, ac a ddyrchafodd y bobl, pan, oeddynt yn ymdeithio y'ngwlad yr Aipht, ac â braich uchel y dug efe hwynt oddi yno allan.

18 Ac ynghylch deugain mlynedd o amser y goddefodd efe eu harferion hwynt yn yr anialwch.

19 Ac wedi iddo ddinystrio saith genedl yn nhir Canaan, â choel-bren y parthodd efe dir y rhai hynny iddynt hwy.

20 Ac wedi y pethau hyn, dros yspaid ynghylch pedwar cant a deng mlynedd a deugain, efe a roddes farnwyr *iddynt*, hyd Samuel y prophwyd.

21 Ac ar ol hynny y dymunasant gael brenhin: ac fe a roddes Duw iddynt Saul mab Cis, gwr o lwyth Benjamin, ddeugain mlynedd.

22 Ac wedi ei ddiswyddo ef, y cyfododd efe Dafydd yn frenhin iddynt; am yr hwn y tystiolaethodd, ac y dywedodd, Cefais Dafydd *mab* Jesse, gwr yn ol fy nghalon, yr hwn a gyflawna fy holl ewyllys.

23 O had hwn, Duw, yn ol *ei* addewid, a gyfododd i Israel *yr* Iachawdwr Iesu:

24 Gwedi i Ioan rag-bregethu o flaen ei ddyfodiad ef i mewn, fedydd edifeirwch i holl bobl Israel.

25 Ac fel yr oedd Ioan yn cyflawni ei redfa, efe a ddywedodd, Pwy yr ydych chwi yn tybied fy mod i? Nid myfi yw *efe:* eithr wele, y mae yn dyfod ar fy ol i, yr hwn nid wyf yn deilwng i ddattod esgidiau *ei* draed.

26 *Ha* wŷr frodyr, plant o genedl Abraham, a'r rhai yn eich plith sydd yn ofni Duw, i chwi y danfonwyd gair yr iachawdwriaeth hon.

27 Canys y rhai oedd yn preswylio yn Jerusalem, a'u tywysogion, heb adnabod hwn, a lleferydd y prophwydi y rhai a ddarllenid bob sabbath, gan *ei* farnu *ef*, a'*u* cyflawnasant.

28 Ac er na chawsant *ynddo*

ddim achos angau, hwy a ddymunasant ar Pilat ei ladd ef.

29 Ac wedi iddynt gwblhâu pob peth a'r a ysgrifenasid am dano ef, hwy a'*i* disgynasant *ef* oddi ar y pren, ac a'*i* dodasant mewn bedd.

30 Eithr Duw a'i cyfododd ef oddi wrth y meirw.

31 Yr hwn a welwyd dros ddyddiau lawer gan y rhai a ddaethant i fynu gyd âg ef o Galilea i Jerusalem, y rhai sydd dystion iddo wrth y bobl.

32 Ac yr ydym ni yn efengylu i chwi yr addewid a wnaed i'r tadau, ddarfod i Dduw gyflawni hon i ni eu plant hwy, gan iddo adgyfodi yr Iesu:

33 Megis ag yr ysgrifenwyd yn yr ail psalm, Fy Mab i ydwyt ti; myfi heddyw a'th genhedlais.

34 Ac am iddo ei gyfodi ef o'r meirw, nid i ddychwelyd mwy i lygredigaeth, y dywedodd fel hyn, Rhoddaf i chwi sicr drugareddau Dafydd.

35 *Ac* am hynny y mae yn dywedyd mewn *psalm* arall, Ni adewi i'th Sanct weled llygredigaeth.

36 Canys Dafydd, wedi iddo wasanaethu ei genhedlaeth ei hun trwy ewyllys Duw, a hunodd, ac a ddodwyd at ei dadau, ac a welodd lygredigaeth:

37 Eithr yr hwn a gyfododd Duw, ni welodd lygredigaeth.

38 Am hynny bydded hysbys i chwi, *ha* wŷr frodyr, mai trwy hwn yr ydys yn pregethu i chwi faddeuant pechodau:

39 A thrwy hwn y cyflawnhêir pob un sydd yn credu, oddi wrth yr holl bethau y rhai ni allech trwy gyfraith Moses gael eich cyflawnhâu oddi wrthynt.

40 Gwyliwch gan hynny na ddêl arnoch y peth a ddywedwyd yn y prophwydi;

41 Edrychwch, *O* ddirmygwyr, a rhyfeddwch, a diflennwch: canys yr wyf yn gwneuthur gweithred yn eich dyddiau, gwaith ni chredwch ddim, er i neb ei ddangos i chwi.

42 ¶ A phan aeth yr Iuddewon allan o'r synagog, y Cenhedloedd a attolygasant gael pregethu y geiriau hyn iddynt y sabbath nesaf.

43 Ac wedi gollwng y gynnulleidfa, llawer o'r Iuddewon ac o'r proselytiaid crefyddol a ganlynasant Paul a Barnabas; y rhai gan lefaru wrthynt, a gynghorasant iddynt aros y'ngras Duw.

44 ¶ A'r sabbath nesaf, yr holl ddinas agos a ddaeth ynghyd i wrando gair Duw.

45 Eithr yr Iuddewon pan welsant y torfeydd, a lanwyd o genfigen, ac a ddywedasant yn erbyn y pethau a ddywedid gan Paul, gan wrth-ddywedyd a chablu.

46 Yna Paul a Barnabas a aethant yn hŷf, ac a ddywedasant, Rhaid oedd llefaru gair Duw wrthych chwi yn gyntaf: eithr o herwydd eich bod yn ei wrthod, ac yn eich barnu eich hunain yn annheilwng o fywyd tragywyddol, wele, yr ydym yn troi at y Cenhedloedd.

47 Canys felly y gorchymynodd yr Arglwydd i ni, *gan ddywedyd*, Mi a'th osodais di yn oleuni i'r Cenhedloedd, i fod o honot yn iachawdwriaeth hyd eithaf y ddaear.

48 A'r Cenhedloedd pan glywsant, a fu lawen ganddynt, ac a ogoneddasant air yr Arglwydd: a chynnifer ag oedd wedi eu hordeinio i fywyd tragywyddol, a gredasant.

49 A gair yr Arglwydd a daenwyd trwy yr holl wlad.
50 A'r Iuddewon a annogasant y gwragedd crefyddol ac anrhydeddus, a phennaethiaid y ddinas, ac a godasant erlid yn erbyn Paul a Barnabas, ac a'u bwriasant hwy allan o'u terfynau.
51 Eithr hwy a ysgydwasant y llwch oddi wrth eu traed yn eu herbyn hwynt, ac a ddaethant i Iconium.
52 A'r disgyblion a gyflawnwyd o lawenydd, ac o'r Yspryd Glân.

PENNOD XIV.

1 *Erlid Paul a Barnabas allan o Iconium.* 3 *Paul yn iachâu y cloff cfrydd yn Lystra: ac ar hynny y bobl yn tybied mai duwiau oeddynt hwy.* 19 *Llabyddio Paul.* 21 *Hwynthwy yn myned trwy fagad o eglwysi, gan gadarnhâu y disgyblion yn y ffydd, ac mewn dioddefgarwch:* 26 *ac wedi dychwelyd i Antiochia, yn mynegi yno beth a wnaethai Duw trwyddynt hwy.*

A DIGWYDDODD yn Iconium iddynt fyned ynghyd i synagog yr Iuddewon, a llefaru felly, fel y credodd lliaws mawr o'r Iuddewon ac o'r Groegwyr hefyd.
2 Ond yr Iuddewon anghredadin a gyffroisant feddyliau y Cenhedloedd, ac a'u gwnaethant yn ddrwg yn erbyn y brodyr.
3 Am hynny hwy a arhosasant *yno* amser mawr, gan fod yn hŷf yn yr Arglwydd, yr hwn oedd yn dwyn tystiolaeth i air ei ras, ac yn cenhadu gwneuthur arwyddion a rhyfeddodau trwy eu dwylaw hwynt.
4 Eithr lliaws y ddinas a rannwyd: a rhai oedd gyd â'r Iuddewon, a rhai gyd â'r apostolion.
5 A phan wnaethpwyd rhuthr gan y Cenhedloedd a'r Iuddewon, ynghyd â'u llywodraethwyr, i'w hamherchi *hwy*, ac i'w llabyddio,
6 Hwythau a ddeallasant *hyn*, ac a ffoisant i Lystra a Derbe, dinasoedd o Lycaonia, ac i'r wlad oddi amgylch:
7 Ac yno y buant yn efengylu.
8 ¶ Ac yr oedd gwr yn eistedd yn Lystra yn ddiffrwyth ei draed, yr hwn oedd gloff o groth ei fam, ac ni rodiasai erioed.
9 Hwn a glybu Paul yn llefaru, yr hwn wrth edrych yn graff arno, a gweled fod ganddo ffydd i gael iechyd,
10 A ddywedodd â llef uchel, Saf ar dy draed yn uniawn. Ac efe a neidiodd *i fynu*, ac a rodiodd.
11 A phan welodd y bobloedd y peth a wnaethai Paul, hwy a godasant eu llef, gan ddywedyd yn iaith Lycaonia, Y duwiau yn rhith dynion a ddisgynasant attom.
12 A hwy a alwasant Barnabas, yn Jupiter; a Phaul, yn Mercurius, oblegid efe oedd yr ymadroddwr pennaf.
13 Yna offeiriad Jupiter, yr hwn oedd o flaen eu dinas, a ddug deirw a garlantau i'r pyrth, ac a fynnasai gyd â'r bobl aberthu.
14 A'r apostolion Barnabas a Phaul, pan glywsant *hynny*, a rwygasant eu dillad, ac a neidiasant ym mhlith y bobl, gan lefain,
15 A dywedyd, *Ha* wŷr, paham y gwnewch chwi y pethau hyn? dynion hefyd ydym ninnau, yn gorfod goddef fel chwithau, ac yn pregethu i chwi ar i chwi droi oddi wrth y pethau gweigion yma at Dduw byw, yr hwn a wnaeth nef a daear, a'r môr, a'r holl bethau sydd ynddynt:
16 Yr hwn yn yr oesoedd

gynt a oddefodd i'r holl genhedloedd fyned yn eu ffyrdd eu hunain.

17 Er hynny ni adawodd efe mo hono ei hun yn ddidyst, gan wneuthur daioni, a rhoddi gwlaw o'r nefoedd i ni, a thymhorau ffrwythlawn, a llenwi ein calonnau ni â lluniaeth ac â llawenydd.

18 Ac er dywedyd y pethau hyn, braidd yr attaliasant y bobl rhag aberthu iddynt.

19 ¶ A daeth yno Iuddewon o Antiochia ac Iconium, a hwy a berswadiasant y bobl; ac wedi llabyddio Paul, a'*i* llusgasant *ef* allan o'r ddinas, gan dybied ei fod ef wedi marw.

20 Ac fel yr oedd y disgyblion yn sefyll o'i amgylch, efe a gyfododd, ac a aeth i'r ddinas: a thrannoeth efe a aeth allan, *efe* a Barnabas, i Derbe.

21 Ac wedi iddynt bregethu yr efengyl i'r ddinas honno, ac ynnill llawer o ddisgyblion, hwy a ddychwelasant i Lystra, ac Iconium, ac Antiochia,

22 Gan gadarnhâu eneidiau y disgyblion, *a*'u cynghori i aros yn y ffydd, ac mai trwy lawer o orthrymderau y mae yn rhaid i ni fyned i deyrnas Dduw.

23 Ac wedi ordeinio iddynt henuriaid ym mhob eglwys, a gweddïo gyd âg ymprydiau, hwy a'u gorchymynasant hwynt i'r Arglwydd, yr hwn y credasent ynddo.

24 Ac wedi iddynt dramwy trwy Pisidia, hwy a ddaethant i Pamphylia.

25 Ac wedi pregethu y gair yn Perga, hwy a ddaethant i waered i Attalia:

26 Ac oddi yno a fordwyasant i Antiochia, o'r lle yr oeddynt wedi eu gorchymyn i ras Duw i'r gorchwyl a gyflawnasant.

27 Ac wedi iddynt ddyfod a chynnull yr eglwys ynghyd, adrodd a wnaethant faint o bethau a wnaethai Duw gyd â hwy, ac iddo ef agoryd i'r Cenhedloedd ddrws y ffydd.

28 Ac yno yr arhosasant hwy dros hir o amser gyd â'r disgyblion.

PENNOD XV.

1 Ymryson mawr yn cyfodi ynghylch yr enwaediad: 6 yr apostolion yn ymgynghori ynghylch hynny: 22 ac yn anfon eu meddwl trwy lythyrau at yr eglwysi. 36 Paul a Barnabas, wedi bwriadu myned i ymweled â'r brodyr, yn ymrafaelio, ac yn ymadael â'u gilydd.

A RHAI wedi dyfod i waered o Judea, a ddysgasant y brodyr, *gan ddywedyd*, Onid enwaedir chwi yn ol defod Moses, ni ellwch fod yn gadwedig.

2 *A* phan ydoedd ymryson a dadleu nid bychan gan Paul a Barnabas yn eu herbyn, hwy a ordeiniasant fyned o Paul a Barnabas, a rhai eraill o honynt, i fynu i Jerusalem, at yr apostolion a'r henuriaid, ynghylch y cwestiwn yma.

3 Ac wedi eu hebrwng gan yr eglwys, hwy a dramwyasant trwy Phenice a Samaria, gan fynegi troad y Cenhedloedd. A hwy a barasant lawenydd mawr i'r brodyr oll.

4 Ac wedi eu dyfod hwy i Jerusalem, hwy a dderbyniwyd gan yr eglwys, a *chan* yr apostolion, a *chan* yr henuriaid; a hwy a fynegasant yr holl bethau a wnaethai Duw gyd â hwynt.

5 Eithr cyfododd rhai o sect y Phariseaid y rhai oedd yn credu, gan ddywedyd, Mai rhaid iddynt eu henwaedu,

a gorchymyn cadw deddf M[illegible]

6 ¶ A'r apostolion a'r henuriaid a ddaethant ynghyd i edrych am y matter yma.

7 Ac wedi bod ymddadleu mawr, cyfododd Petr, ac a ddywedodd wrthynt, *Ha* wŷr frodyr, chwi a wyddoch ddarfod i Dduw er ys talm o amser yn ein plith ni fy ethol i, i gael o'r Cenhedloedd trwy fy ngenau i glywed gair yr efengyl, a chredu.

8 A Duw, adnabyddwr calonnau, a ddug dystiolaeth iddynt, gan roddi iddynt yr Yspryd Glân, megis ag i ninnau:

9 Ac ni wnaeth *efe* ddim gwahaniaeth rhyngom ni a hwynt, gan buro eu calonnau hwy trwy ffydd.

10 Yn awr gan hynny paham yr ydych chwi yn temtio Duw, i ddodi iau ar warrau y disgyblion, yr hon nid allai ein tadau ni na ninnau ei dwyn?

11 Eithr trwy ras yr Arglwydd Iesu Grist, yr ydym ni yn credu ein bod yn gadwedig yr un modd a hwythau.

12 ¶ A'r holl lïaws a ddistawodd, ac a wrandawodd ar Barnabas a Phaul, yn mynegi pa arwyddion a rhyfeddodau *eu maint* a wnaethai Duw ym mhlith y Cenhedloedd trwyddynt hwy.

13 ¶ Ac wedi iddynt ddistewi, attebodd Iago, gan ddywedyd, *Ha* wŷr frodyr, gwrandewch arnaf fi.

14 Simeon a fynegodd pa wedd yr ymwelodd Duw ar y cyntaf, i gymmeryd o'r Cenhedloedd bobl i'w enw.

15 Ac â hyn y cyttuna geiriau y prophwydi; megis y mae yn ysgrifenedig,

16 Ar ol hyn y dychwelaf, ac yr adeiladaf drachefn dabernacl Dafydd, yr hwn sydd wedi syrthio: a'i fylchau ef a adeiladaf drachefn, ac a'i cyfodaf eilchwyl:

17 Fel y byddo i'r hyn a weddiller o ddynion geisio yr Arglwydd, ac i'r holl Genhedloedd, y rhai y gelwir fy enw i arnynt, medd yr Arglwydd, yr hwn sydd yn gwneuthur yr holl bethau hyn.

18 Hysbys i Dduw yw ei weithredoedd oll erioed.

19 O herwydd paham fy marn i yw, na flinom y rhai o'r Cenhedloedd a droisant at Dduw:

20 Eithr ysgrifenu o honom ni attynt, ar ymgadw o honynt oddi wrth halogrwydi delwau, a godineb, ac *oddi wrth* y peth a dagwyd, ac *oddi wrth* waed.

21 Canys y mae i Moses ym mhob dinas, er yr hen amseroedd, rai a'i pregethant ef, gan fod yn ei ddarllen yn y synagogau bob sabbath.

22 Yna y gwelwyd yn dda gan yr apostolion a'r henuriaid, ynghyd â'r holl eglwys, anfon gwŷr etholedig o honynt eu hunain, i Antiochia, gyd â Phaul a Barnabas; *sef* Judas a gyfenwir Barsabas, a Silas, gwŷr rhagorol ym mhlith y brodyr:

23 A *hwy* a ysgrifenasant gyd â hwynt fel hyn; Yr apostolion, a'r henuriaid, a'r brodyr, at y brodyr y rhai sydd o'r Cenhedloedd yn Antiochia, a Syria, a Cilicia, yn anfon annerch.

24 Yn gymmaint a chlywed o honom ni, i rai a aethant allan oddi wrthym ni eich trallodi chwi â geiriau, gan ddymchwelyd eich eneidiau chwi, a dywedyd *fod* yn rhaid enwacdu arnoch, a chadw y

ddeddf; i'r rhai ni roisem ni *gyfrywo* orchymyn:

25 Ni a welsom yn dda, wedi i ni ymgynnull yn gyttûn, anfon gwŷr etholedig attoch, gyd â'n hanwylyd Barnabas a Phaul;

26 Gwŷr a roisant eu heneidiau dros enw ein Harglwydd ni Iesu Grist.

27 Ni a anfonasom gan hynny Judas a Silas; a hwythau ar air a fynegant *i chwi* yr un pethau.

28 Canys gwelwyd yn dda gan yr Yspryd Glân, a chennym ninnau, na ddodid arnoch faich ychwaneg nâ'r pethau anghenrheidiol hyn:

29 Bod i chwi ymgadw oddi wrth yr hyn a aberthwyd i eilunod, a gwaed, ac oddi wrth y peth a dagwyd, ac oddi wrth odineb: oddi wrth yr hyn bethau os ymgedwch, da y gwnewch. Byddwch iach.

30 Felly wedi eu gollwng hwynt ymaith, hwy a ddaethant i Antiochia: ac wedi cynnull y lliaws ynghyd, hwy a roisant y llythyr.

31 Ac wedi iddynt *ei* ddarllen, llawenychu a wnaethant am y diddanwch.

32 Judas hefyd a Silas, a hwythau yn brophwydi, trwy lawer o ymadrodd a ddiddanasant y brodyr, ac a'*u* cadarnhasant.

33 Ac wedi iddynt aros *yno* dros amser, hwy a ollyngwyd ymaith mewn heddwch, gan y brodyr, at yr apostolion.

34 Eithr gwelodd Silas yn dda aros yno.

35 A Phaul a Barnabas a arhosasant yn Antiochia, gan ddysgu ac efengylu gair yr Arglwydd, gyd â llawer eraill hefyd.

36 ¶ Ac wedi rhai dyddiau, dywedodd Paul wrth Barnabas, Dychwelwn ac ymwelwn â'n brodyr, yni mhob dinas y pregethasom air yr Arglwydd ynddynt, *i weled* pa fodd y maent hwy.

37 A Barnabas a gynghorodd gymmeryd gyd â hwynt Ioan, yr hwn a gyfenwid Marc.

38 Ond ni welai Paul yn addas gymmeryd hwnnw gyd â hwynt, yr hwn a dynnasai oddi wrthynt o Pamphylia, ac nid aethai gyd â hwynt i'r gwaith.

39 A bu gymmaint cynnwrf *rhyngddynt*, fel yr ymadawsant oddi wrth eu gilydd; ac y cymmerth Barnabas Marc gyd âg ef, ac y mordwyodd i Cyprus:

40 Eithr Paul a ddewisodd Silas, ac a aeth ymaith, wedi ei orchymyn i ras Duw gan y brodyr.

41 Ac efe a dramwyodd trwy Syria a Cilicia, gan gadarnhâu yr eglwysi.

PENNOD XVI.

1 *Paul, wedi enwaedu ar Timothëus, 7 ac wedi ei alw gan yr Yspryd,* 14 *yn troi Lydia:* 16 *yn bwrw allan yspryd dewiniaeth;* 19 *ac am hynny Silas ac yntau yn cael eu fflangellu, a'u carcharu:* 26 *agoryd dryeau y carchar:* 31 *troi ceidwad y carchar,* 37 *a'u gwaredu hwythau.*

YNA y daeth efe i Derbe ac i Lystra. Ac wele, yr oedd yno ryw ddisgybl, a'i enw Timothëus, mab i ryw wraig yr hon oedd Iuddewes, ac yn credu; a'i dad *oedd* Roegwr:

2 Yr hwn oedd yn cael gair da gan y brodyr oedd yn Lystra, ac *yn* Iconium.

3 Paul a fynnai i hwn fyned allan gyd âg ef; ac *efe* a'i cymmerth ac a'i henwaedodd ef, o achos yr Iuddewon oedd yn y lleoedd hynny: canys hwy

a wyddent bawb mai Groegwr oedd ei dad ef.

4 Ac fel yr oeddynt yn ymdaith trwy y dinasoedd, hwy a roisant arnynt gadw y gorchymynion a ordeiniesid gan yr apostolion a'r henuriaid y rhai oedd yn Jerusalem.

5 Ac felly yr eglwysi a gadarnhâwyd yn y ffydd, ac a gynnyddasant mewn rhifedi beunydd.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy Phrygia, a gwlad Galatia, a gwarafun iddynt gan yr Yspryd Glân bregethu y gair yn Asia;

7 Pan ddaethant i Mysia, hwy a geisiasant fyned i Bithynia: ac ni oddefodd Yspryd yr Iesu iddynt.

8 Ac wedi myned heibio i Mysia, hwy a aethant i waered i Troas.

9 A gweledigaeth a ymddangosodd i Paul liw nos: Rhyw wr o Macedonia a safai, ac a ddeisyfai arno, ac a ddywedai, Tyred drosodd i Macedonia, a chymmorth ni.

10 A phan welodd efe y weledigaeth, yn ebrwydd ni a geisiasom fyned i Macedonia; gan gwblgredu alw o'r Arglwydd nyni i efengylu iddynt hwy.

11 Am hynny, wedi myned ymaith o Troas, ni a gyrchasom yn uniawn i Samothracia; a thrannoeth i Neapolis:

12 Ac oddi yno i Philippi, yr hon sydd brif-ddinas o barth o Macedonia, dinas rydd: ac ni a fuom yn aros yn y ddinas honno ddyddiau rai.

13 Ac ar y dydd sabbath ni a aethom allan o'r ddinas i làn afon, lle y byddid arferol o weddïo; ac ni a eisteddasom, ac a lefarasom wrth y gwragedd a ddaethant ynghyd.

14 ¶ A rhyw wraig a'i henw Lydia, un yn gwerthu porphor, o ddinas y Thyatiriaid, yr hon oedd yn addoli Duw, a wrandawodd; yr hon yr agorodd yr Arglwydd ei chalon, i ddal ar y pethau a leferid gan Paul.

15 Ac wedi ei bedyddio hi a'i theulu, hi a ddymunodd *arnom*, gan ddywedyd, Os barnasoch fy mod i yn ffyddlawn i'r Arglwydd, deuwch i mewn i'm tŷ, ac arhoswch *yno*. A hi a'n cymhellodd ni.

16 ¶ A digwyddodd, a ni yn myned i weddïo, i ryw langces, yr hon oedd ganddi yspryd dewiniaeth, gyfarfod â ni; yr hon oedd yn peri llawer o elw i'w meistriaid, wrth ddywedyd dewiniaeth.

17 Hon a ddilynodd Paul a ninnau, ac a lefodd, gan ddywedyd, Y dynion hyn ydynt weision y Duw goruchaf, y rhai sydd yn mynegi i chwi ffordd iachawdwriaeth.

18 A hyn a wnaeth hi dros ddyddiau lawer. Eithr Paul yn flin ganddo, a drodd, ac a ddywedodd wrth yr yspryd, Yr ydwyf yn gorchymyn i ti, yn enw Iesu Grist, fyned allan o honi. Ac efe a aeth allan yr awr honno.

19 ¶ A phan welodd ei meistriaid hi fyned gobaith cu helw hwynt ymaith, hwy a ddaliasant Paul a Silas, ac a'*u* llusgasant *hwy* i'r farchnadfa, at y llywodraethwyr;

20 Ac a'u dygasant hwy at y swyddogion, ac a ddywedasant, Y mae y dynion hyn, y rhai ydynt Iuddewon, yn llwyr-gythryblio ein dinas ni,

21 Ac yn dysgu defodau y rhai nid ydyw rydd i ni eu derbyn, na'u gwneuthur, y rhai ydym Rufeinwyr.

22 A'r dyrfa a safodd i fynu ynghyd yn eu herbyn hwy;

a'r swyddogion, gan rwygo eu dillad, a orchymynasant *eu* curo *hwy* â gwïail.

23 Ac wedi rhoddi gwïalennodiau lawer iddynt, hwy a'*u* taflasant i garchár; gan orchymyn i geidwad y carchar eu cadw hwy yn ddïogel.

24 Yr hwn, wedi derbyn y cyfryw orchymyn, a'*u* bwriodd hwy i'r carchar nesaf i mewn, ac a wnaeth eu traed hwy yn sicr yn y cyffion.

25 ¶ Ac ar hanner nos Paul a Silas oedd yn gweddïo, ac yn canu mawl i Dduw: a'r carcharorion a'u clywsant hwy.

26 Ac yn ddisymmwth y bu daeargryn mawr, hyd oni siglwyd seiliau y carchar: ac yn ebrwydd yr holl ddrysau a agorwyd, a rhwymau pawb a aethant yn rhyddion.

27 A phan ddeffrôdd ceidwad y carchar, a chanfod drysau y carchar yn agored, efe a dynnodd ei gleddyf, ac a amcanodd ei ladd ei hun; gan dybied ffoi o'r carcharorion ymaith.

28 Eithr Paul a lefodd â llef uchel, gan ddywedyd, Na wna i ti dy hun ddim niwed; canys yr ydym ni yma oll.

29 Ac wedi galw am oleu, efe a ruthrodd i mewn, ac yn ddychrynedig efe a syrthiodd i lawr ger bron Paul a Silas,

30 Ac a'u dug hwynt allan, ac a ddywedodd, *O* feistriaid, beth sydd raid i mi ei wneuthur, fel y byddwyf gadwedig?

31 A hwy a ddywedasant, Cred yn yr Arglwydd Iesu Grist, a chadwedig fyddi, ti a'th deulu.

32 A hwy a draethasant iddo air yr Arglwydd, ac i bawb oedd yn ei dŷ ef.

33 Ac efe a'u cymmerth hwy yr awr honno o'r nos, ac a olchodd *eu* briwiau; ac efe a fedyddiwyd, a'r eiddo oll, yn y man.

34 Ac wedi iddo eu dwyn hwynt i'w dŷ, efe a osododd fwyd ger eu bron hwy, ac a fu lawen, gan gredu i Dduw, efe a'i holl deulu.

35 A phan aeth hi yn ddydd, y swyddogion a anfonasant y ceisiaid, gan ddywedyd, Gollwng ymaith y dynion hynny.

36 A cheidwad y carchar a fynegodd y geiriau hyn wrth Paul, Y swyddogion a anfonasant i'ch gollwng chwi ymaith: yn awr gan hynny cerddwch ymaith; ewch mewn heddwch.

37 Eithr Paul a ddywedodd wrthynt, Wedi iddynt ein curo yn gyhoedd heb ein barnu, a ninnau yn Rhufeinwyr, hwy a'n bwriasant ni i garchar; ac yn awr a ydynt hwy yn ein bwrw ni allan yn ddirgel? nid felly; ond deuant hwy eu hunain, a dygant ni allan.

38 A'r ceisiaid a fynegasant y geiriau hyn i'r swyddogion. A hwy a ofnasant, pan glywsant mai Rhufeiniaid oeddynt.

39 A hwy a ddaethant ac a attolygasant arnynt, ac a'*u* dygasant allan, ac a ddeisyfasant arnynt fyned allan o'r ddinas.

40 Ac wedi myned allan o'r carchar, hwy a aethant i mewn at Lydia: ac wedi gweled y brodyr, hwy a'u cysurasant, ac a ymadawsant.

PENNOD XVII.

1 *Paul yn pregethu yn Thessalonica: 4 lle y mae rhai yn credu, ac eraill yn ei erlid ef.* 10 *Ei anfon ef i Berea, ac yntau yn pregethu yno;* 13 *ac wedi ei erlid yn Thessalonica,* 15 *yn dyfod i Athen; ac yno yn ymresymmu, ac yn pregethu iddynt hwy y Duw byw, yr hwn nid adwaenent:* 34 *ac wrth hynny bagad yn troi at Grist.*

GWEDI iddynt dramwy trwy Amphipolis ac Apolonia, hwy a ddaethant i Thessalonica, lle yr oedd synagog i'r Iuddewon.

2 A Phaul, yn ol ei arfer, a aeth i mewn attynt, a thros dri sabbath a ymresymmodd â hwynt allan o'r ysgrythyrau,

3 Gan egluro a dodi ger eu bronnau, mai rhaid oedd i Grist ddioddef, a chyfodi oddi wrth y meirw: ac mai hwn yw y Crist Iesu, yr hwn yr wyf fi yn ei bregethu i chwi.

4 A rhai o honynt a gredasant, ac a ymwasgasant â Phaul a Silas, ac o'r Groegwyr crefyddol liaws mawr, ac o'r gwragedd pennaf nid ychydig.

5 ¶ Eithr yr Iuddewon y rhai oedd heb gredu, gan genfigennu, a gymmerasant attynt ryw ddynion drwg o grwydriaid; ac wedi casglu tyrfa, hwy a wnaethant gyffro yn y ddinas, ac a osodasant ar dŷ Jason, ac a geisiasant eu dwyn hwynt allan at y bobl.

6 A phan na chawsant hwynt, hwy a lusgasant Jason, a rhai o'r brodyr, at bennaethiaid y ddinas, gan lefain, Y rhai sydd yn aflonyddu y byd, *y rhai hynny* a ddaethant yma hefyd;

7 Y rhai a dderbyniodd Jason: ac y mae y rhai hyn oll yn gwneuthur yn erbyn ordeiniadau Cesar, gan ddywedyd fod brenhin arall, *sef* Iesu.

8 A hwy a gyffroisant y dyrfa, a llywodraethwyr y ddinas hefyd, wrth glywed y pethau hyn.

9 Ac wedi iddynt gael sicrwydd gan Jason a'r lleill, hwy a'u gollyngasant hwynt ymaith.

10 ¶ A'r brodyr yn ebrwydd o hŷd nos a anfonasant Paul a Silas i Berea: y rhai wedi eu dyfod *yno*, a aethant i synagog yr Iuddewon.

11 Y rhai hyn oedd fonedd-igeiddiach nâ'r rhai oedd yn Thessalonica, y rhai a dderbyniasant y gair gyd â phob parodrwydd meddwl, gan chwilio beunydd yr ysgrythyrau, a oedd y pethau hyn felly.

12 Felly llawer o honynt a gredasant, ac o'r Groegesau parchedig, ac o wŷr nid ychydig.

13 A phan wybu yr Iuddewon o Thessalonica fod gair Duw yn ei bregethu gan Paul yn Berea hefyd, hwy a ddaethant yno hefyd, gan gyffrôi y dyrfa.

14 Ac yna yn ebrwydd y brodyr a anfonasant Paul ymaith, i fyned megis i'r môr: ond Silas a Thimothëus a arhosasant yno.

15 A chyfarwyddwyr Paul a'i dygasant ef hyd Athen: ac wedi derbyn gorchymyn at Silas a Thimothëus, ar iddynt ddyfod atto ar ffrwst, hwy a aethant ymaith.

16 ¶ A thra yr ydoedd Paul yn aros am danynt yn Athen, ei yspryd a gynhyrfwyd ynddo, wrth weled y ddinas wedi ymroi i eilunod.

17 O herwydd hynny yr ymresymmodd efe yn y synagog â'r Iuddewon, ac â'r rhai crefyddol, ac yn y farchnad beunydd â'r rhai a gyfarfyddent âg ef.

18 A rhai o'r philosophyddion o'r Epicuriaid, ac o'r Stoiciaid, a ymddadleuasant âg ef: a rhai a ddywedasant, Beth a fynnai y siaradwr hwn ei ddywedyd? a rhai, Tebyg yw ei fod ef yn mynegi duw-

lau dïeithr: am ei fod yn pregethu yr Iesu, a'r adgyfodiad, iddynt.

19 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i dygasant i Areopagus, gan ddywedyd, A allwn ni gael gwybod beth *yw* y ddysg newydd hon, a draethir gennyt?

20 Oblegid yr wyt ti yn dwyn rhyw bethau dïeithr i'n clustiau ni: am hynny ni a fynnem wybod beth a allai y pethau hyn fod.

21 (A'r holl Atheniaid, a'r dïeithriaid y rhai oedd yn ymdeithio yno, nid oeddynt yn cymmeryd hamdden i ddim arall, ond i ddywedyd neu i glywed rhyw newydd)

22 ¶ Yna y safodd Paul y'nghanol Areopagus ac a ddywedodd, *Ha* wŷr Atheniaid, mi a'ch gwelaf chwi ym mhob peth yn dra choelgrefyddol.

23 Canys wrth ddyfod heibio, ac edrych ar eich defosiynau, mi a gefais allor yn yr hon yr ysgrifenasid, I'R DDUW NID ADWAENIR. Yr hwn gan hynny yr ydych chwi heb ei adnabod yn ei addoli, hwnnw yr wyf fi yn ei fynegi i chwi.

24 Y Duw a wnaeth y byd, a phob peth sydd ynddo, gan ei fod yn Arglwydd nef a daear, nid yw yn trigo mewn temlau o waith dwylaw:

25 Ac nid â dwylaw dynion y gwasanaethir ef, fel pe bai arno eisieu dim; gan ei fod ef yn rhoddi i bawb fywyd, ac anadl, a phob peth oll.

26 Ac *efe* a wnaeth o un gwaed, bob cenedl o ddynion, i breswylio ar holl wyneb y ddaear, ac a bennodd yr amseroedd rhagosodedig, a therfynau eu preswylfod hwynt;

27 Fel y ceisient yr Arglwydd, os gallent ymbalfalu am dano ef, a'i gael, er nad yw efe yn ddïau neppell oddi wrth bob un o honom:

28 Oblegid ynddo ef yr ydym ni yn byw, yn symmud, ac yn bod; megis y dywedodd rhai o'ch poëtau chwi eich hunain. Canys ei hiliogaeth ef hefyd ydym ni.

29 Gan ein bod ni gan hynny yn hiliogaeth Duw, ni ddylem ni dybied fod y Duwdod yn debyg i aur, neu arian, neu faen, o gerfiad celfyddyd a dychymmyg dyn.

30 A Duw, wedi esgeuluso amseroedd yr anwybodaeth hon, sydd yr awrhon yn gorchymyn i bob dyn ym mhob man edifarhâu:

31 O herwydd iddo osod diwrnod yn yr hwn y barna efe y byd mewn cyfiawnder, trwy y gwr a ordeiniodd efe; gan roddi ffydd i bawb, o herwydd darfod iddo ei gyfodi ef oddi wrth y meirw.

32 ¶ A phan glywsant sôn am adgyfodiad y meirw, rhai a watwarasant; a rhai a ddywedasant, Ni a'th wrandawn drachefn am y peth hwn.

33 Ac felly Paul a aeth allan o'u plith hwynt.

34 Eithr rhai gwŷr a lynasant wrtho, ac a gredasant: ym mhlith y rhai *yr oedd* Dionysius yr Areopagiad, a gwraig a'i henw Damaris, ac eraill gyd â hwynt.

PENNOD XVIII.

1 *Paul yn gweithio â'i ddwylaw, ac yn pregethu yn Corinth i'r Cenhedloedd.* 9 *Yr Arglwydd yn ei gysuro ef trwy weledigaeth.* 12 *Achwyn arno ef ger bron Gallio y rhaglaw: yntau yn cael ei ollwng ymaith;* 18 *ac wedi hynny yn tramwy o ddinas i ddinas, ac yn nerthu y disgyblion.* 24 *Apolos, wedi ei ddysgu yn fanylach gan Acwila a Phriscila,* 28 *yn pregethu Crist gyd â nerth mawr.*

AR ol y pethau hyn, Paul a ymadawodd âg Athen, ac a ddaeth i Corinth.

2 Ac wedi iddo gael rhyw Iuddew a'i enw Acwila, un o Pontus o genedl, wedi dyfod yn hwyr o'r Ital, a'i wraig Priscila (am orchymyn o Claudius i'r Iuddewon oll fyned allan o Rufain) efe a ddaeth attynt.

3 Ac, o herwydd ei fod o'r un gelfyddyd, efe a arhoes gyd â hwynt, ac a weithiodd (canys gwneuthurwyr pebyll oeddynt wrth eu celfyddyd)

4 Ac efe a ymresymmodd yn y synagog bob sabbath, ac a gynghorodd yr Iuddewon, a'r Groegiaid.

5 A phan ddaeth Silas a Thimothëus o Macedonia, bu gyfyng ar Paul yn yr yspryd, ac *efe* a dystiolaethodd i'r Iuddewon, mai Iesu oedd Crist.

6 A hwythau gwedi ymosod yn ei erbyn, a chablu, efe a ysgydwodd *ei* ddillad, ac a ddywedodd wrthynt, *Bydded* eich gwaed chwi ar eich pennau eich hunain; glân *ydwyf* fi: o hyn allan mi a âf at y Cenhedloedd.

7 ¶ Ac wedi myned oddi yno, efe a ddaeth i dŷ un a'i enw Justus, *un* oedd yn addoli Duw, tŷ yr hwn oedd yn cyffwrdd â'r synagog.

8 A Chrispus yr arch-synagogydd a gredodd yn yr Arglwydd, a'i holl dŷ: a llawer o'r Corinthiaid, wrth wrando, a gredasant, ac a fedyddiwyd.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Paul trwy weledigaeth liw nos, Nac ofna; eithr llefara, ac na thaw:

10 Canys yr wyf fi gyd â thi, ac ni esyd neb arnat, i wneuthur niwed i ti: o herwydd y mae i mi bobl lawer yn y ddinas hon.

11 Ac efe a arhoes *yno* flwyddyn a chwe mis, yn dysgu gair Duw yn eu plith hwynt.

12 ¶ A phan oedd Gàlio yn rhaglaw yn Achaia, cyfododd yr Iuddewon yn unfryd yn erbyn Paul, ac a'i dygasant ef i'r frawdle,

13 Gan ddywedyd, Y mae hwn yn annog dynion i addoli Duw yn erbyn y ddeddf.

14 Ac fel yr oedd Paul yn amcanu agoryd ei enau, dywedodd Gallo wrth yr Iuddewon, Pe buasai gam, neu ddrwg weithred, O Iuddewon, wrth reswm myfi a gyd-ddygaswn â chwi:

15 Eithr os y cwestiwn sydd am ymadrodd, ac enwau, a'r ddeddf sydd yn eich plith chwi, edrychwch eich hunain; canys ni fyddaf fi farnwr am y pethau hyn.

16 Ac efe a'u gyrrodd hwynt oddi wrth y frawdle.

17 A'r holl Roegwyr a gymmerasant Sosthenes yr arch-synagogydd, ac a'i curasant o flaen y frawdle. Ac nid oedd Gàlio yn gofalu am ddim o'r pethau hynny.

18 ¶ Eithr Paul, wedi aros etto ddyddiau lawer, a ganodd yn iach i'r brodyr, ac a fordwyodd ymaith i Syria, a chyd âg ef Priscila ac Acwila; gwedi iddo gneifio *ei* ben yn Cenchrea: canys yr oedd arno adduned.

19 Ac efe a ddaeth i Ephesus, ac a'u gadawodd hwynt yno; eithr efe a aeth i'r synagog, ac a ymresymmodd â'r Iuddewon.

20 A phan ddymunasant *arno* aros gyd â hwynt dros amser hŵy, ni chaniattâodd efe

21 Eithr efe a ganodd yn iach iddynt, gan ddywedyd, Y mae yn angenrhaid i mi gadw yr wyl sydd yn dyfod yn Jerusalem; ond os myn Duw, mi a ddeuaf yn fy ol attoch chwi drachefn. Ac efe a aeth ymaith o Ephesus.

22 Ac wedi iddo ddyfod i waered i Cesarea, efe a aeth i fynu ac a gyfarchodd yr eglwys, ac a ddaeth i waered i Antiochia.

23 Ac wedi iddo dreulio talm o amser, efe a aeth ymaith, gan dramwy trwy wlad Galatia, a Phrygia, mewn trefn, a chadarnhâu yr holl ddisgyblion.

24 ¶ Eithr rhyw Iuddew, a'i enw Apòlos, Alexandriad o genedl, gwr ymadroddus, cadarn yn yr ysgrythyrau, a ddaeth i Ephesus.

25 Hwn oedd wedi dechreu dysgu iddo ffordd yr Arglwydd: ac *efe* yn wresog yn yr yspryd, a lefarodd, ac a athrawiaethodd yn ddiwyd y pethau a berthynent i'r Arglwydd, heb ddeall ond bedydd Ioan yn unig.

26 A hwn a ddechreuodd lefaru yn hŷf yn y synagog: a phan glybu Acwila a Phriscila, hwy a'i cymmerasant ef attynt, ac a agorasant iddo ffordd Duw yn fanylach.

27 A phan oedd efe yn ewyllysio myned i Achaia, y brodyr, gan annog, a ysgrifenasant at y disgyblion i'w dderbyn ef. Yr hwn, wedi ei ddyfod, a gynnorthwyodd lawer ar y rhai a gredasent trwy ras.

28 Canys efe a orchfygodd yr Iuddewon yn egnïol, ar gyhoedd, gan ddangos trwy ysgrythyrau, mai Iesu yw Crist.

PENNOD XIX.

6 Rhoddi yr Yspryd Glân trwy ddwylaw Paul. 9 Yr Iuddewon yn cablu ei athrawiaeth ef, yr hon a gadarnhêir trwy wyrthiau. 13 Yr consurwyr Iuddewaidd 16 yn cael eu curo gan y cythraul. 19 Llosgi y llyfrau consurio. 24 Demetrius, o chwant elw, yn codi terfysg mawr yn erbyn Paul: 35 ac ysgolhaig y ddinas yn llonyddu y derfysg.

A DIGWYDDODD, tra fu Apòlos yn Corinth, wedi i Paul dramwy trwy y parthau uchaf, ddyfod o hono ef i Ephesus: ac wedi iddo gael rhyw ddisgyblion,

2 Efe a ddywedodd wrthynt, A dderbyniasoch chwi yr Yspryd Glân er pan gredasoch? A hwy a ddywedasant wrtho, Ni chawsom ni gymmaint a chlywed a oes Yspryd Glân.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I ba beth gan hynny y bedyddiwyd chwi? Hwythau a ddywedasant, I fedydd Ioan.

4 A dywedodd Paul, Ioan yn ddïau a fedyddiodd â bedydd edifeirwch, gan ddywedyd wrth y bobl am gredu yn yr hwn oedd yn dyfod ar ei ol ef, sef yng Nghrist Iesu.

5 A phan glywsant hwy *hyn*, hwy a fedyddiwyd yn enw yr Arglwydd Iesu.

6 Ac wedi i Paul ddodi *ei* ddwylaw arnynt, yr Yspryd Glân a ddaeth arnynt: a hwy a draethasant â thafodau, ac a brophwydasant.

7 A'r gwyr oll oeddynt ynghylch deuddeg.

8 Ac efe a aeth i mewn i'r synagog, ac a lefarodd yn hŷ dros dri mis, gan ymresymmu a chynghori y pethau *a berthynent* i deyrnas Dduw.

9 Eithr pan oedd rhai wedi caledu, ac heb gredu, gan ddywedyd yn ddrwg am y ffordd honno ger bron y lliaws, efe a dynnodd ymaith

oddi wrthynt, ac a neillduodd y disgyblion; gan ymresymmu beunydd yn ysgol un Tyrannus.

10 A hyn a fu dros yspaid dwy flynedd, hyd oni ddarfu i bawb a oedd yn trigo yn Asia, yn Iuddewon a Groegiaid, glywed gair yr Arglwydd Iesu.

11 A gwyrthiau rhagorol a wnaeth Duw trwy ddwylaw Paul:

12 Hyd oni ddygid at y cleifion, oddi wrth ei gorph ef, napcynau neu foledau; a'r clefydau a ymadawai â hwynt, a'r ysprydion drwg a aent allan o honynt.

13 ¶ Yna rhai o'r Iuddewon crwydraidd, *y rhai oedd* gonsurwyr, a gymmerasant arnynt enwi uwch ben y rhai oedd âg ysprydion drwg ynddynt, enw yr Arglwydd Iesu, gan ddywedyd, Yr ydym ni yn eich tynghedu chwi trwy yr Iesu, yr hwn y mae Paul yn ei bregethu.

14 Ac yr oedd rhyw saith o feibion i Scefa, Iuddew, *ac* arch-offeiriad, y rhai oedd yn gwneuthur hyn.

15 A'r yspryd drwg a attebodd ac a ddywedodd, Yr Iesu yr wyf yn ei adnabod, a Phaul a adwaen; eithr pwy ydych chwi?

16 A'r dyn yr hwn yr oedd yr yspryd drwg ynddo, a ruthrodd arnynt, ac a'u gorchfygodd, ac a fu drwm yn eu herbyn; hyd oni ffoisant hwy allan o'r tŷ hwnnw, yn noethion ac yn archolledig.

17 A hyn a fu hysbys gan yr holl Iuddewon a'r Groegiaid hefyd, y rhai oedd yn preswylio yn Ephesus; ac ofn a syrthiodd arnynt oll, ac enw yr Arglwydd Iesu a fawrygwyd.

18 A llawer o'r rhai a gredasant a ddaethant, ac a gyffesasant, ac a fynegasant eu gweithredoedd.

19 Llawer hefyd o'r rhai a fuasai yn gwneuthur rhodreswaith, a ddygasant eu llyfrau ynghyd, ac a'u llosgasant y'ngŵydd pawb: a hwy a fwriasant eu gwerth hwy, ac a'i cawsant yn ddengmil a deugain o *ddarnau* arian.

20 Mor gadarn y cynnyddodd gair yr Arglwydd, ac y cryfhâodd.

21 ¶ A phan gyflawnwyd y pethau hyn, arfaethodd Paul yn yr yspryd, gwedi iddo dramwy trwy Macedonia ac Achaia, fyned i Jerusalem; gan ddywedyd, Gwedi i mi fod yno, rhaid i mi weled Rhufain hefyd.

22 Ac wedi anfon i Macedonia ddau o'r rhai oedd yn gweini iddo, *sef* Timothëus ac Erastus, efe ei hun a arhosodd dros amser yn Asia.

23 ¶ A bu ar yr amser hwnnw drallod nid bychan ynghylch y ffordd honno.

24 Canys rhyw un a'i enw Demetrius, gôf arian, yn gwneuthur temlau arian i Dïana, oedd yn peri elw nid bychan i'r crefftwyr;

25 Y rhai a alwodd efe, ynghyd â gweithwyr y cyfryw bethau hefyd, ac a ddywedodd, *Ha* wŷr, chwi a wyddoch mai oddi wrth yr elw hwn y mae ein golud ni:

26 Chwi a welwch hefyd ac a glywch, nid yn unig yn Ephesus, eithr agos dros Asia oll, ddarfod i'r Paul yma berswadio a throi llawer o bobl ymaith, wrth ddywedyd nad ydyw dduwiau y rhai a wneir â dwylaw.

27 Ac nid yw yn unig yn enbyd i ni, ddyfod y rhan hon

1 ddirmyg; eithr hefyd bod cyfrif teml y dduwies fawr Diana yn ddiddym, a bod hefyd ddistrywio ei mawrhydi hi, yr hon y mae Asia oll a'r byd yn ei haddoli.

28 A phan glywsant, hwy a lanwyd o ddigofaint; ac a lefasant, gan ddywedyd, Mawr *yw* Diana yr Ephesiaid.

29 A llanwyd yr holl ddinas o gythrwfl: a hwy a ruthrasant yn unfryd i'r orsedd, gwedi cipio Gaius ac Aristarchus o Macedonia, cyd-ymdeithion Paul.

30 A phan oedd Paul yn ewyllysio myned i mewn i blith y bobl, ni adawodd y disgyblion iddo.

31 Rhai hefyd o bennaethiaid Asia, y rhai oedd gyfeillion iddo, a yrrasant atto, i ddeisyf *arno*, nad ymroddai efe i fyned i'r orsedd.

32 A rhai a lefasant un peth, ac eraill beth arall: canys y gynnulleidfa oedd yn gymmysg; a'r rhan fwyaf ni wyddent o herwydd pa beth y daethent ynghyd.

33 A hwy a dynnasant Alexander allan o'r dyrfa, a'r Iuddewon yn ei yrru ef ym mlaen. Ac Alexander a amneidiodd â'i law am osteg, ac a fynnasai ei ymddiffyn ei hun wrth y bobl.

34 Eithr pan wybuant mai Iuddew oedd efe, pawb âg un llef a lefasant megis dros ddwy awr, Mawr *yw* Diana yr Ephesiaid.

35 Ac wedi i ysgolhaig y ddinas lonyddu y bobl, efe a ddywedodd, *Ha* wŷr Ephesiaid, pa ddyn sydd nis gŵyr fod dinas yr Ephesiaid yn addoli y dduwies fawr Diana, a'r *ddelw* a ddisgynodd oddi wrth Jupiter?

36 A chan fod y pethau hyn heb allu dywedyd i'w herbyn, rhaid i chwi fod yn llonydd, ac na wneloch ddim mewn byrbwyll.

37 Canys dygasoch yma y gwŷr hyn, y rhai nid ydynt nac yn yspeilwyr teml au, nac yn cablu eich duwies chwi.

38 Od oes gan hynny gan Demetrius a'r crefftwyr sydd gyd âg ef, un hawl yn erbyn neb, y mae cyfraith i'w chael, ac y mae rhaglawiaid: rhodded pawb yn erbyn eu gilydd.

39 Ac os gofynwch ddim am bethau eraill, mewn cynnulleidfa gyfreithlawn y terfynir *hynny*.

40 O herwydd enbyd yw rhag achwyn arnom am y dervysg heddyw; gan nad oes un achos trwy yr hwn y gallom roddi rheswm o'r ymgyrch hwn.

41 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ollyngodd y gynnulleidfa ymaith.

PENNOD XX.

1 Paul yn myned i Macedonia; 7 yn gwasanaethu swpper yr Arglwydd, ac yn pregethu. 9 Eutychus, wedi cwympo i lawr yn farw, yn cael ei godi i fynu yn fyw. 17 Paul, ym Miletus, yn galw yr henuriaid ynghyd; ac yn mynegi iddynt beth a ddigwyddai iddo: 28 yn gorchymyn pruidd Duw iddynt: 29 yn eu rhybuddio hwynt am y gau athrawon: 36 yn gweddio gyd â hwynt; ac yn myned ymaith.

AC ar ol gostegu y cythrwfl, Paul, wedi galw y disgyblion atto, a'*u* cofleidio, a ymadawodd i fyned i Macedonia.

2 Ac wedi iddo fyned dros y parthau hynny, a'u cynghori hwynt â llawer o ymadrodd, efe a ddaeth i dir Groeg.

3 Ac wedi aros dri mis, a gwneuthur o'r Iuddewon gynllwyn iddo, fel yr oedd ar fedr mordo i Syria, efe a arfaethodd ddychwelyd trwy Macedonia.

4 A chyd-ymdeithiodd âg ef hyd yn Asia, Sopater o Berca; ac o'r Thessaloniaid, Aristarchus, a Secundus, a Gaius o Derbe, a Timothëus; ac o'r Asiaid, Tychicus a Trophimus.

5 Y rhai hyn a aethant o'r blaen, *ac* a arhosasant am danom yn Troas.

6 A ninnau a fordwyasom ymaith oddi wrth Philippi, ar ol dyddiau y bara croyw; ac a ddaethom attynt hwy i Troas mewn pùm niwrnod; lle yr arhosasom saith niwrnod.

7 Ac ar y *dydd* cyntaf o'r wythnos, wedi i'r disgyblion ddyfod ynghyd i dorri bara, Paul a ymresymmodd â hwynt, ar fedr myned ymaith drannoeth; ac *efe* a barhâodd yn ymadrodd hyd hanner nos.

8 Ac yr oedd llawer o lampau yn y llofft lle yr oeddynt wedi ymgasglu.

9 A rhyw wr icuangc, a'i enw Eutychus, a eisteddai mewn ffenestr; ac efe a syrthiodd mewn trwmgwsg, tra yr oedd Paul yn ymresymmu yn hir, wedi ei orchfygu gan gwsg, ac a gwympodd i lawr o'r drydedd lofft; ac a gyfodwyd i fynu yn farw.

10 A Phaul a aeth i waered, ac a syrthiodd arno ef, a chan *ei* gofleidio, a ddywedodd, Na chyffroed arnoch: canys y mae ei enaid ynddo ef.

11 Ac wedi iddo ddyfod i fynu, a thorri bara, a bwytta, ac ymddiddan llawer hyd dorriad y dydd; felly efe a aeth ymaith.

12 A hwy a ddygasant y llangc yn fyw, ac a gysurwyd yn ddirfawr.

13 ¶ Ond nyni a aethom o'r blaen i'r llong, ac a hwyliasom i Assos; ar fedr oddi yno dderbyn Paul: canys felly yr oedd efe wedi ordeinio, ar fedr myned ei hun ar ei draed.

14 A phan gyfarfu efe â ni yn Assos, nyni a'i derbyniasom ef i mewn, ac a ddaethom i Mitylene.

15 A morio a wnaethom oddi yno, a dyfod drannoeth gyferbyn â Chïos; a thradwy y tiriasom yn Samos, ac a arhosasom yn Trogyliuun; a'r ail dydd y daethom i Miletus.

16 Oblegid Paul a roddasai ei fryd ar hwylio heibio i Ephesus, fel na byddai iddo dreulio amser yn Asia. Canys brysio yr oedd, os bai bosibl iddo, i fod yn Jerusalem erbyn dydd y Sulgwyn.

17 ¶ Ac o Miletus efe a anfonodd i Ephesus, ac a alwodd atto henuriaid yr eglwys.

18 A phan ddaethant atto, efe a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch, er y dydd cyntaf y daethum i Asia, pafodd y bûm i gyd â chwi dros yr holl amser.

19 Yn gwasanaethu yr Arglwydd gyd â phob gostyngeiddrwydd, a llawer o ddagrau, a phrofedigaethau, y rhai a ddigwyddodd i mi trwy gynllwynion yr Iuddewon:

20 Y modd nad atteliais ddim o'r pethau buddiol heb eu mynegi *i chwi*, a'ch dysgu ar gyhoedd, ac o dŷ i dŷ;

21 Gan dystiolaethu i'r Inddewon, ac i'r Groegiaid hefyd, yr edifeirwch sydd tu ag at Dduw, a'r ffydd sydd tu ag at ein Harglwydd Iesu Grist.

22 Ac yn awr, wele fi yn rhwym yn yr yspryd yn myned i Jerusalem, heb wybod y pethau a ddigwydd i mi yno:

23 Eithr bod yr Yspryd Glân yn tystio i mi ym mhob dinas, gan ddywedyd, fod rhwymau a blinderau yn fy aros.

24 Ond nid wyf fi yn gwneuthur cyfrif o ddim, ac nid gwerthfawr gennyf fy einioes fy hun, os gallaf orphen fy ngyrfa trwy lawenydd, a'r weinidogaeth a dderbyniais gan yr Arglwydd Iesu, i dystiolaethu efengyl gras Duw.

25 Ac yr awrhon, wele, mi a wn na chewch chwi oll (ym mysg y rhai y bûm i yn traniwy yn pregethu teyrnas Dduw) weled fy wyneb i mwyach.

26 O herwydd paham yr ydwyf yn tystio i chwi y dydd heddyw, fy mod i yn lân oddi wrth waed pawb oll.

27 Canys nid ymatteliais rhag mynegi i chwi holl gynghor Duw.

28 ¶ Edrychwch gan hynny arnoch eich hunain, ac ar yr holl braidd ar yr hwn y gosodd yr Yspryd Glân chwi yn olygwyr, i fugeilio eglwys Dduw, yr hon a bwrcasodd efe â'i briod-waed.

29 Canys myfi a wn hyn, y daw, ar ol fy ymadawiad i, fleiddiau blinion i'ch plith, heb arbed y praidd.

30 Ac o honoch chwi eich hunain y cyfyd gwŷr yn llefaru pethau gŵyrdraws, i dynnu disgyblion ar eu hol.

31 Am hynny gwyliwch, a chofiwch, dros dair blynedd na pheidiais i nos a dydd a rhybuddio pob un *o honoch* â dagrau.

32 Ac yr awrhon, frodyr, yr ydwyf yn eich gorchymyn i Dduw, ac i air ei ras ef, yr hwn a all adeiladu ychwaneg, a rhoddi i chwi etifeddiaeth yn mhlith yr holl rai a sanctoiddiwyd.

33 Arian, neu aur, neu wisg neb, ni chwennychais.

34 Ië, chwi a wyddoch eich hunain, ddarfod i'r dwylaw hyn wasanaethu i'm cyfreidiau i, ac i'r rhai oedd gyd â mi.

35 Mi a ddangosais i chwi bob peth, mai wrth lafurio felly, y mae yn rhaid cynnorthwyo y gweiniaid; a chofio geiriau yr Arglwydd Iesu, ddywedyd o hono ef, mai dedwydd yw rhoddi, yn hytrach nâ derbyn.

36 ¶ Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe a roddodd ei liniau i lawr, ac a weddïodd gyd â hwynt oll.

37 Ac wylo yn dost a wnaeth pawb: a *hwy* a syrthiasant ar wddf Paul, ac a'i cusanasant ef;

38 Gan ofidio yn bennaf am y gair a ddywedasai efe, na chaent weled ei wyneb ef mwy. A hwy a'i hebryngasant ef i'r llong.

PENNOD XXI.

1 *Paul yn gwrthod ei gynghori i beidio â myned i Jerusalem.* 9 *Merched Phylip yn brophwydesau.* 15 *Paul yn dyfod i Jerusalem:* 27 *lle y daliwyd ef, ac y bu mewn mawr berygl:* 31 *a'r pen-capten yn ei achub ef, ac yn rhoi cennad iddo i lefaru wrth y bobl.*

A DIGWYDDODD, wedi i ni osod allan, ac ymadael â hwynt, ddyfod o honom âg union-gyrch i Coos, a thrannoeth i Rhodes; ac oddi yno i Patara.

2 A phan gawsom long yn hwylio trosodd i Phenice, ni a ddringasom iddi, ac a aethom ymaith.

3 Ac wedi ynddangos o Cyprus i ni, ni a'i gadawsom hi ar y llaw aswy, ac a hwyliasom i Syria, ac a diriasom yn Tyrus: canys yno yr oedd y llong yn dadlwytho y llwyth.

4 Ac wedi i ni gael disgybl-

ion, nyni a arhosasom yno saith niwrnod: y rhai a ddywedasant i Paul, trwy yr Yspryd, nad elai i fynu i Jerusalem.

5 A phan ddarfu i ni orphen y dyddiau, ni a ymadawsom, ac a gychwynasom: a phawb, ynghyd â'r gwragedd a'r plant, a'n hebryngasant *ni* hyd allan o'r ddinas: ac wedi i ni ostwng ar ein gliniau ar y traeth, ni a weddïasom.

6 Ac wedi i ni ymgyfarch â'n gilydd, ni a ddringasom i'r llong; a hwythau a ddychwelasant i'w cartref.

7 Ac wedi i ni orphen hwylio o Tyrus, ni a ddaethom i Ptolemais: ac wedi *i ni* gyfarch y brodyr, ni a drigasom un diwrnod gyd â hwynt.

8 A thrannoeth y rhai oedd ynghylch Paul a ymadawsant, ac a ddaethant i Cesarea. Ac wedi i ni fyned i mewn i dŷ Phylip yr efengylwr (yr hwn oedd *un* o'r saith) ni a arhosasom gyd âg ef.

9 Ac i hwn yr oedd pedair merched o forwynion, yn prophwydo.

10 Ac fel yr oeddem yn aros *yno* ddyddiau lawer, dacth i waered o Judea brophwyd a'i enw Agabus.

11 Ac wedi dyfod attom, a chymmeryd gwregys Paul, a rhwymo ei ddwylaw ef a'i draed, efe a ddywedodd, Hyn a ddywed yr Yspryd Glân; Y gwr bïau y gwregys hwn a rwym yr Iuddewon fel hyn yn Jerusalem, ac a'*i* traddodant i ddwylaw y Cenhedloedd.

12 A phan glywsom y pethau hyn, nyni, a'r rhai oedd o'r fan honno hefyd, a ddeisyfasom nad elai efe i fynu i Jerusalem.

13 Ethr Paul a attebodd, Beth a wnewch chwi yn wylo, ac yn torri fy nghalon i? canys parod wyf fi nid i'm rhwymo yn unig, ond i farw hefyd yn Jerusalem, er mwyn enw yr Arglwydd Iesu.

14 A chan na ellid ei berswadio, ni a beidiasom, gan ddywedyd, Ewyllys yr Arglwydd a wneler.

15 Hefyd, ar ol y dyddiau hynny, ni a gymmerasom ein beichiau, ac a aethom i fynu i Jerusalem.

16 A *rhai* o'r disgyblion o Cesarea a ddaeth gyd â ni, gan ddwyn un Mnason o Cyprus, hen ddisgybl, gyd â'r hwn y llettyem.

17 Ac wedi ein dyfod i Jerusalem, y brodyr a'n derbyniasant yn llawen.

18 A'r *dydd* nesaf yr aeth Paul gyd â ni i mewn at Iago: a'r holl henuriaid a ddaethant yno.

19 Ac wedi iddo gyfarch gwell iddynt, efe a fynegodd iddynt, bob yn un ac un, bob peth a wnaethai Duw ym mhlith y Cenhedloedd trwy ei weinidogaeth ef.

20 A phan glywsant, hwy a ogoneddasant yr Arglwydd, ac a ddywedasant wrtho, Ti a weli, frawd, pa sawl myrddiwn sydd o'r Iuddewon y rhai a gredasant; ac y maent oll yn dwyn zêl i'r ddeddf.

21 A hwy a glywsant am danat ti, dy fod di yn dysgu yr Iuddewon oll, y rhai sydd ym mysg y Cenhedloedd, i ymwrthod â Moses; ac yn dywedyd, na ddylent hwy enwaedu ar *eu* plant, na rhodio yn ol y defodau.

22 Pa beth gan hynny? nid oes fodd na ddêl y lïaws ynghyd: canys hwy a gânt glywed dy ddyfod di.

23 Gwna gan hynny yr hyn a ddywedwn wrthyt; Y mae

gennym ni bedwar gwŷr a chanddynt addunedarnynt:
24 Cymmer y rhai hyn, a glanhâer di gyd â hwynt; a gwna draul arnynt, fel yr eillionto *eu* pennau, ac y gwypo pawb am y pethau a glywsant am danat ti, nad ydynt ddim, ond dy fod di dy hun hefyd yn rhodio, ac yn cadw y ddeddf.
25 Eithr am y Cenhedloedd y rhai a gredasant, ni a ysgrifenasom, *ac* a farnasom, na bo iddynt gadw dim o'r cyfryw beth; eithr iddynt ymgadw oddi wrth y pethau a aberthwyd i eilunod, a gwaed, a rhag *peth* tagedig, a rhag putteindra.
26 Yna Paul a gymmerth y gwŷr; a thrannoeth, gwedi iddo ymlanhâu gyd â hwynt, efe a aeth i mewn i'r deml; gan hysbysu cyflawni dyddiau y glanhâd, hyd oni offrymmid offrwm dros bob un o honynt.
27 A phan oedd y saith niwrnod ar ddarfod, yr Iuddewon oeddent o Asia, pan welsant ef yn y deml, a derfysgasant yr holl bobl, ac a ddodasant ddwylaw arno,
28 Gan lefain, *Ha* wŷr Israeliaid, cynnorthwywch. Dyma y dyn sydd yn dysgu pawb ym mhob man yn erbyn y bobl, a'r gyfraith, a'r lle yma: ac ym mhellach, y Groegiaid hefyd a ddug *efe* i mewn i'r deml, ac a halogodd y lle sanctaidd hwn.
29 Canys hwy a welsent o'r blaen Trophimus yr Ephesiad yn y ddinas gyd âg ef, yr hwn yr oeddynt hwy yn tybied ddarfod i Paul ei ddwyn i mewn i'r deml.
30 A chynhyrfwyd y ddinas oll, a'r bobl a redodd ynghyd: ac wedi ymaclyd yn Paul, hwy a'i tynnasant ef allan o'r deml. Ac yn ebrwydd cauwyd y drysau.
31 Ac fel yr oeddynt hwy yn ceisio ei ladd ef, daeth y gair at ben-capten y fyddin, fod Jerusalem oll mewn terfysg.
32 Yr hwn allan o law a gymmerodd filwyr, a chanwriaid, ac a redodd i waered attynt: hwythau, pan welsant y pen-capten a'r milwyr, a beidiasant â churo Paul.
33 Yna y daeth y pen-capten yn nês, ac a'i daliodd ef, ac a archodd *ei* rwymo *ef* â dwy gadwyn; ac a ymofynodd pwy oedd efe, a pha beth a wnaethai.
34 Ac amryw rai a lefent amryw beth yn y dyrfa: ac am nas gallai wybod hysbysrwydd o herwydd y cythrwfl, efe a orchymynodd ei ddwyn ef i'r castell.
35 A phan oedd efe ar y grisiau, fe a ddigwyddodd gorfod ei ddwyn ef gan y milwyr, o achos trais y dyrfa.
36 Canys yr oedd lliaws y bobl yn canlyn, gan lefain, Ymaith âg ef.
37 A phan oedd Paul ar ei ddwyn i mewn i'r castell, efe a ddywedodd wrth y pen-capten, Ai rhydd i mi ddywedyd peth wrthyt? Ac efe a ddywedodd, A fedri di Roëg?
38 Onid tydi yw yr Aiphtwr, yr hwn o flaen y dyddiau hyn a gyfodaist derfysg, ac a arweiniaist i'r anialwch bedair mil o wŷr llofruddiog?
39 A Phaul a ddywedodd, Gwr ydwyf fi yn wir o Iuddew, *un* o Tarsus, dinesydd o ddinas nid anenwog, o Cilicia; ac yr wyf yn deisyf arnat ti, dyro gennad i mi i lefaru wrth y bobl.
40 Ac wedi iddo roi cennad iddo, Paul a safodd ar y gris-

iau, ac a amneidiodd â llaw ar y bobl. Ac wedi gwneuthur distawrwydd mawr, efe a lefarodd wrthynt yn Hebraeg, gan ddywedyd,

PENNOD XXII.

1 Paul yn mynegi yn helaeth y modd y troisid ef i'r ffydd, 17 ac y galwesid ef i fod yn apostol. 22 Y bobl, wrth glywed crybwyll am y Cenhedloedd, yn llefain yn ei erbyn ef: 24 ac yntau yn debyg i gael ei ffrangellu: 25 ac etto yn diange, trwy ymhonni o ddinas-fraint Rhufain.

HA wŷr, frodyr, a thadau, gwrandewch fy ymddiffyn wrthych yr awrhon.

2 (A phan glywsant mai yn Hebraeg yr oedd efe yn llefaru wrthynt, hwy a roisant iddo osteg gwell. Ac efe a ddywedodd)

3 Gwr wyf fi yn wir o Iuddew, yr hwn a aned yn Tarsus yn Cilicia, ac wedi fy meithrin yn y ddinas hon wrth draed Gamaliel, *ac* wedi fy athrawiaethu yn ol manylaf gyfraith y tadau, yn dwyn zêl i Dduw, fel yr ydych chwithau oll heddyw.

4 A mi a erlidiais y ffordd hon hyd angau, gan rwymo a dodi y'ngharchar wŷr a gwragedd hefyd.

5 Megis ag y mae yr archoffeiriad yn dyst i mi, a'r holl henaduriaeth; gan y rhai hefyd y derbyniais lythyrau at y brodyr, ac yr aethum i Damascus, ar fedr dwyn y rhai oedd yno *hefyd*, yn rhwym i Jerusalem, i'w cospi.

6 Eithr digwyddodd, a myfi yn myned, ac yn nesâu at Damascus, ynghylch hanner dydd, yn ddisymmwth i fawr oleuni o'r nef ddisgleirio o'm hamgylch.

7 A mi a syrthiais ar y ddaear, ac a glywais lais yn dywedyd wrthyf, Saul, Saul, paham yr wyt yn fy erlid?

8 A minnau a attebais, Pwy wyt ti, *O* Arglwydd? Yntau a ddywedodd, wrthyf, Myfi yw Iesu o Nazareth, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.

9 Hefyd y rhai oedd gyd â myfi a welsant y goleuni yn ddïau, ac a ofnasant, ond ni chlywsant hwy lais yr hwn oedd yn llefaru wrthyf.

10 Ac myfi a ddywedais, Beth a wnaf, *O* Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd wrthyf, Cyfod, a dos i Damascus; ac yno y dywedir i ti bob peth a'r a ordeiniwyd i ti eu gwneuthur.

11 A phryd nad oeddwn yn gweled gan ogoniant y goleuni hwnnw, a'r rhai oedd gyd â mi yn fy nhywys erbyn fy llaw, myfi a ddaethum i Damascus.

12 Ac un Ananïas, gwr defosiynol yn ol y ddeddf, ac iddo air da gan yr Iuddewon oll a'r oeddynt yn preswylio *yno*,

13 A ddaeth attaf, ac a safodd ger llaw, ac a ddywedodd wrthyf, Y brawd Saul, cymmer dy olwg. Ac mi a edrychais arno yn yr awr honno.

14 Ac efe a ddywedodd, Duw ein tadau ni a'th ragordeiniodd di i wybod ei ewyllys ef, ac i weled y Cyfiawn hwnnw, ac i glywed lleferydd ei enau ef.

15 Canys ti a fyddi dyst iddo wrth bob dyn, o'r *pethau* a welaist ac a glywaist.

16 Ac yr awrhon beth yr wyt ti yn ei aros? cyfod, bedyddier di, a golch ymaith dy bechodau, gan alw ar enw yr Arglwydd.

17 A darfu, wedi i mi ddyfod yn fy ol i Jerusalem, fel yr oeddwn yn gweddïo yn y deml, i mi syrthio mewn llewyg;

18 A'i weled ef yn dywedyd wrthyf, Brysia, a dos ar frys allan o Jerusalem: o herwydd ni dderbyniant dy dystiolaeth am danaf fi.

19 A minnau a ddywedais, *O* Arglwydd, hwy a wyddant fy mod i yn carcharu, ac yn bacddu ym mhob synagog, y rhai a gredent ynot ti.

20 A phan dywalltwyd gwaed Stephan dy ferthyr di, yr oeddwn i hefyd yn sefyll ger llaw, ac yn cydsynio i'w ladd ef, ac yn cadw dillad y rhai a'i lladdent ef.

21 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Dos ymaith: canys mi a'th anfonaf ym mhell at y Cenhedloedd.

22 A hwy a'i gwrandawsant ef hyd y gair hwn. A hwy a godasant eu llef, ac a ddywedasant, Ymaith â'r cyfryw un oddi ar y ddaear: canys nid cymmwys ei fod ef yn fyw.

23 Ac fel yr oeddynt yn llefain, ac yn bwrw *eu* dillad, ac yn taflu llwch i'r awyr,

24 Y pen-capten a orchymynodd ei ddwyn ef i'r castell, gan beri ei holi ef trwy fflangellau; fel y gallai wybod am ba achos yr oeddynt yn llefain arno felly.

25 Ac fel yr oeddynt yn ei rwymo ef â charreiau, dywedodd Paul wrth y canwriad yr hwn oedd yn sefyll ger llaw, Ai rhydd i chwi fflangellu gwr o Rufeiniad, ac heb ei gondemnio hefyd?

26 *A* phan glybu y canwriad, efe a aeth ac a fynegodd i'r pen-capten, gan ddywedyd, Edrych beth yr wyt yn ei wneuthur: canys Rhufeiniad yw y dyn hwn.

27 A'r pen-capten a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Dywed i mi, ai Rhufeiniad wyt ti? Ac efe a ddywedodd, Ië.

28 A'r pen-capten a atteb-odd, A swm mawr y cefais i y ddinas-fraint hon. Eithr Paul a ddywedodd, A minnau a anwyd *yn freiniol.*

29 Yn ebrwydd gan hynny yr ymadawodd oddi wrtho y rhai oedd ar fedr ei holi ef. A'r pen-capten hefyd a ofnodd, pan wybu ei fod ef yn Rhufeiniad, ac oblegid darfod iddo ei rwymo ef.

30 A thrannoeth, ac efe yn ewyllysio gwybod hysbysrwydd am ba beth y cyhuddid ef gan yr Iuddewon, efe a'i gollyngodd ef o'r rhwymau, ac a archodd i'r arch-offeiriaid a'u cynghor oll ddyfod *yno;* ac *efe* a ddug Paul i waered, ac a'i gosododd ger eu bron hwy.

PENNOD XXIII.

1 *Paul yn atteb drosto ei hun.* 2 *Ananias yn gorchymyn ei daro ef.* 7 *Ymryson ym mysg ei gyhuddwyr ef.* 11 *Duw yn ei gysuro ef.* 14 *Yr Iuddewon yn cynllwyn iddo;* 20 *a dangos hynny i'r pen-capten:* 27 *yntau yn ei anfon ef at Ffelix y rhaglaw.*

A PHAUL yn edrych yn graff ar y cynghor, a ddywedodd, *Ha* wŷr frodyr, mi a wasanaethais Dduw mewn pob cydwybod dda, hyd y dydd heddyw.

2 A'r arch-offeiriad Ananïas a archodd i'r rhai oedd yn sefyll yn ei ymyl, ei daro ef ar ei enau.

3 Yna y dywedodd Paul wrtho, Duw a'th dery di, bared wedi ei wŷn-galchu: canys a ydwyt ti yn eistedd i'm barnu i yn ol y ddeddf, a chan droseddu y ddeddf yn peri fy nharo i?

4 A'r sefyllwyr a ddywedasant wrtho, A ddifenwi di arch-offeiriad Duw?

5 A dywedodd Paul, Ni wyddwn i, frodyr, mai yr archoffeiriad oedd efe: canys ysgrifenedig yw, Na ddywed yn ddrwg am bennaeth dy bobl.

6 A phan wybu Paul fod y naill ran o'r Saduceaid, a'r llall o'r Phariseaid, efe a lefodd yn y cynghor, *Ha* wŷr, frodyr, Pharisead wyf fi, mab i Pharisead: am obaith ac adgyfodiad y meirw yr ydys yn fy marnu i.

7 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, bu ymryson rhwng y Phariseaid a'r Saduceaid: a rhannwyd y lliaws.

8 Canys y Saduceaid yn wir a ddywedant nad oes nac adgyfodiad, nac angel, nac yspryd: eithr y Phariseaid sydd yn addef pob un o'r ddau.

9 A bu llefain mawr, a'r ysgrifenyddion *o ran* y Phariseaid a godasant i fynu, ac a ymrysonasant, gan ddywedyd, Nid ydym ni yn cael dim drwg yn y dyn hwn: eithr os yspryd a lefarodd wrtho, neu angel, nac ymrysonwn â Duw.

10 Ac wedi cyfodi terfysg mawr, y pen-capten, yn ofni rhag tynnu Paul yn ddarylliau ganddynt, a archodd i'r milwyr fyned i waered, a'i gipio ef o'u plith hwynt, a'i ddwyn i'r castell.

11 Yr ail nos yr Arglwydd a safodd ger llaw iddo, ac a ddywedodd, Paul, cymmer gysur: canys megis y tystiolaethaist am danaf fi yn Jerusalem, felly y mae yn rhaid i ti dystiolaethu yn Rhufain hefyd.

12 A phan aeth hi yn ddydd, rhai o'r Iuddewon, wedi llunio cyfarfod, a'u rhwymasant eu hunain â dïofryd, gan ddywedyd, na fwyttâent, *ac* nad yfent, nes iddynt ladd Paul.

13 Ac yr oedd mwy nâ deugain o'r rhai a wnaethant y cynghrair hwn.

14 A hwy a ddaethant at yr arch-offeiriaid a'r henuriaid, ac a ddywedasant, Ni a'n rhwymasom ein hunain â dïofryd, na archwaethem ddim hyd oni laddem Paul.

15 Yn awr gan hynny hysbyswch gyd â'r cynghor, i'r pencapten, fel y dygo efe ef i waered y fory attoch chwi, fel pe byddech ar fedr cael gwybod yn fanylach ei hanes ef: a ninnau, cyn y delo efe yn agos, ydym barod i'w ladd ef.

16 Eithr pan glybu mab chwaer Paul y cynllwyn yma, efe a aeth i mewn i'r castell, ac a fynegodd i Paul.

17 A Phaul a alwodd un o'r canwriaid atto, ac a ddywedodd, Dwg y gwr ieuangc hwn at y pen-capten: canys y mae ganddo beth i'w fynegi iddo.

18 Ac efe a'i cymmerth ef, ac a'i dug at y pen-capten; ac a ddywedodd, Paul y carcharor a'm galwodd i atto, ac a ddymunodd arnaf ddwyn y gwr ieuangc yma attat ti, yr hwn sydd ganddo beth i'w ddywedyd wrthyt.

19 A'r pen-capten a'i cymmerodd ef erbyn ei law, ac a aeth *âg ef* o'r neilldu, ac a ofynodd, Beth yw yr hyn sydd gennyt i'w fynegi i mi?

20 Ac efe a ddywedodd, Yr Iuddewon a gyd-fwriadasant ddeisyf arnat ddwyn Paul i waered y fory i'r cynghor, fel pe baent ar fedr ymofyn yn fanylach yn ei gylch ef.

21 Ond na chyttuna dî â hwynt. Canys y mae yn cynllwyn iddo fwy nâ deugeinwr o honynt, y rhai a roisant ddïofryd, na bwytta nac yfed,

nes ei ladd ef: ac yn awr y maent hwy yn barod, yn disgwyl am addewid gennyt ti.

22 Y pen-capten gan hynny a ollyngodd y gwr ieuangc ymaith, wedi gorchymyn *iddo* na ddywedai i neb, ddangos o hono y pethau hyn iddo ef.

23 Ac wedi galw atto ryw ddau ganwriad, efe a ddywedodd, Parottôwch ddau cant o filwyr, i fyned hyd yn Cesarea, a deg a thriugain o wŷr meirch, a deucant o ffynwewyr, ar y drydedd awr o'r nos.

24 A pharottôwch ysgrubliaid *iddynt* i osod Paul arnynt, i'w ddwyn ef yn ddiogel at Ffelix y rhaglaw.

25 Ac efe a ysgrifenodd lythyr, yn cynnwys yr ystyriaeth yma:

26 Claudius Lysias, at yr arddercheccaf raglaw Ffelix, *yn anfon* annerch.

27 Y gwr hwn a ddaliwyd gan yr Iuddewon, ac a fu agos a'i ladd ganddynt; ac a achubais i, gan ddyfod â llu arnynt, gwedi deall mai Rhufeiniad oedd.

28 A chan ewyllysio gwybod yr achos yr oeddynt yn achwyn arno, mi a'i dygais ef i waered i'w cynghor hwynt:

29 Yr hwn y cefais fod yn achwyn arno am arholion o'u cyfraith hwy, heb fod un cŵyn arno yn haeddu angau, neu rwymau.

30 A phan fynegwyd i mi fod yr Iuddewon ar fedr cynllwyn i'r gwr, myfi a'i hanfonais ef allan o law attat ti; ac a rybuddiais y cyhuddwyr i ddywedyd y pethau oedd yn ei erbyn ef ger dy fron di. Bydd iach.

31 Yna y milwyr, megis y gorchymynasid iddynt, a gymmerasant Paul, ac a'*i* dygasant o hŷd nos i Antipatris.

32 A thrannoeth, gan adael i'r gwŷr meirch fyned gyd âg ef, hwy a ddychwelasant i'r castell.

33 Y rhai, gwedi dyfod i Cesarea, a rhoddi y llythyr at y rhaglaw, a osodasant Paul hefyd ger ei fron ef.

34 Ac wedi i'r rhaglaw ddarllen *y llythyr*, ac ymofyn o ba dalaeth yr oedd efe: a gwybod mai o Cilicia yr ydoedd;

35 Mi a'th wrandawaf, eb efe, pan ddelo dy gyhuddwyr hefyd. Ac efe a orchymynodd ei gadw ef yn nadleudy Herod.

PENNOD XXIV.

1 *Paul, wedi ei gyhuddo gan Tertŭlus yr areithiwr,* 10 *yn atteb dros ei fuchedd a'i athrawiaeth:* 24 *yn pregethu Crist i'r rhaglaw a'i wraig.* 26 *Y rhaglaw yn gobeithio cael brib: eithr yn ofer:* 27 *ac o'r diwedd, wrth fyned allan o'i swydd, yn gadael Paul y'ngharchar.*

AC ar ol pùm niwrnod, y daeth Ananîas yr archoffeiriad i waered, a'r henuriaid, ac un Tertŭlus areithiwr; y rhai a ymddangosasant ger bron y rhaglaw yn erbyn Paul.

2 Ac wedi ei alw ef ger bron, Tertŭlus a ddechreuodd *ei* gyhuddo *ef*, gan ddywedyd,

3 Gan ein bod ni yn cael trwot ti heddwch mawr, a bod pethau lliwyddiannus i'r genedl hon trwy dy ragwelediad di, yr ydym ni yn gwbl, ac ym mhob man, yn *eu* cydnabod, *O* ardderchoccaf Ffelix, gyd â phob diolch.

4 Eithr, fel na rwystrwyf di ym mhellach, yr ydwyf yn deisyf arnat, o'th hynawsedd, wrando arnom ar fyr eiriau.

5 Oblegid ni a gawsom y gwr hwn yn bla, ac yn cyfodi terfysg ym mysg yr holl Iudd-

ewon trwy y byd, ac yn ben ar sect y Nazareniaid:
6 Yr hwn a amcanodd halogi y deml: yr hwn hefyd a ddaliasom ni, ac a fynnasem ei farnu yn ol ein cyfraith ni.
7 Eithr Lysias y pen-capten a ddaeth, a thrwy orthrech mawr a'*i* dug *ef* allan o'n dwylaw ni:
8 *Ac* a archodd i'w gyhuddwyr ddyfod ger dy fron di: gan yr hwn, wrth ei holi, y gelli dy hun gael gwybodaeth o'r holl bethau am y rhai yr ydym ni yn achwyn arno.
9 A'r Iuddewon a gyd-syniasant hefyd, gan ddywedyd, fod y pethau hyn felly.
10 A Phaul a attebodd, wedi i'r rhaglaw amneidio arno i ddywedyd, Gan i mi wybod dy fod di yn farnwr i'r genedl hon er ys llawer o flynyddoedd, yr ydwyf yn fwy cysurus yn atteb trosof fy hun.
11 Canys ti a elli wybod nad oes dros ddeuddeg diwrnod er pan ddaethum i fynu i addoli yn Jerusalem.
12 Ac ni chawsant fi yn y deml yn ymddadleu â neb, nac yn gwneuthur terfysg i'r bobl, nac yn y synagogau, nac yn y ddinas:
13 Ac ni allant brofi y pethau y maent yn awr yn achwyn arnaf o'u plegid.
14 Ond hyn yr ydwyf yn ei gyffesu i ti, mai yn ol y ffordd y maent hwy yn ei galw yn heresi, felly yr wyf fi yn addoli Duw fy nhadau; gan gredu yr holl bethau sydd ysgrifenedig yn y ddeddf a'r prophwydi:
15 A chennyf obaith ar Dduw, yr hon y mae y rhai hyn eu hunain yn ei disgwyl, y bydd adgyfodiad y meirw, i'r cyfiawnion ac i'r anghyfiawnion.
16 Ac yn hyn yr ydwyf fi fy hun yn ymarfer, i gael cydwybod ddirwystr tu ag at Dduw a dynion, yn wastadol.
17 Ac ar ol llawer o flynyddoedd, y daethum i wneuthur elusenau i'm cenedl, ac offrymmau.
18 Ar hynny rhai o'r Iuddewon o Asia a'm cawsant i wedi fy nglanhâu yn y deml, nid gyd â thorf na therfysg.
19 Y rhai a ddylasent fod ger dy fron di, ac achwyn, os oedd ganddynt ddim i'm herbyn.
20 Neu ddyweded y rhai hyn eu hunain, os cawsant ddim camwedd ynof, tra fum i yn sefyll o flaen y cynghor.
21 Oddi eithr yr un llef hon a lefais pan oeddwn yn sefyll yn eu plith; Am adgyfodiad y meirw y'm bernir heddyw gennych.
22 Pan glybu Ffelix y pethau hyn, efe a'u hoedodd hwynt, gan wybod yn hysbysach y pethau a berthynent i'r ffordd *honno;* ac a ddywedodd, Pan ddêl Lysias y pencapten i waered, mi a gâf wybod eich matterion chwi yn gwbl.
23 Ac efe a archodd i'r canwriad gadw Paul, a chael *o hono* esmwythdra; ac na lesteiriai neb o'r eiddo ef i'w wasanaethu, nac i ddyfod atto.
24 Ac ar ol talm o ddyddiau, y daeth Ffelix, gyd â'i wraig Drusila, yr hon ydoedd Iuddewes, ac a yrrodd am Paul, ac a'i gwrandawodd ef ynghylch y ffydd yng Nghrist.
25 Ac fel yr oedd efe yn ymresymmu am gyfiawnder, a dirwest, a'r farn a fydd, Ffelix a ddychrynodd, ac a attebodd, Dos ymaith ar hyn

o amser; a phan gaffwyf fi amser cyfaddas, mi a alwaf am danat.

26 A chan obeithio hefyd y rhoddid arian iddo gan Paul, er ei ollwng ef yn rhydd: o herwydd paham efe a anfonodd am dano yn fynychach, ac a chwedleuodd âg ef.

27 Ac wedi cyflawni dwy flynedd, y daeth Porcius Ffestus yn lle Ffelix. A Ffelix yn ewyllysio gwneuthur cymmwynas i'r Iuddewon, a adawodd Paul yn rhwym.

PENNOD XXV.

2 Yr Iuddewon yn achwyn ar Paul ger bron Ffestus: 8 ac yntau yn atteb drosto ei hun, 11 ac yn appelio at Cesar: 14 ac wedi hynny Ffestus yn hysbysu ei achos ef i frenhin Agrippa, 23 a'i ddwyn ef ger bron. 25 Ffestus yn ei ddiheuro ef, na wnaethai efe ddim a haeddai farwolaeth.

FFESTUS gan hynny, wedi dyfod i'r dalaeth, ar ol tri diwrnod a aeth i fynu i Jerusalem o Cesarea.

2 Yna yr ymddangosodd yr arch-offeiriaid a phennaethiaid yr Iuddewon, ger ei fron ef, yn erbyn Paul, ac a ymbiliasant âg ef,

3 Gan geisio ffafr yn ei erbyn ef, fel y cyrchai efe ef i Jerusalem, gan wneuthur cynllwyn i'w ladd ef ar y ffordd.

4 A Ffestus a attebodd, y cedwid Paul yn Cesarea, ac yr âi efe ei hun *yno* ar fyrder.

5 Y rhai gan hynny a allant yn eich mysg, eb efe, deuant i waered gyd â *mi*, ac od oes dim drwg yn y gwr hwn, cyhuddant ef.

6 A phryd na thrigasai efe gyd â hwy dros ddeng niwrnod, efe a aeth i waered i Cesarea; a thrannoeth *efe* a eisteddodd yn yr orsedd, ac a archodd ddwyn Paul atto.

7 Ac wedi ei ddyfod, yr Iuddewon a ddaethent o Jerusalem i waered, a safasant o'i amgylch, ac a ddygasant lawer o achwynion trymion yn erbyn Paul, y rhai nis gallent eu profi.

8 Ac yntau yn ei ymddiffyn ei hun, Ni phechais i ddim, nac yn erbyn cyfraith yr Iuddewon, nac yn erbyn y deml, nac yn erbyn Cesar.

9 Eithr Ffestus, yn chwennych dangos ffafr i'r Iuddewon, a attebodd Paul, ac a ddywedodd, A fynni di fyned i fynu i Jerusalem, i'th farnu yno ger fy mron i am y pethau hyn?

10 A Phaul a ddywedodd, O flaen gorsedd-faingc Cesar yr wyf fi yn sefyll, lle y mae yn rhaid fy marnu; ni wnaethum i ddim cam â'r Iuddewon, megis y gwyddost ti yn dda.

11 Canys os ydwyf yn gwneuthur cam, ac *os* gwneuthum ddim yn haeddu angau, nid wyf yn gwrthod marw: eithr onid oes dim o'r pethau y mae y rhai hyn yn fy nghyhuddo, ni ddichon neb fy rhoddi iddynt. Appèlio yr wyf at Cesar.

12 Yna Ffestus, wedi ymddiddan â'r cynghor, a attebodd, A appèliaist ti at Cesar? at Cesar y cai di fyned.

13 Ac wedi talm o ddyddiau, Agrippa y brenhin a Bernice, a ddaethant i Cesarea i gyfarch Ffestus.

14 Ac wedi iddynt aros yno lawer o ddyddiau, Ffestus a fynegodd i'r brenhin hanes Paul, gan ddywedyd, Y mae *yma* ryw wr wedi ei adael gan Ffelix y'ngharchar:

15 Ynghylch yr hwn, pan oeddwn yn Jerusalem, yr ymddangosodd arch-offeir-

iaid a henuriaid yr Iuddewon ger bron, gan ddeisyf *cael* barn yn ei erbyn ef.

16 I'r rhai yr attebais, nad oedd arfer y Rhufeinwyr roddi neb rhyw ddyn i'w ddifetha, nes cael o'r cyhuddol ei gyhuddwyr yn ei wyneb, a chael lle i'w ymddiffyn ei hun rhag y cŵyn.

17 Wedi eu dyfod hwy yma gan hynny, heb wneuthur dim oed trannoeth mi a eisteddais ar yr orsedd-faingc, ac a orchymynais ddwyn y gwr ger bron.

18 Am yr hwn ni ddug y cyhuddwyr *i fynu* ddim achwyn o'r pethau yr oeddwn i yn tybied:

19 Ond yr oedd ganddynt yn ei erbyn ef ryw ymofynion ynghylch eu coel-grefydd eu hunain, ac ynghylch un Iesu a fuasai farw, yr hwn a dacrai Paul ei fod yn fyw.

20 A myfi, yn anhysbys i ymofyn am hyn, a ddywedais, a fynnai efe fyned i Jerusalem, a'i farnu yno am y pethau hyn.

21 Eithr gwedi i Paul appèlio i'w gadw i wybyddiaeth Augustus, mi a erchais ei gadw ef hyd oni allwn ei anfon ef at Cesar.

22 Yna Agrippa a ddywedodd wrth Ffestus, Minnau a ewyllysiwn glywed y dyn. Yntau a ddywedodd, Ti a gai ei glywed ef y fory.

23 Trannoeth gan hynny, wedi dyfod Agrippa a Bernice, â rhwysg fawr, a myned i mewn i'r orsedd, â'r pencapteniaid, a pheudefigion y ddinas, wrth orchymyn Ffestus fe a ddygwyd Paul ger bron.

24 A Ffestus a ddywedodd, O frenhin Agrippa, a rhwi wŷr oll sydd gyd â ni yn bresennol, chwi a welwch y dyn hwn, oblegid pa un y galwodd holl lïaws yr Iuddewon arnaf fi, yn Jerusalem ac yma, gan lefain, na ddylai efe fyw yn hŵy.

25 Eithr pan ddeallais na wnaethai efe ddim yn haeddu angau, ac yntau ei hun wedi appelio at Augustus, mi a fernais ei ddanfon ef.

26 Am yr hwn nid oes gennyf ddim sicrwydd i'w ysgrifenu at fy arglwydd. *O herwydd* paham mi a'i dygais ef ger eich bron chwi, ac yn enwedig ger dy fron di, *O* frenhin Agrippa; fel, wedi ei holi ef, y caffwyf ryw beth i'w ysgrifenu.

27 Canys allan o reswm y gwelaf fi anfon carcharor, heb hysbysu hefyd yr achwynion *a fyddo* yn ei erbyn ef.

PENNOD XXVI.

2 Paul, y'ngŵydd Agrippa, yn dangos ei fuchedd o'i febyd; 12 ac mor rhyfeddol y troisid ac y galwesid ef i fod yn apostol. 24 Ffestus yn taeru ei fod ef wedi ynfydu: yntau ar hynny yn atteb yn llariaidd. 28 Agrippa y'mron myned yn Gristion. 31 Yr holl gynnulleidfa yn ei farnu ef yn ddïeuog.

AC Agrippa a ddywedodd wrth Paul, Y mae cennad i ti i ddywedyd drosot dy hunan. Yna Paul a estynodd ei law, ac a'i hymddiffynodd ei hun.

2 Yr ydwyf yn fy nhybied fy hun yn ddedwydd, O frenhin Agrippa, gan fy mod yn cael fy ymddiffyn fy hun ger dy fron di heddyw, am yr holl bethau yr achwynir arnaf gan yr Iuddewon:

3 Yn bendifaddeu gan wybod dy fod di yn gydnabyddus â'r holl ddefodau a'r holion sydd ym mhlith yr Iuddewon. O herwydd paham yr ydwyf yn

deisyf arnat fy ngwrando i yn ddïoddefgar.

4 Fy muchedd i o'm mebyd, yr hon oedd o'r dechreuad ym mhlith fy nghenedl yn Jerusalem, a ŵyr yr Iuddewon oll,

5 Y rhai a'm hadwaenent i o'r dechreu (os mynnant dystiolaethu) mai yn ol y sect fanylaf o'n crefydd ni, y bûm i fyw yn Pharisead.

6 Ac yn awr, am obaith yr addewid a wnaed i'n tadau gan Dduw, yr wyf yn sefyll i'm barnu:

7 I'r hon *addewid* y mae ein deuddeg llwyth ni, heb dor yn gwasanaethu *Duw* nos a dydd, yn gobeithio dyfod. Am yr hwn obaith yr achwynir arnaf, *O* frenhin Agrippa, gan yr Iuddewon.

8 Pa beth? ai anghredadwy y bernir gennych chwi, y cyfyd Duw y meirw?

9 Minnau yn wir a dybiais ynof fy hun, fod yn rhaid *i mi* wneuthur llawer o bethau yn erbyn enw Iesu o Nazareth.

10 Yr hyn hefyd a wneuthum yn Jerusalem: a llawer o'r saint a geuais i mewn carcharau, wedi derbyn awdurdod gan yr arch-offeiriaid; ac wrth eu difetha, mi a roddais farn yn *eu* herbyn.

11 Ac ym mhob synagog yn fynych mi a'u cospais hwy, ac a'*u* cymhellais i gablu; a chan ynfydu yn fwy yn eu herbyn, mi a'*u* herlidiais hyd ddinasoedd dïeithr hefyd.

12 Ac yn hyn, a myfi yn myned i Damascus âg awdurdod a chennad oddi wrth yr arch-offeiriaid,

13 Ar hanner dydd, O frenhin, ar y ffordd, y gwelais oleuni o'r nef, mwy nâ disgleirdeb yr haul, yn disgleirio o'm hamgylch, a'r rhai oedd yn ymdaith gyd â mi.

14 Ac wedi i ni oll syrthio ar y ddaear, mi a glywais lef erydd yn llefaru wrthyf, ac yn dywedyd yn Hebraeg, Saul, Saul, paham yr ydwyt yn fy erlid i? Caled *yw* i ti wingo yn erbyn y symbylau.

15 Ac mi a ddywedais, Pwy wyt ti, Arglwydd? Ac efe a ddywedodd, Myfi yw Iesu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.

16 Eithr cyfod, a saf ar dy draed: canys i hyn yr ymddangosais i ti, i'th osod di yn weinidog ac yn dyst o'r pethau a welaist, ac o'r pethau yr ymddangosaf i ti ynddynt;

17 Gan dy wared di oddi wrth y bobl, a'r Cenhedloedd, at y rhai yr ydwyf yn dy anfon di yr awrhon,

18 I agoryd eu llygaid, ac i'*w* troi o dywyllwch i oleuni, ac *o* feddiant Satan at Dduw; fel y derbyniont faddeuant pechodau, a chyfran ym mysg y rhai a sancteiddiwyd trwy y ffydd sydd ynof fi.

19 Am ba achos, O frenhin Agrippa, ni bûm anufudd i'r weledigaeth nefol:

20 Eithr mi a bregethais i'r rhai yn Damascus yn gyntaf, ac yn Jerusalem, a thros holl wlad Judea, ac i'r Cenhedloedd; ar iddynt edifarhâu, a dychwelyd at Dduw, a gwneuthur gweithredoedd addas i edifeirwch.

21 O achos y pethau hyn yr Iuddewon a'm daliasant i yn y deml, ac a geisiasant *fy* lladd *i â'u dwylaw eu hun.*

22 Am hynny, wedi i mi gael help gan Dduw, yr wyf fi yn aros hyd y dydd hwn, gan dystiolaethu i fychan a mawr, ac heb ddywedyd dim amgen

nag a ddywedasai y prophwydi a Moses, y dclent i ben;

23 Y dïoddefai Crist, *ac* y byddai efe yn gyntaf o adgyfodiad y meirw, ac y dangosai oleuni i'r bobl, ac i'r Cenhedloedd.

24 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn trosto, Ffestus a ddywedodd â llef uchel, Paul, yr wyt ti yn ynfydu; llawer o ddysg sydd yn dy yrru di yn ynfyd.

25 Ac efe a ddywedodd, Nid wyf fi yn ynfydu, *O* ardderchocaf Ffestus; eithr geiriau gwirionedd a sobrwydd yr wyf fi yn eu hadrodd.

26 Canys y brenhin a wyr oddi wrth y pethau hyn, wrth yr hwn yr wyf fi yn llefaru yn hŷf. O herwydd nid wyf yn tybied fod dim o'r pethau hyn yn guddiedig rhagddo; oblegid nid mewn congl y gwnaed hyn.

27 *O* frenhin Agrippa, A wyt ti yn credu i'r prophwydi? mi a wn dy fod yn credu.

28 Ac Agrippa a ddywedodd wrth Paul, Yr wyt ti o fewn ychydig i'm hynnill i fod yn Gristion.

29 A Phaul a ddywedodd, Mi a ddymunwn gan Dduw, o fewn ychydig, ac yn gwbl oll, fod nid tydi yn unig, ond pawb hefyd a'r sydd yn fy ngwrando heddyw, yn gyfryw ag wyf fi, ond y rhwymau hyn.

30 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, cyfododd y brenhin, a'r rhaglaw, a Bernice, a'r rhai oedd yn eistedd gyd â hwynt.

31 Ac wedi iddynt fyned o'r neilldu, hwy a lefarasant wrth eu gilydd, gan ddywedyd. Nid yw y dyn hwn yn gwneuthur dim yn haeddu angau, neu rwymau.

32 Yna y dywedodd Agrippa wrth Ffestus, Fe allasid gollwng y dyn yma ymaith, oni buasai iddo appèlio at Cesar.

PENNOD XXVII.

1 Paul, wrth forio tu a Rhufain, 10 yn rhag-ddywedyd perygl y daith; 11 ac heb gael ei goelio: 14 hwythau yn cael eu taflu draw ac yma gan y dymmestl: 41 y llong yn torri arnynt: 22, 34, 44 ac er hynny yn dyfod i gŷd i dir yn ddïangol.

A PHAN gyttunwyd forio o honom ymaith i'r Ital, hwy a roisant Paul, a rhyw garcharorion eraill, at ganwriad a'i enw Julius, o fyddin Augustus.

2 Ac wedi dringo i long o Adramytium, ar fedr hwylio i dueddau Asia, ni a aethom allan o'r porthladd, a chyd â ni yr oedd Aristarchus, Macedoniad o Thessalonica.

3 A thrannoeth ni a ddygwyd i waered i Sidon. A Julius a ymddûg yn garedigol tu ag at Paul, ac a roddes *iddo* gennad i fyned at ei gyfeillion i gael ymgeledd.

4 Ac wedi myned oddi yno, ni a hwyliasom dan Cyprus, am fod y gwyntoedd yn wrthwynebus.

5 Ac wedi hwylio o honom dros y môr sydd ger llaw Cilicia a Phamphylia, ni a ddacthom i Myra, *dinas* yn Lycia.

6 Ac yno y canwriad, wedi cael llong o Alexandria yn hwylio i'r Ital, a'n gosododd ni ynddi.

7 Ac wedi i ni hwylio yn anniben lawer o ddyddiau, a dyfod yn brin ar gyfer Cnidus, am na adawai y gwynt i ni; ni a hwyliasom îs law Creta, ar gyfer Salmone.

8 Ac *wedi i ni* yn brin fyned heibio iddi, ni a ddaethom i ryw le a elwir, Y porthladdoedd prydferth, yr hwn yr

oedd dinas Lasea yn agos iddo.

9 Ac wedi i dalm o amser fyned heibio, a bod morio weithian yn enbyd, o herwydd hefyd ddarfod yr ympryd weithian, Paul a gynghorodd,

10 Gan ddywedyd wrthynt, *Ha* wŷr, yr wyf yn gweled y bydd yr hynt hon ynghyd â sarhâd a cholled fawr, nid yn unig am y llwyth a'r llong, eithr am ein heinioes ni hefyd.

11 Eithr y canwriad a greddodd i lywydd ac i berchen y llong, yn fwy nag i'r pethau a ddywedid gan Paul.

12 A chan fod y porthladd yn anghyfleus i auafu, y rhan fwyaf a roisant gynghor i ymado oddi yno hefyd, os gallent ryw fodd gyrhaeddyd hyd Phenice, i auafu *yno;* yr hwn sydd borthladd yn Creta, ar gyfer y deau-orllewin, a'r gogledd-orllewin.

13 A phan chwythodd y deheuwynt yn araf, hwythwy yn tybied cael *eu* meddwl, gan godi *hwyliau*, a foriasant heibio yn agos i Creta.

14 Ond cyn nemmawr cyfoddodd yn ei herbyn hi wynt tymhestlog, yr hwn a elwir Euroclydon.

15 A phan gipiwyd y llong, ac heb allu gwrthwynebu y gwynt, ni a ymroisom, ac a ddygwyd *gyd â'r gwynt.*

16 Ac wedi i ni redeg goris ynys fechan a elwir Clauda, braidd y gallasom gael y bâd:

17 Yr hwn a godasant i fynu, ac a wnaethant gynnorthwyon, gan wregysu y llong oddi dani: a hwy yn ofni rhag syrthio ar sugndraeth, wedi gostwng yr hwyl, a ddygwyd felly.

18 A ni yn fîn fawn arnom gan y dymmestl, drannoeth hwy a ysgafnhasant y llong.

19 A'r trydydd *dydd* bwriasom â'n dwylaw ein hunain daclau y llong allan.

20 A phan nad oedd na haul na sêr yn ymddangos dros lawer o ddyddiau, a thymmestl nid bychan yn pwyso *arnom*, pob gobaith y byddem cadwedig a ddygwyd oddi arnom o hynny allan.

21 Ac wedi bod hir ddirwest, yna y safodd Paul yn eu canol hwy, ac a ddywedodd, *Ha* wŷr, chwi a ddylasech wrando arnaf fi, a bod heb ymadaw o Creta, ac ynnill y sarhâd yma a'*r* golled.

22 Ac yr awrhon yr wyf yn eich cynghori chwi i fod yn gysurus: canys ni bydd colled am einioes *un* o honoch, ond am y llong yn unig.

23 Canys safodd yn fy ymyl y nos hon angel Duw, yr hwn a'm pïau, a'r hwn yr wyf yn ei addoli,

24 Gan ddywedyd, Nac ofna, Paul; rhaid i ti sefyll ger bron Cesar: ac wele, rhoddes Duw i ti y rhai oll sydd yn morio gyd â thi.

25 Am hynny, *ha* wŷr, cymmerwch gysur: canys yr wyf fi yn credu i Dduw, mai felly y bydd, yn ol y modd y dywedwyd i mi.

26 Ond mae yn rhaid ein bwrw ni i ryw ynys.

27 Ac wedi dyfod y bedwaredd nos ar ddeg, fe a ddigwyddodd, a ni yn morio yn Adria, ynghylch hanner nos, dybied o'r morwyr eu bod yn nesâu i ryw wlad.

28 Ac wedi iddynt blymio, hwy a'i cawsant yn ugain gwrhyd: ac wedi myned ychydig pellach, a phlymio drachefn, hwy a'i cawsant yn bymtheg gwrhyd.

29 Ac a hwy yn ofni rhag i ni syrthio ar leoedd geirwon, wedi iddynt fwrw pedair angor allan o'r llyw, hwy a ddeisyfasant ei myned hi yn ddydd.

30 Ac fel yr oedd y llongwyr yn ceisio ffoi allan o'r llong, ac wedi gollwng y bâd i waered i'r môr, yn rhith bod ar fedr bwrw angorau o'r pen blaen i'r llong,

31 Dywedodd Paul wrth y canwriad a'r milwyr, Onid erys y rhai hyn yn y llong, ni ellwch chwi fod yn gadwedig.

32 Yna y torrodd y milwyr raffau y bâd, ac a adawsant iddo syrthio ymaith.

33 A thra yr ydoedd hi yn dyddhâu, Paul a eiriolodd ar bawb gymmeryd lluniaeth, gan ddywedyd, Heddyw yw y pedwerydd dydd ar ddeg yr ydych chwi yn disgwyl, ac yn aros ar eich cythlwng, heb gymmeryd dim.

34 O herwydd paham yr ydwyf yn dymuno arnoch gymmeryd lluniaeth; oblegid hyn sydd er iechyd i chwi: canys blewyn i'r un o honoch ni syrth oddi ar ei ben.

35 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a gymmerodd fara, ac a ddïolchodd i Dduw yn eu gŵydd hwynt oll, ac a'i torrodd, ac a ddechreuodd fwytta.

36 Ac yr oeddynt bawb wedi myned yn gysurol; a hwy a gymmerasant luniaeth hefyd.

37 Ac yr oeddem yn y llong i gŷd, yn ddau cant ac un ar bymtheg a thriugain o eneidiau.

38 Ac wedi eu digoni o luniaeth, hwy a ysgafnhasant y llong, gan fwrw y gwenith allan i'r môr.

39 A phan aeth hi yn ddydd, nid oeddynt yn adnabod y tir: ond hwy a ganfuant ryw gilfach a glàn iddi; i'r hon y cynghorasant, os gallent, wthio y llong iddi.

40 Ac wedi iddynt godi yr angorau, hwy a ymollyngasant i'r môr, ac a ollyngasant hefyd yn rhydd rwymau y llyw, ac a godasant yr hwyl i'r gwynt, ac a geisiasant y làn.

41 Ac wedi *i ni* syrthio ar le deufor-gyfarfod, hwy a wthiasant y llong: a'r pen blaen iddi a lynodd, ac a safodd yn ddïysgog; eithr y pen ôl a ymddattododd gan nerth y tonnau.

42 A chynghor y milwyr oedd, ladd y carcharorion, rhag i neb o honynt nofio allan, a dïangc ymaith.

43 Ond y canwriad, yn ewyllysio cadw Paul, a rwystrodd iddynt *eu* hamcan; ac a archodd i bawb a'r a fedrai nofio, ymfwrw yn gyntaf *i'r mor*, a myned allan i'r tir:

44 Ac i'r lleill, rhai ar ystyllod, ac eraill ar ryw *ddryllion* o'r llong. Ac felly y digwyddodd ddyfod o bawb i dir yn ddïangol.

PENNOD XXVIII.

1 *Paul, wedi torri y llong arno, yn cael ei dderbyn yn rhywiogaidd gan y barbariaid.* 6 *Ywiber, ar ei law ef, heb wneuthur iddo niwed:* 8 *ac yntau yn iachâu llawer o glefydau yn yr ynys.* 11 *Hwynt-hwy yn myned ymaith tu a Rhufain.* 17 *Yntau yn mynegi i'r Iuddewon achos ei ddyfodiad.* 24 *Wedi iddo bregethu, rhai yn credu, a rhai heb gredu:* 30 *ac yntau er hynny yn pregethu yno ddwy flynedd.*

AC wedi iddynt ddïangc, yna y gwybuant mai Melita y gelwid yr ynys.

2 A'r barbariaid a ddangosasant i ni fwyneidd-dra nid bychan: oblegid hwy a gynneuasant dân, ac a'n derbyniasant ni oll o herwydd y

gawod gynnrychiol, ac o herwydd yr oerfel.

3 Ac wedi i Paul gynnull ynghyd lawer o friw-wŷdd, a'u dodi ar y tân, gwiber a ddaeth allan o'r gwres, ac a lynodd wrth ei law ef.

4 A phan welodd y barbariaid y bwystfil y'nghrôg wrth ei law ef, hwy a ddywedasant wrth eu gilydd, Yn sier llawruddiog yw y dyn hwn, yr hwn, er ei ddiangc o'r môr, ni adawodd dialedd iddo fyw.

5 Ac efe a ysgydwodd y bwystfil i'r tân, ac ni oddefodd ddim niwed.

6 Ond yr oeddynt hwy yn disgwyl iddo ef chwyddo, neu syrthio yn ddisymmwth yn farw. Eithr wedi iddynt hirddisgwyl, a gweled nad oedd dim niwed yn digwydd iddo, hwy a newidiasant eu meddwl, ac a ddywedasant mai duw oedd efe.

7 Ynghylch y man hwnnw yr oedd tiroedd i bennaeth yr ynys, a'i enw Publius, yr hwn a'n derbyniodd ni, ac a'n llettyodd dridiau yn garedig.

8 A digwyddodd, fod tad Publius yn gorwedd yn glaf o gryd a gwaedlif: at yr hwn wedi i Paul fyned i mewn, a gweddïo, efe a ddododd ei ddwylaw arno ef, ac a'i hiachâodd.

9 Felly wedi gwneuthur hyn, y lleill hefyd y rhai oedd â heintiau arnynt yn yr ynys, a ddaethant atto, ac a iachâwyd:

10 Y rhai hefyd a'n parchasant ni â llawer o urddas; a phan oeddym yn ymadael, hwy a'*n* llwythasant *ni* â phethau anghenrheidiol.

11 Ac wedi tri mis, yr aethom ymaith mewn llong o Alexandria, yr hon a auafasai yn yr ynys; *a*'i harwydd hi oedd Castor a Pholux.

12 Ac wedi ein dyfod i Syracusa, ni a drigasom *yno* dridiau.

13 Ac oddi yno wedi myned oddi amgylch, ni a ddaethom i Rhegium. Ac ar ol un diwrnod y deheu-wynt a chwythodd, ac ni a ddaethom yr ail dydd i Puteoli:

14 Lle y cawsom frodyr, ac y dymunwyd arnom aros gyd â hwynt saith niwrnod: ac felly ni a ddaethom i Rufain.

15 Ac oddi yno, pan glybu y brodyr am danom, hwy a ddaethant i'n cyfarfod ni hyd Appii-fforum, a'r Tair tafarn: y rhai pan welodd Paul, efe a ddiolchodd i Dduw, ac a gymmerodd gysur.

16 Eithr pan ddaethom i Rufain, y canwriad a roddes y carcharorion at ben-capten y llu: eithr cenhadwyd i Paul aros wrtho ei hun, gyd â milwr oedd yn ei gadw ef.

17 A digwyddodd, ar ol tridiau, alw o Paul ynghyd y rhai oedd bennaf o'r Iuddewon. Ac wedi iddynt ddyfod ynghyd, efe a ddywedodd wrthynt, *Ha* wŷr frodyr, er na wnaethum i ddim yn erbyn y bobl, na defodau y tadau, etto mi a roddwyd yn garcharor o Jerusalem i ddwylaw y Rhufeinwyr.

18 Y rhai, wedi darfod fy holi, a fynnasant *fy* ngollwng ymaith, am nad oedd dim achos angau ynof.

19 Eithr am fod yr Iuddewon yn dywedyd yn erbyn *hyn*, mi a yrrwyd i appelio at Cesar; nid fel pettai gennyf beth i achwyn ar fy nghenedl.

20 Am yr achos hwn gan hynny y gelwais am danoch chwi, i'*ch* gweled, ac i ym-

ddiddan â *chwi*: canys o achos gobaith Israel y'm rhwymwyd i â'r gadwyn hon.

21 A hwythau a ddywedasant wrtho, Ni dderbyniasom ni lythyrau o Judea yn dy gylch di, ac ni fynegodd ac ni lefarodd neb o'r brodyr a ddaeth oddi yno ddim drwg am danat ti.

22 Ond yr ydym ni yn deisyf cael clywed gennyt ti beth yr ydwyt yn ei synied: oblegid am y sect hon, y mae yn hysbys i ni fod ym mhob man yn dywedyd yn ei herbyn.

23 Ac wedi iddynt nodi diwrnod iddo, llawer a ddaeth atto ef i'w letty; i'r rhai y tystiolaethodd ac yr eglurodd efe deyrnas Dduw, gan gynghori iddynt y pethau am yr Iesu, allan o gyfraith Moses, a'r prophwydi, o'r bore hyd yr hwyr.

24 A rhai a gredasant i'r pethau a ddywedasid, a rhai ni chredasant.

25 Ac a hwy yn anghyttûn â'u gilydd, hwy a ymadawsant, wedi i Paul ddywedyd un gair, *mai* da y llefarodd yr Yspryd Glân trwy Esaias y prophwyd, wrth ein tadau ni,

26 Gan ddywedyd, Dos at y bobl yma, a dywed, Yn clywed y clywch, ac ni ddeallwch; ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch.

27 Canys brasâwyd calon y bobl hyn, a thrwm y clywsant â'u clustiau, a'u llygaid a gauasant; rhag iddynt weled â'u llygaid, a chlywed â'u clustiau, a deall â'r galon a dychwelyd, ac i mi eu hiachâu hwynt.

28 Bydded hysbys i chwi gan hynny, anfon iachawdwriaeth Duw at y Cenhedloedd; a hwy a wrandawant.

29 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, ymadawodd yr Iuddewon, a chanddynt ddadl mawr yn eu plith.

30 A Phaul a arhoes ddwy flynedd gyfan yn ei dŷ ardrethol ei hun, ac a dderbyniodd bawb a'r oedd yn dyfod i mewn atto,

31 Gan bregethu teyrnas Dduw, ac athrawiaethu y pethau am yr Arglwydd Iesu Grist, gyd â phob hyfder, yn ddïwahardd.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y

RHUFEINIAID.

PENNOD I.

1 Paul yn dangos ei alwedigaeth i'r Rhufeiniaid, 9 a'i chwant i ddyfod attynt hwy. 10 Beth yw ei efengyl ef, a'r cyflawnder y mae hi yn ei ddangos. 17 Bod Duw yn ddigllawn wrth bob math ar bechod. 21 Pa beth oedd pechodau y Cenhedloedd.

PAUL, gwasanaethwr Iesu Grist, wedi ei alw *i fod* yn apostol, *ac* wedi ei neilldio i efengyl Duw,

2 (Yr hon a rag-addawsai efe trwy ei brophwydi yn yr ysgrythyrau sanctaidd)

3 Am ei Fab ef Iesu Grist ein Harglwydd ni, yr hwn a wnaed o had Dafydd o ran y cnawd,

4 Ac a eglurwyd yn Fab Duw mewn gallu, yn ol yspryd sancteiddiad, trwy yr adgyfodiad oddi wrth y meirw:

5 Trwy yr hwn y derbyniasom ras ac apostoliaeth i ufudd-dod ffydd ym mhlith yr holl genhedloedd, er mwyn ei enw ef:

6 Ym mysg y rhai yr ydych chwithau yn alwedigion Iesu Grist.

7 At bawb sydd yn Rhufain, yn anwyl gan Dduw, wedi eu galw *i fod* yn saint: Gras i chwi a thangnefedd oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

8 Yn gyntaf, yr wyf yn diolch i'm Duw trwy Iesu Grist drosoch chwi oll, oblegid bod eich ffydd chwi yn gyhoeddus yn yr holl fyd.

9 Canys tyst i mi yw Duw, yr hwn yr ydwyf yn ei wasanaethu yn fy yspryd yn efengyl ei Fab ef, fy mod i yn ddibaid yn gwneuthur coffa o honoch bob amser yn fy ngweddïau,

10 Gan ddeisyf a gawn ryw fodd, ryw amser bellach, rwydd-hynt gyd âg ewyllys Duw, i ddyfod attoch chwi.

11 Canys yr wyf yn hiraethu am eich gweled, fel y gallwyf gyfrannu i chwi ryw ddawn ysprydol, fel y'ch cadarnhäer:

12 *A* hynny sydd i'm cyd-ymgysuro ynoch chwi, trwy ffydd ein gilydd, yr eiddoch chwi a'r eiddof finnau.

13 Eithr ni fynnwn i chwi fod heb wybod, frodyr, i mi yn fynych arfaethu dyfod attoch (ond fo'm lluddiwyd i hyd yn hyn) fel y cawn ryw ffrwyth ynoch chwi hefyd, megis ag yn y Cenhedloedd eraill.

14 Dyledwr ydwyf i'r Groegiaid ac i'r barbariaid hefyd, i'r doethion ac i'r annoethion hefyd.

15 Felly, hyd y mae ynof fi, parod ydwyf i bregethu yr efengyl i chwithau hefyd y rhai ydych yn Rhufain.

16 Canys nid oes arnaf gywilydd o efengyl Crist: oblegid gallu Duw yw hi er iachawdwriaeth, i bob un a'r sydd yn credu; i'r Iuddew yn gyntaf, a hefyd i'r Groegwr.

17 Canys ynddi hi y datguddir cyfiawnder Duw o ffydd i ffydd; megis y mae yn ysgrifenedig, Y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd.

18 Canys digofaint Duw a ddatguddiwyd o'r nef yn erbyn pob annuwioldeb ac anghyfiawnder dynion, y rhai sydd yn attal y gwirionedd mewn anghyfiawnder.

19 O herwydd yr hyn a ellir ei wybod am Dduw, sydd eglur ynddynt hwy: canys Duw a'*i* heglurodd iddynt.

20 Canys ei anweledig bethau ef er creadigaeth y byd, wrth eu hystyried yn y pethau a wnaed, a welir yn amlwg; *sef* ei dragywyddol allu ef a'i Dduwdod; hyd onid ydynt yn ddiesgus:

21 Oblegid a hwy yn adnabod Duw, nis gogoneddasant ef megis Duw, ac na buont ddïolchgar iddo; eithr ofer fuont yn eu rhesymmau, a'u calon anneallus hwy a dywyllwyd.

22 Pan dybient eu bod yn ddoethion, hwy a aethant yn ffyliaid;

23 Ac a newidiasant ogoniant yr anllygredig Dduw, i gyffelybiaeth llun dyn llygredig, ac ehediaid, ac anifeiliaid pedwar-carnol, ac ymlusgiaid.

24 O ba herwydd Duw hefyd a'u rhoddes hwy i fynu, yn nhrachwantau eu calonnau, i aflendid, i ammherchi eu cyrph eu hun yn eu plith eu hunain:

25 Y rhai a newidiasant

wirionedd Duw yn gelwydd, ac a addolasant ac a wasanaethasant y creadur yn fwy nâ'r Creawdwr, yr hwn sydd fendigedig yn dragywyddol. Amen.

26 Oblegid hyn y rhoddes Duw hwynt i fynu i wyniau gwarthus: canys eu gwragedd hwy a newidiasant yr arfer anianol i'r hon sydd yn erbyn anian:

27 Ac yn gyffelyb y gwŷr hefyd, gan adael yr arfer naturiol o'r wraig, a ymlosgcnt yn eu hawydd i'w gilydd: y gwŷr ynghyd â gwŷr yn gwneuthur brynti, ac yn derbyn ynddynt eu hunain y cyfryw dâl am eu cyfeiliorni ag ydoedd raid.

28 Ac megis nad oedd gymmeradwy ganddynt gadw Duw yn *eu* gwybodaeth, Duw a'u rhoddes hwynt i fynu i feddwl anghymmeradwy, i wneuthur y pethau nid oedd weddaidd:

29 Wedi eu llenwi â phob anghyfiawnder, godineb, anwiredd, cybydd-dod, drygioni; yn llawn cenfigen, llofruddiaeth, cynnen, twyll, drwganwydau:

30 Yn hustyngwyr, yn athrodwyr, yn gas ganddynt Dduw, yn drahaus, yn feilchion, yn ffrostwyr, yn ddychymmygwyr drygioni, yn anufudd i rïeni,

31 Yn anneallus, yn dorrwyr ammod, yn angharedig, yn anghymmodlawn, yn annhrugarogion:

32 Y rhai yn gwybod cyfiawnder Duw (fod y rhai sydd yn gwneuthur y cyfryw bethau yn haeddu marwolaeth) *ydynt* nid yn unig yn gwneuthur y pethau hyn, eithr hefyd yn cyd-ymfoddloni â'r rhai sydd yn eu gwneuthur hwynt.

PENNOD II.

1 Na all y rhai sydd yn pechu, er eu bod yn condemnio pechod mewn eraill, mo'u hesgusodi eu hunain; 6 ac mai anhawsa o lawer iddynt ddïangc rhag barn Duw, 9 pa un bynnag ffont a'i Iuddewon ai Cenhedloedd. 14 Nas gall y Cenhedloedd ddïangc, 17 na'r Iuddewon chwaith; 25 ac na wna eu henwaediad lesâd iddynt, oni chadwant y ddeddf.

O HERWYDD pahani, dïesgus wyt ti, O ddyn, pwy bynnag wyt yn barnu: canys yn yr hyn yr wyt yn barnu arall, yr wyt yn dy gondemnio dy hun: canys tí yr hwn wyt yn barnu, wyt yn gwneuthur yr un pethau.

2 Eithr ni a wyddom fod barn Duw yn ol gwirionedd, yn erbyn y rhai a wnant gyfryw bethau.

3 Ac a wyt ti yn tybied hyn, O ddyn, yr hwn wyt yn barnu y rhai sydd yn gwneuthur y cyfryw bethau, a thithau yn gwneuthur yr un pethau, y dïengi di rhag barn Duw?

4 Neu a wyt ti yn dïystyru golud ei ddaioni ef, a'i ddïoddefgarwch, a'i ymaros, heb wybod fod daioni Duw yn dy dywys di i edifeirwch?

5 Eithr yn ol dy galedrwydd, a'th galon ddïedifeiriol, wyt yn trysori i ti dy hun ddigofaint erbyn dydd y digofaint, a datguddiad cyfiawn farn Duw,

6 Yr hwn a dâl i bob un yn ol ei weithredoedd:

7 *Sef* i'r rhai trwy barhâu yn gwneuthur da, a geisiant ogoniant, ac anrhydedd, ac anllygredigaeth; bywyd tragywyddol:

8 Eithr i'r rhai sydd gynhenus, ac anufudd i'r gwirionedd, eithr yn ufudd i anghyfiawnder; *y bydd* llid, a digofaint:

9 Trallod ac ing ar bob enaid dyn sydd yn gwneuthur drwg;

yr Iuddew yn gyntaf, a'r Groegwr hefyd:
10 Eithr gogoniant, ac anrhydedd, a thangnefedd, i bob un sydd yn gwneuthur daioni; i'r Iuddew yn gyntaf, ac i'r Groegwr hefyd.
11 Canys nid oes derbyn wyneb ger bron Duw.
12 Oblegid cynnifer ag a bechasant yn ddiddeddf, a gyfrgollir hefyd yn ddiddeddf; a chynnifer ag a bechasant yn y ddeddf, a fernir wrth y ddeddf,
13 (Canys nid gwrandawyr y ddeddf *sydd* gyfiawn ger bron Duw, ond gwneuthurwyr y ddeddf a gyfiawnhêir.
14 Canys pan yw y Cenhedloedd y rhai nid yw y ddeddf ganddynt, wrth naturiaeth yn gwneuthur y pethau sydd yn y ddeddf, y rhai hyn heb fod y ddeddf ganddynt, ydynt ddeddf iddynt eu hunain:
15 Y rhai sydd yn dangos gweithred y ddeddf yn ysgrifenedig yn eu calonnau, a'u cydwybod yn cyd-dystiolaethu, a'u meddyliau yn cyhuddo eu gilydd, neu yn esgusodi)
16 Yn y dydd y barno Duw ddirgeloedd dynion, yn ol fy efengyl i, trwy Iesu Grist.
17 Wele, Iuddew y'th elwir di, ac yr wyt yn gorphwys yn y ddeddf, ac yn gorfoleddu yn Nuw;
18 Ac yn gwybod *ei* ewyllys *ef*, ac yn darbod pethau rhagorol, gan fod wedi dy addysgu o'r ddeddf;
19 Ac yr wyt yn coelio dy fod yn dywysog i'r deillion, yn llewyrch i'r rhai *sydd* mewn tywyllwch:
20 Yn athraw i'r anghall, yn ddysgawdwr i'r rhai bach, a chennyt ffurf y gwybodaeth, a'r gwirionedd yn y ddeddf.
21 Tydi, gan hynny, yr hwn wyt yn addysgu arall, oni'th ddysgi dy hun? yr hwn wyt yn pregethu, Na ladratter, a ladretti di?
22 Yr hwn wyt yn dywedyd, Na odineber, a odinebi di? yr hwn wyt yn ffieiddio delwau, a gyssegr-yspeili di?
23 Yr hwn wyt yn gorfoleddu yn y ddeddf, trwy dorri y ddeddf a ddïanrhydeddi di Dduw?
24 Canys enw Duw, o'ch plegid chwi a geblir ym mhlith y Cenhedloedd; megis y mae yn ysgrifenedig.
25 Canys enwaediad yn wir a wna les, os cedwi y ddeddf: eithr os troseddwr y ddeddf ydwyt, aeth dy enwaediad yn ddïenwaediad.
26 Os y dïenwaediad gan hynny a geidw gyfiawnderau y ddeddf, oni chyfrifir ei ddïenwaediad ef yn enwaediad?
27 Ac oni bydd i'r dïenwaediad yr hwn sydd o naturiaeth (os ceidw y ddeddf) dy farnu di, yr hwn wrth y llythyren a'r enwaediad wyt yn troseddu y ddeddf?
28 Canys nid yr hwn sydd yn yr amlwg sydd Iuddew; ac nid enwaediad *yw yr hyn* sydd yn yr amlwg yn y cnawd:
29 Eithr yr hwn sydd yn y dirgel *sydd* Iuddew; ac enwaediad y galon *sydd* yn yr yspryd, nid yn y llythyren; yr hwn *y mae* ei glod nid o ddynion, ond o Dduw.

PENNOD III.

1 *Rhagor-fraint yr Iuddewon: 3 yr hwn ni chollasant: 9 er hynny y mae y ddeddf yn eu barnu hwythau hefyd yn euog o bechod: 20 gan hynny ni chyfiawnhêir un cnawd trwy y ddeddf: 28 eithr pawb, heb wahaniaeth, trwy ffydd yn unig: 31 ac etto ni ddiddymwyd y ddeddf.*

PA ragoriaeth gan hynny sydd i'r Iuddew? neu pa fudd *sydd* o'r enwaediad?

2 Llawer ym mhob rhyw fodd: yn gyntaf, o herwydd darfod ymddiried iddynt hwy am ymadroddion Duw.
3 Oblegid beth os anghredodd rhai? a wna eu hanghrediniaeth hwy ffydd Duw yn ofer?
4 Na atto Duw: eithr bydded Duw yn eirwir, a phob dyn yn gelwyddog; megis yr ysgrifenwyd, Fel y'th gyfiawnhâer yn dy eiriau, ac y gorfyddech pan y'th farner.
5 Eithr os yw ein hanghyfiawnder ni yn canmol cyfiawnder Duw, pa beth a ddywedwn? Ai anghyfiawn *yw* Duw, yr hwn sydd yn dwyn arnom ddigofaint? (yn ol dyn yr wyf yn dywedyd)
6 Na atto Duw: canys wrth hynny pa fodd y barna Duw y byd?
7 Canys os bu gwirionedd Duw trwy fy nghelwydd i yn helaethach i'w ogoniant ef, paham y'm bernir innau etto megis pechadur?
8 Ac nid (megis y'n ceblir, ac megis y dywed rhai ein bod yn dywedyd) Gwnawn ddrwg, fel y dêl daioni? y rhai y mae eu damnedigaeth yn gyfiawn.
9 Beth gan hynny? a ydym ni yn fwy rhagorol? Nac *ydym* ddim: canys ni a brofasom o'r blaen fod pawb, yr Iuddewon a'r Groegwyr, dan bechod;
10 Megis y mae yn ysgrifencdig, Nid oes neb cyfiawn, nac oes un:
11 Nid oes neb yn deall; nid oes neb yn ceisio Duw.
12 Gwyrasant oll, aethant i gŷd yn anfuddiol: nid oes un yn gwneuthur daioni, nac oes un:
13 Bedd agored *yw* eu ceg; â'u tafodau y gwnaethant ddichell; gwenwyn aspiaid *sydd* dan eu gwefusau:
14 Y rhai y mae eu genau yn llawn melldith a chwerwedd.
15 Buan *yw* eu traed i dywallt gwaed.
16 Distryw ac aflwydd *sydd* yn eu ffyrdd:
17 A ffordd tangnefedd nid adnabuant.
18 Nid oes ofn Duw ger bron eu llygaid.
19 Ni a wyddom hefyd am ba bethau bynnag y mae y ddeddf yn ei ddywedyd, mai wrth y rhai sydd dan y ddeddf y mae hi yn ei ddywedyd: fel y cauer pob genau, ac y byddo yr holl fyd dan farn Duw.
20 Am hynny trwy weithredoedd y ddeddf ni chyfiawnhêir un cnawd yn ei olwg ef; canys trwy y ddeddf *y mae* adnabod pechod.
21 Ac yr awrhon yr eglurwyd cyfiawnder Duw heb y ddeddf, wrth gael tystiolaeth gan y ddeddf a'r prophwydi;
22 Sef cyfiawnder Duw, *yr hwn sydd* trwy ffydd Iesu Grist i bawb, ac ar bawb a gredant: canys nid oes gwahaniaeth.
23 Oblegid pawb a bechasant, ac ydynt yn ol am ogoniant Duw;
24 A hwy wedi eu cyfiawnhâu yn rhad trwy ei ras ef, trwy y prynedigaeth sydd yng Nghrist Iesu:
25 Yr hwn a osododd Duw yn iawn, trwy ffydd yn ei waed ef, i ddangos ei gyfiawnder ef, trwy faddeuant y pechodau a wnaethid o'r blaen, trwy ddïoddefgarwch Duw;
26 I ddangos ei gyfiawnder ef y pryd hwn; fel y byddai efe yn gyfiawn, ac yn cyfiawnhâu y neb sydd o ffydd Iesu.
27 Pa le gan hynny *y mae* y gorfoledd? Efe a gauwyd

allan. Trwy ba ddeddf? ai *deddf* gweithredoedd? Nag ê; eithr trwy ddeddf ffydd.

28 Yr ydym ni gan hynny yn cyfrif mai trwy ffydd y cyfiawnhêir dyn, heb weithredoedd y ddeddf.

29 Ai i'r Iuddewon *y mae efe* yn Dduw yn unig? onid *yw* i'r Cenhedloedd hefyd? Yn wir *y mae efe* i'r Cenhedloedd hefyd:

30 Gan mai un Duw *sydd*, yr hwn a gyfiawnhâ yr enwaediad wrth ffydd, a'r dïenwaediad trwy ffydd.

31 Wrth hynny, a ydym ni yn gwneuthur y ddeddf yn ddirym trwy ffydd? Na atto Duw: eithr yr ydym yn cadarnhâu y ddeddf.

PENNOD IV.

1 Pfydd Abraham a gyfrifwyd iddo yn gyfiawnder, 10 *cyn cnwaedu arno.* 13 *Trwy ffydd yn unig y derbyniodd efe a'i had yr addewid.* 16 *Abraham yw tad pawb a'r sydd yn credu.* 24 *Ein ffydd ninnau hefyd a gyfrifir i ni yn gyfiawnder.*

PA beth gan hynny a ddywedwn ni ddarfod i Abraham ein tad ni ei gael, yn ol y cnawd?

2 Canys os Abraham a gyfiawnhâwyd trwy weithredoedd, y mae iddo orfoledd; eithr nid ger bron Duw.

3 Canys pa beth a ddywed yr ysgrythyr? Credodd Abraham i Dduw; a chyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

4 Eithr i'r neb sydd yn gweithio, ni chyfrifir y gwobr o ras, ond o ddyled.

5 Eithr i'r neb nid yw yn gweithio, ond yn credu yn yr hwn sydd yn cyfiawnhâu yr annuwiol, ei ffydd ef a gyfrifir yn gyfiawnder.

6 Megis y mae Dafydd hefyd yn datgan dedwyddwch y dyn y mae Duw yn cyfrif cyfiawnder iddo heb weithredoedd,

7 *gan ddywedyd*, Dedwydd *yw* y rhai y maddeuwyd eu hanwireddau, a'r rhai y cuddiwyd eu pechodau.

8 Dedwydd *yw* y gwr nid yw yr Arglwydd yn cyfrif pechod iddo.

9 *A ddaeth* y dedwyddwch hwn gan hynny ar yr enwaediad *yn unig*, ynte ar y dïenwaediad hefyd? Canys yr ydym yn dywedyd ddarfod cyfrif ffydd i Abraham yn gyfiawnder.

10 Pa fodd gan hynny y cyfrifwyd hi? ai pan oedd yn yr enwaediad, ynte yn y dïenwaediad? Nid yn yr enwaediad, ond yn y dïenwaediad.

11 Ac efe a gymmerth arwydd yr enwaediad, yn insel cyfiawnder y ffydd, yr hon *oedd ganddo* yn y dïenwaediad: fel y byddai efe yn dad pawb a gredent yn y dïenwaediad; fel y cyfrifid cyfiawnder iddynt hwythau hefyd:

12 Ac yn dad yr enwaediad, nid i'r rhai o'r enwaediad yn unig, ond i'r sawl hefyd a gerddant lwybrau ffydd Abraham ein tad ni, yr hon *oedd ganddo* yn y dïenwaediad.

13 Canys nid trwy y ddeddf *y daeth* yr addewid i Abraham, neu i'w had, y byddai efe yn etifedd y byd; eithr trwy gyfiawnder ffydd.

14 Canys os y rhai sydd o'r ddeddf *yw* yr etifeddion, gwnaed ffydd yn ofer, a'r addewid yn ddirym.

15 Oblegid y mae y ddeddf yn peri digofaint; canys lle nid oes deddf, nid *oes* gamwedd.

16 Am hynny o ffydd *y mae*, fel *y byddai* yn ol gras: fel y byddai yr addewid yn sier i'r

holl had; nid yn unig i'r hwn sydd o'r ddeddf, ond hefyd i'r hwn sydd o ffydd Abraham, yr hwn yw ein tad ni oll,

17 (Megis y mae yn ysgrifenedig, Mi a'th wnaethum yn dad llawer o genhedloedd) ger bron y neb y credodd efe iddo, *sef* Duw, yr hwn sydd yn bywhâu y meirw, ac sydd yn galw y pethau nid ydynt, fel pe byddent:

18 Yr hwn yn erbyn gobaith a gredodd dan obaith, fel y byddai efe yn dad cenhedloedd lawer; yn ol yr hyn a ddywedasid, Felly y bydd dy hâd di.

19 Ac efe yn ddïegwan o ffydd, nid ystyriodd ei gorph ei hun, *yr hwn oedd* yr awrhon wedi marweiddio, ac efe ynghylch can mlwydd oed, na marweidd-dra bru Sara.

20 Ac nid ammheuodd efe addewid Duw trwy anghrediniaeth; eithr efe a nerthwyd yn y ffydd, gan roddi gogoniant i Dduw:

21 Ac yn gwbl sicr *ganddo*, am yr hyn a addawsai efe, ei fod ef yn abl i'w wneuthur hefyd.

22 Ac am hynny y cyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

23 Eithr nid ysgrifenwyd hynny er ei fwyn ef yn unig, ddarfod ei gyfrif iddo;

24 Ond er ein mwyn ninnau hefyd, i'r rhai y cyfrifir, y rhai ydym yn credu yn yr hwn a gyfododd Iesu ein Harglwydd ni o feirw:

25 Yr hwn a draddodwyd dros ein pechodau ni, ac a gyfodwyd i'n cyfiawnhâu ni.

PENNOD V.

1 Wedi ein cyfiawnhâu trwy ffydd, y mae i ni dangnefedd rhyngom a Duw, 2 a llawenydd yn ein gobaith: 8 gan ein cymmodi trwy ei waed ef, a nyni yn elynion iddo, 10 y cawn yn hytrach fod yn gadwedig wedi ein cymmodi. 12 Megis y daeth pechod a marwolaeth trwy Adda, 17 felly yn hytrach y daw cyfiawnder a bywyd trwy Iesu Grist. 20 Lle yr amlhâodd pechod, y rhagor-amlhâodd gras.

AM hynny, gan ein bod wedi ein cyfiawnhâu trwy ffydd, y mae gennym heddwch tu ag at Dduw, trwy ein Harglwydd Iesu Grist.

2 Trwy yr hwn hefyd y cawsom ddyfodfa trwy ffydd i'r gras hwn, yn yr hwn yr ydym yn sefyll, ac yn gorfoleddu dan obaith gogoniant Duw.

3 Ac nid *felly* yn unig, eithr yr ydym yn gorfoleddu mewn gorthrymderau; gan wybod fod gorthrymder yn peri dïoddefgarwch;

4 A dïoddefgarwch, brofiad; a phrofiad, obaith:

5 A gobaith ni chywilyddïa, am fod cariad Duw wedi ei dywallt yn ein calonnau ni, trwy yr Yspryd Glân yr hwn a roddwyd i ni.

6 Canys Crist, pan oeddym ni etto yn weiniaid, mewn pryd a fu farw dros yr annuwiol.

7 Oblegid braidd y bydd neb farw dros un cyfiawn: oblegid dros y da ysgatfydd fe feiddiai un farw hefyd.

8 Eithr y mae Duw yn canmol ei gariad tu ag attom; oblegid, a nyni etto yn bechaduriaid, i Grist farw trosom ni.

9 Mwy ynte o lawer, a nyni yn awr wedi ein cyfiawnhâu trwy ei waed ef, y'n hachubir rhag digofaint trwyddo ef.

10 Canys os pan oeddym yn elynion, y'n heddychwyd â Duw trwy farwolaeth ei Fab ef; mwy o lawer wedi ein heddychu, y'n hachubir trwy ei fywyd ef.

11 Ac nid *hynny* yn unig, eithr gorfoleddu yr ydym

hefyd yn Nuw trwy ein Harglwydd Iesu Grist, trwy yr hwn yr awrhon y derbyniasom y cymmod.

12 Am hynny, megis trwy un dyn y daeth pechod i'r byd, a marwolaeth trwy bechod; ac felly yr aeth marwolaeth ar bob dyn, yn gymmaint a phechu o bawb.

13 Canys hyd y ddeddf yr oedd pechod yn y byd: eithr ni chyfrifir pechod pryd nad oes deddf.

14 Eithr teyrnasodd marwolaeth o Adda hyd Moses, fe, arnynt hwy y rhai ni phechasant yn ol cyffelybiaeth camwedd Adda, yr hwn yw ffurf yr un oedd ar ddyfod.

15 Eithr nid megis y camwedd, felly y mae y dawn hefyd. Canys os trwy gamwedd un y bu feirw llawer; mwy o lawer yr amlhâodd gras Duw, a'r dawn trwy ras yr un dyn Iesu Grist, i laweroedd.

16 Ac nid megis *y bu* trwy un a bechodd, *y mae* y dawn: canys y farn a ddaeth o un *camwedd* i gondemniad; eithr y dawn *sydd* o gamweddau lawer i gyfiawnhâd.

17 Canys os trwy gamwedd un y teyrnasodd marwolaeth trwy un; mwy o lawer y caiff y rhai sydd yn derbyn lliosowgrwydd o ras, ac o ddawn cyfiawnder, deyrnasu mewn bywyd trwy un, Iesu Grist.

18 Felly gan hynny, megis trwy gamwedd un *y daeth barn* ar bob dyn i gondemniad; felly hefyd trwy gyfiawnder un *y daeth y dawn* ar bob dyn i gyfiawnhâd bywyd.

19 Oblegid megis trwy anufudd-dod un dyn y gwnaethpwyd llawer yn bechaduriaid; felly trwy ufudd-dod un y gwneir llawer yn gyfiawn.

20 Eithr y ddeddf a ddaeth i mewn fel yr amlhâai y camwedd: eithr lle yr amlhâodd y pechod, y rhagor-amlhâodd gras:

21 Fel megis y teyrnasodd pechod i farwolaeth, felly hefyd y teyrnasai gras trwy gyfiawnder, i fywyd tragywyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

PENNOD VI.

1 *Na ddylem ni fyw mewn pechod,* 2 *a ninnau wedi marw iddo;* 3 *megis y mae ein bedydd ni yn dangos.* 12 *Na theyrnased pechod mwyach,* 18 *gan ddarfod i ni ymrôi i wasanaeth cyfiawnder;* 23 *ac o herwydd mai cyflog pechod yw marwolaeth.*

BETH wrth hynny a ddywedwn ni? a drigwn ni yn wastad mewn pechod, fel yr amlhâo gras?

2 Na atto Duw. A ninnau wedi meirw i bechod, pa wedd y byddwn byw etto ynddo ef?

3 Oni wyddoch chwi, am gynnifer o honom ag a fedyddiwyd i Grist Iesu, ein bedyddio ni i'w farwolaeth ef?

4 Claddwyd ni gan hynny gyd âg ef trwy fedydd i farwolaeth; fel megis ag y cyfodwyd Crist o feirw trwy ogoniant y Tad, felly y rhodiom ninnau hefyd mewn newydd-deb buchedd.

5 Canys os gwnaed ni yn gyd-blanhigion i gyffelybiaeth ei farwolaeth ef, felly y byddwn *i gyffelybiaeth ei* adgyfodiad *ef:*

6 Gan wybod hyn, ddarfod croes-hoelio ein hen ddyn ni gyd âg *ef,* er mwyn dirymmu corph pechod, fel rhag llaw na wasanaethom bechod.

7 Canys y mae yr hwn a fu farw, wedi ei ryddhâu oddi wrth bechod.

8 Ac os buom feirw gyd â Christ, yr ydym ni yn credu y byddwn byw hefyd gyd âg ef:
9 Gan wybod nad yw Crist, yr hwn a gyfodwyd oddi wrth y meirw, yn marw mwyach; nad arglwyddiaetha marwolaeth arno mwyach.
10 Canys fel y bu efe farw, efe a fu farw unwaith i bechod: ac fel y mae yn byw, byw y mae i Dduw.
11 Felly chwithau hefyd, cyfrifwch eich hunain yn feirw i bechod; eithr yn fyw i Dduw, yng Nghrist Iesu ein Harglwydd.
12 Na theyrnased pechod gan hynny yn eich corph marwol, i ufuddhâu o honoch iddo yn ei chwantau.
13 Ac na roddwch eich aelodau yn arfau anghyfiawnder i bechod: eithr rhoddwch eich hunain i Dduw, megis rhai o feirw yn fyw; a'ch aelodau yn arfau cyfiawnder i Dduw.
14 Canys nid arglwyddiaetha pechod arnoch chwi: oblegid nid ydych chwi dan y ddeddf, eithr dan ras.
15 Beth wrth hynny? a bechwn ni o herwydd nad ydym dan y ddeddf, eithr dan ras? Na atto Duw.
16 Oni wyddoch chwi, mai i bwy bynnag yr ydych yn eich rhoddi eich hunain yn weision i ufuddhâu iddo, eich bod yn weision i'r hwn yr ydych yn ufuddhâu iddo; pa un bynnag ai i bechod i farwolaeth, ynte i ufudd-dod i gyfiawnder?
17 Ond i Dduw y bo y diolch, eich bod chwi *gynt* yn weision i bechod; eithr ufuddhâu o honoch o'r galon i'r ffurf o athrawiaeth a draddodwyd i chwi.
18 Ac wedi eich rhyddhâu oddi wrth bechod, fe a'ch gwnaethpwyd yn weision i gyfiawnder.
19 Yn ol dull dynol yr ydwyf yn dywedyd, oblegid gwendid eich cnawd chwi. Canys megis ag y rhoddasoch eich aelodau yn weision i aflendid ac anwiredd, i anwiredd; felly yr awrhon rhoddwch eich aelodau yn weision i gyfiawnder, i sancteiddrwydd.
20 Canys pan oeddych yn weision pechod, rhyddion oeddych oddi wrth gyfiawnder.
21 Pa ffrwyth gan hynny oedd i chwi y pryd hwnnw o'r pethau y mae arnoch yr awrhon gywilydd o'u plegid? canys diwedd y pethau hynny *yw* marwolaeth.
22 Ac yr awrhon, wedi eich rhyddhâu oddi wrth bechod, a'ch gwneuthur yn weision i Dduw, y mae i chwi eich ffrwyth yn sancteiddrwydd, a'r diwedd yn fywyd tragywyddol.
23 Canys cyflog pechod *yw* marwolaeth: eithr dawn Duw *yw* bywyd tragywyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

PENNOD VII.

1 *Nad oes un ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddyn, ond tra fyddo byw: 4 ond ein bod ni wedi meirw i'r ddeddf. 7 Etto nad yw y ddeddf bechod; 12 eithr sanctaidd, a chyfiawn, a da; 16 fel yr ydwyf fi yn cydnabod, ac yn ddirwg gennyf nas gallaf ei chadw.*

ONI wyddoch chwi, frodyr (canys wrth y rhai sydd yn gwybod y ddeddf yr wyf yn dywedyd) fod y ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddyn, tra fyddo efe byw?
2 Canys y wraig y mae iddi wr, sydd yn rhwym wrth y ddeddf i'r gwr, tra fyddo efe byw: ond o bydd marw y gwr, hi a ryddhâwyd oddi wrth ddeddf y gwr.

3 Ac felly, os a'r gwr yn fyw, y bydd hi yn eiddo gwr arall, hi a elwir yn odinebus: eithr os marw fydd ei gwr hi, y mae hi yn rhydd oddi wrth y ddeddf; fel nad yw hi odinebus, er bod yn eiddo gwr arall.

4 Ac felly chwithau, fy mrodyr, ydych wedi meirw i'r ddeddf trwy gorph Crist; fel y byddech eiddo un arall, *sef* eiddo yr hwn a gyfodwyd o feirw, fel y dygem ffrwyth i Dduw.

5 Canys pan oeddym yn y cnawd, gwyniau pechodau, y rhai oedd trwy y ddeddf, oedd yn gweithio yn ein haelodau ni, i ddwyn ffrwyth i farwolaeth.

6 Eithr yn awr y rhyddhâwyd ni oddi wrth y ddeddf, wedi ein meirw i'r peth y'n hattelid; fel y gwasanaethem mewn newydd-deb yspryd, ac nid *yn* hender y llythyren.

7 Beth wrth hynny a ddywedwn ni? Ai pechod *yw* y ddeddf? Na atto Duw. Eithr nid adnabûm i bechod, ond wrth y ddeddf: canys nid adnabuaswn i drachwant, oni bai ddywedyd o'r ddeddf, Na thrachwanta.

8 Eithr pechod, wedi cymmeryd achlysur trwy y gorchymyn, a weithiodd ynof fi bob trachwant.

9 Canys heb y ddeddf marw *oedd* pechod. Eithr yr oeddwn i gynt yn fyw heb y ddeddf: ond pan ddaeth y gorchymyn, yr adfywiodd pechod, a minnau a fûm farw.

10 A'r gorchymyn yr hwn *ydoedd* i fywyd, hwnnw a gaed i mi i farwolaeth.

11 Canys pechod, wedi cymmeryd achlysur trwy y gorchymyn, a'm twyllodd i; a thrwy hwnnw a'm lladdodd.

12 Felly yn wir *y mae* y ddeddf yn sanctaidd; a'r gorchymyn yn sanctaidd, ac yn gyfiawn, ac yn dda.

13 Gan hynny a wnaethpwyd y peth oedd dda, yn farwolaeth i mi? Na atto Duw. Eithr pechod, fel yr ymddangosai yn bechod, gan weithio marwolaeth ynof fi, trwy yr hyn sydd dda; fel y byddai pechod trwy y gorchymyn yn dra phechadurus.

14 Canys ni a wyddom fod y ddeddf yn yspryd: eithr myfi sydd gnawdol, wedi fy ngwerthu dan bechod.

15 Canys yr hyn yr wyf yn ei wneuthur, nid yw foddlawn gennyf: canys nid y peth yr wyf yn ei ewyllysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur, eithr y peth sydd gas gennyf, hyn yr ydwyf yn ei wneuthur.

16 *A c* os y peth nid wyf yn ei ewyllysio, *hynny* yr wyf yn ei wneuthur, yr wyf fi yn cydsynio â'r ddeddf mai da *ydyw*.

17 Felly yr awrhon nid myfi sydd mwy yn gwneuthur hynny, eithr y pechod yr hwn sydd yn trigo ynof fi.

18 Canys mi a wn nad oes ynof fi (hynny yw, yn fy nghnawd i) ddim da yn trigo: oblegid yr ewyllysio sydd barod gennyf; eithr cwblhâu yr hyn sydd dda, nid wyf yn medru arno.

19 Canys nid wyf yn gwneuthur y peth da yr wyf yn ei ewyllysio; ond y drwg yr hwn nid wyf yn ei ewyllysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur.

20 Ac os ydwyf fi yn gwneuthur y peth nid wyf yn ei ewyllysio, nid myfi mwyach sydd yn ei wneuthur, ond y pechod sydd yn trigo ynof fi.

21 Yr ydwyf fi gan hynny yn cael deddf, a mi yn ewyllysio

gwneuthur da, fod drwg yn bresennol gyd â mi.

22 Canys ymhyfrydu yr wyf y'nghyfraith Duw, yn ol y dyn oddi mewn:

23 Eithr yr wyf yn gweled deddf arall yn fy aelodau, yn gwrthryfela yn erbyn deddf fy meddwl, ac yn fy nghaethiwo i ddeddf pechod, yr hon sydd yn fy aelodau.

24 Ys truan o ddyn wyf fi! pwy a'm gwared i oddi wrth gorph y farwolaeth hon?

25 Yr wyf fi yn diolch i Dduw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Felly gan hynny, yr wyf fi fy hun â'r meddwl yn gwasanaethu cyfraith Duw; ond â'r cnawd, cyfraith pechod.

PENNOD VIII.

1 *Bod y rhai sydd yng Nghrist, ac yn byw yn ol yr Yspryd, yn rhyddion oddi wrth ddamnedigaeth.* 5, 13 *Pa niwed sydd yn digwydd oddi wrth y cnawd;* 6, 14 *a pha les oddi wrth yr Yspryd,* 17 *ac o fod yn blentyn i Dduw:* 19 *yr hwn y mae pob peth yn hiraethu am ei ogoneddus ymwared:* 29 *yr hwn a rag-ordeiniwyd gan Dduw.* 38 *Na all dim ein gwahanu ni oddi wrth ei gariad ef.*

NID *oes* gan hynny yn awr ddim damnedigaeth i'r rhai sydd yng Nghrist Iesu, y rhai sydd yn rhodio nid yn ol y cnawd, eithr yn ol yr Yspryd.

2 Canys deddf Yspryd y bywyd yng Nghrist Iesu a'm rhyddhâodd i oddi wrth ddeddf pechod a marwolaeth.

3 Canys yr hyn ni allai y ddeddf, o herwydd ei bod yn wan trwy y cnawd, Duw a ddanfonodd ei Fab ei hun y'nghyffelybiaeth cnawd pechadurus, ac am bechod a gondemniodd bechod yn y cnawd:

4 Fel y cyflawnid cyfiawnder y ddeddf ynom ni, y rhai sydd yn yn rhodio, nid yn ol y cnawd, eithr yn ol yr Yspryd.

5 Canys y rhai sydd yn ol y cnawd, am bethau y cnawd y maent yn syniaw: eithr y rhai sydd yn ol yr Yspryd, am bethau yr Yspryd:

6 Canys syniad y cnawd, marwolaeth *yw;* a syniad yr yspryd, bywyd a thangnefedd *yw:*

7 Oblegid syniad y cnawd *sydd* elyniaeth yn erbyn Duw: canys nid yw ddarostyngedig i ddeddf Duw; oblegid nis gall chwaith.

8 A'r rhai sydd yn y cnawd, ni allant ryngu bodd Duw.

9 Eithr chwychwi nid ydych yn y cnawd, ond yn yr Yspryd, od yw Yspryd Duw yn trigo ynoch. Ac od oes neb heb Yspryd Crist ganddo, nid yw hwnnw yn eiddo ef.

10 Ac os *yw* Crist ynoch, *y mae* y corph yn farw, o herwydd pechod; eithr yr Yspryd yn fywyd, o herwydd cyfiawnder.

11 Ac os Yspryd yr hwn a gyfododd Iesu o feirw, sydd yn trigo ynoch; yr hwn a gyfododd Grist o feirw, a fywioccâ hefyd eich cyrph marwol chwi, trwy ei Yspryd yr hwn sydd yn trigo ynoch.

12 Am hynny, frodyr, dyledwyr ydym, nid i'r cnawd, i fyw yn ol y cnawd.

13 Canys os byw yr ydych yn ol y cnawd, meirw fyddwch, eithr os ydych yn marweiddio gweithredoedd y corph trwy yr Yspryd, byw fyddwch.

14 Canys y sawl a arweinir gan Yspryd Duw, y rhai hyn sydd blant i Dduw.

15 Canys ni dderbyniasoch yspryd caethiwed drachefn i *beri* ofn; eithr derbyniasoch

Yspryd mabwysiad, trwy yr hwn yr ydym yn llefain, Abba, Dad.

16 Y mae yr Yspryd hwn yn cyd-dystiolaethu â'n hyspryd ni, ein bod ni yn blant i Dduw.

17 Ac os plant, etifeddion hefyd; *sef* etifeddion i Dduw, a chyd-etifeddion â Christ: os ydym yn cyd-ddïoddef *gyd âg ef*, fel y'n cyd-ogonedder hefyd.

18 Oblegid yr ydwyf yn cyfrif, nad *yw* dïoddefiadau yr amser presennol hwn, yn haeddu *eu cyffelybu* i'r gogoniant a ddatguddir i ni.

19 Canys awydd-fryd y creadur sydd yn disgwyl am ddatguddiad meibion Duw.

20 Canys y creadur sydd wedi ei ddarostwng i oferedd; nid o'i fodd, eithr oblegid yr hwn a'i darostyngodd:

21 Dan obaith y rhyddhêir y creadur yntau hefyd, o gaethiwed llygredigaeth, i ryddid gogoniant plant Duw.

22 Canys ni a wyddom fod pob creadur yn cyd-ochneidio, ac yn cyd-ofidio hyd y pryd hwn.

23 Ac nid yn unig *y creadur*, ond ninnau hefyd y rhai sydd gennym flaen-ffrwyth yr Yspryd; yr ydym ninnau ein hunain hefyd yn ochneidio ynom ein hunain, gan ddisgwyl y mabwysiad, *sef* prynedigaeth ein corph.

24 Canys trwy obaith y'n hiachawyd. Eithr y gobaith a welir, nid yw obaith: oblegid y peth y mae un yn ei weled, i ba beth y mae etto yn ei obeithio?

25 Ond os ydym ni yn gobeithio yr hyn nid ŷm yn ei weled, yr ydym trwy amynedd yn disgwyl am dano.

26 A'r un ffunud y mae yr Yspryd hefyd yn cynnorthwyo ein gwendid ni. Canys ni wyddom ni beth a weddïom, megis y dylem: eithr y mae yr Yspryd ei hun yn erfyn trosom ni âg ocheneidiau annhraethadwy.

27 A'r hwn sydd yn chwilio y calonnau, a ŵyr beth *yw* meddwl yr Yspryd; canys y mae efe yn ol *ewyllys* Duw yn erfyn dros y saint.

28 Ac ni a wyddom fod pob peth yn cyd-weithio er daioni i'r rhai sydd yn caru Duw; *sef* i'r rhai sydd wedi eu galw yn ol *ei* arfaeth *ef*.

29 Oblegid y rhai a ragwybu, a ragluniodd efe hefyd *i fod* yn un ffurf â delw ei Fab ef; fel y byddai efe yn gyntaf-anedig ym mhlith brodyr lawer.

30 A'r rhai a ragluniodd efe, y rhai hynny hefyd a alwodd efe; a'r rhai a alwodd efe, y rhai hynny hefyd a gyfiawnhâodd efe; a'r rhai a gyfiawnhâodd efe, y rhai hynny hefyd a ogoneddodd efe.

31 Beth gan hynny a ddywedwn ni wrth y pethau hyn? Os *yw* Duw trosom, pwy *a all fod* i'n herbyn?

32 Yr hwn nid arbedodd ei briod Fab, ond a'i traddododd ef trosom ni oll; pa wedd gyd âg ef hefyd na ddyry efe i ni bob peth?

33 Pwy a rydd ddim yn erbyn etholedigion Duw? Duw *yw* yr hwn sydd yn cyfiawnhâu:

34 Pwy *yw* yr hwn sydd yn damnio? Crist *yw* yr hwn a fu farw, ïe, yn hytrach, yr hwn a gyfodwyd hefyd: yr hwn hefyd sydd ar ddeheulaw Duw, yr hwn hefyd sydd yn erfyn trosom ni.

35 Pwy a'n gwahana ni oddi wrth gariad Crist? *ai* gorthrymder, neu ing, neu ymlid,

neu newyn, neu noethni, neu enbydrwydd, neu gleddyf?
36 (Megis y mae yn ysgrifenedig, Er dy fwyn di yr ydys yn ein lladd ni ar hyd y dydd; cyfrifwyd ni fel defaid i'r lladdfa)
37 Eithr yn y pethau hyn oll yr ydym ni yn fwy nâ choncwerwyr, trwy yr hwn a'n carodd ni.
38 Canys y mae yn ddïogel gennyf, na all nac angau, nac einioes, nac angelion, na thywysogaethau, na meddiannau, na phethau presennol, na phethau i ddyfod,
39 Nac uchder, na dyfnder, nac un creadur arall, ein gwahanu ni oddi wrth gariad Duw, yr hwn sydd yng Nghrist Iesu ein Harglwydd.

PENNOD IX.

1 *Paul yn ddrwg ganddo dros yr Iuddewon.* 7 *Nad oedd holl had Abraham yn blant yr addewid.* 18 *Bod Duw yn trugarhâu wrth y neb y mynno.* 21 *Y gall y crochenydd wneuthur â'i bridd y peth a fynno.* 25 *Darfod rhagfynegi galwadigaeth y Cenhedloedd, a gwrthodiad yr Iuddewon.* 32 *Yr achos paham y croesawodd cyn lleied o'r Iuddewon gyfiawnder ffydd.*

Y GWIRIONEDD yr wyf fi yn ei ddywedyd yng Nghrist, nid wyf yn dywedyd celwydd, a'm cydwybod hefyd yn cyd-dystiolaethu â mi yn yr Yspryd Glân,
2 Fod i mi dristyd mawr, a gofid dibaid i'm calon.
3 Canys mi a ddymunwn fy mod fy hun yn anathema oddi wrth Grist, dros fy mrodyr, *sef* fy nghenedl yn ol y cnawd:
4 Y rhai sydd Israeliaid; eiddo y rhai yw y mabwysiad, a'r gogoniant, a'r cyfammodau, a dodiad y ddeddf, a'r gwasanaeth, a'r addewidion:
5 Eiddo y rhai *yw* y tadau; ac o'r rhai *yr hanoedd* Crist yn ol y cnawd, yr hwn sydd uwchlaw pawb, yn Dduw bendigedig yn oes oesoedd. Amen.
6 Eithr nid posïbl yw myned gair Duw yn ddirym: canys nid Israel yw pawb a'r sydd o Israel.
7 Ac nid *ydynt*, oblegid eu bod yn had Abraham, i gŷd yn blant: eithr, Yn Isaac y gelwir i ti had.
8 Hynny ydyw, Nid plant y cnawd, y rhai hynny *sydd* blant i Dduw; eithr plant yr addewid a gyfrifir yn had.
9 Canys gair yr addewid *yw* hwn; Ar yr amser hwn y deuaf, a bydd mab i Sara.
10 Ac nid *hyn* yn unig; eithr Rebecca hefyd, wedi iddi feichiogi o un, *sef* o'n tad Isaac;
11 (Canys cyn geni *y plant* etto, na gwneuthur o honynt dda na drwg, fel y byddai i'r arfaeth yn ol etholedigaeth Duw sefyll, nid o weithredoedd, eithr o'r hwn sydd yn galw)
12 Y dywedwyd wrthi, Yr hynaf a wasanaetha yr ieuangaf.
13 Megis yr ysgrifenwyd, Jacob a gerais, eithr Esau a gaseais.
14 Beth gan hynny a ddywedwn ni? *A oes* anghyfiawnder gyd â Duw? Na atto Duw.
15 Canys y mae yn dywedyd wrth Moses, Mi a drugarhâf wrth yr hwn y trugarhâwyf, ac a dosturiaf wrth yr hwn y tosturiwyf.
16 Felly gan hynny nid o'r hwn sydd yn ewyllysio *y mae*, nac o'r hwn sydd yn rhedeg chwaith; ond o Dduw, yr hwn sydd yn trugarhâu.
17 Canys y mae yr ysgrythyr

yn dywedyd wrth Pharaoh, I hyn yma y'th gyfodais di, fel y dangoswn fy ngallu ynot ti, ac fel y datgenid fy enw trwy yr holl ddaear.

18 Felly gan hynny y neb y mynno y mae efe yn trugarhâu wrtho, a'r neb y mynno y mae efe yn ei galedu.

19 Ti a ddywedi gan hynny wrthyf, Paham y mae efe etto yn beio? canys pwy a wrthwynebodd ei ewyllys ef?

20 Yn hytrach, O ddyn, pwy wyt ti yr hwn a ddadleui yn erbyn Duw? a ddywed y peth ffurfiedig wrth yr hwn a'i ffurfiodd, Paham y'm gwnaethost fel hyn?

21 Onid oes awdurdod i'r crochenydd ar y priddgist, i wneuthur o'r un telpyn pridd un llestr i barch, ac arall i ammharch?

22 *Beth* os Duw, yn ewyllysio dangos *ei* ddigofaint, a pheri adnabod ei allu, a oddefodd trwy hirymaros lestri digofaint, wedi eu cymhwyso i golledigaeth.

23 Ac i beri gwybod golud ei ogoniant ar lestri trugaredd, y rhai a rag-barottôdd efe i ogoniant?

24 *Sef* nyni y rhai a alwodd efe, nid o'r Iuddewon yn unig, eithr hefyd o'r Cenhedloedd.

25 Megis hefyd y mae efe yn dywedyd yn Hosea, Mi a alwaf yr hwn nid yw bobl i mi, yn bobl i mi; a'r hon nid yw anwyl, yn anwyl.

26 A bydd yn y fangre lle y dywedwyd wrthynt, Nid fy mhobl i *ydych* chwi; yno y gelwir hwy yn Feibion i'r Duw byw.

27 Hefyd y mae Esaias yn llefain am yr Israel, Cyd byddai nifer meibion Israel fel tywod y môr, gweddill a achubir.

28 Canys *efe* a orphen ac a gwttoga y gwaith mewn cyfiawnder: oblegid byr waith a wna yr Arglwydd ar y ddaear.

29 Ac megis y dywedodd Esaias yn y blaen, Oni buasai i Arglwydd y Sabbaoth adael i ni had, megis Sodoma y buasem, a gwnaethid ni yn gyffelyb i Gomorra.

30 Beth gan hynny a ddywedwn ni? Bod y Cenhedloedd, y rhai nid oeddynt yn dilyn cyfiawnder, wedi derbyn cyfiawnder, sef y cyfiawnder sydd o ffydd:

31 Ac Israel, yr hwn oedd yn dilyn deddf cyfiawnder, ni chyrhaeddodd ddeddf cyfiawnder.

32 Paham? Am nad *oeddynt yn ei cheisio* trwy ffydd, ond megis trwy weithredoedd y ddeddf: canys hwy a dramgwyddasant wrth y maen tramgwydd;

33 Megis y mae yn ysgrifenedig, Wele fi yn gosod yn Sion faen tramgwydd, a chraig rwystr: a phob un a gredo ynddo, ni chywilyddir.

PENNOD X.

5 Bod yr yegrythyr lân yn dangos y rhagor sydd rhwng cyfiawnder y gyfraith a'r hwn sydd o ffydd; 11 ac na chywilyddir neb a gredo, pa un bynnag ai Iuddew ai cenedl-ddyn fyddo; 18 ac y derbyn y Cenhedloedd y gair, ac y credant. 19 Nad oedd y pethau hyn anhysbys i'r Iuddewon.

O FRODYR, gwir ewyllys fy nghalon, a'm gweddi ar Dduw dros yr Israel, sydd er iachawdwriaeth.

2 Canys yr wyf fi yn dyst iddynt, fod ganddynt zêl Duw, eithr nid ar ol gwybodaeth.

3 Canys hwynt-hwy, heb wybod cyfiawnder Duw, ac yn ceisio gosod eu cyfiawn-

der eu hunain, nid ymostyngasant i gyfiawnder Duw.

4 Canys Crist yw diwedd y ddeddf, er cyfiawnder i bob un a'r y sydd yn credu.

5 Canys y mae Moses yn ysgrifenu *am* y cyfiawnder sydd o'r ddeddf, Mai y dyn a wnel y pethau hynny, a fydd byw trwyddynt.

6 Eithr y mae y cyfiawnder sydd o ffydd yn dywedyd fel hyn; Na ddywed yn dy galon, Pwy a esgyn i'r nef? (hynny yw, dwyn Crist i waered *oddi uchod*)

7 Neu, pwy a ddisgyn i'r dyfnder? (hynny yw, dwyn Crist drachefn i fynu oddi wrth y meirw)

8 Eithr pa beth y mae efe yn ei ddywedyd? Mae y gair yn agos attat, yn dy enau, ac yn dy galon: hwn yw gair y ffydd, yr hwn yr ydym ni yn ei bregethu;

9 Mai os cyffesi â'th enau yr Arglwydd Iesu, a chredu yn dy galon i Dduw ei gyfodi ef o feirw, cadwedig fyddi.

10 Canys â'r galon y credir i gyfiawnder, ac â'r genau y cyffesir i iachawdwriaeth.

11 Oblegid y mae yr ysgryth-yr yn dywedyd, Pwy bynnag sydd yn credu ynddo ef, ni chywilyddir.

12 Canys nid oes gwahaniaeth rhwng Iuddew a Groegwr: oblegid yr un Arglwydd, ar bawb, sydd oludog i bawb, a'r sydd yn galw arno.

13 Canys pwy bynnag a alwo ar enw yr Arglwydd, cadwedig fydd.

14 Pa fodd gan hynny y galwant ar yr hwn ni chredasant ynddo? a pha fodd y credant yn yr hwn ni chlywsant am dano? a pha fodd y clywant, heb bregethwr?

15 A pha fodd y pregethant, onis danfonir hwynt? megis y mae yn ysgrifenedig, Mor brydferth yw traed y rhai sydd yn efengylu tangnefedd, y rhai sydd yn efengylu pethau daionus!

16 Eithr nid ufuddhasant hwy oll i'r efengyl: canys y mae Esaias yn dywedyd, *O* Arglwydd, pwy a greddodd i'n hymadrodd ni?

17 Am hynny ffydd *sydd* trwy glywed, a chlywed trwy air Duw.

18 Eithr meddaf, Oni chlywsant hwy? Yn ddïau i'r holl ddaear yr aeth eu swn hwy, a'u geiriau hyd derfynau y byd.

19 Eithr meddaf, Oni wybu Israel? Yn gyntaf, y mae Moses yn dywedyd, Mi a baraf i chwi wynfydu trwy *rai* nid *yw* genedl; trwy genedl anneallus y'ch digiaf chwi.

20 Eithr y mae Esaias yn ymhyfhau, ac yn dywedyd, Cafwyd fi gan y rhai nid oeddynt yn fy ngheisio; *a* gwnaed fi yn eglur i'r rhai nid oeddynt yn ymofyn am danaf.

21 Ac wrth yr Israel y mae yn dywedyd, Ar hŷd y dydd yr estynais fy nwylaw at bobl anufudd ac yn gwrth-ddywedyd.

PENNOD XI.

1 Na fwriodd Duw ymaith holl Israel; 7 ond rhai a ddewiswyd: er darfod caledu y lleill, 18 y mae gobaith y troir hwynt. 18 Na ddylai y Cenhedloedd orfoleddu yn eu herbyn hwy; 26 oblegid y mae addewid o'u hiachawdwriaeth hwythau. 33 Bod barnedigaethau Duw yn anchwiliadwy.

AM hynny meddaf, A wrthododd Duw ei bobl? Na atto Duw. Canys yr wyf finnau hefyd yn Israeliad, o had Abraham, o lwyth Benjamin.

2 Ni wrthododd Duw ei bobl, yr hwn a adnabu efe o'r blaen. Oni wyddoch chwi pa beth y mae yr ysgrythyr yn ei ddywedyd am Elïas? pa fodd y mae efe yn erfyn ar Dduw yn erbyn Israel, gan ddywedyd,

3 *O* Arglwydd, hwy a laddasant dy brophwydi, ac a gloddiasant dy allorau i lawr; ac myfi a adawyd yn unig, ac y maent yn ceisio fy einioes innau.

4 Eithr pa beth y mae atteb Duw yn ei ddywedyd wrtho? Mi a adewais i mi fy hun saith mil o wŷr, y rhai ni phlygasant eu gliniau i Baal.

5 Felly gan hynny y pryd hwn hefyd y mae gweddill yn ol etholedigaeth gras.

6 Ac os o ras, nid o weithredoedd mwyach: *os* amgen, nid yw gras yn ras mwyach. Ac os o weithredoedd, nid yw o ras mwyach: *os* amgen, nid yw gweithred yn weithred mwyach.

7 Beth gan hynny? Ni chafodd Israel yr hyn y mae yn ei geisio: eithr yr etholedigaeth a'i cafodd, a'r lleill a galedwyd;

8 Megis y mae yn ysgrifenedig, Rhoddes Duw iddynt yspryd trwmgwsg, llygaid fel na welent, a chlustiau fel na chlywent, hyd y dydd heddyw.

9 Ac y mae Dafydd yn dywedyd, Bydded eu bord hwy yn rhwyd, ac yn fagl, ac yn dramgwydd, ac yn daledigaeth iddynt.

10 Tywyller eu llygaid hwy, fel na welant, a chyd-grymma *di* eu cefnau hwy bob amser.

11 Gan hynny meddaf, A dramgwyddasant hwy fel y cwympent? Na atto Duw: eithr trwy eu cwymp hwy *y daeth* iachawdwriaeth i'r Cenhedloedd, i yrru eiddigedd arnynt.

12 O herwydd paham os *ydyw* eu cwymp hwy yn olud i'r byd, a'u lleihâd hwy yn olud i'r Cenhedloedd; pa faint mwy *y bydd* eu cyflawnder hwy?

13 Canys wrthych chwi y Cenhedloedd yr wyf yn dywedyd, yn gymmaint a'm bod i yn apostol y Cenhedloedd, yr wyf yn mawrhâu fy swydd;

14 Os gallaf ryw fodd yrru eiddigedd ar fy nghig *a'm gwaed fy hun*, ac achub rhai o honynt.

15 Canys os *yw* eu gwrthodiad hwy yn gymmod i'r byd, beth *fydd eu* derbyniad *hwy* ond bywyd o feirw?

16 Canys os sanctaidd y blaenffrwyth, *y mae* y clamp toes hefyd *yn sanctaidd:* ac os sanctaidd y gwreiddyn, *y mae* y canghennau *hefyd* felly.

17 Ac os rhai o'r canghennau a dorrwyd ymaith, a thydi yn olew-wydden wyllt a impiwyd i mewn yn eu plith hwy, ac a'th wnaethpwyd yn gyfrannog o'r gwreiddyn, ac *o* frasder yr olew-wydden.

18 Na orfoledda yn erbyn y canghennau. Ac os gorfoleddi, nid tydi sydd yn dwyn y gwreiddyn, eithr y gwreiddyn dydi.

19 Ti a ddywedi gan hynny, Torrwyd y canghennau ymaith, fel yr impid fi i mewn.

20 Da; trwy anghrediniaeth y torrwyd hwynt ymaith, a thithau sydd yn sefyll trwy ffydd. Na fydd uchelfryd, eithr ofna.

21 Canys onid arbedodd Duw y canghennau natur-

iol, *gwylia* rhag nad arbedo dithau chwaith.

22 Gwel am hynny ddaioni a thoster Duw: *sef* i'r rhai a gwympasant, toster; eithr daioni i ti, os arhosi yn *ei* ddaioni *ef*. *Os* amgen, torrir dithau hefyd ymaith.

23 A hwythau, onid arhosant yn anghrediniaeth, a impir i mewn. Canys fe all Duw eu himpio hwy i mewn drachefn.

24 Canys os tydi a dorrwyd ymaith o'r olew-wydden yr hon oedd wyllt wrth naturiaeth, a'th impio yn erbyn naturiaeth mewn gwir olew-wydden; pa faint mwy y caiff y rhai hyn sydd wrth naturiaeth, eu himpio i mewn yn eu holew-wydden eu hun?

25 Canys ni ewyllysiwn, frodyr, eich bod heb wybod y dirgelwch hwn (fel na byddoch ddoethion yn eich golwg eich hun) ddyfod dallineb o ran i Israel, hyd oni ddêl cyflawnder y Cenhedloedd i mewn.

26 Ac felly holl Israel a fydd cadwedig; fel y mae yn ysgrifenedig, Y Gwaredwr a ddaw allan o Sïon, ac a dry ymaith annuwioldeb oddi wrth Jacob.

27 A hyn *yw* yr ammod *sydd* iddynt gennyf fi, pan gymmerwyf ymaith eu pechodau hwynt.

28 Felly o ran yr efengyl, gelynion *ydynt* o'ch plegid chwi: eithr o ran yr etholedigaeth, caredigion *ydynt* oblegid y tadau.

29 Canys dïedifarus *yw* doniau a galwedigaeth Duw.

30 Canys megis y buoch chwithau gynt yn anufudd i Dduw, eithr yr awrhon a gawsoch drugaredd trwy anufudd-dod y rhai hyn;

31 Felly hwythau hefyd yr awrhon a anufuddhasant, fel y caent hwythau drugaredd trwy eich trugaredd chwi.

32 Canys Duw a'u cauodd hwynt oll mewn anufudd-dod, fel y trugarhâi wrth bawb.

33 O ddyfnder golud doethineb a gwybodaeth Duw! mor anchwiliadwy *yw* ei farnau ef! a'i ffyrdd mor anolrheinadwy *ydynt!*

34 Canys pwy a wybu feddwl yr Arglwydd? neu pwy a fu gynghorwr iddo ef?

35 Neu pwy a roddes iddo ef yn gyntaf, ac fe a delir iddo drachefn?

36 Canys o hono ef, a thrwyddo ef, ac iddo ef, *y mae* pob peth. Iddo ef *y byddo* gogoniant yn dragywydd. Amen.

PENNOD XII.

1 Y dylai trugareddau Duw ein cynhyrfu ni i ryngu ei fodd ef. 3 Na ddylai neb feddwl yn rhy dda o hono ei hun; 6 eithr bod yn ddiwyd yn yr alwedigaeth y gosodwyd ef ynddi. 9 Cariad, a llawer craill o rinweddau, a ofynir gennym ni: 19 a dïal yn bendifaddau a warafunir i ni.

AM hynny yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, er trugareddau Duw, roddi o honoch eich cyrph yn aberth byw, sanctaidd, cymmeradwy gan Dduw; *yr hyn yw* eich rhesymmol wasanaeth chwi.

2 Ac na chyd-ymffurfiwch â'r byd hwn: eithr ymnewidiwch trwy adnewyddiad eich meddwl; fel y profoch beth *yw* daionus, a chymmeradwy, a pherffaith ewyllys Duw.

3 Canys yr wyf yn dywedyd, trwy y gras a roddwyd i mi, wrth bob un a'r sydd yn eich plith, na byddo i neb uchel-synied yn amgen nag y dylid synied; eithr synied i

sobrwydd, fel y rhannodd Duw i bob un fesur ffydd.

4 Canys megis y mae gennym aelodau lawer mewn un corph, ac nad oes gan yr holl aelodau yr un swydd:

5 Felly ninnau, *a ni* yn llawer, ydym un corph yng Nghrist, a phob un yn aelodau i'w gilydd.

6 *A* chan fod *i ni* amryw ddoniau yn ol y gras a roddwyd i ni, pa un bynnag ai prophwydoliaeth, *prophwydwn* yn ol cyssondeb y ffydd;

7 Ai gweinidogaeth, *byddwn ddyfal* yn y weinidogaeth; neu yr hwn sydd yn athrawiaethu, yn yr athrawiaeth;

8 Neu yr hwn sydd yn cynghori, yn y cynghor: yr hwn sydd yn cyfrannu, *gwnaed* mewn symlrwydd; yr hwn sydd yn llywodraethu, mewn diwydrwydd; yr hwn sydd yn trugarhâu, mewn llawenydd.

9 *Bydded* cariad yn ddiragrith. Casêwch y drwg, *a* glynwch wrth y da.

10 Mewn cariad brawdol *byddwch* garedig i'ch gilydd; yn rhoddi parch, yn blaenori eich gilydd:

11 Nid yn ddïog mewn diwydrwydd; yn wresog yn yr yspryd; yn gwasanaethu yr Arglwydd:

12 Yn llawen mewn gobaith; yn ddïoddefgar mewn cystudd; yn dyfal-barhâu mewn gweddi:

13 Yn cyfrannu i gyfreidiau y saint; ac yn dilyn llettygarwch.

14 Bendithiwch y rhai sydd yn eich ymlid: bendithiwch, ac na felldithiwch.

15 Byddwch lawen gyd â'r rhai sydd lawen, ac wylwch gyd â'r rhai sydd yn wylo.

16 *Byddwch* yn unfryd â'ch gilydd: heb roi eich meddwl ar uchel-bethau; eithr yn gyd-ostyngedig â'r rhai iselradd. Na fyddwch ddoethion yn eich tyb eich hunain.

17 Na thelwch i neb ddrwg am ddrwg. Darperwch bethau onest y'ngolwg pob dyn.

18 Os yw bosibl, hyd y mae ynoch chwi, byddwch heddychlawn â phob dyn.

19 Nac ymddïelwch, rai anwyl, ond rhoddwch le i ddigofaint; canys y mae yn ysgrifenedig, I mi y mae dïal; myfi a dalaf, medd yr Arglwydd.

20 Am hynny os dy elyn a newyna, portha ef; os sycheda, dyro iddo ddïod: canys wrth wneuthur hyn ti a bentyrri farwor tanllyd ar ei ben ef.

21 Na orchfyger di gan ddrygioni, eithr gorchfyga di ddrygioni trwy ddaioni.

PENNOD XIII.

1 Ymddarostwng, a llawer o bethau eraill, sydd ddyledus i'r llywodraethwyr. 8 Mai cariad yw cyflawnder y ddeddf. 11 Bod glythineb, a meddwdod, a gweithredoedd y tywyllwch, yn annhymhoraidd yn amser yr efengyl.

YMDDAROSTYNGED pob enaid i'r awdurdodau goruchel: canys nid oes awdurdod ond oddi wrth Dduw; a'r awdurdodau y sydd, gan Dduw y maent wedi eu hordeinio

2 Am hynny pwy bynnag sydd yn ymosod yn erbyn yr awdurdod, sydd yn gwrthwynebu ordinhâd Duw: a'r rhai a wrthwynebant, a dderbyniant farnedigaeth iddynt eu hunain.

3 Canys tywysogion nid ydynt ofn i weithredoedd da, eithr i'r *rhai* drwg. A fynni di nad ofnech yr awdurdod?

gwna yr hyn sydd dda, a thi a gai glôd ganddo.

4 Canys gweinidog Duw ydyw efe i ti er daioni. Eithr os gwnei ddrwg, ofna; canys nid yw efe yn dwyn y cleddyf yn ofer: oblegid gweinidog Duw yw efe, dïalydd llid i'r hwn sydd yn gwneuthur drwg.

5 Herwydd paham anghenrhaid yw ymddarostwng, nid yn unig o herwydd llid, eithr o herwydd cydwybod hefyd.

6 Canys am hyn yr ydych yn talu teyrnged hefyd: oblegid gwasanaethwyr Duw ydynt hwy, yn gwylied ar hyn yma.

7 Telwch gan hynny i bawb eu dyledion: teyrnged, i'r hwn *y mae* teyrnged *yn ddyledus;* toll, i'r hwn *y mae* toll; ofn, i'r hwn *y mae* ofn; parch, i'r hwn *y mae* parch *yn ddyledus.*

8 Na fyddwch yn nyled neb o ddim, ond o garu bawb eich gilydd: canys yr hwn sydd yn caru arall, a gyflawnodd y gyfraith.

9 Canys hyn; Na odineba, Na ladd, Na ladratta, Na ddwg gam dystiolaeth, Na thrachwanta; ac od *oes* un gorchymyn arall, y mae wedi ei gynnwys yn gryno yn yr ymadrodd hwn, Câr dy gymmydog fel ti dy hun.

10 Cariad ni wna ddrwg i'w gymmydog: am hynny cyflawnder y gyfraith *yw* cariad.

11 A hyn, gan wybod yr amser, *ei bod* hi weithian yn bryd i ni ddeffrôi o gysgu: canys yr awrhon *y mae* ein hiachawdwriaeth ni yn nês nâ phan gredasom.

12 Y nos a gerddodd ym mhell, a'r dydd a nesâodd: am hynny bwriwn oddi wrth-yn weithredoedd y tywyllwch, a gwisgwn arfau y goleuni.

13 Rhodiwn yn weddus, megis wrth liw dydd; nid mewn cyfeddach a meddwdod, nid mewn cyd-orwedd ac anlladrwydd, nid mewn cynnen a chenfigen.

14 Eithr gwisgwch am danoch yr Arglwydd Iesu Grist, ac na wnewch rag-ddarbod dros y cnawd, er mwyn *cyflawni ei* chwantau *ef.*

PENNOD XIV.

3 Na ddylai dynion na dirmygu na chondemnio eu gilydd, am bethau nid ydynt na da na drwg o honynt eu hunain; 13 eithr gochelyd rhoddi achos tramgwydd ynddynt: 15 oblegid hynny y mae yr apostol yn ei brofi ei fod yn anghyfreithlawn, trwy lawer o resymmau.

YR hwn sydd wan yn y ffydd, derbyniwch attoch, nid i ymrafaelion rhesymmau.

2 Canys y mae un yn credu y gall fwytta pob peth; ac y mae arall, yr hwn sydd wan, yn bwytta dail.

3 Yr hwn sydd yn bwytta, na ddirmyged yr hwn nid yw yn bwytta; a'r hwn nid yw yn bwytta, na farned ar yr hwn sydd yn bwytta: canys Duw a'i derbyniodd ef.

4 Pwy wyt ti yr hwn wyt yn barnu gwas un arall? I'w arglwydd ei hun y mae efe yn sefyll, neu yn syrthio: ac efe a gynhelir; canys fe a all Duw ei gynnal ef.

5 Y mae un yn barnu diwrnod uwch law diwrnod; *ac* arall yn barnu pob diwrnod yn *ogyfuwch.* Bydded pob un yn sicr yn ei feddwl ei hun.

6 Yr hwn sydd yn ystyried diwrnod, i'r Arglwydd y mae yn *ei* ystyried; a'r hwn sydd heb ystyried diwrnod, i'r Arglwydd y mae heb *ei* ystyried. Yr hwn sydd yn bwytta, i'r

Arglwydd y mae yn bwytta; canys y mae yn dïolch i Dduw: a'r hwn sydd heb fwytta, i'r Arglwydd y mae heb fwytta; ac y mae yn dïolch i Dduw.

7 Canys nid oes yr un o honom yn byw iddo ei hun, ac nid yw yr un yn marw iddo ei hun.

8 Canys pa un bynnag yr ydym ai byw, i'r Arglwydd yr ydym yn byw; ai marw, i'r Arglwydd yr ydym yn marw: am hynny, pa un bynnag yr ydym ai byw ai marw, eiddo yr Arglwydd ydym.

9 Oblegid er mwyn hyn y bu farw Crist, ac yr adgyfododd, ac y bu fyw drachefn hefyd, fel yr arglwyddiaethai ar y meirw a'r byw hefyd.

10 Eithr paham yr wyt ti yn barnu dy frawd? neu paham yr wyt yn dirmygu dy frawd? canys gosodir ni oll ger bron gorseddfainge Crist.

11 Canys y mae yn ysgrifenedig, Byw wyf fi, medd yr Arglwydd; pob glin a blyga i mi, a phob tafod a gyffesa i Dduw.

12 Felly gan hynny pob un o honom drosto ei hun a rydd gyfrif i Dduw.

13 Am hynny na farnwn ein gilydd mwyach: ond bernwch hyn yn hytrach, na bo i neb roddi tramgwydd i'w frawd, neu rwystr.

14 Mi a wn, ac y mae yn sicr gennyf trwy yr Arglwydd Iesu, nad *oes* dim yn aflan o hono ei hun: ond i'r hwn sydd yn tybied fod peth yn aflan, i hwnnw *y mae* yn aflan.

15 Eithr os o achos bwyd y tristêir dy frawd, nid wyt ti mwyach yn rhodio yn ol cariad. Na ddistrywia ef â'th fwyd, dros yr hwn y bu Crist farw.

16 Na chabler gan hynny eich daioni chwi.

17 Canys nid yw teyrnas Dduw fwyd a dïod; ond cyfiawnder, a thangnefedd, a llawenydd yn yr Yspryd Glân.

18 Canys yr hwn sydd yn gwasanaethu Crist yn y pethau hyn, sydd hoff gan Dduw, a chymmeradwy gan ddynion.

19 Felly gan hynny dilynwn y pethau a berthynant i heddwch, a'r pethau a berthynant i adeiladaeth ein gilydd.

20 O achos bwyd na ddinystria waith Duw. Pob peth yn wir *sydd* lân; eithr drwg *yw* i'r dyn sydd yn bwytta trwy dramgwydd.

21 Da *yw* na fwyttâer cig, ac nad yfer gwin, na *dim* trwy yr hyn y tramgwydder, neu y rhwystrer, neu y gwanhâer dy frawd.

22 A oes ffydd gennyt ti? bydded hi gyd â thi dy hun ger bron Duw. Gwyn ei fyd yr hwn nid yw yn ei farnu ei hun yn yr hyn y mae yn ei dybied yn dda.

23 Eithr yr hwn sydd yn petruso, os bwytty, efe a gondemniwyd, am nad yw *yn bwytta* o ffydd: a pheth bynnag nid *yw* o ffydd, pechod yw.

PENNOD XV.

1 *Rhaid i'r cryf gyd-ddwyn â'r gwan.* 2 *Na ddylem ni ryngu ein bodd ein hunain,* 3 *gan na wnaeth Crist hynny;* 7 *ond derbyn bob un ein gilydd megis y derbyniodd Crist ninnau i ogo,* 8 *Iuddewon,* 9 *a Chenhedloedd.* 15 *Paul yn esgusodi ei ysgrifen,* 28 *ac yn addaw ymweled â hwynt,* 30 *ac yn deisyf eu gweddïau.*

A NYNI y rhai ydym gryfion, a ddylem gynnal gwendid y rhai gweiniaid, ac nid rhyngu ein bodd ein hunain.

2 Boddhâed pob un o honom

ei gymmydog yn yr hyn sydd dda *iddo* er adeiladaeth.

3 Canys Crist nis boddhâodd ef ei hun; eithr megis y mae yn ysgrifenedig, Gwaradwyddiadau y rhai a'th waradwyddont di, a syrthiasant arnaf fi.

4 Canys pa bethau bynnag a ysgrifenwyd o'r blaen, er addysg i ni yr ysgrifenwyd hwynt; fel trwy amynedd a diddanwch yr ysgrythyrau, y gallem gael gobaith.

5 A Duw yr amynedd a'r diddanwch a roddo i chwi synied yr un peth tu ag at eich gilydd yn ol Crist Iesu:

6 Fel y galloch yn unfryd, o un genau, ogoneddu Duw, a Thad ein Harglwydd Iesu Grist.

7 O herwydd paham derbyniwch eich gilydd, megis ag y derbyniodd Crist ninnau, i ogoniant Duw.

8 Ac yr wyf yn dywedyd, wneuthur Iesu Grist yn weinidog i'r enwaediad, er mwyn gwirionedd Duw, er mwyn cadarnhâu yr addewidion *a wnaethpwyd* i'r tadau:

9 Ac fel y byddai i'r Cenhedloedd ogoneddu Duw am *ei* drugaredd; fel y mae yn ysgrifenedig, Am hyn y cyffesaf i ti ym mhlith y Cenhedloedd, ac y canaf i'th enw.

10 A thrachefn y mae yn dywedyd, Ymlawenhêwch, Genhedloedd, gyd â'i bobl ef.

11 A thrachefn, Molwch yr Arglwydd, yr holl Genhedloedd; a chlodforwch ef yr holl bobloedd.

12 A thrachefn y mae Esaias yn dywedyd, Fe fydd gwreiddyn Jesse, a'r hwn a gyfyd i lywodraethu y Cenhedloedd: yndddo ef y gobeithia y Cenhedloedd.

13 A Duw y gobaith a'ch cyflawno o bob llawenydd a thangnefedd gan gredu, fel y cynnyddoch mewn gobaith trwy nerth yr Yspryd Glân.

14 Ac yr wyf fi fy hun, fy mrodyr, yn credu am danoch chwi, eich bod chwithau yn llawn daioni, wedi eich cyflawni o bob gwybodaeth, ac yn abl i rybuddio eich gilydd hefyd.

15 Eithr mi a ysgrifenais yn hyfach o beth attoch, *O* frodyr, fel un yn dwyn ar gôf i chwi, trwy y gras a roddwyd i mi gan Dduw;

16 Fel y byddwn weinidog i Iesu Grist at y Cenhedloedd, gan weini i efengyl Duw, fel y byddai offrymiad y Cenhedloedd yn gymmeradwy, wedi ei sancteiddio gan yr Yspryd Glân.

17 Y mae i mi gan hynny orfoledd yng Nghrist Iesu, o ran y pethau a berthyn i Dduw.

18 Canys ni feiddiaf fi ddywedyd dim o'r pethau ni weithredodd Crist trwof fi, i *wneuthur* y Cenhedloedd yn ufudd ar air a gweithred,

19 Trwy nerth arwyddion a rhyfeddodau, gan nerth Yspryd Duw; hyd pan o Jerusalem, ac o amgylch hyd Illyricum, y llenwais efengyl Crist.

20 Ac felly gan ymorchestu i bregethu yr efengyl, nid lle yr enwid Crist; fel nad adeiladwn ar sail un arall:

21 Eithr megis y mae yn ysgrifenedig, I'r rhai ni fynegwyd am dano, hwynt-hwy a'*i* gwelant *ef;* a'r rhai ni chlywsant, a ddeallant.

22 Am hynny hefyd y'm lluddiwyd yn fynych i ddyfod attoch chwi.

23 Eithr yr awrhon, gan nad oes gennyf le mwyach yn y gwledydd hyn, a hefyd bod

arnaf hiraeth er ys llawer o flynyddoedd am ddyfod attoch chwi;

24 Pan elwyf i'r Hispâen, myfi a ddeuaf attoch chwi. Canys yr wyf yn gobeithio, wrth fyned heibio, y câf eich gweled, a'm hebrwng gennych yno, os byddaf yn gyntaf o ran wedi fy llenwi o honoch.

25 Ac yr awrhon yr wyf fi yn myned i Jerusalem, i weini i'r saint.

26 Canys rhyngodd bodd i'r rhai o Macedonia ac Achaia wneuthur rhyw gymmorth i'r rhai tlodion o'r saint *sydd* yn Jerusalem.

27 Canys rhyngodd bodd iddynt; a'u dyledwyr hwy ydynt. Oblegid os cafodd y Cenhedloedd gyfran o'u pethau ysprydol hwynt, hwythau hefyd a ddylent weini iddynt hwythau mewn pethau cnawdol.

28 Wedi i mi gan hynny orphen hyn, a selio iddynt y ffrwyth hwn, mi a ddeuaf heibioch i'r Hispâen.

29 Ac mi a wn, pan ddelwyf attoch, y deuaf à chyflawnder bendith efengyl Crist.

30 Eithr yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, er mwyn ein Harglwydd Iesu Grist, ac er cariad yr Yspryd, ar gydymdrech o honoch gyd â mi mewn gweddïau drosof fi at Dduw;

31 Fel y'm gwareder oddi wrth y rhai anufudd yn Judea; ac ar fod fy ngweinidogaeth, yr hon *sydd gennyf* i Jerusalem, yn gymmeradwy gan y saint;

32 Fel y delwyf attoch mewn llawenydd, trwy ewyllys Duw, ac y'm cyd-lonner gyd â chwi.

33 A Duw yr heddwch *fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

PENNOD XVI.

3 Paul yn ewyllysio i'r brodyr annerch llawer; 17 ac yn eu cynghori hwy i ochelyd y rhai sydd yn peri anghydfod a rhwystrau: 21 ac ar ol amryw anherchion, yn diweddu gyd â moliant a diolch i Dduw.

YR wyf yn gorchymyn i chwi Phebe ein chwaer, yr hon sydd weinidoges i eglwys Cenchrea:

2 Derbyn o honoch hi yn yr Arglwydd, *megis y mae* yn addas i saint, a'i chynnorthwyo hi ym mha beth bynnag y byddo rhaid iddi wrthych: canys hithau hefyd a fu gymmorth i lawer, ac i minnau fy hun hefyd.

3 Anherchwch Priscila ac Acwila, fy nghyd-weithwyr yng Nghrist Iesu:

4 (Y rhai dros fy mywyd i a ddodasant eu gyddfau eu hunain i lawr; i'r rhai nid wyf fi yn unig yn diolch, ond hefyd holl eglwysydd y Cenhedloedd)

5 *Anherchwch* hefyd yr eglwys sydd yn eu tŷ hwy. Anherchwch fy anwyl Epenetus, yr hwn yw blaen-ffrwyth Achaia yng Nghrist.

6 Anherchwch Mair, yr hon a gymmerodd lawer o boen erom ni.

7 Anherchwch Andronicus a Junia, fy ngheraint a'm cydgarcharorion, y rhai sydd hynod ym mhlith yr apostolion, y rhai hefyd oeddynt yng Nghrist o'm blaen i.

8 Anherchwch Amplïas, fy anwylyd yn yr Arglwydd.

9 Anherchwch Urbanus, ein cydweithiwr yng Nghrist, a Stachys fy anwylyd.

10 Anherchwch Apèles, y profedig yng Nghrist. Anherchwch y rhai sydd o *dylwyth* Aristobulus.

11 Anherchwch Herodion, fy nghâr. Anherchwch y rhai

sydd o *dylwyth* Narcissus, y rhai sydd yn yr Arglwydd.

12 Anherchwch Tryphena a Thryphosa, y rhai a gymmerasant boen yn yr Arglwydd. Anherchwch yr anwyl Persis, yr hon a gymmerodd lawer o boen yn yr Arglwydd.

13 Anherchwch Ruffus etholedig yn yr Arglwydd, a'i fam ef a minnau.

14 Anherchwch Asyncritus, Phlegon, Hermas, Patrobas, Mercurius, a'r brodyr *sydd* gyd â hwynt.

15 Anherchwch Philologus, a Julia, Nerëas, a'i chwaer, ac Olympas, a'r holl saint y rhai sydd gyd â hwynt.

16 Anherchwch y naill y llall â chusan sanctaidd. Y mae eglwysi Crist yn eich annerch.

17 Ac yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, graffu ar y rhai sydd yn peri anghydfod a rhwystrau, yn erbyn yr athrawiaeth a ddysgasoch chwi; a chiliwch oddi wrthynt.

18 Canys y rhai sydd gyfryw, nid ydynt yn gwasanaethu ein Harglwydd Iesu Grist, eithr eu bol eu hunain; a thrwy ymadrodd teg a gweniaith, yn twyllo calonnau y rhai diddrwg.

19 Canys eich ufudd-dod chwi a ddaeth ar led at bawb. Yr wyf fi gan hynny yn llawen o'ch rhan chwi; eithr myfi a ewyllysiwn i chwi fod yn ddoethion tu ag at y peth sydd dda, ac yn wirion tu ag at y peth sydd ddrwg.

20 A Duw y tangnefedd a sathr Satan dan eich traed chwi ar frys. Gras ein Harglwydd Iesu Grist *fyddo* gyd â chwi. Amen.

21 Y mae Timothëus fy nghyd-weithiwr, a Lucius, a Jason, a Sosipater, fy nghenheiaint, yn eich annerch.

22 Yr wyf fi Tertius, yr hwn a ysgrifenais yr epistol *hwn*, yn eich annerch yn yr Arglwydd.

23 Y mae Gaius fy llettywr i, a'r holl eglwys, yn eich annerch. Y mae Erastus, goruchwyliwr y ddinas, yn eich annerch, a'r brawd Cwartus.

24 Gras ein Harglwydd Iesu Grist *a fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

25 I'r hwn a ddichon eich cadarnhâu yn ol fy efengyl i, a phregethiad Iesu Grist (yn ol datguddiad y dirgelwch, yr hwn ni soniwyd am dano er dechreuad y byd;

26 Ac yr awrhon a eglurwyd, a thrwy ysgrythyrau y prophwydi, yn ol gorchymyn y tragywyddol Dduw, a gyhoeddwyd ym mhlith yr holl genhedloedd, er mwyn ufuddddod ffydd)

27 I Dduw *yr* unig ddoeth, *y byddo* gogoniant trwy Iesu Grist yn dragywydd. Amen.

¶ At y Rhufeiniaid yr ysgrifenwyd o Corinthus, gyd â Phebe, gweinidoges yr eglwys yn Cenchrea.

EPISTOL CYNTAF PAUL YR APOSTOL AT Y CORINTHIAID.

PENNOD I.

Ar ol iddo gyfarch iddynt, a dïolch drostynt, 10 *y mae efe yn eu hannog i undeb;* 12 *ac yn beio ar eu hanghyttundeb hwy.* 18 *Bod Duw yn difetha doethineb y doethion,* 21 *trwy ffolineb pregethu;* 26 *ac nad yw efe yn galw y doethion, na'r galluog, na'r boneddigion, ond* 27, 28 *y ffol, a'r gwan, a'r distadl.*

PAUL, wedi ei alw *i fod* yn apostol Iesu Grist, trwy ewyllys Duw, a'r brawd Sosthenes,

2 At eglwys Dduw yr hon sydd yn Corinth, at y rhai a sancteiddiwyd yng Nghrist Iesu, a alwyd yn saint, gyd â phawb ag sydd yn galw ar enw ein Harglwydd Iesu Grist, ym mhob man, o'r ciddynt hwy a ninnau.

3 Gras *fyddo* i chwi, a thangnefedd oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

4 Yr ydwyf yn dïolch i'm Duw bob amser drosoch chwi, am y gras Duw a rodded i chwi yng Nghrist Iesu:

5 Am eich bod ym mhob peth wedi eich cyfoethogi ynddo ef, mewn pob ymadrodd, a phob gwybodaeth;

6 Megis y cadarnhâwyd tystiolaeth Crist ynoch.

7 Fel nad ydych yn ol mewn un dawn, yn disgwyl am ddatguddiad ein Harglwydd Iesu Grist:

8 Yr hwn hefyd a'ch cadarnhâ chwi hyd y diwedd, yn ddïargyhoedd, yn nydd ein Harglwydd Iesu Grist.

9 Ffyddlawn *yw* Duw, trwy yr hwn y'ch galwyd i gymdeithas ei Fab ef Iesu Grist ein Harglwydd ni.

10 Ac yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, trwy enw ein Harglwydd Iesu Grist, ddywedyd o bawb o honoch chwi yr un peth, ac na byddo ymbleidio yn eich plith; eithr bod o honoch wedi eich cyfangysylltu yn yr un meddwl, ac yn yr un farn.

11 Canys fe ddangoswyd i mi am danoch chwi, fy mrodyr, gan y rhai *sydd o dŷ* Chloë, fod cynhenau yn eich plith chwi.

12 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, bod pob un o honoch yn dywedyd, Yr ydwyf fi yn eiddo Paul; minnau yn eiddo Apòlos; minnau yn eiddo Cephas; minnau yn eiddo Crist.

13 A rannwyd Crist? ai Paul a groeshoeliwyd drosoch? neu ai yn enw Paul y'ch bedyddiwyd chwi?

14 Yr ydwyf yn dïolch i Dduw, na fedyddiais i neb o honoch, ond Crispus a Gaius;

15 Fel na ddywedo neb fedyddio o honof fi yn fy enw fy hun.

16 Mi a fedyddiais hefyd dylwyth Stephanas: heb law hynny nis gwn a fedyddiais i neb arall.

17 Canys ni anfonodd Crist fi i fedyddio, ond i efengylu; nid mewn doethineb ymadrodd, fel na wneïd croes Crist yn ofer.

18 Canys yr ymadrodd am y groes, i'r rhai colledig, ynfydrwydd yw; eithr i ni y rhai cadwedig, nerth Duw ydyw.

19 Canys ysgrifenedig yw, Mi a ddifethaf ddoethineb y doethion, a deall y rhai deallus a ddileaf.

20 Pa le *y mae* y doeth? pa le *mae* yr ysgrifenydd? pa le *y mae* ymholydd y byd hwn? oni wnaeth Duw ddoethineb y byd hwn yn ynfydrwydd?

21 Canys o herwydd yn noethineb Duw, nad adnabu y byd trwy ddoethineb mo Dduw, fe welodd Duw yn dda trwy ffolineb pregethu gadw y rhai sydd yn credu.

22 Oblegid y mae yr Iuddewon yn gofyn arwydd, a'r Groegwyr yn ceisio doethineb;

23 Eithr nyni ydym yn pregethu Crist wedi ei groeshoelio, i'r Iuddewon yn draingwydd, ac i'r Groegwyr yn ffolineb;

24 Ond iddynt hwy y rhai a alwyd, Iuddewon a Groegwyr, yn Grist gallu Duw, a doethineb Duw.

25 Canys y mae ffolineb Duw yn ddoethach na dynion; a gwendid Duw yn gryfach na dynion.

26 Canys yr ydych yn gweled eich galwedigaeth, frodyr, nad llawer *o rai* doethion yn ol y cnawd, nad llawer *o rai* galluog, nad llawer *o rai* boneddigion, *a alwyd.*

27 Eithr Duw a etholodd ffol-bethau y byd, fel y gwaradwyddai y doethion; a gwanbethau y byd a etholodd Duw, fel y gwaradwyddai y pethau cedyrn;

28 A phethau distadl y byd, a phethau dirmygus, a ddewisodd Duw, a'r pethau nid ydynt, fel y diddymai y pethau sydd;

29 Fel na orfoleddai un cnawd ger ei fron ef.

30 Eithr yr ydych chwi o hono ef yng Nghrist Iesu, yr hwn a wnaethpwyd i ni gan Dduw yn ddoethineb, ac yn gyfiawnder, ac yn sanctcidd-rwydd, ac yn brynedigaeth:

31 Fel, megis ag y mae yn ysgrifenedig, Yr hwn sydd yn ymffrostio, ymffrostied yn yr Arglwydd.

PENNOD II.

1 *Mae efe yn dangos fod ei bregeth ef, er nad ydoedd yn dwyn gyd â hi odidowgrwydd ymadrodd, 4 neu ddoethineb dynol: eithr yn sefyll mewn 4, 5 nerth Duw; ac yn rhagori cymmaint 6 ar ddoethineb y byd yma, 9 a synwyr dynol, ag nas 14 gall y dyn anianol mo'i deall.*

A MYFI, pan ddaethum attoch, frodyr, a ddaethum nid yn ol godidowgrwydd ymadrodd, neu ddoethineb, gan fynegi i chwi dystiolaeth Duw.

2 Canys ni fernais i mi wybod dim yn eich plith, ond Iesu Grist, a hwnnw wedi ei groeshoelio.

3 A mi a fûm yn eich mysg mewn gwendid, ac ofn, a dychryn mawr.

4 A'm hymadrodd, a'm pregeth i, ni *bu* mewn geiriau denu, o ddoethineb dynol, ond yn eglurhâd yr Yspryd a nerth:

5 Fel na byddai eich ffydd mewn doethineb dynion, ond mewn nerth Duw.

6 A doethineb yr ydym ni yn ei llefaru ym mysg rhai perffaith: eithr nid doethineb y byd hwn, na thywysogion y byd hwn, y rhai sydd yn diflannu.

7 Eithr yr ydym ni yn llefaru doethineb Duw mewn dirgelwch, *sef y ddoethineb* guddiedig, yr hon a rag-ordeiniodd Duw cyn yr oesoedd i'n gogoniant ni.

8 Yr hon ni adnabu neb o dywysogion y byd hwn: o herwydd pes adwaenasent, ni chroeshoeliasent Arglwydd y gogoniant.

9 Eithr fel y mae yn ysgrifenedig, Ni welodd llygad, ac

ni chlywodd clust, ac ni ddaeth i galon dyn, y pethau a ddarparodd Duw i'r rhai a'i carant ef.

10 Eithr Duw a'*u* heglurodd i ni trwy ei Yspryd: canys yr Yspryd sydd yn chwilio pob peth; ïe, dyfnion bethau Duw hefyd.

11 Canys pa ddyn a edwyn bethau dyn, ond yspryd dyn yr hwn sydd ynddo ef? felly hefyd, pethau Duw nid edwyn neb, ond Yspryd Duw.

12 A nyni a dderbyniasom, nid yspryd y byd, ond yr Yspryd sydd o Dduw; fel y gwypom y pethau a rad-roddwyd i ni gan Dduw.

13 Y rhai yr ydym yn eu llefaru hefyd, nid â'r geiriau a ddysgir gan ddoethineb ddynol, ond a ddysgir gan yr Yspryd Glân; gan gydfarnu pethau ysprydol â phethau ysprydol.

14 Eithr dyn anianol nid yw yn derbyn y pethau sydd o Yspryd Duw: canys ffolineb ydynt ganddo ef; ac nis gall *eu* gwybod, oblegid yn ysprydol y bernir hwynt.

15 Ond yr hwn sydd ysprydol, sydd yn barnu pob peth; eithr efe nis bernir gan neb.

16 Canys pwy a wybu feddwl yr Arglwydd, yr hwn a'i cyfarwydda ef? Ond y mae gennym ni feddwl Crist.

PENNOD III.

2 Bod llaeth yn gymmwys i blant; 3 cynnen ac ymbleidio yn arwyddion o feddwl bydol. 7 Nad yw yr hwn sydd yn plannu, na'r hwn sydd yn dyfrhâu, ddim. 9 Bod y gweinidogion yn gyd-weithwyr i Dduw. 11 Crist yw yr unig sylfaen. 16 Bod dynion yn demlau Duw, y rhai 17 sydd raid eu cadw yn sanctaidd. 19 Nad yw doethineb y byd yma ond ffolineb gyd â Duw.

A MYFI, frodyr, ni allwn lefaru wrthych megis wrth rai ysprydol, ond megis rhai cnawdol, megis wrth rai bach yng Nghrist.

2 Mi a roddais i chwi laeth i'w yfed, ac nid bwyd: canys hyd yn hyn nis gallech, ac nis gellwch chwaith etto yr awrhon *ei dderbyn.*

3 Canys cnawdol ydych chwi etto: canys tra *fyddo* yn eich plith chwi genfigen, a chynnen, ac ymbleidio; onid ydych yn gnawdol, ac yn rhodio yn ddynol?

4 Canys tra dywedo un, Myfi ydwyf eiddo Paul; ac arall, Myfi *wyf* eiddo Apôlos; onid ydych chwi yn gnawdol?

5 Pwy gan hynny yw Paul, a phwy Apôlos, ond gweinidogion trwy y rhai y credasoch chwi, ac fel y rhoddes yr Arglwydd i bob un?

6 Myfi a blennais, Apôlos a ddyfrhâodd; ond Duw a roddes y cynnydd.

7 Felly nid yw yr hwn sydd yn plannu ddim, na'r hwn sydd yn dyfrhâu; ond Duw yr hwn sydd yn rhoi y cynnydd.

8 Eithr yr hwn sydd yn plannu, a'r hwn sydd yn dyfrhâu, un ydynt; a phob un a dderbyn ei brïod wobr ei hun, yn ol ei lafur ei hun.

9 Canys cyd-weithwyr Duw ydym ni: llafur-waith Duw, adeiladaeth Duw, ydych chwi.

10 Yn ol y gras Duw a roddwyd i mi, megis pen-saer celfydd, myfi a osodais y sylfaen, ac y mae arall yn goruwch-adeiladu. Ond edrycked pob un pa wedd y mae yn goruwch-adeiladu.

11 Canys sylfaen arall nis gall neb ei osod, heb law yr un a osodwyd, yr hon yw Iesu Grist.

12 Eithr os goruwch-adeiladu neb ar y sylfaen hon,

aur, arian, meini gwerthfawr, coed, gwair, sofl:
13 Gwaith pob dyn a wneir yn amlwg: canys y dydd a'i dengys, oblegid trwy dân y datguddir ef: a'r tân a brawf waith pawb, pa fath ydyw.
14 Os gwaith neb a erys yr hwn a oruwch-adeiladodd ef, efe a dderbyn wobr.
15 Os gwaith neb a losgir, efe a gaiff golled: eithr efe ei hun a fydd cadwedig; etto felly, megis trwy dân.
16 Oni wyddoch chwi mai teml Duw ydych, a bod Yspryd Duw yn trigo ynoch?
17 Os llygra neb deml Duw, Duw a lygra hwnnw: canys sanctaidd yw teml Duw, yr hwn ydych chwi.
18 Na thwylled neb ei hunan. Od oes neb yn eich mysg yn tybied ei fod ei hun yn ddoeth yn y byd hwn, bydded ffol, fel y byddo doeth.
19 Canys doethineb y byd hwn *sydd* ffolineb gyd â Duw: o herwydd ysgrifenedig yw, Y mae efe yn dal y doethion yn eu cyfrwysdra.
20 A thrachefn, Y mae yr Arglwydd yn gwybod meddyliau y doethion, mai ofer ydynt.
21 Am hynny na orfoledded neb mewn dynion: canys pob peth sydd eiddoch chwi:
22 Pa un bynnag ai Paul, ai Apolos, ai Cephas, ai y byd, ai bywyd, ai angau, ai pethau presennol, ai pethau i ddyfod; y mae pob peth yn eiddoch chwi;
23 A chwithau yn eiddo Crist; a Christ yn eiddo Duw.

PENNOD IV.

1 Pa gyfrif a ddylid ei wneuthur o weinidogion. 7 Nad oes gennym ni ddim a'r nas derbyniasom. 9 Bod yr apostolion yn ddrychau i'r byd, i'r angelion, ac i ddynion; 13 yn ygubion, ac yn sorod y byd: 15 ac er hynny eu bod yn dadau i ni yng Nghrist, 16 ac y dylem ni eu dilyn hwy.

FELLY cyfrifed dyn nyni, megis gweinidogion i Grist, a goruchwylwyr ar ddirgeledigaethau Duw.
2 Am ben hyn, yr ydys yn disgwyl mewn goruchwylwyr, gael un yn ffyddlawn.
3 Eithr gennyf fi bychan lawn yw fy marnu gennych chwi, neu gan farn dyn: ac nid wyf chwaith yn fy marnu fy hun.
4 Canys ni wn i ddim arnaf fy hun; ond yn hyn ni'm cyfiawnhâwyd: eithr yr Arglwydd yw yr hwn sydd yn fy marnu.
5 Am hynny na fernwch ddim cyn yr amser, hyd oni ddelo yr Arglwydd, yr hwn a oleua ddirgelion y tywyllwch, ac a eglura fwriadau y calonnau: ac yna y bydd y glôd i bob un gan Dduw.
6 A'r pethau hyn, frodyr, mewn cyffelybiaeth a fwriais i attaf fy hun, ac *at* Apôlos, o'ch achos chwi: fel y gallech ddysgu ynom ni, na synier mwy nag sydd ysgrifenedig, fel na byddoch y naill dros y llall yn ymchwyddo yn erbyn arall.
7 Pwy sydd yn gwneuthur rhagor rhyngot ti *ac arall?* a pha beth sydd gennyt a'r nas derbyniaist? ac os derbyniaist, paham yr wyt ti yn gorfoleddu, megis pe bait heb dderbyn?
8 Yr ydych chwi yr awrhon wedi eich diwallu, yr ydych chwi yr awrhon wedi eich cyfoethogi, chwi a deyrnasasoch hebddom ni: ac och Dduw na baech yn teyrnasu, fel y caem ninnau deyrnasu gyd â chwi.

9 Canys tybied yr wyf ddarfod i Dduw ein dangos ni yr apostolion diweddaf, fel rhai wedi eu bwrw i angau: oblegid nyni a wnaethpwyd yn ddrych i'r byd, ac i'r angelion, ac i ddynion.

10 *Yr ydym* ni yn ffyliaid er mwyn Crist, a chwithau yn ddoethion yng Nghrist; nyni yn weiniaid, a chwithau yn gryfion; chwychwi yn anrhydeddus, a ninnau yn ddirmygus.

11 Hyd yr awrhon yr ydym ni yn dwyn newyn a syched, ac yr ydym ni yn noethion, ac yn cael cernodiau, ac yn grwydraidd;

12 Ac yr ydym yn llafurio, gan weithio â'n dwylaw ein hunain. Pan y'n difenwir, yr ydym yn bendithio; pan y'n herlidir, yr ydym yn ei ddioddef;

13 Pan y'n ceblir, yr ydym yn gweddïo: fel ysgubion y byd y gwnaethpwyd ni, *a* sorod pob dim hyd yn hyn.

14 Nid i'ch gwaradwyddo chwi yr ydwyf yn ysgrifenu y pethau hyn; ond *eich* rhybuddio yr wyf fel fy mhlant anwyl.

15 Canys pe byddai i chwi ddeng mil o athrawon yng Nghrist, er hynny nid *oes i chwi* nemmawr o dadau: canys myfi a'ch cenhedlais chwi yng Nghrist Iesu, trwy yr efengyl.

16 Am hynny yr wyf yn attolwg i chwi, byddwch ddilynwyr i mi.

17 Oblegid hyn yr anfonais attoch Timothëus, yr hwn yw fy anwyl fab, a ffyddlawn yn yr Arglwydd, yr hwn a ddwg ar gôf i chwi fy ffyrdd i yng Nghrist, megis yr wyf ym mhob man yn athrawiaethu ym mhob eglwys.

18 Ac y mae rhai wedi ymchwyddo, fel pe bawn i heb fod ar fedr dyfod attoch chwi.

19 Eithr mi a ddeuaf attoch ar fyrder, os yr Arglwydd a'i myn; ac a fynnaf wybod, nid ymadrodd y rhai sydd wedi chwyddo, ond *eu* gallu.

20 Canys nid mewn ymadrodd *y mae* teyrnas Dduw; eithr mewn gallu.

21 Beth a fynnwch chwi? ai dyfod o honof fi attoch chwi â gwïalen, ynte mewn cariad, ac yspryd addfwynder?

PENNOD V.

1 Bod y gwr godinebus 6 yn achos o gywilydd iddynt, yn hytrach niag o orfoledd. 7 Rhaid yw ymlanhäu oddi wrth yr hen lefain. 10 Y dylid cilio oddi wrth anfad dârwg-weithredwyr.

MAE y gair yn hollol, *fod* yn eich plith chwi odineb, a chyfryw odineb ag na enwir unwaith ym mysg y Cenhedloedd; *sef* cael o un wraig ei dad.

2 Ac yr ydych chwi wedi ymchwyddo, ac ni alarasoch yn hytrach, fel y tynnid o'ch mysg chwi y neb a wnaeth y weithred hon.

3 Canys myfi yn ddïau, fel absennol yn y corph, etto yn bresennol yn yr yspryd, a fernais eisoes, fel pe bawn bresennol, *am* yr hwn a wnaeth y peth hwn felly:

4 Yn enw ein Harglwydd Iesu Grist, pan ymgynhulloch ynghyd, a'm hyspryd innau, gyd â gallu ein Harglwydd Iesu Grist,

5 Draddodi y cyfryw un i Satan, i ddinystr y cnawd, fel y byddo yr yspryd yn gadwedig yn nydd yr Arglwydd Iesu.

6 Nid da eich gorfoledd chwi. Oni wyddoch chwi fod

ychydig lefain yn lefeinio yr holl does?

7 Am hynny certhwch allan yr hen lefain, fel y byddoch does newydd, megis yr ydych ddilefeinllyd. Canys Crist ein pasc ni a aberthwyd drosom ni.

8 Am hynny cadwn wyl, nid â hen lefain, nac â lefain malais a drygioni; ond â *bara* croyw purdeb a gwirionedd.

9 Mi a ysgrifenais attoch mewn llythyr, na chyd-ymgymmysgech â godinebwyr.

10 Ac nid yn hollol â godinebwyr y byd hwn, neu â'r cybyddion, neu â'r cribddeilwyr, neu âg eilun-addolwyr; o'blegid felly rhaid fyddai i chwi fyned allan o'r byd.

11 Ond yn awr mi a ysgrifenais attoch, na chyd-ymgymmysgech: os bydd neb a enwir yn frawd yn odinebwr, neu yn gybydd, neu yn eilunaddolwr, neu yn ddifenwr, neu yn feddw, neu yn gribddeiliwr; gyd â'r cyfryw ddyn na chydfwytta chwaith.

12 Canys beth sydd i mi a farnwyf ar y rhai sydd oddi allan? onid y rhai sydd oddi mewn yr ydych chwi yn eu barnu?

13 Eithr y rhai sydd oddi allan, Duw sydd yn eu barnu. Bwriwch chwithau ymaith y dyn drygionus hwnnw o'ch plith chwi.

PENNOD VI.

1 *Na ddylai y Corinthiaid fîno eu brodyr, trwy fyned i'r gyfraith â hwynt;* 6 *yn enwedig ger bron y rhai digred.* 9 *Na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Dduw.* 15 *Bod ein cyrph ni yn aelodau i Grist,* 19 *ac yn demlau i'r Yspryd Glân:* 10, 17 *ac am hynny na ddylid mo'u halogi.*

A FEIDDIA neb o honoch, a chanddo fatter yn erbyn arall, yngyfreithio o flaen y rhai anghyfiawn, ac nid o flaen y saint?

2 Oni wyddoch chwi y barna y saint y byd? ac os trwoch chwi y bernir y byd, a ydych chwi yn anaddas i farnu y pethau lleiaf?

3 Oni wyddoch chwi y barnwn ni angelion? pa faint mwy y pethau a berthyn i'r bywyd hwn?

4 Gan hynny, od oes gennych farnedigaethau am bethau a berthyn i'r bywyd hwn, dodwch ar y faingc y rhai gwaclaf yn yr eglwys.

5 Er cywilydd i chwi yr ydwyf yn dywedyd. Felly, onid oes yn eich plith gymmaint ag un doeth, yr hwn a fedro farnu rhwng ei frodyr?

6 Ond bod brawd yn ymgyfreithio â brawd, a hynny ger bron y rhai digred.

7 Yr awrhon gan hynny y mae yn hollol ddiffyg yn eich plith, am eich bod yn ymgyfreithio â'ch gilydd. Paham nad ydych yn hytrach yn dïoddef cam? paham nad ydych yn hytrach mewn colled?

8 Eithr chwychwi sydd yn gwneuthur cam, a cholled, a hynny *i'r* brodyr.

9 Oni wyddoch chwi na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Dduw? Na thwyller chwi: ni chaiff na godinebwyr, nac eilunaddolwyr, na thorwyr prïodas, na maswedd-wyr, na gwrryw-gydwyr,

10 Na lladron, na chybyddion, na meddwon, na difenwyr, na chribddeilwyr, etifeddu teyrnas Dduw.

11 A hyn fu rai o honoch chwi: eithr chwi a olchwyd; eithr chwi a sancteiddiwyd; eithr chwi a gyfiawnhawyd, yn enw yr Arglwydd Iesu, a thrwy Yspryd ein Duw ni.

12 Pob peth sydd gyfreith-

lawn i mi, ond nid yw pob peth yn llesâu; pob peth sydd gyfreithlawn i mi, eithr ni'm dygir i dan awdurdod gan ddim.

13 Y bwydydd i'r bol, a'r bol i'r bwydydd: eithr Duw a ddinystria hwn a hwythau. A'r corph nid *yw* i odineb, ond i'r Arglwydd; a'r Arglwydd i'r corph.

14 Eithr Duw a gyfododd yr Arglwydd, ac a'n cyfyd ninnau trwy ei nerth ef.

15 Oni wyddoch chwi fod eich cyrph yn aelodau i Grist? gan hynny a gymmeraf fi aelodau Crist, a'u gwneuthur yn aelodau puttain? Na atto Duw.

16 Oni wyddoch chwi fod yr hwn sydd yn cydio â phuttain, yn un corph? canys y ddau (medd efe) fyddant un cnawd.

17 Ond yr hwn a gyssylltir â'r Arglwydd, un yspryd yw.

18 Gochelwch odineb. Pob pechod a wnelo dyn, oddi allan i'w gorph y mae; ond yr hwn sydd yn godinebu, sydd yn pechu yn erbyn ei gorph ei hun.

19 Oni wyddoch chwi fod eich corph yn deml i'r Yspryd Glân, *sydd* ynoch, yr hwn yr ydych yn ei gael gan Dduw, ac nad ydych yn eiddoch eich hunain?

20 Canys er gwerth y prynwyd chwi: gan hynny gogoneddwch Dduw yn eich corph, ac yn eich yspryd, y rhai sydd eiddo Duw.

PENNOD VII.

1 *Y mae efe yn erybwyll am briodas;* 4 *ac yn dangos mai rhwymedig yw yn erbyn godineb;* 10 *ac na ddylid dattod y cwlwm hunnaw mown ysgafndor.* 18, 20 *Rhaid i bob dyn fod yn foddlawn i'w alwedigaeth.* 25 *Paham y dylid mawrhâu gwyryfdod:* 35 *ac ar ba achosion y gallwn ni briodi, neu boidio â phriodi.*

AC am y pethau yr ysgrifenasoch attaf: Da i ddyn na chyffyrddai â gwraig.

2 Ond *rhag* godineb, bydded i bob gwr ei wraig ei hun, a bydded i bob gwraig ei gwr ei hun.

3 Rhodded y gwr i'r wraig ddyledus ewyllys da; a'r un wedd y wraig i'r gwr.

4 Nid oes i'r wraig feddiant ar ei chorph ei hun, ond i'r gwr; ac yr un ffunud, nid oes i'r gwr feddiant ar ei gorph ei hun, ond i'r wraig.

5 Na thwyllwch eich gilydd, oddi eithr o gyd-syniad dros amser, fel y galloch ymrôi i ympryd a gweddi: a deuwch drachefn ynghyd, rhag temtio o Satan chwi o herwydd eich anlladrwydd.

6 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd o ganiattâd, nid o orchymyn.

7 Canys mi a fynnwn fod pob dyn fel fi fy hun; eithr y mae i bob un ei ddawn ei hun gan Dduw; i un fel hyn, ac i arall fel hyn.

8 Dywedyd yr wyf wrth y rhai heb briodi, a'r gwragedd gweddwon, Da yw iddynt os arhosant fel finnau.

9 Eithr oni allant ymgadw, priodant: canys gwell yw priodi nag ymlosgi.

10 Ac i'r rhai a briodwyd yr ydwyf yn gorchymyn, nid myfi *chwaith*, ond yr Arglwydd, Nad ymadawo gwraig oddi wrth *ei* gwr:

11 Ac os ymedy hi, arhoed heb briodi, neu gymmoder hi â'*i* gwr: ac na ollynged y gwr *ei* wraig ymaith.

12 Ac wrth y lleill, dywedyd yr wyf fi, nid yr Arglwydd, Os bydd i un brawd wraig ddigred, a hithau yn foddlawn i drigo gyd âg ef, na ollynged hi ymaith.

13 A'r wraig, yr hon y mae iddi wr digred, ac yntau yn foddlawn i drigo gyd â hi, na wrthoded hi ef.

14 Canys y gwr digred a sanctciddir trwy y wraig, a'r wraig ddigred a sanctciddir trwy y gwr. Pe amgen, aflan yn ddïau fyddai eich plant; eithr yn awr sanctaidd ydynt.

15 Eithr os yr anghredadyn a ymedy, ymadawed. Nid yw y brawd neu y chwaer gaeth yn y cyfryw *bethau:* eithr Duw a'n galwodd ni i heddwch.

16 Canys beth a wyddost ti, wraig, a gedwi di *dy* wr? a pheth a wyddost tithau, wr, a gedwi di *dy* wraig?

17 Ond megis y darfu i Dduw rannu i bob un, megis y darfu i'r Arglwydd alw pob un, felly rhodied. Ac fel hyn yr wyf yn ordeinio yn yr eglwysi oll.

18 A alwyd neb wedi ei enwaedu? nac adgeisied *ddïenwaediad.* A alwyd neb mewn dïenwaediad? nac enwaeder arno.

19 Enwaediad nid yw ddim, a dïenwaediad nid yw ddim, ond cadw gorchymynion Duw.

20 Pob un yn yr alwedigaeth y galwyd ef, yn honno arhosed.

21 Ai yn was y'th alwyd? na fydded gwaeth gennyt; etto os gelli gael bod yn rhydd, mwynhâ *hynny* yn hytrach.

22 Canys yr hwn, ac ef yn was, a alwyd yn yr Arglwydd, gwr rhydd i'r Arglwydd ydyw: a'r un ffunud yr hwn, ac efe yn wr rhydd, a alwyd, gwas i Grist yw.

23 Er gwerth y'ch prynwyd; na fyddwch weision dynion.

24 Yn yr hyn y galwyd pob un, frodyr, yn hynny arhosed gyd â Duw.

25 Eithr am wyryfon, nid oes gennyf orchymyn yr Arglwydd: ond barn yr ydwyf yn ei roi, fel un a gafodd drugaredd gan yr Arglwydd i fod yn ffyddlawn.

26 Am hynny yr wyf yn tybied mai da yw hyn, o herwydd yr anghenrhaid presennol, mai da, *meddaf,* i ddyn fod felly.

27 A wyt ti yn rhwym i wraig? na chais dy ollwng yn rhydd. A wyt ti yn rhydd oddi wrth wraig? na chais wraig.

28 Ac os prïodi hefyd, ni phechaist: ac os prïoda gwŷryf, ni phechodd: er hynny y cyfryw rai a gânt flinder yn y cnawd: eithr yr wyf yn eich arbed chwi.

29 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, frodyr, am fod yr amser yn fyr. Y mae yn ôl, fod o'r rhai sydd â gwragedd iddynt, megis pe byddent hebddynt;

30 A'r rhai a wylant, megis heb wylo; a'r rhai a lawenhânt, megis heb lawenhâu; a'r rhai a brynant, megis heb feddu;

31 A'r rhai a arferant y byd hwn, megis heb ei gam-arfer. Canys y mae dull y byd hwn yn myned heibio.

32 Eithr mi a fynnwn i chwi fod yn ddïofal. Yr hwn sydd heb brïodi, sydd yn gofalu am bethau yr Arglwydd, pa wedd y boddlona yr Arglwydd:

33 Ond y neb a wreiccâodd, sydd yn gofalu am bethau y byd, pa wedd y boddlona *ei* wraig.

34 Y mae gwahaniaeth hefyd rhwng gwraig a gwŷryf. Y mae yr hon sydd heb brïodi, yn gofalu am y pethau sydd yn perthyn i'r Arglwydd, fel y byddo hi sanctaidd y'nghorph ac yspryd: ac y mae yr hon sydd wedi prïodi, yn

gofalu am bethau bydol, pa fodd y rhynga hi fodd i'w gwr.

35 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd er llesâd i chwi eich hunain; nid i osod magl i chwi, eithr er mwyn gweddeidd-dra, a dyfal lynu wrth yr Arglwydd yn ddïwahan.

36 Ond os yw neb yn tybied ei fod yn anweddaidd tu ag at ei wŷryf, od â hi dros flodau *ei* hoedran, a bod yn rhaid gwneuthur felly; gwnaed a fynno, nid yw yn pechu: prïodant.

37 Ond yr hwn sydd yn sefyll yn sicr yn ei galon, ac yn afraid iddo, ac â meddiant ganddo ar ei ewyllys ei hun, ac a roddodd ei fryd ar hynny yn ei galon, ar gadw o hono ei wŷryf; da y mae yn gwneuthur.

38 Ac am hynny, yr hwn sydd yn *ei* rhoddi yn brïod, sydd yn gwneuthur yn dda; ond yr hwn nid yw yn *ei* rhoddi yn brïod, sydd yn gwneuthur yn well.

39 Y mae gwraig yn rhwym wrth y gyfraith, tra fyddo byw ei gwr: ond o bydd marw ei gwr, y mae hi yn rhydd i brïodi y neb a fynno; yn unig yn yr Arglwydd.

40 Eithr dedwyddach yw hi os erys hi felly, yn fy marn i: ac yr ydwyf finnau yn tybied fod Yspryd Duw gennyf.

PENNOD VIII.

1 Bod iddynt ymgadw oddi wrth y bwydydd a offrymmer i eilunod. 8, 9 Na ddylem ni gam-arferyd ein rhyddid Cristianogaidd, i rwystro ein brodyr: 11 eithr ffrwyno ein gwybodaeth â chariad perffaith.

EITHR am yr hyn a aberthwyd i eilunod, ni a wyddom fod gan bawb o honom wybodaeth. Gwybodaeth sydd yn chwyddo, eithr cariad sydd yn adeiladu.

2 Eithr os yw neb yn tybied ei fod yn gwybod dim, ni wyr efe etto ddim fel y dylai wybod.

3 Ond od oes neb yn caru Duw, hwnnw a adwaenir ganddo ef.

4 Am fwytta gan hynny o'r pethau a aberthir i eilunod, ni a wyddom nad *yw* eilun ddim yn y byd, ac nad *oes* un Duw arall ond un.

5 Canys er bod rhai a elwir yn dduwiau, pa un bynnag ai yn y nef ai ar y ddaear (megis y mae duwiau lawer, ac arglwyddi lawer)

6 Eithr i ni *nid oes ond* un Duw, y Tad, o'r hwn *y mae* pob peth, a ninnau ynddo ef; ac un Arglwydd Iesu Grist, trwy yr hwn *y mae* pob peth, a ninnau trwyddo ef.

7 Ond nid *yw* y wybodaeth *hon* gan bawb: canys rhai â chanddynt gydwybod o'r eilun, hyd y pryd hwn, sydd yn bwytta fel peth a aberthwyd i eilunod; a'u cydwybod hwy, a hi yn wan, a halogir.

8 Eithr nid yw bwyd yn ein gwneuthur ni yn gymmeradwy gan Dduw: canys nid ydym, os bwyttâwn, yn helaethach; nac onis bwyttâwn, yn brinach.

9 Ond edrychwch rhag mewn un modd i'ch rhyddid hwn fod yn dramgwydd i'r rhai sydd weiniaid.

10 Canys os gwêl neb dydi sydd â gwybodaeth gennyt, yn eistedd i fwytta yn nheml yr eilunod, oni chadarnhêir ei gydwybod ef, ac yntau yn wan, i fwytta y pethau a aberthwyd i eilunod;

11 Ac a ddifethir y brawd gwan trwy dy wybodaeth di, dros yr hwn y bu Crist farw?

12 A chan bechu felly yn erbyn y brodyr, a churo eu gwan gydwybod hwy, yr ydych chwi yn pechu yn erbyn Crist.

13 O herwydd paham, os yw bwyd yn rhwystro fy mrawd, ni fwyttâf fi gig fyth, rhag i mi rwystro fy mrawd.

PENNOD IX.

1 Y mae efe yn dangos ei ryddid; 7 ac y dylai y gweinidog fyw wrth yr efengyl: 15 etto ddarfod iddo ef o'i wirfodd ymgadw, 18 rhag na'u gyrru hwy mewn traul, 22 na bod yn achos o rwystr i neb, mewn pethau cyffredin. 24 Bod ein bywyd ni yn debyg i yrfa.

ONID wyf fi yn apostol? onid wyf fi yn rhydd? oni welais i Iesu Grist ein Harglwydd? onid fy ngwaith i ydych chwi yn yr Arglwydd?

2 Onid wyf yn apostol i eraill, etto yr wyf i chwi: canys sêl fy apostoliaeth i ydych chwi yn yr Arglwydd.

3 Fy ymddiffyn i, i'r rhai a'm holant, yw hyn;

4 Onid oes i ni awdurdod i fwytta ac i yfed?

5 Onid oes i ni awdurdod i arwain o amgylch wraig *a fyddai* chwaer, megis ag *y mae* i'r apostolion eraill, ac i frodyr yr Arglwydd, ac i Cephas?

6 Ai myfi yn unig a Barnabas, nid oes gennym awdurdod i fod heb weithio?

7 Pwy sydd un amser yn rhyfela ar ei draul ei hun? pwy sydd yn plannu gwinllan, ac nid yw yn bwytta o'i ffrwyth hi? neu pwy sydd yn porthi praidd, ac nid yw yn bwytta o laeth y praidd?

8 Ai yn ol dyn yr wyf fi yn dywedyd y pethau hyn? neu onid yw y ddeddf hefyd yn dywedyd hyn?

9 Canys ysgrifenedig yw yn neddf Moses, Na chau safn yr ych sydd yn dyrnu. Ai dros ychain y mae Duw yn gofalu?

10 Ynte er ein mwyn ni yn hollol y mae yn dywedyd? canys er ein mwyn ni yr ysgrifenwyd, mai mewn gobaith y dylai yr arddwr aredig, a'r dyrnwr mewn gobaith, i fod yn gyfrannog o'i obaith.

11 Os nyni a hauasom i chwi bethau ysprydol, *ai* mawr *yw* os nyni a fedwn eich pethau cnawdol?

12 Os yw eraill yn gyfrannogion o'r awdurdod *hon* arnoch; onid *ydym* ni yn hytrach? Eithr nid arferasom ni yr awdurdod hon: ond goddef yr ydym bob peth, fel na roddom ddim rhwystr i efengyl Crist.

13 Oni wyddoch chwi fod y rhai sydd yn gwneuthur pethau cyssegredig, yn bwytta o'r cyssegr? a'r rha. sydd yn gwasanaethu yr allor, yn gyd-gyfrannogion o'r allor?

14 Felly hefyd yr ordeiniodd yr Arglwydd, i'r rhai sydd yn pregethu yr efengyl, fyw wrth yr efengyl.

15 Eithr myfi nid arferais yr un o'r pethau hyn: ac nid ysgrifenais y pethau hyn, fel y gwnelid felly i mi: canys gwell *yw* i mi farw, nâ gwneuthur o neb fy ngorfoledd yn ofer.

16 Canys os pregethaf yr efengyl, nid oes orfoledd i mi: canys anghenrhaid a osodwyd arnaf; a gwae fydd i mi, oni phregethaf yr efengyl.

17 Canys os gwnaf hyn o'm bodd, y mae i mi wobr: ond os o'm hanfodd, ymddiriedwyd i mi am y gorchwyl.

18 Pa wobr sydd i mi gan hynny? Bod i mi, pan efengylwyf, osod efengyl Crist yn rhad, fel na cham-arferwyf fy awdurdod yn yr efengyl.

19 Canys er fy mod yn rhydd oddi wrth bawb, mi a'm gwneuthum fy hun yn was i bawb, fel yr ynnillwn fwy.

20 Ac mi a ymwneuthum i'r Iuddewon megis yn Iudd-

ew, fel yr ynnillwn yr Iuddewon; i'r rhai dan y ddeddf, megis dan y ddeddf, fel yr ynnillwn y rhai sydd dan y ddeddf;

21 I'r rhai diddeddf, megis diddeddf (a minnau heb fod yn ddiddeddf i Dduw, ond dan y ddeddf i Grist) fel yr ynnillwn y rhai diddeddf.

22 Ymwneuthum i'r rhai gweiniaid megis yn wan, fel yr ynnillwn y gweiniaid: mi a ymwneuthum yn bob peth i bawb, fel y gallwn yn hollol gadw rhai.

23 A hyn yr wyf fi yn ei wneuthur er mwyn yr efengyl, fel y'm gwneler yn gyd-gyfrannog o honi.

24 Oni wyddoch chwi fod y rhai sydd yn rhedeg mewn gyrfa, i gŷd yn rhedeg, ond bod un yn derbyn y gamp? felly rhedwch, fel y caffoch afael.

25 Ac y mae pob un a'r sydd yn ymdrechu, yn ymgadw ym mhob peth: a hwynt-hwy yn wir, fel y derbyniont goron lygredig; eithr nyni, un anllygredig.

26 Yr wyf fi gan hynny felly yn rhedeg, nid megis ar amcan; felly yr wyf yn ymdrechu, nid fel un yn curo yr awyr.

27 Ond yr wyf fi yn cospi fy nghorph, ac yn ei ddwyn yn gaeth; rhag i mi mewn un modd, wedi i mi bregethu i eraill, fod fy hun yn anghymeradwy.

PENNOD X.

1 *Bod sacramentau yr Iuddewon* 6 *yn gysgodau i ni,* 7 *a'u cospedigaethau hwy* 11 *yn siamplau i ni.* 14 *Rhaid i ni ochelyd gau-ddduwiaeth.* 21 *Na ddylem ni wneuthur burdd yr Arglwydd yn fwrdd cythreuliaid:* 24 *ac y dylem, mewn pethau cyffredin, ystyried ein brodyr.*

AC ni fynnwn i chwi fod heb wybod, frodyr, fod ein tadau oll dan y cwmmwl, a'u myned oll trwy y môr;

2 A'u bedyddio *hwy* oll i Moses, yn y cwmmwl, ac yn y môr;

3 A bwytta o bawb *o honynt* yr un bwyd ysprydol;

4 Ac yfed o bawb *o honynt* yr un ddïod ysprydol: (canys hwy a yfasant o'r Graig ysprydol a oedd yn canlyn: a'r Graig oedd Crist)

5 Eithr ni bu Dduw foddlawn i'r rhan fwyaf o honynt: canys cwympwyd hwynt yn y diffaethwch.

6 A'r pethau hyn a wnaed yn siamplau i ni, fel na chwennychem ddrygioni, megis ag y chwennychasant hwy.

7 Ac na fyddwch eilunaddolwyr, megis rhai o honynt hwy; fel y mae yn ysgrifenedig, Eisteddodd y bobl i fwytta ac i yfed, ac a gyfodasant i chwareu.

8 Ac na odinebwn, fel y godinebodd rhai o honynt hwy, ac y syrthiodd mewn un dydd dair mil ar hugain.

9 Ac na themtiwn Grist, megis ag y temtiodd rhai o honynt hwy, ac a'u distrywiwyd gan seirph.

10 Ac na rwgnechwch, megis y grwgnachodd rhai o honynt hwy, ac a'u distrywiwyd gan y dinystrydd.

11 A'r pethau hyn oll a ddigwyddasant yn siamplau iddynt hwy, ac a ysgrifenwyd yn rhybudd i ninnau, ar y rhai y daeth terfynau yr oesoedd.

12 Am hynny, yr hwn sydd yn tybied ei fod yn sefyll, edryched na syrthio.

13 Nid ymaflodd ynoch demtasiwn, ond un dynol: eithr ffyddlawn *yw* Duw, yr hwn ni âd eich temtio uwch law yr hyn a alloch; eithr a

wna ynghyd â'r temtasiwn ddiangfa hefyd, fel y galloch *ei* ddwyn.

14 O herwydd paham, fy anwylyd, ffowch oddi wrth eilunaddoliaeth.

15 Dywedyd yr wyf fel wrth rai synhwyrol: bernwch chwi beth yr wyf fi yn ei ddywedyd

16 Phïol y fendith, yr hon a fendigwn, onid cymmun gwaed Crist ydyw? y bara yr ydym yn ei dorri, onid cymmun corph Crist yw?

17 Oblegid nyni yn llawer ydym un bara, ac un corph: canys yr ydym ni oll yn gyfrannogion o'r un bara.

18 Edrychwch ar yr Israel yn ol y cnawd: onid yw y rhai sydd yn bwytta yr ebyrth, yn gyfrannogion o'r allor?

19 Beth gan hynny yr ydwyf yn ei ddywedyd? bod yr eilun yn ddim, neu yr hyn a aberthwyd i eilun yn ddim?

20 Ond y pethau y mae y Cenhedloedd yn eu haberthu, i gythreuliaid y maent yn eu haberthu, ac nid i Dduw. Ni fynnwn i chwi fod yn gyfrannogion â'r cythreuliaid.

21 Ni ellwch yfed o phïol yr Arglwydd, a phïol y cythreuliaid. Ni ellwch fod yn gyfrannogion o fwrdd yr Arglwydd, a bord y cythreuliaid.

22 Ai gyrru yr Arglwydd i eiddigedd yr ydym? a ydym ni yn gryfach nag ef?

23 Pob peth sydd gyfreithlawn i mi, eithr nid yw pob peth yn llesâu: pob peth sydd gyfreithlawn i mi, eithr nid yw pob peth yn adeiladu.

24 Na cheisied neb yr eiddo ei hun; ond pob un yr eiddo

25 Beth bynnag a werthir yn y gigfa, bwyttêwch; heb ofyn dim er mwyn cydwybod.

26 Canys eiddo yr Arglwydd y ddaear, a'i chyflawnder.

27 Os bydd i neb o'r rhai digred eich gwahodd, ac os mynnwch fyned; bwyttêwch beth bynnag a rodder ger eich bron, heb ymofyn dim er mwyn cydwybod.

28 Eithr os dywed neb wrthych, Peth wedi ei aberthu i eilunod yw hwn; na fwyttêwch er mwyn hwnnw yr hwn a'i mynegodd, ac er mwyn cydwybod: canys eiddo yr Arglwydd y ddaear, a'i chyflawnder.

29 Cydwybod, meddaf, nid yr eiddot ti, ond yr eiddo arall: canys paham y bernir fy rhyddid i gan gydwybod un arall?

30 Ac os wyf fi trwy ras yn cymmeryd cyfran, paham y'm ceblir am y peth yr wyf yn rhoddi diolch am dano?

31 Pa un bynnag gan hynny ai bwytta ai yfed, ai beth bynnag a wneloch, gwnewch bob peth er gogoniant i Dduw.

32 Byddwch ddiachos tramgwydd i'r Iuddewon ac i'r Cenhedloedd hefyd, ac i eglwys Dduw:

33 Megis yr ydwyf finnau yn rhyngu bodd i bawb ym mhob peth; heb geisio fy llesâd fy hun, ond *llesâd* llaweroedd, fel y byddont hwy gadwedig.

PENNOD XI.

1 *Y mae efe yn eu ceryddu hwy, 4 am fod eu gwisg yn y cynnulleidfaoedd sanctaidd yn gweddio â pheth am eu pennau, 6 a'u gwragedd yn ben-noethion: 17 ac o ran eu bod hwy yn ymgyfredinol yn cyfarfod, nid er gwell ond er gwaeth; 21*

gan halogi swpper yr Arglwydd â'u gwleddoedd eu hunain. 23 *Yn ddiweddaf, y mae efe yn eu galw hwy yn ei hol, at ordinhâd cyntaf y swpper hwnnw.*

BYDDWCH ddilynwyr i mi, megis *yr wyf* finnau i Grist.

2 Yr ydwyf yn eich canmol, frodyr, eich bod yn fy nghofio i ym mhob peth, ac yn dal y traddodiadau, fel y traddodais i chwi.

3 Eithr mi a fynnwn i chwi wybod, mai pen pob gwr yw Crist; a phen y wraig *yw* y gwr; a phen Crist *yw* Duw.

4 Pob gwr yn gweddïo, neu yn prophwydo, â pheth am *ei* ben, sydd yn cywilyddio ei ben.

5 Eithr pob gwraig yn gweddïo, neu yn prophwydo, yn bennoeth, sydd yn cywilyddio ei phen: canys yr un yw a phe byddai wedi ei heillio.

6 Canys os y wraig ni wisg *am ei phen*, cneifier hi hefyd: eithr os brwnt i wraig ei chneifio, neu ei heillio, gwisged.

7 Canys gwr yn wir ni ddylai wisgo *am ei* ben, am ei fod yn ddelw a gogoniant Duw: a'r wraig yw gogoniant y gwr.

8 Canys nid yw y gwr o'r wraig; ond y wraig o'r gwr.

9 Ac ni chrewyd y gwr er mwyn y wraig; eithr y wraig er mwyn y gwr.

10 Am hynny y dylai y wraig fod ganddi awdurdod ar *ei* phen, o herwydd yr angelion.

11 Er hynny nid *yw* na'r gwr heb y wraig, na'r wraig heb y gwr, yn yr Arglwydd.

12 Canys yr un wedd ag *y mae* y wraig o'r gwr, felly *y mae* y gwr trwy y wraig: a phob peth *sydd* o Dduw.

13 Bernwch ynoch eich hunain, ai hardd yw i wraig weddïo Duw yn bennoeth?

14 Onid yw naturiaeth ei hun yn eich dysgu chwi, os gwallt-laes a fydd gwr, mai ammharch yw iddo?

15 Eithr os gwraig a fydd gwallt-laes, clod yw iddi: oblegid ei llaes-wallt a ddodwyd yn orchudd iddi.

16 Od oes neb a fyn fod yn ymrysongar, nid oes gennym ni gyfryw ddefod, na chan eglwysi Duw.

17 Eithr wrth ddywedyd hyn, nid ydwyf yn *eich* canmol, eich bod yn dyfod ynghyd, nid er gwell, ond er gwaeth.

18 Canys yn gyntaf, pan ddeloch ynghyd yn yr eglwys, yr ydwyf yn clywed fod amrafaelion yn eich mysg chwi; ac o ran yr wyf fi yn credu.

19 Canys rhaid yw bod hefyd heresiau yn eich mysg, fel y byddo y rhai cymmeradwy yn eglur yn eich plith chwi.

20 Pan fyddoch chwi gan hynny yn dyfod ynghyd i'r un lle, nid bwytta swpper yr Arglwydd ydyw *hyn*.

21 Canys y mae pob un wrth fwytta, yn cymmeryd ei swpper ei hun o'r blaen; ac un sydd â newyn arno, ac arall sydd yn feddw.

22 Onid oes gennych dai i fwytta ac i yfed? ai dirmygu yr ydych chwi eglwys Dduw, a gwaradwyddo y rhai nid oes ganddynt? Pa beth a ddywedaf wrthych? a ganmolaf fi chwi yn hyn? Nid wyf yn *eich* canmol.

23 Canys myfi a dderbyniais gan yr Arglwydd yr hyn hefyd a draddodais i chwi; Bod i'r Arglwydd Iesu, y nos y bradychwyd ef, gymmeryd bara:

24 Ac wedi iddo ddïolch,

efe a'*i* torrodd, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch; hwn yw fy nghorph, yr hwn a dorrir trosoch: gwnewch hyn er coffa am danaf.

25 Yr un modd *efe a gymmerodd* y cwppan, wedi swpperu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw y testament newydd yn fy ngwaed: gwnewch hyn, cynnifer gwaith bynnag yr yfoch, er coffa am danaf.

26 Canys cynnifer gwaith bynnag y bwyttâoch y bara hwn, ac yr yfoch y cwppan hwn, y dangoswch farwolaeth yr Arglwydd oni ddelo.

27 Am hynny, pwy bynnag a fwyttâo y bara hwn, neu a yfo gwppan yr Arglwydd yn annheilwng, euog fydd o gorph a gwaed yr Arglwydd.

28 Eithr holed dyn ef ei hun; ac felly bwyttâed o'r bara, ac yfed o'r cwppan.

29 Canys yr hwn sydd yn bwytta ac yn yfed yn annheilwng, sydd yn bwytta ac yn yfed barnedigaeth iddo ei hun, am nad yw yn iawnfarnu corph yr Arglwydd.

30 Oblegid hyn *y mae* llawer yn weiniaid ac yn llesg yn eich mysg, a llawer yn huno.

31 Canys pe iawn-farnem ni ein hunain, ni'n bernid.

32 Eithr pan y'n bernir, y'n ceryddir gan yr Arglwydd, fel na'n damnier gyd â'r byd.

33 Am hynny, fy mrodyr, pan ddeloch ynghyd i fwytta, arhoswch eich gilydd.

34 Eithr os bydd newyn ar neb, bwyttâed gartref; fel na ddeloch ynghyd i farnedigaeth. Ond y pethau eraill mi a'u trefnaf pan ddelwyf.

PENNOD XII.

1 Bod amryw ddoniau ysprydol, 7 eithr y cwbl er llesâd; 8 ac o ran hynny hwy a gyfrennir mewn amryw foddion. 12 Megis y mae aelodau y corph naturiol yn gwasanaethu bob un 16 er harddwch i'w gilydd, 22 er gwasanaeth 26 a chymmorth i'r un corph: 27 felly yr un modd y dylem ni wneuthur y naill er y llall, er mwyn gorphen dirgel gorph Crist.

EITHR am ysprydol *ddoniau*, frodyr, ni fynnwn i chwi fod heb wybod.

2 Chwi a wyddoch mai Cenhedloedd oeddych, yn eich arwain ymaith at yr eilunod mudion, fel y'ch tywysid.

3 Am hynny yr wyf yn hysbysu i chwi, nad oes neb yn llefaru trwy Yspryd Duw, yn galw yr Iesu yn ysgymmunbeth: ac ni all neb ddywedyd yr Arglwydd Iesu, eithr trwy yr Yspryd Glân.

4 Ac y mae amryw ddoniau, eithr yr un Yspryd.

5 Ac y mae amryw weinidogaethau, eithr yr un Arglwydd.

6 Ac y mae amryw weithrediadau, ond yr un yw Duw, yr hwn sydd yn gweithredu pob peth ym mhawb.

7 Eithr eglurhâd yr Yspryd a roddir i bob un er llesâd.

8 Canys i un, trwy yr Yspryd, y rhoddir ymadrodd doethineb; ac i arall, ymadrodd gwybodaeth, trwy yr un Yspryd;

9 Ac i arall ffydd, trwy yr un Yspryd; ac i arall ddawn i iachâu, trwy yr un Yspryd;

10 Ac i arall, wneuthur gwyrthiau; ac i arall, brophwydoliaeth; ac i arall, wahaniaeth ysprydoedd: ac i arall, *amryw* dafodau; ac i arall, gyfieithiad tafodau.

11 A'r holl bethau hyn y mae yr un a'r unrhyw Yspryd yn eu gweithredu, gan

rannu i bob un o'r neilldu megis y mae yn ewyllysio.

12 Canys fel y mae y corph yn un, ac iddo aelodau lawer, a holl aelodau yr un corph, cyd byddont lawer, ydynt un corph; felly *y mae* Crist hefyd.

13 O herwydd trwy un Yspryd y bedyddiwyd ni oll yn un corph, pa un bynnag ai Iuddewon ai Groegwyr, ai caethion ai rhyddion; ac *ni* a ddiodwyd oll i un Yspryd.

14 Canys y corph nid yw un aelod, eithr llawer.

15 Os dywed y troed, Am nad wyf law, nid wyf o'r corph; ai am hynny nid yw efe o'r corph?

16 Ac os dywed y glust, Am nad wyf lygad, nid wyf o'r corph; ai am hynny nid yw hi o'r corph?

17 Pe yr holl gorph *fyddai* lygad, pa le *y byddai* y clywed? pe y cwbl *fyddai* glywed, pa le *y byddai* yr arogliad?

18 Eithr yr awrhon Duw a osododd yr aelodau, bob un o honynt yn y corph, fel yr ewyllysiodd efe.

19 Canys pe baent oll un aelod, pa le *y byddai* y corph?

20 Ond yr awrhon llawer *yw* yr aelodau, eithr un corph.

21 Ac ni all y llygad ddywedyd wrth y llaw, Nid rhaid i mi wrthyt; na'r pen chwaith wrth y traed, Nid rhaid i mi wrthych.

22 Eithr yn hytrach o lawer, yr aelodau o'r corph y rhai a dybir eu bod yn wannaf, ydynt anghenrheidiol.

23 A'r rhai a dybiwn ni eu bod yn anmharchediccaf o'r corph, ynghylch y rhai hynny y gosodwn chwaneg o barch; ac y mae ein *haelodau* anhardd yn cael chwaneg o harddwch.

24 Oblegid ein *haelodau* hardd ni nid rhaid iddynt *wrtho:* eithr Duw a gyddymherodd y corph, gan roddi parch ychwaneg i'r hyn oedd ddiffygiol:

25 Fel na byddai anghydfod yn y corph; eithr bod i'r aelodau ofalu yr un peth dros eu gilydd.

26 A pha un bynnag ai dïoddef a wna un aelod, y mae yr holl aelodau yn cyddïoddef; ai anrhydeddu a wneir un aelod, y mae yr holl aelodau yn cyd-lawenhâu.

27 Eithr chwychwi ydych gorph Crist, ac aelodau o ran.

28 A rhai yn wir a osododd Duw yn yr eglwys; yn gyntaf apostolion, yn ail prophwydi, yn drydydd athrawon, yna gwyrthiau; wedi hynny doniau i iachâu, cynnorthwyau, llywodraethau, rhywiogaethau tafodau.

29 Ai apostolion pawb? ai prophwydi pawb? ai athrawon pawb? ai gwneuthurwyr gwyrthiau pawb?

30 A ocs gan bawb ddoniau i iachâu? a yw pawb yn llefaru â thafodau? a yw pawb yn cyfieithu?

31 Eithr deisyfwch y doniau goreu. Ac etto yr wyf yn dangos i chwi ffordd dra rhagorol.

PENNOD XIII.

1 *Nad yw y doniau godidocaf ddim heb gariad.* 4 *Canmoliaeth cariad perffaith,* 13 *a'i ardderchowgrwydd rhagor gobaith a ffydd.*

PE llefarwn â thafodau dynion ac angelion, ac

heb fod gennyf gariad, yr wyf *fel* efydd yn seinio, neu symbal yn tingcian.

2 A phe byddai gennyf brophwydoliaeth, a gwybod o honof y dirgelion oll, a phob gwybodaeth; a phe bai gennyf yr holl ffydd, fel y gallwn symmudo mynyddoedd, ac heb gennyf gariad, nid wyf fi ddim.

3 A phe porthwn y tlodion â'm holl dda, a phe rhoddwn fy nghorph i'm llosgi, ac heb gariad gennyf, nid yw ddim ilesâd i mi.

4 Y mae cariad yn hirymaros, yn gymmwynasgar; cariad nid yw yn cenfigennu; nid yw cariad yn ymffrostio, nid yw yn ymchwyddo.

5 Nid yw yn gwneuthur yn anweddaidd, nid yw yn ceisio yr eiddo ei hun, ni chythruddir, ni feddwl ddrwg.

6 Nid yw lawen am anghyfiawnder, ond cyd-lawenhâu y mae â'r gwirionedd;

7 Y *mae* yn dioddef pob dim, yn credu pob dim, yn gobeithio pob dim, yn ymaros â phob dim.

8 Cariad byth ni chwymp ymaith: eithr pa un bynnag ai prophwydoliaethau, hwy a ballant; ai tafodau, hwy a beidiant; ai gwybodaeth, hi a ddiflanna.

9 Canys o ran y gwyddom, ac o ran yr ydym yn prophwydo.

10 Eithr pan ddelo yr hyn sydd berffaith, yna yr hyn sydd o ran a ddilëir.

11 Pan oeddwn fachgen, fel bachgen y llefarwn, fel bachgen y deallwn, fel bachgen y meddyliwn: ond pan aethum yn wr, mi a rois heibio bethau bachgenaidd.

12 Canys gweled yr ydym yr awrhon trwy ddrych, mewn dammeg; ond yna, wyneb yn wyneb: yn awr yr adwaen o ran; ond yna yr adnabyddaf megis y'm hadwaenir.

13 Yr awrhon y mae yn aros ffydd, gobaith, cariad, y tri hyn; a'r mwyaf o'r rhai hyn *yw* cariad.

PENNOD XIV.

1 Cannol prophwydoliaeth, 2, 3, 4 a'i osod o flaen llefarau â thafodau, 6 trwy gyffelybriwydd oddi wrth offer cerdd: 12 rhaid yw cyfeirio pob un o'r ddau tu ag at adeiladaeth, 22 megis tu ag at eu gwir a'i priodawl bennod: 26 tawn arfer pob un o'r ddau, 29 a'u cam-arfer. 34 Gwaharfun gwragedd i lefaru yn yr eglwys.

DILYNWCH gariad, a deisyfwch *ddoniau* ysprydol; ond yn hytrach fel y prophwydoch.

2 Canys yr hwn sydd yn llefaru â thafod *dïeithr*, nid wrth ddynion y mae yn llefaru, ond wrth Dduw: canys nid oes neb yn gwrando; er hynny yn yr yspryd y mae efe yn llefaru dirgeledigaethau.

3 Eithr yr hwn sydd yn prophwydo, sydd yn llefaru wrth ddynion er adeiladaeth, a chynghor, a chysur.

4 Yr hwn sydd yn llefaru â thafod *dïeithr*, sydd yn ei adeiladu ei hunan; eithr yr hwn sydd yn prophwydo, sydd yn adeiladu yr eglwys.

5 Mi a fynnwn pettych chwi oll yn llefaru â thafodau *dieithr*; ond yn hytrach brophwydo o honoch: canys mwy *yw* yr hwn sydd yn prophwydo, nâ'r hwn sydd yn llefaru â thafodau; oddi eithr iddo *ei* gyfieithu, fel y derbynio yr eglwys adeiladaeth.

6 *A*c yr awrhon, frodyr, os deuaf attoch gan lefaru â thafodau, pa lesâd a wnaf i chwi, oni lefaraf wrthych naill ai trwy weledigaeth, neu

trwy wybodaeth, neu trwy brophwydoliaeth, neu trwy athrawiaeth?

7 Hefyd pethau dïenaid wrth roddi sain, pa un bynnag ai pibell ai telyn, oni roddant wahaniaeth yn y sain, pa wedd y gwybyddir y peth a genir ar y bibell, neu ar y delyn?

8 Canys os yr udgorn a rydd sain anhynod, pwy a ymbarottôa i ryfel?

9 Felly chwithau, oni roddwch â'r tafod ymadrodd deallus, pa wedd y gwybyddir y peth a leferir? canys chwi a fyddwch yn llefaru wrth yr awyr.

10 Y mae cymmaint, ysgatfydd, o rywogaethau lleisiau yn y byd, ac nid *oes* un o honynt yn afiafar.

11 Am hynny, oni wn i rym y llais, myfi a fyddaf farbariad i'r hwn sydd yn llefaru, a'r hwn sydd yn llefaru *a fydd* i mi yn farbariad.

12 Felly chwithau, gan eich bod yn awyddus i *ddoniau* ysprydol, ceisiwch ragori tu ag at adeiladaeth yr eglwys.

13 O herwydd paham, yr hwn sydd yn llefaru â thafod *dïeithr*, gweddïed ar iddo allu cyfieithu.

14 Canys os gweddïaf â thafod *dïeithr*, y mae fy yspryd yn gweddïo, ond y mae fy neall yn ddiffrwyth.

15 Beth gan hynny? Mi a weddïaf â'r yspryd, ac a weddïaf â'r deall hefyd: canaf â'r yspryd, a chanaf â'r deall hefyd.

16 Canys os bendithi â'r yspryd, pa wedd y dywed yr hwn sydd yn cyflawni lle yr anghyfarwydd, Amen, ar dy ddodiad dïolch, gan nas gŵyr beth yr wyt yn ei ddywedyd?

17 Canys tydi yn ddïau ydwyt yn dïolch yn dda, ond y llall nid yw yn cael ei adeiladu.

18 Yr ydwyf yn dïolch i'm Duw, fy mod i yn llefaru â thafodau yn fwy nâ chwi oll:

19 Ond yn yr eglwys gwell gennyf lefaru pùm gair trwy fy neall, fel y dysgwyf eraill hefyd, nâ myrddiwn o eiriau mewn tafod *dïeithr*.

20 *O* frodyr, na fyddwch fechgyn mewn deall: eithr mewn drygioni byddwch blant; ond mewn deall byddwch berffaith.

21 Yn y ddeddf y mae yn ysgrifenedig, Trwy rai estronieithus, a *thrwy* wefusau estronol, y llefaraf wrth y bobl hyn; ac ni'm gwrandawant felly, medd yr Arglwydd.

22 Am hynny tafodau ydynt arwydd, nid i'r rhai sydd yn credu, ond i'r rhai digred: eithr prophwydoliaeth, nid i'r rhai digred, ond i'r rhai sydd yn credu.

23 Gan hynny os daw yr eglwys oll ynghyd i'r un lle, a llefaru o bawb â thafodau *dïeithr*, a dyfod o rai annysgedig neu ddigred i mewn; oni ddywedant eich bod yn ynfydu?

24 Eithr os prophwyda pawb, a dyfod o un digred neu annysgedig i mewn, efe a argyhoeddir gan bawb, a fernir gan bawb:

25 Ac felly y gwneir dirgelion ei galon ef yn amlwg; ac felly gan syrthio ar *ei* wyneb, efe a addola Dduw, gan ddywedyd fod Duw yn wir ynoch.

26 Beth gan hynny, frodyr? pan ddeloch ynghyd, y mae gan bob un o honoch psalm, y mae *ganddo* athrawiaeth, y mae *ganddo* dafodiaith, y mae *ganddo* ddatguddiad, y mae *ganddo* gyfieithiad.

Gwneler pob peth er adeiladaeth.

27 Os llefara neb â thafod *dïeithr*, *gwneler* bob yn ddau, neu o'r mwyaf *bob yn* dri, a hynny ar gylch; a chyfieithed un.

28 Eithr oni bydd cyfieithydd, tawed yn yr eglwys; eithr llefared wrtho ei hun, ac wrth Dduw.

29 *A* llefared y prophwydi ddau neu dri, a barned y lleill.

30 Ac os datguddir *dim* i un arall a fo yn eistedd yno, tawed y cyntaf.

31 Canys chwi a ellwch oll brophwydo bob yn un, fel y dysgo pawb, ac y cysurer pawb.

32 Ac y mae ysprydoedd y prophwydi yn ddarostyngedig i'r prophwydi.

33 Canys nid yw Duw *awdur* anghydfod, ond tangnefedd, fel yn holl eglwysi y saint.

34 Tawed eich gwragedd yn yr eglwysi: canys ni chaniattâwyd iddynt lefaru; ond bod yn ddarostyngedig, megis ag y mae y gyfraith yn dywedyd.

35 Ac os mynnant ddysgu dim, ymofynant â'u gŵyr gartref: oblegid anweddaidd yw i wragedd lefaru yn yr eglwys.

36 Ai oddi wrthych chwi yr aeth gair Duw allan? neu ai attoch chwi yn unig y daeth efe?

37 Os ydyw neb yn tybied ei fod yn brophwyd, neu yn ysprydol, cydnabydded y pethau yr wyf yn eu hysgrifenu attoch, mai gorchymynion yr Arglwydd ydynt.

38 Eithr od yw neb heb wybod, bydded heb wybod.

39 Am hynny, frodyr, byddwch awyddus i brophwydo, ac na waherddwch lefaru â thafodau *dïeithr*.

40 Gwneler pob peth yn weddaidd, ac mewn trefn.

PENNOD XV.

3 Wrth adgyfodiad Crist, 12 y mae efe yn profi y bydd rhaid i ninnau adgyfodi, yn erbyn y rhai a wadant adgyfodiad y cnawd. 21 Ffrwyth 35 a dull yr adgyfodiad; 51 ac fel y newidir y rhai a gaffer yn fyw ar y dydd diweddaf.

HEFYD yr ydwyf yn hysbysu i chwi, frodyr, yr efengyl a bregethais i chwi, yr hon hefyd a dderbyniasoch, ac yn yr hon yr ydych yn sefyll;

2 Trwy yr hon y'ch cedwir hefyd, os ydych yn dal yn eich côf â pha ymadrodd yr efengylais i chwi, oddi eithr darfod i chwi gredu yn ofer.

3 Canys mi a draddodais i chwi ar y cyntaf yr hyn hefyd a dderbyniais, farw o Grist dros ein pechodau ni, yn ol yr ysgrythyrau;

4 A'i gladdu, a'i gyfodi y trydydd dydd, yn ol yr ysgrythyrau;

5 A'i weled ef gan Cephas, yna gan y deuddeg.

6 Wedi hynny y gwelwyd ef gan fwy nâ phum cant brodyr ar unwaith: o'r rhai y mae y rhan fwyaf yn aros hyd yr awrhon; eithr rhai a hunasant.

7 Wedi hynny y gwelwyd ef gan Iago; yna gan yr holl apostolion.

8 Ac yn ddiweddaf oll y gwelwyd ef gennyf finnau hefyd, megis gan un annhymmig.

9 Canys myfi yw y lleiaf o'r apostolion, yr hwn nid wyf addas i'm galw yn apostol, am i mi erlid eglwys Dduw.

10 Eithr trwy ras Duw yr ydwyf yr hyn ydwyf: a'i ras ef, yr hwn *a roddwyd* i mi,

ni bu yn ofer, ond mi a lafuriais yn helaethach nâ hwynt oll: *ac* nid myfi chwaith, ond gras Duw yr hwn oedd gyd â mi.

11 Am hynny, pa un bynnag ai myfi ai hwynt-hwy, felly yr ydym yn pregethu, ac felly y credasoch chwi.

12 Ac os pregethir Crist, ei gyfodi ef o feirw; pa fodd y dywed rhai yn eich plith chwi, nad oes adgyfodiad y meirw?

13 Eithr onid oes adgyfodiad y meirw, ni chyfodwyd Crist chwaith.

14 Ac os Crist ni chyfodwyd, ofer *yn wir yw* ein pregeth ni, ac ofer hefyd *yw* eich ffydd chwithau.

15 Fe a'n ceir hefyd yn gaudystion i Dduw; canys ni a dystiasom am Dduw, ddarfod iddo gyfodi Crist: yr hwn nis cyfododd efe, os y meirw ni chyfodir.

16 Canys os y meirw ni chyfodir, ni chyfodwyd Crist chwaith.

17 Ac os Crist ni chyfodwyd, ofer *yw* eich ffydd chwi; yr ydych etto yn eich pechodau.

18 Yna hefyd y cyfrgollwyd y rhai a hunasant yng Nghrist.

19 Os yn y byd yma yn unig y gobeithiwn yng Nghrist, truanaf o'r holl ddynion ydym ni.

20 Eithr yn awr Crist a gyfodwyd oddi wrth y meirw, *ac* a wnaed yn flaen-ffrwyth y rhai a hunasant.

21 Canys gan *fod* marwolaeth trwy ddyn, trwy ddyn hefyd *y mae* adgyfodiad y meirw.

22 Oblegid megis yn Adda y mae pawb yn meirw, felly hefyd yng Nghrist y bywhêir pawb.

23 Eithr pob un yn ei drefn ei hun: y blaen-ffrwyth *yw* Crist; wedi hynny y rhai *ydynt* eiddo Crist, yn ei ddyfodiad ef.

24 Yna *y bydd* y diwedd, wedi y rhoddo efe y deyrnas i Dduw a'r Tad: wedi iddo ddilëu pob pendefigaeth, a phob awdurdod a nerth.

25 Canys rhaid iddo deyrnasu hyd oni osodo ei holl elynion dan ei draed.

26 Y gelyn diweddaf a ddinystrir *yw* yr angau.

27 Canys efe a ddarostyngodd bob peth dan ei draed ef. Eithr pan yw yn dywedyd fod pob peth wedi eu darostwng, amlwg *yw* mai oddi eithr yr hwn a ddarostyngodd bob peth iddo.

28 A phan ddarostynger pob peth iddo, yna y Mab ei hun hefyd a ddarostyngir i'r hwn a ddarostyngodd bob peth iddo ef, fel y byddo Duw oll yn oll.

29 *Os* amgen, beth a wna y rhai a fedyddir dros y meirw, os y meirw ni chyfodir ddim? paham ynte y bedyddir hwy dros y meirw?

30 A phaham yr ydym ninnau mewn perygl bob awr?

31 Yr ydwyf beunydd yn marw, myn eich gorfoledd yr hon sydd gennyf yng Nghrist Iesu ein Harglwydd.

32 Os yn ol dull dyn yr ymleddais âg anifeiliaid yn Ephesus, pa lesâd *sydd* i mi, oni chyfodir y meirw? bwyttâwn ac yfwn; canys y fory marw yr ydym.

33 Na thwyller chwi: y mae ymddiddanion drwg yn llygru moesau da.

34 Deffrôwch yn gyfiawn, ac na phechwch: canys nid oes gan rai wybodaeth am Dduw. Er cywilydd i chwi yr wyf yn dywedyd hyn.

35 Eithr fe a ddywed rhyw un, Pa fodd y cyfodir y meirw? ac â pha *ryw* gorph y deuant?

36 O ynfyd, y peth yr wyt ti yn ei hau, ni fywhêir oni bydd efe marw.

37 A'r peth yr wyt yn ei hau, nid y corph a fydd yr ydwyt yn ei hau, ond gronyn noeth, ysgatfydd o wenith, neu o ryw *rawn* arall.

38 Eithr Duw sydd yn rhoddi iddo gorph fel y mynnodd efe, ac i bob hedyn ei gorph ei hun.

39 Nid *yw* pob cnawd unrhyw gnawd: eithr arall *yw* cnawd dynion, ac arall *yw* cnawd anifeiliaid, a *chnawd* arall *sydd* i bysgod, ac arall i adar.

40 *Y mae* hefyd gyrph nefol, a chyrph daearol: ond arall *yw* gogoniant y rhai nefol, ac arall y rhai daearol.

41 Arall *yw* gogoniant yr haul, ac arall *yw* gogoniant y lloer, ac arall *yw* gogoniant y ser: canys y mae rhagor rhwng seren a seren mewn gogoniant.

42 Felly hefyd *y mae* adgyfodiad y meirw. Efe a heuir mewn llygredigaeth, *ac* a gyfodir mewn anllygredigaeth:

43 Efe a heuir mewn ammharch, *ac* a gyfodir mewn gogoniant: efe a heuir mewn gwendid, *ac* a gyfodir mewn nerth: efe a heuir yn gorph anianol, *ac* a gyfodir yn gorph ysprydol.

44 Y mae corph anianol, ac *y* mae corph ysprydol.

45 Felly hefyd y mae yn ysgrifenedig, Y dyn cyntaf Adda a wnaed yn enaid byw, *a*'r Adda diweddaf yn yspryd yn bywhâu.

46 Eithr nid cyntaf yr ysprydol, ond yr anianol; ac wedi hynny yr ysprydol.

47 Y dyn cyntaf o'r ddaear yn ddaearol; yr ail dyn yr Arglwydd o'r nef.

48 Fel *y mae* y daearol, felly *y mae* y rhai daearol hefyd; ac fel y mae y nefol, felly *y mae* y rhai nefol hefyd.

49 Ac megis y dygasom ddelw y daearol, ni a ddygwn hefyd ddelw y nefol.

50 Eithr hyn meddaf, O frodyr, na ddichon cig a gwaed etifeddu teyrnas Dduw; ac nad yw llygredigaeth yn etifeddu anllygredigaeth.

51 Wele, yr wyf yn dywedyd i chwi ddirgelwch; Ni hunwn ni oll, eithr ni a newidir oll mewn moment, ar darawiad llygad, wrth yr udgorn diweddaf.

52 Canys yr udgorn a gân, a'r meirw a gyfodir yn anllygredig, a ninnau a newidir.

53 O herwydd rhaid i'r llygradwy hwn wisgo anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn wisgo anfarwoldeb.

54 A phan ddarffo i'r llygradwy hwn wisgo anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn wisgo anfarwoldeb, yna y bydd yr ymadrodd a ysgrifenwyd, Angau a lyngcwyd mewn buddugoliaeth.

55 O angau, pa le *mae* dy golyn? O uffern, pa le *mae* dy fuddugoliaeth?

56 Colyn angau *yw* pechod, a grym pechod *yw* y gyfraith.

57 Ond i Dduw *y byddo* y diolch, yr hwn sydd yn rhoddi i ni fuddugoliaeth trwy ein Harglwydd Iesu Grist.

58 Am hynny, fy mrodyr anwyl, byddwch sicr, a diymmod, *a* helaethion y'ngwaith yr Arglwydd yn wastadol; a

chwi yn gwybod nad yw eich llafur chwi yn ofer yn yr Arglwydd.

PENNOD XVI.

1 Y mae yn eu hannog i borthi anghen y brodyr yn Jerusalem: 10 yn canmol Timothëus; 13 ac ar ol rhybuddion caredig, 16 yn diweddu ei epistol âg amryw anherchion.

HEFYD am y gasgl i'r saint; megis yr ordeiniais i eglwysi Galatia, felly gwnewch chwithau.

2 Y *dydd* cyntaf o'r wythnos, pob un o honoch rhodded heibio yn ei ymyl, gan drysori, fel y llwyddodd *Duw* ef, fel na byddo casgl pan ddelwyf fi.

3 A phan ddelwyf, pa rai bynnag a ddangosoch eu bod yn gymmeradwy trwy lythyrau, y rhai hynny a ddanfonaf i ddwyn eich rhodd i Jerusalem.

4 Ac os bydd y peth yn haeddu i minnau hefyd fyned, hwy a gânt fyned gyd â mi.

5 Eithr mi a ddeuaf attoch, gwedi yr elwyf trwy Macedonia (canys trwy Macedonia yr wyf yn myned)

6 Ac nid hwyrach yr arhosaf gyd â chwi, neu y gauafaf hefyd, fel y'm hebryngoch i ba le bynnag yr elwyf.

7 Canys nid oes i'm bryd eich gweled yn awr ar fy hynt; ond yr wyf yn gobeithio yr arhosaf ennyd gyd â chwi, os caniata yr Arglwydd.

8 Eithr mi a arhosaf yn Ephesus hyd y Sulgwyn.

9 Canys agorwyd i mi ddrws mawr a grymmus, ac *y mae* gwrthwynebwyr lawer.

10 Ac os Timothëus a ddaw, edrychwch ar ei fod yn ddïofn gyd â chwi: canys gwaith yr Arglwydd y mae yn ei weithio, fel finnau.

11 Am hynny na ddïystyred neb ef: ond hebryngwch ef mewn heddwch, fel y delo attaf fi: canys yr wyf fi yn ei ddisgwyl ef gyd â'r brodyr.

12 Ac am y brawd Apòlos, mi a ymbiliais lawer âg ef am ddyfod attoch chwi gyd â'r brodyr: eithr er dim nid oedd ei ewyllys ef i ddyfod yr awrhon; ond efe a ddaw pan gaffo amser cyfaddas.

13 Gwyliwch, sefwch yn y ffydd, ymwrolwch, ymgryfhewch.

14 Gwneler eich holl bethau chwi mewn cariad.

15 Ond yr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr (chwi a adwaenoch dŷ Stephanas, mai blaenffrwyth Achaia ydyw, ac iddynt ymosod i weinidogaeth y saint)

16 Fod o honoch chwithau yn ddarostyngedig i'r cyfryw, ac i bob un sydd yn cydweithio, ac yn llafurio.

17 Ac yr ydwyf yn llawen am ddyfodiad Stephanas, Ffortunatus ac Achaicus: canys eich diffyg chwi hwy a'i cyflawnasant;

18 Canys hwy a esmwythasant ar fy yspryd i, a'r eiddoch chwithau: cydnabyddwch gan hynny y cyfryw rai.

19 Y mae eglwysi Asia yn eich annerch chwi. Y mae Acwila a Phrisela, gyd â'r eglwys sydd yn eu tŷ hwynt, yn eich annerch chwi yn yr Arglwydd yn fynych.

20 Y mae y brodyr oll yn eich annerch. Anherchwch eich gilydd â chusan sanct-eiddiol.

21 Yr annerch a'm llaw i Paul fy hun.

22 Od oes neb nid yw yn caru yr Arglwydd Iesu Grist, bydded Anathema, Maranatha.

23 Gras *ein* Harglwydd Iesu Grist *a fyddo* gyd â chwi.
24 Fy serch innau *a fo* gyd â chwi oll yng Nghrist Iesu. Amen.

¶ Yr *epistol* cyntaf at y Corinthiaid a ysgrifenwyd o Philippi, gyd â Stephanas, a Ffortunatus, ac Achaicus, a Thimothëus.

AIL EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y

CORINTHIAID.

PENNOD I.

3 Y mae yr apostol yn eu cysuro hwy yn erbyn trallod, trwy y diddanwch a'r ymwared a roisai Duw iddo ef, megis yn ei holl gyfyngderau, 8 felly yn enwedig yn ei berygl diweddar yn Asia: 12 a chan gymeryd tystiolaeth o'i gydwybod ei hun, a'r eiddynt hwythau, am ei ddidwyll ddull yn pregethu anghyf. newidiol wirioned yr efengyl, 15 y mae efe yn ei esgusodi ei hun nas daethai attynt: gan iddo wneuthur hynny nid o ysgafnder meddwl, eithr o'i dynerwch tu ag attynt hwy.

PAUL, apostol Iesu Grist, trwy ewyllys Duw, a'r brawd Timothëus, at eglwys Dduw yr hon sydd yn Corinth, gyd â'r holl scintiau y rhai sydd yn holl Achaia:
2 Gras *fyddo* i chwi, a thangnefedd oddi wrth Dduw ein Tad, â'r Arglwydd Iesu Grist.
3 Bendigedig *fyddo* Duw, a Thad ein Harglwydd ni Iesu Grist, Tad y trugareddau, a Duw pob diddanwch;
4 Yr hwn sydd yn ein diddanu ni yn ein holl orthrymder, fel y gallom ninnau ddiddanu y rhai sydd mewn dim gorthrymder, trwy y diddanwch â'r hwn y'n diddenir ni ein hunain gan Dduw.
5 Oblegid fel y mae dïoddefiadau Crist yn amlhâu ynom ni; felly trwy Grist y mae ein diddanwch ni hefyd yn amlhâu.
6 A pha un bynnag ai ein gorthrymmu yr ydys, er diddanwch a iachawdwriaeth i chwi *y mae*, yr hon a weithir trwy ymaros dan yr un dïoddefiadau, y rhai yr ydym ninnau yn eu dïoddef; ai ein diddanu yr ydys, er diddanwch a iachawdwriaeth i chwi *y mae hynny*.
7 Ac *y mae* ein gobaith yn sicr am danoch; gan i ni wybod, mai megis yr ydych yn gyfrannogion o'r dïoddefiadau, felly *y byddwch* hefyd o'r diddanwch.
8 Canys ni fynnem i chwi fod heb wybod, frodyr, am ein cystudd a ddaeth i ni yn Asia, bwyso arnom yn ddirfawr uwch ben *ein* gallu, hyd onid oeddym yn ammeu cael byw hefyd.
9 Eithr ni a gawsom ynom ein hunain farn angau, fel na byddai i ni ymddiried ynom ein hunain, ond yn Nuw, yr hwn sydd yn cyfodi y meirw.
10 Yr hwn a'n gwaredodd ni oddi wrth gyfryw ddirfawr angau, ac sydd yn ein gwaredu; yn yr hwn yr ydym yn gobeithio y gwared *ni* hefyd rhag llaw:
11 A chwithau hefyd yn cydweithio drosom mewn gweddi, fel, am y rhoddiad *a rodded* i ni o herwydd llawer, y rhodder dïolch gan lawer drosom.

12 Canys ein gorfoledd ni yw hyn; *sef* tystiolaeth ein cydwybod, mai mewn symlrwydd, a phurdeb duwiol, nid mewn doethineb cnawdol, ond trwy ras Duw, yr ymddygasom yn y byd, ond yn hytrach tu ag attoch chwi.

13 Canys nid ydym yn ysgrifenu amgen bethau attoch, nag yr ydych yn eu darllen, neu yn eu cydnabod, ac yr wyf yn gobeithio a gydnabyddwch hyd y diwedd hefyd.

14 Megis y cydnabuoch ni o ran, mai nyni yw eich gorfoledd chwi, fel chwithau yr eiddom ninnau hefyd yn nydd yr Arglwydd Iesu.

15 Ac yn yr hyder hwn yr oeddwn yn ewyllysio dyfod attoch o'r blaen, fel y caffech ail ras;

16 A myned heb eich llaw chwi i Macedonia, a dyfod drachefn o Macedonia attoch, a chael fy hebrwng gennych i Judea.

17 Gan hynny, pan oeddwn yn bwriadu hyn, a arferais i ysgafnder? neu y pethau yr wyf yn eu bwriadu, ai yn ol y cnawd yr wyf yn eu bwriadu, fel y byddai gyd â mi, Ie, Ie, a nag ê, nag ê?

18 Eithr ffyddlawn *yw* Duw, a'n hymadrodd ni wrthych chwi ni bu Ie, a nag ê.

19 Canys Mab Duw, Iesu Grist, yr hwn a bregethwyd yn eich plith gennym ni, *sef* gennyf fi, a Silfanus, a Thimothëus, nid ydoedd Ie, a nag ê, eithr ynddo ef Ie ydoedd.

20 Oblegid holl addewidion Duw ynddo ef *ydynt* Ie, ac ynddo ef amen, er gogoniant i Dduw trwom ni.

21 A'r hwn sydd yn ein cadarnhâu ni gyd â chwi yng Nghrist, ac a'n henneiniodd ni, *yw* Duw:

22 Yr hwn hefyd a'n seliodd, ac a roes ernes yr Yspryd yn ein calonnau.

23 Ac yr wyf fi yn galw Duw yn dyst ar fy enaid, mai er eich arbed chwi na ddaethum etto i Corinth.

24 Nid am ein bod yn arglwyddiaethu ar eich ffydd chwi, ond yr ydym yn gydweithwyr i'ch llawenydd: oblegid trwy ffydd yr ydych yn sefyll.

PENNOD II.

1 Wedi iddo ddangos yr achos na ddaethai efe attynt, 6 y mae efe yn erchi iddynt faddeu i'r dyn a ysgymmunasid, a'i gyseuro: 10 meyis y maddeuasai yntau iddo, ar ei wir edifeirwch: 12 gan ddangos hefyd yr achos paham yr aethai efe o Troas i Macedonia; 14 a'r llwyddiant a'r ffynniant a roisai Duw i'w bregeth ef ym mhob lle.

EITHR mi a fernais hyn ynof fy hunan, na ddelwn drachefn mewn tristwch attoch.

2 Oblegid os myfi a'ch tristâf chwi, pwy yw yr hwn a'm llawenhâ i, ond yr hwn a dristâwyd gennyf fi?

3 Ac mi a ysgrifenais hyn yma attoch, fal pan ddelwn na chawn dristwch oddi wrth y rhai y dylwn lawenhâu; gan hyderu am danoch oll, fod fy llawenydd i *yn llawenydd* i chwi oll.

4 Canys o orthrymder mawr, a chyfyngder calon, yr ysgrifenais attoch â dagrau lawer; nid fel y'ch tristâid chwi, eithr fel y gwybyddech y cariad sydd gennyf yn helaethach tu ag attoch chwi.

5 Ac os gwnaeth neb dristâu, ni wnaeth efe i mi dristâu, ond o ran; rhag i mi bwyso arnoch chwi oll.

6 Digon i'r cyfryw *ddyn* y

cerydd yma *a ddaeth* oddi wrth laweroedd.

7 Yn gymmaint ag *y dylech*, yn y gwrthwyneb, yn hytrach faddeu *iddo*, a'*i* ddiddanu; rhag llyngcu y cyfryw gan ormod tristwch.

8 Am hynny yr ydwyf yn attolwg i chwi, gadarnhâu *eich* cariad tu ag atto ef.

9 Canys er mwyn hyn hefyd yr ysgrifenais, fel y gwybyddwn brawf o honoch, a ydych ufudd ym mhob peth.

10 I'r hwn yr ydych yn maddeu dim iddo, *yr wyf* finnau: canys os maddeuais ddim, i'r hwn y maddeuais, er eich mwyn chwi *y maddeuais*, y'ngolwg Crist;

11 Fel na'n siommer gan Satan: canys nid ydym heb wybod ei ddichellion ef.

12 Eithr gwedi i mi ddyfod i Troas i *bregethu* efengyl Crist, ac wedi agoryd i mi ddrws gan yr Arglwydd,

13 Ni chefais lonydd yn fy yspryd, am na chefais, Titus fy mrawd: eithr gan ganu yn iach iddynt, mi a aethum ymaith i Macedonia.

14 Ond i Dduw *y byddo* y diolch, yr hwn yn wastad sydd yn peri i ni oruchafiaeth yng Nghrist, ac sydd yn eglurhâu arogledd ei wybodaeth trwom ni ym mhob lle.

15 Canys per-arogl Crist ydym ni i Dduw, yn y rhai cadwedig, ac yn y rhai colledig:

16 I'r naill *yr ydym* yn arogl marwolaeth i farwolaeth; ac i'r lleill, yn arogl bywyd i fywyd: a phwy *sydd* ddigonol i'r pethau hyn?

17 Canys nid ydym ni, megis llawer, yn gwneuthur masnach o air Duw: eithr megis o burdeb, eithr megis o Dduw, y'ngŵydd Duw yr ydym yn llefaru yng Nghrist.

PENNOD III.

1 *Rhag i'w gau-athrawon hwy roi gwag-orfoledd yn ei erbyn ef, y mae efe yn dangos fod ffydd a doniau y Corinthiaid yn canmol ei weinidogaeth ef yn ddigon helaeth: 6 ac yr hyn, trwy gyffelybrwydd rhwng gweinidogion y ddeddf a'r efengyl, 12 y mae efe yn profi fod ei weinidogaeth ef yn rhagori, o gymmaint ag y mae efengyl y bywyd, a rhyddid, yn fwy gogoneddus nâ chyfraith damnedigaeth.*

AI dechreu yr ydym drachefn ein canmol ein hunain? ai rhaid i ni, megis i rai, wrth lythyrau canmoliaeth attoch chwi, neu *rai* canmoliaeth oddi wrthych chwi?

2 Ein llythyr ni ydych chwi yn ysgrifenedig yn ein calonnau, *yr hwn* a ddeallir ac a ddarllenir gan bob dyn:

3 *Gan fod* yn eglur mai llythyr Crist *ydych*, wedi ei weini gennym ni, wedi ei ysgrifenu nid âg inc, ond âg Yspryd y Duw byw; nid mewn llechau cerrig, eithr mewn llechau cnawdol y galon.

4 A chyfryw hyder sydd gennym trwy Grist ar Dduw:

5 Nid o herwydd ein bod yn ddigonol o honom ein hunain i feddwl dim megis o honom ein hunain; eithr ein digonedd ni *sydd* o Dduw.

6 Yr hwn hefyd a'n gwnaeth ni yn weinidogion cymmwys y testament newydd; nid i'r llythyren, ond i'r yspryd: canys y mae y llythyren yn lladd, ond yr yspryd sydd yn bywhâu.

7 Ac os bu gweinidogaeth angau, mewn llythyrenau, wedi eu hargraffu ar gerrig, mewn gogoniant, fel na allai plant yr Israel edrych yn graff ar wyneb Moses, gan ogoniant ei wynebpryd, yr hwn *ogoniant* a ddilëwyd;

8 Pa fodd yn hytrach na

bydd gweinidogaeth yr Yspryd mewn gogoniant?

9 Canys os *bu* gweinidogaeth damnedigaeth *yn* ogoniant, mwy o lawer y mae gweinidogaeth cyfiawnder yn rhagori mewn gogoniant.

10 Canys hefyd ni ogoneddwyd yr hyn a ogoneddwyd yn y rhan hon, o herwydd y gogoniant tra rhagorol.

11 Oblegid os *bu* yr hyn a ddilëid yn ogoneddus, mwy o lawer *y bydd* yr hyn sydd yn aros yn ogoneddus.

12 Am hynny gan fod gennym gyfryw obaith, yr ydym yn arfer hyfder mawr.

13 Ac nid megis y gosododd Moses orchudd ar ei wyneb, fel nad edrychai plant Israel yn graff ar ddiwedd yr hyn a ddilëid.

14 Eithr dallwyd eu meddyliau hwynt; canys hyd y dydd heddyw y mae yr un gorchudd, wrth ddarllen yn yr hen destament, yn aros heb ei ddatguddio; yr hwn yng Nghrist a ddilëir.

15 Eithr hyd y dydd heddyw, pan ddarllenir Moses, y mae y gorchudd ar eu calon hwynt.

16 Ond pan ymchwelo at yr Arglwydd, tynnir ymaith y gorchudd.

17 Eithr yr Arglwydd yw yr Yspryd: a lle *mae* Yspryd yr Arglwydd, yno *y mae* rhyddid.

18 Eithr nyni oll âg wyneb agored, yn edrych ar ogoniant yr Arglwydd megis mewn drych, a newidir i'r unrhyw ddelw, o ogoniant i ogoniant, megis gan Yspryd yr Arglwydd.

PENNOD IV.

1 Y mae efe yn dangos arferu o hono ef bob math ar burdeb a diwydrwydd ffyddlawn, wrth bregethu yr efengyl: 7 a bod y blinderau a'r erlid yr oedd efe beunydd yn eu dioddef o achos yr efengyl, er moliant i allu Duw, 12 a llesâd yr eglwys, 16 a gogoniant tragywyddol iddo yntau.

AM hynny gan fod i ni y weinidogaeth hon, megis y cawsom drugaredd, nid ydym yn pallu;

2 Eithr *ni* a ymwrthodasom â chuddiedig bethau cywilydd, heb rodio mewn cyfrwysdra, na thrin gair Duw yn dwyllodrus, eithr trwy eglurhâd y gwirionedd yr ydym yn ein canmol ein hun wrth bob cydwybod dynion y'ngolwg Duw.

3 Ac os cuddiedig yw ein hefengyl ni, yn y rhai colledig y mae yn guddiedig:

4 Yn y rhai y dallodd duw y byd hwn feddyliau y rhai digred, fel na thywynnai iddynt lewyrch efengyl gogoniant Crist, yr hwn yw delw Duw.

5 Canys nid ydym yn ein pregethu ein hunain, ond Crist Iesu yr Arglwydd; a ninnau yn weision i chwi er mwyn Iesu.

6 Canys Duw, yr hwn a orchymynodd i'r goleuni lewyrchu o dywyllwch, *yw* yr hwn a lewyrchodd yn ein calonnau, i *roddi* goleuni gwybodaeth gogoniant Duw, yn wyneb Iesu Grist.

7 Eithr y mae gennym y trysor hwn mewn llestri pridd, fel y byddai godidowgrwydd y gallu o Dduw, ac nid o honom ni.

8 Ym mhob peth *yr ym* yn gystuddiol, ond nid mewn ing; *yr ydym* mewn cyfyng-gynghor, ond nid yn ddiobaith;

9 Yn cael *ein* herlid, ond heb *ein* llwyr adael; yn cael *ein* bwrw i lawr, eithr heb *ein* difetha;

10 Gan gylch-arwain yn y

corph bob amser farweiddiad yr Arglwydd Iesu, fel yr eglurer hefyd fywyd Iesu yn ein corph ni.

11 Canys yr ydys yn ein rhoddi ni, y rhai ydym yn fyw, yn wastad i farwolaeth er mwyn Iesu, fel yr eglurer hefyd fywyd Iesu yn ein marwol gnawd ni.

12 Felly y mae angau yn gweithio ynom ni, ac einioes ynoch chwithau.

13 *A* chan fod gennym yr un yspryd ffydd, yn ol yr hyn a ysgrifenwyd, Credais, am hynny y lleferais; yr ydym ninnau hefyd yn credu, ac am hynny yn llefaru.

14 Gan wybod y bydd i'r hwn a gyfododd yr Arglwydd Iesu, ein cyfodi ninnau hefyd trwy Iesu, a'*n* gosod ger bron gyd â chwi.

15 Canys pob peth *sydd* er eich mwyn chwi, fel y byddo i ras wedi amlhâu, trwy ddïolchgarwch llaweroedd, ymhelaethu i ogoniant Duw.

16 O herwydd paham nid ydym yn pallu; eithr er llygru ein dyn oddi allan, er hynny y dyn oddi mewn a adnewyddir o ddydd i ddydd.

17 Canys ein byr ysgafn gystudd ni, sydd yn odidog ragorol yn gweithredu tragywyddol bwys gogoniant i ni:

18 Tra na byddom yn edrych ar y pethau a welir, ond ar y pethau ni welir: canys y pethau a welir *sydd* dros amser, ond y pethau ni welir *sydd* dragywyddol.

PENNOD V.

1 Ei fod ef mewn sier obaith o'r gogoniant tragywyddol, 9 a diogwyl am dano, ac am y farn gyffredinol, yn ymegnio i gadw cydwybod dda; 12 nid er mwyn ymffrostio yn hynny, 14 eithr megis un wedi derbyn bywyd oddi wrth Grist, yn ceisio byw fel creadur newydd i Grist yn unig, 18 a chymmodi craill â Duw yng Nghrist, trwy weinidogaeth y cymmod.

CANYS ni a wyddom os ein daearol dŷ o'r babell *hon* a ddattodir, fod i ni adeilad gan Dduw, *sef* tŷ nid o waith llaw, tragywyddol yn y nefoedd.

2 Canys am hynny yr ydym yn ocheneidio, gan ddeisyfu cael ein harwisgo â'n tŷ sydd o'r nef:

3 Os hefyd wedi ein gwisgo, nid yn noethion y'n ceir.

4 Canys ninnau hefyd y rhai ŷm yn y babell *hon* ydym yn ocheneidio, yn llwythog: yn yr hyn nid ŷm yn chwennych ein diosg, ond ein harwisgo, fel y llyngcer yr hyn sydd farwol gan fywyd.

5 A'r hwn a'n gweithiodd ni i hyn yma *yw* Duw, yr hwn hefyd a roddodd i ni ernes yr Yspryd.

6 Am hynny *yr ydym* yn hyderus bob amser, ac yn gwybod, tra yr ydym yn gartrefol yn y corph, ein bod oddi cartref oddi wrth yr Arglwydd:

7 Canys wrth ffydd yr ydym yn rhodio, ac nid wrth olwg.

8 Ond yr ydym yn hŷf, ac yn gweled yn dda yn hytrach fod oddi cartref o'r corph, a chartrefu gyd â'r Arglwydd.

9 Am hynny hefyd yr ydym yn ymorchestu, pa un bynnag ai gartref y byddom, ai oddi cartref, ein bod yn gymmeradwy ganddo ef.

10 Canys rhaid i ni oll ymddangos ger bron brawdle Crist; fel y derbynio pob un y pethau *a wnaethpwyd* yn y corph, yn ol yr hyn a wnaeth, pa un bynnag ai da ai drwg.

11 A ni gan hynny yn gwybod ofn yr Arglwydd, yr ydym yn perswadio dynion; eithr i

Dduw y'n gwnaed yn hysbys; ac yr ydwyf yn gobeithio ddarfod ein gwneuthur yn hysbys yn eich cydwybodau chwithau hefyd.

12 Canys nid ydym yn ein canmol ein hunain drachefn wrthych, ond yn rhoddi i chwi achlysur gorfoledd o'n plegid ni, fel y caffoch beth i *atteb* yn erbyn y rhai sydd yn gorfoleddu yn y golwg, ac nid yn y galon.

13 Canys pa un bynnag ai ammhwyllo yr ydym, i Dduw *yr ydym;* ai yn ein pwyll yr ydym, i chwi *yr ydym.*

14 Canys y mae cariad Crist yn ein cymmell ni, gan farnu o honom hyn; os bu un farw dros bawb, yna meirw oedd pawb:

15 Ac efe a fu farw dros bawb, fel na byddai i'r rhai byw fyw mwyach iddynt eu hunain, ond i'r hwn a fu farw drostynt, ac a gyfodwyd.

16 Am hynny nyni o hyn allan nid adwaenom neb yn ol y cnawd: ac os buom hefyd yn adnabod Crist yn ol y cnawd, etto yn awr nid ydym yn *ei* adnabod *ef* mwyach.

17 Gan hynny od *oes* neb yng Nghrist, *y mae efe* yn greadur newydd: yr hen bethau a aethant heibio; wele, gwnaethpwyd pob peth yn newydd.

18 A phob peth *sydd* o Dduw, yr hwn a'n cymmododd ni âg ef ei hun trwy Iesu Grist, ac a roddodd i ni weinidogaeth y cymmod;

19 Sef, bod Duw yng Nghrist yn cymmodi y byd âg ef ei hun, heb gyfrif iddynt eu pechodau; ac wedi gosod ynom ni air y cymmod.

20 Am hynny yr ydym ni yn genhadau dros Grist, megis pe byddai Duw yn deisyf *arnoch* trwom ni: yr ydym yn erfyn dros Grist, Cymmoder chwi â Duw.

21 Canys yr hwn nid adnabu bechod, a wnaeth efe yn bechod drosom ni; fel y'n gwnelid ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef.

PENNOD VI.

1 *Ddarfod iddo ei ddangos ei hun yn weinidog ffyddlawn i Grist, trwy ei gynghorion,* 3 *a diniweidrwydd ei fuchedd,* 4 *a'i ddioddefgarwch mewn pob math ar gystudd, ac ammharch er mwyn yr efengyl:* 10 *am yr hon y mae efe yn hyfach yn llefaru yn eu plith. am fod ei galon ef yn agored iddynt:* 18 *ac y mae efe yn diegwyl am y cyfryw ewyllysgarwch drachefn oddi wrthynt hwy:* 14 *gan eu hannog i ochelyd cymdeithas ac aflendid eilunaddoliwyr, a hwythau yn demlau y Duw byw.*

A NINNAU, gan gydweithio, ydym yn attolwg *i chwi*, na dderbynioch ras Duw yn ofer.

2 (Canys y mae efe yn dywedyd, Mewn amser cymmeradwy y'th wrandewais, ac yn nydd iachawdwriaeth y'th gynnorthwyais: wele, yn awr yr amser cymmeradwy; wele, yn awr ddydd yr iachawdwriaeth)

3 Heb roddi dim achos tramgwydd mewn dim, fel na feier ar y weinidogaeth:

4 Eithr gan ein dangos ein hunain ym mhob peth fel gweinidogion Duw, mewn amynedd mawr, mewn cystuddiau, mewn anghenion, mewn cyfyngderau,

5 Mewn gwïalennodiau, mewn carcharau, mewn terfysgau, mewn poenau, mewn gwyliadwriaethau, mewn ymprydiau,

6 Mewn purdeb, mewn gwybodaeth, mewn hir-ymaros, mewn tiriondeb yn yr

Yspryd Glân, mewn cariad diragrith,
7 Y'ngair y gwirionedd, yn nerth Duw, trwy arfau cyfiawnder ar ddehau ac ar aswy,
8 Trwy barch ac ammharch, trwy anglod a chlod: megis twyllwyr, ac *er hynny* yn eirwir;
9 Megis anadnabyddus, ac *er hynny* yn adnabyddus; megis yn meirw, ac wele byw ydym; megis wedi ein ceryddu, a heb ein lladd;
10 Megis wedi ein tristâu, ond yn wastad yn llawen; megis yn dlodion, ond yn cyfoethogi llawer; megis heb ddim gennym, ond *etto* yn meddiannu pob peth.
11 Ein genau ni a agorwyd wrthych chwi, O Gorinthiaid, ein calon ni a changwyd.
12 Ni chyfyngwyd arnoch ynom ni, eithr cyfyngwyd arnoch yn eich ymysgaroedd eich hunain.
13 Ond am yr un tâl (yr ydwyf yn dywedyd megis wrth *fy* mhlant) changer chwithau hefyd.
14 Na iauer chwi yn anghymharus gyd â'r rhai digred: canys pa gyfeillach *sydd* rhwng cyflawnder ac anghyfiawnder? a pha gymmundeb rhwng goleuni a thywyllwch?
15 A pha gyssondeb *sydd* rhwng Crist a Belial? neu pa ran *sydd* i gredadyn gyd âg anghredadyn?
16 A pha gydfod *sydd* rhwng teml Duw ac eilunod? canys teml y Duw byw ydych chwi; fel y dywedodd Duw, Mi a breswyliaf ynddynt, ac a rodiaf yn *eu mysg*, ac a fyddaf yn Dduw iddynt hwy, a hwy a fyddant yn bobl i mi.
17 O herwydd paham deuwch allan *o'u* canol hwy, ac ymddidolwch, medd yr Arglwydd, ac na chyffyrddwch â dim aflan; ac mi a'ch derbyniaf chwi,
18 Ac a fyddaf yn Dad i chwi, a chwithau a fyddwch yn feibion ac yn ferched i mi, medd yr Arglwydd Hollalluog.

PENNOD VII.

1 Y mae efe ym mhellach yn eu hannog hwy i burdeb buchedd: 2 ac i ddwyn y cyfryw ewyllys da tu ag atto ef, ag yr oedd yntau yn ei ddwyn tu ag attynt hwy: 3 a rhag iddynt hwy feddwl ei fod ef yn ammeu hynny, y mae efe yn dangos pa gyssur a gymmerodd efe yn ei flinderau, pan fynegodd Titus y tristwch duwiol a weithiasai ei epistol cyntaf ef ynddynt hwy, 13 a'u caredigrwydd hwynt, a'u hufuddod tu ag at Titus, megis y bostiasai efe o'r blaen am danynt hwy.

AM hynny gan fod gennym yr addewidion hyn, anwylyd, ymlanhâwn oddi wrth bob halogrwydd cnawd ac yspryd, gan berffeithio sancteiddrwydd yn ofn Duw.
2 Derbyniwch ni. Ni wnaethom gam i neb; ni lygrasom neb; nid yspeiliasom neb.
3 Nid i'*ch* condemnio yr wyf yn dywedyd: canys mi a ddywedais o'r blaen eich bod chwi yn ein calonnau ni, i farw ac i fyw gyd â *chwi*.
4 *Y mae* hyfder fy ymadrodd yn fawr wrthych. *Y mae gennyf* orfoledd mawr o'ch plegid chwi: yr wyf yn llawn o ddiddanwch, yn drachyflawn o lawenydd yn ein holl orthrymder.
5 Canys wedi ein dyfod ni i Macedonia, ni chafodd ein cnawd ni ddim llonydd; eithr ym mhob peth cystuddiedig *fuom:* oddi allan *yr oedd* ymladdau, oddi fewn ofnau.
6 Eithr Duw, yr hwn sydd

yn diddanu y rhai cystuddiedig, a'n diddanodd ni wrth ddyfodiad Titus.

7 Ac nid yn unig wrth ei ddyfodiad ef, ond hefyd wrth y diddanwch â'r hwn y diddanwyd ef ynoch chwi, pan fynegodd efe i ni eich awydd-fryd chwi, eich galar chwi, eich zêl tu ag attaf fi; fel y llawenhéais i yn fwy.

8 Canys er i mi eich tristâu chwi mewn llythyr, nid yw edifar gennyf, er bod yn edifar gennyf; canys yr wyf yn gweled dristâu o'r llythyr hwnnw chwi, er *nad oedd ond* dros amser.

9 Yn awr yr ydwyf yn llawen, nid am eich tristâu chwi, ond am eich tristâu i edifeirwch: canys tristâu a wnaethoch yn dduwiol, fel na chaech golled mewn dim oddi wrthym ni.

10 Canys duwiol dristwch sydd yn gweithio edifeirwch, er iachawdwriaeth ni bydd edifeirwch o honi: eithr tristwch y byd sydd yn gweithio angau.

11 Canys wele hyn yma, eich tristâu chwi yn dduwiol, pa astudrwydd ei faint a weithiodd ynoch, ïe, *pa* ymddiffyn, ïe, *pa* sorriant, ïe, *pa* ofn, ie, *pa* awydd-fryd, ïe, *pa* zêl, ïe, *pa* ddïal! Ym mhob peth y dangosasoch eich bod yn bur yn y peth hwn.

12 O herwydd paham, er ysgrifenu o honof attoch, ni *ysgrifenais* o'i blegid ef a wnaethai y cam, nac oblegid yr hwn a gawsai gam, ond er mwyn bod yn eglur i chwi ein gofal drosoch ger bron Duw.

13 Am hynny nyni a ddiddanwyd yn eich diddanwch chwi: a mwy o lawer y buom lawen am lawenydd Titus; oblegid esmwythâu ar ei yspryd ef gennych chwi oll.

14 Oblegid os bostiais ddim wrtho ef am danoch, ni'm cywilyddiwyd: eithr megis y dywedasom wrthych bob dim mewn gwirionedd, felly hefyd gwirionedd oedd ein bost ni, yr hwn *a fu* wrth Titus.

15 Ac y mae ei ymysgaroedd ef yn helaethach tu ag attoch, wrth gofio o hono eich ufudd-dod chwi oll, pa fodd trwy ofn a dychryn y derbyniasoch ef.

16 Am hynny llawen wyf, am fod i mi hyder arnoch ym mhob dim.

PENNOD VIII.

1 *Y mae efe yn eu hannog hwynt i gyfrannu yn helaeth i'r saint tlodion yn Jerusalem, trwy siampl y Macedoniaid; 7 trwy ganmol eu parodrwydd hwy o'r blaen, 9 trwy siampl Crist, 14 a thrwy y llesâd yesprydol a ddaw iddynt hwy o hynny: 16 gan ddangos iddynt burdeb ac ewyllysgarwch Titus, ac eraill o'r brodyr, y rhai, ar ei ddeisyfiad, a'i annog, a'i orchymyn ef, a ddaethant attynt hwy yn bwrpasol ynghylch y peth hwn.*

YR ydym ni hefyd yn hysbysu i chwi, frodyr, y gras Duw a roddwyd yn eglwysi Macedonia;

2 Ddarfod, mewn mawr brofiad cystudd, i helaethbrwydd eu llawenydd hwy, a'u dwfn dlodi, ymhelaethu i gyfoeth eu haelioni hwy.

3 Oblegid yn ol *eu* gallu (yr wyf fi yn dyst) ac uwch law eu gallu, *yr oeddynt* yn ewyllysgar o honynt eu hunain;

4 Gan ddeisyfu arnom trwy lawer o ymbil, ar dderbyn o honom ni y rhodd, a chymdeithas gweinidogaeth y saint.

5 A *hyn a wnaethant*, nid fel yr oeddym ni yn gobeithio, ond hwy a'u rhoddasant eu hunain yn gyntaf i'r Arglwydd,

ac i ninnau trwy ewyllys Duw:

6 Fel y dymunasom ni ar Titus, megis y dechreuasai efe o'r blaen, felly hefyd orphen o hono yn eich plith chwi y gras hwn hefyd.

7 Eithr fel yr ydych ym mhob peth yn helaeth, mewn ffydd, a gair, a gwybodaeth, a phob astudrwydd, ac yn eich cariad tu ag attom ni; *edrychwch* ar fod o honoch yn y gras hwn hefyd yn chelaeth.

8 Nid trwy orchymyn yr ydwyf yn dywedyd, ond oblegid diwydrwydd rhai eraill, a chan brofi gwirionedd eich cariad chwi.

9 Canys chwi a adwaenoch ras ein Harglwydd Iesu Grist, iddo ef, ac yntau yn gyfoethog, fyned er eich mwyn chwi yn dlawd, fel y cyfoethogid chwi trwy ei dlodi ef.

10 Ac yr ydwyf yn rhoddi cynghor yn hyn: canys hyn sydd dda i chwi, y rhai a ragddechreuasoch, nid yn unig wneuthur, ond hefyd ewyllysio er y llynedd.

11 Ac yn awr gorphenwch wneuthur hefyd; fel megis ag *yr oedd* y parodrwydd i ewyllysio, felly *y byddo* i gwblhau hefyd o'r hyn sydd gennych.

12 Canys os bydd parodrwydd meddwl o'r blaen, yn ol yr hyn sydd gan un, *y mae* yn gymmeradwy, nid yn ol yr hyn nid oes ganddo.

13 Ac nid fel y byddai esmwythdra i eraill, a chystudd i chwithau;

14 Eithr o gymhwysdra: y pryd hwn *bydded* eich helaethrwydd chwi *yn diwallu* eu diffyg hwy, fel y byddo eu helaethrwydd hwythau *yn diwallu* eich diffyg chwithau; fel y byddo cymhwysdra:

15 Megis y mae yn ysgrifenedig, Yr hwn *a gasglodd* lawer, nid oedd ganddo weddill; ac *a gasglodd* ychydig, nid oedd arno eisieu.

16 Eithr i Dduw *y byddo* y diolch, yr hwn a roddodd yr un diwydrwydd trosoch y'nghalon Titus.

17 Oblegid yn wir efe a dderbyniodd y dymuniad; a chan fod yn fwy diwyd, a aeth attoch o'i wirfodd ei hun.

18 Ni a anfonasom hefyd gyd âg ef y brawd, yr hwn *y mae* ei glod yn yr efengyl trwy yr holl eglwysi:

19 (Ac nid *hynny* yn unig, eithr hefyd a ddewiswyd gan yr eglwysi i gyd-ymdaith â ni â'r gras hwn, yr hwn a wasanaethir gennym er gogoniant i'r Arglwydd ei hun, ac *i amlygu* parodrwydd eich meddwl chwi)

20 Gan ochelyd hyn, rhag i neb feio arnom yn yr helaethrwydd yma, yr hwn a wasanaethir gennym:

21 Y rhai ydym yn rhagddarpar pethau onest, nid yn unig y'ngolwg yr Arglwydd, ond hefyd y'ngolwg dynion.

22 Ac ni a anfonasom gyd â hwynt ein brawd, yr hwn a brofasom mewn llawer o bethau, lawer gwaith, ei fod ef yn ddyfal, ac yn awr yn ddyfalach o lawer, am y mawr ymddiried *y sydd genyf* ynoch.

23 *Os gofynnir* am Titus, fy nghydymmaith *yw*, a chydweithydd tu ag attoch chwi; neu *am* ein brodyr, cenhadau yr eglwysi *ydynt*, a gogoniant Crist.

24 Am hynny dangoswch iddynt hwy hysbysrwydd o'ch cariad, ac o'n bost ninnau am danoch chwi, y'ngolwg yr eglwysi.

PENNOD IX.

1 Y mae efe yn dangos yr achos paham y danfonasai efe Titus a'i frodyr o'r blaen, er ei fod yn gwybod eu parodrwydd hwy: 6 ac y mae efe yn eu cynhyrfu hwy i roddi elusen yn helaeth; gan fod hyn megis math ar hauad had, 10 yr hwn a ddwg iddynt gynnyrch, 13 ac a bair aberth mawr o foliant i Dduw.

CANYS tu ag at am y weinidogaeth i'r saint, afraid yw i mi ysgrifenu attoch.

2 O herwydd mi a adwaen barodrwydd eich meddwl chwi, yr hwn yr ydwyf yn ei fostio wrth y Macedoniaid am danoch chwi, fod Achaia wedi ymbarottôi er y llynedd; a'r zêl *a ddaeth* oddi wrthych chwi a annogodd lawer iawn.

3 A mi a ddanfonais y brodyr, fel na byddo ein bost ni am danoch chwi yn ofer yn y rhan hon; fel, megis y dywedais, y byddoch wedi ymbarottôi:

4 Rhag, os y Macedoniaid a ddeuant gyd â mi, a'ch cael chwi yn ammharod, bod i ni (ni ddywedaf, chwi) gael cywilydd yn y fost hyderus yma.

5 Mi a dybiais gan hynny yn anghenrheidiol attolygu i'r brodyr, ar iddynt ddyfod o'r blaen attoch, a rhagddarparu eich bendith chwi yr hon a fynegwyd; fel y byddo parod megis bendith, ac nid megis *o* gybydd-dra.

6 A hyn *yr wyf yn ei ddywedyd*, Yr hwn sydd yn hau yn brin, a fêd hefyd yn brin; a'r hwn sydd yn hau yn helaeth, a fêd hefyd yn helaeth.

7 Pob un megis y mae yn rhagarfaethu yn ei galon, *felly rhodded;* nid yn athrist, neu trwy gymmell: canys rhoddwr llawen y mae Duw yn ei garu.

8 Ac *y mae* Duw yn abl i beri i bob gras fod yn helaeth tu ag attoch chwi; fel y byddoch chwi ym mhob peth, bob amser, a chennych bob digonoldeb yn helaeth i bob gweithred dda:

9 (Megis yr ysgrifenwyd, Efe a wasgarodd; rhoddodd i'r tlodion: ei gyfiawnder ef sydd yn aros yn dragywydd.

10 A'r hwn sydd yn rhoddi had i'r hauwr, rhodded hefyd fara yn ymborth, ac amlhäed eich had, a chwaneged ffrwyth eich cyfiawnder)

11 Wedi eich cyfoethogi ym mhob peth i bob haelioni, yr hwn sydd yn gweithio trwom ni ddïolch i Dduw.

12 Canys y mae gweinidogaeth y swydd hon, nid yn unig yn cyflawni diffygion y saint, ond hefyd yn ymhelaethu trwy aml roddi dïolch i Dduw;

13 (Gan eu bod, trwy brofiad y weinidogaeth hon, yn gogoneddu Duw o herwydd darostyngiad eich cyffes chwi i efengyl Crist, ac *o herwydd* haelioni eich cyfraniad iddynt hwy, ac i bawb)

14 A thrwy eu gweddi hwythau drosoch chwi, *y rhai ydynt* yn hiraethu am danoch chwi, am y rhagorol ras Duw *yr hwn sydd* ynoch.

15 Ac i Dduw *y byddo* y dïolch am ei ddawn annhraethol.

PENNOD X.

Yn erbyn y gau-apostolion, y rhai a ddïystyrent wendid ei bresennoldeb corphorol ef, y mae efe yn gosod allan y nerth a'r awdurdod ysprŷdol y gwisgid ef â hwynt yn erbyn pob gwrthwyneb allu; 7 gan eu siorhäu hwy, y ceir ef, ar ei ddyfodiad, mor nerthol mewn gair, ag: ydyw efe yr awrhon yn absennol yn ei ysgrifen; 12 a chan feio ar

y gau-athrawon, am ymgyrhaeddyd y tu hwnt i'w mesur, ac ymffrostio yn llafur gwŷr eraill.

A MYFI Paul wyf fy hun yn attolwg i chwi, er addfwynder a hynawsedd Crist, yr hwn yn bresennol *wyf* wael yn eich plith, ond yn absennol ydwyf yn hŷf arnoch.

2 Ac yr ydwyf yn dymuno na byddwyf yn bresennol yn hŷf â'r hyder yr wyf yn meddwl bod tu ag at rai, y sydd yn ein cyfrif ni megis rhai yn rhodio yn ol y cnawd:

3 Canys, er ein bod ni yn rhodio yn y cnawd, nid ydym yn milwrio yn ol y cnawd:

4 (Canys arfau ein milwriaeth ni nid *ydynt* gnawdol, ond nerthol trwy Dduw i fwrw cestyll i'r llawr)

5 Gan fwrw dychymmygion i lawr, a phob uchder a'r sydd yn ymgodi yn erbyn gwybodaeth Duw, a chan gaethiwo pob meddwl i ufudd-dod Crist;

6 Ac yn barod gennym ddïal ar bob anufudd-dod, pan gyflawner eich ufudd-dod chwi.

7 Ai edrych yr ydych chwi ar bethau yn ol y golwg? os ymddiried neb yndda ei hun, ei fod ef yn eiddo Crist, meddylied hyn drachefn o hono ei hun, megis ag *y mae* efe yn eiddo Crist, felly *ein bod* ninnau hefyd yn eiddo Crist.

8 Oblegid pe bostiwn beth ychwaneg hefyd am ein hawdurdod (yr hon a roddodd yr Arglwydd i ni er adeilad, ac nid er eich dinystr chwi) ni'm cywilyddid:

9 Fel na thybier fy mod megis yn eich dychrynu chwi trwy lythyrau.

10 Oblegid y llythyrau yn wir (meddant) *sydd* drymion a chryfion, eithr presennoldeb y corph *sydd* wan, a'r ymadrodd yn ddirmygus.

11 Y cyfryw un meddylied hyn, mai y fath ydym ni ar air trwy lythyrau yn absennol, yr un fath hefyd *a fyddwn* ar weithred yn bresennol.

12 Canys nid ŷm ni yn beiddio ein cystadlu, neu ein cyffelybu ein hunain, i rai sydd yn eu canmol eu hunain: eithr hwynt-hwy, gan eu mesur eu hunain wrthynt eu hunain, a'u cyffelybu eu hunain iddynt eu hunain, nid ydynt yn deall.

13 Eithr ni fostiwn ni hyd at bethau allan o'*n* mesur, ond yn ol mesur y rheol a rannodd Duw i ni, mesur i gyrhaeddyd hyd attoch chwi hefyd.

14 Canys nid ydym, megis *rhai* heb gyrhaeddyd hyd attoch chwi, yn ymestyn allan tu hwnt i'*n mesur*; canys hyd attoch chwi hefyd y daethom âg efengyl Crist:

15 Nid gan fostio hyd at bethau allan o'*n* mesur, yn llafur rhai eraill; eithr gan obeithio, pan gynnyddo eich ffydd chwi, gael ynoch chwi ein mawrygu yn ol ein rheol yn ehelaeth,

16 I bregethu yr efengyl tu hwnt i chwi; *ac* nid i fostio yn rheol un arall am bethau parod eisoes.

17 Eithr yr hwn sydd yn ymffrostio, ymffrostied yn yr Arglwydd.

18 Canys nid yr hwn sydd yn ei ganmol ei hun, sydd gymmeradwy; ond yr hwn y mae yr Arglwydd yn ei ganmol.

PENNOD XI.

1 *Allan o'i ciddigedd dros y Corinthiaid, y rhai oedd yn dangos eu bod yn gwneuthur mwy o gyfrif o'r gau-apostolion nag o hono ef, y mae yn gorfod arno, yn erbyn ei ewyll-*

ys, ei gannol ei hun, 5 trwy ei gystaddu ei hun â'r apostolion pennaf, 7 a'i fod yn pregethu yr efengyl yn rhad, ac yn ddigost, iddynt hwy: 13 gan ddangos nad oedd ef ddim gwaeth nâ'r gweithredwyr twyllodrus hynny mewn un rhagorfraint o'r ddeddf, 23 a'i fod yn rhagori arnynt y'ngwasanaeth Crist, ac ym mhob math ar ddioddefiadau o achos ei weinidogaeth.

ONA chyd-ddygech â myfi ychydig yn *fy* ffolineb; eithr hefyd cyd-ddygwch â myfi.

2 Canys eiddigus wyf trosoch âg eiddigedd duwiol: canys mi a'ch dyweddïais chwi i un gŵr, i'*ch* rhoddi *chwi megis* morwyn bur i Grist.

3 Ond y mae arnaf ofn, rhag mewn modd yn y byd, megis y twyllodd y sarph Efa trwy ei chyfrwysdra, felly bod eich meddyliau chwi wedi eu llygru oddi wrth y symlrwydd sydd yng Nghrist.

4 Canys yn wir os ydyw yr hwn sydd yn dyfod yn pregethu Iesu arall yr hwn ni phregethasom ni, neu *os* ydych yn derbyn yspryd arall yr hwn nis derbyniasoch, neu efengyl arall yr hon ni dderbyniasoch, teg y cyd-ddygech *âg ef*.

5 Canys yr ydwyf yn meddwl na bûm i ddim yn ol i'r apostolion pennaf.

6 Ac os *ydwyf* hefyd yn anghyfarwydd ar ymadrodd, etto nid *wyf felly* mewn gwybodaeth; eithr yn eich plith chwi nyni a eglurhâwyd yn hollol ym mhob dim.

7 A wneuthum i fai wrth fy ngostwng fy hun, fel y dyrchefid chwi, oblegid pregethu o honof i chwi efengyl Duw yn rhad?

8 Eglwysi eraill a yspeiliais, gan gymmeryd cyflog *ganddynt hwy*, i'ch gwasanaethu chwi.

9 A phan oeddwn yn bresennol gyd â chwi, ac arnaf eisieu, ni ormesais ar neb: canys fy eisieu i a gyflawnodd y brodyr a ddaethant o Macedonia: ac ym mhob dim y'm cedwais fy hun heb bwyso arnoch, ac mi a ymgadwaf.

10 Fel y mae gwirionedd Crist ynof, ni argaeir yr ymffrost hwn yn fy erbyn y'ngwledydd Achaia.

11 Paham? *ai* am nad wyf yn eich caru chwi? Duw a'i gŵyr.

12 Eithr yr hyn yr wyf yn ei wneuthur, a wnaf hefyd; fel y torrwyf ymaith achlysur oddi wrth y rhai sydd yn ewyllysio cael achlysur; fel yn yr hyn y maent yn ymffrostio, y cair hwynt megis ninnau hefyd.

13 Canys y cyfryw gau-apostolion *sydd* weithwyr twyllodrus, wedi ymrithio yn apostolion i Grist.

14 Ac nid rhyfedd: canys y mae Satan yntau yn ymrithio yn angel goleuni.

15 Gan hynny nid mawr *yw*, er ymrithio ei weinidogion ef fel gweinidogion cyfiawnder, y rhai y bydd eu diwedd yn ol eu gweithredoedd.

16 Trachefn meddaf, Na thybied neb fy mod i yn ffol: os amgen, etto derbyniwch fi fel ffol, fel y gallwyf finnau hefyd ymffrostio ychydig.

17 Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd, nid ydwyf yn ei ddywedyd yn ol yr Arglwydd, eithr megis mewn ffolineb, yn hyn o fost hyderus.

18 Gan fod llawer yn ymffrostio yn ol y cnawd, minnau a ymffrostiaf hefyd.

19 Canys yr ydych yn goddef ffyliaid yn llawen, gan fod *eich hunain* yn synhwyrol.

20 Canys yr ydych yn goddef,

os bydd un i'ch caethiwo, os bydd un i'*ch* llwyr-fwytta, os bydd un yn cymmeryd *gennych*, os bydd un yn ymddyrchafu, os bydd un yn eich taro chwi ar *eich* wyneb.

21 Am ammharch yr ydwyf yn dywedyd, megis pe buasem ni weiniaid: eithr ym mha beth bynnag y mae neb yn hŷf (mewn ffolineb yr wyf yn dywedyd) hŷf wyf finnau hefyd.

22 Ai Hebreaid ydynt hwy? felly finnau: ai Israeliaid ydynt hwy? felly finnau: ai had Abraham ydynt hwy? felly finnau.

23 Ai gweinidogion Crist ydynt hwy? (yr ydwyf yn dywedyd yn ffol) mwy *wyf* fi; mewn blinderau yn helaethach, mewn gwïalennodiau dros fesur, mewn carcharau yn amlach, mewn marwolaethau yn fynych.

24 Gan yr Iuddewon bumwaith y derbyniais ddeugain *gwialennod* ond un.

25 Tair gwaith y'm curwyd â gwïail; unwaith y'm llabyddiwyd; teirgwaith y torrodd llong arnaf; noswaith a diwrnod y bûm yn y dyfnfor;

26 Mewn teithiau yn fynych; ym mheryglon llif-ddyfroedd; ym mheryglon lladron; ym mheryglon gan *fy* nghenedl *fy hun*; ym mheryglon gan y cenhedloedd; ym mheryglon yn y ddinas; ym mheryglon yn yr anialwch; ym mheryglon ar y môr; ym mheryglon ym mhlith brodyr gau:

27 Mewn llafur a lludded; mewn anhunedd yn fynych; mewn newyn a syched; mewn ymprydiau yn fynych; mewn anwyd a noethni.

28 Heb law y pethau *sydd yn digwydd* oddi allan, yr ymosod yr hwn *sydd arnaf* beunydd, y gofal dros yr holl eglwysi.

29 Pwy sydd wan, nad wyf finnau wan? pwy a dramgwyddir, nad wyf finnau yn llosgi?

30 Os rhaid ymffrostio, mi a ymffrostiaf am y pethau sydd yn perthyn i'm gwendid.

31 Duw a Thad ein Harglwydd ni Iesu Grist, yr hwn sydd fendigedig yn oes oesoedd, a ŵyr nad wyf yn dywedyd celwydd.

32 Yn Damascus, y llywydd dan Aretas y brenhin a wyliodd ddinas y Damasciaid, gan ewyllysio fy nal i:

33 A thrwy ffenestr mewn basged y'm gollyngwyd ar hŷd y mur, ac y dïengais o'i ddwylaw ef.

PENNOD XII.

1 *Er gallu o hono ef orfoleddu yn ei ddatguddiadau rhyfeddol, er mwyn gosod allan ei apostoliaeth, 9 etto mae yn well ganddo orfoleddu yn ei wendid: 11 gan fwrw bai arnynt hwy, am ei yrru ef i wag-fostio fel hyn. 14 Mae efe yn addaw dyfod attynt hwy drachefn, ac er hynny trwy dadol garedigrwydd, 20 er ei fod yn ofni y caiff efe yno lawer o ddrwg-weithredwyr, ac annhrefn cyffredinol.*

YMFFROSTIO yn ddïau nid yw fuddiol i mi: canys myfi a ddeuaf at weledigaethau a datguddiedigaethau yr Arglwydd.

2 Mi a adwaenwn ddyn yng Nghrist er ys rhagor i bedair blynedd ar ddeg (pa un ai yn y corph, ni wn; ai allan o'r corph, ni wn i: Duw a wŷr) y cyfryw *un* a gipiwyd i fynu hyd y drydedd nef.

3 Ac mi a adwaenwn y cyfryw ddyn (pa un ai yn y corph, ai allan o'r corph, ni wn i: Duw a wyr)

4 Ei gipio ef i fynu i baradwys, ac iddo glywed geiriau anuhraethadwy, y rhai nid

yw gyfreithlawn i ddyn eu hadrodd.

5 Am y cyfryw *un* yr ymffrostiaf; eithr am danaf fy hun nid ymffrostiaf, oddi eithr yn fy ngwendid.

6 Canys os ewyllysiaf ymffrostio, ni byddaf ffol; canys mi a ddywedaf y gwir: eithr yr wyf yn arbed, rhag i neb wneuthur cyfrif o honof fi uwch law y mae yn gweled fy mod, neu yn ei glywed gennyf.

7 Ac fel na'm tra-dyrchafer gan odidowgrwydd y datguddiedigaethau, rhoddwyd i mi swmbwl yn y cnawd, cennad Satan, i'm cernodio, fel na'm tra-dyrchefid.

8 Am y peth hwn mi attolygais i'r Arglwydd deirgwaith, ar fod iddo ymadael â mi.

9 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Digon i ti fy ngras i: canys fy nerth i a berffeithir mewn gwendid. Yn llawen iawn gan hynny yr ymffrostiaf fi yn hytrach yn fy ngwendid, fel y preswylio nerth Crist ynof fi.

10 Am hynny yr wyf yn foddlawn mewn gwendid, mewn anmharch, mewn anghenion, mewn erlidiau, mewn cyfyngderau er mwyn Crist: canys pan wyf wan, yna yr wyf gadarn.

11 Mi a aethum yn ffol wrth ymffrostio; chwychwi a'm gyrrasoch. Canys myfi a ddylaswn gael fy nghanmol gennych chwi: canys ni bûm i ddim yn ôl i'r apostolion pennaf, er nad ydwyf fi ddim.

12 Arwyddion apostol yn wir a weithredwyd yn eich plith chwi, mewn pob amynedd, mewn arwyddion, a rhyfeddodau, a gweithredoedd nerthol.

13 Canys beth yw yr hyn y buoch chwi yn ol am dano, mwy nâ'r eglwysi eraill, oddi eithr am na bûm i fy hun ormesol arnoch? maddeuwch i mi hyn o gam.

14 Wele, y drydedd waith yr wyf fi yn barod i ddyfod attoch; ac ni byddaf ormesol arnoch: canys nid ydwyf yn ceisio yr eiddoch chwi, ond chwychwi: canys ni ddylai y plant gasglu trysor i'r rhieni, ond y rhieni i'r plant.

15 A myfi yn ewyllysgar iawn a dreuliaf, ac a ymdreuliaf, dros eich eneidiau chwi, er fy mod yn eich caru yn helaethach, ac yn cael fy ngharu yn brinnach.

16 Eithr bid, ni phwysais i arnoch: ond, gan fod yn gyfrwys, mi a'ch deliais chwi trwy ddichell.

17 A wneuthum i elw o honoch chwi trwy neb o'r rhai a ddanfonais attoch?

18 Mi a ddeisyfais ar Titus, a chyd âg *ef* mi a anfonais frawd: a elwodd Titus ddim arnoch? onid yn yr un yspryd y rhodiasom? onid yn yr un llwybrau?

19 Drachefn, a ydych chwi yn tybied mai ymesgusodi yr ydym wrthych? ger bron Duw yng Nghrist yr ydym yn llefaru; a phob peth, anwyliaid, er adeiladaeth i chwi.

20 Canys ofni yr wyf, rhag pan ddelwyf, na'ch caffwyf yn gyfryw rai ag a fynnwn, a'm cael innau i chwithau yn gyfryw ag nis mynnech: rhag *bod* cynhenau, cenfigenau, llidiau, ymrysonau, goganau, hustyngau, ymchwyddiadau, anghydfyddiaethau:

21 Rhag, pan ddelwyf drachefn, fod i'm Duw fy narostwng yn eich plith, ac i mi ddwyn galar dros lawer, y rhai a bechasant eisoes, ac

nid edifarhasant am yr aflendid, a'r godineb, a'r anllad-rwydd a wnaethant.

PENNOD XIII.

1 *Y mae efe yn bygwth pechaduriaid diedifeiriol â thoster a gallu ei apostoliaeth: 5 a chan eu cynghori hwynt i brofi eu ffydd, 7 ac i ddiwygio eu beiau cyn ei ddyfod ef,* 11 *y mae efe yn diweddu ei epistol, trwy eu hannog hwy yn gyffredinol. a gweddïo.*

Y DRYDEDD waith hon yr ydwyf yn dyfod attoch. Y'ngenau dau neu dri o dystion y bydd safadwy pob gair.

2 Rhag-ddywedais i chwi, ac yr ydwyf yn rhag-ddywedyd fel *pe bawn* yn bresennol yr ail waith, ac yn absennol yr awrhon yr ydwyf yn ysgrifenu at y rhai a bechasant eisoes, ac at y lleill i gyd, os deuaf drachefn, nad arbedaf:

3 Gan eich bod yn ceisio profiad o Grist yr hwn sydd yn llefaru ynof, yr hwn tu ag attoch chwi nid yw wan, eithr sydd nerthol ynoch chwi.

4 Canys er ei groeshoelio ef o ran gwendid, etto byw ydyw trwy nerth Duw: canys ninnau hefyd ydym weiniaid ynddo ef, eithr byw fyddwn gyd âg ef trwy nerth Duw tu ag attoch chwi.

5 Profwch chwychwi eich hunain, a ydych yn y ffydd; holwch eich hunain. Ai nid ydych yn eich adnabod eich hunain, *sef* bod Iesu Grist ynoch, oddi eithr i chwi fod yn anghymmeradwy?

6 Ond yr wyf yn gobeithio y gwybyddwch nad ydym ni yn anghymmeradwy.

7 Ac yr wyf yn gweddïo ar Dduw na wneloch chwi ddim drwg; nid fel yr ymddangosom ni yn gymmeradwy, ond fel y gwneloch chwi yr hyn sydd dda, er bod o honom ni megis rhai anghymmeradwy.

8 Canys ni allwn ni ddim yn erbyn y gwirionedd, ond dros y gwirionedd.

9 Canys llawen ydym pan fyddom ni yn weiniaid, a chwithau yn gryfion: a hyn hefyd yr ydym yn ei ddymuno, *sef* eich perffeithrwydd chwi.

10 Am hynny myfi yn absennol ydwyf yn ysgrifenu y pethau hyn, fel pan fyddwyf bresennol nad arferwyf doster, yn ol yr awdurdod a roddes yr Arglwydd i mi er adeilad, ac nid er dinystr.

11 Bellach, frodyr, byddweh wych. Byddweh berffaith, diddaner chwi, syniweh yr un peth, byddweh heddychol; a Duw y cariad a'r heddweh a fydd gyd â chwi.

12 Anherchweh eich gilydd â chusan sanctaidd. Y mae yr holl saint yn eich annerch chwi.

13 Gras *ein* Harglwydd Iesu Grist, a chariad Duw, a chymdeithas yr Yspryd Glân, *a fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

¶ Yr ail at y Corinthiaid a ysgrifenwyd o Philippi ym Macedonia, gyd â Thitus a Luc.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y

GALATIAID.

PENNOD I.

6 Y mae efe yn rhyfeddu iddynt ei adael ef a'r efengyl cyn gynted; 8 ac yn melldithio y rhai a bregethant efengyl amgen nâ'r hon a bregethai efe. 11 Nad gan ddynion y dysgodd efe yr efengyl, eithr gan Dduw. 13 Ac y mae efe yn dangos pa beth ydoedd efe cyn ei alw, 17 a pha beth a wnaeth efe yn y man wedi ei alw.

PAUL apostol (nid o ddynion, na thrwy ddyn, eithr trwy Iesu Grist, a Duw Dad, yr hwn a'i cyfododd cf o feirw)

2 A'r brodyr oll y rhai sydd gyd â mi, at eglwysi Galatia.

3 Gras *fyddo* i chwi a heddwch oddi wrth Dduw Dad, a'n Harglwydd Iesu Grist;

4 Yr hwn a'i rhoddes ei hun dros ein pechodau, fel y'n gwaredai ni oddi wrth y byd drwg presennol, yn ol ewyllys Duw a'n Tad ni:

5 I'r hwn *y byddo* gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

6 Y mae yn rhyfedd gennyf eich symmud mor fuan oddi wrth yr hwn a'ch galwodd i ras Crist, at efengyl arall:

7 Yr hon nid yw arall; ond bod rhai yn eich trallodi chwi, ac yn chwennych dattrôi efengyl Crist.

8 Eithr pe byddai i ni, neu i angel o'r nef, efengylu i chwi amgen nâ'r hyn a efengylasom i chwi, bydded anathema.

9 Megis y rhag-ddywedasom, felly yr ydwyf yr awrhon drachefn yn dywedyd, Os efengyla neb i chwi amgen nâ'r hyn a dderbyniasoch, bydded anathema.

10 Canys yr awrhon ai peri credu dynion yr wyf, ynte Duw? neu a ydwyf fi yn ceisio rhyngu bodd dynion? canys pe rhyngwn fodd dynion etto, ni byddwn was i Grist.

11 Eithr yr ydwyf yn hysbysu i chwi, frodyr, *am* yr efengyl a bregethwyd gennyf fi, nad yw hi ddynol.

12 Canys nid gan ddyn y derbyniais i hi, nac y'm dysgwyd; eithr trwy ddatguddiad Iesu Grist.

13 Canys chwi a glywsoch fy ymarweddiad i gynt yn y grefydd Iuddewig, i mi allan o fesur erlid eglwys Dduw, a'i hanrheithio hi;

14 Ac i mi gynnyddu yn y grefydd Iuddewig yn fwy nâ llawer o'm cyfoedion yn fy nghenedl fy hun, gan fod yn fwy awyddus i draddodiadau fy nhadau.

15 Ond pan welodd Duw yn dda, yr hwn a'm neillduodd i o groth fy mam, ac a'*m* galwodd *i* trwy ei ras,

16 I ddatguddio ei Fab cf ynof fi, fel y pregethwn ef ym mhlith y cenhedloedd; yn y fan nid ymgynghorais â chig a gwaed;

17 Ac nid aethum yn fy ol i Jerusalem at y rhai oedd o'm blaen i yn apostolion; ond mi a aethum i Arabia, a thrachefn y dychwelais i Damascus.

18 Yna ar ol tair blynedd y daethum yn fy ol i Jerusalem i ymweled â Phetr; ac a arhosais gyd ág ef bymtheng niwrnod.

19 Eithr *neb* arall o'r apos-

tolion nis gwelais, ond Iago brawd yr Arglwydd.

20 A'r pethau yr wyf yn eu hysgrifenu attoch, wele, ger bron Duw, nad wyf yn dywedyd celwydd.

21 Wedi hynny y daethum i wledydd Syria a Cilicia;

22 Ac yr oeddwn heb fy adnabod wrth *fy* wyneb yn eglwysi Judea y rhai oedd yng Nghrist:

23 Ond yn unig hwy a glywsant, fod yr hwn oedd gynt yn ein herlid ni, yr awrhon yn pregethu y ffydd, yr hon gynt a anrheithiasai.

24 A hwy a ogoneddasant Dduw ynof fi.

PENNOD II.

1 Pmae efe yn dangos pa bryd yr aeth efe i fynu i Jerusalem, ac i ba beth; 8 ac nad enwaedasid ar Titus: 11 a gwrthwynebu o hono ef Petr. 14 Paham y mae efe ac eraill, a hwythau yn Iuddewon, yn credu y cânt eu cyfiawnhâu yng Nghrist trwy ffydd, ac nid trwy weithredoedd; 20 ac na bo iddynt hwy, y rhai a gyfiawnhâwyd felly, fyw mewn pechod.

YNA wedi pedair blynedd ar ddeg yr aethum drachefn i fynu i Jerusalem gyd â Barnabas, gan gymmeryd Titus hefyd gyd â mi.

2 Ac mi a aethum i fynu yn ol datguddiad, ac a fynegais iddynt yr efengyl yr hon yr wyf yn ei phregethu ym mhlith y Cenhedloedd; ond o'r neilldu i'r rhai cyfrifol, rhag mewn un modd fy mod yn rhedeg yn ofer, neu ddarfod i mi redeg.

3 Eithr Titus, yr hwn oedd gyd â mi, er ei fod yn Roegwr, ni chymhellwyd chwaith i enwaedu arno:

4 A hynny o herwydd y gaufrodyr a ddygasid i mewn, y rhai a ddaethant i mewn i yspïo ein rhyddid ni yr hon sydd gennym yng Nghrist Iesu, fel y'n caethiwent ni:

5 I ba rai nid ymroisom trwy ddarostyngiad, na ddo dros awr; fel yr arhosai gwirionedd yr efengyl gyd â chwi.

6 A chan y rhai a dybid eu bod yn rhyw beth (pa fath *gynt* oeddynt, nid yw ddim i mi; nid yw Duw yn derbyn wyneb dyn) canys y rhai cyfrifol ni chwanegasant ddim i mi.

7 Eithr yn y gwrthwyneb, pan welsant ddarfod ymddiried i mi am efengyl y dïenwaediad, megis am *efengyl* yr enwaediad i Petr:

8 (Canys yr hwn oedd yn gweithredu yn nerthol yn Petr i apostoliaeth yr enwaediad, a nerthol-weithredodd ynof finnau hefyd tu ag at y Cenhedloedd)

9 A phan wybu Iago, a Cephas, ac Ioan, y rhai a dybid eu bod yn golofnau, y gras a roddwyd i mi, hwy a roddasant i mi ac i Barnabas ddehau-ddwylaw cymdeithas; fel *yr elem* ni at y cenhedloedd, a hwythau at yr enwaediad.

10 Yn unig ar fod i ni gofio y tlodion; yr hyn hefyd y bûm i ddiwyd i'w wneuthur.

11 A phan ddaeth Petr i Antiochia, mi a'i gwrthwynebais yn ei wyneb, am ei fod i'w feio.

12 Oblegid cyn dyfod rhai oddi wrth Iago, efe a fwyttâi odd gyd â'r Cenhedloedd: ond wedi iddynt ddyfod, efe a giliodd, ac a neilldnodd ei hun oddi wrthynt, gan ofni y rhai oedd o'r enwaediad.

13 A'r Iuddewon eraill hefyd a gyd-ragrithiasant âg ef; yn gymmaint ag y dygwyd Barnabas hefyd i'w rhagrith hwy.

14 Eithr pan welais i nad oeddynt yn iawn droedio at wirionedd yr efengyl, mi a ddywedais wrth Petr yn *eu* gŵydd *hwy* oll, Os wyt ti, a

thi yn Iuddew, yn byw fel y Cenhedloedd, ac nid fel yr Iuddewon, paham yr wyt ti yn cymmell y Cenhedloedd i fyw yn Iuddewaidd?

15 Nyni, *y rhai* wrth naturiaeth, *ydym* Iuddewon, ac nid o'r Cenhedloedd yn bechaduriaid,

16 Yn gwybod nad ydys yn cyfiawnhâu dyn trwy weithredoedd y ddeddf, ond trwy ffydd Iesu Grist, ninnau hefyd a gredasom yng Nghrist Iesu, fel y'n cyfiawnhâer trwy ffydd Crist, ac nid trwy weithredoedd y ddeddf: oblegid ni chyfiawnhêir un cnawd trwy weithredoedd y ddeddf.

17 Ac os wrth geisio ein cyfiawnhâu yng Nghrist, y'n caed ninnau hefyd yn bechaduriaid, *a ydyw* Crist am hynny yn weinidog pechod? Na atto Duw.

18 Canys os wyf fi yn adeiladu drachefn y pethau a ddistrywiais, yr wyf yn fy ngwneuthur fy hun yn droseddwr.

19 Canys yr wyf fi trwy y ddeddf wedi marw i'r ddeddf, fel y byddwn fyw i Dduw.

20 Mi a groeshoeliwyd gyd â Christ: eithr byw ydwyf; etto nid myfi, ond Crist sydd yn byw ynof fi: a'r hyn yr ydwyf yr awrhon yn ei fyw yn y cnawd, ei fyw yr ydwyf trwy ffydd Mab Duw, yr hwn a'm carodd, ac a'i dodes ei hun drosof fi.

21 Nid wyf yn dirymmu gras Duw: canys os o'r ddeddf *y mae* cyfiawnder, yna y bu Crist farw yn ofer.

PENNOD III.

1 Mae cfe yn gofyn pa beth a'u cynhyrfodd hwy i ymadael â'r ffydd, ac i lynu wrth y gyfraith. 6 Y rhai a gredant a gyfiawnhêir, 9 ac a fendithir gyd âg Abraham: 10 a hyn y mae efe yn ei ddangos trwy lawer o resymmau.

O *Y* Galatiaid ynfyd, pwy a'ch llygad-dynodd chwi fel nad ufuddhâech i'r gwirionedd, i ba rai o flaen eu llygaid y portreiadwyd Iesu Grist, wedi ei groeshoelio yn eich plith?

2 Hyn yn unig a ewyllysiaf ei ddysgu gennych; Ai wrth weithredoedd y ddeddf y derbyniasoch yr Yspryd, ynte wrth wrandawiad ffydd?

3 A ydych chwi mor ynfyd? gwedi i chwi ddechreu yn yr Yspryd, a berffeithir chwi yr awrhon yn y cnawd?

4 A ddioddefasoch gymmaint yn ofer? os *yw* ofer hefyd.

5 Yr hwn gan hynny sydd yn trefnu i chwi yr Yspryd, ac yn gwneuthur gwyrthiau yn eich plith, *ai* o weithredoedd y ddeddf, neu o wrandawiad ffydd *y mae!*

6 Megis y credodd Abraham i Dduw, ac y cyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

7 Gwybyddwch felly mai y rhai sydd o ffydd, y rhai hynny yw plant Abraham.

8 A'r ysgrythyr yn rhagweled mai trwy ffydd y mae Duw yn cyfiawnhâu y cenhedloedd, a rag-efengylodd i Abraham, *gan ddywedyd*, Ynot ti y bendithir yr holl genhedloedd.

9 Felly gan hynny, y rhai sydd o ffydd a fendithir gyd âg Abraham ffyddlawn.

10 Canys cynnifer ag y sydd o weithredoedd y ddeddf, dan felldith y maent: canys ysgrifenwyd, Melldigedig *yw* pob un nid yw yn aros yn yr holl bethau a ysgrifenir yn llyfr y ddeddf, i'w gwneuthur hwynt.

11 Ac na chyfiawnhêir neb trwy y ddeddf ger bron Duw, eglur *yw:* oblegid, Y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd.

12 A'r ddeddf nid yw o ffydd: eithr, Y dyn a wna y pethau hynny, a fydd byw yuddynt.

13 Crist a'n llwyr-brynodd oddi wrth felldith y ddeddf, gan ei wneuthur yn felldith trosom: canys y mae yn ysgrifenedig, Melldigedig *yw* pob un sydd y'nghrôg ar bren:

14 Fel y delai bendith Abraham ar y Cenhedloedd, trwy Grist Iesu; fel y derbyniem addewid yr Yspryd trwy ffydd.

15 Y brodyr, dywedyd yr wyf ar wedd ddynol; Cyd na byddo ond ammod dyn, wedi y cadarnhâer, nid yw neb yn ei ddirymmu, neu yn rhoddi atto.

16 I Abraham y gwnaethpwyd yr addewidion, ac i'w had ef. Nid yw yn dywedyd, Ac i'w hadau, megis am lawer; ond megis am un, Ac i'th had di, yr hwn yw Crist.

17 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd, *am* yr ammod a gadarnhâwyd o'r blaen gan Dduw yng Nghrist, nad yw y ddeddf oedd bedwar cant a deg ar hugain o flynyddoedd wedi, yn ei ddirymmu, i wneuthur yr addewid yn ofer.

18 Canys os o'r ddeddf *y mae* yr etifeddiaeth, nid *yw* hayach o'r addewid: ond Duw a'*i* rhad-roddodd i Abraham trwy addewid.

19 Beth gan hynny *yw* y ddeddf? Oblegid troseddau y rhoddwyd hi yn ychwaneg, hyd oni ddelai yr had, i'r hwn y gwnaethid yr addewid; *a hi* a drefnwyd trwy angelion yn llaw cyfryngwr.

20 A chyfryngwr nid yw i un; ond Duw sydd un.

21 *A ydyw* y ddeddf gan hynny yn erbyn addewidion Duw? Na atto Duw: canys pe rhoisid deddf a allasai fywhâu, yn wir o'r ddeddf y buasai cyfiawnder.

22 Eithr cyd-gauodd yr ysgrythyr bob peth dan bechod, fel y rhoddid yr addewid trwy ffydd Iesu Grist i'r rhai sydd yn credu.

23 Eithr cyn dyfod ffydd, y'n cadwyd dan y ddeddf, wedi ein cyd-gau i'r ffydd, yr hon oedd i'w datguddio.

24 Y ddeddf gan hynny oedd ein hathraw ni at Grist, fel y'n cyfiawnhâid trwy ffydd.

25 Eithr wedi dyfod ffydd, nid ydym mwyach dan athraw.

26 Canys chwi oll ydych blant i Dduw trwy ffydd yng Nghrist Iesu.

27 Canys cynnifer o honoch ag a fedyddiwyd yng Nghrist, a wisgasoch Grist.

28 Nid oes nac Iuddew na Groegwr, nid oes na chaeth na rhydd, nid oes na gwrryw na benyw: canys chwi oll un ydych yng Nghrist Iesu.

29 Ac os eiddo Crist *ydych*, yna had Abraham ydych, ac etifeddion yn ol yr addewid.

PENNOD IV.

1 Ein bod ni dan y ddeddf hyd ddyfodiad Crist, fel y maeyr etifedd dan ei ymgeleddwr nes ei ddyfod i'w oed: 5 eithr darfod i Grist ein rhyddhâu ni oddi wrth y ddeddf: 7 nad ydym ni gan hynny weision iddi mwyach. 14 Y mae efe yn cofio eu hewyllys da hwynt tu ag atto ef, a'r eiddo yntau tu ag attynt hwythau; 22 ac yn dangos mai meibion i Abraham ydym ni, o'r wraig rydd.

A *HYN* yr wyf yn ei ddywedyd: dros gymmaint o amser ag y mae yr etifedd yn fachgen, nid oes dim rhagor rhyngddo a gwas, er ei fod yn arglwydd ar y cwbl;

2 Eithr y mae efe dan ymgeleddwyr a llywodraethwyr, hyd yr amser a osodwyd gan y tad.

3 Felly ninnau hefyd, pan oeddym fechgyn, oeddym gaethion dan wyddorion y byd:
4 Ond pan ddaeth cyflawnder yr amser, y danfonodd Duw ei Fab, wedi ei wneuthur o wraig, wedi ei wneuthur dan y ddeddf;
5 Fel y prynai y rhai *oedd* dan y ddeddf, fel y derbyniem y mabwysiad.
6 Ac o herwydd eich bod yn feibion, yr anfonodd Duw Yspryd ei Fab i'ch calonnau chwi, yn llefain, Abba, Dad.
7 Felly nid wyt ti mwy yn was, ond yn fab; ac os mab, etifedd hefyd i Dduw trwy Grist.
8 Eithr y pryd hwnnw, pan oeddych heb adnabod Duw, chwi a wasanaethasoch y rhai wrth naturiaeth nid ydynt ddduwiau.
9 Ac yn awr, a chwi yn adnabod Duw, ond yn hytrach yn adnabyddus gan Dduw, pa fodd yr ydych yn troi drachefn at yr egwyddorion llesg a thlodion, y rhai yr ydych yn chwennych drachefn o newydd eu gwasanaethu?
10 Cadw yr ydych ddiwrnodiau, a misoedd, ac amseroedd, a blynyddoedd.
11 Y mae arnaf ofn am danoch, rhag darfod i mi boeni wrthych yn ofer.
12 Byddwch fel fyfi, canys *yr wyf* fi fel chwi, y brodyr, attolwg i chwi: ni wnaethoch i mi ddim cam.
13 A chwi a wyddoch mai trwy wendid y cnawd yr efengylais i chwi y waith gyntaf.
14 A'm profedigaeth, yr hon *oedd* yn fy nghnawd, ni ddïystyrasoch, ac ni ddirmygasoch; eithr chwi a'm derbyniasoch megis angel Duw, megis Crist Iesu.
15 Beth wrth hynny oedd eich dedwyddwch chwi? canys tystio yr wyf i chwi, pe *buasai* bosibl, y tynnasech eich llygaid, ac a'i rhoisech i mi.
16 A aethum i gan hynny yn elyn i chwi, wrth ddywedyd i chwi y gwir?
17 Y maent yn rhoi mawrserch arnoch, *ond* nid yn dda; eithr chwennych y maent eich cau chwi allan, fel y rhoddoch fawr-serch arnynt hwy.
18 Eithr da *yw* dwyn mawrserch mewn peth da yn wastadol, ac nid yn unig tra fyddwyf bresennol gyd â chwi.
19 Fy mhlant bychain, y rhai yr wyf yn eu hesgor drachefn, hyd oni ffurfier Crist ynoch,
20 *Ac* mi a fynnwn pe bawn yn awr gyd â chwi, a newidio fy llais; o herwydd yr wyf yn ammeu o honoch.
21 Dywedwch i mi, y rhai ydych yn chwennych bod dan y ddeddf, onid ydych chwi yn clywed y ddeddf?
22 Canys y mae yn ysgrifenedig, fod i Abraham ddau fab; un o'r wasanaeth-ferch, ac un o'r *wraig* rŷdd.
23 Eithr yr hwn *oedd* o'r wasanaeth-ferch, a aned yn ol y cnawd; a'r hwn *oedd* o'r *wraig* rŷdd, trwy yr addewid.
24 Yr hyn bethau ydynt mewn alegori: canys y rhai hyn yw y ddau destament; un yn ddïau o fynydd Sina, yn cenhedlu i gaethiwed, yr hon yw Agar:
25 Canys yr Agar yma yw mynydd Sina yn Arabia, ac y mae yn cyfatteb i'r Jerusalem *sydd* yn awr, ac y mae yn gaeth *hi* a'i phlant.
26 Eithr y Jerusalem honno uchod sydd rŷdd, yr hon yw ein mam ni oll.
27 Canys ysgrifenedig yw,

Llawenhâ, di yr ammhlantadwy, yr hon nid wyt yn eppilio; tòr allan a llefa, yr hon nid wyt yn esgor: canys i'r unig y mae llawer mwy o blant nag i'r hon y mae iddi wr.

28 A ninnau, frodyr, megis *yr oedd* Isaac, ydym blant yr addewid.

29 Eithr megis y prydhwnnw, yr hwn a anwyd yn ol y cnawd a erlidiai yr hwn *a anwyd* yn ol yr Yspryd, felly yr awrhon hefyd.

30 Ond beth y mae yr ysgrythyr yn ei ddywedyd? Bwrw allan y wasanaethferch, a'i mab: canys ni chaiff mab y wasanaeth-ferch etifeddu gyd â mab y *wraig* rŷdd.

31 Felly, frodyr, nid plant i'r wasanaeth-ferch ydym, ond i'r *wraig* rŷdd.

PENNOD V.

1 Y mae efe yn eu hannog hwy i sefyll yn eu rhyddid, 3 ac nad arferent enwaediad: 13 eithr yn hytrach cariad, yr hwn yw cyflawnder y gyfraith. 19 Y mae efe yn rhifo gweithredoedd y cnawd, 22 a ffrwythau yr Yspryd; 25 ac yn eu hannog i rodio yn yr Yspryd.

SEFWCH gan hynny yn y rhyddid â'r hwn y rhyddhâodd Crist ni; ac na ddalier chwi drachefn dan iau caethiwed.

2 Wele, myfi Paul wyf yn dywedyd wrthych, Os enwaedir chwi, ni lesâ Crist ddim i chwi.

3 Ac yr wyf yn tystiolaethu drachefn i bob dyn a'r a enwaedir, ei fod ef yn ddyledwr i gadw yr holl ddeddf.

4 Chwi a aethoch yn ddifudd oddi wrth Grist, y rhai ydych yn ymgyfiawnhâu yn y ddeddf: chwi a syrthiasoch ymaith oddi wrth ras.

5 Canys nyni yn yr Yspryd trwy ffydd ydym yn disgwyl gobaith cyfiawnder.

6 Canys yng Nghrist Iesu ni all enwaediad ddim na dienwaediad; ond ffydd yn gweithio trwy gariad.

7 Chwi a redasoch yn dda; pwy a'ch rhwystrodd chwi, fel nad ufuddhâech i'r gwirionedd?

8 Y cynghor *hwn* nid *yw* oddi wrth yr hwn sydd yn eich galw chwi.

9 Y mae ychydig lefain yn lefeinio yr holl does.

10 Y mae gennyf fi hyder am danoch yn yr Arglwydd, na syniwch chwi ddim arall: ond y neb sydd yn eich trallodi a ddwg farnedigaeth, pwy bynnag fyddo.

11 A myfi, frodyr, os yr enwaediad etto yr wyf yn ei bregethu, paham y'm herlidir etto? yn wir tynnwyd ymaith dramgwydd y groes.

12 Mi a fynnwn, le, pe torrid ymaith y rhai sydd yn aflonyddu arnoch.

13 Canys i ryddid y'ch galwyd chwi, frodyr: yn unig nac *arferwch* y rhyddid yn achlysur i'r cnawd, ond trwy gariad gwasanaethwch eich gilydd.

14 Canys yr holl ddeddf a gyflawnir mewn un gair, *sef* yn hwn; Câr dy gymmydog fel ti dy hun.

15 Ond os cnoi a thraflyngcu eich gilydd yr ydych, gwyliwch na ddifethir chwi gan eich gilydd.

16 Ac yr wyf yn dywedyd, Rhodiwch yn yr Yspryd, ac na chyflawnwch drachwant y cnawd.

17 Canys y mae y cnawd yn chwennychu yn erbyn yr Yspryd, a'r Yspryd yn erbyn y cnawd: a'r rhai hyn a wrthwynebant eu gilydd, fel na alloch wneuthur beth bynnag a ewyllysioch.

18 Ond os gan yr Yspryd y'ch arweinir, nid ydych dan y ddeddf.

19 Hefyd amlwg yw gweithredoedd y cnawd; y rhai yw, Tor-priodas, godineb, aflendid, anhadrwydd,

20 Delw-addoliaeth, swyngyfaredd, casineb, cynhennau, gwynfydau, llid, ymrysonau, ymbleidio, heresiau,

21 Cenfigennau, llofruddiaeth, meddwdod, cyfeddach, a chyffelyb i'r rhai hyn: am y rhai yr wyf fi yn rhag-ddywedyd wrthych, megis ag y rhag-ddywedais, na chaiff y rhai sydd yn gwneuthur y cyfryw bethau etifeddu teyrnas Dduw.

22 Eithr ffrwyth yr Yspryd yw, Cariad, llawenydd, tangnefedd, hir-ymaros, cymmwynasgarwch, daioni, ffydd,

23 Addfwynder, dirwest: Yn erbyn y cyfryw nid oes ddeddf.

24 A'r rhai *sydd* yn eiddo Crist, a groeshoeliasant y cnawd, â'i wŷniau, a'i chwantau.

25 Os byw yr ydym yn yr Yspryd, rhodiwn hefyd yn yr Yspryd.

26 Na fyddwn wag-ogoneddgar, gan ymannog cin gilydd, gan ymgenfigennu wrth cin gilydd.

PENNOD VI.

1 Y mae efe yn cu hannog hwy i ymddwyn yn llariaidd tu ag at frawd a lithrodd: 2 ac i ddwyn bob un faich ei gilydd: 6 i fod yn hael tu ag at eic' dysgawdwyr: 9 ac na ddiffygiont yn gwneuthur da. 12 Y mae efe yn dangos pa beth yw amcan y rhai sydd yn pregethu yr enwaediad. 14 Nad yw efe yn gorfoleddu mewn dim, ond y'nghroes Crist.

Y BRODYR, os goddiweddir dyn ar ryw fai, chwychwi y rhai ysprydol, adgyweiriwch y cyfryw un mewn yspryd addfwynder; gan dy ystyried dy hun, rhag dy demtio dithau.

2 Dygwch feichiau eich gilydd, ac felly cyflawnwch gyfraith Crist.

3 Oblegid os tybia neb ei fod yn rhyw beth, ac yntau heb fod yn ddim, y mae efe yn ei dwyllo ei hun.

4 Eithr profed pob un ei waith ei hun; ac yna y caiff orfoledd ynddo ei hun yn unig, ac nid mewn arall.

5 Canys pob un a ddwg ei faich ei hun.

6 A chyfranned yr hwn a ddysgwyd yn y gair, â'r hwn sydd yn ei ddysgu, ym mhob peth da.

7 Na thwyller chwi. Ni watwarir Duw: canys beth bynnag a hauo dyn, hynny hefyd a fêd efe.

8 Oblegid yr hwn sydd yn hau i'w gnawd ei hun, o'r cnawd a fêd lygredigaeth: eithr yr hwn sydd yn hau i'r Yspryd, o'r Yspryd a fêd fywyd tragywyddol.

9 Eithr yn gwneuthur daioni na ddiogwn: canys yn ei iawn bryd y medwn, oni ddiffygiwn.

10 Am hynny tra yr ydym yn cael amser cyfaddas, gwnawn dda i bawb, ond yn enwedig i'r rhai sydd o deulu y ffydd.

11 Gwelwch cyhyd y llythyr a ysgrifenais attoch â'm llaw fy hun.

12 Cynnifer ag sydd yn ewyllysio ymdeccâu yn y cnawd, y rhai hyn sydd yn eich cymmell i'ch enwaedu; yn unig fel nad erlidier hwy oblegid croes Crist.

13 Canys nid yw y rhai a enwaedir, eu hunain yn cadw y ddeddf; ond ewyllysio y maent enwaedu arnoch chwi,

fel y gorfoleddont yn eich cnawd chwi.

14 Eithr na atto Duw i mi ymffrostio ond y'nghroes ein Harglwydd Iesu Grist, trwy yr hwn y croeshoeliwyd y byd i mi, a minnau i'r byd.

15 Canys yng Nghrist Iesu ni ddichon enwaediad ddim, na dienwaediad, ond creadur newydd.

16 A chynnifer ag a rodiant yn ol y rheol hon, tangnefedd arnynt a thrugaredd, ac ar Israel Duw.

17 O hyn allan na flined neb fi: canys dwyn yr wyf fi yn fy nghorph nodau yr Arglwydd Iesu.

18 Gras ein Harglwydd Iesu Grist *a fyddo* gyd â'ch yspryd chwi, frodyr. Amen.

¶ At y Galatiaid yr ysgrifenwyd o Rufain.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT YR

EPHESIAID.

PENNOD I.

1 Ar ol cyfarch yr Ephesiaid, 3 a dioleh drostynt, 4 y mae efe yn crybwyll am ein hetholedigaeth ni, 6 a'n mabwysiad trwy ras, 11 yr hyn yw gwir ffynnon tachawdwriaeth dyn: 13 ac am na ellir yn hawdd gyrhaeddyd uchder y dirgelwch hwn, 16 y mae efe yn gweddio ar iddynt ddyfod 18 i gyflawn wybodaeth, 20 a meddiant o hono yng Nghrist.

PAUL, apostol Iesu Grist trwy ewyllys Duw, at y saint sydd yn Ephesus, a'r ffyddloniaid yng Nghrist Iesu:

2 Gras *fyddo* i chwi, a thangnefedd oddi wrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 Bendigedig *fyddo* Duw a Thad Harglwydd Iesu Grist, yr hwn a'n bendithiodd ni â phob bendith ysprydol yn y nefolion *leoedd* yng Nghrist:

4 Megis yr etholodd efe ni ynddo ef cyn seiliad y byd, fel y byddem yn sanctaidd ac yn ddifeius ger ei fron ef mewn cariad:

5 Wedi iddo ein rhagluniaethu ni i fabwysiad trwy Iesu Grist iddo ei hun, yn ol boddlonrwydd ei ewyllys ef,

6 Er mawl gogoniant ei ras ef, trwy yr hwn y gwnaeth ni yn gymmeradwy yn yr Anwyl-yd:

7 Yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, *sef* maddeuant pechodau, yn ol cyfoeth ei ras ef;

8 Trwy yr hwn y bu efe helaeth i ni ym mhob doethineb a deall,

9 Gwedi iddo hysbysu i ni ddirgelwch ei ewyllys, yn ol ei foddlonrwydd ei hun, yr hon a arfaethasai efe ynddo ei hun:

10 Fel y'ngoruchwyliaeth cyflawnder yr amseroedd, y gallai grynhôi ynghyd yng Nghrist yr holl bethau sydd yn y nefoedd, ac ar y ddaear, ynddo ef:

11 Yn yr hwn y'n dewiswyd hefyd, wedi ein rhagluniaethu yn ol arfaeth yr hwn sydd yn gweithio pob peth wrth gynghor ei ewyllys ei hun:

12 Fel y byddem ni er mawl i'w ogoniant ef, y rhai o'r blaen a obeithiasom yng Nghrist.

13 Yn yr hwn *y gobeithiasoch* chwithau hefyd, wedi i chwi glywed gair y gwirionedd,

efengyl eich iachawdwriaeth: yn yr hwn hefyd, wedi i chwi gredu, y'ch seliwyd trwy Lân Yspryd yr addewid;

14 Yr hwn yw ernes ein hetifeddiaeth ni, hyd bryniad y pwrcas, i fawl ei ogoniant ef.

15 O herwydd hyn minnau hefyd, wedi clywed eich ffydd yn yr Arglwydd Iesu, a'ch cariad tu ag at yr holl saint,

16 Nid wyf yn peidio â diolch drosoch, gan wneuthur coffa am danoch yn fy ngweddïau;

17 A'r i Dduw ein Harglwydd Iesu Grist, Tad y gogoniant, roddi i chwi Yspryd doethineb a datguddiad, trwy ei aduabod ef:

18 Wedi goleuo llygaid eich meddyliau; fel y gwypoch beth yw gobaith ei alwedigaeth ef, a pheth *yw* golud gogoniant ei etifeddiaeth ef yn y saint,

19 A pheth *yw* rhagorol fawredd ei nerth ef tu ag attom ni y rhai ŷm yn credu, yn ol gweithrediad nerth ei gadernid ef;

20 Yr hon a weithredodd efe yng Nghrist, pan y cyfododd ef o feirw, ac a'i gosododd i eistedd ar ei ddeheulaw ei hun yn y nefolion *leoedd*,

21 Goruwch pob tywysogaeth, ac awdurdod, a gallu, ac arglwyddiaeth, a phob enw a enwir, nid yn unig yn y byd hwn, ond hefyd yn yr hwn a ddaw:

22 Ac a ddarostyngodd bob peth dan ei draed ef, ac a'i rhoddes ef yn ben uwch law pob peth i'r eglwys,

23 Yr hon yw ei gorph ef, ei gyflawnder ef, yr hwn sydd yn cyflawni oll yn oll.

PENNOD II.

1 *Trwy gyffelybu yr hyn oeddym ni wrth* 3 *naturiaeth, â'r hyn ydym ni* 5 *trwy ras,* 10 *y mae efe yn dangos ddarfod ein crëu ni i weithredoedd da;* 13 *a chan ein bod ni wedi ein dwyn yn agos trwy Grist, na ddylem ni fyw megis* 11 *Cenhedloedd, ac* 12 *estroniaid gynt; ond megis* 19 *cyddinasyddion â'r saint, a theulu Duw.*

A CHWITHAU *a fyw-hâodd efe,* pan oeddych feirw mewn camweddau a phechodau;

2 Yn y rhai y rhodiasoch gynt yn ol helynt y byd hwn, yn ol tywysog llywodraeth yr awyr, yr yspryd sydd yr awrhon yn gweithio ym mhlant anufudd-dod.

3 Ym mysg y rhai hefyd y bu ein hymarweddiad ni oll gynt, yn chwantau ein cnawd, gan wneuthur ewyllysiau y cnawd, a'r meddyliau; ac yr oeddym ni wrth naturiaeth yn blant digofaint, megis eraill.

4 Eithr Duw, yr hwn sydd gyfoethog o drugaredd, o herwydd ei fawr gariad trwy yr hwn y carodd efe ni,

5 Ië, pan oeddym feirw mewn camweddau, a'n cyd-fywhâodd ni gyd â Christ, (trwy ras yr ydych yn gadwedig)

6 Ac a'*n* cyd-gyfododd, ac a'*n* gosododd i gyd-eistedd yn y nefolion *leoedd* yng Nghrist Iesu:

7 Fel y gallai ddangos yn yr oesoedd a ddeuai, ragorol olud ei ras ef, trwy *ei* gymmwynasgarwch i ni yng Nghrist Iesu.

8 Canys trwy ras yr ydych yn gadwedig, trwy ffydd; a hynny nid o honoch eich hunain: rhodd Duw *ydyw:*

9 Nid o weithredoedd, fel nad ymffrostiai neb:

10 Canys ei waith ef ydym, wedi ein crëu yng Nghrist Iesu i weithredoedd da, y rhai a rag-ddarparodd Duw, fel y rhodiem ni ynddynt.

11 Am hynny cofiwch, a chwi gynt yn Genhedloedd yn y cnawd, y rhai a elwid yn ddïenwaediad, gan yr hyn a elwir enwaediad o waith llaw yn y cnawd;

12 Eich bod chwi y pryd hwnnw heb Grist, wedi eich dïeithrio oddi wrth wladwriaeth Israel, ac yn estroniaid oddi wrth ammodau yr addewid, heb obaith gennych, ac heb Dduw yn y byd:

13 Eithr yr awrhon yng Nghrist Iesu, chwychwi, y rhai oeddych gynt ym mhell, a wnaethpwyd yn agos trwy waed Crist.

14 Canys efe yw ein tangnefedd ni, yr hwn a wnaeth y ddau yn un, ac a ddattododd ganol-fur y gwahaniaeth rhyngom ni;

15 Ac a ddirymmodd trwy ei gnawd ei hun y gelyniaeth, *sef* deddf y gorchymynion mewn ordeiniadau, fel y crëai y ddau ynddo ei hun yn un dyn newydd, gan wneuthur heddwch;

16 Ac fel y cymmodai y ddau â Duw yn un corph trwy y groes, wedi lladd y gelyniaeth trwyddi hi.

17 Ac efe a ddaeth ac a bregethodd dangnefedd i chwi y rhai pell, ac i'r rhai agos.

18 Oblegid trwyddo ef y mae i ni ein dau ddyfodfa mewn un Yspryd at y Tad.

19 Weithian gan hynny nid ydych chwi mwyach yn ddïeithriaid a dyfodiaid, ond yn gyd-ddinasyddion â'r saint, ac yn deulu Duw;

20 Wedi eich goruwch-adeiladu ar sail yr apostolion a'r prophwydi, ac Iesu Grist ei hun yn ben congl-*faen*.

21 Yn yr hwn y mae yr holl adeilad wedi ei chymmwys gyd-gyssylltu, yn cynnyddu yn deml sanctaidd yn yr Arglwydd:

22 Yn yr hwn y'ch cyd-adeiladwyd chwithau yn breswylfod i Dduw trwy yr Yspryd.

PENNOD III.

1 Darfod hysbysu i Paul, trwy ddatguddiad, 5 guddiedig ddirgelwch 6 cadwedigaeth y Cenhedloedd: 8 ac mai iddo ef y rhoisid y gras i'w 9 bregethu ef. 13 I mas efe yn dymuno arnynt na lwfrhâont oblegid ei flinderau ef; 14 ac yn gweddio 19 ar iddynt wybod mawr gariad Duw tu ag attynt.

ER mwyn hyn, myfi Paul, carcharor Iesu Grist trosoch chwi y Cenhedloedd;

2 Os clywsoch am oruchwyliaeth gras Duw, yr hon a roddwyd i mi tu ag attoch chwi:

3 Mai trwy ddatguddiad yr hysbysodd efe i mi y dirgelwch (megis yr ysgrifenais o'r blaen ar ychydig *eiriau*,

4 Wrth yr hyn y gellwch, pan ddarllenoch, wybod fy neall i yn nirgelwch Crist)

5 Yr hwn yn oesoedd eraill nid eglurwyd i feibion dynion, fel y mae yr awrhon wedi ei ddatguddio i'w sanctaidd apostolion a'i brophwydi trwy yr Yspryd;

6 Y byddai y Cenhedloedd yn gyd-etifeddion, ac yn gyd-gorph, ac yn gyd-gyfrannogion o'i addewid ef yng Nghrist, trwy yr efengyl:

7 I'r hon y'm gwnaed i yn weinidog, yn ol rhodd gras Duw yr hwn a roddwyd i mi, yn ol grymmus weithrediad ei allu ef.

8 I mi, y llai nâ'r lleiaf o'r holl saint, y rhoddwyd y gras hwn, i efengylu ym mysg y Cenhedloedd anchwiliadwy olud Crist;

9 Ac i egluro i bawb beth *yw* cymdeithas y dirgelwch, yr

hwn oedd guddiedig o ddechreuad y byd yn Nuw, yr hwn a greodd bob peth trwy Iesu Grist

10 Fel y byddai yr awrhon yn hysbys i'r tywysogaethau ac i'r awdurdodau yn y nefolion *leoedd*, trwy yr eglwys, fawr amryw ddoethineb Duw,

11 Yn ol yr arfaeth dragywyddol, yr hon a wnaeth efe yng Nghrist Iesu ein Harglwydd ni:

12 Yn yr hwn y mae i ni hyfdra, a dyfodfa mewn hyder, trwy ei ffydd ef.

13 O herwydd paham yr wyf yn dymuno na lwfrhâoch oblegid fy mlinderau i drosoch, yr hyn yw eich gogoniant chwi.

14 O herwydd hyn yr wyf yn plygu fy ngliniau at Dad ein Harglwydd Iesu Grist,

15 O'r hwn yr enwir yr holl deulu yn y nefoedd ac ar y ddaear,

16 Ar roddi o hono ef i chwi, yn ol cyfoeth ei ogoniant, fod wedi ymgadarnhâu mewn nerth, trwy ei Yspryd ef, yn y dyn oddi mewn;

17 Ar fod Crist yn trigo trwy ffydd yn eich calonnau chwi;

18 Fel y galloch, wedi eich gwreiddio a'ch seilio mewn cariad, amgyffred gyd â'r holl saint, beth *yw* y lled, a'r hŷd, a'r dyfnder, a'r uchder;

19 A gwybod cariad Crist, yr hwn sydd uwch law gwybodaeth, fel y'ch cyflawner â holl gyflawnder Duw.

20 Ond i'r hwn a ddichon wneuthur yn dra rhagorol, y tu hwnt i bob peth yr ydym ni yn eu dymuno, neu yn eu meddwl, yn ol y nerth sydd yn gweithredu ynom ni,

21 Iddo ef *y byddo* y gogoniant yn yr eglwys trwy Grist Iesu, dros yr holl genhedlaethau, hyd yn oes oesoedd. Amen.

PENNOD IV.

1 Y mae yn eu hannog hwynt i undeb; 7 ac yn dangos bod Duw yn rhoddi awryw 11 ddoniau i ddynion, er mwyn 13 adeiladaeth ei eglwys, a'i 16 chynnydd yng Nghrist. 18 Y mae efe yn eu galw hwynt oddi wrth ammhurdeb y cenhedloedd, 24 i wisgo y dyn newydd; 25 ac i furfio ymaith gelwydd, 29 ac ymadrodd llygredig.

DEISYF gan hynny arnoch yr wyf fi, y carcharor yn yr Arglwydd, ar rodio o honoch yn addas i'r alwedigaeth y'ch galwyd iddi,

2 Gyd â phob gostyngeiddrwydd ac addfwynder, ynghyd â hirymaros, gan oddef eich gilydd mewn cariad;

3 Gan fod yn ddyfal i gadw undeb yr Yspryd y'nghwlwm tangnefedd.

4 Un corph *sydd*, ac un Yspryd, megis ag y'ch galwyd yn un gobaith eich galwedigaeth;

5 Un Arglwydd, un ffydd, un bedydd,

6 Un Duw a Thad oll, yr hwn *sydd* goruwch oll, a thrwy oll, ac ynoch oll.

7 Eithr i bob un o honom y rhoed gras, yn ol mesur dawn Crist.

8 O herwydd paham y mae efe yn dywedyd, Pan ddyrchafodd i'r uchelder, efe a gaethiwodd gaethiwed, ac a roddes roddion i ddynion.

9 (Eithr efe a ddyrchafodd, beth yw ond darfod iddo hefyd ddisgyn yn gyntaf i barthau isaf y ddaear?

10 Yr hwn a ddisgynodd, yw yr hwn hefyd a esgynodd goruwch yr holl nefoedd, fel y cyflawnai bob peth)

11 Ac efe a roddes rai yn apostolion, a rhai yn brophwydi, a rhai yn efengylwyr,

a rhai yn fugeiliaid ac yn athrawon;
12 I berffeithio y saint, i waith o weinidogaeth, i adeilad corph Crist:
13 Hyd oni ymgyfarfyddom oll yn undeb ffydd, a gwybodaeth Mab Duw, yn wr perffaith, at fesur oedran cyflawnder Crist:
14 Fel na byddom mwyach yn blantos yn bwhwmman, ac yn ein cylch-arwain â phob awel dysgeidiaeth, trwy hocced dynion, trwy gyfrwysdra i gynllwyn i dwyllo:
15 Eithr, gan fod yn gywir mewn cariad, cynnyddu o honom iddo ef ym mhob peth, yr hwn yw y pen, *sef* Crist:
16 O'r hwn y mae yr holl gorph wedi ei gyd-ymgynnull a'i gyd-gyssylltu, trwy bob cymmal cynnaliaeth, yn ol y nerthol weithrediad ym mesur pob rhan, yn gwneuthur cynnydd y corph, i'w adeiladu ei hun mewn cariad.
17 Hyn gan hynny yr wyf yn ei ddywedyd, ac yn ei dystiolaethu yn yr Arglwydd, na rodioch chwi mwyach fel y mae y Cenhedloedd eraill yn rhodio, yn oferedd eu meddwl;
18 Wedi tywyllu *eu* deall, wedi ymddïeithrio oddi wrth fuchedd Dduw, trwy yr anwybodaeth sydd ynddynt, trwy ddallineb eu calon:
19 Y rhai wedi diddarbodi, a ymroisant i drythyllwch, i wneuthur pob aflendid yn un chwant.
20 Eithr chwychwi nid felly y dysgasoch Grist;
21 Os bu i chwi ei glywed ef, ac os dysgwyd chwi ynddo, megis y mae y gwirionedd yn yr Iesu:
22 Dodi o honoch heibio, o ran yr ymarweddiad cyntaf, yr hen ddyn, yr hwn sydd lygredig yn ol y chwantau twyllodrus;
23 Ac ymadnewyddu yn yspryd eich meddwl;
24 A gwisgo y dyn newydd, yr hwn yn ol Duw a grewyd mewn cyfiawnder a gwir sancteiddrwydd.
25 O herwydd paham, gan fwrw ymaith gelwydd, dywedwch y gwir bob un wrth ei gymmydog: oblegid aelodau ydym i'n gilydd.
26 Digiwch, ac na phechwch: na fachluded yr haul ar eich digofaint chwi:
27 Ac na roddwch le i ddïafol.
28 Yr hwn a ladrattâodd, na ladratted mwyach: eithr yn hytrach cymmered boen, gan weithio â'*i* ddwylaw yr hyn sydd dda; fel y byddo ganddo beth i'w gyfrannu i'r hwn y mae angen arno.
29 Na ddeued un ymadrodd llygredig allan o'ch genau chwi, ond y cyfryw un ag a fyddo da i adeiladu yn fuddiol, fel y paro ras i'r gwrandawyr.
30 Ac na thristêwch Lân Yspryd Duw, trwy yr hwn y'ch seliwyd hyd ddydd prynedigaeth.
31 Tynner ymaith oddi wrthych bob chwerwedd, a llid, a dig, a llefain, a chabledd, gyd â phob drygioni.
32 A byddwch gymmwynasgar i'ch gilydd, yn dosturiol, yn maddeu i'ch gilydd, megis y maddeuodd Duw er mwyn Crist i chwithau.

PENNOD V.

2 Ar ol cynghorion cyffredinol i garu eu gilydd, 3 ac i ochelyd godineb, 4 a phob aflendid, 7 ac i beidio a chyttal â'r annuwiol, 15 ac i rodio yn ddïesgeulus, 18 ac i fod yn llawn o'r Yspryd: 22 y mae efe yn ayfod

at ddyledion gwahanredol: pa fodd y dylai gwragedd ufuddhâu i'w gwŷr, 25 a gwŷr garu eu gwragedd, 32 megis y mae Crist yn caru ei eglwys.

BYDDWCH gan hynny ddilynwyr Duw, fel plant anwyl;

2 A rhodiwch mewn cariad, megis y carodd Crist ninnau, ac a'i rhoddodd ei hun drosom ni, yn offrwm ac yn aberth i Dduw o arogl peraidd.

3 Eithr godineb, a phob aflendid, neu gybydd-dra, na enwer chwaith yn eich plith, megis y gweddai i saint;

4 Na serthedd, nac ymadrodd ffol, na chocg ddigrifwch, pethau nid ydynt weddus: eithr yn hytrach rhoddi diolch.

5 Canys yr ydych chwi yn gwybod hyn, am bob putteinîwr, neu aflan, neu gybydd yr hwn sydd ddelw-addolwr, nad oes iddynt etifeddiaeth yn nheyrnas Crist, a Duw.

6 Na thwylled neb chwi â geiriau ofer: canys oblegid y pethau hyn y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr anufudd-dod.

7 Na fyddwch gan hynny gyfrannogion â hwynt.

8 Canys yr oeddych chwi gynt yn dywyllwch, ond yr awrhon goleuni *ydych* yn yr Arglwydd: rhodiwch fel plant y goleuni;

9 (Canys ffrwyth yr Yspryd *sydd* ym mhob daioni, a chyfiawnder, a gwirionedd)

10 Gan brofi beth sydd gymeradwy gan yr Arglwydd.

11 Ac na fydded i chwi gydgyfeilliach â gweithredoedd anffrwythlawn y tywyllwch, eithr yn hytrach argyhoeddwch hwynt.

12 Canys brwnt yw adrodd y pethau a wneir ganddynt hwy yn ddirgel.

13 Eithr pob peth, wedi yr argyhoedder, a eglurir gan y goleuni: canys beth bynnag sydd yn egluro, goleuni yw.

14 O herwydd paham y mae efe yn dywedyd, Deffro di yr hwn wyt yn cysgu, a chyfod oddi wrth y meirw; a Christ a oleua i ti.

15 Gwelwch gan hynny pa fodd y rhodioch yn ddïesgeulus, nid fel annoethion, ond fel doethion;

16 Gan brynu yr amser, oblegid y dyddiau sydd ddrwg.

17 Am hynny na fyddwch annoethion, eithr yn deall beth *yw* ewyllys yr Arglwydd.

18 Ac na feddwer chwi gan win, yn yr hyn y mae gormoddedd; eithr llanwer chwi â'r Yspryd;

19 Gan lefaru wrth eich gilydd mewn psalmau, a hymnau, ac odlau ysprydol; gan ganu a phyngcio yn eich calon i'r Arglwydd;

20 Gan ddïolch yn wastad i Dduw a'r Tad am bob peth, yn enw ein Harglwydd Iesu Grist;

21 Gan ymddarostwng i'ch gilydd yn ofn Duw.

22 Y gwragedd, ymostyngwch i'ch gwŷr prïod, megis i'r Arglwydd.

23 Oblegid y gwr yw pen y wraig, megis ag *y mae* Crist yn ben i'r eglwys; ac efe yw Iachawdwr y corph.

24 Ond fel y mae yr eglwys yn ddarostyngedig i Grist, felly hefyd *bydded* y gwragedd i'w gwŷr prïod ym mhob peth.

25 Y gwŷr, cerwch eich gwragedd, megis ag y carodd Crist yr eglwys, ac a'i rhoddes ei hun drosti;

26 Fel y sancteiddiai efe hi, a'i glanhâu â'r olchfa ddwfr, trwy y gair;

27 Fel y gosodai efe hi yn ogoneddus iddo ei hun, yn eglwys heb arni na brycheuyn na chrychni, na dim o'r cyfryw; ond fel y byddai yn sanctaidd ac yn ddifeius.

28 Felly y dylai y gwŷr garu eu gwragedd, megis eu cyrph eu hunain. Yr hwn a garo ei wraig, sydd yn ei garu ei hun.

29 Canys ni chasâodd neb erioed ei gnawd ei hun; eithr ei fagu a'i feithrin y mae, megis ag *y mae* yr Arglwydd am yr eglwys:

30 Oblegid aelodau ydym o'i gorph ef, o'i gnawd ef, ac o'i esgyrn ef.

31 Am hynny y gâd dyn ei dad a'i fam, ac y glŷn wrth ei wraig, a hwy a fyddant ill dau yn un cnawd.

32 Y dirgelwch hwn sydd fawr: eithr am Grist ac *am* yr eglwys yr wyf fi yn dywedyd.

33 Ond chwithau hefyd cymmain un, felly cared pob un o honoch ei wraig, fal ef ei hunan; a'r wraig *edrycheď* ar iddi berchi *ei* gwr.

PENNOD VI.

1 *Dyledswydd plant tu ag at eu rhieni,* 5 *a gweision tu ag at eu harglwyddi.* 10 *Mai milwriaeth yw ein bywyd ni,* 12 *nid yn unig yn erbyn cig a gwaed, eithr hefyd yn erbyn gelynion ysprydol.* 13 *Cyfluwn arfogaeth Cristion,* 18 *a'r modd yr arferir.* 21 *Canmol Tychicus.*

Y PLANT, ufuddhêwch i'ch rhieni yn yr Arglwydd: canys hyn sydd gyfiawn.

2 Anrhydedda dy dad a'th fam (yr hwn yw y gorchymyn cyntaf mewn addewid)

3 Fel y byddo yn dda i ti, ac fel y byddech hir-hoedlog ar y ddaear.

4 A chwithau dadau, na yrrwch eich plant i ddigio; ond maethwch hwynt yn addysg ac athrawiaeth yr Arglwydd.

5 *Y* gweision, ufuddhêwch i'r *rhai sydd* arglwyddi *i chwi* yn ol y cnawd, gyd âg ofn a dychryn, yn symlrwydd eich calon, megis i Grist;

6 Nid â golwg-wasanaeth, fel boddlonwyr dynion, ond fel gweision Crist, yn gwneuthur ewyllys Duw o'r galon;

7 Trwy ewyllys da yn gwneuthr gwasanaeth, megis i'r Arglwydd, ac nid i ddynion:

8 Gan wybod mai pa ddaioni bynnag a wnelo pob un, hynny a dderbyn *efe* gan yr Arglwydd, pa un bynnag ai caeth ai rhydd *fyddo.*

9 A chwithau feistriaid, gwnewch yr un pethau tu ag attynt hwy, gan roddi bygwth heibio: gan wybod fod eich Arglwydd chwi a hwythau yn y nefoedd; ac nid oes derbyn wyneb gyd âg ef.

10 Heb law hyn, fy mrodyr, ymnerthwch yn yr Arglwydd, ac y'nghadernid ei allu ef.

11 Gwisgwch holl arfogaeth Duw, fel y galloch sefyll yn erbyn cynllwynion diafol.

12 Oblegid nid yw ein hymdrech ni yn erbyn gwaed a chnawd, ond yn erbyn tywysogaethau, yn erbyn awdurdodau, yn erbyn bydol-lywiawdwyr tywyllwch y byd hwn, yn erbyn drygau ysprydol, yn y nefolion *leoedd.*

13 Am hynny cymmerwch attoch holl arfogaeth Duw, fel y galloch wrth-sefyll yn y dydd drwg; ac wedi gorphen pob peth, sefyll.

14 Sefwch gan hynny, wedi amgylch-wregysu eich lwynau â gwirionedd, a gwisgo dwyfronneg cyfiawnder;

15 A gwisgo am eich traed esgidiau parottôad efengyl tangnefedd:
16 Uwch law pob dim, wedi cymmeryd tarian y ffydd, â'r hon y gellwch ddiffoddi holl biccellau tanllyd y fall.
17 Cymmerwch hefyd helm yr iachawdwriaeth, a chleddyf yr Yspryd, yr hwn yw gair Duw:
18 Gan weddïo bob amser â phob rhyw weddi a deisyfiad yn yr Yspryd, a bod yn wyliadwrus at hyn yma, trwy bob dyfal-bara, a deisyfiad dros yr holl saint.
19 A throsof finnau, fel y rhodder i mi ymadrodd, trwy agoryd fy ngenau yn hŷf, i hysbysu dirgelwch yr efengyl:
20 Dros yr hon yr wyf yn gennad mewn cadwyn: fel y traethwyf yn hŷf am dani, fel y perthyn i mi draethu.
21 Ond fel y gwypoch chwithau hefyd fy helynt, beth yr wyf yn ei wneuthur, Tychicus, y brawd anwyl, a'r gweinidog ffyddlawn yn yr Arglwydd, a hysbysa i chwi bob peth:
22 Yr hwn a anfonais attoch er mwyn hyn yma; fel y caech wybod ein helynt ni, ac fel y diddanai efe eich calonnau chwi.
23 Tangnefedd i'r brodyr, a chariad gyd â ffydd oddi wrth Dduw Dad, a'r Arglwydd Iesu Grist.
24 Gras *fyddo* gyd â phawb sydd yn caru ein Harglwydd Iesu Grist mewn purdeb. Amen.

¶ At yr Ephesiaid yr ysgrifenwyd o Rufain, gyd â Tychicus.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y

PHILIPPIAID.

PENNOD I.

3 Y mae efe yn tystiolaethu ei ddïolchgarwch i Dduw, a'i serch tu ag attynt hwythau, am ffrwythau eu ffydd hwynt, a'u cymdeithas yn ei ddïoddefiadau ef: 9 gan weddïo beunydd, ar iddynt gynnyddu mewn gras. 12 Y mae efe yn dangos pa ddaioni a ddaeth i ffydd Crist trwy ei flinderau ef yn Rhufain; 21 ac mor bared ydyw efe i ogoneddu Crist, pa un bynnag ai trwy fywyd, ai trwy farwolaeth 27 gan eu hannog hwy i undeb, 28 ac i fod yn gryfion mewn erlid.

PAUL a Thimothëus, gweision Iesu Grist, at yr holl saint yng Nghrist Iesu y rhai sydd yn Philippi, gyd â'r esgobion a'r dïaconiaid:
2 Gras i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.
3 I'm Duw yr ydwyf yn dïolch, ym mhob cofia am danoch,
4 Bob amser ym mhob deisyfiad o'r eiddof drosoch chwi oll, gan wneuthur fy neisyfiad gyd â llawenydd,
5 Oblegid eich cymdeithas chwi yn yr efengyl, o'r dydd cyntaf hyd yr awrhon;
6 Gan fod yn hyderus yn hyn, y bydd i'r hwn a ddechreuodd ynoch waith da, *ei* orphen hyd ddydd Iesu Grist:
7 Megis y mae yn iawn i mi synied hyn am danoch oll, am eich bod gennyf yn fy nghalon, yn gymmaint a'ch bod chwi oll, yn gystal yn fy rhwymau, ag yn fy ymddiffyn

a chadarnhâd yr efengyl, yn gyfrannogion â mi o ras.

8 Canys Duw sydd dyst i mi, mor hiraethus wyf am danoch oll yn ymysgaroedd Iesu Grist.

9 A hyn yr wyf yn ei weddïo, ar amlhâu o'ch cariad chwi etto fwyfwy mewn gwybodaeth, a phob synwyr;

10 Fel y profoch y pethau sydd â gwahaniaeth rhyngddynt; fel y byddoch bur a didramgwydd hyd ddydd Crist;

11 Wedi eich cyflawni â ffrwythau cyfiawnder, y rhai sydd trwy Iesu Grist, er gogoniant a moliant i Dduw.

12 Ac mi a ewyllysiwn i chwi wybod, frodyr, am y pethau *a ddigwyddodd* i mi, ddyfod o honynt yn hytrach er llwyddiant i'r efengyl;

13 Yn gymmaint a bod fy rhwymau i yng Nghrist yn eglur yn yr holl lys, ac ym mhob *lle* arall;

14 Ac i lawer o'r brodyr yn yr Arglwydd fyned yn hyderus wrth fy rhwymau i, a bod yn hyfach o lawer i draethu y gair yn ddïofn.

15 Y mae rhai yn wir yn pregethu Crist trwy genfigen ac ymryson; a rhai hefyd o ewyllys da.

16 Y naill sydd yn pregethu Crist o gynnen, nid yn bur, gan feddwl dwyn mwy o flinder i'm rhwymau i:

17 A'r llall o gariad, gan wybod mai er ymddiffyn yr efengyl y'm gosodwyd.

18 Beth er hynny? etto ym mhob modd, pa un bynnag ai mewn rhith, ai mewn gwirionedd, yr ydys yn pregethu Crist: ac yn hyn yr ydwyf fi yn llawen, ïe, a llawen fyddaf.

19 Canys mi a wn y digwydd hyn i mi er iachawdwriaeth, trwy eich gweddi chwi, a chynnorthwy Yspryd Iesu Grist,

20 Yn ol fy awydd-fryd a'm gobaith, na'm gwaradwyddir mewn dim, eithr mewn pob hyder, fel bob amser, *felly* yr awrhon hefyd, y mawrygir Crist yn fy nghorph i, pa un bynnag ai trwy fywyd, ai trwy farwolaeth.

21 Canys byw i mi *yw* Crist, a marw *sydd* elw.

22 Ac os byw fyddaf yn y cnawd, hyn *yw* ffrwyth fy llafur: a pha beth a ddewisaf, nis gwn.

23 Canys y mae yn gyfyng arnaf o'r ddeu-*tu*; gan fod gennyf chwant i'm dattod, ac i fod gyd â Christ: canys llawer iawn gwell *ydyw*.

24 Eithr aros yn y cnawd *sydd* fwy anghenrheidiol o'ch plegid chwi.

25 A chennyf yr hyder hwn, yr wyf yn gwybod yr arhosaf ac y cyd-drigaf gyd â chwi oll, er cynnydd i chwi, a llawenydd y ffydd.

26 Fel y byddo eich gorfoledd chwi yn helaethach yng Nghrist Iesu o'm plegid i, trwy fy nyfodiad i drachefn attoch.

27 Yn unig ymddygwch yn addas i efengyl Crist; fel pa un bynnag *a wnelwyf* ai dyfod a'ch gweled chwi, ai bod yn absennol, y clywyf oddi wrth eich helynt chwi, eich bod yn sefyll yn un yspryd, âg un enaid, gan gyd-ymdrech gyd â ffydd yr efengyl;

28 Ac heb eich dychrynnu mewn un dim gan eich gwrthwynebwyr: yr hyn iddynt hwy yn wir sydd arwydd sicr o golledigaeth, ond i chwi o iachawdwriaeth, a hynny gan Dduw.

29 Canys i chwi y rhoddwyd,

bod i chwi, er Crist, nid yn unig gredu ynddo ef, ond hefyd ddioddef erddo ef;
30 Gan fod i chwi yr un ymdrin ag a welsoch ynof fi, ac yr awrhon a glywch *ei fod* ynof fi.

PENNOD II.

1 *Y mae efe yn eu hannog hwynt i undeb, ac i bob gostyngeiddrwydd meddwl, trwy siampl ufudd-dod a dyrchafiad Crist;* 12 *ac i fyned rhagddynt yn ofalus yn ffordd iachawdwriaeth, fel y byddont megis yn oleuadau i'r byd annuwiol,* 16 *ac yn ddiddanwch iddo yntau, eu hapostol hwynt, yr hwn sydd bellach barod i'w offrymmu i Dduw.* 19 *Y mae efe yn gobeithio danfon Timotheus attynt, yr hwn y mae efe yn ganmol yn fawr;* 25 *ac felly Epaphroditus, yr hwn y mae efe ar fedr ei ddanfon attynt yn ddiattreg.*

OD *oes* gan hynny ddim diddanwch yng Nghrist, od oes dim cysur cariad, od oes dim cymdeithas yr Yspryd, od oes dim ymysgaroedd a thosturiaethau;
2 Cyflawnwch fy llawenydd, fel y byddoch yn meddwl yr un peth, a'r un cariad gennych, yn gyttûn, yn synied yr un peth.
3 Na *wneler* dim trwy gynnen neu wag-ogoniant, eithr mewn gostyngeiddrwydd, gan dybied eich gilydd yn well nâ chwi eich hunain.
4 Nac edrychwch bob un ar yr eiddoch eich hunain, eithr pob un ar yr eiddo eraill hefyd.
5 Canys bydded ynoch y meddwl yma, yr hwn *oedd* hefyd yng Nghrist Iesu:
6 Yr hwn, ac efe yn ffurf Duw, ni thybiodd yn drais fod yn ogyfuwch â Duw;
7 Eithr efe a'i dibrisiodd ei hun, gan gymmeryd arno agwedd gwas, ac a wnaed mewn cyffelybiaeth dynion:
8 A'i gael mewn dull fel dyn, efe a'i darostyngodd ei hun, gan fod yn ufudd hyd angau, ïe, angau y groes.
9 O herwydd paham, Duw a'i tra-dyrchafodd yntau, ac a roddes iddo enw yr hwn *sydd* goruwch pob enw;
10 Fel yn enw Iesu y plygai pob glin, o'r nefolion, a'r daearolion, a than-ddaearolion *bethau*;
11 Ac y cyffesai pob tafod *fod* Iesu Grist yn Arglwydd, er gogoniant Duw Dad.
12 Am hynny, fy anwylyd, megis bob amser yr ufuddhasoch, nid fel yn fy ngŵydd yn unig, eithr yr awrhon yn fwy o lawer yn fy absen, gweithiwch allan eich iachawdwriaeth eich hunain trwy ofn a dychryn.
13 Canys Duw yw yr hwn sydd yn gweithio ynoch ewyllysio a gweithredu o'i ewyllys da *ef*.
14 Gwnewch bob dim heb rwgnach, ac ymddadleu;
15 Fel y byddoch ddiargyhoedd, a diniwed, yn blant difeius i Dduw, y'nghanol cenhedlaeth ddrygionus a throfaus, ym mhlith y rhai yr ydych yn disgleirio megis goleuadau yn y byd,
16 Yn cynnal gair y bywyd; er gorfoledd i mi yn nydd Crist, na redais yn ofer, ac na chymmerais boen yn ofer.
17 Ïe, a phe y'm hoffrymmid ar aberth a gwasanaeth eich ffydd, llawenhâu yr wyf, a chyd-lawenhâu â chwi oll.
18 Oblegid yr un *peth* hefyd byddwch chwithau lawen, a chyd-lawenhêwch â minnau.
19 Ac yr wyf yn gobeithio yn yr Arglwydd Iesu, anfon Timotheus ar fyrder attoch, fel y'm cysurer innau hefyd, wedi i mi wybod eich helynt chwi.
20 Canys nid oes gennyf neb

o gyffelyb feddwl, yr hwn a wir-ofala am y pethau a berthyn i chwi.

21 Canys pawb sydd yn ceisio yr eiddynt eu hunain, nid yr eiddo Crist Iesu.

22 Eithr y prawf o hono ef chwi a'i gwyddoch, mai fel plentyn gyd â thad, y gwasanaethodd efe gyd â myfi yn yr efengyl.

23 Hwn gan hynny yr ydwyf yn gobeithio ei ddanfon, cyn gynted ag y gwelwyf yr hyn a fydd i mi.

24 Ac y mae gennyf hyder yn yr Arglwydd y deuaf finnau hefyd ar fyrder attoch.

25 Eithr mi a dybiais yn anghenrheidiol ddanfon attoch Epaphroditus, fy mrawd, a'm cyd-weithiwr, a'm cyd-filwr, ond eich cennad chwi, a gweinidog i'm cyfreidiau innau.

26 Canys yr oedd efe yn hiraethu am danoch oll, ac yn athrist iawn, oblegid i chwi glywed ei fod ef yn glaf.

27 Canys yn wir efe a fu glaf yn agos i angau ond Duw a drugarhâodd wrtho ef; ac nid wrtho ef yn unig, ond wrthyf finnau hefyd, rhag cael o honof dristwch ar dristwch.

28 Yn fwy diwyd gan hynny yr anfonais i ef, fel gwedi i chwi ei weled ef drachefn, y byddoch chwi lawen, ac y byddwn innau yn llai fy nhristwch.

29 Derbyniwch ef gan hynny yn yr Arglwydd gyd â phob llawenydd, a'r cyfryw rai gwnewch gyfrif o honynt:

30 Canys oblegid gwaith Crist y bu efe yn agos i angau, ac y bu diddarbod am ei einioes, fel y cyflawnai efe eich diffyg chwi o'ch gwasanaeth tu ag attaf fi.

PENNOD III.

1 *Y mae efe yn eu rhybuddio hwy i ochelyd gau-athrawon yr enwaediad; ac, 4 yn dangos fod iddo ef fwy o achos nag iddynt hwy, i hyderu y'nghyflawnder y ddeddf: 7 yr hyn, er hynny, y mae efe yn ei gyfrif yn dom ac yn golled, er mwyn ynnill Crist, a'i gyflawnder ef; 12 gan gydnabod ei amnherffeithrwydd ei hun yn hyn. 15 Y mae efe yn eu hannog hwy i fod o'r meddwl hwn, 17 ac i'w ddynwared ef; 18 ac i ochelyd ffyrdd Cristianogion enawdol.*

WEITHIAN, fy mrodyr, byddwch lawen yn yr Arglwydd. Ysgrifenu yr un pethau attoch, gennyf fi yn wir nid *yw* flin, ac i chwithau *y mae* yn ddïogel.

2 Gochelwch gŵn, gochelwch ddrwg-weithwyr, gochelwch y cyd-doriad.

3 Canys yr enwaediad ydym ni, y rhai ydym yn gwasanaethu Duw yn yr yspryd, ac yn gorfoleddu yng Nghrist Iesu, ac nid yn ymddiried yn y cnawd:

4 *Ac* er bod gennyf *achos i* ymddiried, ïe, yn y cnawd. Os yw neb arall yn tybied *y gall* ymddiried yn y cnawd, myfi yn fwy:

5 Wedi enwaedu arnaf yr wythfed dydd, o genedl Israel, o lwyth Benjamin, yn Hebrëwr o'r Hebreaid; yn ol y ddeddf, yn Pharisead;

6 Yn ol zêl, yn erlid yr eglwys: yn ol y cyfiawnder sydd yn y ddeddf, yn ddïargyhoedd.

7 Eithr y pethau oedd elw i mi, y rhai hynny a gyfrifais i yn golled er mwyn Crist.

8 Ië, yn ddïammeu, yr wyf hefyd yn cyfrif pob peth yn golled, o herwydd ardderchowgrwydd gwybodaeth Crist Iesu fy Arglwydd: er mwyn yr hwn y'm colledwyd ym mhob peth, ac yr wyf yn eu cyfrif yn dom, fel yr ynnillwyf Grist,

9 Ac y'm cair ynddo ef heb fy nghyfiawnder fy hun, yr hwn *sydd* o'r gyfraith, ond yr hwn sydd trwy ffydd Crist, *sef* y cyfiawnder sydd o Dduw trwy ffydd:

10 Fel yr adnabyddwyf ef, a grym ei adgyfodiad ef, a chymdeithas ei ddïoddefiadau ef, gan fod wedi fy nghyd-ffurfio â'i farwolaeth ef;

11 Os mewn un modd y gallwn gyrhaeddyd adgyfodiad y meirw:

12 Nid fel pe bawn wedi ei gyrhaeddyd eisoes, neu fod eisoes wedi fy mherffeithio; eithr dilyn yr wyf, fel y gallwyf ymafiyd *yn y peth* hwn hefyd yr ymafiwyd ynof gan Grist Iesu.

13 *Y* brodyr, nid wyf fi yn bwrw ddarfod i mi gael gafael: ond un peth, gan anghofio y pethau sydd o'r tu cefn, ac ymestyn at y pethau o'r tu blaen,

14 Yr ydwyf yn cyrchu at y nôd, am gamp uchel alwedigaeth Duw yng Nghrist Iesu.

15 Cynnifer gan hynny ag ydym berffaith, syniwn hyn: ac os ydych yn synied dim yn amgenach, hyn hefyd a ddatguddia Duw i chwi.

16 Er hynny, y peth y daethom atto, cerddwn wrth yr un rheol, syniwn yr un peth.

17 Byddwch ddilynwyr i mi, frodyr, ac edrychwch ar y rhai sydd yn rhodio felly, megis yr ydym ni yn siampl i chwi.

18 (Canys y mae llawer yn rhodio, am y rhai y dywedais i chwi yn fynych, ac yr ydwyf yr awrhon hefyd dan wylo yn dywedyd, *mai* gelynion croes Crist *ydynt*;

19 Diwedd y rhai *yw* distryw, duw y rhai *yw eu* bol, a'u gogoniant yn eu cywilydd, y rhai sydd yn synied pethau daearol.)

20 Canys ein hymarweddiad ni sydd yn y nefoedd; o'r lle hefyd yr ydym yn disgwyl yr Iachawdwr, yr Arglwydd Iesu Grist:

21 Yr hwn a gyfnewidia ein corph gwael ni, fel y gwneler ef yr un ffurf â'i gorph gogoneddus ef, yn ol y nerthol weithrediad trwy yr hwn y dichon efe, ïe, ddarostwng pob peth iddo ei hun.

PENNOD IV.

1 Ar ol rhybuddion neilldnol, 4 y mae efe yn myned rhagddo at gynghorion cyffredinol; 10 ac yn dangos pa fodd y llawenychodd efe wrth eu haelioni hwy tu ag atto ef, pan oedd y'ngharchar; nid yn gymmaint am iddynt borthi ei anghenion ef, ag am y gras Duw oedd ynddynt hwy: 19 ac felly y mae efe yn diweddu, gan weddïo, a'u hannerch hwy

AM hynny, fy mrodyr anwyl a hoff, fy llawenydd a'm coron, felly sefwch yn yr Arglwydd, anwylyd.

2 Yr ydwyf yn attolwg i Euodias, ac yn attolwg i Syntyche, synied yr un peth yn yr Arglwydd.

3 Ac yr ydwyf yn dymuno arnat tithau, fy ngwir gymmar, cymmorth y gwragedd hynny y rhai yn yr efengyl, a gyd-lafuriasant â mi, ynghyd â Chlement hefyd, a'm cyd-weithwyr eraill, y rhai *y mae* eu henwau yn llyfr y bywyd.

4 Llawenhêwch yn yr Arglwydd yn wastadol: *a* thrachefn meddaf, Llawenhêwch.

5 Bydded eich arafwch yn hysbys i bob dyn. *Y mae* yr Arglwydd yn agos.

6 Na ofelwch am ddim: eithr ym mhob peth mewn gweddi ac ymbil gyd â diolchgarwch gwneler eich deisyfiadau chwi yn hysbys ger bron Duw.

¶ A thangnefedd Duw, yr hwn sydd uwch law pob deall, a geidw eich calonnau a'ch meddyliau yng Nghrist Iesu.

8 Yn ddiweddaf, frodyr, pa bethau bynnag sydd wir, pa bethau bynnag *sydd* onest, pa bethau bynnag *sydd* gyfiawn, pa bethau bynnag *sydd* bur, pa bethau bynnag *sydd* hawddgar, pa bethau bynnag *sydd* ganmoladwy, od *oes* un rhinwedd, ac od *ocs* dim clod, meddyliwch am y pethau hyn.

9 Y rhai a ddysgasoch ac a dderbyniasoch, ac a glywsoch, ac a welsoch ynof fi, y pethau hyn gwnewch: a Duw yr heddwch a fydd gyd â chwi.

10 Mi a lawenychais hefyd yn yr Arglwydd yn fawr, oblegid i'ch gofal chwi am danaf fi yr awrhon o'r diwedd adnewyddu; yn yr hyn y buoch ofalus hefyd, ond eisieu amser cyfaddas oedd arnoch.

11 Nid am fy mod yn dywedyd o herwydd eisieu: canys myfi a ddysgais ym mha gyflwr bynnag y byddwyf, fod yn foddlawn *iddo*.

12 *Ac* mi a fedraf ymostwng, ac a fedraf ymhelaethu: ym mhob lle ac ym mhob peth y'm haddysgwyd, i fod yn llawn ac i fod yn newynog, i fod mewn helaethrwydd ac i fod mewn prinder.

13 Yr wyf yn gallu pob peth trwy Grist yr hwn sydd yn fy nerthu i.

14 Er hynny, da'y gwnaethoch gyd-gyfrannu â'm gorthrymder i.

15 A chwithau, Philippiaid, hefyd, a wyddoch yn nechreuad yr efengyl, pan aethum i ymaith o Macedonia, na chyfrannodd un eglwys â mi o ran rhoddi a derbyn, ond chwychwi yn unig.

16 Oblegid yn Thessalonica hefyd yr anfonasoch i mi unwaith ac eilwaith wrth fy anghenrhaid.

17 Nid o herwydd fy mod i yn ceisio rhodd: eithr yr ydwyf yn ceisio ffrwyth yn amlhâu erbyn eich cyfrif chwi.

18 Ond y mae gennyf bob peth, ac y mae gennyf helaethrwydd: mi a gyflawnwyd, wedi i mi dderbyn gan Epaphroditus y pethau *a ddaethant* oddi wrthych chwi; *sef* arogl peraidd, aberth cymmeradwy, boddlawn gan Dduw.

19 A'm Duw i a gyflawna eich holl raid chwi yn ol ei olud ef mewn gogoniant, yng Nghrist Iesu.

20 Ond i Dduw a'n Tad ni *y byddo* gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

21 Anherchwch yr holl saint yng Nghrist Iesu. Y mae y brodyr sydd gyd â mi yn eich annerch.

22 Y mae y saint oll yn eich annerch chwi, ac yn bennaf y rhai sydd o deulu Cesar.

23 Gras ein Harglwydd Iesu Grist *fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

¶ At y Philippiaid yr ysgrifenwyd o Rufain, gyd âg Epaphroditus.

COLOSSIAID.

PENNOD I.

1 Ar ol cyfarch iddynt, y mae Paul yn diolch i Dduw am eu ffydd hwy; 7 ac yn cadarnhâu dysgeidiaeth Epaphras; 9 ac yn gweddïo ym mhellach ar iddynt gynnyddu mewn gras: 14 yn portreiadu y gwir Grist; 21 ac yn eu hannog hwy i dderbyn Iesu Grist; ac yn canmol ei weinidogaeth ei hun.

PAUL, apostol Iesu Grist trwy ewyllys Duw, a Thimothëus *ein* brawd,

2 At y saint a'r ffyddlawn frodyr yng Nghrist y rhai sydd yn Colossa. Gras i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 Yr ydym yn diolch i Dduw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist, gan weddïo drosoch chwi yn wastadol;

4 Er pan glywsom am eich ffydd yng Nghrist Iesu, ac am y cariad *sydd gennych* tu ag at yr holl saint;

5 Er mwyn y gobaith a roddwyd i gadw i chwi yn y nefoedd, am yr hon y clywsoch o'r blaen y'ngair gwirionedd yr efengyl;

6 Yr hon sydd wedi dyfod attoch chwi, megis ag *y mae* yn yr holl fyd; ac sydd yn dwyn ffrwyth, megis ag yn eich plith chwithau, er y dydd y clywsoch, ac y gwybuoch ras Duw mewn gwirionedd:

7 Megis ag y dysgasoch gan Epaphras ein hanwyl gydwas, yr hwn sydd drosoch chwi yn ffyddlawn weinidog i Grist;

8 Yr hwn hefyd a amlygodd i ni eich cariad chwi yn yr Yspryd.

9 O herwydd hyn ninnau hefyd, er y dydd y clywsom, nid ydym yn peidio â gweddïo drosoch, a deisyf eich cyflawni chwi â gwybodaeth ei ewyllys ef ym mhob doethineb a deall ysprydol;

10 Fel y rhodioch yn addas i'r Arglwydd i bob rhyngu bodd, gan ddwyn ffrwyth ym mhob gweithred dda, a chynnyddu y'ngwybodaeth am Dduw;

11 Wedi eich nerthu â phob nerth yn ol ei gadernid gogoneddus ef, i bob dioddefgarwch a hir-ymaros gyd â llawenydd;

12 Gan ddïolch i'r Tad, yr hwn a'n gwnaeth ni yn gymmwys i *gael* rhan o etifeddiaeth y saint yn y goleuni.

13 Yr hwn a'n gwaredodd ni allan o feddiant y tywyllwch, ac a'*n* symmudodd i deyrnas ei anwyl Fab:

14 Yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, *sef* maddeuant pechodau.

15 Yr hwn yw delw y Duw anweledig, cyntaf-anedig pob creadur:

16 Canys trwyddo ef y crewyd pob dim a'r sydd yn y nefoedd, ac sydd ar y ddaear, yn weledig ac yn anweledig, pa un bynnag ai thronau, ai arglwyddiaethau, ai tywysogaethau, ai meddiannau; pob dim a grewyd trwyddo ef, ac erddo ef.

17 Ac y mae efe cyn pob peth, ac ynddo ef y mae pob peth yn cyd-sefyll.

18 Ac efe yw pen corph yr eglwys: *efe* yr hwn yw y dechreuad, y cyntaf-anedig

oddi wrth y meirw; fel y byddai efe yn blaenori ym mhob peth.

19 Oblegid rhyngodd bodd *i'r Tad* drigo o bob cyflawnder ynddo ef;

20 Ac (wedi iddo wneuthur heddwch trwy waed ei groes ef) trwyddo ef gymmodi pob peth âg ef ei hun, trwyddo ef, *meddaf*, pa un bynnag ai pethau ar y ddaear, ai pethau yn y nefoedd.

21 A chwithau, y rhai oeddych ddïeithriaid, a gelynion mewn meddwl trwy weithredoedd drwg, yr awrhon hefyd a gymmododd efe,

22 Y'nghorph ei gnawd ef trwy farwolaeth, i'ch cyflwyno chwi yn sanctaidd, ac yn ddifeius, ac yn ddïargyhoedd, ger ei fron ef:

23 Os ydych yn parhâu yn y ffydd, wedi eich seilio a'ch sicrhâu, ac heb eich symmud oddi wrth obaith yr efengyl, yr hon a glywsoch, *ac* a bregethwyd ym mysg pob creadur a'r sydd dan y nef; i'r hon y'm gwnaethpwyd i Paul yn weinidog;

24 Yr hwn ydwyf yn awr yn llawenychu yn fy nïoddefiadau drosoch, ac yn cyflawni yr hyn sydd yn ôl o gystuddiau Crist yn fy nghnawd I, er mwyn ei gorph ef, yr hwn yw yr eglwys:

25 I'r hon y'm gwnaethpwyd i yn weinidog, yn ol goruchwyliaeth Duw, yr hon a roddwyd i mi tu ag attoch chwi, i gyflawni gair Duw;

26 *Sef* y dirgelwch oedd guddiedig er oesoedd ac er cenhedlaethau, ond yr awrhon a eglurwyd i'w saint ef:

27 I'r rhai yr ewyllysiodd Duw hysbysu beth yw golud gogoniant y dirgelwch hwn ym mhlith y Cenhedloedd; yr hwn yw Crist ynoch chwi, gobaith y gogoniant:

28 Yr hwn yr ydym ni yn *ei* bregethu, gan rybuddio pob dyn, a dysgu pob dyn ym mhob doethineb; fel y cyflwynom bob dyn yn berffaith yng Nghrist Iesu:

29 Am yr hyn yr ydwyf hefyd yn llafurio, gan ymdrechu yn ol ei weithrediad ef, yr hwn sydd yn gweithio ynof fi yn nerthol.

PENNOD II.

1 *Y mae efe etto yn eu hannog hwy i fod yn ddïanwadal yng Nghrist; 8 ac i ochelyd philosophyddiaeth, a thraddodiadau ofer, 18 ac addoli angelion, 20 a seremoniau y gyfraith, y rhai sydd wedi terfynu yng Nghrist*

CANYS mi a ewyllysiwn i chwi wybod pa faint o ymdrech sydd arnaf er eich *mwyn* chwi, a'r rhai yn Laodicea, a chynnifer ag ni welsant fy wyneb i yn y cnawd;

2 Fel y cysurid eu calonnau hwy, wedi eu cyd-gyssylltu mewn cariad, ac i bob golud sicrwydd deall, i gydnabyddiaeth dirgelwch Duw, a'r Tad, a Christ;

3 Yn yr hwn y mae holl drysorau doethineb a gwybodaeth yn guddiedig.

4 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, fel na thwyllo neb chwi âg ymadrodd hygoel.

5 Canys er fy mod i yn absennol yn y cnawd, er hynny yr ydwyf gyd â chwi yn yr yspryd, yn llawenychu, ac yn gweled eich trefn chwi, a chadernid eich ffydd yng Nghrist.

6 Megis gan hynny y derbyniasoch Grist Iesu yr Arglwydd, *felly* rhodiwch ynddo:

7 Wedi *eich* gwreiddio a'ch adeiladu ynddo ef, a'ch cad-

arnhâu yn y ffydd, megis y'ch dysgwyd, gan gynnyddu ynddi mewn dïolchgarwch.

8 Edrychwch na bo neb yn eich anrheithio trwy philosophi, a gwag dwyll, yn ol traddodiad dynion, yn ol egwyddorion y byd, ac nid yn ol Crist.

9 Oblegid ynddo ef y mae holl gyflawnder y Duwdod yn preswylio yn gorphorol.

10 Ac yr ydych chwi wedi eich cyflawni ynddo ef, yr hwn yw pen pob tywysogaeth ac awdurdod:

11 Yn yr hwn hefyd y'ch enwaedwyd, âg enwaediad nid o waith llaw, trwy ddïosg corph pechodau y cnawd, yn enwaediad Crist:

12 Wedi eich cyd-gladdu âg ef yn y bedydd, yn yr hwn hefyd y'ch cyd-gyfodwyd trwy ffydd gweithrediad Duw, yr hwn a'i cyfododd ef o feirw.

13 A chwithau, pan oeddych yn feirw mewn camweddau, a dïenwaediad eich cnawd, a gyd-fywhâodd efe gyd âg ef, gan faddeu i chwi yr holl gamweddau,

14 Gan ddilëu ysgrifen-law yr ordeiniadau, yr hon oedd i'n herbyn ni, yr hon oedd y'ngwrthwyneb i ni, ac a'i cymmerodd hi oddi ar y ffordd, gan ei hoelio wrth y groes;

15 Gan yspeilio *y* tywysogaethau a'*r* awdurdodau, efe a'u harddangosodd hwy ar gyhoedd, gan ymorfoleddu arnynt arni hi.

16 Am hynny na farned neb arnoch chwi am fwyd neu am ddïod, neu o ran dydd gwyl, neu newydd-loer, neu sabbathau:

17 Y rhai ydynt gysgod pethau i ddyfod, ond y corph *sydd* o Grist.

18 Na thwylled neb chwi am eich gwobr, wrth ei ewyllys, mewn gostyngeiddrwydd, ac addoliad angelion, gan ruthro i bethau nis gwelodd, wedi ymchwyddo yn ofer gan ei feddwl cnawdol ei hun;

19 Ac heb gyfattal y Pen, o'r hwn y mae yr holl gorph, trwy y cymmalau a'r cyssylltiadau, yn derbyn lluniaeth, ac wedi ei gydgyssylltu, yn cynnyddu gan gynnydd Duw.

20 Am hynny, os ydych wedi meirw gyd â Christ oddi wrth egwyddorion y byd, paham yr ydych, megis pettych yn byw yn y byd, yn ymrôi i ordeiniadau,

21 (Na chyffwrdd; *ac* na archwaetha; *ac* na theimla;

22 Y rhai ydynt oll yn llygredigaeth wrth eu harfer) yn ol gorchymynion ac athrawiaethau dynion?

23 Yr hyn bethau sydd ganddynt rith doethineb mewn ewyllys-grefydd a gostyngeiddrwydd, a bod heb arbed y corph, nid mewn bri i ddïgoni y cnawd.

PENNOD III.

1 Y mae efe yn dangos pa le y dylem ni geisio Crist; 5 ac yn ein hannog i'n marwolaethu ein hunain, 10 i ddïosg yr hen ddyn, ac i wisgo Crist am danom 12 yn ein cynghori ni i gariad perffaith, a gostyngeiddrwydd, ac amryw rinweddau craill.

AM hynny os cyd-gyfodasoch gyd â Christ, ceisiwch y pethau *sydd* uchod, lle mae Crist yn eistedd ar ddeheulaw Duw.

2 Rhoddwch eich serch ar bethau *sydd* uchod, nid ar bethau *sydd* ar y ddaear.

3 Canys meirw ydych, a'ch bywyd a guddiwyd gyd â Christ yn Nuw.

4 Pan ymddangoso Crist ein bywyd ni, yna hefyd yr ym-

ddangoswch chwithau gyd âg ef mewn gogoniant.

5 Marwhêwch gan hynny eich aelodau y rhai sydd ar y ddaear; godineb, afiendid, gwŷn, drygchwant, a chybyddod, yr hon sydd eilun-addoliaeth:

6 O achos yr hyn bethau y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr anufudd-dod.

7 Yn y rhai hefyd y rhodiasoch chwithau gynt, pan oeddych yn byw ynddynt.

8 Ond yr awrhon rhoddwch chwithau ymaith yr holl bethau hyn; digter, llid, drygioni, cabledd, serthedd, allan o'ch genau.

9 Na ddywedwch gelwydd wrth eich gilydd, gan ddarfod i chwi ddïosg yr hen ddyn ynghyd â'i weithredoedd;

10 A gwisgo y newydd, yr hwn a adnewyddir mewn gwybodaeth, yn ol delw yr hwn a'i creodd ef.

11 Lle nid oes na Groegwr nac Iuddew, enwaediad na dïenwaediad, Barbariad *na* Scythiad, caeth *na* rhydd: ond Crist *sydd* bob peth, ac ym mhob peth.

12 Am hynny (megis etholedigion Duw, sanctaidd ac anwyl) gwisgwch am danoch ymysgaroedd trugareddau, cymmwynasgarwch, gostyngeiddrwydd, addfwynder, ymaros;

13 Gan gyd-ddwyn â'ch gilydd, a maddeu i'ch gilydd, os bydd gan neb gweryl yn erbyn neb: megis ag y maddeuodd Crist i chwi, felly *gwnewch* chwithau.

14 Ac am ben hyn oll, *gwisgwch* gariad, yr hwn yw rhwymyn perffeithrwydd.

15 A llywodraethed tangnefodd Duw yn eich calonnau, i'r hwn hefyd y'ch galwyd yn un corph; a byddwch ddïolchgar.

16 Preswylied gair Crist ynoch yn helaeth ym mhob doethineb; gan ddysgu a rhybuddio bawb eich gilydd mewn psalmau, a hymnau, ac odlau ysprydol, gan ganu trwy ras yn eich calonnau i'r Arglwydd.

17 A pha beth bynnag a wneloch, ar air neu *ar* weithred, *gwnewch* bob peth yn enw yr Arglwydd Iesu, gan ddïolch i Dduw a'r Tad trwyddo ef.

18 *Y* gwragedd, ymostyngwch i'ch gwŷr priod, megis y mae yn weddus yn yr Arglwydd.

19 *Y* gwŷr, cerwch *eich* gwragedd, ac na fyddwch chwerwon wrthynt.

20 *Y* plant, ufuddhêwch i'*ch* rhïeni ym mhob peth: canys hyn sydd yn rhyngu bodd i'r Arglwydd yn dda.

21 *Y* tadau, na chyffrôwch eich plant, fel na ddigalonnont.

22 *Y* gweision, ufuddhêwch ym mhob peth i'*ch* meistriaid yn ol y cnawd; nid â llygadwasanaeth, fel boddlonwyr dynion, eithr mewn symlrwydd calon, yn ofni Duw:

23 A pha beth bynnag a wneloch, gwnewch o'r galon, megis i'r Arglwydd, ac nid i ddynion;

24 Gan wybod mai gan yr Arglwydd y derbyniwch daledigaeth yr etifeddiaeth: canys yr Arglwydd Crist yr ydych yn ei wasanaethu.

25 Ond yr hwn sydd yn gwneuthur cam, a dderbyn *am* y cam a wnaeth: ac nid oes derbyn wyneb.

PENNOD IV.

1 *Y mae efe yn eu hannog hwy i fod yn wresog mewn gweddi;* 5 *i rodio*

yn ddoeth tu ag at y rhai ni ddaethant etto i wir wybodaeth am Grist: 10 *ac yn eu hannerch hwy; ac yn ewyllysio iddynt bob rhyw lwyddiant.*

Y MEISTRIAID, gwnewch i'*ch* gweision yr hyn *sydd* gyfiawn ac uniawn; gan wybod fod i chwithau Feistr yn y nefoedd.

2 Parhêwch mewn gweddi, gan wylied ynddi gyd â diolchgarwch,

3 Gan weddïo hefyd drosom ninnau, ar i Dduw agori i ni ddrws ymadrodd, i adrodd dirgelwch Crist, am yr hwn yr ydwyf hefyd mewn rhwymau:

4 Fel yr eglurhâwyf ef, megis y mae yn rhaid i mi *ei* draethu.

5 Rhodiwch mewn doethineb tu ag at y rhai sydd allan, gan brynu yr amser.

6 *Bydded* eich ymadrodd bob amser yn rasol, wedi ei dymheru â halen, fel y gwypoch pa fodd y mae yn rhaid i chwi atteb i bob dyn.

7 Fy holl helynt i a fynega Tychicus i chwi, y brawd anwyl, a'r gweinidog ffyddlawn, a'r cyd-was yn yr Arglwydd:

8 Yr hwn a ddanfonais attoch er mwyn hyn, fel y gwybyddai eich helynt chwi, ac y diddanai eich calonnau chwi;

9 Gyd âg Onesimus y ffyddlawn a'r anwyl frawd, yr hwn sydd o honoch chwi. Hwy a hysbysant i chwi bob peth *a wneir* yma.

10 Y mae Aristarchus, fy nghyd-garcharor, yn eich annerch; a Marc, nai Barnabas fab ei chwaer (am yr hwn y derbyniasoch orchymynion: os daw efe attoch, derbyniwch ef)

11 A Jesus, yr hwn a elwir Justus, y rhai ydynt o'r enwaediad. Y rhai hyn yn unig *ywfy* nghyd-weithwyr i deyrnas Dduw, y rhai a fuant yn gysur i mi.

12 Y mae Epaphras, yr hwn sydd o honoch, gwas Crist, yn eich annerch; gan ymdrechu yn wastadol drosoch mewn gweddïau, ar i chwi sefyll yn berffaith ac yn gyflawn y'nghwbl o ewyllys Duw.

13 Canys yr ydwyf yn dyst iddo, fod ganddo zêl mawr trosoch chwi, a'r rhai o Laodicea, a'r rhai o Hïerapolis.

14 Y mae Luc y physygwr anwyl, a Demas, yn eich annerch.

15 Anherchwch y brodyr *sydd* yn Laodicea, a Nymphas, ar eglwys *sydd* yn ei dŷ ef.

16 Ac wedi darllen yr epistol *hwn* gyd â chwi, perwch ei ddarllen hefyd yn eglwys y Laodiceaid; a darllen o honoch chwithau yr un o Laodi-

17 A dywedwch wrth Archippus, Edrych at y weinidogaeth a dderbyniaist yn yr Arglwydd, ar i ti ei chyflawni hi.

18 Yr annerch â'm llaw i Paul fy hun. Cofiwch fy rhwymau. Gras *fyddo* gyd â chwi. Amen.

¶ At y Colossiaid yr ysgrifenwyd o Rufain, gyd â Tychicus ac Onesimus.

EPISTOL CYNTAF PAUL YR APOSTOL AT Y THESSALONIAID.

PENNOD I.

1 *Paul yn dwyn ar ddeall i'r Thessaloniaid, nid yn unig mor feddylgar oedd efe am danynt hwy bob amser, mewn dïolchgarwch a gweddi; 5 eithr hefyd gystal yr oedd efe yn tybied am wirioneddd a phurdeb eu ffydd hwynt, a'u dychweliad at Dduw.*

PAUL, a Silfanus, a Thimotheüs, at eglwys y Thessaloniaid, yn Nuw Dad, a'r Arglwydd Iesu Grist. Gras i chwi a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

2 Yr ydym yn dïolch i Dduw yn wastadol drosoch chwi oll, gan wneuthur coffa am danoch yn ein gweddïau,

3 Gan gofio yn ddibaid waith eich ffydd chwi, a llafur *eich* cariad, ac ymaros *eich* gobaith yn ein Harglwydd Iesu Grist, ger bron Duw a'n Tad;

4 Gan wybod, frodyr anwyl, eich etholedigaeth chwi gan Dduw.

5 Oblegid ni bu ein hefengyl ni tu ag attoch mewn gair yn unig, eithr hefyd mewn nerth, ac yn yr Yspryd Glân, ac mewn sicrwydd mawr; megis y gwyddoch chwi pa fath rai a fuom ni yn eich plith, er eich mwyn chwi.

6 A chwi a aethoch yn ddilynwyr i ni, ac i'r Arglwydd, wedi derbyn y gair mewn gorthrymder mawr, gyd â llawenydd yr Yspryd Glân:

7 Hyd onid aethoch yn siamplau i'r rhai oll sydd yn credu ym Macedonia ac *yn* Achaia.

8 Canys oddi wrthych chwi y seiniodd gair yr Arglwydd, nid yn unig ym Macedonia ac *yn* Achaia, ond ym mhob man hefyd eich ffydd chwi ar Dduw a aeth ar led, fel nad rhaid i ni ddywedyd dim.

9 Canys y maent hwy yn mynegi am danom ni, pa ryw ddyfodiad i mewn a gawsom ni attoch chwi, a pha fodd y troisoch at Dduw oddi wrth eilunod, i wasanaethu y bywiol a'r gwir Dduw;

10 Ac i ddisgwyl am ei Fab ef o'r nefoedd, yr hwn a gyfododd efe o feirw, *sef* Iesu, yr hwn a'n gwaredodd ni oddi wrth y digofaint sydd ar ddyfod.

PENNOD II.

1 *Pa fodd y daeth, ac y pregethwyd yr efengyl i'r Thessaloniaid; a pha fodd y derbyniasant hwythau hi.* 18 *Er achos paham y bu Sant Paul cyhyd yn absennol oddi wrthynt hwy; a phaham yr ydoedd efe mor chwannog i'w gweled hwynt.*

CANYS chwi eich hunain a wyddoch, frodyr, ein dyfodiad ni i mewn attoch, nad ofer fu:

2 Eithr wedi i ni ddïoddef o'r blaen, a chael ammharch, fel y gwyddoch chwi, yn Philippi, ni a fuom hŷf yn ein Duw i lefaru wrthych chwi efengyl Duw trwy fawr ymdrech.

3 Canys ein cynghor ni nid *oedd* o hudoliaeth, nac o aflendid, nac mewn twyll:

4 Eithr megis y'n cyfrifwyd ni gan Dduw yn addas i ymddiried i ni am yr efengyl, felly yr ydym yn llefaru; nid megis yn rhyngu bodd i ddynion, ond i Dduw, yr hwn sydd yn profi ein calonnau ni.

5 Oblegid ni fuom ni un am-

ser mewn ymadrodd gwenhieithus, fel y gwyddoch chwi, nac mewn rhith cybydd-dod; Duw yn dyst:

6 Nac yn ceisio moliant gan ddynion, na chennych chwi, na chan eraill; lle y gallasem bwyso *arnoch*, fel apostolion Crist.

7 Eithr ni a fuom addfwyn yn eich mysg chwi, megis mammaeth yn maethu ei phlant.

8 Felly, gan eich hoffi chwi, ni a welsom yn dda gyfrannu á chwi, nid yn unig efengyl Duw, ond ein heneidiau ein hunain hefyd, am eich bod yn anwyl gennym.

9 Canys côf yw gennych, frodyr, ein llafur a'n lludded ni: canys gan weithio nos a dydd, fel na phwysem ar neb o honoch, ni a bregethasom i chwi efengyl Duw.

10 Tystion *ydych* chwi, a Duw *hefyd*, mor sanctaidd, ac mor gyfiawn, a diargyhoedd, yr ymddygasom yn eich mysg chwi y rhai ydych yn credu:

11 Megis y gwyddoch, y modd *y buom* yn eich cynghori, ac yn eich cysuro, bob un o honoch, fel tad ei blant ei hun,

12 Ac yn ymbil, ar rodio o honoch yn deilwng i Dduw, yr hwn a'ch galwodd chwi i'w deyrnas a'i ogoniant.

13 Oblegid hyn yr ydym ninnau hefyd yn diolch i Dduw yn ddibaid, o herwydd i chwi, pan dderbyniasoch air Duw, yr hwn a glywsoch gennym ni, *ei* dderbyn *ef* nid *fel* gair dyn, eithr (fel y mae yn wir) yn air Duw, yr hwn hefyd sydd yn nerthol-weithio ynoch chwi y rhai sydd yn credu.

14 Canys chwychwi, frodyr, a wnaethpwyd yn ddilynwyr i eglwysi Duw, y rhai yn Judea sydd yng Nghrist Iesu; oblegid chwithau a ddioddefasoch y pethau hyn gan eich cyd-genedl, megis hwythau gan yr Iuddewon;

15 Y rhai a laddasant yr Arglwydd Iesu, a'u prophwydi eu hunain, ac a'n herlidiasant ninnau ymaith; ac *ydynt* heb ryngu bodd Duw, ac yn erbyn pob dyn;

16 Gan warafun i ni lefaru wrth y Cenhedloedd, fel yr iachêid hwy, i gyflawni eu pechodau hwynt yn wastadol: canys digofaint *Duw* a ddaeth arnynt hyd yr eithaf.

17 A ninnau, frodyr, wedi ein gwneuthur yn ymddifad am danoch dros ennyd awr, y'ngolwg, nid y'nghalon, a fuom fwy astud i weled eich wyneb chwi mewn awydd mawr.

18 Am hynny yr ewyllysiasom ddyfod attoch (myfi Paul) yn ddïau, unwaith a dwywaith hefyd; eithr Satan a'n lluddiodd ni.

19 Canys beth *yw* ein gobaith ni, neu *ein* llawenydd, neu goron *ein* gorfoledd? onid chwychwi, ger bron ein Harglwydd Iesu Grist yn ei ddyfodiad ef?

20 Canys chwychwi yn ein gogoniant a'*n* llawenydd ni.

PENNOD III.

1 *Paul yn tystiolaethu el fawr gariad tu ag at y Thessaloniaid, trwy anfon Timothëus attynt hwy, i'w cadarnhâu, ac i'w diddanu: trwy lawenychu yn eu gweithredoedd da hwy;* 10 *a thrwy weddïo drostynt, a dymuno cael dyfod yn ddïogel attynt.*

AM hynny, gan na allem ymattal yn hŵy, ni a welsom yn dda ein gadael ni ein hunain yn Athen;

2 Ac a ddanfonasom Timothëus, ein brawd, a gweinidog Duw, a'n cyd-weithiwr yn efengyl Crist, i'ch cadarnhâu

chwi, ac i'ch diddanu y'ng-
hylch eich ffydd;
3 Fel na chynhyrfid neb yn y
gorthrymderau hyn: canys
chwychwi eich hunain a
wyddoch mai i hyn y'n gosod-
wyd ni.
4 Canys yn wir pan oeddym
gyd â chwi, ni a rag-ddywed-
asom *i chwi* y gorthrymmid
ni; megis y bu, ac y gwyddoch
chwi.
5 O herwydd hyn, minnau,
heb allu ymattal yn hŵy, a
ddanfonais i *gael* gwybod eich
ffydd chwi; rhag darfod i'r
temtiwr eich temtio chwi, a
myned ein llafur ni yn ofer.
6 Eithr yr awrhon, wedi
dyfod Timothëus attom oddi
wrthych, a dywedyd i ni
newyddion da am eich ffydd
chwi a'ch cariad, a bod gen-
nych goffa da am danom ni
yn wastadol, gan hiraethu am
ein gweled ni, megis *yr ydym*
ninnau *am* eich *gweled*
chwithau;
7 Am hynny y cawsom gysur,
frodyr, am danoch chwi, yn
ein holl orthrymder a'n hang-
henoctid, trwy eich ffydd
chwi.
8 Oblegid yr awrhon byw
ydym ni, os ydych chwi yn
sefyll yn yr Arglwydd.
9 Canys pa ddïolch a allwn
ni ei ad-dalu i Dduw am dan-
och chwi, am yr holl lawenydd
â'r hwn yr ydym ni yn llawen
o'ch achos chwi ger bron ein
Duw ni,
10 Gan weddïo mwy nâ mwy,
nos a dydd, ar *gael* gweled
eich wyneb chwi, a chyflawni
diffygion eich ffydd chwi?
11 A Duw ei hun a'n Tad
ni, a'n Harglwydd Iesu Grist,
a gyfarwyddo ein ffordd ni
attoch chwi.
12 A'r Arglwydd a'ch llïosogo,
ac a'ch chwanego ym mhob
cariad i'ch gilydd, ac i bawb,
megis ag *yr ydym* ninnau i
chwi:
13 I gadarnhâu eich calon-
nau chwi yn ddïargyhoedd
mewn sancteiddrwydd ger
bron Duw a'n Tad, yn nyf-
odiad ein Harglwydd Iesu
Grist gyd â'i holl saint.

PENNOD IV.

1 Y mae efe yn eu hannog hwynt i fyned rhagddynt mewn pob math ar dduwioldeb: 6 i fyw yn sanctaidd, ac yn gyflawn; 9 i garu eu gilydd 11 a thrwy lonyddwch, i wneuthur y pethau a berthyn iddynt eu hunain: 13 ac yn ddiweddaf, i dristâu yn gymhedrol dros y meirw. 15 A chyd â'r cynghor diweddaf hwn, y mae efe yn cyssylltu dosparth byr o'r adgyfodiad, ac o ail-ddyfodiad Crist i'r farn.

YM mhellach gan hynny,
frodyr, yr ydym yn attolwg
i chwi, ac yn deisyf yn yr Ar-
glwydd Iesu, megis y derbyn-
iasoch gennym pa fodd y
dylech rodio a boddloni Duw,
ar i chwi gynnyddu fwyfwy.
2 Canys chwi a wyddoch pa
orchymynion a roddasom i
chwi trwy yr Arglwydd Iesu.
3 Canys hyn yw ewyllys Duw,
sef eich sancteiddiad chwi, ar
ymgadw o honoch rhag god-
ineb:
4 Ar fedru o bob un o honoch
feddiannu ei lestr ei hun mewn
sancteiddrwydd a pharch;
5 Nid mewn gwŷn trachwant,
megis y Cenhedloedd y rhai
nid adwaenant Dduw:
6 Na byddo *i neb* orthrymmu
na thwyllo ei frawd mewn
dim: canys dïalydd *yw* yr Ar-
glwydd ar y rhai hyn oll,
megis y dywedasom i chwi o'r
blaen, ac y tystiasom.
7 Canys ni alwodd Duw nyni
i aflendid, ond i sancteidd-
rwydd.
8 Am hynny y neb sydd yn
dirmygu, nid dyn y mae yn
ei ddirmygu, ond Duw, yr hwn

hefyd a roddes ei Yspryd Glân ynom ni.

9 Ond am frawdgarwch, nid rhaid i chwi ysgrifenu o honof attoch: canys yr ydych chwi eich hunain wedi eich dysgu gan Dduw i garu eich gilydd.

10 Oblegid yr ydych yn gwneuthur hyn i bawb o'r brodyr y rhai sydd trwy holl Macedonia: ond yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, gynnyddu o honoch fwyfwy;

11 A rhoddi o honoch eich bryd ar fod yn llonydd, a gwneuthur eich gorchwylion eich hunain, a gweithio â'ch dwylaw eich hunain (megis y gorchymynasom i chwi)

12 Fel y rhodioch yn weddaidd tu ag at y rhai sydd oddi allan, ac na byddo arnoch eisiau dim.

13 Ond ni ewyllysiwn, frodyr, i chwi fod heb wybod am y rhai a hunasant, na thristâoch, megis eraill y rhai nid oes ganddynt obaith.

14 Canys os ydym yn credu farw Iesu, a'i adgyfodi; felly y rhai a hunasant yn yr Iesu, a ddwg Duw hefyd gyd âg ef.

15 Canys hyn yr ydym yn ei ddywedyd wrthych y'ngair yr Arglwydd, na bydd i ni y rhai byw, y rhai a adewir hyd ddyfodiad yr Arglwydd, ragflaenu y rhai a hunasant.

16 Oblegid yr Arglwydd ei hun a ddisgyn o'r nef gyd â bloedd, â llef yr arch-angel, ac ág udgorn Duw: a'r meirw yng Nghrist a gyfodant yn gyntaf:

17 Yna ninnau y rhai byw, y rhai a adawyd, a gipir i fynu gyd á hwynt, yn y cymmylau, i gyfarfod á'r Arglwydd, yn yr awyr: ac felly y byddwn yn wastadol gyd á'r Arglwydd.

18 Am hynny diddenwch eich gilydd â'r ymadroddion hyn.

PENNOD V.

1 *Y mae efe yn mynegi rhagddo, ac yn dangos (fel o'r blaen) ddull dyfodiad Crist i'r farn; 12 ac yn rhoddi amryw orchymynion; 23 ac felly yn diweddu ei epistol.*

EITHR am yr amserau a'r prydiau, frodyr, nid rhaid i chwi ysgrifenu o honof attoch.

2 Oblegid chwi a wyddoch eich hunain yn hysbys, mai felly y daw dydd yr Arglwydd fel lleidr yn y nos.

3 Canys pan ddywedant, Tangnefedd a diogelwch; yna y mae dinystr disymmwth yn dyfod ar eu gwarthaf, megis gwewyr esgor ar un a fo beichiog; ac ni ddiangant hwy ddim.

4 Ond chwychwi, frodyr, nid ydych mewn tywyllwch, fel y goddiweddo y dydd hwnnw chwi megis lleidr.

5 Chwychwi oll, plant y goleuni ydych, a phlant y dydd: nid ydym ni o'r nos, nac o'r tywyllwch.

6 Am hynny na chysgwn, fel rhai eraill; eithr gwyliwn, a byddwn sobr.

7 Canys y rhai a gysgant, y nos y cysgant; a'r rhai a feddwant, y nos y meddwant.

8 Eithr nyni, gan ein bod o'r dydd, byddwn sobr, wedi ymwisgo á dwyfronneg ffydd a chariad, ac á gobaith iachawdwriaeth yn lle helm.

9 Canys nid appwyntiodd Duw nyni i ddigofaint, ond i gaffael iachawdwriaeth trwy ein Harglwydd Iesu Grist,

10 Yr hwn a fu farw drosom; fel pa un bynnag a wnelom ai gwylied, ai cysgu, y byddom fyw gyd âg ef.

11 O herwydd paham cynghorwch eich gilydd, ac adeiledwch bob un eich gilydd, megis ag yr ydych yn gwneuthur.

12 Ac yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, adnabod y rhai sydd yn llafurio yn eich mysg, ac yn eich llywodraethu chwi yn yr Arglwydd, ac yn eich rhybuddio;
13 A gwneuthur cyfrif mawr o honynt mewn cariad, er mwyn eu gwaith. Byddwch dangnefeddus yn eich plith eich hunain.
14 Ond yr ydym yn deisyf arnoch, frodyr, rhybuddiwch y rhai afreolus, diddenwch y gwan eu meddwl, cynheliwch y gweiniaid, byddwch ymarhous wrth bawb.
15 Gwelwch na thalo neb ddrwg dros ddrwg i neb: eithr yn wastadol dilynwch yr hyn sydd dda, tu ag at eich gilydd, a thu ag at bawb.
16 Byddwch lawen yn wastadol.
17 Gweddïwch yn ddibaid.
18 Ym mhob dim diolchwch: canys hyn *yw* ewyllys Duw yng Nghrist Iesu tu ag attoch chwi.
19 Na ddiffoddwch yr Yspryd.
20 Na ddirmygwch brophwydoliaethau.
21 Profwch bob peth: deliwch yr hyn sydd dda.
22 Ymgedwch rhag pob rhith drygioni.
23 A gwir Dduw y tangnefedd a'ch sancteiddio yn gwbl oll: a chadwer eich yspryd oll, a'ch enaid, a'ch corph, yn ddïargyhoedd yn nyfodiad ein Harglwydd Iesu Grist.
24 Ffyddlawn *yw* yr hwn a'ch galwodd, yr hwn hefyd a'*i* gwna.
25 *O* frodyr, gweddïwch drosom.
26 Anherchwch yr holl frodyr â chusan sancteiddiol.
27 Yr ydwyf yn eich tynghedu yn yr Arglwydd, ar ddarllen y llythyr hwn i'r holl frodyr sanctaidd.
28 Gras ein Harglwydd Iesu Grist *fyddo* gyd â chwi. Amen.

¶ Y cyntaf at y Thessaloniaid a ysgrifenwyd o Athen.

AIL EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y

THESSALONIAID.

PENNOD I.

1 Y mae Sant Paul yn hysbysu iddynt ddäed yr oedd efe yn meddwl am eu ffydd, a'u cariad, a'u hamynedd hwynt: 11 a chyd â hynny yn gosod llawer o resymmau ar lawr, i'w cysuro hwy mewn erlid; a'r pennaf o'r rhai hyn a gymmerir oddi wrth gyflawn farn Duw.

PAUL, a Silfanus, a Thimotheüs, at eglwys y Thessaloniaid, yn Nuw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.
2 Gras i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.
3 Diolch a ddylem i Dduw yn wastadol drosoch, frodyr, fel y mae yn addas, oblegid bod eich ffydd chwi yn mawr gynnyddu, a chariad pob un o honoch oll tu ag at eich gilydd yn ychwanegu:
4 Hyd onid ydym ni ein hunain yn gorfoleddu ynoch chwi yn eglwysi Duw, o herwydd eich amynedd chwi a'ch ffydd yn eich holl erlidiau a'r gorthrymderau yr ydych yn eu goddef:
5 *Yr hyn sydd* argoel goleu

o gyflawn farn Duw, fel y'ch cyfrifer yn deilwng i deyrnas Dduw, er mwyn yr hon yr ydych hefyd yn goddef.

6 Canys cyflawn *yw* ger bron Duw, dalu cystudd i'r rhai sydd yn eich cystuddio chwi;

7 Ac i chwithau, y rhai a gystuddir, esmwythdra gyd â ni, yn ymddangosiad yr Arglwydd Iesu o'r nef, gyd â'i angelion nerthol,

8 A thân fflamllyd, gan roddi dïal i'r sawl nid adwaenant Dduw, ac nid ydynt yn ufuddhâu i efengyl ein Harglwydd Iesu Grist:

9 Y rhai a ddïoddefant yn gospedigaeth, ddinystr tragywyddol oddi ger bron yr Arglwydd, ac oddi wrth ogoniant ei gadernid ef:

10 Pan ddêl efe i'w ogoneddu yn ei saint, ac i fod yn rhyfeddol yn y rhai oll sydd yn credu (o herwydd i'n tystiolaeth ni yn eich mysg chwi gael ei chredu) yn y dydd hwnnw.

11 Am ba achos yr ydym hefyd yn gweddïo yn wastadol drosoch, ar fod i'n Duw ni eich cyfrif chwi yn deilwng o'r alwedigaeth *hon*, a chyflawni holl foddlonrwydd *ei* ddaioni, a gwaith ffydd, yn nerthol:

12 Fel y gogonedder enw ein Harglwydd Iesu Grist ynoch chwi, a chwithau ynddo yntau, yn ol gras ein Duw ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

PENNOD II.

1 *Mae efe yn cwyllysio iddynt barhâu yn ddisiyl yn y gwirionedd a dderbyniasant:* 3 *ac yn dangos y bydd ymadawiad oddi wrth y ffydd,* 8 *ac y datguddir anghrist, cyn dyfod dydd yr Arglwydd:* 15 *ac yno yn ail-adrodd ei gynghor o'r blaen, ac yn gweddïo drostynt hwy.*

AC yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, er dyfodiad ein Harglwydd Iesu Grist, a'n cyd-gynnulliad ninnau atto ef,

2 Na'ch sigler yn fuan oddi wrth eich meddwl, ac na'ch cynhyrfer, na chan yspryd, na chan air, na chan lythyr, megis oddi wrthym ni, fel pe bai dydd Crist yn gyfagos.

3 Na thwylled neb chwi mewn un modd: oblegid *ni ddaw y dydd hwnnw* hyd oni ddêl ymadawiad yn gyntaf, a datguddio y dyn pechod, mab y golledigaeth:

4 Yr hwn sydd yn gwrthwynebu, ac yn ymddyrchafu goruwch pob peth a elwir yn Dduw, neu a addolir; hyd onid yw efe, megis Duw, yn eistedd yn nheml Duw, ac yn ei ddangos ei hun mai Duw ydyw.

5 Onid côf gennych chwi, pan oeddwn i etto gyd â chwi, ddywedyd o honof y pethau hyn i chwi?

6 Ac yr awrhon chwi a wyddoch yr hyn sydd yn attal, fel y datguddier ef yn ei bryd ei hun.

7 Canys y mae dirgelwch yr anwiredd yn gweithio eisoes: yn unig yr hwn sydd yr awrhon yn attal, *a ettyl* nes ei dynnu ymaith.

8 Ac yna y datguddir yr Anwir *hwnnw*, yr hwn a ddifetha yr Arglwydd âg yspryd ei enau, ac a ddilëa â disgleirdeb ei ddyfodiad:

9 *Sef* yr hwn y mae ei ddyfodiad yn ol gweithrediad Satan, gyd â phob nerth, ac arwyddion, a rhyfeddodau gau,

10 A phob dichell anghyfiawnder yn y rhai colledig; am na dderbyniasant gariad y gwirionedd, fel y byddent gadwedig.

11 Ac am hynny y denfyn Duw iddynt hwy amryfus-

edd cadarn, fel y credont gelwydd:

12 Fel y barner yr holl rai nid oeddynt yn credu i'r gwirionedd, ond yn ymfoddloni mewn anghyfiawnder.

13 Eithr nyni a ddylem ddïolch yn wastad i Dduw drosoch chwi, frodyr caredig gan yr Arglwydd, oblegid i Dduw o'r dechreuad eich ethol chwi i iachawdwriaeth, trwy sancteiddiad yr Yspryd, a ffydd i'r gwirionedd:

14 I'r hyn y galwodd efe chwi trwy ein hefengyl ni, i feddiannu gogoniant ein Harglwydd Iesu Grist.

15 Am hynny, frodyr, sefwch, a deliwch y traddodiadau a ddysgasoch, pa un bynnag ai trwy ymadrodd, ai trwy ein hepistol ni.

16 A'n Harglwydd Iesu Grist ei hun, a Duw a'n Tad, yr hwn a'n carodd ni, ac a roddes *i ni* ddiddanwch tragywyddol, a gobaith da trwy ras,

17 A ddiddano eich calonnau chwi, ac a'ch sicrhâo ym mhob gair a gweithred dda.

PENNOD III.

1 Y mae efe yn deisyfu eu gweddïau hwy drosto ei hun: 3 yn tystiolaethu pa hyder oedd ganddo arnynt; 5 ac yn gweddïo ar Dduw drostynt hwy; 6 ac yn rhoddi amryw orchymynion; yn enwedig i ochelyd segurdy, a chymdeithas rhai drwg; 16 ac yn diweddu trwy weddïo, a'u hannerch hwy.

BELLACH, frodyr, gweddïwch drosom ni, ar fod i air yr Arglwydd redeg, a chael gogonedd, megis gyd â chwithau;

2 Ac ar ein gwared ni oddi wrth ddynion anhywaith a drygionus: canys nid *oes* ffydd gan bawb.

3 Eithr ffyddlawn yw yr Arglwydd, yr hwn a'ch sicrhâ *chwi*, ac a'*ch* ceidw rhag drwg.

4 Ac y mae gennym hyder yn yr Arglwydd am danoch, eich bod yn gwneuthur, ac y gwnewch, y pethau yr ydym yn eu gorchymyn i chwi.

5 A'r Arglwydd a gyfarwyddo eich calonnau chwi at gariad Duw, ac i ymaros am Grist.

6 Ac yr ydym yn gorchymyn i chwi, frodyr, yn enw ein Harglwydd Iesu Grist, dynnu o honoch ymaith oddi wrth bob brawd a'r sydd yn rhodio yn afreolus, ac nid yn ol y traddodiad a dderbyniodd efe gennym ni.

7 Canys chwi a wyddoch eich hunain pa fodd y dylech ein dilyn ni: oblegid ni buom afreolus yn eich plith chwi,

8 Ac ni fwyttasom fara neb yn rhad; ond trwy weithio mewn llafur a lludded, nos a dydd, fel na phwysem ar neb o honoch chwi:

9 Nid o herwydd nad oes gennym awdurdod, ond fel y'n rhoddem ein hunain yn siampl i chwi i'n dilyn.

10 Canys pan oeddym hefyd gyd â chwi, hyn a orchymynasom i chwi, Os byddai neb ni fynnai weithio, na chai fwytta chwaith.

11 Canys yr ydym yn clywed fod rhai yn rhodio yn eich plith chwi yn afreolus, heb weithio dim, ond bod yn rhodresgar.

12 Ond i'r cyfryw gorchymyn yr ydym, a'u hannog trwy ein Harglwydd Iesu Grist, ar *iddynt* weithio trwy lonyddwch, a bwytta eu bara eu hunain.

13 A chwithau, frodyr, na ddiffygiwch yn gwneuthur daioni.

14 Ond od oes neb heb

ufuddhâu i'n gair trwy y llythyr *yma*, hysbyswch hwnnw; ac na fydded i chwi gymdeithas âg ef, megis y cywilyddio efe.

15 Er hynny na chymmerwch *ef* megis gelyn, eithr cynghorwch *ef* fel brawd.

16 Ac Arglwydd y tangnefeddd ei hun a roddo i chwi dangnefedd yn wastadol ym mhob modd. Yr Arglwydd *a fyddo* gyd â chwi oll.

17 Yr annerch â'm llaw i Paul fy hun; yr hyn sydd arwydd ym mhob epistol: fel hyn yr ydwyf yn ysgrifenu.

18 Gras ein Harglwydd Iesu Grist gyd â chwi oll. Amen.

¶ Yr ail at y Thessaloniaid, a ysgrifenwyd o Athen.

EPISTOL CYNTAF PAUL YR APOSTOL AT

TIMOTHEUS.

PENNOD I.

1 Y mae Paul yn dwyn ar gôf i Timothëus y siars a roddasai efe iddo, wrth fyned i Macedonia. 5 Iawn arfer a diwedd y gyfraith. 11 Yngh ylch galw Sant Paul i fod yn apostol. 20 Am Hymenëus ac Alexander.

PAUL apostol Iesu Grist, yn ol gorchymyn Duw ein Hiachawdwr, a'r Arglwydd Iesu Grist, ein gobaith;

2 At Timothëus, *fy* mab naturiol yn y ffydd: Gras, trugaredd, *a* thangnefedd oddi wrth Dduw ein Tad, a Christ Iesu ein Harglwydd.

3 Megis y deisyfais arnat aros yn Ephesus, pan aethum i Macedonia, fel y gellit rybuddio rhai na ddysgont ddim amgen,

4 Ac na ddalíont ar chwedlau, ac achau anorphen, y rhai sydd yn peri cwestiynau yn hytrach nag ndeiladaeth dduwiol, yr hon sydd trwy ffydd; *gwna felly.*

5 Eithr diwedd y gorchymyn yw cariad o galon bur, a chydwybod dda, a ffydd ddiragrith.

6 Oddi wrth yr hyn bethau y gwyrodd rhai, ac y troisant heibio at ofer-siarad;

7 Gan ewyllysio bod yn athrawon o'r ddeddf, heb ddeall na pha bethau y maent yn eu dywedyd, nac am ba bethau y maent yn taeru.

8 Eithr nyni a wyddom mai da *yw* y gyfraith, os arfer dyn hi yn gyfreithlawn;

9 Gan wybod hyn, nad i'r cyflawn y rhoddwyd y gyfraith, eithr i'r *rhai* digyfraith ac anufudd, i'r *rhai* annuwiol a phechaduriaid, i'r *rhai* di-sanctaidd a halogedig, i dadleiddiaid a mam-leiddiaid, i leiddiaid dynion,

10 I butteinwyr, i wrryw-gydwyr, i ladron-dynion, i gelwyddwyr, i anudonwyr; ac os *oes* dim arall yn wrthwyneb i athrawiaeth iachus,

11 Yn ol efengyl gogoniant y bendigedig Dduw, am yr hon yr ymddiriedwyd i mi.

12 Ac yr ydwyf yn diolch i'r hwn a'm nerthodd i, *sef* Crist Iesu ein Harglwydd, am iddo *fy* nghyfrif yn ffyddlawn, gan fy ngosod yn y weinidogaeth;

13 Yr hwn oeddwn o'r blaen

yn gablwr, ac yn erlidiwr, ac yn drahaus. Eithr mi a gefais drugaredd, am i mi yn ddïarwybod *ei* wneuthur trwy anghrediniaeth:

14 A gras ein Harglwydd ni a dra-amlhâodd gyd â ffydd a chariad, yr hwn sydd yng Nghrist Iesu.

15 Gwir *yw* y gair, ac yn haeddu pob derbyniad, ddyfod Crist Iesu i'r byd i gadw pechaduriaid; o ba rai pennaf ydwyf fi.

16 Eithr o achos hyn y cefais drugaredd, fel y dangosai Iesu Grist ynof fi yn gyntaf bob hir-oddef, er siampl i'r rhai a gredant rhag llaw ynddo ef i fywyd tragywyddol.

17 Ac i'r Brenhin tragywyddol, anfarwol, anweledig, i'r Duw unig ddoeth, *y byddo* anrhydedd a gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

18 Y gorchymyn hwn yr ydwyf yn ei roddi i ti, *fy* mab Timotheus, yn ol y prophwydoliaethau a gerddasant o'r blaen am danat, ar filwrio o honot ynddynt filwriaeth dda,

19 Gan fod gennyt ffydd, a chydwybod dda; yr hon a wrthododd rhai, ac a wnaethant long-ddryllïad am y ffydd:

20 O ba rai y mae Hymenëus ac Alexander; y rhai a roddais i Satan, fel y dysgent na chablent.

PENNOD II.

1 Bod yn tawn gweddïo a dïolch dros bob dyn. 9 Pa fodd y dylai gwragedd ymdrwsio; 12 nad ydys yn caniattâu iddynt na dysgu, na bod yn ben; 15 y byddant hwy gadwedig, er bod ynddynt arwydd o ddïgofaint Duw, wrth ddwyn plant i'r byd, os hwy a arhosant yn y ffydd.

CYNGHORI yr ydwyf am hynny, ym mlaen pob peth, fod ymbiliau, gweddïau, deisyfiadau, *a* thalu dïolch, dros bob dyn;

2 Dros frenhinoedd, a phawb sydd mewn goruchafiaeth; fel y gallom ni fyw yn llonydd ac yn heddychol mewn pob duwioldeb ac onestrwydd.

3 Canys hyn *sydd* dda a chymmeradwy ger bron Duw ein ceidwad;

4 Yr hwn sydd yn ewyllysio bod pob dyn yn gadwedig, a'u dyfod i wybodaeth y gwirionedd.

5 Canys un Duw *sydd*, ac un cyfryngwr hefyd rhwng Duw a dynion, y dyn Crist Iesu;

6 Yr hwn a'i rhoddes ei hunan yn bridwerth dros bawb, i'w dystiolaethu yn yr amseroedd priod.

7 I'r hyn y'm gosodwyd i yn bregethwr ac yn apostol (y gwir yr *wyf* yn ei ddywedyd yng Nghrist, nid wyf yn dywedyd celwydd) yn athraw y Cenhedloedd mewn ffydd a gwirionedd.

8 Am hynny yr wyf yn ewyllysio i'r gwŷr weddïo ym mhob man, gan ddyrchafu dwylaw sanctaidd, heb na digter na dadl.

9 Yr un modd hefyd, bod i'r gwragedd eu trefnu eu hunain mewn dillad gweddus, gyd â gwylder a sobrwydd; nid â gwallt plethedig, neu aur, neu emmau, neu ddillad gwerthfawr,

10 Ond (yr hyn sydd yn gweddu i wragedd a fo yn proffesu duwioldeb) â gweithredoedd da.

11 Dysged gwraig mewn distawrwydd gyd â phob gostyngeiddrwydd.

12 Ond nid wyf yn cenhadu i wraig athrawiaethu, nac ymawdurdodi ar y gwr, eithr bod mewn distawrwydd.

13 Canys Adda a luniwyd yn gyntaf, yna Efa.
14 Ac nid Adda a dwyllwyd; eithr y wraig, wedi ei thwyllo, oedd yn y camwedd.
15 Etto cadwedig fydd wrth ddwyn plant, os arhosant hwy mewn ffydd, a chariad, a sancteiddrwydd, ynghyd â sobrwydd.

PENNOD III.

2 Cynheddfau esgobion, a dïaconiaid, a'u gwragedd; 14 a phaham y mae yr apostol yn ysgrifenu y pethau hyn at Timothëus. 16 Ynghylch yr eglwys, a'r gwirionedd ai ddysgir ynddi.

GWIR *yw* y gair, Od yw neb yn chwennych swydd esgob, gwaith da y mae yn ei chwennych.
2 Rhaid gan hynny i esgob fod yn ddïargyhoedd, yn wr un wraig, yn wyliadwrus, yn sobr, yn weddaidd, yn lletygar, yn athrawaidd;
3 Nid yn win-gar, nid yn darawydd, nid yn budr-elwa; eithr yn dirion, yn anymladdgar, yn ddïarian-gar;
4 Yn llywodraethu ei dŷ ei hun yn dda, yn dal ei blant mewn ufudd-dod, ynghyd â phob onestrwydd;
5 (Oblegid oni fedr un lywodraethu ei dŷ ei hun, pa fodd y cymmer efe ofal dros eglwys Dduw?)
6 Nid yn newyddian *yn y ffydd*, rhag iddo ymchwyddo, a syrthio i ddamnedigaeth diafol.
7 Ac y mae yn rhaid iddo ef hefyd gael tystiolaeth dda gan y rhai oddi allan; rhag iddo syrthio i waradwydd, ac i fagl diafol.
8 *Rhaid* i'r dïaconiaid yr un ffunud *fod* yn onest; nid yn ddau-eiriog, nid yn ymroî i win lawer, nid yn budr-elwa;
9 Yn dala dirgelwch y ffydd mewn cydwybod bur.
10 A phrofer y rhai hynny hefyd yn gyntaf; yna gwasanaethant swydd dïaconiaid, os byddant ddïargyhoedd.
11 *Y mae yn rhaid i'w* gwragedd yr un modd *fod* yn onest, nid yn enllibaidd, yn sobr, yn ffyddlawn ym mhob peth.
12 Bydded y dïaconiaid yn wŷr un wraig, yn llywodraethu eu plant a'u tai eu hunain yn dda.
13 Canys y rhai a wasanaethant swydd diaconiaid yn dda, ydynt yn ynnill iddynt eu hunain radd dda, a hyfder mawr yn y ffydd *sydd* yng Nghrist Iesu.
14 Y pethau hyn yr ydwyf yn eu hysgrifenu attat, gan obeithio dyfod attat ar fyrder.
15 Ond os tariaf yn hir, fel y gwypech pa fodd y mae yn rhaid *i ti* ymddwyn yn nhŷ Dduw, yr hwn yw eglwys y Duw byw, colofn a sylfaen y gwirionedd.
16 Ac yn ddi-ddadl, mawr yw dirgelwch duwioldeb; Duw a ymddangosodd yn y cnawd, a gyfiawnhâwyd yn yr Yspryd, a welwyd gan angelion, a bregethwyd i'r Cenhedloedd, a gredwyd iddo yn y byd, a gymmerwyd i fynu mewn gogoniant.

PENNOD IV.

1 Y mae efe yn prophwydo ymadawiad oddi wrth y ffydd, yn yr amseroedd diweddaf: 6 ac er mwyn na byddai i Timothëus ballu yn ei swydd, y mae efe yn rhoi iddo amryw gynghorion ynghylch hynny.

AC y mae yr Yspryd yn eglur yn dywedyd yr ymedy rhai yn yr amseroedd diweddaf oddi wrth y ffydd, gan roddi coel i ysprydion cyfeiliornus, ac i athrawiaethau cythreuliaid;
2 Yn dywedyd celwydd mewn rhagrith, a'u cydwybod eu

hunain wedi ei serio â haiarn poeth;

3 Yn gwahardd prïodi, *ac yn erchi* ymattal oddi wrth fwydydd, y rhai a greodd Duw i'w derbyn, trwy roddi dïolch, gan y ffyddloniaid, a'r rhai a adwaenant y gwirioncdd.

4 Oblegid *y mae* pob peth a greodd Duw yn dda, ac nid *oes* dim i'w wrthod, os cymmerir trwy dalu dïolch:

5 Canys y mae wedi ei sanctciddio gan air Duw a gweddi.

6 Os gosodi y pethau hyn o flaen y brodyr, ti a fyddi weinidog da i Iesu Grist, wedi dy fagu y'ngeiriau y ffydd, ac athrawiaeth dda, yr hon a ddilynaist.

7 Eithr gâd heibio halogedig a gwrachïaidd chwedlau, ac ymarfer dy hun i dduwioldeb.

8 Canys i ychydig y mae ymarfer corphorol yn fuddiol: eithr duwioldeb sydd fuddiol i bob peth, a chanddi addewid o'r bywyd *y sydd* yr awrhon, ac o'r hwn a fydd.

9 Gwir *yw* y gair, ac yn haeddu pob derbyniad.

10 Canys er mwyn hyn yr ydym yn poeni, ac yn cael ein gwaradwyddo; o herwydd i ni obeithio yn y Duw byw, yr hwn yw Achubydd pob dyn, yn enwedig y ffyddloniaid.

11 Y pethau hyn gorchymyn a dysg.

12 Na ddïystyred neb dy ieuengctid di; eithr bydd yn ensampl i'r ffyddloniaid, mewn gair, mewn ymarweddiad, mewn cariad, mewn yspryd, mewn ffydd, mewn purdeb.

13 Hyd oni ddelwyf, glŷn wrth ddarllen, wrth gynghori, wrth athrawiaethu.

14 Nac esgeulusa y dawn sydd *yn*ot, yr hwn a rodded i ti trwy brophwydoliaeth, gyd âg arddodiad dwylaw yr henuriaeth.

15 Myfyria ar y pethau hyn, *ac* yn y pethau hyn aros; fel y byddo dy gynnydd yn eglur i bawb.

16 Gwylia arnat dy hun, ac ar yr athrawiaeth; aros ynddynt: canys os gwnai hyn, ti a'th gedwi dy hun a'r rhai a wrandawant arnat.

PENNOD V.

1 Rheolau i'w dilyn wrth geryddu. 3 Ynghylch gwragedd gweddwon, 17 a henuriaid. 23 Cynghor ynghylch iechyd Timothëus. 24 Bod pechodau rhai yn myned o'r blaen i farn, a'r eiddo eraill yn canlyn.

NA cherydda hynafgwr, eithr cynghora *ef* megis tad; *a*'r rhai ieuainge, megis brodyr;

2 Yr hen wragedd, megis mammau; y rhai ieuainge, megis chwïorydd, gyd â phob purdeb.

3 Anrhydedda y gwragedd gweddwon y rhai sydd wirweddwon.

4 Eithr o bydd un weddw âg iddi blant neu wŷrion, dysgant yn gyntaf arfer duwioldeb gartref, a thalu y pwyth i'w rhïeni: canys hynny sydd dda a chymmeradwy ger bron Duw.

5 Eithr yr hon sydd wirweddw ac unig, sydd yn gobeithio yn Nuw, ac yn parhâu mewn ymbiliau, a gweddïau, nos a dydd.

6 Ond yr hon sydd drythyll, a fu farw, er ei bod yn fyw.

7 A gorchymyn y pethau hyn, fel y byddont ddïargyhoedd.

8 Ac od oes neb heb ddarbod dros yr eiddo, ac yn enwedig ei deulu, efe a wadodd y ffydd, a gwaeth yw nâ'r dïffydd.

9 Na ddewiser yn weddw *un*

a fo dan driugein-mlwydd oed, yr hon fu wraig i un gwr;

10 Yn dda ei gair am weithredoedd da: os dygodd hi blant i fynu, os bu lettygar, o golchodd hi draed y saint, o chynnorthwyodd hi y rhai cystuddiol, o dilynodd hi bob gorchwyl da.

11 Eithr gwrthod y gweddwon ieuainge: canys pan ddechreuont ymdrythyllu yn erbyn Crist, prïodi a fynnant;

12 Gan gael barnedigaeth, am iddynt ddirmygu y ffydd gyntaf.

13 A hefyd y maent yn dysgu *bod* yn segur, gan rodio o amgylch o dŷ i dŷ; ac nid yn segur yn unig, ond hefyd yn wag-siaradus, ac yn rhodresgar, gan adrodd pethau nid ynt gymmwys.

14 Yr wyf yn ewyllysio gan hynny i'r rhai ieuainge briodi, planta, gwarchod y tŷ, heb roi dim achlysur i'r gwrthwynebwr i ddifenwi.

15 Canys y mae rhai eisoes wedi gwyro ar ol Satan.

16 Od oes gan wr neu wraig ffyddlawn, *wragedd* gweddwon, cynnorthwyant hwynt, ac na phwyser ar yr eglwys; fel y gallo hi ddiwallu y gwirweddwon.

17 Cyfrifer yr henuriaid sydd yn llywodraethu yn dda, yn deilwng o barch dau-ddyblyg; yn enwedig y rhai sydd yn poeni yn y gair a'r athrawiaeth.

18 Canys y mae yr ysgrythyr yn dywedyd, Na chau safn yr ŷch sydd yn dyrnu yr ŷd: ac, *Y mae* y gweithiwr yn haeddu ei gyflog.

19 Yn erbyn henuriad na dderbyn achwyn, oddieithr dan ddau neu dri o dystion.

20 Y rhai sydd yn pechu, cerydda y'ngwŷdd pawb, fel y byddo ofn ar y lleill.

21 Gorchymyn yr ydwyf ger bron Duw, a'r Arglwydd Iesu Grist, a'r etholedig angelion, gadw o honot y pethau hyn heb ragfarn, heb wneuthur dim o gyd-bartïaeth.

22 Na ddod ddwylaw yn ebrwydd ar neb, ac na fydd gyfrannog o bechodau rhai eraill: cadw dy hun yn bur.

23 Nac ŷf ddwfr yn hŵy; eithr arfer ychydig win, er mwyn dy gylla, a'th fynych wendid.

24 Pechodau rhyw ddynion sydd amlwg o'r blaen, yn rhag-flaenu i farn; eithr rhai sydd yn eu canlyn hefyd.

25 Yr un ffunud hefyd y mae gweithredoedd da yn amlwg o'r blaen; a'r rhai sydd amgenach, nis gellir eu cuddio.

PENNOD VI.

1 *Dyled gweision i'w meistriaid.* 3 *Am ochelyd athrawon newydd.* 6 *Duwioldeb sydd elw mawr:* 10 *a chwant arian ydyw gwreiddyn pob drwg.* 11 *Beth a ddylai Timotheus ei ochelyd, a'i ddilyn:* 17 *am ba beth yr oedd iddo rybuddio y cyfoethogion.* 20 *Am gadw yr athrawiaeth iawn, a gochelyd siaradach ofer.*

CYNNIFER ag sydd wasanaethwyr dan yr iau, tybiant eu meistriaid eu hun yn deilwng o bob anrhydedd; fel na chabler enw Duw, a'i athrawiaeth *ef*.

2 A'r rhai sydd â meistriaid ganddynt yn credu, na ddïystyrant *hwynt*, o herwydd eu bod yn frodyr; eithr yn hytrach gwasanaethant *hwynt*, am eu bod yn credu, ac yn anwyl, yn gyfrannogion o'r lleshâd. Y pethau hyn dysg, a chynghora.

3 Od oes neb yn dysgu yn amgenach, ac heb gyttuno âg

iachus ciriau cin Harglwydd Iesu Grist, ac â'r athrawiaeth sydd yn ol duwioldeb;

4 Chwyddo y mae, heb wybod dim, eithr ammhwyllo ynghylch cwestiynau, ac ymryson ynghylch geiriau; o'r rhai y mae cenfigen, ymryson, cableddau, drwg-dybiau, yn dyfod.

5 Cyndyn ddadleu dynion llygredig eu meddwl, heb fod y gwirionedd ganddynt; yn tybied mai elw yw duwioldeb: cilia oddi wrth y cyfryw.

6 Ond elw mawr yw duwioldeb gyd â boddlonrwydd.

7 Canys ni ddygasom ni ddim i'r byd, *ac* eglur *yw* na allwn ddwyn dim allan chwaith.

8 Ac o bydd gennym ymborth a dillad, ymfoddlonwn ar hynny.

9 Ond y rhai *sydd* yn ewyllysio ymgyfoethogi, sydd yn syrthio i brofedigaeth a magl, a llawer o chwantau ynfyd a niweidiol, y rhai sydd yn boddi dynion i ddinystr a cholledigaeth.

10 Canys gwreiddyn pob drwg yw arian-garwch: yr hon, a rhai yn chwannog iddi, hwy a gyfeiliornasant oddi wrth y ffydd, ac a'u gwânasant eu hunain â llawer o ofidiau.

11 Eithr tydi, gwr Duw, gochel y pethau hyn; a dilyn gyfiawnder, duwioldeb, ffydd, cariad, amynedd, addfwyndra.

12 Ymdrecha hardd-deg ymdrech y ffydd; cymmer afael ar y bywyd tragywyddol; i'r hwn hefyd y'th alwyd ac y proffesaist broffes dda ger bron llawer o dystion.

13 Yr ydwyf yn gorchymyn i ti ger bron Duw, yr hwn sydd yn bywhâu pob peth, a *cher bron* Crist Iesu, yr hwn dan Pontius Pilat a dystiodd broffes dda;

14 Gadw o honot y gorchymyn *hwn* yn ddifeius, yn ddiargyhoedd, hyd ymddangosiad cin Harglwydd Iesu Grist:

15 Yr hwn yn ei amserau pïod a ddengys y bendigedig a'r unig Bennaeth, Brenhin y brenhinoedd, ac Arglwydd yr arglwyddi;

16 Yr hwn yn unig sydd ganddo anfarwoldeb, *sydd* yn trigo yn y goleuni ni ellir dyfod atto, yr hwn nis gwelodd un dyn, ac nis dichon ei weled: i'r hwn *y byddo* anrhydedd a gallu tragywyddol. Amen.

17 Gorchymyn i'r rhai sydd oludog yn y byd yma, na byddont uchel feddwl, ac na obeithiont mewn golud anwadal, ond yn y Duw byw, yr hwn sydd yn helaeth yn rhoddi i ni bob peth i'w mwynhâu:

18 Ar iddynt wneuthur daioni, ymgyfoethogi mewn gweithredoedd da, fod yn hawdd ganddynt roddi *a* chyfrannu;

19 Yn trysori iddynt eu hunain sail dda erbyn *yr amser* sydd ar ddyfod, fel y caffont afael ar y bywyd tragywyddol.

20 O Timothëus, cadw yr hyn a roddwyd i'w gadw attat, gan droi oddi wrth halogedig ofer-sain, a gwrthwyneb gwybodaeth, a gamenwir *felly*:

21 Yr hon tra yw rhai yn ei phroffesu, hwy a gyfeiliornasant o ran y ffydd. Gras *fyddo* gyd â thi. Amen.

¶ Y cyntaf at Timothëus a ysgrifenwyd o Laodicea, yr hon yw prif-ddinas Phrygia Pacatiana.

AIL EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT

TIMOTHEUS.

PENNOD I.

Y Serch Paul tu ag at Timothëus, 5 a'r ffydd ddiffuant oedd yn Timothëus, ac yn ei fam, a'i nain: 6 ei annog ef i gyffroi rhoddiad Duw oedd ynddo ef: 8 i fod yn ddïanwadal, ac yn ddïoddefgar mewn erlid: 13 ac i barhâu yn y wir athrawiaeth a ddysgasai ganddo ef. 15 Ynghylch Phygèlus a Hermogenes, a chlod Onesiphorus.

PAUL, apostol Iesu Grist trwy ewyllys Duw, yn ol addewid y bywyd, yr hwn sydd yng Nghrist Iesu,

2 At Timothëus, *fy* mab anwyl: Gras, trugaredd, *a* thangnefedd, oddi wrth Dduw Dad, a Christ Iesu ein Harglwydd.

3 Y mae gennyf ddïolch i Dduw, yr hwn yr ydwyf yn ei wasanaethu o'*m* rhïeni â chydwybod bur, mor ddibaid y mae gennyf goffa am danat ti yn fy ngweddïau nos a dydd:

4 Gan fawr-ewyllysio dy weled, gan gofio dy ddagrau, fel y'm llanwer o lawenydd:

5 Gan alw i'm côf y ffydd ddiffuant sydd ynot ti, yr hon a drigodd yn gyntaf yn dy nain Loïs, ac yn dy fam Eunice; a dïammeu gennyf *ei bod* ynot tithau hefyd.

6 O herwydd pa achos yr ydwyf yn dy goffâu, i ail-ennyn dawn Duw, yr hwn sydd ynot trwy arddodiad fy nwylaw i.

7 Canys ni roddes Duw i ni yspryd ofn; ond *yspryd* nerth, a chariad, a phwyll.

8 Am hynny na fydded arnat gywilydd o dystiolaeth ein Harglwydd, nac o honof finnau ei garcharor ef: eithr cyd-oddef di gystudd â'r efengyl, yn ol nerth Duw:

9 Yr hwn a'n hachubodd ni, ac a'n galwodd â galwedigaeth sanctaidd, nid yn ol ein gweithredoedd ni, ond yn ol ei arfaeth ei hun a'i ras, yr hwn a roddwyd i ni yng Nghrist Iesu, cyn dechreu y byd,

10 Eithr a eglurwyd yr awrhon trwy ymddangosiad ein Hiachawdwr Iesu Grist, yr hwn a ddiddymmodd angau, ac a ddug fywyd ac anllygredigaeth i oleuni trwy yr efengyl:

11 I'r hon y'm gosodwyd i yn bregethwr, ac yn apostol, ac yn athraw y Cenhedloedd.

12 Am ba achos yr ydwyf hefyd yn dïoddef y pethau hyn: ond nid oes arnaf gywilydd: canys mi a wn i bwy y credais; ac y mae yn ddïammeu gennyf ei fod ef yn abl i gadw yr hyn a roddais atto erbyn y dydd hwnnw.

13 Bydded gennyt ffurf yr ymadroddion iachus, y rhai a glywaist gennyf fi, yn y ffydd a'r cariad *sydd* yng Nghrist Iesu.

14 Y peth da a rodded i'w gadw attat, cadw trwy yr Yspryd Glân, yr hwn sydd yn preswylio ynom.

15 Ti a wyddost hyn, ddarfod i'r rhai oll sydd yn Asia droi oddi wrthyf fi; o'r sawl y mae Phygèlus a Hermogenes.

16 Rhodded yr Arglwydd drugaredd i dŷ Onesiphorus; canys efe a'm llonnodd i yr fynych, ac nid oedd gywilydd ganddo fy nghadwyn i.

17 Eithr pan oedd yn Rhufain, *efe* a'm ceisiodd yn ddiwyd iawn, ac a'*m* cafodd.

18 Rhodded yr Arglwydd iddo gael trugaredd gan yr Arglwydd yn y dydd hwnnw: a maint a wnaeth efe o wasanaeth yn Ephesus, goreu y gwyddost ti.

PENNOD II.

1 *Ei annog ef i ddianwadalwch, ac i barhâu; ac i wneuthur rhan gweinidog ffyddlawn yr Arglwydd, gan gyfrannu gair Duw yn iawn, a gochelyd siaradach ofer.* 17 *Am Hymenëus a Philetus.* 19 *Bod sylfaen yr Arglwydd yn sicr.* 22 *Y mae yn dysgu iddo beth sydd i'w ochelyd, ac i'w ddilyn; a pha fodd y gweddai i weinidog yr Arglwydd ymddwyn.*

TYDI gan hynny, fy mab, ymnertha yn y gras sydd yng Nghrist Iesu.

2 A'r pethau a glywaist gennyf trwy lawer o dystion, traddoda y rhai hynny i ddynion ffyddlawn, y rhai a fyddant gymmwys i ddysgu eraill hefyd.

3 Tydi gan hynny goddef gystudd, megis milwr da i Iesu Grist.

4 Nid yw neb a'r sydd yn milwrio, yn ymrwystro â negeseuau y bywyd *hwn;* fel y rhyngo fodd i'r hwn a'i dewisodd yn filwr.

5 Ac od ymdrech neb hefyd, ni choronir ef onid ymdrech yn gyfreithlawn.

6 Y llafurwr sydd yn llafurio, sydd raid iddo yn gyntaf dderbyn y ffrwythau.

7 Ystyria yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd; a'r Arglwydd a roddo i ti ddeall ym mhob peth.

8 Cofia gyfodi Iesu Grist o had Dafydd, o feirw, yn ol fy efengyl i:

9 Yn yr hon yr ydwyf yn goddef cystudd hyd rwymau, fel drwg-weithredwr; eithr gair Duw nis rhwymir.

10 Am hynny yr ydwyf yn goddef pob peth er mwyn yr etholedigion, fel y gallent hwythau gael yr iachawdwriaeth sydd yng Nghrist Iesu, gyd â gogoniant tragywyddol.

11 Gwir *yw* y gair: Canys os buom feirw gyd âg ef, byw fyddwn hefyd gyd âg *ef:*

12 Os dïoddefwn, ni a deyrnaswn gyd âg *ef:* os gwadwn *ef,* yntau hefyd a'n gwad ninnau:

13 Os ŷm ni heb gredu, *etto* y mae efe yn aros yn ffyddlawn: nis gall efe ei wadu ei hun:

14 Dwg y pethau hyn ar gôf, gan orchymyn ger bron yr Arglwydd, na byddo iddynt ymryson ynghylch geiriau, *yr hyn* nid yw fuddiol i ddim, *ond* i ddadymchwelyd y gwrandawyr.

15 Bydd ddyfal i'th osod dy hun yn brofedig gan Dduw, yn weithiwr difeñ, yn iawngyfrannu gair y gwirionedd.

16 Ond halogedig ofer-sain, gochel: canys cynnyddu a wnant i fwy o annuwioldeb.

17 A'u hymadrodd hwy a ysa fel cancr: ac o'r cyfryw rai y mae Hymenëus a Philetus;

18 Y rhai o rau y gwirionedd a gyfeiliornasant, gan ddywedyd ddarfod yr adgyfodiad eisoes; ac y maent yn dadymchwelyd ffydd rhai.

19 Eithr y mae cadarn sail Duw yn sefyll, a chanddo y sel hon; Yr Arglwydd a edwyn y rhai sydd eiddo ef. A, Phob un sydd yn enwi enw Crist, ymadawed oddi wrth anghyfiawnder.

20 Eithr mewn tŷ mawr nid oes yn unig lestri o aur ac o arian, ond hefyd o bren ac o

bridd; a rhai i barch, a rhai i ammharch.

21 Pwy bynnag gan hynny a'i glanhâo ei hun oddi wrth y pethau hyn, efe a fydd yn llestr i barch, wedi ei sancteiddio ac yn gymmwys i'r Arglwydd, wedi ei ddarparu i bob gweithred dda.

22 Ond chwantau ieuengctid, ffo *oddi wrthynt:* a dilyn gyfiawnder, ffydd, cariad, tangnefedd, gyd â'r rhai sydd yn galw ar yr Arglwydd o galon bur.

23 Eithr gochel ynfyd ac annysgedig gwestiynau, gan wybod eu bod yn magu ymrysonau.

24 Ac ni ddylai gwas yr Arglwydd ymryson; ond bod yn dirion wrth bawb, yn athrawus, yn ddïoddefgar,

25 Mewn addfwynder yn dysgu y rhai gwrthwynebus; *i edrych* a roddo Duw iddynt hwy ryw amser edifeirwch i gydnabod y gwirionedd;

26 A bod iddynt ddyfod i'r iawn allan o fagl diafol, y rhai a ddelid ganddo wrth ei ewyllys ef.

PENNOD III.

1 Y mae yn ei rybuddio ef am amseroedd blinion: 6 yn dangos pa fath ydyw gelynion y gwirionedd: 10 yn ei osod ei hun yn stampi iddo: 16 ac yn canmol yr ysgrythyr lân.

GWYBYDD hyn hefyd, y daw amseroedd enbyd yn y dyddiau diweddaf.

2 Canys bydd dynion â'u serch arnynt eu hunain, yn arian-gar, yn ymffrostwyr, yn feilchion, yn gablwyr, yn anufuddion i rïeni, yn anniolchgar, yn annuwiol,

3 Yn angharedig, yn torri cyfammod, yn enllibaidd, yn anghymmesur, yn anfwyn, yn ddi-serch i'r rhai da,

4 Yn fradwyr, yn waedwyllt, yn chwyddedig, yn caru melus-chwant yn fwy nag yn caru Duw;

5 A chanddynt rith duwioldeb, eithr wedi gwadu ei grym hi: a'r rhai hyn gochel di.

6 Canys o'r rhai hyn y mae y rhai *sydd* yn ymlusgo i deiau, ac yn dwyn yn gaeth wrageddos llwythog o bechodau, wedi eu harwain gan amryw chwantau,

7 Yn dysgu bob amser, ac heb allu dyfod un amser i wybodaeth y gwirionedd.

8 Eithr megis y safodd Jannes a Jambrês yn erbyn Moses, felly y mae y rhai hyn hefyd yn sefyll yn erbyn y gwirionedd; dynion o feddwl llygredig, yn anghymmeradwy o ran y ffydd.

9 Eithr nid ânt rhagddynt ym mhellach: canys eu hynfydrwydd fydd amlwg i bawb, megis y bu yr eiddynt hwythau.

10 Eithr ti a lwyr-adwaenost fy nysgeidiaeth, fy muchedd, fy arfaeth, ffydd, hir-ymaros, cariad, amynedd,

11 *Yr* erlidiau, *y* dïoddefiadau, y rhai a ddigwyddasant i mi yn Antiochia, yn Iconium, yn Lystra, pa erlidiau a ddïoddefais: eithr oddi wrthynt oll y'm gwaredodd yr Arglwydd.

12 Ië, a phawb a'r sydd yn ewyllysio byw yn dduwiol yng Nghrist Iesu, a erlidir.

13 Eithr drwg-ddynion a thwyllwyr a ânt rhagddynt waethwaeth, gan dwyllo, a chael eu twyllo.

14 Eithr aros di yn y pethau a ddysgaist, ac a ymddiriedwyd i ti am danynt, gan wybod gan bwy y dysgaist;

15 Ac i ti er yn fachgen wybod yr ysgrythyr lân, yr hon sydd abl i'th wneuthur

di yn ddoeth i iachawdwriaeth, trwy y ffydd sydd yng Nghrist Iesu.

16 Yr holl ysgrythyr *sydd* wedi ei rhoddi gan yspryd-oliaeth Duw, ac *sydd* fuddiol i athrawiaethu, i argyhoeddi, i geryddu, i hyfforddi mewn cyfiawnder:

17 Fel y byddo dyn Duw yn berffaith, wedi ei berffeithio i bob gweithred dda.

PENNOD IV.

1 Y mae yn ei annog ef i fod yn ofalus ac yn ddiwyd i gwblhâu ei swydd: 6 yn ei rybuddio nesed oedd ei farwolaeth ef: 9 yn ewyllysio iddo ddyfod atto ef ar fyrder; 14 ac yn ei rybuddio ef i ochelyd Alexander y gôf. 16 Yn dangos iddo beth a ddigwyddasai iddo wrth ei atteb cyntaf: 19 ac ar ol hynny y mae efe yn dibennu.

YR ydwyf fi gan hynny yn gorchymyn ger bron Duw, a'r Arglwydd Iesu Grist, yr hwn a farna y byw a'r meirw yn ei ymddangosiad a'i deyrnas;

2 Pregetha y gair; bydd daer mewn amser, allan o amser; argyhoedda, cerydda, annog gyd â phob hir-ymaros ac athrawiaeth.

3 Canys daw yr amser pryd na ddioddefont athrawiaeth iachus; eithr yn ol eu chwantau eu hunain y pentyrrant iddynt eu hunain athrawon, gan fod eu clustiau yn merwino;

4 Ac oddi wrth y gwirionedd y troant ymaith *eu* clustiau, ac at chwedlau y troant.

5 Eithr gwylia di ym mhob peth, dioddef adfyd, gwna waith efengylwr, cyflawna dy weinidogaeth.

6 Canys myfi yr awrhon a aberthir, ac amser fy ymddattodiad i a nesâodd.

7 Mi a ymdrechais ymdrech dêg, mi a orphenais fy ngyrfa, mi a gedwais y ffydd.

8 O hyn allan rhoddwyd coron cyfiawnder i'w chadw i mi, yr hon a rydd yr Arglwydd, y Barnwr cyfiawn, i mi yn y dydd hwnnw: ac nid yn unig i mi, ond hefyd i bawb a garant ei ymddangosiad ef.

9 Bydd ddyfal i ddyfod attaf yn ebrwydd:

10 Canys Demas a'm gadawodd, gan garu y byd presennol, ac a aeth ymaith i Thessalonica; Crescens i Galatia, Titus i Dalmatia.

11 Luc yn unig sydd gyd â mi. Cymmer Marc, a dwg gyd â thi: canys buddiol yw efe i mi i'r weinidogaeth.

12 Tychicus hefyd a ddanfonais i Ephesus.

13 Y cochl a adewais i yn Troas gyd â Carpus, pan ddelych, dwg *gyd â thi*, a'r llyfrau, yn enwedig y memrwn.

14 Alexander y gôf copr a wnaeth i mi ddrygau lawer: taled yr Arglwydd iddo yn ol ei weithredoedd.

15 Yr hwn hefyd gochel dithau; canys efe a safodd yn ddirfawr yn erbyn ein hymadroddion ni.

16 Yn fy atteb cyntaf ni safodd neb gyd â mi, eithr pawb a'm gadawsant: *mi a archaf ar Dduw* nas cyfrifer iddynt.

17 Eithr yr Arglwydd a safodd gyd â mi, ac a'm nerthodd; fel trwof fi y byddai y pregethiad yn llawn hysbys, ac y clywai yr holl Genhedloedd: ac mi a waredwyd o enau y llew.

18 A'r Arglwydd a'm gwared i rhag pob gweithred ddrwg, ac a'*m* ceidw i'w deyrnas nefol: i'r hwn *y byddo* gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

19 Annerch Prisca ac Acwila, a theulu Onesiphorus.

20 Erastus a arhosodd yn

Corinth: ond Trophimus a adewais ym Miletum yn glaf.

21 Bydd ddyfal i ddyfod cyn y gauaf. Y mae Eubulus yn dy annerch, a Pudens, a Linus, a Claudia, a'r brodyr oll.

22 Yr Arglwydd Iesu Grist *fyddo* gyd à'th yspryd di. Gras *fyddo* gyd â chwi. Amen.

¶ Yr ail *epistol* at Timothëus, yr esgob cyntaf a ddewiswyd ar eglwys yr Ephesiaid, a ysgrifenwyd o Rufain, pan ddygwyd Paul yr ail waith ger bron Cesar Nero.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT

TITUS.

PENNOD I.

5 I ba beth y gadawodd Paul Titus yn Creta. 6 Pa gynheddfau a ddylai fod mewn eglwyswyr. 11 Rhaid yw cau safnau y rhai a ddysgant y pethau ni ddylent: 12 a pha fath wŷr ydynt.

PAUL gwas Duw, ac apostol Iesu Grist, yn ol ffydd etholedigion Duw, ac adnabyddiaeth y gwirionedd, yr hon *sydd* yn ol duwioldeb;

2 I obaith bywyd tragywyddol, yr hon a addawodd y digelwyddog Dduw cyn dechreu y byd;

3 Eithr mewn amseroedd priodol efe a eglurhâodd ei air trwy bregethu, am yr hyn yr ymddiriedwyd i mi, yn ol gorchymyn Duw ein Hiachawdwr;

4 At Titus, *fy* mab naturiol yn ol y ffydd gyffredinol: Gras, trugaredd, *a* thangnefedd oddi wrth Dduw Dad, a'r Arglwydd Iesu Grist ein Hiachawdwr ni.

5 Er mwyn hyn y'th adewais yn Creta, fel yr iawn drefnit y pethau sydd yn ôl, ac y gosodit henuriaid ym mhob dinas, megis yr ordeiniais i ti.

6 Os yw neb yn ddïargyhoedd, yn wr un wraig, a chanddo blant ffyddlawn, heb gael y gair o fod yn afradlawn, neu yn anufudd:

7 Canys rhaid i esgob fod yn ddïargyhoedd, fel goruchwyliwr Duw; nid yn gyndyn, nid yn ddigllawn, nid yn winygar, nid yn darawydd, nid yn budr-elwa;

8 Eithr yn llettygar, yn caru daioni, yn sobr, yn gyfiawn, yn sanctaidd, yn dymherus;

9 Yn dal yn lew y gair ffyddlawn, yn ol yr addysg, fel y gallo gynghori yn yr athrawiaeth iachus, ac argyhoeddi y rhai sydd yn gwrth-ddywedyd.

10 Canys y mae llawer yn anufudd, yn ofer-siaradus, ac yn dwyllwyr meddyliau, yn enwedig y rhai o'r enwaediad:

11 Y rhai y mae yn rhaid cau eu safnau, y rhai sydd yn dymchwelyd tai cyfan, gan athrawiaethu y pethau ni ddylid, er mwyn budr-elw.

12 Un o honynt hwy eu hunain, un o'u prophwydi hwy eu hunain, a ddywedodd, Y Cretiaid *sydd* bob amser yn gelwyddog, drwg fwystfilod, boliau gorddïog.

13 Y dystiolaeth hon sydd wir. Am ba achos argyhoedda hwy yn llym, fel y byddont iach yn y ffydd;

14 Heb ddal ar chwedlau luddewaidd, a gorchymynion dynion, yn troi oddi wrth y gwirionedd.

15 Pur yn ddïau *yw* pob peth i'r rhai pur: eithr i'r rhai halogedig a'r di-ffydd, nid pur dim; eithr halogedig yw hyd yn nôd eu meddwl a'u cydwybod hwy.

16 Y maent yn proffesu yr adwaenant Dduw; eithr ar weithredoedd *ei* wadu y maent, gan fod yn ffiaidd, ac yn anufudd, ac at bob gweithred dda yn anghymmeradwy.

PENNOD II.

1 Y mae efe yn hyfforddi Titus yn ei athrawiaeth, ac yn ei fuchedd. 9 Rhan gweision, a phob math a'r Gristianogion.

EITHR llefara di y pethau a weddo i athrawiaeth iachus:

2 Bod o'r hynaf-gwŷr yn sobr, yn onest, yn gymmesur, yn iach yn y ffydd, y'nghariad, mewn amynedd:

3 *Bod* o'r hynaf-wragedd yr un ffunud mewn ymddygiad fel y gweddai i sancteiddrwydd; nid yn enllibaidd, nid wedi ymroi i win lawer, yn rhoi athrawiaeth o ddaioni:

4 Fel y gallont wneuthur y gwragedd ieuainge yn bwyllog, i garu eu gwŷr, i garu eu plant,

5 Yn sobr, yn bur, yn gwarched gartref, yn dda, yn ddarostyngedig i'w gwŷr prïod, fel na chabler gair Duw.

6 Y gwŷr ieuainge yr un ffunud cynghora i fod yn sobr;

7 Gan dy ddangos dy hun ym mhob peth yn ensampl i weithredoedd da: *a dangos*, mewn athrawiaeth, anllygredigaeth, gweddeidd-dra, purdeb;

8 Ymadrodd iachus yr hwn ni aller beio arno; fel y byddo i'r hwn *sydd* yn y gwrthwyneb gywilyddio, heb ganddo ddim drwg i'w ddywedyd am danoch chwi.

9 *Cynghora* weision i fod yn ddarostyngedig i'w meistriaid eu hun, *ac* i ryngu bodd *iddynt* ym mhob peth; nid yn gwrth-ddywedyd:

10 Nid yn darn-guddio, ond yn dangos pob ffyddlondeb da; fel yr harddont athrawiaeth Duw ein Hiachawdwr ym mhob peth.

11 Canys ymddangosodd gras Duw, yr hwn sydd yn dwyn iachawdwriaeth i bob dyn;

12 Gan ein dysgu ni i wadu annuwioldeb a chwantau bydol, a byw yn sobr, ac yn gyfiawn, ac yn dduwiol, yn y byd sydd yr awrhon;

13 Gan ddisgwyl am y gobaith gwŷnfydedig, ac ymddangosiad gogoneddus y Duw mawr, a'n Hiachawdwr Iesu Grist:

14 Yr hwn a'i rhoddes ei hun drosom, i'n prynu ni oddi wrth bob anwiredd, ac i'n puro ni iddo ei hun yn bobl brïodol, awyddus i weithredoedd da.

15 Y pethau hyn llefara a chynghora, ac argyhoedda gyd â phob awdurdod. Na ddïystyred neb di.

PENNOD III.

Y mae Paul yn hyfforddi Titus pa bethau a ddyseg, a pha bethau ni ddyseg efe iddynt. 10 Am ochelyd heretic eyndyn. 12 Y mae yn dangos iddo i ba fan, a pha bryd, y deuai atto ef; ac felly y mae yn dibennu.

DWG ar gôf iddynt fod yn ddarostyngedig i'r tywysogaethau a'r awdurdodau, fod yn ufudd, fod yn barod i bob gweithred dda.

2 Bod heb gablu neb, yn anymladdgar, yn dirion, gan ddangos pob addfwynder tu ag at bob dyn.

3 Canys yr oeddym ninnau hefyd gynt yn annoethion, yn anufudd, yn cyfeiliorni, yn gwasanaethu chwantau ac amryw feluswedd, gan fyw mewn drygioni a chenfigen, yn ddigasog, yn casâu ein gilydd.

4 Eithr pan ymddangosodd daioni a chariad Duw ein Hachubwr tu ag at ddyn,

5 Nid o weithredoedd cyfiawnder y rhai a wnaethom ni, eithr yn ol ei drugaredd yr achubodd efe nyni, trwy olchiad yr adenedigaeth, ac adnewyddiad yr Yspryd Glân;

6 Yr hwn a dywalltodd efe arnom ni yn helaeth, trwy Iesu Grist ein Hiachawdwr:

7 Fel, gwedi ein cyfiawnhâu trwy ei ras ef, y'n gwneid yn etifeddion yn ol gobaith bywyd tragywyddol.

8 Gwir *yw* y gair, ac am y pethau hyn yr ewyllysiwn i ti fod yn daer, fel y byddo i'r sawl a gredasant i Dduw ofalu ar flaenori mewn gweithredoedd da. Y pethau hyn sydd dda a buddiol i ddynion.

9 Eithr gochel gwestiynau ffol, ac achau, a chynhennau, ac ymrysonau ynghylch y ddeddf: canys anfuddiol ydynt ac ofer.

10 Gochel y dyn a fyddo heretic, wedi un ac ail rybudd:

11 Gan wybod fod y cyfryw un wedi ei ŵyrdroi, ac yn pechu, gan fod yn ei ddamnio ei hunan.

12 Pan ddanfonwyf Artemas attat, neu Tychicus, bydd ddyfal i ddyfod attaf i Nicopolis: canys yno yr arfaethais auafu.

13 Hebrwng Zenas y cyfreithiwr, ac Apòlos, yn ddiwyd; fel na byddo arnynt eisieu dim.

14 A dysged yr eiddom ninnau flaenori mewn gweithredoedd da i anghenrheidiau, fel na byddont yn ddiffrwyth.

15 Y mae yr holl rai sydd gyd â mi yn dy annerch. Annerch y rhai sydd yn ein caru ni yn y ffydd. Gras *fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

¶ At Titus, yr esgob cyntaf a ddewiswyd ar eglwys y Cretiaid, yr ysgrifenwyd o Nicopolis ym Macedonia.

EPISTOL SANT PAUL AT

PHILEMON.

1 Y mae yn wych ganddo ef glywed am ffydd a chariad Philemon; 9 ac yn dymuno arno faddeu i'w was Onesimus, 14 a'i gymmeryd ef adref yn garedig drachefn.

PAUL carcharor Crist Iesu, a'r brawd Timothëus, at Philemon ein hanwylyd, a'n cyd-weithiwr,

2 Ac at Apphia *ein* hanwylyd, ac at Archippus ein cydfilwr, ac at yr eglwys sydd yn dy dŷ di.

3 Gras i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

4 Yr wyf yn diolch i'm Duw,

gan wneuthur coffa am danat yn wastadol yn fy ngweddïau,

5 Wrth glywed dy gariad, a'r ffydd sydd gennyt tu ag at yr Arglwydd Iesu, a thu ag at yr holl saint;

6 Fel y gwneler cyfranniad dy ffydd di yn nerthol, trwy adnabod pob peth daionus, a'r sydd ynoch chwi yng Nghrist Iesu.

7 Canys y mae gennym lawer o lawenydd a diddanwch yn dy gariad di, herwydd bod ymysgaroedd y saint wedi eu llonni trwot ti, frawd.

8 O herwydd paham, er bod gennyf, hyfdra lawer yng Nghrist, i orchymyn i ti y peth sydd weddus;

9 Etto o rau cariad yr ydwyf yn hytrach yn attolwg, er fy mod yn gyfryw un a Phaul yr hynaf-gwr, ac yr awrhon hefyd yn garcharor Iesu Grist.

10 Yr ydwyf yn attolwg i ti dros fy mab Onesimus, yr hwn a genhedlais i yn fy rhwymau:

11 Yr hwn gynt *a fu* i ti yn anfuddiol, ond yr awrhon yn fuddiol i ti ac i minnau hefyd;

12 Yr hwn a ddanfonais drachefn: a derbyn dithau ef, yr hwn yw fy ymysgaroedd i.

13 Yr hwn yr oeddwn i yn ewyllysio ei ddal gyd â mi, fel drosot ti y gwasanaethai efe fi yn rhwymau yr efengyl.

14 Eithr heb dy feddwl di ni ewyllysiais wneuthur dim; fel na byddai dy ddaioni di megis o anghenrhaid, ond o fodd.

15 Canys ysgatfydd er mwyn hyn yr ymadawodd dros amser, fel y derbynit ef yn dragywydd;

16 Nid fel gwas bellach, eithr uwch law gwas, yn frawd anwyl, yn enwedig i mi; eithr pa faint mwy i ti, yn y cnawd ac yn yr Arglwydd hefyd?

17 Os wyt ti gan hynny yn fy nghymmeryd i yn gydymmaith, derbyn ef fel myfi.

18 Ac os gwnaeth efe ddim cam â thi, neu *os* yw yn *dy* ddyled, cyfrif hynny arnaf fi;

19 Myfi Paul a'*i* hysgrifenais â'm llaw fy hun, myfi a'i talaf; fel na ddywedwyf wrthyt, dy fod yn fy nyled i yn mhellach am danat dy hun hefyd.

20 Ië, frawd, gâd i mi dy fwynhâu di yn yr Arglwydd: llonna fy ymysgaroedd i yn yr Arglwydd.

21 Gan hyderu ar dy ufuddod, yr ysgrifenais attat, gan wybod y gwnai, ïe, fwy nag yr wyf yn ei ddywedyd.

22 Heb law hyn hefyd, parottôa i mi letty: canys yr ydwyf yn gobeithio trwy eich gweddïau chwi y rhoddir fi i chwi.

23 Y mae yn dy annerch, Epaphras, fy nghyd-garcharor yng Nghrist Iesu;

24 Marc, Aristarchus, Demas, Luc, fy nghyd-weithwyr.

25 Gras ein Harglwydd Iesu Grist *fyddo* gyd â'ch yspryd chwi. Amen.

¶ At Philemon yr ysgrifenwyd o Rufain, gyd â'r gwas Onesimus.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT YR

HEBREAID.

PENNOD I.

1 Duw yn y dyddiau diweddaf a lefarodd wrthym ni trwy ei Fab ei hun: 4 yr hwn, o ran ei berson a'i swydd, sydd yn rhagori ar yr angelion. 14 Swydd yr angelion.

DUW, wedi iddo lefaru lawer gwaith, a llawer modd, gynt wrth y tadau trwy y prophwydi, yn y dyddiau diweddaf hyn a lefarodd wrthym ni yn *ei* Fab;

2 Yr hwn a wnaeth efe yn etifedd pob peth, trwy yr hwn hefyd y gwnaeth efe y bydoedd:

3 Yr hwn, *ac* efe yn ddisgleirdeb *ei* ogoniant *ef*, ac yn wir lun ei berson ef, ac yn cynnal pob peth trwy air ei nerth, wedi puro ein pechodau ni trwyddo ef ei hun, a eisteddodd ar ddeheulaw y Mawredd yn y goruwchleoedd;

4 Wedi *ei* wneuthur o hynny yn well nâ'r angelion, o gymmaint ag yr etifeddodd efe enw mwy rhagorol nâ hwynthwy.

5 Canys wrth bwy o'r angelion y dywedodd efe un amser, Fy mab ydwyt ti; myfi heddyw a'th genhedlais di? A thrachefn, Myfi a fyddaf iddo ef yn Dad, ac efe a fydd i mi yn Fab?

6 A thrachefn, pan yw yn dwyn y Cyntaf-anedig i'r byd, y mae yn dywedyd, Ac addoled holl angelion Duw ef.

7 Ac am yr angelion y mae yn dywedyd, Yr hwn sydd yn gwneuthur ei angelion yn ysprydion, a'i weinidogion yn fflam dân.

8 Ond wrth y Mab, Dy orsedd-faingc di, O Dduw, *sydd* yn oes oesoedd: teyrn-wïalen uniondeb *yw* teyrn-wïalen dy deyrnas di.

9 Ti a geraist gyfiawnder, ac a gaseaist anwiredd: am hynny y'th enneiniodd Duw, *sef* dy Dduw di, âg olew gorfoledd tu hwnt i'th gyfeillion.

10 Ac, Tydi yn y dechreuad, Arglwydd, a sylfaenaist y ddaear: a gwaith dy ddwylaw di yw y nefoedd.

11 Hwynt-hwy a ddarfyddant; ond tydi sydd yn parhâu: a hwynt-hwy oll fel dilledyn a heneiddiant;

12 Ac megis gwisg y plygi di hwynt, a hwy a newidir: ond tydi yr un ydwyt, a'th flynyddoedd ni phallant.

13 Ond wrth ba un o'r angelion y dywedodd efe un amser, Eistedd ar fy neheulaw, hyd oni osodwyf dy elynion yn droedfainge i'th draed?

14 Onid ysprydion gwasanacthgar ydynt hwy oll, wedi eu danfon i wasanaethu er mwyn y rhai a gânt etifeddu iachawdwriaeth?

PENNOD II.

1 Y dylem ni fod yn ufudd i Grist Iesu; 5 gan fod yn wiw ganddo ef ei hun gymmeryd ein naturiaeth ni arno, 14 fel yr oedd yn anghenrhaid.

AM hynny y mae yn rhaid i ni ddal yn well ar y pethau a glywsom, rhag un amser i ni *eu* gollwng *hwy* i golli.

2 Canys os bu gadarn y gair a lefarwyd trwy angelion, ac os derbyniodd pob trosedd ac anufudd-dod gyfiawn daledigaeth;

3 Pa fodd y dïangwn ni, os esgeuluswn iachawdwriaeth gymmaint, yr hon, wedi dechreu ei thraethu trwy yr Arglwydd, a sicrhâwyd i ni gan y rhai a'i clywsant *ef:*
4 *A* Duw hefyd yn cyd-dystiolaethu, trwy arwyddion a rhyfeddodau, ac amryw nerthoedd, a doniau yr Yspryd Glân, yn ol ei ewyllys ei hun?
5 Canys nid i'r angelion y darostyngodd efe y byd a ddaw, am yr hwn yr ydym yn llefaru.
6 Eithr un mewn rhyw fan a dystiolaethodd, gan ddywedyd, Pa beth yw dyn, i ti i feddwl am dano? neu fab dyn, i ti i ymweled âg ef?
7 Ti a'i gwnacthost ef ychydig îs nâ'r angelion; â gogoniant ac anrhydedd y coronaist ti ef, ac a'i gosodaist ef ar weithredoedd dy ddwylaw:
8 Ti a ddarostyngaist bob peth dan ei draed ef. Canys wrth ddarostwng pób peth iddo, ni adawodd efe ddim heb ddarostwng iddo. Ond yr awrhon nid ydym ni etto yn gweled pob peth wedi eu darostwng iddo.
9 Eithr yr ydym ni yn gweled Iesu, yr hwn a wnaed ychydig yn îs nâ'r angelion, o herwydd dïoddef marwolaeth, wedi ei goroni â gogoniant ac anrhydedd; fel trwy ras Duw y profai efe farwolaeth dros bob dyn.
10 Canys gweddus oedd iddo ef, o herwydd yr hwn *y mae* pob peth, a thrwy yr hwn *y mae* pob peth, wedi *iddo* ddwyn meibion lawer i ogoniant, berffeithio Tywysog eu hiachawdwriaeth hwy trwy ddïoddefiadau.
11 Canys yr hwn sydd yn sancteiddio, a'r rhai a sancteiddir, o'r un *y maent* oll. Am ba achos nid yw gywilyddus ganddo eu galw hwy yn frodyr;
12 Gan ddywedyd, Myfi a fynegaf dy enw di i'm brodyr; y'nghanol yr eglwys y'th folaf di.
13 A thrachefn, Myfi a fyddaf yn ymddiried ynddo. A thrachefn, Wele, fi, a'r plant a roddes Duw i mi.
14 Oblegid hynny, gan fod y plant yn gyfrannogion o gig a gwaed, yntau hefyd yr un modd a fu gyfrannog o'r un *pethau;* fel trwy farwolaeth y dinystriai efe yr hwn oedd â nerth marwolaeth ganddo, hynny yw, diafol;
15 Ac y gwaredai hwynt y rhai trwy ofn marwolaeth oeddynt dros eu holl fywyd dan gaethiwed.
16 Canys ni chymmerodd efe *naturiaeth* angelion; eithr had Abraham a gymmerodd efe.
17 Am ba achos y dylai efe ym mhob peth fod yn gyffelyb i'w frodyr; fel y byddai drugarog ac Arch-offeiriad ffyddlawn, mewn pethau *yn perthyn* i Dduw, i wneuthur cymmod dros bechodau y bobl.
18 Canys yn gymmaint a dïoddef o hono ef, gan gael ei demtio, efe a ddichon gynnorthwyo y rhai a demtir.

PENNOD III.

1 *Bod Crist yn rhagori ar Moses: Ac am hynny oni chredwn ni iddo ef, yr ydym ni yn haeddu ychwaneg gospedigaeth nâ'r Israeliaid gwrthnyeig.*

O HERWYDD paham, frodyr sanctaidd, cyfrannogion o'r galwedigaeth nefol, ystyriwch Apostol ac Arch-offeiriad ein cyffes ni, Crist Iesu;
2 Yr hwn sydd ffyddlawn i'r

hwn a'i hordeiniodd ef, megis ag *y bu* Moses yn ei holl dŷ ef.

3 Canys fe a gyfrifwyd hwn yn haeddu mwy gogoniant nâ Moses, o gymmaint ag y mae yr hwn a adeiladodd y tŷ yn cael mwy o barch nâ'r tŷ.

4 Canys pob tŷ a adeiledir gan ryw un; ond yr hwn a adeiladodd bob peth *yw* Duw.

5 A Moses yn wir *a fu* ffyddlawn yn ei holl dŷ megis gwas, er tystiolaeth i'r pethau oedd i'w llefaru;

6 Eithr Crist, megis Mab ar ei dŷ ei hun: tŷ yr hwn ydym ni, os nyni a geidw ein hyder a gorfoledd ein gobaith yn sicr hyd y diwedd.

7 Am hynny, megis y mae yr Yspryd Glân yn dywedyd, Heddyw, os gwrandêwch ar ei leferydd ef,

8 Na chaledwch eich calonnau, megis yn y cyffrôad, yn nydd y profedigaeth yn y diffaethwch:

9 Lle y temtiodd eich tadau fyfi, y profasant fi, ac y gwelsant fy ngweithredoedd ddeugain mlynedd.

10 Am hynny y digiais wrth y genhedlaeth honno, ac y dywedais, Y maent bob amser yn cyfeiliorni yn *eu* calonnau; ac ni adnabuant fy ffyrdd i:

11 Fel y tyngais yn fy llid, na chaent ddyfod i mewn i'm gorphwysfa.

12 Edrychwch, frodyr, na byddo un amser yn neb o honoch galon ddrwg anghrediniaeth, gan ymado oddi wrth Dduw byw.

13 Eithr cynghorwch eich gilydd bob dydd tra y gelwir hi Heddyw; fel na chaleder neb o honoch trwy dwyll pechod.

14 Canys fe a'n gwnaed ni yn gyfrannogion o Grist, os daliwn ddechreuad cin hyder yn sicr hyd y diwedd.

15 Tra y dywedir, Heddyw, os gwrandêwch ar ei leferydd ef, na chaledwch eich calonnau, megis yn y cyffrôad.

16 Canys rhai, wedi gwrando, a'*i* digiasant *ef:* ond nid pawb a'r a ddaethant o'r Aipht trwy Moses.

17 Ond wrth bwy y digiodd efe ddeugain mlynedd? onid wrth y rhai a bechasent, y rhai y syrthiodd eu cyrph yn y diffaethwch?

18 Ac wrth bwy y tyngodd efe, na chaent hwy fyned i mewn i'w orphwysfa ef? onid wrth y rhai ni chredasant?

19 Ac yr ydym ni yn gweled na allent hwy fyned i mewn o herwydd anghrediniaeth.

PENNOD IV.

1 Trwy ffydd y mae cael gorphwysfa y Cristianogion. 12 Gallu gair Duw. 14 Trwy ein Harch-offeiriad Iesu, Mab Duw, yr hwn oedd heb bechod, ond nid heb ei wendid, 16 y mae i ni gyrchu yn hŷf at orsedd-faingc y gras.

OFNWN gan hynny, gan fod addewid wedi ei adael *i ni* i fyned i mewn i'w orphwysfa ef, rhag bod neb o honoch yn debyg i fod yn ôl.

2 Canys i ninnau y pregethwyd yr efengyl, megis ag iddynt hwythau: eithr y gair a glybuwyd ni bu fuddiol iddynt hwy, am nad oedd wedi ei gyd-dymheru â ffydd yn y rhai a'*i* clywsant.

3 Canys yr ydym ni, y rhai a gredasom, yn myned i mewn i'r orphwysfa, megis y dywedodd efe, Fel y tyngais yn fy llid, Os ânt i mewn i'm gorphwysfa i: er bod y gweithredoedd wedi eu gwneuthur er seiliad y byd.

4 Canys efe a ddywedodd mewn man am y seithfed *dydd* fel hyn; A gorphwysodd

Duw y seithfed dydd oddi wrth ei holl weithredoedd.

5 Ac yma drachefn, Os ânt i mewn i'm gorphwysfa i.

6 Gan hynny gan fod hyn wedi ei adael, fod rhai yn myned i mewn iddi, ac nad aeth y rhai y pregethwyd yn gyntaf iddynt i mewn, o herwydd anghrediniaeth;

7 Trachefn, y mae efe yn pennu rhyw ddiwrnod, gan ddywedyd yn Dafydd, Heddyw, ar ol cymmaint o amser; megis y dywedir, Heddyw, os gwrandêwch ar ei leferydd ef, na chaledwch eich calonnau.

8 Canys pe dygasai Jesus hwynt i orphwysfa, ni soniasai efe ar ol hynny am ddiwrnod arall.

9 Y mae gan hynny orphwysfa *etto* yn ôl i bobl Dduw.

10 Canys yr hwn a aeth i mewn i'w orphwysfa ef, hwnnw hefyd a orphwysodd oddi wrth ei weithredoedd ei hun, megis *y gwnaeth* Duw oddi wrth yr eiddo yntau.

11 Byddwn ddyfal gan hynny i fyned i mewn i'r orphwysfa honno, fel na syrthio neb, yn ol yr un siampl o anghredinfaeth.

12 Canys bywiol *yw* gair Duw, a nerthol, a llymmach nag un cleddyf dau-finiog, ac yn cyrhaeddyd trwodd hyd wahaniad yr enaid a'r yspryd, a'r cymmalau a'r mer; ac yn barnu meddyliau a bwriadau y galon.

13 Ac nid oes greadur anamlwg yn ei olwg ef: eithr pob peth *sydd* yn noeth ac yn agored yn ei lygaid ef am yr hwn yr ydym yn sôn.

14 Gan fod wrth hynny i ni Arch-offeiriad mawr, yr hwn a aeth i'r nefoedd, Iesu Mab Duw, glynwn yn *ein* proffes.

15 Canys nid oes i ni Arch-offeiriad heb fedru cyd-ddioddef gyd â'n gwendid ni; ond wedi ei demtio ym mhob peth yr un ffunud â ninnau, *etto* heb bechod.

16 Am hynny awn yn hyderus at orsedd-fainge y gras, fel y derbyniom drugaredd, ac y caffom ras yn gymmorth cyfamserol.

PENNOD V.

1 *Awdurdod a braint offeiriadaeth ein Hachubwr.* 11 *Y mae efe yn bwio arnynt, am eu bod mor esgeulus ac mor ddiwybod yn y pethau hynny.*

CANYS pob arch-offeiriad, wedi ei gymmeryd o blith dynion, a osodir dros ddynion yn y pethau *sydd* tu ag at Dduw, fel yr offrymmo roddion ac aberthau dros bechodau:

2 Yr hwn a ddichon dosturio wrth y rhai sydd mewn anwybodaeth ac amryfusedd; am ei fod yntau hefyd wedi ei amgylchu â gwendid:

3 Ac o achos hyn y dylai, megis dros y bobl, felly hefyd drosto ei hun, offrymmu dros bechodau.

4 Ac nid yw neb yn cymmeryd yr anrhydedd hwn iddo ei hun, ond yr hwn a alwyd gan Dduw, megis Aaron:

5 Felly Crist hefyd nis gogoneddodd ei hun i fod yn Arch-offeiriad; ond yr hwn a ddywedodd wrtho, Tydi yw fy Mab; myfi heddyw a'th genhedlais di.

6 Megis y mae yn dywedyd mewn *lle* arall, Offeiriad *wyt* ti yn dragywydd yn ol urdd Melchisedec.

7 Yr hwn yn nyddiau ei gnawd, gwedi iddo, trwy lefain cryf a dagrau, offrwm gweddiau ac erfyniau at yr hwn oedd abl i'w achub ef oddi wrth farwolaeth, a chael ei wrando, yn yr hyn a ofnodd;

8 Er ei fod yn Fab, a ddysg-

odd ufudd-dod trwy y pethau a ddioddefodd:

9 Ac wedi ei berffeithio, efe a wnaethpwyd yn Awdur iachawdwriaeth dragywyddol i'r rhai oll a ufuddhânt iddo;

10 Wedi ei gyfenwi gan Dduw yn Arch-offeiriad yn ol urdd Melchisedec.

11 Am yr hwn y mae i ni lawer i'w dywedyd, ac anhawdd eu traethu, o achos eich bod chwi yn hwyr-drwm eich clustiau.

12 Canys lle dylech fod yn athrawon o ran amser, y mae arnoch drachefn eisieu dysgu i chwi beth *ydyw* egwyddorion dechreuad ymadroddion Duw; ac yr ydych yn rhaid *i chwi* wrth laeth, ac nid bwyd cryf.

13 Canys pob un a'r sydd yn ymarfer â llaeth, *sydd* anghynnefin â gair cyfiawnder: canys maban yw.

14 Eithr bwyd cryf a berthyn i'r rhai perffaith, y rhai o herwydd cynnefindra y mae ganddynt synwyr wedi ymarfer i ddosparthu drwg a da.

PENNOD VI.

1 Y mae efe yn eu cynghori hwy na chilient oddi wrth y ffydd; 11 ond bod yn ddianwadal, 12 yn ddiwyd, ac yn ddioddefgar, a ddisgwyl wrth Dduw, 13 am fod Duw yn sicr yn ei addewid.

AM hynny, gan roddi heibio yr ymadrodd sydd yn dechreu rhai yng Nghrist, awn rhagom at berffeithrwydd; heb osod i lawr drachefn sail i edifeirwch oddi wrth weithredoedd meirwon; ac i ffydd tu ag at Dduw,

2 I athrawiaeth bedyddiadau, ac arddodiad dwylaw, ac adgyfodiad y meirw, a'r farn dragywyddol.

3 A hyn a wnawn, os caniattâ Duw.

4 Canys ammhosibl *yw* i'r rhai a oleuwyd unwaith, ac a brofasant y rhodd nefol, ac a wnaethpwyd yn gyfrannogion o'r Yspryd Glân,

5 Ac a brofasant ddaionus air Duw, a nerthoedd y byd a ddaw,

6 Ac a syrthiant ymaith, ymadnewyddu drachefn i edifeirwch; gan eu bod yn ail groeshoelio iddynt eu hunain Fab Duw, ac yn *ei* osod yn watwar.

7 Canys y ddaear, yr hon sydd yn yfed y gwlaw sydd yn mynych-ddyfod arni, ac yn dwyn llysiau cymmwys i'r rhai y llafurir hi ganddynt, sydd yn derbyn bendith gan Dduw:

8 Eithr yr hon sydd yn dwyn drain a mïeri, *sydd* anghymmeradwy, ac agos i felldith; diwedd yr hon *yw*, ei llosgi.

9 Eithr yr ydym ni yn coelio am danoch chwi, anwylyd, bethau gwell, a *phethau* y'nglŷn wrth iachawdwriaeth, er ein bod yn dywedyd fel hyn.

10 Canys nid *yw* Duw yn anghyfiawn, fel yr anghofio eich gwaith, a'r llafurus gariad, yr hwn a ddangosasoch tu ag at ei enw ef, y rhai a weiniasoch i'r saint, ac ydych yn gweini.

11 Ac yr ydym yn chwennych fod i bob un o honoch ddangos yr un diwydrwydd, er mwyn llawn-sicrwydd gobaith hyd y diwedd:

12 Fel na byddoch fusgrell, eithr yn ddilynwyr i'r rhai trwy ffydd ac amynedd sydd yn etifeddu yr addewidion.

13 Canys Duw, wrth wneuthur addewid i Abraham, oblegid na allai dyngu i neb *oedd* fwy, a dyngodd iddo ei hun,

14 Gan ddywedyd, Yn ddïau gan fendithio y'th fendithiaf, a chan amlhâu y'th amlhâf.

15 Ac felly, wedi iddo hirymaros, efe a gafodd yr addewid.

16 Canys dynion yn wir sydd yn tyngu i un a fo mwy: a llw er sicrwydd, *sydd* derfyn iddynt ar bob ymryson.

17 Yn yr hyn Duw, yn ewyllysio yn helaethach ddangos i etifeddion yr addewid ddianwadalwch ei gynghor, a gyfryngodd trwy lw:

18 Fel trwy ddau beth dianwadal, yn y rhai *yr oedd* yn ammhosibl i Dduw fod yn gelwyddog, y gallem ni gael cysur cryf, y rhai a ffoisom i gymmeryd gafael yn y gobaith a osodwyd o'n blaen:

19 Yr hwn sydd gennym ni megis angor yr enaid, yn ddiogel ac yn sicr, ac yn myned i mewn hyd at yr hyn sydd o'r tu fewn i'r llen,

20 I'r man yr aeth y rhagflaenor drosom ni, *sef* Iesu, yr hwn a wnaethpwyd yn Archoffeiriad yn dragywyddol yn ol urdd Melchisedec.

PENNOD VII.

1 *Crist Iesu sydd Offeiriad yn ol urdd Melchisedec:* 11 *ac felly yn rhagori llawer ar yr offeiriaid oedd yn ol urdd Aaron.*

CANYS y Melchisedec hwn, brenhin Salem, offeiriad y Duw Goruchaf, yr hwn a gyfarfu âg Abraham wrth ddychwelyd o ladd y brenhinoedd, ac a'i bendithiodd ef;

2 I'r hwn hefyd y cyfrannodd Abraham ddegwm o bob peth: yr hwn yn gyntaf, o'i gyfieithu, *yw*, Brenhin cyfiawnder, ac wedi hynny hefyd, Brenhin Salem, yr hyn yw, Brenhin heddwch;

3 Heb dad, heb fam, heb achau, heb fod iddo na dechreu dyddiau, na diwedd einioes; eithr wedi ei wneuthur yn gyffelyb i Fab Duw, sydd yn aros yn Offeiriad yn dragywydd.

4 Edrychwch faint *oedd* hwn, i'r hwn hefyd y rhoddodd Abraham y patriarch ddegwm o'r anrhaith.

5 A'r rhai yn wir *sydd* o feibion Lefi yn derbyn swydd yr offeiriadaeth, y mae ganddynt orchymyn i gymmeryd degwm gan y bobl yn ol y gyfraith; sef gan eu brodyr, er eu bod wedi dyfod o lwynau Abraham:

6 Eithr yr hwn, nid oedd ei achau o honynt hwy, a gymmerodd ddegwm gan Abraham, ac a fendithiodd yr hwn yr oedd yr addewidion iddo.

7 Ac yn ddiddadl, yr hwn *sydd* leiaf a fendithir gan ei well.

8 Ac yma y mae dynion y rhai sydd yn meirw yn cymmeryd degymmau; eithr yno, yr hwn y tystiolaethwyd am dano ei fod ef yn fyw.

9 Ac (fel y dywedwyf felly) yn Abraham y talodd Lefi hefyd ddegwm, yr hwn oedd yn cymmeryd degymmau.

10 Oblegid yr ydoedd efe etto yn lwynau ei dad, pan gyfarfu Melchisedec âg ef.

11 Os ydoedd gan hynny berffeithrwydd trwy offeiriadaeth Lefi (oblegid dan honno y rhoddwyd y gyfraith i'r bobl) pa raid *oedd* mwyach godi Offeiriad arall yn ol urdd Melchisedec, ac nas gelwid ef yn ol urdd Aaron?

12 Canys wedi newidio yr offeiriadaeth, anghenrhaid yw bod cyfnewid ar y gyfraith hefyd.

13 Oblegid am yr hwn y dywedir y pethau hyn, efe a berthyn i lwyth arall, o'r hwn

nid oedd neb yn gwasanaethu yr allor.

14 Canys hysbys *yw* mai o Juda y cododd ein Harglwydd ni; am yr hwn lwyth ni ddywedodd Moses ddim tu ag at offeiriadaeth.

15 Ac y mae yn eglurach o lawer etto; od ocs yn ol cyffelybrwydd Melchisedec Offeiriad arall yn codi,

16 Yr hwn a wnaed, nid yn ol cyfraith gorchymyn cnawdol, eithr yn ol nerth bywyd annherfynol.

17 Canys tystiolaethu y mae, Offeiriad *wyt* ti yn dragywydd yn ol urdd Melchisedec.

18 Canys yn ddiau y mae dirymmiad i'r gorchymyn sydd yn myned o'r blaen, o herwydd ei lesgedd a'i afles.

19 Oblegid ni pherffeithiodd y gyfraith ddim, namyn dwyn gobaith gwell i mewn *a berffeithiodd;* trwy yr hwn yr ydym yn nesâu at Dduw.

20 Ac yn gymmaint nad heb lw *y gwnaethpwyd ef yn Offeiriad:*

21 (Canys y rhai hynny yn wir ydynt wedi eu gwneuthur yn offeiriaid heb lw: ond hwn trwy lw, gan yr hwn a ddywedodd wrtho, Tyngodd yr Arglwydd, ac ni bydd edifar ganddo, Ti *sydd* Offeiriad yn dragywydd yn ol urdd Melchisedec)

22 Ar destament gwell o hynny y gwnaethpwyd Iesu yn Fachnïydd.

23 A'r rhai hynny yn wir, llawer sydd wedi eu gwneuthur yn offeiriaid, o herwydd lluddio iddynt gan farwolaeth barhâu:

24 Ond hwn, am ei fod ef yn aros yn dragywydd, sydd âg offeiriadaeth dragywyddol ganddo.

25 Am hynny efe a ddichon hefyd yn gwbl iachâu y rhai trwyddo ef sydd yn dyfod at Dduw, gan ei fod ef yn byw bob amser i eiriol drostynt hwy.

26 Canys y cyfryw Archoffeiriad sanctaidd, diddrwg, dihalog, didoledig oddi wrth bechaduriaid, ac wedi ei wneuthur yn uwch nâ'r nefoedd, oedd weddus i ni;

27 Yr hwn nid yw raid iddo beunydd, megis i'r offeiriaid hynny, offrymmu aberthau yn gyntaf dros ei bechodau ei hun, ac yna dros yr eiddo y bobl: canys hynny a wnaeth efe unwaith, pan offrymmodd efe ef ei hun.

28 Canys y gyfraith sydd yn gwneuthur dynion â gwendid ynddynt, yn arch-offeiriaid: eithr gair y llw, yr hwn a fu wedi y gyfraith, *sydd yn gwneuthur* y Mab, yr hwn a berffeithiwyd yn dragywydd.

PENNOD VIII.

1 *Offeiriadaeth Aaron a ddiflannodd, pan ddaeth Crist yr offeiriad tragywyddol: 7 a'r ammod a wnaed â'r tadau dros amser, a roddes le i gyfammod tragywyddol yr efengyl.*

A PHEN ar y pethau a ddywedwyd *yw hyn:* Y mae gennym y fath Archoffeiriad, yr hwn a eisteddodd ar ddeheulaw gorsedd-faingc y Mawredd yn y nefoedd;

2 Yn Weinidog y gyssegrfa, a'r gwir dabernacl, yr hwn a osododd yr Arglwydd, ac nid dyn.

3 Canys pob arch-offeiriad a osodir i offrymmu rhoddion ac aberthau: o herwydd paham rhaid *oedd* bod gan hwn hefyd yr hyn a offrymmai.

4 Canys yn wir pe bai efe ar y ddaear, ni byddai yn offeiriad chwaith; gan fod offeiriaid y rhai sydd yn offrymmu rhoddion yn ol y ddeddf:

5 Y rhai sydd yn gwasanaethu i siampl a chysgod y pethau nefol, megis y rhybuddiwyd Moses gan Dduw, pan oedd efe ar fedr gorphen y babell. Canys, Gwel (medd efe) ar wneuthur o honot bob peth yn ol y portreiad a ddangoswyd i ti yn y mynydd.

6 Ond yn awr efe a gafodd weinidogaeth mwy rhagorol, o gymmaint ag y mae yn Gyfryngwr cyfammod gwell, yr hwn sydd wedi ei osod ar addewidion gwell.

7 Oblegid yn wir pe buasai y cyntaf hwnnw yn ddifeius, ni cheisiasid lle i'r ail.

8 Canys yn beio arnynt hwy y dywed *efe*, Wele, y mae y dyddiau yn dyfod (medd yr Arglwydd) ac mi a wnaf â thŷ Israel ac â thŷ Juda gyfammod newydd:

9 Nid fel y cyfammod a wnaethum â'u tadau hwynt, yn y dydd yr ymaflais yn eu llaw hwynt i'w dwyn hwy o dir yr Aipht: oblegid ni thrigasant hwy yn fy nghyfammod i, minnau a'u hesgeulusais hwythau, medd yr Arglwydd.

10 Oblegid hwn *yw* y cyfammod a ammodaf fi â thŷ Israel ar ol y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd; Myfi a ddodaf fy nghyfreithiau yn eu meddwl, ac yn eu calonnau yr ysgrifenaf hwynt: a mi a fyddaf iddynt hwy yn Dduw, a hwythau a fyddant i minnau yn bobl.

11 Ac ni ddysgant bob un ei gymmydog, a phob un ei frawd, gan ddywedyd, Adnebydd yr Arglwydd: oblegid hwynt-hwy oll a'm hadnabyddant i, o'r lleiaf o honynt hyd y mwyaf o honynt.

12 Canys trugarog fyddaf wrth eu hanghyflawnderau, a'u pechodau hwynt a'u hanwireddau ni chofiaf ddim o honynt mwyach.

13 Wrth ddywedyd, *Cyfammod* newydd, efe a farnodd y cyntaf yn hen. Eithr yr hwn a aeth yn hen ac yn oedrannus, *sydd* agos i ddiflannu.

PENNOD IX.

1 Y mae yn dangos dull seremoniau ac aberthau gwaedlyd y gyfraith: 11 a'u bod yn llai eu teilyngdod a'u perffeithrwydd nag aberth Crist a'i waed.

AM hynny yn wir yr ydoedd hefyd i'r tabernacl cyntaf ddefodau gwasanaeth Duw, a chyssegr bydol.

2 Canys yr oedd tabernacl wedi ei wneuthur; y cyntaf, yn yr hwn *yr oedd* y canhwyllbren, a'r bwrdd, a'r bara gosod; yr hwn *dabernacl* a elwid, Y cyssegr.

3 Ac yn ol yr ail len, *yr oedd* y babell, yr hon a elwid, Y cyssegr sancteiddiolaf;

4 Yr hwn yr oedd y thuser aur ynddo, ac arch y cyfammod wedi ei goreuro o amgylch; yn yr hon *yr oedd* y crochan aur a'r manna ynddo, a gwialen Aaron, yr hon a flagurasai, a llechau y cyfammod;

5 Ac uwch ei phen cherubiaid y gogoniant, yn cysgodi y drugareddfa: am y rhai ni ellir yn awr ddywedyd bob yn rhan.

6 A'r pethau hyn wedi eu trefnu felly, i'r tabernacl cyntaf yn ddïau yr âi bob amser yr offeiriaid, y rhai oedd yn cyflawni gwasanaeth *Duw:*

7 Ac i'r ail unwaith bob blwyddyn *yr âi* yr arch-offeiriad yn unig; nid heb waed, yr hwn a offrymmai efe drosto ei hun, a *thros* anwybodaeth y bobl.

8 A'r Yspryd Glân yn hysbysu hyn, nad oedd y ffordd i'r

cyssegr sancteiddiolaf yn agored etto, tra fyddai y tabernacl cyntaf yn sefyll:

9 Yr hwn *ydoedd* gyffelybiaeth dros yr amser presennol, yn yr hwn yr offrymmid rhoddion ac aberthau, y rhai ni allent o ran cydwybod berffeithio yr addolydd,

10 *Y rhai oedd yn sefyll* yn unig ar fwydydd, a diodydd, ac amryw olchiadau, a defodau cnawdol, wedi eu gosod *arnynt* hyd amser y diwygiad.

11 Eithr Crist, wedi dyfod yn Arch-offeiriad y daionus bethau a fyddent, trwy dabernacl mwy a pherffeithiach, nid o waith llaw, hynny yw, nid o'r adeiladaeth yma,

12 Nid chwaith trwy waed geifr a lloi, eithr trwy ei waed ei hun, a aeth unwaith i mewn i'r cyssegr, gan gael *i ni* dragywyddol ryddhâd.

13 Oblegid os ydyw gwaed teirw a geifr, a lludw anner wedi ei daenellu ar y rhai a halogwyd, yn sancteiddio i bureiddiad y cnawd;

14 Pa faint mwy y bydd i waed Crist, yr hwn trwy yr Yspryd tragywyddol a'i hoffrymmodd ei hun yn ddi-fai i Dduw, buro eich cydwybod chwi oddi wrth weithredoedd meirwon, i wasanaethu y Duw byw?

15 Ac am hynny y mae efe yn Gyfryngwr y cyfammod newydd, megis trwy fod marwolaeth yn ymwared oddi wrth y troseddau oedd dan y cyfammod cyntaf, y cai y rhai a alwyd dderbyn addewid yr etifeddiaeth dragywyddol.

16 Oblegid lle *byddo* testament, rhaid *yw* digwyddo marwolaeth y testamentwr.

17 Canys wedi marw dynion, *y mae* testament mewn grym: oblegid nid oes etto nerth ynddo tra fyddo y testamentwr yn fyw.

18 O ba achos ni chyssegrwyd y cyntaf heb waed.

19 Canys wedi i Moses adrodd yr holl orchymyn yn ol y gyfraith wrth yr holl bobl, efe a gymmerodd waed lloi a geifr, gyd â dwfr, a gwlan porphor, ac isop, ac a'i taenellodd ar y llyfr a'r bobl oll,

20 Gan ddywedyd, Hwn yw gwaed y testament a orchymynodd Duw i chwi.

21 Y tabernacl hefyd a holl lestri y gwasanaeth a daenellodd efe â gwaed yr un modd.

22 A chan mwyaf trwy waed y purir pob peth wrth y gyfraith; ac heb ollwng gwaed nid oes maddeuant.

23 Rhaid *oedd* gan hynny i bortreiadau y pethau sydd yn y nefoedd gael eu puro â'r pethau hyn; a'r pethau nefol eu hunain âg aberthau gwell nâ'r rhai hyn.

24 Canys nid i'r cyssegr o waith llaw, portreiad y gwir *gyssegr*, yr aeth Crist i mewn; ond i'r nef ei hun, i ymddangos yn awr ger bron Duw trosom ni:

25 Nac fel yr offrymmai efe ei hun yn fynych, megis y mae yr arch-offeiriad yn myned i mewn i'r cyssegr bob blwyddyn, â gwaed arall:

26 (Oblegid yna rhaid fuasai iddo yn fynych ddioddef er dechreuad y byd) eithr yr awrhon unwaith yn niwedd y byd yr ymddangosodd efe, i ddileu pechod trwy ei aberthu ei hun.

27 Ac megis y gosodwyd i ddynion farw unwaith, ac wedi hynny *bod* barn:

28 Felly Crist hefyd, wedi ei offrymmu unwaith i ddwyn ymaith bechodau llawer, a ymddengys yr ail waith, heb

bechod, i'r rhai sydd yn ei ddisgwyl, er iachawdwriaeth.

PENNOD X.

1 Gwendid aberthau y gyfraith. 10 Aberth corph Crist a offrymmwyd unwaith. 14 sydd byth yn tynnu ymaith bechodau. 19 Cynghor i lynu yn lew yn y ffydd trwy amynedd a dïoich.

OBLEGID y gyfraith, yr hon sydd ganddi gysgod daionus bethau i ddyfod, *ac* nid gwir-ddelw y pethau, nis gall trwy yr aberthau hynny, y rhai y maent bob blwyddyn yn eu hoffrymmu yn wastadol, byth berffeithio y rhai a ddêl atti.

2 Oblegid yna hwy a beidiasant â'u hoffrymmu, am na buasai gydwybod pechod mwy gan y rhai a addolasent, wedi eu glanhâu unwaith.

3 Eithr yn *yr aberthau* hynny *y mae* adgoffa pechodau bob blwyddyn.

4 Canys ammhosibl *yw* i waed teirw a geifr dynnu ymaith bechodau.

5 O herwydd paham y mae efe, wrth ddyfod i'r byd, yn dywedyd, Aberth ac offrwm nis mynnaist, eithr corph a gymhwysaist i mi.

6 Offrymmau poeth, a thros bechod, ni buost foddlawn iddynt.

7 Yna y dywedais, Wele fi yn dyfod (y mae yn ysgrifenedig yn nechreu y llyfr am danaf) i wneuthur dy ewyllys di, O Dduw.

8 Wedi iddo ddywedyd uchod, Aberth ac offrwm, ac offrymmau poeth, a thros bechod, nis mynnaist, ac nid ymfoddlonaist *ynddynt* (y rhai yn ol y gyfraith a offrymmir)

9 Yna y dywedodd, Wele fi yn dyfod i wneuthur dy ewyllys di, O Dduw. Y mae yn tynnu ymaith y cyntaf, fel y gosodai yr ail.

10 Trwy yr hwn ewyllys yr ydym ni wedi ein sancteiddio, trwy offrymmiad corph Iesu Grist unwaith.

11 Ac y mae pob offeiriad yn sefyll beunydd yn gwasanaethu, ac yn offrymmu yn fynych yr un aberthau, y rhai ni allant fyth ddilëu pechodau:

12 Eithr hwn, wedi offrymmu un aberth dros bechodau, yn dragywydd a eisteddodd ar ddeheulaw Duw;

13 O hyn allan yn disgwyl hyd oni osoder ei elynion ef yn droedfainge i'w draed ef.

14 Canys âg un offrwm y perffeithiodd efe yn dragywyddol y rhai sydd wedi eu sancteiddio.

15 *Ac* y mae yr Yspryd Glân hefyd yn tystiolaethu i ni: canys wedi iddo ddywedyd o'r blaen,

16 Dyma y cyfammod yr hwn a ammodaf fi â hwynt ar ol y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd; Myfi a osodaf fy nghyfreithiau yn eu calonnau, ac a'u hysgrifenaf yn eu meddyliau;

17 A'u pechodau a'u hanwireddau ni chofiaf mwyach.

18 A lle *y mae* maddeuant am y rhai hyn, nid *oes* mwyach offrwm dros bechod.

19 Am hynny, frodyr, gan fod i ni ryddid i fyned i mewn i'r cyssegr trwy waed Iesu,

20 Ar hŷd ffordd newydd a bywiol, yr hon a gyssegrodd efe i ni, trwy y llen, sef ei gnawd ef;

21 A *bod i ni* Offeiriad mawr ar dŷ Dduw;

22 Nesâwn â chalon gywir, mewn llawn hyder ffydd, wedi glanhâu ein calonnau oddi wrth gydwybod ddrwg, a golchi ein corph â dwfr glân.

23 Daliwn gyffes ein gobaith

yn ddisigl (canys ffyddlawn *yw* yr hwn a addawodd)

24 A chyd-ystyriwn bawb ein gilydd, i ymannog i gariad a gweithredoedd da:

25 Heb esgeuluso ein cydgynnulliad ein hunain, megis *y mae* arfer rhai; ond annog *bawb ein gilydd:* a hynny yn fwy, o gymmaint a'ch bod yn gweled y dydd yn nesâu.

26 Canys os o'n gwirfodd y pechwn, ar ol derbyn gwybodaeth y gwirionedd, nid oes aberth dros bechodau wedi ei adael mwyach;

27 Eithr rhyw ddisgwyl ofnadwy am farnedigaeth, ac angerdd tân, yr hwn a ddifa y gwrthwynebwyr.

28 Yr un a ddirmygai gyfraith Moses, a fyddai farw heb drugaredd, dan ddau neu dri o dystion:

29 Pa faint mwy cospedigaeth (dybygwch chwi) y bernir haeddu o'r hwn a fathrodd Fab Duw, ac a farnodd yn aflan waed y cyfammod, trwy yr hwn y sancteiddiwyd ef, ac a ddifenwodd Yspryd y gras?

30 Canys nyni a adwaenom y neb a ddywedodd, Myfi *biau* dïal, myfi a dalaf, medd yr Arglwydd. A thrachefn, Yr Arglwydd a farna ei bobl.

31 Peth ofnadwy *yw* syrthio yn nwylaw y Duw byw.

32 Ond gelwch i'ch côf y dyddiau o'r blaen, yh y rhai, wedi eich goleuo, y dioddefasoch ymdrech mawr o helbulon:

33 Wedi eich gwneuthur weithiau yn wawd, trwy waradwyddiadau a chystuddiau; ac weithiau yn bod yn gyfrannogion â'r rhai a drinid felly.

34 Canys chwi a gyd-ddïoddefasoch â'm rhwymau i hefyd, ac a gymmerasoch eich yspeilio am y pethau oedd gennych yn llawen; gan wybod fod gennych i chwi eich hunain olud gwell yn y nefoedd, ac un parhâus.

35 Am hynny na fwriwch ymaith eich hyder, yr hwn sydd iddo fawr wobr.

36 Canys rhaid i chwi wrth amynedd; fel, wedi i chwi wneuthur ewyllys Duw, y derbynioch yr addewid.

37 Oblegid ychydig bachigyn etto, a'r hwn sydd yn dyfod a ddaw, ac nid oeda.

38 A'r cyfiawn a fydd byw trwy ffydd: eithr o thyn *neb* yn ôl, nid yw fy enaid yn ymfoddloni ynddo.

39 Eithr nid ydym ni o'r rhai sydd yn tynnu yn ôl i golledigaeth; namyn o ffydd, i gadwedigaeth yr enaid.

PENNOD XI.

1 *Beth ydyw ffydd.* 6 *Heb ffydd ni allwn ni ryngu bodd Duw:* 7 *ei ffrwythau rhagorol hi yn yr hen dadau gynt.*

FFYDD yn wir yw sail y pethau yr ydys yn eu gobeithio, a sicrwydd y pethau nid ydys yn eu gweled.

2 Oblegid trwyddi hi y cafodd yr henuriaid air da.

3 Wrth ffydd yr ydym yn deall wneuthur y bydoedd trwy air Duw, yn gymmaint nad o bethau gweledig y gwnaed y pethau a welir.

4 Trwy ffydd yr offrymmodd Abel i Dduw aberth rhagorach nâ Chain; trwy yr hon y cafodd efe dystiolaeth ei fod yn gyfiawn, gan i Dduw ddwyn tystiolaeth i'w roddion ef: a thrwyddi hi y mae efe, wedi marw, yn llefaru etto.

5 Trwy ffydd y symmudwyd Enoch, fel na welai farwolaeth; ac ni chaed ef, am ddarfod i Dduw ei symmud

ef: canys cyn ei symmud, efe a gawsai dystiolaeth, ddarfod iddo ryngu bodd Duw.

6 Eithr heb ffydd ammhosibl *yw* rhyngu *ei* fodd *ef*. Oblegid rhaid yw i'r neb sydd yn dyfod at Dduw, gredu ei fôd ef, a'i fod yn obrwywr i'r rhai sydd yn ei geisio ef.

7 Trwy ffydd, Noë, wedi ei rybuddio gan Dduw am y pethau nis gwelsid etto, gyd â pharchedig ofn, a ddarparodd arch i achub ei dŷ: trwy yr hon y condemniodd *efe* y byd, ac a wnaethpwyd yn etifedd y cyfiawnder sydd o ffydd.

8 Trwy ffydd, Abraham, pan ei galwyd, a ufuddhâodd, gan fyned i'r man yr oedd efe i'w dderbyn yn etifeddiaeth; ac a aeth allan, heb wybod i ba le yr oedd yn myned.

9 Trwy ffydd yr ymdeithiodd efe yn nhir yr addewid, megis *mewn* tir dïeithr, gan drigo mewn lluestai gyd âg Isaac a Jacob, cyd-etifeddion o'r un addewid.

10 Canys disgwyl yr ydoedd am ddinas ag iddi sylfeini, saer ac adeiladydd yr hon *yw* Duw.

11 Trwy ffydd Sara hithau yn ammhlantadwy, a dderbyniodd nerth i ymddwyn had; ac wedi amser oedran, a esgorodd; oblegid ffyddlawn y barnodd hi yr hwn a addawsai.

12 O herwydd paham hefyd y cenhedlwyd o un, a hwnnw yn gystal a marw, *cynnifer* a sêr y nef mewn lliaws, ac megis y tywod ar làn y môr, *y sydd* yn aneirif.

13 Mewn ffydd y bu farw y rhai hyn oll, heb dderbyn yr addewidion, eithr o bell eu gweled hwynt, a chredu, a chyfarch, a chyfaddef mai dïeithriaid a phererinion oeddynt ar y ddaear.

14 Canys y mae y rhai sydd yn dywedyd y cyfryw bethau, yn dangos yn eglur eu bod yn ceisio gwlad.

15 Ac yn wir, pe buasent yn meddwl am *y wlad* honno, o'r hon y daethent allan, hwy a allasent gael amser i ddychwelyd:

16 Eithr yn awr *gwlad* well y maent hwy yn ei chwennych, hynny ydyw, *un* nefol. O achos paham nid cywilydd gan Dduw ei alw yn Dduw iddynt hwy: oblegid efe a barottôdd ddinas iddynt.

17 Trwy ffydd yr offrymmodd Abraham Isaac, pan ei profwyd: a'i unig-anedig *fab* a offrymmodd *efe*, yr hwn a dderbyniasai yr addewidion:

18 Wrth yr hwn y dywedasid, Yn Isaac y gelwir i ti had:

19 Gan gyfrif bod Duw yn abl i'*w* gyfodi *ef* o feirw; o ba le y cawsai efe ef hefyd mewn cyffelybiaeth.

20 Trwy ffydd y bendithiodd Isaac Jacob ac Esau am bethau a fyddent.

21 Trwy ffydd, Jacob, wrth farw, a fendithiodd bob un o feibion Joseph; ac a addolodd *â'i bwys* ar ben ei ffon.

22 Trwy ffydd, Joseph, wrth farw, a goffâodd am ymadawiad plant Israel; ac a roddodd orclfymyn am ei esgyrn.

23 Trwy ffydd, Moses, pan anwyd, a guddiwyd dri mis gan ei rïeni, o achos eu bod yn *ei* weled yn fachgen tlws: ac nid ofnasant orchymyn y brenhin.

24 Trwy ffydd, Moses, wedi myned yn fawr, a wrthododd ei alw yn fab merch Pharaoh;

25 Gan ddewis yn hytrach

oddef adfyd gyd â phobl Dduw, na chael mwyniant pechod dros amser;
26 Gan farnu yn fwy golud ddirmyg Crist, na thrysorau yr Aipht: canys edrych yr oedd efe ar daledigaeth y gobrwy.
27 Trwy ffydd y gadawodd efe yr Aipht, heb ofni llid y brenhin: canys efe a ymŵrolodd fel *un* yn gweled yr anweledig.
28 Trwy ffydd y gwnaeth efe y pasc, a gollyngiad y gwaed, rhag i'r hwn ydoedd yn dinystrio y rhai cyntaf-anedig gyffwrdd â hwynt.
29 Trwy ffydd yr aethant trwy y môr coch, megis ar hŷd *tir* sych: yr hyn pan brofodd yr Aiphtiaid, boddi a wnaethant.
30 Trwy ffydd y syrthiodd caerau Jericho, wedi eu hamgylchu dros saith niwrnod.
31 Trwy ffydd ni ddifethwyd Rahab y buttain gyd â'r rhai ni chredent, pan dderbyniodd hi yr yspïwyr yn heddychol.
32 A pheth mwy a ddywedaf? canys yr amser a ballai i mi i fynegi am Gedeon, *am* Barac, ac *am* Samson, ac *am* Jephthae; *am* Dafydd hefyd, a Samuel, a'r prophwydi:
33 Y rhai trwy ffydd a oresgynasant deyrnasoedd, a wnaethant gyflawnder, a gawsant addewidion, a gauasant safnau llewod,
34 A ddiffoddasant angerdd y tân, a ddïangasant rhag min y cleddyf, a nerthwyd o wendid, a wnaethpwyd yn gryfion mewn rhyfel, a yrrasant fyddinoedd yr estroniaid i gilio.
35 Gwragedd a dderbyniodd eu meirw trwy adgyfodiad: ac eraill a ddirdynnwyd, heb dderbyn ymwared; fel y gallent hwy gael adgyfodiad gwell.
36 Ac eraill a gawsant brofedigaeth trwy watwar, a fflangellau, ïe, trwy rwymau hefyd a charchar:
37 Hwynt-hwy a labyddiwyd, a dorrwyd â llif, a demtiwyd, a laddwyd yn feirw â'r cleddyf: a grwydrasant mewn crwyn defaid, a chrwyn geifr; yn ddiddym, yn gystuddiol, yn ddrwg eu cyflwr;
38 (Y rhai nid oedd y byd yn deilwng o honynt) yn crwydro mewn anialwch, a mynyddoedd, a thyllau ac ogofeydd y ddaear.
39 A'r rhai hyn oll, wedi cael tystiolaeth trwy ffydd, ni dderbyniasant yr addewid:
40 Gan fod Duw yn rhagweled rhyw *beth* gwell am danom ni, fel na pherffeithid hwynt hebom ninnau.

PENNOD XII.

1 *Cynghor i ffydd ddïanwadal, amynedd, a duwioldeb.* 22 *Canmol y testament newydd rhagor yr hen.*

OBLEGID hynny ninnau hefyd, gan fod cymmaint cwmmwl o dystion wedi ei osod o'n hamgylch, gan roi heibio bob pwys, a'r pechod sydd barod i'*n* hamgylchu, trwy amynedd rhedwn yr yrfa a osodwyd o'n blaen ni;
2 Gan edrych ar Iesu, Pentywysog a Pherffeithydd *ein* ffydd *ni;* yr hwn, yn lle y llawenydd a osodwyd iddo, a ddïoddefodd y groes, gan ddïystyru gwaradwydd, ac a eisteddodd ar ddeheulaw gorsedd-fainge Duw.
3 Ystyriwch am hynny yr hwn a ddïoddefodd gyfryw ddywedyd yn ei erbyn gan bechaduriaid; fel na flinoch, ac nad ymollyngoch yn eich eneidiau.
4 Ni wrthwynebasoch etto

hyd at waed, gan ymdrech yn erbyn pechod.

5 A chwi a ollyngasoch dros gôf y cynghor, yr hwn sydd yn dywedyd wrthych megis wrth blant, Fy mab, na ddirmyga gerydd yr Arglwydd, ac nac ymollwng pan y'th argyhoedder ganddo.

6 Canys y neb y mae yr Arglwydd yn ei garu, y mae yn ei geryddu; ac yn fflangellu pob mab a dderbynio.

7 Os goddefwch gerydd, y mae Duw yn ymddwyn tu ag attoch megis tu ag at feibion: canys pa fab sydd, yr hwn nid yw ei dad yn ei geryddu?

8 Eithr os heb gerydd yr ydych, o'r hwn y mae pawb yn gyfrannog; yna bastardiaid ydych, ac nid meibion.

9 Heb law hynny, ni a gawsom dadau ein cnawd i'n ceryddu, ac a'u parchasom *hwy:* onid mwy o lawer y byddwn ddarostyngedig i Dad yr ysprydoedd, a byw?

10 Canys hwynt-hwy yn wir dros ychydig ddyddiau a'n ceryddent fel y gwelent hwy yn dda; eithr hwn er lles â ni, fel y byddem gyfrannogion o'i sancteiddrwydd ef.

11 Etto ni welir un cerydd dros yr amser presennol yn hyfryd, eithr yn anhyfryd: ond gwedi hynny y mae yn rhoi heddychol ffrwyth cyfiawnder i'r rhai sydd wedi eu cynnefino âg ef.

12 O herwydd paham cyfodwch i fynu y dwylaw a laesasant, a'r gliniau a ymollyngasant.

13 A gwnewch lwybrau uniawn i'ch traed; fel na thröer y cloff allan o'r ffordd, ond yr iachâer efe yn hytrach.

14 Dilynwch heddwch â phawb, a sancteiddrwydd, heb yr hwn ni chaiff neb weled yr Arglwydd:

15 Gan edrych yn ddyfal na *bo* neb yn pallu oddi wrth ras Duw; rhag bod un gwreiddyn chwerwedd yn tyfu i fynu, *ac* yn peri blinder, a thrwy hwnnw llygru llawer;

16 Na *bo* un putteiniwr, neu halogedig, megis Esau, yr hwn am un saig o fwyd a werthodd ei enedigaethfraint.

17 Canys chwi a wyddoch ddarfod wedi hynny hefyd ei wrthod ef, pan oedd efe yn ewyllysio etifeddu y fendith: oblegid ni chafodd efe le i edifeirwch, er iddo trwy ddagrau ei thaer-geisio hi.

18 Canys ni ddaethoch chwi at y mynydd teimladwy sydd yn llosgi gan dân, a chwmmwl, a thywyllwch, a thymmestl,

19 A sain udgorn, a llef geiriau; yr hon pwy bynnag a'i clywsant, a ddeisyfiasant na chwanegid yr ymadrodd wrthynt.

20 (Oblegid ni allent hwy oddef yr hyn a orchymynasid; Ac os bwystfil a gyffyrddai â'r mynydd, efe a labyddir, neu a wênir â phiccell.

21 Ac mor ofnadwy oedd y golwg, *ag* y dywedodd Moses, Yr ydwyf yn ofni ac yn crynu)

22 Eithr chwi a ddaethoch i fynydd Sion, ac i ddinas y Duw byw, y Jerusalem nefol, ac at fyrddiwn o angelion,

23 I gymmanfa a chynnulleidfa y rhai cyntaf-anedig, y rhai a ysgrifenwyd yn y nefoedd, ac at Dduw, Barnwr pawb, ac at ysprydoedd y cyfiawn y rhai a berffeithiwyd,

24 Ac at Iesu, Cyfryngwr y testament newydd, a gwaed

y tacnelliad, yr hwn sydd yn dywedyd pethau gwell na'r *eiddo* Abel.

25 Edrychwch na wrthodoch yr hwn sydd yn llefaru. Oblegid oni ddïangodd y rhai a wrthodasant yr hwn oedd yn llefaru ar y ddaear, mwy o lawer *nis dïangwn* ni, y rhai ydym yn troi ymaith oddi wrth yr hwn sydd *yn llefaru* o'r nef:

26 Llef yr hwn y pryd hwnnw a ysgydwodd y ddaear: ac yn awr a addawodd, gan ddywedyd, Etto unwaith yr wyf yn cynhyrfu nid yn unig y ddaear, ond y nef hefyd.

27 A'r Etto unwaith hynny, sydd yn hysbysu symmudiad y pethau a ysgydwir, megis pethau wedi eu gwneuthur, fel yr arhoso y pethau nid ysgydwir.

28 O herwydd paham, gan ein bod ni yn derbyn teyrnas ddisigl, bydded gennym ras, trwy yr hwn y gwasanaethom Dduw wrth ei fodd, gyd â gwylder a pharchedig ofn.

29 Oblegid ein Duw ni *sydd* dân ysol.

PENNOD XIII.

1 *Amryw gynghorion; megis i garu ein gilydd:* 4 *i fyw yn onest:* 5 *i ochelyd cybydd-dra:* 7 *i berchi pregethwyr Duw:* 9 *i ochel athrawon dïeithr:* 10 *i gyfaddef Crist:* 16 *i roi elusen:* 17 *i ufuddhâu i swyddogion:* 18 *i weddïo dros yr apostol.* 20 *Y diwedd.*

PARHAED brawdgarwch.

2 Nac anghofiwch letygarwch: canys wrth hynny y llettyodd rhai angelion yn ddïarwybod.

3 Cofiwch y rhai sydd yn rhwym, fel pettech yn rhwym gyd â hwynt; y rhai cystuddiol, megis yn bod eich hunain hefyd yn y corph.

4 Anrhydeddus *yw* priodas ym mhawb, a'r gwely dihalogedig: eithr putteinwyr a godinebwyr a farna Duw.

5 *Bydded eich* ymarweddiad yn ddiariangar; gan fod yn foddlawn i'r hyn sydd gennych. Canys efe a ddywedodd, Ni'th roddaf di i fynu, ac ni'th lwyr-adawaf chwaith.

6 Fel y gallom ddywedyd yn hŷf, Yr Arglwydd *sydd* gymmorth i mi, ac nid ofnaf beth a wnel dyn i mi.

7 Meddyliwch am eich blaenoriaid, y rhai a draethasant i chwi air Duw: ffydd y rhai dilynwch, gan ystyried diwedd eu hymarweddiad hwynt.

8 Iesu Grist, ddoe a heddyw yr un, ac yn dragywydd.

9 Na'ch arweinier oddi amgylch âg athrawiaethau amryw a dïeithr: canys da *yw* bod y galon wedi ei chryfhâu â gras, nid â bwydydd, yn y rhai ni chafodd y sawl a rodiasant ynddynt, fudd.

10 Y mae gennym ni allor, o'r hon nid oes awdurdod i'r rhai sydd yn gwasanaethu y tabernacl i fwytta.

11 Canys cyrph yr anifeiliaid hynny, y rhai y dygir eu gwaed gan yr arch-offeiriaid i'r cyssegr dros bechod, a losgir y tu allan i'r gwersyll.

12 O herwydd paham Iesu hefyd, fel y sancteiddiai y bobl trwy ei waed ei hun, a ddïoddefodd y tu allan i'r porth.

13 Am hynny awn atto ef o'r tu allan i'r gwersyll, gan ddwyn ei waradwydd ef.

14 Canys nid oes i ni yma ddinas barhâus, eithr un i ddyfod yr ŷm ni yn ei disgwyl.

15 Trwyddo ef gan hynny offrymmwn aberth moliant yn wastadol i Dduw, yr hyn yw ffrwyth *ein* gwefusau, yn cyffesu i'w enw ef.

16 Ond gwneuthur daioni, a chyfrannu, nac anghofiwch: canys â chyfryw ebyrth y rhyngir bodd Duw.

17 Ufuddhêwch i'ch blaenoriaid, ac ymddarostyngwch: oblegid y maent hwy yn gwylio dros eich eneidiau chwi, megis rhai a fydd rhaid iddynt roddi cyfrif: fel y gallont wneuthur hynny yn llawen, ac nid yn drist: canys difudd i chwi *yw* hynny.

18 Gweddïwch drosom ni: canys yr ydym yn credu fod gennym gydwybod dda, gan ewyllysio byw yn onest ym mhob peth.

19 Ond yr ydwyf yn helaethach yn dymuno gwneuthur o honoch hyn, i gael fy rhoddi i chwi drachefn yn gynt.

20 A Duw yr heddwch, yr hwn a ddug drachefn oddi wrth y meirw ein Harglwydd Iesu, Bugail mawr y defaid, trwy waed y cyfammod tragywyddol,

21 A'ch perffeithio ym mhob gweithred dda, i wneuthur ei ewyllys ef; gan weithio ynoch yr hyn sydd gymmeradwy yn ei olwg ef, trwy Iesu Grist: i'r hwn *y byddo* y gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

22 Ac yr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr, goddefwch air y cynghor: oblegid ar fyr eiriau yr ysgrifenais attoch.

23 Gwybyddwch ollwng *ein* brawd Timothëus yn rhydd; gyd â'r hwn, os daw efe ar fyrder, yr ymwelaf â chwi.

24 Anherchwch eich holl flaenoriaid, a'r holl saint. Y mae y rhai o'r Ital yn eich annerch.

25 Gras *fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

¶ At yr Hebreaid yr ysgrifenwyd o'r Ital, gyd â Timothëus.

EPISTOL CYFFREDINOL

IAGO YR APOSTOL.

PENNOD I.

2 Cynghor i lawenychu mewn blinder: 5 i ofyn doethineb gan Dduw: 13 na fwrier y bai arno ef o ran ein gwendid, ng'n pechodau ni: 22 i wrando ac i fyfyrio ar air Duw: ac i wneuthur ar ei ol: 25 os amgen, fe all rhai ymddangos yn grefyddol oddi allan, ond ni allant fod felly mewn gwirionedd.

IAGO, gwasanaethwr Duw a'r Arglwydd Iesu Grist, at y deuddeg llwyth sydd ar wasgar, annerch.

2 Cyfrifwch yn bob llawenydd, fy mrodyr, pan syrthioch mewn amryw brofedigaethau;

3 Gan wybod, fod profiad eich ffydd chwi yn gweithredu amynedd.

4 Ond caffed amynedd *ei* pherffaith waith; fel y byddoch berffaith a chyfan, heb ddiffygio mewn dim.

5 O bydd ar neb o honoch eisieu doethineb, gofyned gan Dduw, yr hwn sydd yn rhoi yn haelionus i bawb, ac heb ddannod; a hi a roddir iddo ef.

6 Eithr gofyned mewn ffydd, heb ammeu dim: canys yr hwn sydd yn ammeu, sydd gyffelyb i don y môr, a chwelir ac a deflir gan y gwynt.

7 Canys na feddylied y dyn

hwnnw y derbyn efe ddim gan yr Arglwydd.

8 Gwr dau-ddyblyg ei feddwl *sydd* anwastad yn ei holl ffyrdd.

9 Y brawd o radd isel llawenyched yn ei oruchafiaeth:

10 A'r cyfoethog, yn ei ddarostyngiad: canys megis blodeuyn y glas-welltyn y diflanna efe.

11 Canys cyfododd yr haul gyd â gwres, a gwywodd y glas-welltyn, a'i flodeuyn a gwympodd, a thegwch ei bryd ef a gollodd: felly hefyd y diflanna y cyfoethog yn ei ffyrdd.

12 Gwyn ei fyd y gwr sydd yn goddef profedigaeth: canys pan fyddo profedig, efe a dderbyn goron y bywyd, yr hon a addawodd yr Arglwydd i'r rhai a'i carant ef.

13 Na ddyweded neb pan demtier ef, Gan Dduw y'm temtir. Canys Duw nis gellir ei demtio â drygau, ac nid yw efe yn temtio neb.

14 Canys yna y temtir pob un, pan y tynner ef, ac y llithier, gan ei chwant ei hun.

15 Yna chwant, wedi ymddwyn, a esgor ar bechod: pechod hefyd, pan orphener, a esgor ar farwolaeth.

16 Fy mrodyr anwyl, na chyfeiliornwch.

17 Pob rhoddiad daionus, a phob rhodd berffaith, oddi uchod y mae, yn dysgyn oddi wrth Dad y goleuni, gyd â'r hwn nid oes gyfnewidiad, na chysgod tröedigaeth.

18 O'i wir ewyllys yr ynnillodd efe nyni trwy air y gwirionedd, fel y byddem ryw flaen-ffrwyth o'i greaduriaid ef.

19 O achos hyn, fy mrodyr anwyl, bydded pob dyn esgud i wrando, dïog i lefaru, dïog i ddigofaint.

20 Canys digofaint gwr nid yw yn cyflawni cyfiawnder Duw.

21 O herwydd paham rhoddwch heibio bob budreddi, a helaethrwydd malais; a thrwy addfwynder derbyniwch yr impiedig air, yr hwn a ddichon gadw eich enaidiau.

22 A byddwch wneuthurwyr y gair, ac nid gwrandawyr yn unig, gan eich twyllo eich hunain.

23 Oblegid os yw neb yn wrandâwr y gair, ac heb fod yn wneuthurwr, y mae hwn yn debyg i wr yn edrych ei wyneb pryd naturiol mewn drych:

24 Canys efe a'i hedrychodd ei hun, ac a aeth ymaith, ac yn y man efe a anghofiodd pa fath ydoedd.

25 Eithr yr hwn a edrych ar berffaith gyfraith rhyddid, ac a barhâo *ynddi*, hwn, heb fod yn wrandâwr anghofus, ond gwneuthurwr y weithred, *efe* a fydd dedwydd yn ei weithred.

26 Os yw neb yn eich mysg yn cymmeryd arno fod yn grefyddol, heb attal ei dafod, ond twyllo ei galon ei hun, ofer *yw* crefydd hwn.

27 Crefydd bur, a dihalogedig ger bron Duw a'r Tad, yw hyn; Ymweled â'r amddifad a'r gwragedd gweddwon yn eu hadfyd, *a'i* gadw ei hun yn ddifrycheulyd oddi wrth y byd.

PENNOD II.

1 *Nad gweddol i Gristianogion dïaystyru eu brodyr tlodion: 13 ond bod yn gariadus, ac yn drugarogion. 14 Na ddylid ymffrostio o ffydd lle ni byddo gweithredoedd da: 17 nad yw y ffydd honno ond ffydd farw, 19 a ffyld y cythreuliaid: 21 ac nid ffydd Abraham, 25 a Rahab.*

FY mrodyr, na fydded gennych ffydd ein Harglwydd ni Iesu Grist, *sef Arglwydd* y gogoniant, gyd â derbyn wyneb

2 Oblegid os daw i mewn i'ch cynnulleidfa chwi wr â modrwy aur, mewn dillad gwychion, a dyfod hefyd *un* tlawd mewn dillad gwael;

3 Ac edrych o honoch ar yr hwn sydd yn gwisgo y dillad gwychion, a dywedyd wrtho, Eistedd di yma mewn lle da; a dywedyd wrth y tlawd, Saf di yna, neu eistedd yma is law fy ystol-droed i:

4 Onid ydych chwi dueddol ynoch eich hunain? ac *onid* aethoch yn farnwyr meddyliau drwg?

5 Gwrandêwch, fy mrodyr anwyl; Oni ddewisodd Duw dlodion y byd hwn yn gyfoethogion mewn ffydd, ac yn etifeddion y deyrnas yr hon a addawodd efe i'r rhai sydd yn ei garu ef?

6 Eithr chwithau a amharchasoch y tlawd. Onid yw y cyfoethogion yn eich gorthrymmu chwi, ac yn eich tynnu ger bron brawdleoedd?

7 Onid ydynt hwy yn cablu yr enw rhagorol, yr hwn a elwir arnoch chwi?

8 Os cyflawni yr ydych y gyfraith frenhinol yn ol yr ysgrythyr, Câr dy gymmydog fel ti dy hun; da yr ydych yn gwneuthur:

9 Eithr os derbyn wyneb yr ydych, yr ydych yn gwneuthur pechod, ac yn cael eich argyhoeddi gan y gyfraith megis troseddwyr.

10 Canys pwy bynnag a gadwo y gyfraith i gŷd oll, ac a ballo mewn un *pwngc*, y mae efe yn euog o'r cwbl.

11 Canys y neb a ddywedodd, Na odineba; a ddywedodd hefyd, Na ladd. Ac os ti ni odinebi, etto a leddi, yr wyt ti yn troseddu y gyfraith.

12 Felly dywedwch, ac felly gwnewch, megis rhai a fernir wrth gyfraith rhyddid.

13 Canys barn ddidrugaredd fydd i'r hwn ni wnaeth drugaredd; ac y mae trugaredd yn gorfoleddu yn erbyn barn.

14 Pa fudd *yw*, fy mrodyr, o dywed neb fod ganddo ffydd, ac heb fod ganddo weithredoedd? a ddichon ffydd ei gadw ef?

15 Eithr os bydd brawd neu chwaer yn noeth, ac mewn eisieu beunyddiol ymborth;

16 A dywedyd o un o honoch wrthynt, Ewch mewn heddwch, ymdwymnwch, ac ymddigonwch; etto heb roddi iddynt anghenrheidiau y corph; pa les *fydd?*

17 Felly ffydd hefyd, oni bydd ganddi weithredoedd, marw ydyw, *a hi* yn unig.

18 Eithr rhyw un a ddywed, Tydi ffydd sydd gennyt, minnau gweithredoedd sydd gennyf: dangos i mi dy ffydd di heb dy weithredoedd, a minnau wrth fy ngweithredoedd i a ddangosaf i ti fy ffydd innau.

19 Credu yr wyt ti mai un Duw sydd; da yr wyt ti yn gwneuthur. Y mae y cythreuliaid hefyd yn credu, ac yn crynu.

20 Eithr a fynni di wybod, O ddyn ofer, am ffydd heb weithredoedd, mai marw yw?

21 Abraham ein tad ni, onid o weithredoedd y cyfiawnhâwyd ef, pan offrymmodd efe Isaac ei fab ar yr allor?

22 Ti a weli fod ffydd yn cydweithio â'i weithredoedd ef, a thrwy weithredoedd fod ffydd wedi ei pherffeithio.

23 A chyflawnwyd yr ysgrythyr yr hon sydd yn dy-

wedyd, Credodd Abraham i Dduw, a chyfrifwyd iddo yn gyfiawnder: a Chyfaill Duw y galwyd ef.

24 Chwi a welwch gan hynny mai o weithredoedd y cyfiawnhêir dyn, ac nid o ffydd yn unig.

25 Yr un ffunud hefyd, Rahab y buttain, onid o weithredoedd y cyfiawnhâwyd hi, pan dderbyniodd hi y cenhadau, a'u danfon ymaith ffordd arall?

26 Canys megis y mae y corph heb yr yspryd yn farw, felly hefyd ffydd heb weithredoedd, marw yw.

PENNOD III.

1 Na ddylem ni fod yn brysur i feio ar eraill; 6 ond yn hytrach ffrwyno y tafod; yr hwn, er nad ydyw ond aelod bychan, etto y mae efe yn achos llawer o ddaioni, ac o ddrygioni. 13 Y rhai sydd wir-synhwyrol, y maent yn fwyniou, yn heddychlawn, heb genfigennu, ac heb ymryson.

NA fyddwch feistriaid lawer, fy mrodyr; gan wybod y derbyniwn ni farnedigaeth fwy.

2 Canys mewn llawer o bethau yr ydym ni bawb yn llithro. Od oes neb heb lithro ar air, gwr perffaith *yw* hwnnw, yn gallu ffrwyno yr holl gorph hefyd.

3 Wele, yr ydym ni yn rhoddi ffrwynau ym mhennau y meirch, i'w gwneuthur yn ufudd i ni: ac yr ydym yn troi eu holl gorph hwy oddi amgylch.

4 Wele, y llongau hefyd, er eu maint, ac er eu gyrru gan wyntoedd creulawn, a droir oddi amgylch â llyw bychan, lle y mynno y llywydd.

5 Felly hefyd y tafod, aelod bychan yw, ac yn ffrostio pethau mawrion. Wele, faint o ddefnydd y mae ychydig dân yn ei ennyn!

6 A'r tafod tân *ydyw*, byd o anghyfiawnder. Felly y mae y tafod wedi ei osod ym mhlith ein haelodau ni, fel y mae yn halogi yr holl gorph, ac yn gosod troell naturiaeth yn fflam; ac wedi ei wneuthur yn fflam gan uffern.

7 Canys holl natur gwŷllt-filod, ac adar, ac ymlusgiaid, a'r pethau yn y môr, a ddofir ac a ddofwyd gan natur ddynol:

8 Eithr y tafod ni ddichon un dyn ei ddofi; drwg anllywodraethus *ydyw*, yn llawn gwenwyn marwol.

9 Ag ef yr ydym yn bendithio Duw a'r Tad; âg ef hefyd yr ydym yn melldithio dynion, a wnaethpwyd ar lun Duw.

10 O'r un genau y mae yn dyfod allan fendith a melldith. Fy mrodyr, ni ddylai y pethau hyn fod felly.

11 A ydyw ffynnon o'r un llygad yn rhoi *dwfr* melus a chwerw?

12 A ddichon y pren ffigys, fy mrodyr, ddwyn olifaid? neu winwydden, ffigys? felly ni *ddichon* un ffynnon roddi dwfr hallt a chroyw.

13 Pwy *sydd* yr doeth, a deallus yn eich plith? dangosed, trwy ymarweddiad da, ei weithredoedd mewn mwynder-dra doethineb.

14 Eithr od oes gennych genfigen chwerw ac ymryson yn eich calon, na fyddwch ffrostwyr a chelwyddog yn erbyn y gwirionedd.

15 Nid yw y doethineb hwn yn disgyn oddi uchod; ond daearol, anianol, cythreulig *yw*.

16 Canys lle *mae* cenfigen ac ymryson, yno *y mae* terfysg, a phob gweithred ddrwg.

17 Eithr y ddoethineb sydd oddi uchod, yn gyntaf pur ydyw, wedi hynny heddych-

lawn, boneddigaidd, hawdd ei thrin, llawn trugaredd a ffrwythau da, diduedd, a diragrith.

18 A ffrwyth cyfiawnder a heuir mewn heddwch i'r rhai sydd yn gwneuthur heddwch.

PENNOD IV.

1 Rhaid i ni ymryson yn erbyn trachwant, 4 ac anghymmedrolder, 5 a balchder, 11 ac enllib, a barnu ar eraill; 13 ac na roddom ormod hyder ar lwyddiant bydol, nac ar einioes dyn; ond rhoi y cwbl ar Dduw.

O BA le *y mae* rhyfeloedd ac ymladdau yn eich plith chwi? onid oddi wrth hyn, *sef* eich melys-chwantau y rhai sydd yn rhyfela yn eich aelodau?

2 Chwennychu yr ydych, ac nid ydych yn cael: cenfigennu yr ydych ac eiddigeddu, ac nid ydych yn gallu cyrhaeddyd: ymladd a rhyfela yr ydych, ond nid ydych yn cael, am nad ydych yn gofyn.

3 Gofyn yr ydych, ac nid ydych yn derbyn, o herwydd eich bod yn gofyn ar gam, fel y galloch eu treulio ar eich melys-chwantau.

4 Chwi odinebwyr, a godinebwragedd, oni wyddoch chwi fod cyfeillach y byd yn elyniaeth i Dduw? pwy bynnag gan hynny a ewyllysio fod yn gyfaill i'r byd, y mae yn elyn i Dduw.

5 A ydych chwi yn tybied fod yr ysgrythyr yn dywedyd yn ofer, At genfigen y mae chwant yr yspryd a gartrefa ynom ni?

6 Eithr rhoddi gras mwy y mae: o herwydd paham y mae yn dywedyd, Y mae Duw yn gwrthwynebu y beilchion, ond yn rhoddi gras i'r *rhai* gostyngedig.

7 Ymddarostyngwch gan hynny i Dduw. Gwrthwynebwch ddiafol, ac efe a ffy oddi wrthych.

8 Nesêwch at Dduw, ac efe a nesâ attoch chwi. Glanhêwch *eich* dwylaw, chwi bechaduriaid; a phurwch *eich* calonnau, chwi â'r meddwl dauddyblyg.

9 Ymofidiwch, a galerwch, ac wylwch: tröer eich chwerthin chwi yn alar, a'*ch* llawenydd yn dristwch.

10 Ymddarostyngwch ger bron yr Arglwydd, ac efe a'ch dyrchafa chwi.

11 Na ddywedwch yn erbyn eich gilydd, frodyr. Y neb sydd yn dywedyd yn erbyn *ei* frawd, ac yn barnu *ei* frawd, y mae efe yn dywedyd yn erbyn y gyfraith, ac yn barnu y gyfraith: ac od wyt ti yn barnu y gyfraith, nid wyt ti wneuthurwr y gyfraith, eithr barnwr.

12 Un gosodwr cyfraith sydd, yr hwn a ddichon gadw a cholli. Pwy wyt ti yr hwn wyt yn barnu arall?

13 Iddo yn awr, y rhai ydych yn dywedyd, Heddyw neu y fory ni a awn i gyfryw ddinas, ac a arhoswn yno flwyddyn, ac a farchnattâwn, ac a ynnillwn;

14 Y rhai ni wyddoch beth *a fydd* y fory. Canys beth *ydyw* eich einioes chwi? Canys tarth ydyw, yr hwn sydd dros ychydig yn ymddangos, ac wedi hynny yn difiannu.

15 Lle *y dylech* ddywedyd, Os yr Arglwydd a'i myn, *ac os* byddwn byw, ni a wnawn hyn, neu hynny.

16 Eithr yn awr gorfoleddu yr ydych yn eich ymffrost. Pob cyfryw orfoledd, drwg ydyw.

17 Am hynny i'r neb a fedr wneuthur daioni, ac nid yw

yn ei wneuthur, pechod ydyw iddo.

PENNOD V.

1 Rhaid i wŷr cyfoethogion drygionus ofni dialedd Duw. 7 Ni a ddylem fod yn ddïoddefgar mewn adfyd, yn ol esampl y prophwydi, a Job; 12 a gochelyd tyngu; 13 a gweddïo mewn adfyd, a chanu mewn hawddfyd; 16 a chyfaddef ein beiau i'n gilydd, a gweddïo dros ein gilydd; 19 a dwyn i'r iawn y brawd a fyddo yn myned ar gyfeiliorn.

IDDO yn awr, chwi gyfoethogion, wylwch ac udwch am eich trueni sydd yn dyfod arnoch.

2 Eich cyfoeth a bydrodd, a'ch gwisgoedd a fwyttâwyd gan bryfed.

3 Eich aur a'ch arian a rydodd; a'u rhwd hwynt a fydd yn dystiolaeth yn eich erbyn chwi, ac a fwytty eich cnawd chwi fel tân. Chwi a gasglasoch drysor yn y dyddiau diweddaf.

4 Wele, y mae cyflog y gweithwyr, a fedasant eich meusydd chwi, yr hwn a gamattaliwyd gennych, yn llefain: a llefain y rhai a fedasant a ddaeth i mewn i glustiau Arglwydd y lluoedd.

5 Moethus fuoch ar yddaear, a thrythyll; meithrin eich calonnau a wnaethoch, megis mewn dydd lladdedigaeth.

6 Condemniasoch a laddasoch y cyfiawn; *ac* yntau heb sefyll i'ch erbyn.

7 Byddwch gan hynny yn ymarhöus, frodyr, hyd ddyfodiad yr Arglwydd. Wele, y mae y llafurwr yn disgwyl am werthfawr ffrwyth y ddaear, yn dda ei amynedd am dano, nes iddo dderbyn y gwlaw cynnar a diweddar.

8 Byddwch chwithau hefyd dda eich amynedd; cadarnhëwch eich calonnau: oblegid dyfodiad yr Arglwydd a nesâodd.

9 Na rwgnechwch yn erbyn eich gilydd, frodyr, fel na'ch condemnier: wele, y mae y Barnwr yn sefyll wrth y drws.

10 Cymmerwch, fy mrodyr, y prophwydi, y rhai a leferasant yn enw yr Arglwydd, yn siampl o ddïoddef blinder, ac o hir-ymaros.

11 Wele, dedwydd yr ydym yn gadael y rhai sydd ddïoddefus. Chwi a glywsoch am amynedd Job, ac a welsoch ddiwedd yr Arglwydd: oblegid tosturiol iawn yw yr Arglwydd, a thrugarog.

12 Eithr o flaen pob peth, fy mrodyr, na thyngwch, nac i'r nef, nac i'r ddaear, nac un llw arall: eithr bydded eich ïe chwi yn ïe, a'*ch* nag ê yn nag ê; fel na syrthioch i farnedigaeth.

13 A oes neb yn eich plith mewn adfyd? gweddïed. A oes neb yn esmwyth arno? caned Psalmau.

14 A oes neb yn eich plith yn glaf? galwed atto henuriaid yr eglwys; a gweddïant hwy drosto, gan ei enneinio ef âg olew yn enw yr Arglwydd:

15 A gweddi y ffydd a iacha y claf, a'r Arglwydd a'i cyfyd ef i fynu; ac os bydd wedi gwneuthur pechodau, hwy a faddeuir iddo.

16 Cyffeswch *eich* camweddau bawb i'ch gilydd, a gweddïwch dros eich gilydd, fel y'ch iachâer. Llawer a ddichon tacr weddi y cyfiawn.

17 Elïas oedd ddyn yn rhaid iddo ddïoddef fel ninnau, ac mewn gweddi efe a weddïodd na byddai wlaw: ac ni bu gwlaw ar y ddaear dair blynedd a chwe mis.

18 Ac efe a weddïodd drachefn; a'r nef a roddes wlaw, a'r ddaear a ddug ei ffrwyth.

19 *Fy* mrŏdyr, od aeth neb o honoch ar gyfeiliorn oddi wrth y gwirionedd, a throi o ryw un ef;
20 Gwybydded, y bydd i'r hwn a drodd bechadur oddi wrth gyfeiliorni ei ffordd, gadw enaid rhag angau, a chuddio lliaws o bechodau.

EPISTOL CYNTAF CYFFREDINOL

PETR YR APOSTOL.

PENNOD I.

1 Y mae efe yn bendithio Duw am ei amryw rad ysprydol: 12 gan ddangos nad ydyw yr iachawdwriaeth yng Nghrist beth newydd, eithr peth a brophwydwyd am dano er ys talm. 13 Cynghor i fyw yn dduwiol, gan eu bod hwy wedi eu geni o newydd trwy air Duw.

PETR, apostol Iesu Grist, at y dïeithriaid sydd ar wasgar ar hyd Pontus, Galatia, Cappadocia, Asia, a Bithynia,
2 Etholedigion yn ol rhagwybodaeth Duw Dad, trwy sancteiddiad yr Yspryd, i ufudd-dod a thaenelliad gwaed Iesu Grist. Gras i chwi a heddwch a amlhâer.
3 Bendigedig *fyddo* Duw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist, yr hwn yn ol ei fawr drugaredd a'n hadgenhedlodd ni i obaith bywiol, trwy adgyfodiad Iesu Grist oddi wrth y meirw,
4 I etifeddiaeth anllygredig, a dihalogedig, a diddiflanedig, ac y'nghadw yn y nefoedd i chwi,
5 Y rhai trwy allu Duw ydych gadwedig trwy ffydd i iachawdwriaeth, parod i'w datguddio yn yr amser diweddaf.
6 Yn yr hyn yr ydych yn mawr-lawenhâu, er eich bod ychydig yr awrhon (os rhaid yw) mewn tristwch, trwy amryw brofedigaethau:
7 Fel y caffer profiad eich ffydd chwi, yr hwn sydd werthfawrusach nâ'r aur colladwy, cyd profer ef trwy dân, er mawl, ac anrhydedd, a gogoniant, yn ymddangosiad Iesu Grist:
8 Yr hwn, er nas gwelsoch, yr ydych yn ei garu; yn yr hwn, heb fod yr awrhon yn *ei* weled, ond yn credu, yr ydych yn mawr-lawenhâu â llawenydd annhraethadwy a gogoneddus:
9 Gan dderbyn diwedd eich ffydd, *sef* iachawdwriaeth *eich* eneidiau.
10 Am yr hon iachawdwriaeth yr ymofynodd, ac y manwl-chwiliodd y prophwydi, y rhai a brophwydasant am y gras *a ddeuai* i chwi:
11 Gan chwilio pa bryd, neu pa ryw amser, yr oedd Yspryd Crist, yr hwn oedd ynddynt, yn ei hysbysu, pan oedd efe yn rhag-dystiolaethu dïoddefaint Crist, a'r gogoniant ar ol hynny.
12 I'r rhai y datguddiwyd, nad iddynt hwy eu hunain, ond i ni, yr oeddynt yn gweini *yn* y pethau a fynegwyd yn awr i chwi, gan y rhai a efengylasant i chwi trwy yr Yspryd Glân, yr hwn a ddanfonwyd o'r nef; ar yr hyn bethau y mae yr angelion yn chwennychu edrych.

13 O herwydd paham, gan wregysu lwynau eich meddwl, *a* bod yn sobr, gobeithiwch yn berffaith am y gras a ddygir i chwi yn natguddiad Iesu Grist;

14 Fel plant ufudd-dod, heb gyd-ymagweddu â'r trachwantau o'r blaen yn eich anwybodaeth:

15 Eithr megis y mae y neb a'ch galwodd chwi yn sanctaidd, byddwch chwithau hefyd sanctaidd ym mhob ymarweddiad:

16 Oblegid y mae yn ysgrifenedig, Byddwch sanctaidd; canys sanctaidd ydwyf fi.

17 Ac os ydych yn galw ar y Tad, yr hwn sydd heb dderbyn wyneb yn barnu yn ol gweithred pob un, ymddygwch mewn ofn dros amser eich ymdeithiad:

18 Gan wybod nad â phethau llygredig, *megis* arian neu aur, y'ch prynwyd oddi wrth eich ofer ymarweddiad, *yr hwn a gawsoch* trwy draddodiad y tadau;

19 Eithr â gwerthfawr waed Crist, megis oen difeius a difrycheulyd:

20 Yr hwn yn wir a rag-ordeiniwyd cyn sylfaenu y byd, eithr a eglurwyd yn yr amseroedd diweddaf er eich mwyn chwi;

21 Y rhai ydych trwyddo ef yn credu yn Nuw, yr hwn a'i cyfododd ef oddi wrth y meirw, ac a roddodd iddo ef ogoniant, fel y byddai eich ffydd chwi a'ch gobaith yn Nuw.

22 Gwedi puro eich eneidiau, gan ufuddhâu i'r gwirionedd trwy yr Yspryd, i frawdgarwch diragrith: cerwch eich gilydd o galon bur yn helaeth:

23 Wedi eich ail-eni, nid o had llygredig, eithr anllygredig, trwy air Duw, *yr hwn sydd* yn byw ac yn parhâu yn dragywydd.

24 Canys pob cnawd fel glaswelltyn *yw*, a holl ogoniant dyn fel blodeuyn y glaswelltyn. Gwywodd y glaswelltyn, a'i flodeuyn a syrthiodd:

25 Eithr gair yr Arglwydd sydd yn aros yn dragywydd. A hwn yw y gair a bregethwyd i chwi.

PENNOD II.

1 Y mae efe yn eu cynghori na wnelont ddim yn erbyn cariad: 4 ac yn dangos mai Crist ydyw y sylfaen yr adeiladwyd hwynt arno: 11 ac yn dymuno arnynt ymgadw rhag chwantau cnawdol; 13 a bod yn ufudd i swyddogion. 18 Ac y mae yn dysgu i weision ufuddhâu i'w meistriaid, 20 a bod yn ddioddefgar, wrth esampl Crist, er eu bod yn cael cam.

WEDI rhoi heibio gan hynny bob drygioni, a phob twyll, a rhagrith, a chenfigen, a phob gogan-air,

2 Fel rhai bychain newyddeni, chwennychwch ddidwyll laeth y gair, fel y cynnyddoch trwyddo ef:

3 Os profasoch *fod* yr Arglwydd yn dirion.

4 At yr hwn *yr ydych* yn dyfod, *megis at* faen bywiol, a wrthodwyd gan ddynion, eithr etholedig gan Dduw, *a* gwerthfawr.

5 A chwithau, megis meini bywiol, ydych wedi eich adeiladu yn dŷ ysprydol, yn offeiriadaeth sanctaidd, i offrymmu aberthau ysprydol, cymmeradwy gan Dduw trwy Iesu Grist.

6 O herwydd paham y cynhwysir yn yr ysgrythyr, Wele, yr wyf yn gosod yn Sïon ben-congl-faen, etholedig, *a* gwerthfawr: a'r hwn a gred ynddo, nis gwaradwyddir.

7 I chwi gan hynny, y rhai

ydych yn credu, *y mae* yn urddas: eithr i'r anufuddion, y maen a wrthododd yr adeiladwyr, hwnnw a wnaed yn ben y gongl,

8 Ac yn faen tramgwydd, ac yn graig rhwystr, *i'r rhai* sydd yn tramgwyddo wrth y gair, gan fod yn anufudd; i'r hwn beth yr ordeiniwyd hwynt hefyd.

9 Eithr chwychwi *ydych* rywogaeth etholedig, brenhinol offeiriadaeth, cenedl sanctaidd, pobl briodol *i Dduw*; fel y mynegoch rinweddau yr hwn a'ch galwodd allan o dywyllwch i'w ryfeddol oleuni ef:

10 Y rhai gynt nid *oeddych* bobl, ond yn awr *ydych* bobl i Dduw: y rhai ni chawsech drugaredd, ond yr awrhon a gawsoch drugaredd.

11 Anwylyd, yr wyf yn attolwg *i chwi*, megis dieithriaid a phererinion, ymgedwch oddi wrth chwantau cnawdol, y rhai sydd yn rhyfela yn erbyn yr enaid;

12 Gan fod â'ch ymarweddiad yn onest ym mysg y Cenhedloedd: fel, lle maent yn eich goganu megis drwgweithredwyr, y gallont, o herwydd *eich* gweithredoedd da a welant, ogoneddu Duw yn nydd yr ymweliad.

13 Ymddarostyngwch oblegid hyn i bob dynol ordinhâd, o herwydd yr Arglwydd: pa un bynnag ai i'r brenhin, megis goruchaf;

14 Ai i'r llywiawdwyr, megis trwyddo ef wedi eu danfon, er dial ar y drwg-weithredwyr, a mawl i'r gweithredwyr da.

15 Canys felly y mae ewyllys Duw, fod i chwi trwy wneuthur daioni ostegu anwybodaeth dynion ffolion:

16 Megis yn rhyddion, ac nid â rhyddid gennych megis cochl malais, eithr fel gwasanaethwyr Duw.

17 Perchwch bawb. Cerwch y brawdoliaeth. Ofnwch Dduw. Anrhydeddwch y brenhin.

18 *Y* gweision, *byddwch* ddarostyngedig gyd â phob ofn i'*ch* meistriaid; nid yn unig i'r *rhai* da a chyweithas, eithr i'r *rhai* anghyweithas hefyd.

19 Canys hyn *sydd* rasol, os yw neb o herwydd cydwybod i Dduw yn dwyn tristwch, gan ddioddef ar gam.

20 Oblegid pa glôd *yw*, os, pan bechoch, a chael eich cernodio, y byddwch dda eich amynedd? eithr os, a chwi yn gwneuthur yn dda, ac yn dioddef, y byddwch dda eich amynedd; hyn *sydd* rasol ger bron Duw.

21 Canys i hyn y'ch galwyd hefyd: oblegid Crist yntau a ddioddefodd drosom ni, gan adael i ni esampl, fel y canlynech ei ôl ef:

22 Yr hwn ni wnaeth bechod, ac ni chaed twyll yn ei enau:

23 Yr hwn, pan ddifenwyd, ni ddifenwodd drachefn; pan ddioddefodd, ni fygythiodd; eithr rhoddodd ar y neb sydd yn barnu yn gyfiawn:

24 Yr hwn ei hun a ddug ein pechodau ni yn ei gorph ar y pren; fel, gwedi ein marw i bechodau, y byddem byw i gyfiawnder: trwy gleisiau yr hwn yr iachâwyd chwi.

25 Canys yr oeddych megis defaid yn myned ar gyfeiliorn; eithr yn awr chwi a ddychwelwyd at Fugail ac Esgob eich eneidiau.

PENNOD III.

1 *Y mae yn dysgu i wŷr a gwragedd eu dyled i'w gilydd: 8 yn annog pawb i undeb a chariad: 14 ac i dioddef erlid: 19 ac yn adrodd daioni Duw i'r hen fyd gynt.*

YR un ffunud, *bydded* y gwragedd ostyngedig i'w gwŷr prïod; fel, od oes rhai heb gredu i'r gair, y galler trwy ymarweddiad y gwragedd, eu hynnill hwy heb y gair,
2 Wrth edrych ar eich ymarweddiad diwair chwi ynghyd âg ofn.
3 Trwsiad y rhai bydded nid yr un oddi allan, o blethiad gwallt, ac amgylch-osodiad aur, neu wisgad dillad;
4 Eithr *bydded* cuddiedig ddyn y galon, mewn anllygredigaeth yspryd addfwyn a llonydd, yr hwn sydd ger bron Duw yn werthfawr.
5 Canys felly gynt yr oedd y gwragedd sanctaidd hefyd, y rhai oedd yn gobeithio yn Nuw, yn ymdrwsio, gan fod yn ddarostyngedig i'w gwŷr prïod;
6 Megis yr ufuddhâodd Sara i Abraham, gan ei alw ef yn arglwydd: merched yr hon ydych chwi, tra fyddoch yn gwneuthur yn dda, ac heb ofni dim dychryn.
7 Y gwŷr, yr un ffunud, cydgyfanneddwch â hwynt yn ol gwybodaeth, gan roddi parch i'r wraig megis i'r llestr gwannaf, fel rhai sydd gyd-etifeddion gras y bywyd; rhag rhwystro eich gweddïau.
8 Am ben hyn, *byddwch* oll yn unfryd, yn cyd-oddef â'ch gilydd, yn caru fel brodyr, yn drugarogion, yn fwynaidd:
9 Nid yn talu drwg am ddrwg, neu sèn am sèn: eithr, y'ngwrthwyneb, yn bendithio; gan wybod mai i hyn y'ch galwyd, fel yr etifeddoch fendith.
10 Canys y neb a ewyllysio hoffi bywyd, a gweled dyddiau da, attalied ei dafod oddi wrth ddrwg, a'i wefusau rhag adrodd twyll.
11 Gocheled y drwg, a gwnaed y da; ceisied heddwch, a dilyned ef.
12 Canys *y mae* llygaid yr Arglwydd ar y rhai cyfiawn, a'i glustiau ef tu ag at eu gweddi hwynt: eithr *y mae* wyneb yr Arglwydd yn erbyn y rhai sydd yn gwneuthur drwg.
13 A phwy a'ch dryga chwi, os byddwch yn dilyn yr hyn sydd dda?
14 Eithr o bydd i chwi hefyd ddïoddef o herwydd cyfiawnder, dedwydd *ydych:* ond nac ofnwch rhag eu hofn hwynt, ac na'ch cynhyrfer;
15 Eithr sancteiddiwch yr Arglwydd Dduw yn eich calonnau: a *byddwch* barod bob amser i atteb i bob un a ofyno i chwi reswm am y gobaith sydd ynoch, gyd âg addfwynder ac ofn:
16 A chennych gydwybod dda; fel yn yr hyn y maent yn eich goganu megis drwgweithredwyr, y cywilyddio y rhai sydd yn beio ar eich ymarweddiad da chwi yng Nghrist.
17 Canys gwell *ydyw*, os ewyllys Duw a'i myn, i chwi ddïoddef yn gwneuthur daioni, nag yn gwneuthur drygioni.
18 Oblegid Crist hefyd unwaith a ddïoddefodd dros bechodau, y Cyfiawn dros yr anghyfiawn (fel y dygai ni at Dduw) wedi ei farwolaethu yn y cnawd, eithr ei fywhâu yn yr Yspryd:
19 Trwy yr hwn yr aeth efe hefyd ac a bregethodd i'r ysprydion y'ngharchar;
20 Y rhai a fu gynt anufudd, pan unwaith yr oedd hiramynedd Duw yn aros yn nyddiau Noë, tra y darperid yr arch, yn yr hon ychydig

sef wyth enaid, a achubwyd trwy ddwfr.

21 Cyffelybiaeth cyfattebol i'r hwn sydd yr awrhon yn ein hachub ninnau, *sef* bedydd (nid bwrw ymaith fudreddi y cnawd, eithr ymatteb cydwybod dda tu ag at Dduw) trwy adgyfodiad Iesu Grist:

22 Yr hwn sydd ar ddeheulaw Duw, wedi myned i'r nef; *a'r* angelion, a'*r* awdurdodau, a'*r* galluoedd, wedi eu darostwng iddo.

PENNOD IV.

Y mae yn eu hannog hwy i beidio â phechu, trwy esampl Crist, a thrwy ystyried fod diwedd pob peth yn pwyso yn agos. 12 Y mae yn eu cysuro yn erbyn erlid.

AM hynny gan ddïoddef o Grist drosom ni yn y cnawd, chwithau hefyd bydd-wch wedi eich arfogi â'r un meddwl: oblegid yr hwn a ddïoddefodd yn y cnawd, a beidiodd â phechod;

2 Fel na byddo mwyach fyw i chwantau dynion, ond i ewyllys Duw, dros yr amser sydd yn ol yn y cnawd.

3 Canys digon i ni yr amser a aeth heibio o'r einioes i weithredu ewyllys y Cenhedloedd, gan rodio mewn trythyllwch, trachwantau, meddwdod, cyfeddach, dïotta, a ffiaidd eilun-addoliad:

4 Yn yr hyn y maent yn ddïeithr yn *eich* cablu *chwi*, am nad ydych yn cydredeg gyd â hwynt i'r unrhyw ormod rhysedd:

5 Y rhai a roddant gyfrif i'r hwn sydd barod i farnu y byw a'r meirw.

6 Canys er mwyn hynny yr efengylwyd i'r meirw hefyd; fel y bernid hwy yn ol dynion yn y cnawd, ac y byddent fyw yn ol Duw yn yr yspryd.

7 Eithr diwedd pob peth a nesâodd: am hynny byddwch sobr, a gwyliadwrus i weddïau.

8 Eithr, o flaen pob peth, bydded gennych gariad helaeth tu ag at eich gilydd; canys cariad a guddia lïaws o bechodau.

9 Byddwch lettygar y naill i'r llall, heb rwgnach.

10 Pob un, megis y derbyniodd rodd, cyfrennwch â'ch gilydd, fel daionus oruchwylwyr amryw ras Duw.

11 Os llefaru a wna neb, *llefared* megis geiriau Duw; os gweini y mae neb, *gwnaed* megis o'r gallu y mae Duw yn ei roddi: fel ym mhob peth y gogonedder Duw trwy Iesu Grist; i'r hwn y byddo y gogoniant a'r gallu yn oes oesoedd. Amen.

12 Anwylyd, na fydded ddïeithr gennych am y profiad tanllyd sydd ynoch, yr hwn a wneir er profedigaeth i chwi, fel pe bai beth dieithr yn digwydd i chwi:

13 Eithr llawenhêwch, yn gymmaint a'ch bod yn gyfrannogion o ddïoddefiadau Crist; fel, pan ddatguddier ei ogoniant ef, y byddoch yn llawen ac yn gorfoleddu.

14 Os difenwir chwi er mwyn enw Crist, gwyn *eich* byd: oblegid y mae Yspryd y gogoniant, ac *Yspryd* Duw yn gorphwys arnoch. Ar eu rhan hwynt yn wir efe a gablir, ond ar eich rhan chwi efe a ogoneddir.

15 Eithr na ddïoddefed neb o honoch fel llofrudd, neu leidr, neu ddrwg-weithredwr, neu fel un yn ymyrreth á matterion rhai eraill:

16 Eithr os fel Cristion, na fydded gywilydd ganddo; ond gogonedded Dduw yn hyn o ran.

17 Canys *daeth* yr amser i ddechreu o'r farn o dŷ Dduw: ac os *dechreu hi* yn gyntaf arnom ni, beth *fydd* diwedd y rhai nid ydynt yn credu i efengyl Duw?

18 Ac os braidd y mae y cyfiawn yn gadwedig, pa le yr ymddengys yr annuwiol a'r pechadur?

19 Am hynny y rhai hefyd sydd yn dioddef yn ol ewyllys Duw, gorchymynant eu heneidiau *iddo ef*, megis i Greawdwr ffyddlawn, gan wneuthur yn dda.

PENNOD V.

1 Y mae yn annog yr henuriaid i borthi defaid Crist; 5 a'r ieuainge i ufuddhau: 8 a phawb i wylied, ac i fod yn sobr, ac yn ddianwadal yn y ffydd; 9 ac i wrthwynebu y cythraul, y gwrthwynebwr creulawn.

YR henuriaid sydd yn eich plith, attolwg iddynt yr ydwyf fi, yr hwn wyf gyd-henuriad, a thyst o ddioddefiadau Crist, yr hwn hefyd *wyf* gyfrannog o'r gogoniant a ddatguddir:

2 Porthwch braidd Duw, yr hwn sydd yn eich plith, gan fwrw golwg *arnynt;* nid trwy gymmell, eithr yn ewyllysgar; nid er mwyn budr-elw, eithr o barodrwydd meddwl;

3 Nid fel rhai yn tra-arglwyddiaethu ar etifeddiaeth *Duw*, ond gan fod yn esamplau i'r praidd.

4 A phan ymddangoso y Penbugail, chwi a gewch dderbyn anniflannedig goron y gogoniant.

5 Yr un ffunud yr ieuainge, byddwch ostyngedig i'r henuriaid. A byddwch *bawb* yn ostyngedig i'ch gilydd, ac ymdrwsiwch oddi fewn â gostyngeiddrwydd. Oblegid y mae Duw yn gwrthwynebu y beilchion, ac yn rhoddi gras i'r rhai gostyngedig.

6 Ymddarostyngwch gan hynny dan alluog law Duw, fel y'ch dyrchafo mewn amser cyfaddas:

7 Gan fwrw eich holl ofal arno ef; canys y mae efe yn gofalu drosoch chwi.

8 Byddwch sobr, gwyliwch: oblegid y mae eich gwrthwynebwr diafol, megis llew rhuadwy, yn rhodio oddi amgylch, gan geisio y neb a allo ei lyngcu.

9 Yr hwn gwrthwynebwch yn gadarn yn y ffydd; gan wybod fod yn cyflawni yr un blinderau yn eich brodyr y rhai sydd yn y byd.

10 A Duw pob gras, yr hwn a'ch galwodd chwi i'w dragywyddol ogoniant trwy Grist Iesu, wedi i chwi ddioddef ychydig, a'ch perffeithio chwi, a'*ch* cadarnhâo, a'*ch* cryfhâo, a'*ch* sefydlo.

11 Iddo ef *y byddo y* gogoniant a'*r* gallu yn oes oesoedd. Amen.

12 Gyd â Silfanus, brawd ffyddlawn i chwi (fel yr wyf yn tybied) yr ysgrifenais ar ychydig eiriau, gan gynghori a thystiolaethu, mai gwir ras Duw yw yr hwn yr ydych yn sefyll ynddo.

13 Y mae yr *eglwys sydd* yn Babilon, yn gyd-etholedig *â chwi*, yn eich annerch; a Marc, fy mab i.

14 Anherchwch eich gilydd â chusan cariad. Tangnefedd i chwi oll y rhai ydych yng Nghrist Iesu. Amen.

PETR YR APOSTOL.

PENNOD I.

1 Y mae efe yn eu cadarnhâu mewn gobaith o gynnydd gras Duw; 6 ac yn eu hannog i wneuthur eu galwedigaeth yn sicr trwy ffydd a gweithredoedd. 12 Y mae yn ofalus i addwyn hynny ar gôf iddynt, gan wybod fod ei farwolaeth ef ei hun yn agos. 16 Y mae yn eu rhybuddio hwy i fod yn ddianwadal yn ffydd Crist, gwir Fab Duw, trwy dystiolaeth yr apostolion a welsant ei ogoniant ef, a thrwy dystiolaeth y Tad, a'r prophwydi.

SIMON Petr, gwasanaethwr ac apostol Iesu Grist, at y rhai a gawsant gyffelyb werthfawr ffydd â ninnau, trwy gyfiawnder ein Duw ni, a'n Hachubwr Iesu Grist.

2 Gras i chwi a thangnefedd a amlhâer, trwy adnabod Duw, a Iesu ein Harglwydd ni,

3 Megis y rhoddes ei dduwiol allu ef i ni bob peth *a berthyn* i fywyd a duwioldeb, trwy ei adnabod ef yr hwn a'n galwodd ni i ogoniant a rhinwedd:

4 Trwy yr hyn y rhoddwyd i ni addewidion mawr iawn a gwerthfawr; fel trwy y rhai hyn y byddech gyfrannogion o'r duwiol anian, wedi dianc oddi wrth y llygredigaeth sydd yn y byd trwy drachwant.

5 A hyn yma hefyd, gan roddi cwbl-ddiwydrwydd, chwanegwch at eich ffydd, rinwedd; ac at rinwedd, wybodaeth;

6 Ac at wybodaeth, gymmedrolder; ac at gymmedrolder, amynedd; ac at amynedd, dduwioldeb;

7 Ac at dduwioldeb, garedigrwydd brawdol; ac at garedigrwydd brawdol, gariad.

8 Canys os yw y pethau hyn gennych, ac yn aml hwynt, y maent yn peri na *byddoch* na segur, na diffrwyth y'ngwybodaeth ein Harglwydd Iesu Grist.

9 Oblegid yr hwn nid yw y rhai hyn ganddo, dall ydyw, heb weled ym mhell, wedi gollwng dros gôf ei lanhâu oddi wrth ei bechodau gynt.

10 O herwydd paham yn hytrach, frodyr, byddwch ddiwyd i wneuthur eich galwedigaeth a'ch etholedigaeth yn sicr: canys, tra fyddoch yn gwneuthur y pethau hyn, ni lithrwch chwi ddim byth:

11 Canys felly yn helaeth y trefnir i chwi fynediad i mewn i dragywyddol deyrnas ein Harglwydd a'n Hachubwr Iesu Grist.

12 O herwydd paham, nid esgeulusaf eich coffâu bob amser am y pethau hyn, er eich bod yn eu gwybod, ac wedi eich sicrhâu yn y gwirionedd presennol.

13 Eithr yr ydwyf yn tybied *fod* yn iawn, tra fyddwyf yn y tabernacl hwn, eich cyffroi chwi, trwy ddwyn ar gôf *i chwi;*

14 Gan wybod y bydd i mi ar frys roddi fy nhabernacl *hwn* heibio, megis ag yr hysbysodd ein Harglwydd Iesu Grist i mi.

15 Ac mi a wnaf fy ngoreu hefyd a'r allu o honoch bob amser, ar ol fy ymadawiad i, wneuthur coffa am y pethau hyn.

16 Canys nid gan ddilyn chwedlau cyfrwys, yr hysbysasom i chwi nerth a dyfodiad ein Harglwydd Iesu Grist, eithr wedi gweled ei fawredd ef â'n llygaid.

17 Canys efe a dderbyniodd gan Dduw Dad, barch a gogoniant, pan ddaeth y cyfryw lef atto oddi wrth y mawr-ragorol Ogoniant, Hwn yw fy anwyl Fab i, yn yr hwn y'm boddlonwyd.

18 A'r llef yma, yr hon a ddaeth o'r nef, a glywsom ni, pan oeddym gyd âg ef yn y mynydd sanctaidd.

19 Ac y mae gennym air sicrach y prophwydi; yr hwn da y gwnewch fod yn dal arno, megis ar ganwyll yn llewyrchu mewn lle tywyll, hyd oni wawrio y dydd, ac oni chodo y seren ddydd yn eich calonnau chwi:

20 Gan wybod hyn yn gyntaf, nad oes un brophwydoliaeth o'r ysgrythyr o ddehongliad priod.

21 Canys nid trwy ewyllys dyn y daeth gynt brophwydoliaeth: eithr dynion sanctaidd Duw a lefarasant *megis* y cynhyrfwyd *hwy* gan yr Yspryd Glân.

PENNOD II.

1 Y mae efe yn prophwydo am athrawon ffeilsion; ac yn dangos eu hanwiredd a'u dialedd hwy, a'u dilynwyr: 7 oddi wrth y rhai y gwaredir y rhai duwiol, fel y gwaredir Lot o Sodom. 10 Y mae efe yn dangos yn helaethach gynheddfau y twyllwyr hynny, fel y galler eu hadnabod hwy yn haws, a'u gochelyd.

FITHR bu gau brophwydi hefyd ym mhlith y bobl, megis ag y bydd gau athrawon yn eich plith chwithau; y rhai yn ddirgel a ddygant i mewn heresiau dinystriol, a chan wadu yr Arglwydd, yr hwn a'u prynodd hwynt, ydynt yn tynnu arnynt eu hunain ddinystr buan.

2 A llawer a ganlynant eu distryw hwynt, o herwydd y rhai y ceblir ffordd y gwirionedd.

3 Ac mewn cybydd-dod, trwy chwedlau gwneuthur, y gwnant farsiandiaeth o honoch: barnedigaeth y rhai er ys talm nid yw segur, a'u colledigaeth hwy nid yw yn hepian.

4 Canys onid arbedodd Duw yr angelion a bechasent, eithr *eu* taflu *hwynt* i uffern, a'u rhoddi i gadwynau tywyllwch, i'w cadw i farnedigaeth;

5 Ac onid arbedodd efe yr hen fyd, eithr Noë, pregethwr cyfiawnder, a gadwodd efe ar ei wythfed, pan ddug efe y diluw ar fyd y rhai anwir;

6 A chan droi dinasoedd Sodom a Gomorrah yn lludw, a'u damniodd *hwy* â dymchweliad, gan *eu* gosod yn esampl i'r rhai a fyddent yn annuwiol;

7 A chan waredodd Lot gyfiawn, yr hwn oedd mewn gofid trwy anniwair ymarweddiad yr anwiriaid:

8 (Canys y cyfiawn hwnnw yn trigo yn eu mysg hwynt, yn gweled ac yn clywed, ydoedd yn poeni ei enaid cyfiawn o ddydd i ddydd trwy *eu* hanghyfreithlawn weithredoedd *hwynt*)

9 Yr Arglwydd a fedr wared y rhai duwiol rhag profedigaeth, a chadw y rhai anghyfiawn i ddydd y farn i'w pocni:

10 Ac yn bennaf y rhai sydd yn rhodio ar ol y cnawd mewn chwant aflendid, ac yn dïystyru llywodraeth. Rhyfygus *ydynt*, cyndyn; nid ydynt yn arswydo cablu urddas:

11 Lle nid yw yr angelion, y rhai sydd fwy mewn gallu a nerth, yn rhoddi cablaidd farn yn eu herbyn hwynt ger bron yr Arglwydd.

12 Eithr y rhai hyn, megis anifeiliaid anrhesymmol anianol, y rhai a wnaed i'w dal

ac i'w difetha, a gablant y pethau ni wyddant oddi wrthynt, ac a ddifethir yn eu llygredigaeth eu hunain;

13 Ac a dderbyniant gyflog anghyfiawnder, a hwy yn cyfrif moethau beunydd yn hyfrydwch. Brychau a meflau *ydynt*, yn ymddigrifo yn eu twyll eu hunain, gan wledda gyd â chwi;

14 A llygaid ganddynt yn llawn godineb, ac heb fedru peidio a phechod; yn llithio encidiau anwadal: a chanddynt galon wedi ymgynnefino â chybydd-dra; plant *y* felldith:

15 Wedi gadael y ffordd uniawn, *hwy* a aethant ar gyfeiliorn, gan ganlyn ffordd Balaam *mab* Bosor, yr hwn a garodd wobr anghyfiawnder;

16 Ond efe a gafodd gerydd am ei gamwedd. Asen fud arferol â'r iau, gan ddywedyd â llef ddynol, a waharddodd ynfydrwydd y prophwyd.

17 Y rhai hyn ydynt ffynhonnau diddwfr, cymmylau a yrrid gan dymmestl; i'r rhai y mae niwl tywyllwch y'nghadw yn dragywydd.

18 Canys gan ddywedyd chwyddedig *eiriau* gorwagedd, y maent hwy, trwy chwantau y cnawd, *a* thrythyllwch, yn llithio y rhai a ddïangasai yn gwbl oddi wrth y rhai sydd yn byw ar gyfeiliorn.

19 Gan addaw rhyddid iddynt, a hwythau eu hunain yn wasanaethwyr llygredigaeth: canys gan bwy bynnag y gorchfygwyd neb, i hwnnw hefyd yr aeth efe yn gaeth.

20 Canys os, wedi iddynt ddïange oddi wrth halogedigaeth y byd, trwy adnabyddiaeth yr Arglwydd a'r Achubwr Iesu Crist, y rhwystrir hwy drachefn â'r pethau hyn, a'u gorchfygu; aeth diwedd y rhai hynny yn waeth nâ'u dechreuad.

21 Canys gwell fuasai iddynt fod heb adnabod ffordd cyfiawnder, nag, wedi *ei* hadnabod, troi oddi wrth y gorchymyn sanctaidd yr hwn a draddodwyd iddynt.

22 Eithr digwyddodd iddynt yn ol y wir ddïareb, Y ci a ymchwelodd at ei chwydiad ei hun; a'r hwch wedi ei golchi, i'w hymdreiglfa yn y dom.

PENNOD III.

Y mae efe yn eu sicrhâu hwy am ddyfodiad Crist i'r farn, yn erbyn y gwatwarwyr a ymresymmai yn y gwrthwyneb; 8 gan rybuddio y rhai duwiol i brysuro eu hedïfeirwch, o ran hir-amynedd Duw: 10 ac y mae yn dangos pa fodd y dinystrir y byd: 11 ac yn eu hannog hwy i sancteiddrwydd buchedd, trwy ddisgwyl hynny: 15 a hefyd i feddwl, mai er mwyn eu hiachawdwriaeth hwynt y mae Duw yn ddïoddefgar, megis yr ysgrifenodd Paul attynt.

YR ail epistol hwn, anwyl-yd, yr ydwyf yn awr yn ei ysgrifenu attoch; yn yr hwn yr ydwyf yn cyffröi eich meddwl puraidd, trwy ddwyn ar gôf *i chwi:*

2 Fel y byddo cofus gennych y geiriau a rag-ddywedwyd gan y prophwydi sanctaidd, a'n gorchymyn ninnau, apostolion yr Arglwydd a'r Iachawdwr:

3 Gan wybod hyn yn gyntaf, y daw yn y dyddiau diweddaf watwarwyr, yn rhodio yn ol eu chwantau eu hunain,

4 Ac yn dywedyd, Pa le y mae addewid ei ddyfodiád ef? canys er pan hunodd y tadau, y mae pob peth yn parhâu fel *yr oeddynt* o ddechreuad y creadigaeth.

5 Canys y mae hyn yn ddïarwybod iddynt o'u gwirfodd,

mai trwy air Duw yr oedd y nefoedd er ys talm, a'r ddaear yn cyd-sefyll o'r dwfr, a thrwy y dwfr.

6 O herwydd paham y byd a oedd y pryd hwnnw, wedi ei orchuddio â dwfr, a ddifethwyd.

7 Eithr y nefoedd a'r ddaear *sydd* yr awrhon, ydynt trwy yr un gair wedi eu rhoddi i gadw i dân, erbyn dydd y farn, a distryw yr anwir ddynion.

8 Eithr yr un peth hwn na fydded yn ddïarwybod i chwi, anwylyd, *fod* un dydd gyd â'r Arglwydd megis mil o flynyddoedd, a mil o flynyddoedd megis un dydd.

9 Nid ydyw yr Arglwydd yn oedi ei addewid (fel y mae rhai yn cyfrif oed) ond hirymarhöus yw efe tu ag attom ni, heb ewyllysio bod neb yn golledig, ond dyfod o bawb i edifeirwch.

10 Eithr dydd yr Arglwydd a ddaw megis lleidr y nos; yn yr hwn y nefoedd a ânt heibio gyd â thwrf, a'r defnyddiau gan wir wres a doddant, a'r ddaear a'r gwaith *a fyddo* ynddi a losgir.

11 A chan fod yn rhaid i hyn i gŷd ymollwng, pa ryw fath ddynion a ddylech chwi fod mewn sanctaidd ymarweddiad a duwioldeb,

12 Yn disgwyl ac yn brysio at ddyfodiad dydd Duw, yn yr hwn y nefoedd gan losgi a ymollyngant, a'r defnyddiau gan wir wres a doddant?

13 Eithr nefoedd newydd, a daear newydd, yr ydym *ni*, yn ol ei addewid ef, yn eu disgwyl, yn y rhai y mae cyfiawnder yn cartrefu.

14 O herwydd paham, anwylyd, gan eich bod yn disgwyl y pethau hyn, gwnewch eich goreu ar eich cael ganddo ef mewn tangnefedd, yn ddifrycheulyd, ac yn ddïargyhoedd.

15 A chyfrifwch hir-amynedd ein Harglwydd, yn iachawdwriaeth; megis ag yr ysgrifenodd ein hanwyl frawd Paul attoch chwi, yn ol y doethineb a rodded iddo ef;

16 Megis yn *ei* holl epistolau hefyd, yn llefaru ynddynt am y pethau hyn: yn y rhai y mae rhyw bethau anhawdd eu deall, y rhai y mae yr annysgedig a'r anwastad yn eu gŵyrdroi, megis yr ysgrythyrau eraill, i'w dinystr eu hunain.

17 Chwychwi gan hynny, anwylyd, a chwi yn gwybod *y pethau hyn* o'r blaen, ymgedwch rhag eich arwain ymaith trwy amryfusedd yr annuwiol, a chwympo o honoch oddi wrth eich sicrwydd eich hun.

18 Eithr cynnyddwch mewn gras a gwybodaeth ein Harglwydd a'n Hiachawdwr Iesu Grist. Iddo ef *y byddo* gogoniant yr awrhon ac yn dragywyddol. Amen.

IOAN YR APOSTOL.

PENNOD I.

1 Y mae efe yn gosod allan berson Crist, yn yr hwn y mae i ni fywyd tragywyddol, trwy gymdeithas â Duw. 5 Rhaid i ni ymrôi i sancteiddrwydd buchedd, i dystiolaethu gwirionedd y gymdeithas honno, a'n ffydd; a hefyd i'n sicrhâu ein hunain o faddeuant pechodau, trwy farwolaeth Crist.

YR hyn oedd o'r dechreuad, yr hyn a glywsom, yr hyn a welsom â'n llygaid, yr hyn a edrychasom arno, ac a deimlodd ein dwylaw am Air y bywyd;

2 (Canys y bywyd a eglurhâwyd, ac ni a welsom, ac ydym yn tystiolaethu, ac yn mynegi i chwi y bywyd tragywyddol, yr hwn oedd gyd â'r Tad, ac a eglurhâwyd i ni)

3 Yr hyn a welsom ac a glywsom, yr ydym yn ei fynegi i chwi, fel y caffoch chwithau hefyd gymdeithas gyd â ni: a'n cymdeithas ni yn wir *sydd* gyd â'r Tad, a chyd â'i Fab ef Iesu Grist.

4 A'r pethau hyn yr ydym yn eu hysgrifenu attoch, fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn.

5 A hon yw y gennadwri a glywsom ganddo ef, ac yr ydym yn ei hadrodd i chwi; Mai goleuni yw Duw, ac nad oes ynddo ddim tywyllwch.

6 Os dywedwn fod i ni gymdeithas âg ef, a rhodio yn y tywyllwch, celwyddog ydym, ac nid ydym yn gwneuthur y gwirionedd:

7 Eithr os rhodiwn yn y goleuni, megis y mae efe yn y goleuni, y mae i ni gymdeithas â'n gilydd, a gwaed Iesu Grist ei Fab ef, sydd yn ein glanhâu ni oddi wrth bob pechod.

8 Os dywedwn nad oes ynom bechod, yr ydym yn ein twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nid yw ynom.

9 Os cyfaddefwn ein pechodau, ffyddlawn yw efe a chyfiawn, fel y maddeuo i ni ein pechodau, ac y'n glanhâo oddi wrth bob anghyfiawnder.

10 Os dywedwn na phechasom, yr ydym yn ei wneuthur ef yn gelwyddog, a'i air ef nid yw ynom.

PENNOD II.

1 Y mae efe yn eu cyfeiro hwy yn erbyn pechodau o wendid. 3 Adnabod Duw yn iawn, yw cadw ei orchymynion ef; 9 a charu ein brodyr; 15 ac na roddom ein serch ar y byd. 18 Rhaid i ni ochelyd twyllwyr; 20 y rhai y mae y duwiol yn ddïogel oddi wrth eu twyll; trwy barhâu yn y ffydd, ac mewn sancteiddrwydd buchedd.

FY mhlant bychain, y pethau hyn yr wyf yn eu hysgrifenu attoch, fel na phechoch. Ac o phecha neb, y mae i ni Eiriolwr gyd â'r Tad, Iesu Grist y Cyfiawn:

2 Ac efe yw yr iawn dros ein pechodau ni: ac nid dros yr eiddom ni yn unig, eithr dros *bechodau* yr holl fyd.

3 Ac wrth hyn y gwyddom yr adwaenom ef, os cadwn ni ei orchymynion ef.

4 Yr hwn sydd yn dywedyd, Mi a'i hadwaen ef, ac heb gadw ei orchymynion ef, celwyddog yw, a'r gwirionedd nid yw ynddo.

5 Eithr yr hwn a gadwo ei air ef, yn wir yn hwn y mae cariad Duw yn berffaith. Wrth

hyn y gwyddom ein bod ynddo ef.

6 Yr hwn a ddywed ei fod yn aros ynddo ef, a ddylai yntau felly rodio, megis ag y rhodiodd ef.

7 Y brodyr, nid gorchymyn newydd yr wyf yn ei ysgrifenu attoch, eithr gorchymyn hen yr hwn oedd gennych o'r dechreuad. Yr hen orchymyn yw y gair a glywsoch o'r dechreuad.

8 Trachefn, gorchymyn newydd yr wyf yn ei ysgrifenu attoch, yr hyn sydd wir ynddo ef, ac ynoch chwithau: oblegid y tywyllwch a aeth heibio, a'r gwir oleuni sydd yr awrhon yn tywynnu.

9 Yr hwn a ddywed ei fod yn y goleuni, ac a gasâo ei frawd, yn y tywyllwch y mae hyd y pryd hwn.

10 Yr hwn sydd yn caru ei frawd, sydd yn aros yn y goleuni, ac nid oes rhwystr ynddo.

11 Eithr yr hwn sydd yn casâu ei frawd, yn y tywyllwch y mae, ac yn y tywyllwch y mae yn rhodio; ac ni ŵyr i ba le y mae yn myned, oblegid y mae y tywyllwch wedi dallu ei lygaid ef.

12 Ysgrifenu yr wyf attoch chwi, blant bychain, oblegid maddeu i chwi eich pechodau er mwyn ei enw ef.

13 Ysgrifenu yr wyf attoch chwi, dadau, am adnabod o honoch yr hwn sydd o'r dechreuad. Ysgrifenu yr wyf attoch chwi, wŷr ieuainge, am orchfygu o honoch yr un drwg. Ysgrifenu yr wyf attoch chwi, rai bychain, am i chwi adnabod y Tad.

14 Ysgrifenais attoch chwi, dadau, am adnabod o honoch yr hwn sydd o'r dechreuad. Ysgrifenais attoch chwi, wŷr ieuainge, am eich bod yn gryfion, a bod gair Duw yn aros ynoch, a gorchfygu o honoch yr un drwg.

15 Na cherwch y byd, na'r pethau sydd yn y byd. Os câr neb y byd, nid yw cariad y Tad ynddo ef.

16 Canys pob peth a'r sydd yn y byd, *megis* chwant y cnawd, a chwant y llygaid, a balchder y bywyd, nid yw o'r Tad, eithr o'r byd y mae.

17 A'r byd sydd yn myned heibio, a'i chwant hefyd: ond yr hwn sydd yn gwneuthur cwyllys Duw, sydd yn aros yn dragywydd.

18 *O* blant bychain, yr awr ddiweddaf ydyw: ac megis y clywsoch y daw anghrist, yr awrhon hefyd y mae anghristiau lawer; wrth yr hyn y gwyddom mai yr awr ddiweddaf ydyw.

19 Oddi wrthym ni yr aethant hwy allan, eithr nid oeddynt o honom ni: canys pe buasent o honom ni, hwy a arhosasent gyd â ni: eithr *hyn a fu*, fel yr eglurid nad ydynt hwy oll o honom ni.

20 Eithr y mae gennych chwi enneiniad oddi wrth y Sanctaidd hwnnw, a chwi a wyddoch bob peth.

21 Ni ysgrifenais attoch oblegid na wyddech y gwirionedd, eithr oblegid eich bod yn ei wybod, ac nad oes un celwydd o'r gwirionedd.

22 Pwy yw y celwyddog, ond yr hwn sydd yn gwadu nad Iesu yw y Crist? Efe yw yr anghrist, yr hwn sydd yn gwadu y Tad a'r Mab.

23 Pob un a'r sydd yn gwadu y Mab, nid oes ganddo y Tad chwaith: [*ond*] *yr hwn sydd yn cyffesu y Mab, y mae y Tad ganddo hefyd.*

24 Arhosed gan hynny ynoch chwi yr hyn a glywsoch o'r

dechreuad. Od erys ynoch yr hyn a glywsoch o'r dechreuad, chwithau hefyd a gewch aros yn y Mab ac yn y Tad.

25 A hon yw yr addewid a addawodd efe i ni, *sef* bywyd tragywyddol.

26 Y pethau hyn a ysgrifenais attoch ynghylch y rhai sydd yn eich hudo.

27 Ond y mae yr enneiniad a dderbyniasoch ganddo ef, yn aros ynoch chwi, ac nid oes arnoch eisieu dysgu o neb chwi: eithr fel y mae yr un enneiniad yn eich dysgu chwi am bob peth, a gwir yw, ac nid yw gelwydd; ac megis y'ch dysgodd chwi, yr arhoswch ynddo.

28 Ac yr awrhon, blant bychain, arhoswch ynddo; fel, pan ymddangoso efe, y byddo hyder gennym, ac na chywilyddiom ger ei fron ef yn ei ddyfodiad.

29 Os gwyddoch ei fod ef yn gyfiawn, chwi a wyddoch fod pob un a'r sydd yn gwneuthur cyfiawnder, wedi ei eni o hono ef.

PENNOD III.

1 Y mae efe yn dangos rhagorol gariad Duw tu ag attom ni, yn ein gwneuthur ni yn blant iddo ei hun; 8 ac am hynny y byddai raid i ninnau fod yn ufudd i gadw ei orchymynion; 11 a charu bawb ein gilydd, fel brodyr.

GWELWCH pa fath gariad a roes y Tad arnom, fel y'n gelwid yn feibion i Dduw: oblegid hyn nid edwyn y byd chwi, oblegid nad adnabu efe ef.

2 Anwylyd, yr awrhon meibion i Dduw ydym, ac nid amlygwyd etto beth a fyddwn: eithr ni a wyddom, pan ymddangoso efe, y byddwn gyffelyb iddo; oblegid ni a gawn ei weled ef megis ag y mae.

3 Ac y mae pob un sydd ganddo y gobaith hwn ynddo ef, yn ei buro ei hun, megis y mae yntau yn bur.

4 Pob un a'r sydd yn gwneuthur pechod, sydd hefyd yn gwneuthur anghyfraith: oblegid anghyfraith yw pechod.

5 A chwi a wyddoch ymddangos o hono ef, fel y dileai ein pechodau ni: ac ynddo ef nid oes pechod.

6 Pob un a'r sydd yn aros ynddo ef, nid yw yn pechu: pob un a'r sydd yn pechu, nis gwelodd ef, ac nis adnabu ef.

7 *O* blant bychain, na thwyllied neb chwi. Yr hwn sydd yn gwneuthur cyfiawnder, sydd gyfiawn, megis y mae yntau yn gyfiawn:

8 Yr hwn sydd yn gwneuthur pechod, o ddiafol y mae; canys y mae diafol yn pechu o'r dechreuad. I hyn yr ymddangosodd Mab Duw, fel y dattodai weithredoedd diafol.

9 Pob un a aned o Dduw, nid yw yn gwneuthur pechod; oblegid y mae ei had ef yn aros ynddo ef, ac ni all efe bechu, am ei eni ef o Dduw.

10 Yn hyn y mae yn amlwg plant Duw, a phlant diafol: Pob un a'r sydd heb wneuthur cyfiawnder, nid yw o Dduw, na'r hwn nid yw yn caru ei frawd.

11 Oblegid hon yw y genadwri a glywsoch o'r dechreuad; bod i ni garu ein gilydd.

12 Nid fel Cain, *yr hwn* oedd o'r drwg, ac a laddodd ei frawd. A phaham y lladdodd ef? Oblegid bod ei weithredoedd ef yn ddrwg, a'r eiddo ei frawd yn dda.

13 Na ryfeddwch, fy mrodyr, os yw y byd yn eich casáu chwi.

14 Nyni a wyddom ddarfod

ein symmud ni o farwolaeth i fywyd, oblegid ein bod yn caru y brodyr. Yr hwn nid yw yn caru *ei* frawd, y mae yn aros ym marwolaeth.

15 Pob un a'r sydd yn casâu ei frawd, lleiddiad dyn yw: a chwi a wyddoch nad oes i un lleiddiad dyn fywyd tragywyddol yn aros ynddo.

16 Yn hyn yr adnabuom gariad Duw, oblegid dodi o hono ef ei einioes drosom ni: a ninnau a ddylem ddodi *ein* heinioes dros y brodyr.

17 Eithr yr hwn sydd ganddo ddâ y byd hwn, ac a welo ei frawd mewn eisieu, ac a gauo ei dosturi oddi wrtho; pa fodd y mae cariad Duw yn aros ynddo ef?

18 Fy mhlant bychain, na charwn ar air, nac ar dafod *yn unig*, eithr mewn gweithred a gwirionedd.

19 Ac wrth hyn y gwyddom ein bod o'r gwirionedd, ac y sicrhâwn ein calonnau ger ei fron ef.

20 Oblegid os ein calon a'n condemnia, mwy yw Duw na'n calon, ac efe a wyr bob peth.

21 Anwylyd, os ein calon ni'n condemnia, y mae gennym hyder ar Dduw.

22 A pha beth bynnag a ofynom, yr ydym yn ei dderbyn ganddo ef; oblegid ein bod yn cadw ei orchymynion ef, ac yn gwneuthur y pethau sydd yn rhyngu bodd yn ei olwg ef.

23 A hwn yw ei orchymyn ef; Gredu o honom yn enw ei Fab ef Iesu Grist, a charu ein gilydd, megis y rhoes efe orchymyn i ni.

24 A'r hwn sydd yn cadw ei orchymynion ef, sydd yn trigo ynddo ef, ac yntau ynddo yntau. Ac wrth hyn y gwyddom ei fod ef yn aros ynom, *sef* o'r Yspryd a roddes efe i ni.

PENNOD IV.

1 Y mae efe yn eu rhybuddio hwynt na wnaent goel ar bob athraw sydd yn ymffrostio o'r Yspryd, eithr eu profi hwy yn hytrach trwy reolau y ffydd gatholig. 7 Ac y mae efe trwy amryw resymmau yn ei hannog hwy i gariad brawdol.

ANWYLYD, na chredwch bob yspryd, eithr profwch yr ysprydion ai o Dduw y maent: oblegid y mae gau brophwydi lawer wedi myned allan i'r byd.

2 Wrth hyn adnabyddwch Yspryd Duw: Pob yspryd a'r sydd yn cyffesu ddyfod Iesu Grist yn y cnawd, o Dduw y mae.

3 A phob yspryd a'r nid yw yn cyffesu ddyfod Iesu Grist yn y cnawd, nid yw o Dduw. Eithr hwn yw *yspryd* anghrist, yr hwn y clywsoch ei fod yn dyfod, a'r awrhon y mae *efe* yn y byd eisoes.

4 Chwychwi ydych o Dduw, blant bychain, ac a'u gorchfygasoch hwy: oblegid mwy yw yr hwn sydd ynoch chwi nâ'r hwn sydd yn y byd.

5 Hwynt-hwy o'r byd y maent: am hynny y llefarant am y byd, a'r byd a wrendy arnynt.

6 Nyni o Dduw yr ydym. Yr hwn sydd yn adnabod Duw, sydd yn ein gwrando ni: yr hwn nid yw o Dduw, nid yw yn ein gwrando ni. Wrth hyn yr adwaenom yspryd y gwirionedd ac yspryd y cyfeiliorni.

7 Anwylyd, carwn ein gilydd: oblegid cariad, o Dduw y mae: a phob un a'r sydd yn caru, o Dduw y ganwyd ef, ac y mae efe yn adnabod Duw.

8 Yr hwn nid yw yn caru, nid adnabu Dduw; oblegid Duw, cariad yw.

9 Yn hyn yr eglurwyd cariad
Duw tu ag attom ni, oblegid
danfon o Dduw ei unig-
anedig Fab i'r byd, fel y
byddem fyw trwyddo ef.
10 Yn hyn y mae cariad;
nid am i ni garu Duw, ond
am iddo ef ein caru ni, ac
anfon ei Fab *i fod* yn iawn
dros ein pechodau.
11 Anwylyd, os felly y carodd
Duw ni, ninnau hefyd a
ddylem garu ein gilydd.
12 Ni welodd neb Dduw
erioed. Os carwn ni ein gil-
ydd, y mae Duw yn trigo
ynom, ac y mae ei gariad ef
yn berffaith ynom.
13 Wrth hyn y gwyddom ein
bod yn trigo ynddo ef, ac
yntau ynom ninnau, am
ddarfod iddo roddi i ni o'i
Yspryd.
14 A ninnau a welsom, ac
ydym yn tystiolaethu, ddarfod
i'r Tad ddanfon y Mab *i fod*
yn Iachawdwr i'r byd.
15 Pwy bynnag a gyffeso fod
Iesu yn Fab Duw, y mae Duw
yn aros ynddo ef, ac yntau yn
Nuw.
16 A nyni a adnabuom ac a
gredasom y cariad sydd gan
Dduw tu ag attom ni. Duw,
cariad yw: a'r hwn sydd yn
aros mewn cariad, sydd yn
aros yn Nuw, a Duw ynddo
yntau.
17 Yn hyn y perffeithiwyd
ein cariad ni, fel y caffom
hyder ddydd y farn: oblegid
megis ag y mae efe, yr ydym
ninnau hefyd yn y byd hwn.
18 Nid oes ofn mewn cariad;
eithr y mae perffaith gariad
yn bwrw allan ofn: oblegid y
mae i ofn boenedigaeth. *A'r*
hwn sydd yn ofni, ni pher-
ffeithiwyd mewn cariad.
19 Yr ydym ni yn ei garu
ef, am iddo ef yn gyntaf ein
caru ni.
20 Os dywed neb, Yr wyf yn
caru Duw, ac efe yn casâu ei
frawd, celwyddog yw: canys
yr hwn nid yw yn caru ei
frawd yr hwn a welodd, pa
fodd y gall efe garu Duw yr
hwn nis gwelodd?
21 A'r gorchymyn hwn sydd
gennym oddi wrtho ef; Bod
i'r hwn sydd yn caru Duw,
garu ei frawd hefyd.

PENNOD V.

1 *Y neb sydd yn caru Duw, sydd yn caru ei blant ef hefyd, ac yn cadw ei orchymynion ef, 3 y rhai sydd ysgafn, ac nid trymion i'r ffyddloniaid. 9 Y mae Iesu yn Fab Duw, ac yn abl i'n hachub ni; 14 ac i wrando ein gweddiau, y rhai yr ydym yn eu gwneuthur drosom ein hunain, a thros eraill.*

POB un a'r sydd yn credu
mai Iesu yw y Crist, o
Dduw y ganed ef: a phob un
a'r sydd yn caru yr hwn a
genhedlodd, sydd yn caru
hefyd yr hwn a genhedlwyd o
hono.
2 Yn hyn y gwyddom ein
bod yn caru plant Duw, pan
fyddom yn caru Duw, ac yn
cadw ei orchymynion ef.
3 Canys hyn yw cariad Duw;
bod i ni gadw ei orchymyn-
ion: a'i orchymynion ef nid
ydynt drymion.
4 Oblegid beth bynnag a
aned o Dduw, y mae yn
gorchfygu y byd: a hon yw
yr oruchafiaeth sydd yn
gorchfygu y byd, *sef* ein ffydd
ni.
5 Pwy yw yr hwn sydd yn
gorchfygu y byd, ond yr hwn
sydd yn credu mai Iesu yw
Mab Duw?
6 Dyma yr hwn a ddaeth
trwy ddwfr a gwaed, *sef* Iesu
Grist; nid trwy ddwfr yn
unig, ond trwy ddwfr a gwaed.
A'r Yspryd yw yr hwn sydd
yn tystiolaethu, oblegid yr
Yspryd sydd wirionedd.

7 Oblegid y mae tri yn tystiolacthu yn y nef; y Tad, y Gair, a'r Yspryd Glân: a'r tri hyn un ydynt.

8 Ac y mae tri yn tystiolaethu ar y ddaear; yr yspryd, y dwfr, a'r gwaed: a'r tri hyn yn un y maent *yn cyttuno.*

9 Os tystiolaeth dynion yr ydym yn ei derbyn, y mae tystiolaeth Duw yn fwy: canys hyn yw tystiolaeth Duw, yr hon a dystiolaethodd efe am ei Fab.

10 Yr hwn sydd yn credu ym Mab Duw, sydd ganddo y dystiolaeth ynddo ei hun: yr hwn nid yw yn credu yn Nuw, a'i gwnaeth ef yn gelwyddog, oblegid na chredodd y dystiolaeth a dystiolaethodd Duw am ei Fab.

11 A hon yw y dystiolaeth; roddi o Dduw i ni fywyd tragywyddol: a'r bywyd hwn sydd yn ei Fab ef.

12 Yr hwn y mae y Mab ganddo, y mae y bywyd ganddo; *a*'r hwn nid yw ganddo Fab Duw, nid oes ganddo fywyd.

13 Y pethau hyn a ysgrifenais attoch chwi, y rhai ydych yn credu yn enw Mab Duw; fel y gwypoch fod i chwi fywyd tragywyddol, ac fel y credoch yn enw Mab Duw.

14 A hyn yw yr hyfder sydd gennym tu ag atto ef; ei fod ef yn ein gwrando ni, os gofynwn ddim yn ol ei ewyllys ef.

15 Ac os gwyddom ei fod ef yn ein gwrando ni, pa *beth* bynnag a ddeisyfom, ni a wyddom ein bod yn cael y deisyfiadau a ddeisyfasom ganddo.

16 Os gwel neb ei frawd yn pechu pechod nid *yw* i farwolaeth, efe a ddeisyf, ac efe a rydd iddo fywyd, i'r rhai sydd yn pechu nid i farwolaeth. Y mae pechod i farwolaeth: nid am hwnnw yr wyf yn dywedyd ar ddeisyf o hono.

17 Pob anghyfiawnder, pechod yw: ac y mae pechod nid *yw* i farwolaeth.

18 Ni a wyddom nad yw y neb a aned o Dduw, yn pechu; eithr y mae yr hwn a aned o Dduw, yn ei gadw ei hun, a'r drwg hwnnw nid yw yn cyffwrdd âg ef.

19 Ni a wyddom ein bod o Dduw, ac y mae yr holl fyd yn gorwedd mewn drygioni.

20 Ac a wyddom ddyfod Mab Duw, ac efe a roes i ni feddwl, fel yr adnabyddom yr hwn sydd gywir. Ac yr ydym yn y Cywir hwnnw, *sef* yn ei Fab ef Iesu Grist. Hwn yw y gwir Dduw, a'r bywyd tragywyddol.

21 *Y* plant bychain, ymgedwch oddiwrth eilunod. Amen.

AIL EPISTOL CYFFREDINOL

IOAN YR APOSTOL.

Y mae efe yn annog rhyw arglwyddes urddasol a'i phlant, i barhâu mewn cariad a ffydd Crist, 8 rhag iddynt golli gwobr ou proffes o'r blaen: 10 ac na byddai iddynt a wnelent â'r twyllwyr nid oedd yn dysgu gwir athrawiaeth Crist Iesu.

YR henuriad at yr etholedig arglwyddes, a'i phlant, y

rhai yr wyf fi yn eu caru yn y gwirionedd; ac nid myfi yn unig, ond pawb hefyd a adnabuant y gwirionedd;

2 Er mwyn y gwirionedd, yr hwn sydd yn aros ynoni ni, ac a fydd gyd â ni yn dragywydd.

3 Bydded gyd â chwi ras, trugaredd, *a* thangnefedd, oddi wrth Dduw Dad, ac oddi wrth yr Arglwydd Iesu Grist, Mab y Tad, mewn gwirionedd a chariad.

4 Bu lawen iawn gennyf i mi gael o'th blant di *rai* yn rhodio mewn gwirionedd, fel y derbyniasom orchymyn gan y Tad.

5 Ac yn awr yr wyf yn attolwg i ti, arglwyddes, nid fel *un* yn ysgrifenu gorchymyn newydd i ti, eithr yr hwn oedd gennym o'r dechreuad, garu o honom ein gilydd.

6 A hyn yw y cariad; bod i ni rodio yn ol ei orchymynion ef. Hwn yw y gorchymyn; Megis y clywsoch o'r dechreuad, fod i chwi rodio ynddo.

7 Oblegid y mae twyllwyr lawer wedi dyfod i mewn i'r byd, y rhai nid ydynt yn cyffesu ddyfod Iesu Grist yn y cnawd. Hwn yw'r twyllwr a'r anghrist.

8 Edrychwch arnoch eich hunain, fel na chollom y pethau a wnaethom, ond bod i ni dderbyn llawn wobr.

9 Pob un a'r sydd yn troseddu, ac heb aros yn nysgeidiaeth Crist, nid yw Duw ganddo ef. Yr hwn sydd yn aros yn nysgeidiaeth Crist, hwnnw y mae y Tad a'r Mab ganddo.

10 Od oes neb yn dyfod attoch, ac heb ddwyn y ddysgeidiaeth hon, na dderbyniwch ef i dŷ, ac na ddywedwch, Duw yn rhwydd, wrtho.

11 Canys yr hwn sydd yn dywedyd wrtho, Duw yn rhwydd, sydd gyfrannog o'i weithredoedd drwg ef.

12 Er bod gennyf lawer o bethau i'w hysgrifenu attoch, nid oeddwn yn ewyllysio *ysgrifenu* â phapur ac inc: eithr gobeithio yr ydwyf ddyfod attoch, a llefaru wyneb yn wyneb, fel y byddo ein llawenydd yn gyflawn.

13 Y mae plant dy chwaer etholedig yn dy annerch. Amen.

TRYDYDD EPISTOL CYFFREDINOL

IOAN YR APOSTOL.

1 Y mae efe yn canmol Gaius am ei ddduwioldeb, 5 ac am groesawu pregethwyr. 9 Y mae efe yn achwyn rhag angharedigrwydd ac uchder Diotrephes, 11 yr hwn ni ddylid dilyn ei ddrwg esampl. 12 Y mae efe yn rhoi canmoliaeth fawr i Demetrius.

YR henuriad at yr anwyl Gaius, yr hwn yr wyf yn ei garu mewn gwirionedd.

2 *Yr* anwylyd, yr ydwyf yn bennaf dim yn dymuno dy fod yn llwyddo ac yn iach, fel y mae dy enaid yn llwyddo.

3 Canys mi a lawenychais yn fawr, pan ddaeth y brodyr, a thystiolaethu am dy wirionedd di, megis ag yr ydwyt yn rhodio mewn gwirionedd.

4 Mwy llawenydd nâ hyn nid oes gennyf, sef cael clywed

bod fy mhlant yn rhodio mewn gwirionedd.

5 Ïr anwylyd, yr ydwyt yn gwneuthur yn ffyddlawn yr hyn yr ydwyt yn ei wneuthur, tu ag at y brodyr, a thu ag at ddïeithriaid;

6 Y rhai a dystiolaethasant am dy gariad di ger bron yr eglwys: y rhai os hebryngi fel y gweddai i Dduw, da y gwnai.

7 Canys er mwyn ei enw yr aethant allan heb gymmeryd dim gan y Cenhedloedd.

8 Ni a ddylem gan hynny dderbyn y cyfryw rai, fel y byddom gyd-gynnorthwywyr i'r gwirionedd.

9 Mi a ysgrifenais at yr eglwys: eithr Dïotrephes, yr hwn sydd yn chwennych y blaen yn eu plith hwy, ni dderbyn ddim o honom.

10 O herwydd hyn, os deuaf, mi a ddygaf ar gôf ei weithredoedd y mae efe yn eu gwneuthur, gan wag-siarad i'n herbyn à geiriau drygionus: ac heb fod yn foddlawn ar hynny, nid yw efe ei hun yn derbyn y brodyr; a'r rhai sydd yn ewyllysio, y mae yn eu gwahardd, ac yn *eu* bwrw allan o'r eglwys.

11 Anwylyd, na ddilyn yr hyn sydd ddrwg, ond yr hyn sydd dda. Yr hwn sydd yn gwneuthur daioni, o Dduw y mae: ond yr hwn sydd yn gwneuthur drygioni, ni welodd Dduw.

12 Y mae i Demetrius air da gan bawb, a chan y gwirionedd ei hun: a ninnau *hefyd ein hunain* ydym yn tystiolaethu; a chwi a wyddoch fod ein tystiolaeth ni yn wir.

13 Yr oedd gennyf lawer o bethau i'w hysgrifenu, ond nid wyf yn chwennych ysgrifenu âg inge a phin attat ti:

14 Eithr gobeithio yr ydwyf gael dy weled ar fyrder, ac ni a ymddiddanwn wyneb yn wyneb.

15 Tangnefedd i ti. Y mae y cyfeillion i'th annerch. Annerch y cyfeillion wrth eu henwau.

EPISTOL CYFFREDINOL

JUDAS YR APOSTOL.

Y mae yn eu hannog i broffesu ffydd Grist yn ddïanwadal: 4 bod gau athrawon wedi ymlusgo i mewn i'w hudo hwynt; a bod dïaledd creulawn wedi ei ddarparu i'w hathrawiaeth a'u cynheddfau melldigedig hwynt: 20 ond bod y rhai duwiol, trwy gynnorthwy yr Ysbryd Glân, a thrwy weddïo ar Dduw, yn abl i barhâu, ac i gynnyddu mewn gras; ac i'w cadw eu hunain, ac i achub eraill rhag maglau y twyllwyr hynny.

JUDAS, gwasanaethwr Iesu Grist, a brawd Iago, at y rhai a sancteiddiwyd gan Dduw Dad, ac a gadwyd yn Iesu Grist, *ac* a alwyd:

2 Trugaredd i chwi, a thangnefedd, a chariad a lïosoger.

3 Anwylyd, pan roddais bob diwydrwydd ar ysgrifenu attoch am yr iachawdwriaeth gyffredinol, anghenrhaid oedd i mi ysgrifenu attoch, gan eich annog i ymdrech ym mhlaid y ffydd, yr hon a rodded unwaith i'r saint.

4 Canys y mae rhyw ddynion wedi ymlusgo i mewn, y rhai a rag-ordeiniwyd er ys talm i'r farnedigaeth hon; annuwiolion, yn troi gras ein Duw ni i

drythyllwch, ac yn gwadu yr unig Arglwydd Dduw, a'n Harglwydd Iesu Grist.

5 Ewyllysio gan hynny yr ydwyf eich coffâu chwi, gan eich bod unwaith yn gwybod hyn; i'r Arglwydd, wedi iddo waredu y bobl o dir yr Aipht, ddistrywio eilwaith y rhai ni chredasant.

6 Yr angelion hefyd y rhai ni chadwasant eu dechreuad, eithr a adawsant eu trigfa eu hun, a gadwodd efe mewn cadwynau tragywyddol dan dywyllwch, i farn y dydd mawr.

7 Megis y mae Sodom a Gomorrah, a'r dinasoedd o'u hamgylch mewn cyffelyb fodd â hwynt, wedi putteinio, a myned ar ol cnawd arall, wedi eu gosod yn esampl, gan ddïoddef dïaledd tân tragywyddol.

8 Yr un ffunud hefyd y mae y breuddwydwyr hyn yn halogi y cnawd, yn dïystyru llywodraeth, ac yn cablu y rhai sydd mewn awdurdod.

9 Eithr Michael yr archangel, pan oedd efe, wrth ymddadleu â diafol, yn ymresymmu ynghylch corph Moses, ni feiddiodd ddwyn barn gablaidd arno, eithr *efe* a ddywedodd, Cerydded yr Arglwydd dydi.

10 Eithr y rhai hyn sydd yn cablu y pethau nis gwyddant: a pha bethau bynnag y maent yn anianol, fel anifeiliaid direswm, yn *eu* gwybod, yn y rhai hynny ymlygru y maent.

11 Gwae hwynt-hwy: oblegid hwy a gerddasant yn ffordd Cain, ac a'u collwyd trwy dwyll gwobr Balaam, ac a'u difethwyd y'ngwrth-ddywediad Core.

12 Y rhai hyn sydd frychau yn eich cariad-wleddoedd chwi, yn cyd-wledda â chwi, yn ddïofn yn eu pesgi eu hunain: cynnmylau diddwfr *ydynt*, a gylch-arweinir gan wyntoedd; prennau diffannedig, heb ffrwyth, dwywaith yn feirw, wedi eu diwreiddio;

13 Tonnau cynddeiriog y môr, yn ewynnu allan eu cywilydd eu hunain; sêr gwibiog, i'r rhai y cadwyd niwl y tywyllwch yn dragywydd.

14 Ac Enoch hefyd, y seithfed o Adda, a brophwydodd am y rhai hyn, gan ddywedyd, Wele, y mae yr Arglwydd yn dyfod gyd â myrddiwn o'i saint,

15 I wneuthur barn yn erbyn pawb, ac i lwyr-argyhoeddi yr holl rai annuwiol o honynt am holl weithredoedd eu hannuwioldeb, y rhai a wnaethant hwy yn annuwiol, ac am yr holl *eiriau* caledion, y rhai a lefarodd pechaduriaid annuwiol yn ei erbyn ef.

16 Y rhai hyn sydd rwgnachwyr, tuchanwyr, yn cerdded yn ol eu chwantau eu hunain; ac y mae eu genau yn llefaru *geiriau* chwyddedig, yn mawrygu wynebau dynion er mwyn budd.

17 Eithr chwi, *O* rai anwyl, cofiwch y geiriau a rag-ddywedwyd gan apostolion ein Harglwydd Iesu Grist;

18 Ddywedyd o honynt i chwi, y bydd yn yr amser diweddaf watwarwyr, yn cerdded yn ol eu chwantau annuwiol eu hunain.

19 Y rhai hyn yw y rhai sydd yn eu didoli eu hunain, yn anianol, heb fod yr Yspryd ganddynt.

20 Eithr chwychwi, anwylyd, gan eich adeiladu eich hunain ar eich sancteiddiaf ffydd, a gweddïo yn yr Yspryd Glân,

21 Ymgedwch y'nghariad Duw, gan ddisgwyl trugaredd ein Harglwydd Iesu Grist i fywyd tragywyddol.

22 A thrugarhêwch wrth rai, gan wneuthur rhagor:

23 Eithr rhai cedwch trwy ofn, gan *eu* cipio *hwy* allan o'r tân; gan gasâu hyd yn nôd y wisg a halogwyd gan y cnawd.

24 Eithr i'r hwn a ddichon eich cadw chwi yn ddigwymp, a'*ch* gosod ger bron ei ogoniant ef yn ddifeius mewn gorfoledd,

25 I'r unig ddoeth Dduw, ein Hiachawdwr ni, *y byddo* gogoniant a mawredd, gallu ac awdurdod, yr awrhon ac yn dragywydd. Amen.

DATGUDDIAD

SANT IOAN Y DIFINYDD.

PENNOD I.

Ioan yn ysgrifenu ei Ddatguddiad at saith eglwys Asia, y rhai a arwyddocâir wrth y saith ganhwyllbren aur. 7 Dyfodiad Crist; 14 a'i allu gogoneddus, a'i ardderchowgrwydd ef.

DATGUDDIAD Iesu Grist, yr hwn a roddes Duw iddo ef, i ddangos i'w wasanaethwyr y pethau sydd raid eu dyfod i ben ar fyrder; a chan ddanfon trwy ei angel, efe a'i hysbysodd i'w wasanaethwr Ioan:

2 Yr hwn a dystiolaethodd air Duw, a thystiolaeth Iesu Grist, a'r holl bethau a welodd.

3 Dedwydd *yw* yr hwn sydd yn darllen, a'r rhai sydd yn gwrando geiriau y brophwydoliaeth hon, ac yn cadw y pethau sydd yn ysgrifenedig ynddi: canys *y mae* yr amser yn agos.

4 IOAN at y saith eglwys sydd yn Asia: Gras *fyddo* i chwi, a thangnefedd, oddi wrth yr hwn sydd, a'r hwn a fu, a'r hwn sydd ar ddyfod; ac oddi wrth y saith Yspryd sydd ger bron ei orsedd-faingc ef;

5 Ac oddi wrth Iesu Grist, *yr hwn yw* y Tyst ffyddlawn, y Cyntaf-anedig o'r meirw, a Thywysog brenhinoedd y ddaear. Iddo ef yr hwn a'n carodd ni, ac a'n golchodd ni oddi wrth ein pechodau yn ei waed ei hun,

6 Ac a'n gwnaeth ni yn frenhinoedd ac yn offeiriaid i Dduw a'i Dad ef; iddo ef *y byddo* y gogoniant a'r gallu yn oes oesoedd. Amen.

7 Wele, y mae efe yn dyfod gyd â'r cymmylau; a phob llygad a'i gwel ef, ïe, y rhai a'i gwânasant ef: a holl lwythau y ddaear a alarant o'i blegid ef. Felly, Amen.

8 Mi yw Alpha ac Omega, y dechreu a'r diwedd, medd yr Arglwydd, yr hwn sydd, a'r hwn oedd, a'r hwn sydd i ddyfod, yr Holl-alluog.

9 Myfi Ioan, yr hwn *wyf* hefyd eich brawd, a'ch cydymmaith mewn cystudd, ac yn nheyrnas ac amynedd Iesu Grist, oeddwn yn yr ynys a elwir Patmos, am air Duw, ac am dystiolaeth Iesu Grist.

10 Yr oeddwn i yn yr yspryd ar ddydd yr Arglwydd; ac a glywais o'r tu ôl i mi lef fawr fel *llais* udgorn,

11 Yn dywedyd, Mi yw Alpha ac Omega, y cyntaf a'r diweddaf: a'r hyn yr wyt yn ei weled, ysgrifena mewn llyfr, a danfon i'r saith eglwys y rhai sydd yn Asia; i Ephesus, ac i Smyrna, ac i Pergamus, ac i Thyatira, ac i Sardis, a Philadelphia, a Laodicea.

12 Ac mi a droais i weled y llef a lefarai wrthyf. Ac wedi i mi droi, mi a welais saith ganhwyllbren aur;

13 Ac y'nghanol y saith ganhwyllbren, *un* tebyg i Fab y dyn, wedi ymwisgo â gwisg laes hyd ei draed, ac wedi ymwregysu ynghylch ei fronnau â gwregys aur.

14 Ei ben ef a'*i* wallt *oedd* wŷnion fel gwlan, cyn wŷnned a'r eira; a'i lygaid fel fflam dan;

15 A'i draed yn debyg i bres coeth, megis yn llosgi mewn ffwrn; a'i lais fel swn llawer o ddyfroedd.

16 Ac *yr oedd* ganddo yn ei law ddehau saith seren: ac o'i enau yr oedd cleddau llym dau-finiog yn dyfod allan: a'i wynebpryd fel yr haul yn disgleirio yn ei nerth.

17 A phan welais ef, mi a syrthiais wrth ei draed ef fel marw. Ac efe a osododd ei law ddehau arnaf fi, gan ddywedyd wrthyf, Nac ofna; myfi yw y cyntaf a'r diweddaf;

18 A'r hwn *wyf* fyw, ac a fûm farw; ac wele, byw ydwyf yn oes oesoedd, Amen; ac y mae gennyf agoriadau uffern a marwolaeth.

19 Ysgrifena y pethau a welaist, a'r pethau sydd, a'r pethau a fydd ar ol hyn,

20 Dirgelwch y saith seren a welaist yn fy llaw ddehau, a'r saith ganhwyllbren aur. Y saith seren, angelion y saith eglwys ydynt: a'r saith ganhwyllbren a welaist, y saith eglwys ydynt.

PENNOD II.

Pa beth a orchymynir ei ysgrifenu at angelion, hynny yw, gweinidogion eglwysi, 1 Ephesus, 8 Smyrna, 12 Pergamus, 18 Thyatira; a pha beth sydd ganmoladwy, neu ddiffygiol ynddynt.

AT angel yr eglwys sydd yn Ephesus, ysgrifena; Y pethau hyn y mae yr hwn sydd yn dal y saith seren yn ei law ddehau, yr hwn sydd yn rhodio y'nghanol y saith ganhwyllbren aur, yn eu dywedyd;

2 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th lafur, a'th amynedd, ac na elli oddef y rhai drwg: a phrofi o honot y rhai sydd yn dywedyd eu bod yn apostolion, ac nid ydynt; a chael o honot hwynt yn gelwyddog:

3 A thi a oddefaist, ac y mae amynedd gennyt, ac a gymmeraist boen er mwyn fy enw i, ac ni ddiffygiaist.

4 Eithr y mae gennyf *beth* yn dy erbyn, am i ti ymadael â'th gariad cyntaf.

5 Cofia gan hynny o ba le y syrthiaist, ac edifarhâ, a gwna y gweithredoedd cyntaf: ac onid ê, yr wyf fi yn dyfod attat ti ar frys, ac mi a symmudaf dy ganhwyllbren di allan o'i le, oni edifarhâi di.

6 Ond hyn sydd gennyt ti, dy fod ti yn casâu gweithredoedd y Nicolaiaid, y rhai yr wyf fi hefyd yn eu casâu.

7 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed pa beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi; I'r hwn sydd yn gorchfygu, y rhoddaf iddo fwytta o bren y bywyd, yr hwn sydd y'nghanol paradwys Duw.

8 ¶ Ac at angel yr eglwys sydd yn Smyrna, ysgrifena;

Y pethau hyn y mae y cyntaf a'r diweddaf, yr hwn a fu farw, ac sydd fyw, yn eu dywedyd;

9 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gystudd, a'th dlodi (eithr cyfoethog wyt) ac *mi a adwaen* gabledd y rhai sydd yn dywedyd eu bod yn Iuddewon, ac nid ydynt ond synagog Satan.

10 Nac ofna ddim o'r pethau yr ydwyt i'w dïoddef. Wele, y cythraul a fwrw rai o honoch chwi i garchar, fel y'ch profer; a chwi a gewch gystudd ddeng niwrnod. Bydd ffyddlawn hyd angau, ac mi a roddaf i ti goron y bywyd.

11 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi; Yr hwn sydd yn gorchfygu, ni chaiff ddim niwed gan yr ail farwolaeth.

12 ¶ Ac at angel yr eglwys sydd yn Pergamus, ysgrifena; Y pethau hyn y mae yr hwn sydd ganddo y cleddyf llym dau-finiog, yn eu dywedyd;

13 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a pha le yr wyt yn trigo; *sef* lle *mae* gorseddfainge Satan: ac yr wyt yn dal fy enw i, ac ni wedaist fy ffydd i, ïe, yn y dyddiau *y bu* Antipas yn ferthyr ffyddlawn i mi, yr hwn a laddwyd yn eich plith chwi, lle y mae Satan yn trigo.

14 Eithr y mae gennyf ychydig bethau yn dy erbyn di, oblegid bod gennyt yno *rai* yn dal athrawiaeth Balaam, yr hwn a ddysgodd i Balac fwrw rhwystr ger bron meibion Israel, i fwytta pethau wedi eu haberthu i eilunod, ac i odinebu.

15 Felly y mae gennyt tithau hefyd *rai* yn dal athrawïaeth y Nicolaiaid, yr hyn beth yr wyf fi yn ei gasâu.

16 Edifarhâ; ac os amgen, yr wyf fi yn dyfod attat ar frys, ac a ryfelaf yn eu herbyn hwynt â chleddyf fy ngenau.

17 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi; I'r hwn sydd yn gorchfygu, y rhoddaf iddo fwytta o'r manna cuddiedig, ac a roddaf iddo garreg wen, ac ar y garreg enw newydd wedi ei ysgrifenu, yr hwn nid edwyn neb, ond yr hwn sydd yn *ei* dderbyn.

18 ¶ Ac at angel yr eglwys sydd yn Thyatira, ysgrifena; Y pethau hyn y mae Mab Duw yn eu dywedyd, yr hwn sydd â'i lygaid fel fflam dân, â'i draed yn debyg i bres coeth;

19 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gariad, a'th wasanaeth, a'th ffydd, a'th amynedd di, a'th weithredoedd; a *bod* y rhai diweddaf yn fwy nâ'r rhai cyntaf.

20 Eithr y mae gennyf ychydig bethau yn dy erbyn, oblegid dy fod yn gadael i'r wraig honno Jezebel, yr hon sydd yn ei galw ei hun yn brophwydes, ddysgu, a thwyllo fy ngwasanaethwyr i odinebu, ac i fwytta pethau wedi eu haberthu i eilunod.

21 Ac mi a roddais iddi amser i edifarhâu am ei godineb; ac nid edifarhâodd hi.

22 Wele, yr wyf fi yn ei bwrw hi ar wely, a'r rhai sydd yn godinebu gyd â hi, i gystudd mawr, onid edifarhânt am eu gweithredoedd.

23 A'i phlant hi a laddaf â marwolaeth: a'r holl eglwysi a gânt wybod mai myfi

yw yr hwn sydd yn chwilio yr arennau a'r calonnau: ac mi a roddaf i bob un o honoch yn ol eich gweithredoedd.

24 Eithr wrthych chwi yr wyf yn dywedyd, ac wrth y lleill yn Thyatira, Y sawl nid oes ganddynt y ddysgeidiaeth hon, a'r rhai ni adnabuant ddyfnderau Satan, fel y dywedant; ni fwriaf arnoch faich arall.

25 Eithr yr hyn sydd gennych, deliwch hyd oni ddelwyf.

26 A'r hwn sydd yn gorchfygu, ac yn cadw fy ngweithredoedd hyd y diwedd, mi a roddaf iddo awdurdod ar y cenhedloedd:

27 (Ac *efe* a'u bugeilia hwy â gwialen haiarn: fel llestri pridd y dryllir hwynt) fel y derbyniais innau gan fy nhad:

28 Ac mi a roddaf iddo y seren fore.

29 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi.

PENNOD III.

2 Argyhoeddi angel eglwys Sardis, 3 a'i annog ef i edifarhâu; a'i fygwth oni edifarhâi. 8 Angel eglwys Philadelphia 10 yn cael ei ganmol am ei ddiwydrwydd a'i amynedd. 15 Angel Laodicea yn cael ei geryddu am na bai na brwd nac oer; 19 a'i rybuddio i fod yn fwy ei zêl. 20 Crist yn sefyll wrth y drws ac yn curo.

AC at angel yr eglwys sydd yn Sardis, ysgrifena; Y pethau hyn y mae yr hwn sydd â saith Yspryd Duw, a'r saith seren ganddo, yn eu dywedyd; Mi a adwaen dy weithredoedd di, oblegid y mae gennyt enw dy fod yn fyw, a marw ydwyt.

2 Bydd wyliadwrus, a sicrhâ y pethau sydd yn ôl, y rhai sydd barod i farw: canys ni chefais dy weithredoedd yn gyflawn ger bron Duw.

3 Cofia gan hynny pa fodd y derbyniaist ac y clywaist, a chadw, ac edifarhâ. Os tydi gan hynny ni wyli, mi a ddeuaf arnat ti fel lleidr, ac ni chai di wybod pa awr y deuaf attat.

4 Eithr y mae gennyf ychydig enwau, ïe, yn Sardis, y rhai ni halogasant eu dillad; a hwy a rodiant gyd â mi mewn *dillad* gwŷnion: oblegid teilwng ydynt.

5 Yr hwn sydd yn gorchfygu, hwnnw a wisgir mewn dillad gwŷnion; ac ni ddilëaf ei enw ef allan o lyfr y bywyd, ond mi a gyffesaf ei enw ef ger bron fy Nhad, a cher bron ei angelion ef.

6 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi.

7 ¶ Ac at angel yr eglwys sydd yn Philadelphia, ysgrifena; Y pethau hyn y mae y Sanctaidd, y Cywir, yn eu dywedyd; Yr hwn sydd ganddo agoriad Dafydd; yr hwn sydd yn agoryd, ac nid yw neb yn cau; ac yn cau, ac nid yw neb yn agoryd:

8 Mi a adwaen dy weithredoedd: wele, rhoddais ger dy fron ddrws agored, ac ni ddichon neb ei gau: canys y mae gennyt ychydig nerth, a thi a gedwaist fy ngair, ac ni wedaist fy enw.

9 Wele, mi a wnaf iddynt hwy o synagog Satan (y rhai sydd yn dywedyd eu bod yn Iuddewon, ac nid ydynt, ond dywedyd celwydd y maent) wele, *meddaf*, gwnaf iddynt ddyfod ac addoli o flaen dy draed, a gwybod fy mod i yn dy garu di.

10 O achos cadw o honot air fy amynedd i, minnau a'th gadwaf di oddi wrth awr y brofedigaeth, yr hon a ddaw ar yr holl fyd, i brofi y rhai sydd yn trigo ar y ddaear.

11 Wele, yr wyf yn dyfod ar frys: dal yr hyn sydd gennyt, fel na ddygo neb dy goron di.

12 Yr hwn sydd yn gorchfygu, mi a'i gwnaf ef yn golofn yn nheml fy Nuw i, ac allan nid â efe mwyach: ac mi a ysgrifenaf arno ef enw fy Nuw i, ac enw dinas fy Nuw i, *yr hon ydyw* Jerusalem newydd, yr hon sydd yn disgyn o'r nef oddi wrth fy Nuw i: ac *mi a ysgrifenaf arno ef* fy enw newydd i.

13 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi.

14 ¶ Ac at angel eglwys y Laodiceaid, ysgrifena; Y pethau hyn y mae Amen yn eu dywedyd, y Tyst ffyddlawn a chywir, dechreuad creadigaeth Duw;

15 Mi a adwaen dy weithredoedd di, nad ydwyt nac oer na brwd: mi a fynnwn pe bait oer neu frwd.

16 Felly, am dy fod yn glaiar, ac nid yn oer nac yn frwd, mi a'th chwydaf di allan o'm genau:

17 Oblegid dy fod yn dywedyd, Goludog wyf, ac mi a gyfoethogais, ac nid oes arnaf eisieu dim; ac ni wyddost dy fod yn druan, ac yn resynol, ac yn dlawd, ac yn ddall, ac yn noeth.

18 Yr wyf yn dy gynghori i brynu gennyf fi aur wedi ei buro trwy dân, fel y'th gyfoethoger; a dillad gwŷnion, fel y'th wisger, ac *fel* nad ymddangoso gwarth dy noethder di; ira hefyd dy lygaid âg eli llygaid, fel y gwelech.

19 Yr wyf fi yn argyhoeddi, ac yn ceryddu y sawl yr wyf yn eu caru: am hynny bydded gennyt zêl, ac edifarhâ.

20 Wele, yr wyf yn sefyll wrth y drws, ac yn curo. Os clyw neb fy llais i, ac agoryd y drws, mi a ddeuaf i mewn atto ef, ac a swpperaf gyd âg ef, ac yntau gyd â minnau.

21 Yr hwn sydd yn gorchfygu, rhoddaf iddo ef eistedd gyd â mi ar fy ngorsedd-faingc, megis y gorchfygais innau, ac yr eisteddais gyd â'm Tad ar ei orsedd-faingc ef.

22 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi.

PENNOD IV.

2 Ioan yn gweled gorsedd-faingc Duw yn y nef: 4 y pedwar henuriad ar hugain: 6 y pedwar anifail yn llawn llygaid y'mlaen ac yn ol: 10 yr henuriaid yn bwrw i lawr eu coronau, ac yn addoli yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc.

AR ol y pethau hyn yr edrychais; ac wele, ddrws wedi ei agoryd yn y nef: a'r llais cyntaf a glywais, *oedd* fel *llais* udgorn yn ymddiddan â mi; gan ddywedyd, Dring i fynu yma, a mi a ddangosaf i ti y pethau sydd raid eu bod ar ol hyn.

2 Ac yn y man yr oeddwn yn yr yspryd: ac wele, yr oedd gorsedd-faingc wedi ei gosod yn y nef, ac *un* yn eistedd ar yr orsedd-faingc.

3 A'r hwn oedd yn eistedd, oedd yn debyg yr olwg arno i faen jaspis a sardin: ac *yr oedd* enfys o amgylch yr orsedd-faingc, yn debyg yr olwg arno i smaragdus.

4 Ac ynghylch yr orsedd-faingc *yr oedd* pedair gorsedd-faingc ar hugain: ac ar

y gorsedd-feingciau y gwelais bedwar henuriad ar hugain yn eistedd, wedi eu gwisgo mewn dillad gwŷnion; ac yr oedd ganddynt ar eu pennau goronau aur.

5 Ac yr oedd yn dyfod allan o'r orsedd-faingc fellt, a tharanau, a lleisiau. Ac *yr oedd* saith o lampau tân yn llosgi ger bron yr orsedd-faingc, y rhai yw saith Yspryd Duw.

6 Ac o flaen yr orsedd-faingc *yr ydoedd* môr o wydr, yn debyg i grystal: ac y'nghanol yr orsedd-faingc, ac ynghylch yr orsedd-faingc, *yr oedd* pedwar anifail yn llawn o lygaid o'r tu blaen ac o'r tu ol.

7 A'r anifail cyntaf *oedd* debyg i lew, a'r ail anifail yn debyg i lo, a'r trydydd anifail oedd ganddo wyneb fel dyn, a'r pedwerydd anifail *oedd* debyg i eryr yn ehedeg.

8 A'r pedwar anifail oedd ganddynt, bob un o honynt, chwech o adenydd o'u hamgylch; ac *yr oeddynt* oddi fewn yn llawn llygaid: ac nid oeddynt yn gorphwys ddydd a nos, gan ddywedyd, Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw Holl-alluog, yr hwn oedd, a'r hwn sydd, a'r hwn sydd i ddyfod.

9 A phan fyddo yr anifeiliaid yn rhoddi gogoniant, ac anrhydedd, a diolch, i'r hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, yr hwn sydd yn byw yn oes oesoedd,

10 Y mae y pedwar henuriad ar hugain yn syrthio ger bron yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ac yn addoli yr hwn sydd yn byw yn oes oesoedd, ac yn bwrw eu coronau ger bron yr orsedd-faingc, gan ddywedyd,

11 Teilwng wyt, O Arglwydd, i dderbyn gogoniant, ac anrhydedd, a gallu: canys ti a greaist bob peth, ac o herwydd dy ewyllys di y maent, ac y crewyd hwynt.

PENNOD V.

1 Y llyfr wedi ei selio â saith sel; 9 yr hwn yr oedd yr Oen a laddesid, yn unig yn deilwng i'w agoryd. 12 Yr henuriaid o ran hynny yn ei foliannu ef, 9 ac yn cyfaddef mai efe a'u prynasai hwy â'i waed.

AC mi a welais yn neheulaw yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, lyfr wedi ei ysgrifenu oddi fewn ac oddi allan, wedi ei selio â saith sel.

2 Ac mi a welais angel cryf yn cyhoeddi â llef uchel, Pwy sydd deilwng i agoryd y llyfr, ac i ddattod ei seliau ef?

3 Ac nid oedd neb yn y nef, nac yn y ddaear, na than y ddaear, yn gallu agoryd y llyfr, nac edrych arno.

4 Ac mi a wylais lawer, o achos na chaed neb yn deilwng i agoryd, ac i ddarllen y llyfr, nac i edrych arno.

5 Ac un o'r henuriaid a ddywedodd wrthyf, Nac wyla; wele, y Llew yr hwn sydd o lwyth Juda, Gwreiddyn Dafydd, a orchfygodd i agoryd y llyfr, ac i ddattod ei saith sel ef.

6 Ac mi a edrychais; ac wele, y'nghanol yr orsedd-faingc a'r pedwar anifail, ac y'nghanol yr henuriaid, *yr oedd* Oen yn sefyll megis wedi ei ladd, a chanddo saith gorn, a saith lygad, y rhai ydyw saith Yspryd Duw, wedi eu danfon allan i'r holl ddaear.

7 Ac efe a ddaeth, ac a gymmerth y llyfr o ddeheulaw yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc.

8 A phan gymmerth efe y llyfr, y pedwar anifail a'r pedwar henuriad ar hugain a syrthiasant ger bron yr Oen;

a chan bob un o honynt yr oedd telynau, a phïalau aur, yn llawn o arogl-darth, y rhai ydyw gweddïau y saint.

9 A hwy a ganasant ganiad newydd, gan ddywedyd, Teilwng wyt ti i gymmeryd y llyfr, ac i agoryd ei seliau ef: oblegid ti a laddwyd, ac a'n prynaist ni i Dduw trwy dy waed, allan o bob llwyth, ac iaith, a phobl, a chenedl;

10 Ac a'n gwnaethost ni i'n Duw ni, yn frenhinoedd, ac yn offeiriaid: ac ni a deyrnaswn ar y ddaear.

11 Ac mi a edrychais, ac a glywais lais angelion lawer ynghylch yr orsedd-faingc, a'r anifeiliaid, a'r henuriaid: a'u rhifedi hwynt oedd fyrddiynau o fyrddiynau, a miloedd o filoedd;

12 Yn dywedyd â llef uchel, Teilwng yw yr Oen, yr hwn a laddwyd, i dderbyn gallu, a chyfoeth, a doethineb, a chadernid, ac anrhydedd, a gogoniant, a bendith.

13 A phob creadur a'r sydd yn y nef, ac ar y ddaear, a than y ddaear, a'r pethau sydd yn y môr, ac oll a'r sydd ynddynt, a glywais i yn dywedyd, I'r hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ac i'r Oen, *y byddo* y fendith, a'r anrhydedd, a'r gogoniant, a'r gallu, yn oes oesoedd.

14 A'r pedwar anifail a ddywedasant, Amen. A'r pedwar henuriad ar hugain a syrthiasant i lawr, ac a addolasant yr hwn sydd yn byw yn oes oesoedd.

PENNOD VI.

1 *Agoryd y seliau, y naill ar ol y llall; a pha beth a ddigwyddodd ar hynny: yr hyn sydd yn cynnwys prophwydoliaeth hyd ddiwedd y byd.*

AC mi a welais pan agorodd yr Oen un o'r seliau, ac mi a glywais un o'r pedwar anifail yn dywedyd, fel trwst taran, Tyred, a gwel.

2 Ac mi a welais; ac wele farch gwŷn: a'r hwn oedd yn eistedd arno, â bwa ganddo; a rhoddwyd iddo goron: ac efe a aeth allan yn gorchfygu, ac i orchfygu.

3 A phan agorodd efe yr ail sel, mi a glywais yr ail anifail yn dywedyd, Tyred, a gwel.

4 Ac fe aeth allan farch arall, *un* coch: a'r hwn oedd yn eistedd arno, y rhoddwyd iddo gymmeryd heddwch oddi ar y ddaear, fel y lladdent eu gilydd: a rhoddwyd iddo ef gleddyf mawr.

5 A phan agorodd efe y drydedd sel, mi a glywais y trydydd anifail yn dywedyd, Tyred, a gwel. Ac mi a welais; ac wele farch du: a'r hwn oedd yn eistedd arno, â chlorian ganddo yn ei law.

6 Ac mi a glywais lais y'nghanol y pedwar anifail, yn dywedyd, Mesur o wenith er ceiniog, a thri mesur o haidd er ceiniog; a'r olew a'r gwin, na wna niwed iddynt.

7 A phan agorodd efe y bedwaredd sel, mi a glywais lais y pedwerydd anifail yn dywedyd, Tyred, a gwel.

8 Ac mi a edrychais; ac wele farch gwelwlas: ac enw yr hwn oedd yn eistedd arno oedd Marwolaeth; ac yr oedd uffern yn canlyn gyd âg ef. A rhoddwyd iddynt awdurdod ar y bedwaredd ran o'r ddaear, i ladd â chleddyf, ac â newyn, ac â marwolaeth, ac â bwystfilod y ddaear.

9 A phan agorodd efe y bummed sel, mi a welais dan yr allor eneidiau y rhai a laddesid am air Duw, ac am y dystiolaeth oedd ganddynt.

10 A hwy a lefasant â llef

uchel, gan ddywedyd, Pa hŷd, Arglwydd, sanctaidd a chywir, nad ydwyt yn barnu, ac yn dïal ein gwaed ni ar y rhai sydd yn trigo ar y ddaear?

11 A gynau gwŷnion a roed i bob un o honynt; a dywedwyd wrthynt, ar iddynt orphwys etto ychydig amser, hyd oni chyflawnid *rhif* eu cyd-weision, a'u brodyr, y rhai oedd i gael eu lladd, megis ag *y cawsent* hwythau.

12 Ac mi a edrychais pan agorodd efe y chweched sel; ac wele, bu daear-gryn mawr; a'r haul a aeth yn ddu fel sachlen flew, a'r lleuad a aeth fel gwaed.

13 A sêr y nef a syrthiasant ar y ddaear, fel y mae y ffigysbren yn bwrw ei ffigys gleision, pan ei hysgydwer gan wynt mawr.

14 A'r nef a aeth heibio fel llyfr wedi ei blygu ynghyd; a phob mynydd ac ynys a symmudwyd allan o'u lleoedd.

15 A brenhinoedd y ddaear, a'r gwŷr mawr, a'r cyfoethogion, a'r pen-capteniaid, a'r gwŷr cedyrn, a phob gwr caeth, a phob gwr rhŷdd, a ymguddiasant yn yr ogofeydd, ac y'nghreigiau y mynyddoedd;

16 Ac a ddywedasant wrth y mynyddoedd a'r creigiau, Syrthiwch arnom ni, a chuddiwch ni o wŷdd yr hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ac oddi wrth lid yr Oen:

17 Canys daeth dydd mawr ei ddigter ef; a phwy a ddichon sefyll?

PENNOD VII.

3 Angel yn selio gwasanaethwyr Duw yn eu talcennau. 4 Nifer y rhai a seliwyd: o lwythau Israel rhifedi hysbysol: 9 o bob cenhedloedd eraill tyrfa anneirif, y rhai oedd yn sefyll!

ger bron yr orsedd-faingc, â gynau gwŷnion am danynt, ac â phalmwydd yn eu dwylaw. 14 Bod eu gynau wedi eu golchi y'ngwaed yr Oen.

AC ar ol y pethau hyn, mi a welais bedwar angel yn sefyll ar bedair congl y ddaear, yn dal pedwar gwynt y ddaear, fel na chwythai y gwynt ar y ddaear, nac ar y môr, nac ar un pren.

2 Ac mi a welais angel arall yn dyfod i fynu oddi wrth godiad haul, â sel y Duw byw ganddo. Ac efe a lefodd â llef uchel ar y pedwar angel, i'r rhai y rhoddasid *gallu* i ddrygu y ddaear a'r môr,

3 Gan ddywedyd, Na ddrygwch y ddaear, na'r môr, na'r prennau, nes darfod i ni selio gwasanaethwyr ein Duw ni yn eu talcennau.

4 Ac mi a glywais nifer y rhai a seliwyd: *yr oedd* wedi eu selio gant a phedair a deugain o filoedd o holl lwythau meibion Israel.

5 O lwyth Juda *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Reuben *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Gad *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio.

6 O lwyth Aser *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Nephthali *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Manasses *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio.

7 O lwyth Simeon *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Lefi *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Issachar *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio.

8 O lwyth Zabulon *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Joseph *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Benjamin *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio.

9 Wedi hyn mi a edrychais; ac wele dyrfa fawr, yr hon ni allai neb ei rhifo, o bob cenedl, a llwythau, a phobloedd, ac ieithoedd, yn sefyll ger bron yr orsedd-faingc, a cher bron yr Oen, wedi eu gwisgo mewn gynau gwỳnion, a phalmwydd yn eu dwylaw;

10 Ac yn llefain â llef uchel, gan ddywedyd, Iachawdwriaeth i'n Duw ni, yr hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ac i'r Oen.

11 A'r holl angelion a safasant o amgylch yr orsedd-faingc, a'r henuriaid, a'r pedwar anifail, ac a syrthiasant ger bron yr orsedd-faingc ar eu hwynebau, ac a addolasant Dduw,

12 Gan ddywedyd, Amen: Y fendith, a'r gogoniant, a'r doethineb, a'r dïolch, a'r anrhydedd, a'r gallu, a'r nerth, *a fyddo* i'n Duw ni yn oes oesoedd. Amen.

13 Ac un o'r henuriaid a attebodd, gan ddywedyd wrthyf, Pwy ydyw y rhai hyn sydd wedi eu gwisgo mewn gynau gwỳnion? ac o ba le y daethant?

14 Ac mi a ddywedais wrtho ef, Arglwydd, ti a wyddost. Ac efe a ddywedodd wrthyf, Y rhai hyn yw y rhai a ddaethant allan o'r cystudd mawr, ac a olchasant eu gynau, ac a'u cannasant hwy yng ngwaed yr Oen.

15 O herwydd hynny y maent ger bron gorsedd-faingc Duw, ac yn ei wasanaethu ef ddydd a nos yn ei deml: a'r hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-faingc a drig yn eu plith hwynt.

16 Ni fydd arnynt na newyn mwyach, na syched mwyach; ac ni ddisgyn arnynt na'r haul, na dim gwres.

17 Oblegid yr Oen, yr hwn sydd y'nghanol yr orsedd-faingc, a'u bugeilia hwynt, ac a'u harwain hwynt at ffynhonnau bywiol o ddyfroedd: a Duw a sych ymaith bob deigr oddi wrth eu llygaid hwynt.

PENNOD VIII.

1 Wrth agoryd y seithfed sel, 2 y rhoddwyd saith o udgyrn i saith o angelion. 6 Pedwar o honynt yn udganu â'u hudgyrn; a phlaûu mawr yn canlyn. 8 Angel arall yn rhoddi arogl-darth at weddïau y saint ar yr allor aur.

A PHAN agorodd efe y seithfed sel, yr ydoedd gosteg yn y nef megis dros hanner awr.

2 Ac mi a welais y saith angel y rhai oedd yn sefyll ger bron Duw: a rhoddwyd iddynt saith o udgyrn.

3 Ac angel arall a ddaeth, ac a safodd ger bron yr allor, a thusser aur ganddo: a rhoddwyd iddo arogl-darth lawer, fel yr offrymmai *ef* gyd â gweddïau yr holl saint ar yr allor aur, yr hon oedd ger bron yr orsedd-faingc.

4 Ac fe aeth mŵg yr arogl-darth gyd â gweddïau y saint, o law yr angel, i fynu ger bron Duw.

5 A'r angel a gymmerth y thusser, ac a'i llanwodd hi o dân yr allor, ac a'i bwriodd i'r ddaear: a bu lleisiau, a tharanau, a mellt, a daeargryn.

6 A'r saith angel, y rhai oedd â'r saith udgorn ganddynt, a ymbarottôisant i udganu.

7 A'r angel cyntaf a udganodd; a bu cenllysg a thân wedi eu cymmysgu â gwaed, a hwy a fwriwyd i'r ddaear: a thraian y prennau a losgwyd, a'r holl laswellt a losgwyd.

8 A'r ail angel a udgan-

odd; a megis mynydd mawr yn llosgi gan dân a fwriwyd i'r môr: a thraian y môr a aeth yn waed;

9 A bu farw traian y creaduriaid y rhai oedd yn y môr, ac â byw ynddynt; a thraian y llongau a ddinystriwyd.

10 A'r trydydd angel a udganodd; a syrthiodd o'r nef seren fawr yn llosgi fel lamp, a hi a syrthiodd ar draian yr afonydd, ac ar ffynhonnau y dyfroedd:

11 Ac enw y seren a elwir Wermod: ac aeth traian y dyfroedd yn wermod; a llawer o ddynion a fuant feirw gan y dyfroedd, oblegid eu myned yn chwerwon.

12 A'r pedwerydd angel a udganodd; a tharawyd traian yr haul, a thraian y lleuad, a thraian y sêr; fel y tywyllwyd eu traian hwynt, ac ni lewyrchodd y dydd ei draian, a'r nos yr un ffunud.

13 Ac mi a edrychais, ac a glywais angel yn chedeg y'nghanol y nef, gan ddywedyd â llef uchel, Gwae, gwae, gwae, i'r rhai sydd yn trigo ar y ddaear, rhag lleisiau eraill udgorn y tri angel, y rhai sydd etto i udganu.

PENNOD IX.

1 Seren yn syrthio o'r nef, wrth udganu o'r pummed angel, i'r hwn y rhoddwyd agoriad y pwll heb waelod: 2 yntau yn agoryd y pwll, a locustiaid fel ysgorpionau yn dyfod allan. 12 Y mae y wae gyntaf wedi myned heibio. 13 Y chweched udgorn yn canu: 14 a gollwng pedwar angel yn rhydd, y rhai oedd wedi eu rhwymo.

A'R pummed angel a udganodd; ac mi a welais seren yn syrthio o'r nef i'r ddaear: a rhoddwyd iddo ef agoriad y pydew heb waelod.

2 Ac efe a agorodd y pydew heb waelod; a chododd mŵg o'r pydew, fel mŵg ffwrn fawr; a thywyllwyd yr haul a'r awyr gan fŵg y pydew.

3 Ac o'r mŵg y daeth allan locustiaid ar y ddaear; a rhoddwyd awdurdod iddynt, fel y mae gan ysgorpionau y ddaear awdurdod.

4 A dywedwyd wrthynt, na wnaent niwed i laswellt y ddaear, nac i ddim gwŷrddlas, nac i un pren; ond yn unig i'r dynion oedd heb sel Duw yn eu talcennau.

5 A rhoddwyd iddynt na laddent hwynt, ond bod iddynt eu blino hwy bùm mis: ac *y byddai* eu gofid hwy fel gofid oddi wrth ysgorpion, pan ddarfyddai iddi frathu dyn.

6 Ac yn y dyddiau hynny y cais dynion farwolaeth, ac nis cânt; ac a chwennychant farw, a marwolaeth a gilia oddi wrthynt.

7 A dull y locustiaid *oedd* debyg i feirch wedi eu parottôi i ryfel; ac *yr oedd* ar eu pennau megis coronau yn debyg i aur, a'u hwynebau fel wynebau dynion.

8 A gwallt oedd ganddynt fel gwallt gwragedd, a'u dannedd oedd fel *dannedd* llewod.

9 Ac yr oedd ganddynt lurigau fel llurigau haiarn; a llais eu hadenydd *oedd* fel llais cerbydau llawer o feirch yn rhedeg i ryfel.

10 Ac yr oedd ganddynt gynffonnau tebyg i ysgorpionau, ac yr oedd colynnau yn eu cynffonnau hwy: a'u gallu *oedd* i ddrygu dynion bùm mis.

11 Ac yr oedd ganddynt frenhin arnynt, *sef* angel y pydew dìwaelod: a'i enw ef yn Hebraeg *ydyw* Abàdon, ac yn Röeg y mae iddo enw Apòlyon.

12 Un wae a aeth heibio;

wele, y mae yn dyfod etto ddwy wae ar ol hyn.

13 A'r chweched angel a udganodd; ac mi a glywais lef allan o bedwar corn yr allor aur, yr hon sydd ger bron Duw,

14 Yn dywedyd wrth y chweched angel, yr hwn oedd â'r udgorn ganddo, Gollwng yn rhydd y pedwar angel sydd yn rhwym yn yr afon fawr Euphrates.

15 A gollyngwyd y pedwar angel, y rhai oedd wedi eu parottôi erbyn awr, a diwrnod, a mis, a blwyddyn, fel y lladdent y traian o'r dynion.

16 A rhifedi y llu o wŷr meirch *oedd* ddwy fyrddiwn o fyrddiynau: ac mi a glywais eu rhifedi hwynt.

17 Ac fel hyn y gwelais i y meirch yn y weledigaeth, a'r rhai oedd yn eistedd arnynt, a chanddynt lurigau tanllyd, ac o *liw* hyacinth a brwmstan: a phennau y meirch *oedd* fel pennau llewod; ac yr oedd yn myned allan o'u safnau, dân, a mŵg, a brwmstan.

18 Gan y tri hyn y llâs traian y dynion, gan y tân, a chan y mŵg, a chan y brwmstan, oedd yn dyfod allan o'u safnau hwynt.

19 Canys eu gallu hwy sydd yn eu safn, ac yn eu cynffonnau: canys y cynffonnau *oedd* debyg i seirph, a phennau ganddynt; ac â'r rhai hynny y maent yn drygu.

20 A'r dynion eraill, y rhai ni laddwyd gan y plâau hyn, nid edifarhasant oddi wrth weithredoedd eu dwylaw eu hun, fel nad addolent gythreuliaid, a delwau aur, ac arian, a phres, a main, a phrennau, y rhai ni allant na gweled, na chlywed, na rhodio:

21 Ac nid edifarhasant oddi wrth eu llofruddiaeth, nac oddi wrth eu cyfareddion, nac oddi wrth eu godineb, nac oddi wrth eu lladrad.

PENNOD X.

1 *Angel cryf cadarn yn ymddangos, a llyfr agored yn ei law:* 6 *ac yn tyngu fi'r hun sydd yn byw yn dragywydd, na bydd amser mwy.* 9 *Gorchymyn i Ioan gymmeryd y llyfr, a'i fwytta.*

AC mi a welais angel cryf arall yn disgyn o'r nef, wedi ei wisgo â chwmmwl: ac enfys *oedd* ar ei ben, a'i wyneb *ydoedd* fel yr haul, a'i draed fel colofnau o dân:

2 Ac yr oedd ganddo yn ei law lyfr bychan wedi ei agoryd. Ac efe a osododd ei droed dehau ar y môr, a'i aswy ar y tir;

3 Ac a lefodd â llef uchel, fel y rhua llew: ac wedi iddo lefain, y saith daran a lefarasant eu llefau hwythau.

4 Ac wedi darfod i'r saith daran lefaru eu llefau, yr oeddwn ar fedr ysgrifenu: ac mi a glywais lef o'r nef yn dywedyd wrthyf, Selia y pethau a lefarodd y saith daran, ac na ysgrifena hwynt.

5 A'r angel yr hwn a welais yn sefyll ar y môr, ac ar y tir, a gododd ei law i'r nef,

6 Ac a dyngodd i'r hwn sydd yn byw yn oes oesoedd, yr hwn a greodd y nef a'r pethau sydd ynddi, a'r ddaear a'r pethau sydd ynddi, a'r môr a'r pethau sydd ynddo, na byddai amser mwyach:

7 Ond yn nyddiau llef y seithfed angel, pan ddechreuo efe udganu, gorphenir dirgelwch Duw, fel y mynegodd efe i'w wasanaethwyr y prophwydi.

8 A'r llef a glywais o'r nef,

a lefarodd drachefn wrthyf, ac a ddywedodd, Dos, cymmer y llyfr bychan sydd wedi ei agoryd yn llaw yr angel yr hwn sydd yn sefyll ar y môr, ac ar y tir.

9 Ac mi a aethum at yr angel, gan ddywedyd wrtho, Moes i mi y llyfr bychan. Ac efe a ddywedodd wrthyf, Cymmer, a bwytta ef yn llwyr: ac efe a chwerwa dy fol di, eithr yn dy enau y bydd yn felus fel mel.

10 Ac mi a gymmerais y llyfr bychan o law yr angel, ac a'i bwytteais ef: ac yr oedd efe yn fy ngenau megis mel yn felus: ac wedi i mi ei fwytta ef, fy mol a aeth yn chwerw.

11 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Rhaid i ti drachefn brophwydo i bobloedd, a chenhedloedd, ac ieithoedd, a brenhinoedd lawer.

PENNOD XI.

3 Y ddau dyst yn prophwydo 6 bod ganddynt awdurdod i gau y nef, rhag iddi wlawio: 7 yr ymladd y bwystfil yn eu herbyn, ac y lladd hwynt; 8 hwythau yn gorwedd heb eu claddu, 11 ac ar ol tridiau a hanner yn adgyfodi. 14 Yr ail wae yn mynet heibio. 15 Y seithfed udgorn yn canu.

ARHODD WYD i mi gorsen debyg i wïalen. A'r angel a safodd, gan ddywedyd, Cyfod, a mesura deml Dduw, a'r allor, a'r rhai sydd yn addoli ynddi.

2 Ond y cyntedd sydd o'r tu allan i'r deml, bwrw allan, ac na fesura ef: oblegid *efe* a roddwyd i'r Cenhedloedd: a'r ddinas sanctaidd a fathrant hwy ddeufis a deugain.

3 Ac mi a roddaf *allu* i'm dau dyst, a hwy a brophwydant fil a deucant *a* thriugain o ddyddiau, wedi ymwisgo â sachlian.

4 Y rhai hyn yw y ddwy olew-wydden, a'r ddau ganhwyllbren sydd yn sefyll ger bron Duw y ddaear.

5 Ac os ewyllysia neb wneuthur niwed iddynt, y mae tân yn myned allan o'u genau hwy, ac yn difetha eu gelynion: ac os ewyllysia neb eu drygu hwynt, fel hyn y mae yn rhaid ei ladd ef.

6 Y mae gan y rhai hyn awdurdod i gau y nef, fel na wlawio hi yn nyddiau eu prophwydoliaeth hwynt: ac awdurdod sydd ganddynt ar y dyfroedd, i'w troi hwynt yn waed, ac i daro y ddaear â phob pla, cyn fynyched ag y mynnont.

7 A phan ddarfyddo iddynt orphen eu tystiolaeth, y bwystfil, yr hwn sydd yn dyfod allan o'r pwll dïwaelod, a ryfela â hwynt, ac a'u gorchfyga hwynt, ac a'u lladd hwynt.

8 A'u cyrph hwynt *a orwedd* ar heolydd y ddinas fawr, yr hon yn ysprydol a elwir Sodom a'r Aipht; lle hefyd y croeshoeliwyd ein Harglwydd ni.

9 A'r rhai o'r bobloedd, a'r llwythau, a'r ieithoedd, a'r cenhedloedd, a welant eu cyrph hwynt dridiau a hanner, ac ni oddefant roi eu cyrph hwy mewn beddau.

10 A'r rhai sydd yn trigo ar y ddaear a lawenychant o'u plegid, ac a ymhyfrydant, ac a anfonant roddion i'w gilydd; oblegid y ddau brophwyd hyn oedd yn poeni y rhai oedd yn trigo ar y ddaear.

11 Ac ar ol tridiau a hanner, Yspryd bywyd oddi wrth Dduw a aeth i mewn iddynt hwy: a hwy a safasant ar eu traed, ac ofn mawr a

syrthiodd ar y rhai a'u gwelodd hwynt.

12 A hwy a glywsant lef uchel o'r nef yn dywedyd wrthynt, Deuwch i fynu yma. A hwy a aethant i fynu i'r nef mewn cwmmwl; a'u gelynion a edrychasant arnynt.

13 Ac yn yr awr honno y bu daear-gryn mawr, a degfed ran y ddinas a syrthiodd; a lladdwyd yn y ddaear-gryn saith mil o wŷr: a'r lleill a ddychrynasant, ac a roddasant ogoniant i Dduw y nef.

14 Yr ail wae a aeth heibio; wele, y mae y drydedd wae yn dyfod ar frys.

15 A'r seithfed angel a udganodd; a bu llefau uchel yn y nef, yn dywedyd, Aeth teyrnasoedd y byd *yn eiddo* ein Harglwydd ni, a'i Grist ef; ac efe a deyrnasa yn oes oesoedd.

16 A'r pedwar henuriad ar hugain, y rhai oedd ger bron Duw yn eistedd ar eu gorseddfeingciau, a syrthiasant ar eu hwynebau, ac a addolasant Dduw,

17 Gan ddywedyd, Yr ydym yn diolch i ti, O Arglwydd Dduw Holl-alluog, yr hwn wyt, a'r hwn oeddit, a'r hwn wyt yn dyfod; oblegid ti a gymmeraist dy allu mawr, ac a deyrnesaist.

18 A'r cenhedloedd a ddigiasant; a daeth dy ddig di, a'r amser i farnu y meirw, ac i roi gwobr i'th wasanaethwyr y prophwydi, ac i'r saint, ac i'r rhai sydd yn ofni dy enw, fychain a mawrion; ac i ddifetha y rhai sydd yn difetha y ddaear.

19 Ac agorwyd teml Dduw yn y nef; a gwelwyd arch ei gyfammod ef yn ei deml ef: a bu mellt, a llefau, a tharanau, a daear-gryn, a chenllysg mawr.

PENNOD XII.

1 *Gwraig wedi ei gwisgo â'r haul yn trafaelu ar ei thymp i esgor.* 4 *Y ddraig fawr goch yn sefyll o'i blaen hi i ddifa ei phlentyn hi.* 6 *Wedi iddi esgor, y mae hi yn cilio i'r diffaethwch.* 7 *Michael a'i angelion yn ymladd â'r ddraig, ac yn myned yn drech nâ hi.* 13 *Y ddraig, wedi ei thaflu i'r ddaear, yn erlid y wraig.*

A RHYFEDDOD mawr a welwyd yn y nef; gwraig wedi ei gwisgo â'r haul, a'r lleuad dan ei thraed, ac ar ei phen goron o ddeuddeg seren:

2 A hi yn feichiog, a lefodd, gan fod mewn gwewyr, a gofid i esgor.

3 A gwelwyd rhyfeddod arall yn y nef; ac wele, ddraig goch fawr, â saith ben iddi, a deg corn; ac ar ei phennau saith goron.

4 A'i chynffon hi a dynnodd draian sêr y nef, ac a'u bwriodd hwynt i'r ddaear. A'r ddraig a safodd ger bron y wraig yr hon ydoedd yn barod i esgor, i ddifa ei phlentyn hi, pan esgorai hi arno.

5 A hi a esgorodd ar fab gwrryw, yr hwn oedd i fugeilio yr holl genhedloedd â gwialen haiarn: a'i phlentyn hi a gymmerwyd i fynu at Dduw, ac *at* ei orsedd-faingc ef.

6 A'r wraig a ffodd i'r diffaethwch, lle mae ganddi le wedi ei barottôi gan Dduw, fel y porthent hi yno fil a deucant *a* thriugain o ddyddiau.

7 A bu rhyfel yn y nef; Michael a'i angelion a ryfelasant yn erbyn y ddraig, a'r ddraig a ryfelodd a'i hangelion hithau,

8 Ac ni orfuant; a'u lle hwynt nis cafwyd mwyach yn y nef.

9 A bwriwyd allan y ddraig

fawr, yr hen sarph, yr hon a elwir Diafol a Satan, yr hwn sydd yn twyllo yr holl fyd: efe a fwriwyd allan i'r ddaear, a'i angelion a fwriwyd allan gyd âg ef.

10 Ac mi a glywais lef uchel yn dywedyd yn y nef, Yr awrhon y daeth iachawdwriaeth, a nerth, a theyrnas ein Duw ni, a gallu ei Grist ef: canys cyhuddwr ein brodyr ni a fwriwyd i'r llawr, yr hwn oedd yn eu cyhuddo hwy ger bron ein Duw ni ddydd a nos.

11 A hwy a'i gorchfygasant ef trwy waed yr Oen, a thrwy air eu tystiolaeth hwynt; ac ni charasant eu heinioes hyd angau.

12 O herwydd hyn Hawenhêwch, y nefoedd, a'r rhai ydych yn trigo ynddynt. Gwae y rhai sydd yn trigo ar y ddaear, a'r môr: canys y diafol a ddisgynodd attoch chwi, a chanddo lid mawr, o herwydd ei fod yn gwybod nad oes iddo ond ychydig amser.

13 A phan welodd y ddraig ei bwrw i'r ddaear, hi a erlidiodd y wraig a esgorasai ar y mab.

14 A rhoddwyd i'r wraig ddwy o adenydd eryr mawr, fel yr ehedai hi i'r diffaethwch, i'w lle ei hun: lle yr ydys yn ei maethu hi yno dros amser, ac amseroedd, a hanner amser, oddi wrth wyneb y sarph.

15 A'r sarph a fwriodd allan o'i safn, ar ol y wraig, ddwfr megis afon, fel y gwnai ei dwyn hi ymaith gyd â'r afon.

16 A'r ddaear a gynnorthwyodd y wraig; a'r ddaear a agorodd ei genau, ac a lyngcodd yr afon, yr hon a fwriodd y ddraig allan o'i safn.

17 A llidiodd y ddraig wrth y wraig, ac a aeth i wneuthur rhyfel â'r lleill o'i had hi, y rhai sydd yn cadw gorchymynion Duw, ac sydd â thystiolaeth Iesu Grist ganddynt.

PENNOD XIII.

1 *Bwystfil yn cyfodi allan o'r môr, â saith ben ganddo, a deg corn: i'r hwn y mae y ddraig yn rhoddi ei gallu.* 11 *Bwystfil arall yn dyfod i fynu allan o'r ddaear:* 14 *ac yn peri gwneuthur delw y bwystfil cyntaf:* 15 *ac yn peri i ddynion ei addoli ef,* 16 *a derbyn ei nôd ef.*

AC mi a sefais ar dywod y môr; ac a welais fwystfil yn codi o'r môr, a chanddo saith ben, a deg corn; ac ar ei gyrn ddeg coron, ac ar ei bennau enw cabledd.

2 A'r bwystfil a welais i oedd debyg i lewpard, a'i draed fel *traed* arth, a'i safn fel safn llew: a'r ddraig a roddodd iddo ef ei gallu, a'i gorseddfaingc, ac awdurdod mawr.

3 Ac mi a welais un o'i bennau ef megis wedi ei ladd yn farw; a'i friw marwol ef a iachâwyd: a'r holl ddaear a ryfeddodd ar ol y bwystfil.

4 A hwy a addolasant y ddraig, yr hon a roes allu i'r bwystfil: ac a addolasant y bwystfil, gan ddywedyd, Pwy *sydd* debyg i'r bwystfil? pwy a ddichon ryfela âg ef?

5 A rhoddwyd iddo ef enau yn llefaru pethau mawrion, a chabledd; a rhoddwyd iddo awdurdod i weithio ddau fis *a* deugain.

6 Ac efe a agorodd ei enau mewn cabledd yn erbyn Duw, i gablu ei enw ef, a'i dabernacl, a'r rhai sydd yn trigo yn y nef.

7 A rhoddwyd iddo wneuthur rhyfel â'r saint, a'u gorchfygu hwynt: a rhoddwyd iddo awdurdod ar bob llwyth, ac iaith, a chenedl.

8 A holl drigolion y ddaear

a'i haddolant ef, y rhai nid yw eu henwau yn ysgrifenedig yn llyfr bywyd yr Oen *yr hwn* a laddwyd, er dechreuad y byd.

9 Od oes gan neb glust, gwrandawed.

10 Os yw neb yn tywys i gaethiwed, efe a â i gaethiwed. Os yw neb yn lladd â chleddyf, rhaid yw ei ladd yntau â chleddyf. Dyma amynedd a ffydd y saint.

11 Ac mi a welais fwystfil arall yn codi o'r ddaear; ac yr oedd ganddo ddau gorn tebyg i oen, a llefaru yr oedd fel draig.

12 A holl allu y bwystfil cyntaf y mae efe yn ei wneuthur ger ei fron ef, ac yn peri i'r ddaear, ac i'r rhai sydd yn trigo ynddi, addoli y bwystfil cyntaf, yr hwn yr iachâwyd ei glwyf marwol.

13 Ac y mae efe yn gwneuthur rhyfeddodau mawrion, hyd onid yw yn peri i dân ddisgyn o'r nef i'r ddaear, y'ngolwg dynion;

14 Ac y mae *efe* yn twyllo y rhai sydd yn trigo ar y ddaear, trwy y rhyfeddodau y rhai a roddwyd iddo ef eu gwneuthur ger bron y bwystfil; gan ddywedyd wrth drigolion y ddaear, am iddynt wneuthur delw i'r bwystfil yr hwn a gafodd friw gan gleddyf, ac a fu fyw.

15 A chaniattâwyd iddo ef roddi anadl i ddelw y bwystfil, fel y llefarai delw y bwystfil hefyd, ac y parai gael o'r sawl nid addolent ddelw y bwystfil, eu lladd.

16 Ac y mae yn peri i bawb, fychain a mawrion, cyfoethogion a thlodion, rhyddion a chaethion, dderbyn nôd ar eu llaw ddehau, neu ar eu talcennau:

17 Ac na allai neb na phrynu na gwerthu, ond yr hwn a fyddai ganddo nôd, neu enw y bwystfil, neu rifedi ei enw ef.

18 Yma y mae doethineb. Yr hwn sydd ganddo ddeall, bwried rifedi y bwystfil: canys rhifedi dyn ydyw; a'i rifedi ef yw, Chwe chant a thriugain *a* chwech.

PENNOD XIV.

1 Tra yr oedd yr Oen yn sefyll ar fynydd Sion gyd â'i fintai, 6 angel yn pregethu yr efengyl. 8 Cwymp Babilon. 15 Cynhauaf y byd, a dodiad y cryman i mewn. 20 Gwingynhauaf, a gwin-wryf digofaint Duw.

AC mi a edrychais; ac wele, Oen yn sefyll ar fynydd Sion, a chyd âg ef bedair mil *a* saithugeinmil, a chanddynt enw ei Dad ef yn ysgrifenedig yn eu talcennau.

2 Ac mi a glywais lef o'r nef, fel llef dyfroedd lawer, ac fel llef taran fawr: ac mi a glywais lef telynorion yn canu ar eu telynau:

3 A hwy a ganasant megis caniad newydd ger bron yr orsedd-faingc, a cher bron y pedwar anifail, a'r henuriaid: ac ni allodd neb ddysgu y gân, ond y pedair mil *a'r* saith-ugeinmil, y rhai a brynwyd oddi ar y ddaear.

4 Y rhai hyn yw y rhai ni halogwyd â gwragedd: canys gwŷryfon ydynt. Y rhai hyn yw y rhai sydd yn dilyn yr Oen pa le bynnag yr elo. Y rhai hyn a brynwyd oddi wrth ddynion, yn flaen-ffrwyth i Dduw, ac i'r Oen.

5 Ac yn eu genau ni chaed twyll: canys difai ydynt ger bron gorsedd-faingc Duw.

6 Ac mi a welais angel arall yn ehedeg y'nghanol y nef, a'r efengyl dragywyddol ganddo, i efengylu i'r rhai sydd yn

trigo ar y ddaear, ac i bob cenedl, a llwyth, ac iaith, a phobl;

7 Gan ddywedyd â llef uchel, Ofnwch Dduw, a rhoddwch iddo ogoniant; oblegid daeth awr ei farn ef: ac addolwch yr hwn a wnaeth y nef, a'r ddaear, a'r môr, a'r ffynhonnau dyfroedd.

8 Ac angel arall a ddilynodd, gan ddywedyd, Syrthiodd, syrthiodd Babilon, y ddinas fawr honno; oblegid hi a ddïododd yr holl genhedloedd â gwin llid ei godineb.

9 A'r trydydd angel a'u dilynodd hwynt, gan ddywedyd â llef uchel, Os addola neb y bwystfil, a'i ddelw ef, a derbyn *ei* nôd *ef* yn ei dalcen, neu yn ei law;

10 Hwnnw *hefyd* a yf o win digofaint Duw, yr hwn yn ddigymmysg a dywalltwyd yn phïol ei lid ef; ac efe a boenir mewn tân a brwmstan y'ngolwg yr angelion sanctaidd, ac y'ngolwg yr Oen:

11 A mŵg eu poenedigaeth hwy sydd yn myned i fynu yn oes oesoedd: ac nid ydynt hwy yn cael gorphwysdra ddydd na nos, y rhai sydd yn addoli y bwystfil a'i ddelw ef, ac os yw neb yn derbyn nôd ei enw ef.

12 Yma y mae amynedd y saint: yma *y mae* y rhai sydd yn cadw gorchymynion Duw, a ffydd Iesu.

13 Ac mi a glywais lef o'r nef, yn dywedyd wrthyf, Ysgrifena, Gwŷn eu byd y meirw y rhai sydd yn marw yn yr Arglwydd, o hyn allan, medd yr Yspryd, fel y gorphwysont oddi wrth eu llafur; a'u gweithredoedd sydd yn eu canlyn hwynt.

14 Ac mi a edrychais; ac wele gwmmwl gwŷn; ac ar y cwmmwl *un* yn eistedd tebyg i Fab y dyn, a chanddo ar ei ben goron o aur, ac yn ei law grymman llym.

15 Ac angel arall a ddaeth allan o'r deml, gan lefain â llef uchel wrth yr hwn oedd yn eistedd ar y cwmmwl, Bwrw dy grymman i mewn, a meda: canys daeth yr amser i ti i fedi; oblegid addfedodd cynhauaf y ddaear.

16 A'r hwn oedd yn eistedd ar y cwmmwl a fwriodd ei grymman ar y ddaear; a'r ddaear a fedwyd.

17 Ac angel arall a ddaeth allan o'r deml sydd yn y nef, a chanddo yntau hefyd grymman llym.

18 Ac angel arall a ddaeth allan oddi wrth yr allor, yr hwn oedd â gallu ganddo ar y tân; ac a lefodd â bloedd uchel ar yr hwn oedd â'r crymman llym ganddo, gan ddywedyd, Bwrw i mewn dy grymman llym, a chasgl ganghennau gwinwydden y ddaear; oblegid addfedodd ei grawn hi.

19 A'r angel a fwriodd ei grymman ar y ddaear, ac a gasglodd winwydden y ddaear, ac a'i bwriodd i gerwyn fawr digofaint Duw.

20 A'r gerwyn a sathrwyd o'r tu allan i'r ddinas; a gwaed a ddaeth allan o'r gerwyn, hyd at ffrwynau y meirch, ar hŷd mil *a* chwe chant o ystadau.

PENNOD XV.

1 Y saith angel â'r saith bla diweddaf. 3 Caniad y rhai a orchfygant y bwystfil. 7 Y saith phïol yn llawn o ddigofaint Duw.

AC mi a welais arwydd arall yn y nef, mawr a rhyfeddol; saith angel a chanddynt y saith bla diweddaf;

oblegid ynddynt hwy y cyflawnwyd llid Duw.

2 Ac mi a welais megis môr o wydr, wedi ei gymmysgu â thân; a'r rhai oedd yn cael y maes ar y bwystfil, ac ar ei ddelw ef, ac ar ei nôd ef, *ac* ar rifedi ei enw ef, yn sefyll ar y môr gwydr, a thelynau Duw ganddynt.

3 A chanu y maent gân Moses gwasanaethwr Duw, a chân yr Oen; gan ddywedyd, Mawr a rhyfedd *yw* dy weithredoedd, O Arglwydd Dduw Holl-alluog; cyfiawn a chywir *yw* dy ffyrdd di, Brenhin y saint.

4 Pwy ni'th ofna di, O Arglwydd, ac *ni* ogonedda dy enw? oblegid *tydi* yn unig *wyt* sanctaidd: oblegid yr holl genhedloedd a ddeuant ac a addolant ger dy fron di; oblegid dy farnau di a eglurwyd.

5 Ac ar ol hyn mi a edrychais; ac wele, yr ydoedd teml pabell y dystiolaeth yn y nef yn agored:

6 A daeth y saith angel, y rhai yr oedd y saith bla ganddynt, allan o'r deml, wedi eu gwisgo mewn llïan pur a disglaer, a gwregysu eu dwyfronnau â gwregysau aur.

7 Ac un o'r pedwar anifail a roddodd i'r saith angel saith phïol aur, yn llawn o ddigofaint Duw, yr hwn sydd yn byw yn oes oesoedd.

8 A llanwyd y deml o fŵg oddi wrth ogoniant Duw, ac oddi wrth ei nerth ef: ac ni allai neb fyned i mewn i'r deml, nes darfod cyflawni saith bla y saith angel.

PENNOD XVI.

1 *Yr angelion yn tywallt allan eu phïoleidiau digofaint.* 6 *Y plâau yn canlyn ar hyn.* 15 *Crist yn dyfod fel lleidr.* *Gwyn eu byd y rhai a wyliant.*

AC mi a glywais lef uchel allan o'r deml, yn dywedyd wrth y saith angel, Ewch ymaith, a thywelltwch phïolau digofaint Duw ar y ddaear.

2 A'r cyntaf a aeth, ac a dywalltodd ei phïol ar y ddaear; a bu cornwyd drwg a blin ar y dynion oedd â nôd y bwystfil arnynt, a'r rhai a addolasent ei ddelw ef.

3 A'r ail angel a dywalltodd ei phïol ar y môr; ac efe a aeth fel gwaed dyn marw: a phob enaid byw a fu farw yn y môr.

4 A'r trydydd angel a dywalltodd ei phïol ar yr afonydd ac *ar y* ffynhonnau dyfroedd; a hwy a aethant yn waed.

5 Ac mi a glywais angel y dyfroedd yn dywedyd, Cyfiawn, O Arglwydd, ydwyt ti, yr hwn wyt, a'r hwn oeddit, a'r hwn a fyddi; oblegid barnu o honot y pethau hyn.

6 Oblegid gwaed saint a phrophwydi a dywalltasant hwy, a gwaed a roddaist iddynt i'w yfed; canys y maent yn ei haeddu.

7 Ac mi a glywais un arall allan o'r allor yn dywedyd. Ië, Arglwydd Dduw Holl-alluog, cywir a chyfiawn *yw* dy farnau di.

8 A'r pedwerydd angel a dywalltodd ei phïol ar yr haul; a gallu a roed iddo i boethi dynion â thân.

9 A phoethwyd y dynion â gwres mawr; a hwy a gablasant enw Duw, yr hwn sydd âg awdurdod ganddo ar y plâau hyn: ac nid edifarhasant, i roi gogoniant iddo ef.

10 A'r pummed angel a dywalltodd ei phïol ar orseddfaingc y bwystfil; a'i deyrnas ef a aeth yn dywyll: a hwy a gnoisant eu tafodau gan oñd,

11 Ac a gablasant Dduw y nef, o herwydd eu poenau, ac o herwydd eu cornwydydd; ac nid edifarhasant oddi wrth eu gweithredoedd.

12 A'r chweched angel a dywalltodd ei phïol ar yr afon fawr Euphrates; a sychodd ei dwfr hi, fel y parottoid ffordd brenhinoedd y dwyrain.

13 Ac mi a welais dri yspryd aflan tebyg i lyffaint *yn dyfod* allan o safn y ddraig, ac allan o safn y bwystfil, ac allan o enau y gau broph-wyd.

14 Canys ysprydion cythreuliaid, yn gwneuthur gwyrthiau, ydynt, y rhai sydd yn myned allan at frenhinoedd y ddaear, a'r holl fyd, i'w casglu hwy i ryfel y dydd hwnnw, *dydd* mawr Duw Hollalluog.

15 Wele, yr wyf fi yn dyfod fel lleidr. Gwŷn ei fyd yr hwn sydd yn gwylio, ac yn cadw ei ddillad, fel na rodio yn noeth, ac iddynt weled ei anharddwch ef.

16 Ac efe a'u casglodd hwynt ynghyd i le a elwir yn Hebraeg, Armagèdon.

17 A'r seithfed angel a dywalltodd ei phïol i'r awyr; a daeth llef uchel allan o deml y nef, oddi wrth yr orseddfaingc, yn dywedyd, Darfu.

18 Ac yr oedd lleisiau, a tharanau, a mellt; ac yr oedd daear-gryn mawr, y fath ni bu er pan yw dynion ar y ddaear, cymmaint daear-gryn, *ac* mor fawr.

19 A gwnaethpwyd y ddinas fawr yn dair rhan, a dinasoedd y cenhedloedd a syrthiasant: a Babilon fawr a ddaeth mewn cof ger bron Duw, i roddi iddi gwppan gwin digofaint ei lid ef.

20 A phob ynys a ffodd ymaith, ac ni chafwyd y mynyddoedd.

21 A chenllysg mawr, fel talentau, a syrthiasant o'r nef ar ddynion: a dynion a gablasant Dduw am bla y cenllysg; oblegid mawr iawn yd-oedd eu pla hwynt.

PENNOD XVII.

3, 4 Gwraig wedi ei gwisgo â phorphor ac ysgarlad, a chwppan aur yn ei llaw, yn eistedd ar y bwystfil; 5 yr hon yw Babilon fawr, mam pob ffieidd-dra. 9 Dehongliad y saith ben; 12 a'r deg corn. 14 Goruchafiaeth yr Oen. 16 Cospedigaeth y buttain.

A DAETH un o'r saith angel oedd â'r saith phïol ganddynt, ac a ymddiddanodd â mi, gan ddywedyd wrthyf, Tyred, mi a ddangosaf i ti farnedigaeth y buttain fawr sydd yn eistedd ar ddyfroedd lawer;

2 Gyd â'r hon y putteiniodd brenhinoedd y ddaear, ac y meddwyd y rhai sydd yn trigo ar y ddaear, gan win ei phutteindra hi.

3 Ac efe a'm dygodd i i'r diffaethwch yn yr yspryd: ac mi a welais wraig yn eistedd ar fwystfil o liw ysgarlad, yn llawn o enwau cabledd, â saith ben iddo, a deg corn.

4 A'r wraig oedd wedi ei dilladu â phorphor ac ysgarlad, ac wedi ei gwŷchu âg aur, ac â main gwerthfawr, a pherlau, a chanddi gwppan aur yn ei llaw, yn llawn o ffieidd-dra ac afiendid ei phutteindra.

5 Ac ar ei thalcen *yr oedd* enw wedi ei ysgrifenu, DIRGELWCH, BABILON FAWR, MAM PUTTEINIAID, A FFIEIDD-DRA Y DDAEAR.

6 Ac mi a welais y wraig yn feddw gan waed y saint, a chan waed merthyron Iesu:

a phan ei gwelais, mi a ryfeddais â rhyfeddod mawr.

7 A'r angel a ddywedodd wrthyf, Paham y rhyfeddaist? myfi a ddywedaf i ti ddirgelwch y wraig, a'r bwystfil sydd yn ei dwyn hi, yr hwn sydd â'r saith ben ganddo, a'r deg corn.

8 Y bwystfil a welaist, a fu, ac nid yw; a bydd iddo ddyfod i fynu o'r pydew heb waelod, a myned i ddistryw: a rhyfeddu a wna y rhai sydd yn trigo ar y ddaear (y rhai ni ysgrifenwyd eu henwau yn llyfr y bywyd er seiliad y byd) pan welont y bwystfil, yr hwn a fu, ac nid yw, er ei fod.

9 Dyma y meddwl sydd â doethineb ganddo. Y saith ben, saith fynydd ydynt, lle mae y wraig yn eistedd arnynt.

10 Ac y mae saith frenhin: pump a gwympasant, ac un sydd, *a*'r llall ni ddaeth etto; a phan ddêl, rhaid iddo aros ychydig.

11 A'r bwystfil, yr hwn oedd, ac nid ydyw, yntau yw yr wythfed, ac o'r saith y mae, ac i ddistryw y mae yn myned.

12 A'r deg corn a welaist, deg brenhin ydynt, y rhai ni dderbyniasant frenhiniaeth etto; eithr awdurdod fel brenhinoedd, un awr, y maent yn ei dderbyn gyd â'r bwystfil.

13 Yr un meddwl sydd i'r rhai hyn, a *hwy* a roddant eu nerth a'u hawdurdod i'r bwystfil.

14 Y rhai hyn a ryfelant â'r Oen, a'r Oen a'u gorchfyga hwynt: oblegid Arglwydd arglwyddi ydyw, a Brenhin brenhinoedd; a'r rhai sydd gyd ág ef, *sydd* alwedig, ac etholedig, a ffyddlawn.

15 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Y dyfroedd a welaist, lle y mae y buttain yn eistedd, pobloedd a thorfeydd ydynt, a chenhedloedd ac ieithoedd.

16 A'r deg corn a welaist ar y bwystfil, y rhai hyn a gasânt y buttain, ac a'i gwnant hi yn unig ac yn noeth, a'i chnawd hi a fwyttânt hwy, ac a'i llosgant hi â thân.

17 Canys Duw a roddodd yn eu calonnau hwynt wneuthur ei ewyllys ef, a gwneuthur yr un ewyllys, a rhoddi eu teyrnas i'r bwystfil, hyd oni chyflawner geiriau Duw.

18 A'r wraig a welaist, yw y ddinas fawr, sydd yn teyrnasu ar frenhinoedd y ddaear.

PENNOD XVIII.

2 Cwymp Babilon: 4 gorchymyn pobl Dduw i gilio allan o honi hi: 9 brenhinoedd y ddaear, 11 gyd â'r marsiandwyr, a'r llongwyr, yn ddrwg ganddynt drosti hi: 20 y saint yn llawenychu, o achos barn Duw arni hi.

AC ar ol y pethau hyn mi a welais angel arall yn dyfod i waered o'r nef, âg awdurdod mawr ganddo; a'r ddaear a oleuwyd gan ei ogoniant ef.

2 Ac efe a lefodd yn groch â llef uchel, gan ddywedyd, Syrthiodd, syrthiodd Babilon fawr honno, ac aeth yn drigfa cythreuliaid, ac yn gadwriaeth pob yspryd aflan, ac yn gadwriaeth pob aderyn aflan ac atgas.

3 Oblegid yr holl genhedloedd a yfasant o win digofaint ei godineb hi, a brenhinoedd y ddaear a buteiniasant gyd â hi, a marchnattâwyr y ddaear a gyfoethogwyd gan amlder ei moethau hi.

4 Ac mi a glywais lef arall o'r nef yn dywedyd, Deuwch

allan o honi hi, fy mhobl i, fel na byddoch gyd-gyfrannogion o'i phechodau hi, ac na dderbynioch o'i phlâau hi.

5 Oblegid ei phechodau hi a gyrhaeddasant hyd y nef, a Duw a gofiodd ei hanwireddau hi.

6 Telwch iddi fel y talodd hithau i chwi, a dyblwch iddi y dau cymmaint yn ol ei gweithredoedd: yn y cwppan a lanwodd hi, llenwch iddi yn ddau-ddyblyg.

7 Cymmaint ag yr ymogoneddodd hi, ac y bu mewn moethau, y cymmaint arall rhoddwch iddi o ofid a galar: oblegid y mae hi yn dywedyd yn ei chalon, Yr wyf yn eistedd yn frenhines; a gweddw nid ydwyf, a galar nis gwelaf ddim.

8 Am hynny yn un dydd y daw ei phlâau hi, *sef* marwolaeth, a galar, a newyn; a hi a lwyr-losgir â thân: oblegid cryf *yw* yr Arglwydd Dduw, yr hwn sydd yn ei barnu hi.

9 Ac wylo am dani, a galaru drosti, a wna brenhinoedd y ddaear, y rhai a butteiniasant, ac a fuant fyw yn foethus gyd â hi, pan welont fŵg ei llosgiad hi,

10 Gan sefyll o hirbell, gan ofn ei gofid hi, a dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, Babilon, y ddinas gadarn! oblegid mewn un awr y daeth dy farn di.

11 A marchnattâwyr y ddaear a wylant ac a alarant drosti; oblegid nid oes neb mwyach yn prynu eu marsiandïaeth hwynt:

12 Marsiandïaeth o aur, ac arian, a meini gwerthfawr, a pherlau, a llïau main, a phorphor, a sidan, ac ysgarlad, a phob coed thynon, a phob llestr o ifori, a phob llestr o goed gwerthfawr iawn, ac o bres, ac o haiarn, ac o faen marmor,

13 A sinamon, a phêr-aroglau, ac ennaint, a thus, a gwin, ac olew, a pheilliaid, a gwenith, ac ysgrubliaid, a defaid, a meirch, a cherbydau, a chaeth-weision, ac eneidiau dynion.

14 A'r aeron a chwennychodd dy enaid, a aethant ymaith oddi wrthyt, a phob peth danteithiol a gwŷch a aethant ymaith oddi wrthyt; ac ni chai hwynt ddim mwyach.

15 Marchnattâwyr y pethau hyn, y rhai a gyfoethogwyd ganddi, a safant o hirbell oddi wrthi, gan ofn ei gofid hi, gan wylo a galaru,

16 A dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, yr hon oedd wedi ei gwisgo â llïan main, a phorphor, ac ysgarlad, ac wedi ei gwŷchu âg aur, a meini gwerthfawr, a pherlau!

17 Oblegid mewn un awr yr anrheithiwyd cymmaint cyfoeth. A phob llong-lywydd, a phob cwmpeini mewn llongau, a llongwyr, a chymnifer ag y sydd â'u gwaith ar y môr, a safasant o hirbell,

18 Ac a lefasant, pan welsant fŵg ei llosgiad hi, gan ddywedyd, Pa *ddinas* debyg i'r ddinas fawr honno!

19 A hwy a fwriasant lwch ar eu pennau, ac a lefasant, gan wylo a galaru, *a* dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, yn yr hon y cyfoethogodd yr holl rai oedd ganddynt longau ar y môr, trwy ei chost hi! oblegid mewn un awr yr anrheithiwyd *hi*.

20 Llawenhâ o'i phlegid hi, y nef, a chwi, apostolion sanctaidd a phrophwydi; oblegid

dïalodd Duw arni drosoch chwi.

21 Ac angel cadarn a gododd faen megis maen melin mawr, ac a'i bwriodd i'r môr, gan ddywedyd, Fel hyn gyd â rhuthr y teflir Babilon y ddinas fawr, ac ni cheir hi mwyach.

22 A llais telynorion, a cherddorion, a phibyddion, ac udganwyr, ni chlywir ynot mwyach; ac un crefftwr, o ba grefft bynnag *y bo*, ni cheir ynot mwyach; a thrwst maen melin ni chlywir ynot mwyach;

23 A llewyrch canwyll ni welir ynot mwyach; a llais prïodas-fab a phrïodas-ferch ni chlywir ynot mwyach: oblegid dy farchnattâwyr di oedd wŷr mawr y ddaear; oblegid trwy dy swyn-gyfarcdd di y twyllwyd yr holl genhedloedd.

24 Ac ynddi y cacd gwaed prophwydi a saint, a phawb a'r a laddwyd ar y ddaear.

PENNOD XIX.

1 *Clodfori Duw yn y nefoedd, am farnu y buttain fawr, a dïal gwaed ei saint.* 7 *Prïodas yr Oen.* 10 *Yr angel heb fynnu ei addoli.* 17 *Galw yr ehediaid i'r lladdfa fawr.*

AC ar ol y pethau hyn mi a glywais megis llef uchel gan dyrfa fawr yn y nef, yn dywedyd, Aleluia: Iachawdwriaeth, a gogoniant, ac anrhydedd, a gallu, i'r Arglwydd ein Duw ni:

2 Oblegid cywir a chyfiawn *yw* ei farnau ef: oblegid efe a farnodd y buttain fawr, yr hon a lygrodd y ddaear â'i phutteindra, ac a ddïalodd waed ei weision ar ei llaw hi.

3 Ac eilwaith y dywedasant, Aleluia. A'i mŵg hi a gododd yn oes oesoedd.

4 A syrthiodd y pedwar henuriad ar hugain, a'r pedwar anifail i lawr, ac a addolasant Dduw, yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc; gan ddywedyd, Amen; Aleluia.

5 A llef a ddaeth allan o'r orsedd-faingc, yn dywedyd, Moliennwch ein Duw ni, ei holl weision ef, a'r rhai ydych yn ei ofni ef, bychain a mawrion hefyd.

6 Ac mi a glywais megis llef tyrfa fawr, ac megis llef dyfroedd lawer, ac megis llef taranau cryfion, yn dywedyd, Aleluia: oblegid teyrnasodd yr Arglwydd Dduw Hollalluog.

7 Llawenychwn, a gorfoleddwn, a rhoddwn ogoniant iddo ef: oblegid daeth prïodas yr Oen, a'i wraig ef a'i parottôdd ei hun.

8 A chaniattâwyd iddi gael ei gwisgo â llïan main glân a disglaer: canys y llïan main ydyw cyfiawnder y saint.

9 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Ysgrifena, Bendigedig *yw* y rhai a elwir i swpper neithior yr Oen. Ac efe a ddywedodd wrthyf, Gwir eiriau Duw yw y rhai hyn.

10 Ac mi a syrthiais wrth ei draed ef, i'w addoli ef. Ac efe a ddywedodd wrthyf, Gwel na *wnelych hyn:* cyd-was ydwyf i ti, ac i'th frodyr y rhai sydd ganddynt dystiolaeth Iesu. Addola Dduw: canys tystiolaeth Iesu ydyw yspryd y brophwydoliaeth.

11 Ac mi a welais y nef yn agored; ac wele farch gwyn; a'r hwn oedd yn eistedd arno a elwid Ffyddlawn a Chywir, ac mewn cyfiawnder y mae efe yn barnu ac yn rhyfela.

12 A'i lygaid *oedd* fel fflam dân, ac ar ei ben yr oedd coronau lawer: ac yr oedd

ganddo enw yn ysgrifenedig, yr hwn ni wyddai neb ond efe ei hun:

13 Ac *yr oedd* wedi ei wisgo â gwisg wedi ei throchi mewn, gwaed: a gelwir ei enw ef, Gair Duw.

14 A'r lluoedd oedd yn y nef a'i canlynasant ef ar feirch gwynion, wedi eu gwisgo â lliain main, gwyn, a glân.

15 Ac allan o'i enau ef yr oedd yn dyfod gleddyf llym, i daro y cenhedloedd âg ef: ac efe a'u bugeilia hwynt â gwialen haiarn: ac efe sydd yn sathru cerwyn win digofaint a llid Duw Holl-alluog.

16 Ac y mae ganddo ar ei wisg, ac ar ei forddwyd enw wedi ei ysgrifenu, BRENHIN BRENHINOEDD, AC ARGLWYDD ARGLWYDDI.

17 Ac mi a welais angel yn sefyll yn yr haul; ac efe a lefodd â llef uchel, gan ddywedyd wrth yr holl adar oedd yn chedeg trwy ganol y nef, Deuwch ac ymgesglwch yng hyd i swpper y Duw mawr;

18 Fel y bwyttâoch gig brenhinoedd, a chig pen-capteniaid, a chig y cedyrn, a chig meirch, a'r rhai sydd yn eistedd arnynt, a chig holl ryddion a chaethion, a bychain a mawrion.

19 Ac mi a welais y bwystfil a brenhinoedd y ddaear, a'u lluoedd wedi ymgynnull yng hyd i wneuthur rhyfel yn erbyn yr hwn oedd yn eistedd ar y march, ac yn erbyn ei lu ef.

20 A daliwyd y bwystfil, a chyd âg ef y gau brophwyd, yr hwn a wnaeth wyrthiau ger ei fron ef, trwy y rhai y twyllodd efe y rhai a dderbyniasent nôd y bwystfil, a'r rhai a addolasent ei ddelw ef. Yn fyw y bwriwyd hwy ill dau i'r llyn tân yn llosgi â brwmstan.

21 A'r lleill a laddwyd â chleddyf yr hwn oedd yn eistedd ar y march, yr hwn oedd yn dyfod allan o'i enau ef: a'r holl adar a gawsant eu gwala o'u cig hwynt.

PENNOD XX.

2 Rhwymo Satan dros fil o flynyddoedd. 5 Yr adgyfodiad cyntaf: 6 mai gwyn eu byd y rhai sydd iddynt gyfran ynddo. 7 Goliwng Satan yn rhyddd drachefn. 8 Gog a Magog. 10 Bwrw diafol i'r pwll o dân a brwmstan. 12 Yr adgyfodiad diweddaf cyffredinol.

AC mi a welais angel yn disgyn o'r nef, a chanddo agoriad y pydew diwaelod, a chadwyn fawr yn ei law.

2 Ac efe a ddaliodd y ddraig, yr hen sarph, yr hon yw diafol a Satan, ac a'i rhwymodd ef *dros* fil o flynyddoedd,

3 Ac a'i bwriodd ef i'r pydew diwaelod, ac a gauodd arno, ac a seliodd arno ef, fel na thwyllai efe y cenhedloedd mwyach, nes cyflawni y mil o flynyddoedd: ac ar ol hynny rhaid yw ei ollwng ef yn rhydd *dros* ychydig amser.

4 Ac mi a welais orseddfeinĝciau, a hwy a eisteddasant arnynt, a barn a roed iddynt hwy: ac *mi a welais* eneidiau y rhai a dorrwyd eu pennau am dystiolaeth Iesu, ac am air Duw, a'r rhai ni addolasent y bwystfil na'i ddelw ef, ac ni dderbyniasent ei nôd ef ar eu talcennau, neu ar eu dwylaw; a hwy a fuant fyw ac a deyrnasasant gyd â Christ fil o flynyddoedd.

5 Eithr y lleill o'r meirw ni fuant fyw drachefn, nes cyflawni y mil blynyddoedd. Dyma yr adgyfodiad cyntaf.

6 Gwynfydedig a sanctaidd

yio yr hwn sydd â rhan iddo yn yr adgyfodiad cyntaf: y rhai hyn nid ocs i'r ail farwolaeth awdurdod arnynt, eithr hwy a fyddant offeiriaid i Dduw ac i Grist, ac a deyrnasant gyd âg ef fil o flynyddoedd.

7 A phan gyflawner y mil blynyddoedd, gollyngir Satan allan o'i garchar;

8 Ac efe a â allan i dwyllo y cenhedloedd sydd ym mhedair congl y ddaear, Gog a Magog, i'w casglu hwy ynghyd i ryfel; rhif y rhai *sydd* fel tywod y môr.

9 A hwy a acthant i fynu ar led y ddaear, ac a amgylchasant wersyll y saint, a'r ddinas anwyl: a thân a ddaeth oddi wrth Dduw i waered o'r nef, ac a'u hysodd hwynt.

10 A diafol, yr hwn oedd yn eu twyllo hwynt, a fwriwyd i'r llyn o dân a brwmstan, lle *y mae* y bwystfil a'r gau brophwyd; a hwy a boenir ddydd a nos, yn ocs oesoedd.

11 Ac mi a welais orseddfainge wen fawr, a'r hwn oedd yn eistedd arni, oddi wrth wyneb yr hwn y ffodd y ddaear a'r nef; a lle ni chafwyd iddynt.

12 Ac mi a welais y meirw, fychain a mawrion, yn sefyll ger bron Duw; a'r llyfrau a agorwyd: a llyfr arall a agorwyd, yr hwn yw *llyfr* y bywyd: a barnwyd y meirw wrth y pethau oedd wedi eu hysgrifenu yn y llyfrau, yn ol eu gweithredoedd.

13 A rhoddodd y môr i fynu y meirw oedd ynddo; a marwolaeth ac uffern a roddasant i fynu y meirw oedd ynddynt hwythau: a hwy a farnwyd bob un yn ol eu gweithredoedd.

14 A marwolaeth ac uffern a fwriwyd i'r llyn o dân. Hon yw yr ail farwolaeth.

15 A phwy bynnag ni chafwyd wedi ei ysgrifenu yn llyfr y bywyd, bwriwyd ef i'r llyn o dân.

PENNOD XXI.

1 Nef newydd, a daear newydd. 10 Jerusalem nefol, a'i chyflawn bortreiad. 23 Nid rhaid iddi wrth haul: gogoniant Duw yw ei goleuni hi: 24 brenhinoedd y ddaear yn dwyn eu cyfoeth iddi hi.

AC mi a welais nef newydd, a daear newydd: canys y nef gyntaf a'r ddaear gyntaf a aeth heibio; a'r môr nid oedd mwyach.

2 A myfi Ioan a welais y ddinas sanctaidd, Jerusalem newydd, yn dyfod oddi wrth Dduw i waered o'r nef, wedi ei pharottôi fel priodas-ferch wedi ei thrwsio i'w gwr.

3 Ac mi a glywais lef uchel allan o'r nef, yn dywedyd, Wele, *y mae* pabell Duw gyd â dynion, ac efe a drig gyd â hwynt, a hwy a fyddant bobl iddo ef, a Duw ei hun a fydd gyd â hwynt, *ac a fydd* yn Dduw iddynt.

4 Ac fe sych Duw ymaith bob deigr oddi wrth eu llygaid hwynt; a marwolaeth ni bydd mwyach, na thristwch, na llefain, na phoen ni bydd mwyach: oblegid y pethau cyntaf a aeth heibio.

5 A dywedodd yr hwn oedd yn eistedd ar yr orseddfainge, Wele, yr wyf yn gwneuthur pob peth yn newydd. Ac efe a ddywedodd wrthyf, Ysgrifena: canys y mae y geiriau hyn yn gywir ac yn ffyddlawn.

6 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Darfu. Myfi yw Alpha ac Omega, y dechreu a'r diwedd. I'r hwn sydd sychedig, y rhoddaf o ffynnon dwfr y bywyd yn rhad.

7 Yr hwn sydd yn gorchfygu, a etifedda bob peth: ac mi a fyddaf iddo ef yn Dduw, ac yntau a fydd i minnau yn fab.

8 Ond i'r rhai ofnog, a'r digred, a'r ffiaidd, a'r llofruddion, a'r putteinwyr, a'r swyn-gyfareddwyr, a'r eilunaddolwyr, a'r holl gelwyddwyr, *y bydd* eu rhan yn y llyn sydd yn llosgi â thân a brwmstan: yr hwn yw yr ail farwolaeth.

9 A daeth attaf un o'r saith angel yr oedd y saith phïol ganddynt yn llawn o'r saith bla diweddaf, ac a ymddiddanodd â mi, gan ddywedyd, Tyred, mi a ddangosaf i ti y briodas-ferch, gwraig yr Oen.

10 Ac efe a'm dug i ymaith yn yr yspryd i fynydd mawr ac uchel, ac a ddangosodd i mi y ddinas fawr, Jerusalem sanctaidd, yn disgyn allan o'r nef oddi wrth Dduw,

11 A gogoniant Duw ganddi: a'i goleu hi *oedd* debyg i faen o'r gwerthfawroccaf, megis maen jaspis, yn loyw fel grisial;

12 Ac iddi fur mawr ac uchel, *ac* iddi ddeuddeg porth, ac wrth y pyrth ddeuddeg angel, ac enwau wedi eu hysgrifenu arnynt, y rhai yw *enwau* deuddeg llwyth plant Israel.

13 O du y dwyrain, tri phorth; o du y gogledd, tri phorth; o du y dehau, tri phorth; o du y gorllewin, tri phorth.

14 Ac *yr oedd* mur y ddinas a deuddeg sylfaen iddo, ac ynddynt enwau deuddeg apostol yr Oen.

15 A'r hwn oedd yn ymddiddan â mi, oedd â chorsen aur ganddo, i fesuro y ddinas, a'i phyrth hi, a'i mur.

16 A'r ddinas sydd wedi ei gosod yn bedeirongl, a'i hŷd sydd gymmaint a'i lled. Ac efe a fesurodd y ddinas â'r gorsen, yn ddeuddeng mil o ystadau. A'i hŷd, a'i lled, a'i huchder, sydd yn ogymmaint.

17 Ac efe a fesurodd ei mur hi yn gant *a* phedwar cufydd *a* deugain, wrth fesur dyn, hynny yw, eiddo yr angel.

18 Ac adeilad ei mur hi oedd o faen jaspis: a'r ddinas *oedd* aur pur, yn debyg i wydr gloyw.

19 A seiliau mur y ddinas *oedd* wedi eu harddu â phob rhyw faen gwerthfawr. Y sail cyntaf *oedd* faen jaspis; yr ail, saphir; y trydydd, chalcedon; y pedwerydd, smaragdus;

20 Y pummed, sardonyx; y chweched, sardius; y seithfed, chrysolithus; yr wythfed, beryl; y nawfed, topazion; y degfed, chrysoprasus; yr unfed ar ddeg, hyacinthus; y deuddegfed, amethystus.

21 A'r deuddeg porth, deuddeg perl *oeddynt;* a phob un o'r pyrth oedd o un perl: a heol y ddinas *oedd* aur pur, fel gwydr gloyw.

22 A themi ni welais ynddi: canys yr Arglwydd Dduw Holl-alluog, a'r Oen, yw ei theml hi.

23 A'r ddinas nid rhaid iddi wrth yr haul, na'r lleuad i oleuo ynddi: canys gogoniant Duw a'i goleuodd hi, a'i goleuni hi *ydyw* yr Oen.

24 A chenhedloedd y rhai cadwedig a rodiant yn ei goleuni hi: ac y mae brenhinoedd y ddaear yn dwyn eu gogoniant a'u hanrhydedd iddi hi.

25 A'i phyrth hi ni cheuir ddim y dydd: canys ni bydd nos yno.

26 A hwy a ddygant ogoniant ac anrhydedd y cenhedloedd iddi hi.

27 Ac nid â i mewn iddi ddim aflan, nac yn gwneuthur ffieidd-dra, na chelwydd: ond y rhai sydd wedi eu hysgrifenu yn llyfr bywyd yr Oen.

PENNOD XXII.

1 Afon dwfr y bywyd. 2 Pren y bywyd. 5 Duw sydd oleuni i'w ddinas ei hun. 9 Yr angel heb fynnu ei addoli. 18 Ni ellir rhoddi dim at air Duw, na thynnu dim oddi wrtho ef.

AC efe a ddangosodd i mi afon bur o ddwfr y bywyd, disglaer fel grisial, yn dyfod allan o orsedd-fainge Duw, a'r Oen.

2 Y'nghanol ei heol hi, ac o ddau tu yr afon, *yr oedd* pren y bywyd, yn dwyn deuddeg *rhyw* ffrwyth, bob mis yn rhoddi ei ffrwyth: a dail y pren *oedd* i iachâu y cenhedloedd.

3 A phob melldith ni bydd mwyach: ond gorsedd-fainge Duw a'r Oen a fydd ynddi hi; a'i weision ef a'i gwasanaethant ef,

4 A hwy a gânt weled ei wyneb ef; a'i enw ef *a fydd* yn eu talcennau hwynt:

5 Ac ni bydd nos yno; ac nid rhaid iddynt wrth ganwyll, na goleuni haul; oblegid y mae yr Arglwydd Dduw yn goleuo iddynt: a hwy a deyrnasant yn oes oesoedd.

6 Ac efe a ddywedodd wrthyf fi, Y geiriau hyn *sydd* ffyddlawn a chywir. Ac Arglwydd Dduw y prophwydi sanctaidd a ddanfonodd ei angel i ddangos i'w wasanaethwyr y pethau sydd raid iddynt fod ar frys.

7 Wele, yr wyf yn dyfod ar frys: gwŷn ei fyd yr hwn sydd yn cadw geiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn.

8 A myfi Ioan a welais y pethau hyn, ac a'u clywais. A phan ddarfu i mi glywed a gweled, mi a syrthiais i lawr i addoli ger bron traed yr angel oedd yn dangos i mi y pethau hyn.

9 Ac efe a ddywedodd wrthyf fi, Gwel na *wnelych:* canys cyd-was ydwyf i ti, ac i'th frodyr y prophwydi, ac i'r rhai sydd yn cadw geiriau y llyfr hwn. Addola Dduw.

10 Ac efe a ddywedodd wrthyf fi, Na selia eiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn: oblegid y mae yr amser yn agos.

11 Yr hwn sydd anghyfiawn, bydded anghyfiawn etto; a'r hwn sydd frwnt, bydded frwnt etto; a'r hwn sydd gyfiawn, bydded gyfiawn etto; a'r hwn sydd sanctaidd, bydded sanctaidd etto.

12 Ac wele, yr wyf yn dyfod ar frys; a'm gwobr *sydd* gyd â mi, i roddi i bob un fel y byddo ei waith ef.

13 Myfi yw Alpha ac Omega, y dechreu a'r diwedd, y cyntaf a'r diweddaf.

14 Gwŷn eu byd y rhai sydd yn gwneuthur ei orchymynion ef, fel y byddo iddynt fraint yn mhren y bywyd, ac y gallont fyned i mewn trwy y pyrth i'r ddinas.

15 Oddi allan *y mae* y cwn, a'r swyn-gyfareddwyr, a'r putteinwyr, a'r llofruddion, a'r eilun-addolwyr, a phob un a'r sydd yn caru ac yn gwneuthur celwydd.

16 Myfi Iesu a ddanfonais fy angel i dystiolaethu i chwi y pethau hyn yn yr eglwysi. Myfi yw Gwreiddyn a Hiliogaeth Dafydd, *a'r* Seren fore eglur.

17 Ac y mae yr Yspryd a'r briodas-ferch yn dywedyd,

Tyred. A'r hwn sydd yn clywed, dyweded, Tyred. A'r hwn sydd â syched arno, deued: a'r hwn sydd yn ewyllysio, cymmered ddwfr y bywyd yn rhad.

18 Canys yr wyf fi yn tystiolaethu i bob un sydd yn clywed geiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn, Os rhydd neb *ddim* at y pethau hyn, Duw a rydd atto ef y plâau sydd wedi eu hysgrifenu yn y llyfr hwn:

19 Ac o thynn neb ymaith *ddim* oddi wrth eiriau llyfr y brophwydoliaeth hon, Duw a dynn ymaith ei ran ef allan o lyfr y bywyd, ac allan o'r ddinas sanctaidd, ac *oddi wrth* y pethau sydd wedi eu hysgrifenu yn y llyfr hwn.

20 Yr hwn sydd yn tystiolaethu y pethau hyn, sydd yn dywedyd, Yn wir, yr wyf yn dyfod ar frys. Amen. Yn wir, tyred Arglwydd Iesu.

21 Gras ein Harglwydd ni Iesu Grist *fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

DIWEDD.

OTTO Library
2640 Bridge Road
Berkeley, CA 94708
(510) 649-2500

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
(510) 649-2500

GTU LIBRARY
3 2400 00569 7416
PACIFIC SCHOOL
OF RELIGION